Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

[illegible]
f. 180

KW 235 D 40

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

T. LIVII

PATAVINI

HISTORIARVM

AB

VRBE CONDITA

Tomus Secundus.

Koninklijke Bibliotheek te 's Hage.

Lugd. Batavorum

Ex Officina Elſeviriana,

cIↄ Iↄ c XXXIV.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

EPITOMAE AB XI AD XX
LIBRVM HISTORIARVM ab Urbe Condita T. LIVII PATAVINI:

Quas, ut amiſſæ Hiſtoriæ argumentum extaret, hoc in loco placuit inſerere.

EPITOME LIBRI XI.

QVum Fabius Gurges conſul male adverſum Samnites pugnaſſet, & ſenatus de removendo eo ab exercitu ageret, Fabius Maximus pater deprecatus hanc ſibi ignominiam, eo maxime ſenatum movit, quod iturum ſe filio legatum pollicitus eſt; idque præſtitit. ejus conſiliis & opera filius conſul adjutus, cæſis Samnitibus triumphavit. C. Pontium imperatorem Samnitium ductum in triumpho, ſecuri percuſſit. Quum civitas peſtilentia laboraret; miſſis legatis, ut Æſculapii ſignum Romam ab Epidauro transferrent; anguem, qui ſe in navem eorum contulerat, in quo ipſum numen eſſe conſtabat, deportavêre: eoque in inſulam Tiberis egreſſo, eodem loco ſedes Æſculapio conſecrata eſt. L. Poſtumius conſularis, quoniam quum exercitui præeſſet, opera militum in agro ſuo uſus erat, damnatus eſt. Cum Samnitibus pacem petentibus fœdus quarto renovatum eſt. Curius Dentatus conſul, Samnitibus cæſis, & Sabinis, qui rebellaverant, victis, & in deditionem acceptis, bis in eodem magi-

ſtratu triumphavit. Coloniæ deductæ ſunt, Caſtrum, Sena, Adria. Triumviri capitales tunc primum creati ſunt. Cenſu acto luſtrum conditum eſt: cenſa ſunt civium capita ducenta ſeptuaginta tria millia. Plebs, propter æs alienum, & graves & longas ſeditiones, ad ultimum ſeceſſit in Ianiculum. unde à Q. Hortenſio Dictatore deducta eſt; iſque in ipſo magiſtratu deceſſit. Res præterea contra Volſinienſes geſtas continet: item adverſus Lucanos, contra quos auxilium Thurinis ferre placuerat.

LIBRI XII.

QVum legati Romanorum à Gallis Senonibus interfecti eſſent, bello ob id Gallis indicto, L. Cæcilius prætor cum legionibus ab iis cæſus eſt. Quum à Tarentinis claſſis Romana direpta eſſet, duumviro, qui præerat claſſi, occiſo, legati ad eos à ſenatu, ut de iis injuriis quererentur miſſi, pulſati ſunt. ob id bellum iis indictum eſt. Samnites defecerunt. Adverſus eos, & Lucanos, & Bruttios, & Etruſcos, aliquot prœliis à compluribus ducibus bene pugnatum eſt. Pyrrhus Epirotarum rex, ut auxilium ferret Tarentinis, in Italiam venit. Cum in præſidium Rheginorum legio Campana cum præfecto Decio Iubellio miſſa eſſet, occiſis Rheginis Rhegium occupavit.

LIBRI XIII.

VAlerius Lævinus conſul parum proſpere adverſus Pyrrhum pugnavit: elephantorum maxime inuſitata facie territis militibus. Poſt prœlium quum corpora Romanorum, qui in acie ceciderant, Pyrrhus inſpiceret, omnia verſa in hoſtem invenit: populabundusque ad urbem Romam proceſſit. C. Fabricius, miſſus ad eum à ſenatu ut de redimendis captivis ageret, fruſtra ut patriam deſereret,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſereret, à rege tentatus eſt. captivi ſine precio remiſſi ſunt. Cyneas legatus à Pyrrho ad ſenatum miſſus, petiit, ut componendæ pacis cauſſa rex in urbem reciperetur. de qua re quum ad frequentiorem ſenatum referri placuiſſet, Ap. Claudius, qui propter valetudinem oculorum jam diu conſiliis publicis ſe abſtinuerat, venit in curiam, & ſententia ſua tenuit, ut id Pyrrho negaretur. Cn. Domitius cenſor primus ex plebe luſtrum condidit. cenſa ſunt civium capita ducenta ſeptuaginta octo millia, ducenta viginti duo. Iterum adverſus Pyrrhum dubio eventu pugnatum eſt. Cum Carthaginienſibus quarto fœdus renovatum eſt. Quum C. Fabricio conſuli is, qui ad eum à Pyrrho transfugerat, polliceretur ſe regi venenum daturum, cum indicio ad regem remiſſus eſt. Res præterea contra Etruſcos, Lucanos, Bruttios, & Samnites, proſpere geſtas, continet.

LIBRI XIV.

PYrrhus in Siciliam trajecit. Quum inter alia prodigia fulmine dejectum eſſet in Capitolio Iovis ſignum, caput ejus per aruſpices inventum eſt. Curius Denatus, quum delectum haberet; ejus qui citatus non reſponderat, bona primus vendidit. Pyrrhum iterum ex Sicilia in Italiam reverſum vicit, & Italia expulit. Fabricius cenſor P. Cornelium Rufinum conſularem ſenatu movit, quod is decem argenti pondo facti haberet. Luſtro à cenſoribus condito, cenſa ſunt capita civium ducenta ſeptuaginta unum, millia ducenta viginti quatuor. Cum Ptolomæo Ægypti rege ſocietas juncta eſt. Sextilia virgo Veſtalis damnata inceſti, viva defoſſa eſt. Coloniæ deductæ ſunt, Poſidonia, & Coſſa.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Carthaginienſium claſsis auxilio Mamertinis venit; quo facto ab iis fœdus violatum eſt. Res præterea contra Lucanos, Samnites & Bruttios, feliciter geſtas & Pyrrhi regis mortem continet.

LIBRI XV.

VIctis Tarentinis pax & libertas data eſt. Legio Campana, quæ Rhegium occupaverat, obſeſſa, deditione facta, ſecuri percuſſa eſt. Quum legatos Apolloniatium ad ſenatum miſſos quidam juvenes pulſaſſent, dediti ſunt Apolloniatibus. Picentibus victis pax data. coloniæ deductæ, Ariminum in Piceno, Beneventum in Samnio. Tunc primum populus Romanus argento uti cœpit. Umbri & Sallentini victi, in deditionem accepti ſunt. Quæſtorum numerus ampliatus eſt, ut eſſent octo.

LIBRI XVI.

ORigo Carthaginienſium, & primordia urbis referuntur; contra quos & Hieronem regem Syracuſanorum auxilium Mamertinis ferendum cenſuit ſenatus. Quum de ea re inter ſuadentes, ut id fieret, diſſuadenteſque contentio fuiſſet, tranſgreſsiſque tum primum mare equitibus Romanis, adverſus Hieronem ſæpius bene pugnatum. Petenti pax data eſt. Luſtrum à cenſoribus conditum. cenſa ſunt civium capita ducenta nonaginta duo millia, ducenta viginti quatuor. Decimus Iunius Brutus munus gladiatorium in honorem defuncti patris edidit primus. Colonia Eſernia deducta eſt. Res præterea contra Pœnos & Volſcos proſpere geſtas continet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

LIBRI XVII.

CN. Cornelius Conſul à claſſe Punica circumventus, & per fraudem, velut in colloquium evocatus, captus eſt. C. Duillius Conſul adverſus claſſem Pœnorum proſpere pugnavit, primuſque omnium Romanorum ducum, navalis victoriæ duxit triumphum. ob quam cauſſam ei perpetuus honos habitus eſt, ut revertenti à cœna, tibicine canente, funale præferretur. L. Cornelius Conſul in Sardinia & Corſica contra Sardos, & Corſos, & Hannonem Pœnorum ducem feliciter pugnavit. Attilius Calatinus Conſul, quum in locum iniquum à Pœnis circumſeſſum temere duxiſſet exercitum, M. Calpurnii tribuni militum virtute & opera evaſit: qui cum trecentis militibus eruptione facta, hoſtes in ſe converterat. Annibal dux Pœnorum, victa claſſe cui præfuerat, à militibus ſuis in crucem ſublatus eſt.

LIBRI XVIII.

ATtilius Regulus Conſul victis navali prælio Pœnis, in Africam trajecit. & ibi ſerpentem portentoſæ magnitudinis cum magna militum clade occidit, & quum aliquot prœliis bene adverſum Carthaginienſes pugnaſſet, ſucceſſorque ei à ſenatu proſpere bellum gerenti non mitteretur, idipſum per literas ad ſenatum miſſas queſtus eſt: in quibus inter cauſſas petendi ſucceſſoris, quod agellus ejus à mercenariis eſſet deſertus. Quærente deinde fortuna, ut magnum utriuſque caſus exemplum in Regulo proderetur, accerſito à Carthaginienſibus Xantippo Lacedæmoniorum duce, victus prœlio, & captus eſt. Res deinde à ducibus Romanis omnibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

terra mariq; proſpere geſtas, deformavere naufragia claßium. Tib. Coruncanus primus ex plebe pontifex maximus creatus eſt. P. Sempronius Sophus, Manius Valerius Maximus cenſores, quum ſenatum legerent, tredecim ſenatu moverunt. luſtrum condiderunt, quo cenſa ſunt civium capita ducenta nonaginta ſeptem millia, ſeptingenta nonaginta ſeptem. Regulus miſſus à Carthaginienſibus ad ſenatum, ut de pace, & ſi eam non poſſet impetrare, de captivis commutandis ageret; jurejurando aſtrictus eſt, rediturum ſe Carthaginem, ſi commutari captivos non placuiſſet. Utrumque negandi auctor ſenatui fuit: & quum fide cuſtodita reverſus eſſet, ſupplicio à Carthaginienſibus de eo ſumpto, periit.

LIBRI XIX.

C. Æcilius Metellus, rebus adverſus Pœnos proſpere geſtis, ſpecioſiſſimum egit triumphum; tredecim ducibus hoſtium, & centum viginti elephantis in eo ductis. Claudius Pulcer Conſul contra auſpicia profectus, juſſis immergi pullis, qui cibari nolebant; infeliciter adverſus Carthaginienſes claſſe pugnavit: & revocatus à ſenatu, juſſuſque dictatorem dicere, Claudium Glauciam dixit; ſortis ultimæ hominem: qui coactus abdicare ſe magiſtratu, poſtea ludos prætextatus ſpectavit. Attilius Calatinus primus dictator extra Italiam exercitum duxit. Cum Pœnis captivorum commutatio facta eſt. Coloniæ deductæ ſunt, Fregena, & in agro Sallentino, Brunduſium. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. cenſa ſunt civium capita ducenta quinquaginta unum, millia ducenta viginti duo. Claudia, ſoror Claudii, qui contemptis auſpiciis male pugnaverat, à ludis revertens, quum turba premeretur, dixit, Vtinam frater meus viveret, iterumque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

rumque claſſem duceret! *ob eam cauſſam multa ei dicta eſt. Duo prætores tum primum creati ſunt. Cæcilius Metellus Pontifex maximus, A. Poſtumium conſulem, quoniam idem & flamen Martialis erat, quum is ad bellum gerendum proficiſci vellet, in urbe tenuit, nec paſſus eſt à ſacris recedere. Rebus adverſus Pœnos à pluribus ducibus proſpere geſtis, ſummam victoriæ C. Luctatius conſul, victa ad Ægates inſulas claſſe Pœnorum, impoſuit. Petentibus Carthaginienſibus pax data eſt. Quum templum Veſtæ arderet, Cæcilius Metellus Pontifex maximus, ex incendio ſacra rapuit. Duæ tribus adjectæ ſunt, Velina, & Quirina. Faliſci quum rebellaſſent, ſexto die perdomiti, in deditionem venerunt.*

LIBRI XX.

SPoletium colonia deducta. Adverſus Ligures tunc primum exercitus promotus eſt. Sardi & Corſi, quum rebellaſſent, ſubacti ſunt. Tutia virgo Veſtalis inceſti damnata eſt. Bellum Illyriis, propter unum ex legatis, qui ad eos miſſi erant, occiſum, indictum eſt: ſubactique in deditionem venerunt. Prætorum numerus ampliatus eſt, ut eſſent quatuor. Galli Tranſalpini, qui in Italiam irruperant, cæſi ſunt. Eo bello populus Romanus ſui Latinique nominis, trecenta millia armatorum habuiſſe dicitur. Exercitibus Romanis tum primum trans Padum ductis, Galli Inſubres aliquot prœliis fuſi, in deditionem venerunt. M. Claudius Marcellus conſul, occiſo Inſubrium Gallorum duce Viridomaro, opima ſpolia retulit. Iſtri ſubacti ſunt. item Illyrii, cum rebellaſſent, domi in deditionem venerunt. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt; quo cenſa ſunt civium capita ducenta ſeptuaginta millia ducenta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

tredecim. Libertini in quatuor tribus redacti ſunt, quum antea diſperſi fuiſſent; Eſquilinam, Palatinam, Suburranam, Collinam. C. Flaminius Cenſor viam Flaminiam munivit, & circum Flaminium extruxit. Coloniæ deductæ in agro de Gallis capto, Placentia & Cremona.

EPITOME
LIBRI XXI.

IN Italia belli Punici ſecundi acta narrantur: & Annibalis Pœnorum ducis contra fœdus per Iberum amnem tranſitus, à quo Saguntum ſociorum populi Romani civitas octavo menſe capta eſt. de quibus injuriis miſſi legati ad Carthaginienſes, qui quererentur; cum ſatis facere nollent, bellum iis indictum eſt. Annibal, ſuperato Pyrenæo ſaltu, per Gallias fuſis Volſcis, qui obſiſtere conati erant, ad Alpes venit: & laborioſo per eas tranſitu (quum montanos quoque Gallos obvios aliquot prœliis repuliſſet) deſcendit in Italiam, & ad Ticinum amnem Romanos equeſtri prœlio fudit: in quo vulneratum P. Cornelium Scipionem protexit filius, qui Africani poſtea nomen accepit. iterumque exercitu Romano ad flumen Trebiam fuſo, Annibal Apenninum quoque, per maximam militum vexationem propter vim tempeſtatum, tranſiit. Cn. Cornelius Scipio in Hiſpania contra Pœnos proſpere pugnavit, duce hoſtium Magone capto.

IN parte operis mei, licet mihi præfari, quod in principio ſummæ totius profeſſi pleriq; ſunt rerum ſcriptores, bellum maxime memorabile omnium, quæ unquam geſta ſint, me ſcripturum; quod Anni-

Annibale duce Carthaginienſes cum populo Romano geſſere. Nam neque validiores opibus ullæ inter ſe civitates genteſque contulerunt arma, neque his ipſis tantum umquam virium aut roboris fuit: & haud ignotas belli artes inter ſe, ſed expertas primo Punico conſerebant bello. & adeo varia belli fortuna, ancepſque Mars fuit, ut propius periculo fuerint, qui vicêre. Odiis etiam prope majoribus certarunt, quam viribus: Romanis indignantibus, quod victoribus victi ultro inferrent arma; Pœnis, quod ſuperbe avareque crederent imperitatum victis eſſe. Fama etiam eſt, Annibalem annorum ferme novem, pueriliter blandientem patri Amilcari ut duceretur in Hiſpaniam, quum perfecto Africo bello exercitum eo trajecturus ſacrificaret, altaribus admotum, tactis ſacris jurejurando adactum, ſe, quum primum poſſet, hoſtem fore populo Romano. Angebant ingentis ſpiritus virum Sicilia Sardiniaq; amiſſæ: nam & Siciliam nimis celeri deſperatione rerũ conceſſam; & Sardiniam inter motum Africæ fraude Romanorum, ſtipendio etiam ſuperimpoſito, interceptam. His anxius curis ita ſe Africo bello, quod fuit ſub recentem Rom. pacem, per quinque annos, ita deinde novem annis in Hiſpania augendo Punico imperio geſſit, ut appareret majus eum, quam quod gereret, agitare in animo bellum: &, ſi diutius vixiſſet, Amilcare duce Pœnos arma Italię illaturos fuiſſe, quæ Annibalis ductu intulerunt: Mors Amilcaris peropportuna, & pueritia Annibalis, diſtulerunt bellum. Medius Aſdrubal inter patrem & filium octo ferme annos imperium obtinuit; flore ætatis (uti ferunt) primo Amilcari conciliatus:

liatus:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

liatus: gener inde ob altam indolem profectus animi aſcitus, & quia gener erat, factionis Barchinæ opibus, quæ apud milites plebemque plus quam modicæ erant, haud ſane voluntate principum imperio potitus. Is plura conſilio quam vi gerens, hoſpitiis regulorum magis, conciliandiſque per amicitiam principum novis gentibus, quam bello aut armis rem Carthaginienſem auxit. Ceterum nihilo ei pax tutior fuit. barbarus eum quidam palam, ob iram interfecti ab eo domini obtruncavit, comprehenſuſq; à circumſtantibus, haud alio quam ſi evaſiſſet vultu, tormentis quoq; quum laceraretur, eo fuit habitu oris, ut ſuperante lætitia dolores, ridentis etiam ſpeciem prębuerit. Cum hoc Aſdrubale, quia miræ artis in ſolicitandis gentibus, imperioque jungendis ſuo fuerat, fœdus renovaverat populus Romanus, ut finis utriuſq; imperii eſſet amnis Iberus, Saguntiniſq; mediis inter imperia duorum populorū libertas ſervaretur. In Aſdrubalis locum haud dubia res fuit, quin prærogativam militarem, qua extemplo juvenis Annibal intra prætorium delatus, imperatorque ingenti omnium clamore atq; aſſenſu appellatus erat, favor etiam plebis ſequeretur. Hunc vix dum puberem Aſdrubal literis ad ſe accerſierat: actaq; res in ſenatu etjam fuerat; Barchinis nitentibus, ut aſſueſceret militiæ Annibal, atque in paternas ſuccederet opes. Hanno alterius factionis princeps, *Et æquum poſtulare videtur*, inquit, *Aſdrubal, & ego tamen non cenſeo, quod petit, tribuendum.* Quum admiratione tam ancipitis ſententiæ in ſe omnes convertiſſet, *Florem ætatis*, inquit, *Aſdrubal, quem ipſe patri Annibalis fruendum præbuit, juſto jure*

jure eum à filio repeti cenſet. nos tamen minime decet juventutẽ noſtram pro militari rudimento aſſuefacere libidini imperatorum. An hoc timemus, ne Amilcaris filius nimis ſero imperia immodica, & regni paterni ſpeciem videat; & cujus regis genero hereditarii ſint relicti exercitus noſtri, ejus filio parum mature ſerviamus? Ego iſtum juvenem domi tenendum ſub legibus, ſub magiſtratibus docendum, vivere æquo jure cum ceteris cenſeo; ne quandoque parvus hic ignis incendium ingens exſuſcitet. Pauci, ac ferme optimus quiſque, Hannoni aſſentiebantur: ſed (ut plerumque fit) major pars meliorem vicit. Miſſus Annibal in Hiſpaniam, primo ſtatim adventu omnem exercitum in ſe convertit. Amilcarem viventem redditnm ſibi veteres milites credere; eundem vigorem in vultu, vimq; in oculis, habitum oris, lineamentaque intueri. deinde brevi effecit, ut patri in ſe minimum momentum ad favorem conciliandum eſſet. Numquam ingenium idem ad res diverſiſſimas, parendum atq; imperandum, habilius fuit. itaq; haud facile diſcerneres, utrum imperatori, an exercitui carior eſſet: neque Aſdrubal alium quemquam præficere malle, ubi quid fortiter ac ſtrenue agendum eſſet: neque milites alio duce plus confidere, aut audere. Plurimum audaciæ ad pericula capeſſenda, plurimum conſilii inter ipſa pericula erat. nullo labore aut corpus fatigari, aut animus vinci poterat. Caloris ac frigoris patientia par: cibi potioniſq; deſiderio naturali, non voluptate modus finitus: vigiliarum ſomniq; nec die nec nocte diſcriminata tempora. Id quod gerendis rebus ſupereſſet, quieti datum: ea neq; molli ſtrato, neque ſilentio accerſita. Multi ſæpe militari

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſagulo opertum humi jacentem inter cuſtodias, ſtationeſque militum conſpexerunt. Veſtitus nihil inter æquales excellens: arma atque equi conſpiciebantur. Equitum peditumque idem longe primus erat. princeps prœlium inibat: ultimus conſerto prœlio excedebat. Has tantas viri virtutes ingentia vitia æquabant; inhumana crudelitas, perfidia plus quam Punica, nihil veri, nihil ſancti, nullus Deûm metus, nullum jusjurandum, nulla religio. Cum hac indole virtutum ac vitiorum, triennio ſub Aſdrubale imperatore meruit; nulla re, quæ agenda audendaque magno futuro duci eſſet, prætermiſſa. Ceterum ex quo die dux eſt declaratus, velut Italia ei provincia decreta bellumque Romanum mandatum eſſet, nihil prolatandum ratus; ne ſe quoque, ut patrem Amilcarem, deinde Aſdrubalem, cunctantem caſus aliquis opprimeret; Saguntinis inferre bellum ſtatuit. quibus oppugnandis, quia haud dubie Romana arma movebantur, in Olcadum fines prius (ultra Iberũ ea gens in parte magis quam in ditione Carthaginienſium erat) induxit exercitum, ut non petiſſe Saguntinos, ſed rerum ſerie, finitimis domitis gentibus, jungendoque, tractus ad id bellum videri poſſet. Carteiam urbem opulentam caput gentis ejus expugnat diripitque. Quo metu perculſæ minores civitates, ſtipendio impoſito imperium accepere. victor exercitus opulentuſque præda Carthaginem Novam in hiberna eſt deductus. Ibi large partiendo prædam, ſtipendia præterita cum fide exſolvendo, cunctis civium ſociorumque animis in ſe firmatis, vere primo in Vacceos promotum bellum. Hermandica & Arbacala Car-

Carteiorum urbes vi captæ. Arbacala & virtute & multitudine oppidanorum diu defenſa. Ab Hermandica profugi exſulibus Olcadum, priore æſtate domitæ gentis, quum ſe junxiſſent, concitant Carpetanos: adortique Annibalem regreſſum ex Vacceis, haud procul Tago flumine agmen grave præda turbavere. Annibal prœlio abſtinuit, caſtriſque ſuper ripam poſitis, quum prima quies ſilentiumq; ab hoſtibus fuit, agmen vado trajecit: valloque ita producto, ut locum ad tranſgrediendum hoſtes haberent, invadere eos tranſeuntes ſtatuit. Equitibus præcepit, ut quum ingreſſos aquam viderent, adorirentur peditum agmen. in ripa elephantos ante quadraginta diſpoſuit. Carpetanorum cum appendicibus Olcadum Vacceorumque centum millia fuêre: invicta acies, ſi æquo dimicaretur campo. Itaque & ingenio feroces, & multitudine freti, & quod metu ceſſiſſe credebant hoſtem; id morari victoriam rati quod intereſſet amnis, clamore ſublato, paſſim ſine ullius imperio, qua cuique proximum eſt, in amnem ruunt. Et ex parte altera ripæ vis ingens equitum in flumen immiſſa, medioque alveo haudquaquam pari certamine concurſum; quippe ubi pedes inſtabilis, ac vix vado fidens, vel inermi equite, equo temere acto perverti poſſet: eques corpore armiſque liber, equo vel per medios gurgites ſtabili, cominus eminuſq; rem gereret. Pars magna flumine abſumpta: quidam vorticoſo amni delati in hoſtes, ab elephantis obtriti ſunt: poſtremi, quibus egreſſus in ſuam ripam tutior fuit, ex varia trepidatione quum in unum colligerentur, prius quam tanto ex pavore reciperent animos,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

mos, Annibal agmine quadrato amnem ingreſſus, fugam ex ripa fecit: vaſtatiſque agris, intra paucos dies Carpetanos quoque in deditionem accepit. Et jam omnia trans Iberum, præter Saguntinos, Carthaginienſium erant. Cum Saguntinis bellum nondum erat: ceterum jam belli cauſſa certamina cum finitimis ſerebantur, maxime Turdetanis. quibus quum adeſſet idem, qui litis erat ſator, nec certamen juris, ſed vim quæri appareret, legati à Saguntinis Romam miſſi, auxilium ad bellum jam haud dubie imminens orantes. Conſules tunc Romę erant, P. Cornelius Scipio, & T. Sempronius Longus: qui quum, legatis in ſenatum introductis, de Republ. retuliſſent, placuiſſetq; mitti legatos in Hiſpaniam ad res ſociorũ inſpiciendas; quibus ſi videretur digna cauſſa, & Annibali denuntiarent, ut ab Saguntinis ſociis populi Rom. abſtineret, & Carthaginem in Africam trajicerent, ac ſociorum populi Romani querimonias deferrent: hac legatione decreta, nec dum miſſa, omnium ſpe celerius Saguntum oppugnari allatum eſt. Tunc delata ex integro res ad ſenatum. Alii provincias conſulibus Hiſpaniam atque Africam decernentes, terra marique rem gerendam cenſebant: alii, totum in Hiſpaniam Annibalemq; intendebant bellum: Erant qui nõ temere movendam rem tantam, exſpectandoſq; ex Hiſpania legatos cenſerent. Hæc ſententia, quæ tutiſſima videbatur, vicit: legatique eo maturius miſſi P. Valerius Flaccus, & Q. Bebius Pamphilus, Saguntum ad Annibalem, atque inde Carthaginem, ſi non abſiſteretur bello, ad ducem ipſum in pœnam fœderis rupti depoſcendum. Dum ea Romani parant con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

conſultantque, jam Saguntum ſumma vi oppugnabatur. Civitas ea longe opulentiſſima ultra Iberum fuit, ſita paſſus mille ferme à mari. Oriundi à Zacyntho inſula dicuntur: miſtique etiam ab Ardea Rutulorum quidam generis. ceterum in tantas brevi creverant opes, ſeu maritimis ſeu terreſtribus fructibus, ſeu multitudinis incremento, ſeu ſanctitate diſciplinæ, qua fidem ſocialem uſque ad perniciem ſuam coluerunt. Annibal infeſto exercitu ingreſſus fines, pervaſtatis paſſim agris, urbem tripartito aggreditur. Angulus muri erat in planiorem patentioremque quam cetera, circa vallem vergens. adverſus eum vineas agere inſtituit, per quas aries mœnibus admoveri poſſet. Sed ut locus procul muro ſatis æquus agēdis vineis fuit; ita haudquaquam proſpere, poſtquam ad effectum operis ventum eſt, cœptis ſuccedebat. & turris ingens imminebat: & murus, ut in ſuſpecto loco, ſupra ceteræ modum altitudinis emunitus erat: & juventus delecta, ubi plurimum periculi ac laboris oſtendebatur, ibi vi majore obſiſtebant. Ac primo miſſilibus ſummovere hoſtem: nec quicquam ſatis tutum munientibus pati. deinde jam non pro mœnibus modo atque turri tela micare, ſed ad erumpendum etiam in ſtationes operaque hoſtium animus erat: quibus tumultuariis certaminibus haud ferme plures Saguntini cadebant, quam Pœni. Vt vero Annibal ipſe, dum murum incautius ſubit, adverſum femur tragula graviter ictus cecidit; tanta circa fuga atque trepidatio fuit, ut non multum abeſſet, quin opera ac vineæ desererentur. Obſidio deinde per paucos dies magis quam oppugnatio fuit, dum vulnus ducis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ducis curaretur. per quod tempus ut quies certaminum erat, ita ab apparatu operum ac munitionum nihil ceſſatum. Itaque acrius de integro obortum eſt bellum, pluribuſq; partibus vix accipientibus quibuſdam opera locis vineæ cœptæ agi, admoveriq; aries. Abundabat multitudine hominum Pœnus; ad centum enim quinquaginta millia habuiſſe in armis creditur. Oppidani ad omnia tuenda atq; obeunda multimoda arte diſtineri cœpti ſunt: & non ſufficiebant. jam enim feriebantur arietibus muri. Quaſſatæ quoque multæ partes erant. una continentibus ruinis nudaverat urbem: tres deinceps turres; quantumque inter eas muri erat, cum fragore ingenti prociderant: captumque oppidum ea ruina crediderant Pœni; qua, velut ſi pariter utroſque murus texiſſet, ita utrimque in pugnam procurſum eſt. Nihil tumultuariæ pugnæ ſimile erat, quales in oppugnationibus urbium per occaſionem partis alterius cenſeri ſolent: ſed juſtæ acies, velut patenti campo, inter ruinas muri tectaq; urbis modico diſtantia intervallo conſtiterant. hinc ſpes, hinc deſperatio animos irritat: Pœno cepiſſe jam ſe urbem, ſi paululum adnitatur, credente; Saguntinis pro nudata mœnibus patria corpora opponentibus, nec ullo pedem referente, ne relicto à ſe loco hoſtem immitteret. Itaque quo acrius & confertim magis utrimque pugnabatur, eo plures vulnerabantur; nullo inter arma corporaque vano intercidente telo. Falarica erat Saguntinis, miſſile telum haſtili oblongo, & cetera tereti; præterquam ad extremum, unde ferrum extabat. id, ſicut in pilo, quadratum ſtuppa circumligabant, linebantq; pice. Ferrum au-

tem tres in longum habebat pedes, ut cum armis transfigere corpus poſſet. Sed id maxime etiam ſi hæſiſſet in ſcuto, nec penetraſſet in corpus, pavorem faciebat: quod quum medium accenſum mitteretur, conceptumq; ipſo motu multo majorem ignem ferret, arma omitti cogebat, nudumque militem ad inſequentes ictus præbebat. Quum ergo diu anceps fuiſſet certamen, & Saguntinis, quia præter ſpem reſiſterent, creviſſent animi; Pœnus, quia non viciſſet, pro victo eſſet; clamoré repente oppidani tollunt, hoſtemque in ruinas muri expellunt, inde impeditum trepidantemque exturbant: poſtremo fuſum fugatumq; in caſtra redigunt. Interim ab Roma legatos veniſſe nuntiatū eſt. quibus obviam ad mare miſſi ab Annibale, qui dicerent, nec tuto eos adituros inter tot tam effrænatarum gentium arma: nec Annibali, tanto diſcrimine rerum, operæ eſſe legationes audire. Apparebat, non admiſſos protinus Carthaginem ituros. literas igitur nunciosque ad principes factionis Barchinę præmittit, ut præpararent ſuorum animos, ne quid pars altera gratificari pro Romanis poſſet. Itaque, præterquam quod admiſſi auditique ſunt, ea quoque vana atque irrita legatio fuit. Hanno unus adverſo ſenatu cauſſam fœderis rupti, magno ſilentio propter auctoritatem ſuam, cum aſſenſu audientium egit. *Per Deos fœderum arbitros ac teſtes monuiſſe, prædixiſſe ſe, ne Amilcaris progeniem ad exercitum mitterent. non manes, non ſtirpem ejus conquieſcere viri: nec umquam, donec ſanguinis nominiſque Barchini quiſquam ſuperſit, quietura Romana fœdera. Iuvenem flagrantem cupidine regni, viamque unam ad id cernentem, ſi ex*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſi ex bellis bella ſerendo ſuccinctus armis legionibuſque vivat; velut materiam igni præbentes, ad exercitus miſiſtis. aluiſtis ergo hoc incendium, quo nunc ardetis. Saguntum veſtri circumſident exercitus, unde arcentur fœdere: mox Carthaginem circumſidebunt Romanæ legiones; ducibus iiſdem Diis, per quos priore bello rupta fœdera ſunt ulti. Utrum hoſtem, an vos, an fortunam utriuſque populi ignoratis? Legatos ab ſociis, & pro ſociis venientes, bonus imperator veſter in caſtra non admiſit, jus gentium ſuſtulit. hi tamen, unde ne hoſtium quidem legati arcentur, pulſi ad vos veniunt, res ex fœdere repetunt. Publica fraus abſit: auctorem culpæ, & reum criminis depoſcunt. Quo lenius agunt, ſegnius incipiunt; eo, quum cœperint, vereor ne perſeverantius ſæviant. Ægates inſulas Erycemque ante oculos proponite, quæ terra mariq; per quatuor & viginti annos paſſi ſitis. Nec puer hic dux erat, ſed pater ipſe Amilcar; Mars alter, ut iſti volunt. ſed Tarento tum in Italia non abſtinueramus ex fœdere: ſicut nunc Sagunto non abſtinemus. Vicerunt ergo Dii homineſque, & id de quo verbis ambigebatur, uter populus fœdus rupiſſet; eventus belli, velut æquus judex, unde jus ſtabat, ei victoriam dedit. Carthagini nunc Annibal vineas turreſque admovit: Carthaginis mœnia quatit ariete. Sagunti ruinæ (falſus utinam vates ſim) noſtris capitibus incident: ſuſceptumque cum Saguntinis bellum, habendum cum Romanis eſt. Dedemus ergo Annibalem? dicet aliquis. Scio meam levem eſſe in eo auctoritatem, propter paternas inimicitias. Sed & Amilcarem eo periiſſe lætatus ſum. quod ſi ille viveret, bellum jam cum Romanis haberemus: & hunc juvenem tamquam furiam facemq; hujus belli odi ac deteſtor. Nec dedendum

dum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

dum ſolum ad piaculum rupti fœderis, ſed, ſi nemo depoſcat, devehendum in ultimas maris terrarumq; oras: ablegandumque eo, unde nec ad nos nomen famaque ejus accedere, nec ſolicitare quietæ civitatis ſtatum poßit. Ego autem ita cenſeo: legatos extemplo Romam mittendos, qui ſenatui ſatisfaciant: alios qui Annibali nuntient, ut exercitum ab Sagunto abducat, ipſumque Annibalem ex fœdere Romanis dedant: tertiam legationem ad res Saguntinis reddendas decerno. Quum Hanno peroraſſet, nemini omnium certare oratione cum eo neceſſe fuit; adeo prope omnis ſenatus Annibalis erat: infeſtiuſque locutum arguebant Hannonem, quam Flaccum Valerium legatum Romanum. Reſponſum inde legatis Romanis eſt, *Bellum ortum ab Saguntinis, non ab Annibale eſſe. populum Romanum injuſte facere, ſi Saguntinos vetuſtißimæ Carthaginienſium ſocietati præponat.* Dum Romani tempus terunt legationibus mittendis, Annibal, quia feſſum militem prœliis operibuſque habebat, paucorum iis dierum quietem dedit; ſtationibus ad cuſtodiam vinearum aliorumque operum diſpoſitis. interim animos eorum nunc ira in hoſtes ſtimulando, nunc ſpe præmiorum accendit. Vt vero pro concione prædam captæ urbis edixit militum fore, adeo accenſi omnes ſunt, ut ſi extemplo ſignum datum eſſet, nulla vi reſiſti videretur poſſe. Saguntini ut à prœliis quietem habuerant, nec laceſſentes, nec laceſſiti per aliquot dies; ita non nocte, non die umquam ceſſaverant ab opere, ut novum murum ab ea parte qua patefactum oppidum ruinis erat, reficerent. Inde oppugnatio eos aliquanto atrocior, quam ante, adorta eſt: nec qua primum,

aut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

aut potiſſimum parte ferrent opem (quum omnia variis clamoribus ſtreperent) ſatis ſcire poterant. Ipſe Annibal, qua turris mobilis omnia munimenta urbis ſuperans altitudine agebatur, hortator aderat. quæ quum admota, catapultis baliſtiſque per omnia tabulata diſpoſitis, muros defenſoribus nudaſſet; tum Annibal occaſionem ratus, quingentos ferme Afros cum dolabris ad ſubruendum ab imo murum mittit. nec erat difficile opus, quod cæmenta non calce durata erant, ſed interlita luto, ſtructuræ antiquæ genere. Itaque ante quam cæderetur, ruebat: perque patentia ruinis agmina armatorum in urbem vadebant. Locum quoque editum capiunt: collatiſque eo catapultis baliſtiſque, ut caſtellum in ipſa urbe velut arcem imminentem haberent, muro circumdant: & Saguntini murum interiorem ab nondum capta urbis parte ducunt. Vtrimque ſumma vi & muniunt, & pugnant: ſed interiora tuendo, minorem in dies urbem Saguntini faciunt. Simul creſcit inopia omnium longa obſidione, & minuitur exſpectatio externæ opis, quum tam procul Romani, unica ſpes, circa omnia hoſtium eſſent. Pauliſper tamen affectos animos recreavit repentina profectio Annibalis in Oretanos, Carpetanoſque. qui duo populi delectus acerbitate conſternati, retentis conquiſitoribus metum defectionis quum præbuiſſent, oppreſſi celeritate Annibalis, omiſerunt mota arma. Nec Sagunti oppugnatio ſegnior erat, Maharbale, Himilconis filio, quem præfecerat Annibal, ita impigre rem agente, ut ducem abeſſe nec cives nec hoſtes ſentirent. Is & prœlia aliquot ſecunda fecit, & tribus arieti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

arietibus aliquantum muri diſcuſſit: ſtrataque omnia recentibus ruinis advenienti Annibali oſtendit. Itaque ad ipſam arcem extemplo ductus exercitus, atroxque prœlium cum multorum utrimque cæde initum, & pars arcis capta eſt. tentata deinde per duos exigua pacis ſpes, Alconem Saguntinum, & Alorcum Hiſpanum. Alcon inſciis Saguntinis, precibus aliquid moturum ratus, quum ad Annibalem noctu tranſiſſet, poſtquam nihil lacrimæ movebant, conditioneſque triſtes, ut ab irato victore ferebantur, transfuga ex oratore factus, apud hoſtem manſit; moriturum affirmans, qui ſub conditionibus his de pace ageret. Poſtulabatur autem redderent res Turdetanis: traditoq; omni auro atque argento, egreſſi urbe cum ſingulis veſtimentis ibi habitarent, ubi Pœnus juſſiſſet. Has pacis leges abnuente Alcone accepturos Saguntinos; Alorcus, vinci animos, ubi alia vincantur, affirmans, ſe pacis ejus interpretem fore pollicetur. Erat autem tum miles Annibalis: ceterum publice Saguntinis amicus atq; hoſpes. Tradito palam telo cuſtodibus hoſtium, tranſgreſſus munimenta, ad prætorem Saguntinum (& ipſe ita jubebat) eſt deductus. quo quum extemplo concurſus omnis generis hominũ eſſet factus, ſummota cetera multitudine, ſenatus Alorco datus eſt. cujus talis oratio fuit: *Si civis veſter Alcon, ſicut ad pacem petendam ad Annibalem venit, ita pacis conditiones ab Annibale ad vos retuliſſet, ſupervacaneum hoc mihi fuiſſet iter, quo nec orator Annibalis nec transfuga ad vos veniſſem. Quum vero ille, aut veſtra aut ſua culpa manſerit apud hoſtem; ſi metum ſimulavit, ſua; veſtra, ſi periculum eſt apud vos, vera referentibus; ego,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ego, ne ignoraretis eſſe aliquas & ſalutis & pacis vobis conditiones, pro vetuſto hoſpitio, quod mihi vobiſcum eſt, ad vos veni. Veſtra autem cauſſa me, nec ullius alterius loqui, quæ loquor apud vos, vel ea fides ſit, quod neque dum veſtris viribus reſtitiſtis, neque dum auxilia ab Romanis ſperaſtis, pacis unquam apud vos mentionem feci. Poſtquam nec ab Romanis vobis ulla ſpes eſt, nec veſtra jam aut arma vos, aut mœnia ſatis defendunt, pacem affero ad vos magis neceſſariam quam æquam. cujus ita aliqua ſpes eſt, ſi eam quemadmodum ut victor fert Annibal, ſic vos ut victi audiatis: ſi non id quod amittitur in damno (quum omnia victoris ſint) ſed quicquid relinquitur, pro munere habituri eſtis. Urbem vobis, quam ex magna jam parte dirutam, captam fere totam habet, adimit: agros relinquit; locum aßignaturus, in quo novum oppidum ædificetis: aurum argentumque omne, publicum privatumque ad ſe jubet deferri: conjugum veſtraque corpora ac liberorum veſtrorum ſervat inviolata, ſi inermes cum binis veſtimentis velitis à Sagunto exire. Hæc victor hoſtis imperat. Hæc quanquam ſint gravia atque acerba, fortuna veſtra vobis ſuadet. Equidem haud deſpero, quum omnium poteſtas ei à vobis facta ſit, aliquid ex his rebus remiſſurum. Sed hæc patienda cenſeo potius, quam trucidari corpora veſtra, rapi trahique ante ora veſtra conjuges ac liberos belli jure ſinatis. Ad hæc audienda quum circumfuſa paulatim multitudine, permiſtum ſenatui eſſet populi concilium; repente primores ſeceſſione facta (priuſquam reſponſum daretur) argentum aurumque omne ex publico privatoq; in forum collatum, in ignem ad id raptim factum conjicientes, eodem plerique ſemetipſos præcipitaverunt. Quum

ex eo pavor ac trepidatio totam urbem pervaſiſſet, alius inſuper tumultus ex arce auditur. Turris diu quaſſata prociderat: perque ruinam ejus cohors Pœnorum impetu facto quum ſignum imperatori dediſſet, nudatam ſtationibus cuſtodiiſq; ſolitis hoſtium eſſe urbem; non cunctandum in tali occaſione ratus Annibal, totis viribus aggreſſus urbem, momento cepit; ſigno dato, ut omnes puberes interficerentur. quod imperium crudele, ceterum prope neceſſarium cognitum in ipſo eventu eſt. Cui enim parci potuit ex iis, qui aut incluſi cum conjugibus ac liberis domos ſuper ſeipſos concremaverunt, aut armati nullum ante finem pugnæ quam morientes fecerunt? Captum oppidum eſt cum ingenti præda. Et quamquam pleraque ab dominis de induſtria corrupta erant; & in cædibus vix ullum diſcrimen ætatis ira fecerat, & captivi militum præda fuerant; tamen ex precio rerum venditarum aliquantum pecuniæ redactum eſſe conſtat, & multam precioſam ſupellectilem veſtemque miſſam Carthaginem. Octavo menſe quam cœptum oppugnari, captum Saguntum, quidam ſcripſere. inde Carthaginem novam in hiberna Annibalem conceſſiſſe: quinto deinde menſe, quam à Carthagine profectus ſit, in Italiam perveniſſe. Quæ ſi ita ſunt, fieri non potuit, ut P. Cornelius, & T. Sempronius conſules fuerint; ad quos & in principio oppugnationis legati Saguntini miſſi ſint: & qui in ſuo magiſtratu cum Annibale alter ad Ticinum amnem, ambo aliquanto poſt ad Trebiam pugnaverint. Aut omnia breviora aliquanto fuere: aut Saguntum principio anni, quo P. Cornelius & T. Sempronius

conſules fuerunt, non cœptum oppugnari eſt, ſed captum. Nam exceſſiſſe pugna ad Trebiam in annum Cn. Servilii & Flaminii non poteſt: quia Flaminius Arimini conſulatum iniit; creatus ab T. Sempronio conſule: qui poſt pugnam ad Trebiam, ad creandos conſules Romam quum veniſſet, comitiis perfectis ad exercitum in hiberna rediit. Sub idem fere tempus, & legati, qui redierant à Carthagine, Romam retulerunt, omnia hoſtilia eſſe, & Sagunti excidium nunciatum eſt: tantuſque ſimul mœror Patres miſericordiaque ſociorum peremptorum indigne, & pudor non lati auxilii, & ira in Carthaginienſes, metuſque de ſumma rerum cepit, velut ſi jam ad portas hoſtis eſſet: ut tot uno tempore motibus animi turbati, trepidarent magis quam conſultarent. Nam neque hoſtem acriorem bellicoſioremq; ſecum congreſſum; nec rem Romanam tam deſidem unquam fuiſſe atque imbellem. Sardos, Corſoſque, & Hiſtros, atque Illyricos, laceſſiſſe magis quam exercuiſſe Romana arma: & cum Gallis tumultuatum magis quam belligeratum. Pœnum hoſtem, veteranum trium & viginti annorum, militia duriſſima inter Hiſpanas gentes ſemper victorem, primum Amilcare, deinde Aſdrubale, nunc Annibale duce acerrimo aſſuetum, recentem ab excidio opulentiſſimæ urbis Iberum tranſire: trahere ſecum tot excitos Hiſpanorum populos: conciturum avidas ſemper armorum Gallicas gentes. cum orbe terrarum bellum gerendum in Italia, ac pro mœnibus Romanis eſſe. Nominatæ jam antea conſulibus provinciæ erant, tum ſortiri juſſi: Cornelio Hiſpania, Sempronio Africa cum Sicilia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

cilia evenit. Sex in eum annum decretæ legiones, & ſociorum quantum ipſis videretur, & claſſis quanta parari poſſet. Quatuor & viginti peditum Romanorum millia ſunt ſcripta, mille & octingenti equites: ſociorum quadraginta quatuor peditum, & quatuor equitum millia: naves ducentæ viginti quinqueremes, celoces viginti deductæ. Latum inde ad populum, vellent, juberent, populo Carthaginienſi bellum indici. Ejuſque belli cauſſa ſupplicatio per urbem habita: atque adorati Dii, ut bene ac feliciter eveniret, quod bellum populus Romanus juſſiſſet. Inter conſules ita copiæ diviſæ. Sempronio datæ legiones duæ: ea quaterna millia erant peditum, & trecenti equites: ſociorum ſexdecem millia peditum, equites mille octingenti: naves longæ CLX. celoces duodecim. Cum his terreſtribus maritimiſq; copiis T. Sempronius miſſus in Siciliam; ita in Africam tranſmiſſurus, ſi ad arcendum Italia Pœnum conſul alter ſatis eſſet. Cornelio minus copiarum datum, quia L. Manlius prætor & ipſe cum haud invalido præſidio in Galliam mittebatur. Navium maxime Cornelio numerus diminutus. ſexaginta quinqueremes datæ (neq; enim mari venturum, aut ea parte belli dimicaturum hoſtem credebant) & duæ Romanæ legiones cum ſuo juſto equitatu, & quatuordecim millibus ſociorum peditum, equitibus mille ducentis. Duas legiones Romanas, & quatuordecim millia ſociorum peditum, mille equites ſocios, ſexcentos Romanos, Gallia provincia eodem anno verſa in Punicum bellum habuit. His ita comparatis, ut omnia juſta ante bellũ fierent, legatos majores natu, Q. Fabium, M. Livium,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

L. Æmilium, C. Licinium, Q. Bæbium, in Africam mittunt ad percunctandos Carthaginienſes, Publicone conſilio Annibal Saguntum oppugnaſſet? & ſi, id quod facturi videbātur, faterentur, ac defenderent publico conſilio factū, ut indicerent populo Carthaginienſi bellum. Romani poſtquam Carthaginem venerunt, quum ſenatus datus eſſet, & Q. Fabius nihil ultra quam unum, quod mandatum erat, percunctatus eſſet; tum ex Carthaginienſibus unus princeps: *Vana Romani*, inquit, *& prior legatio fuit, quum Annibalem tanquam ſuo conſilio Saguntum oppugnantem depoſcebatis: ceterum hæc legatio verbis adhuc lenior eſt, re aſperior. Tunc enim Annibal & inſimulabatur, & depoſcebatur. nunc à nobis & confeſſio culpæ exprimitur: & ut à confeſſis, res extemplo repetuntur. Ego autem, non, privato publicone conſilio Saguntum oppugnatum ſit, quærendum cenſeo: ſed utrum jure, an injuria. Noſtra enim hæc quæſtio atque animadverſio in civem noſtrum eſt; noſtro, an ſuo fecerit arbitrio. Vobiſcum una diſceptatio eſt; licueritne per fœdus fieri. Itaque, quoniam diſcerni placet, quid publico conſilio, quid ſua ſponte imperatores faciant; nobis vobiſcum fœdus eſt à Luctatio Conſule ictum: in quo cavetur utrorumq; ſociis. nihil de Saguntinis (necdum enim erant ſocii veſtri) cautum eſt. At enim eo fœdere, quod cum Aſdrubale ictum eſt, Saguntini excipiuntur. adverſus quod nihil ego dicturus ſum, niſi quod à vobis didici. Vos enim quod C. Luctatius Conſul primo nobiſcū fœdus icit, quia neque auctoritate Patrum, nec populi juſſu ictum erat, negaſtis vos eo teneri. itaque aliud de integro fœdus publico conſilio ictum eſt. Si vos non tenent veſtra fœdera, niſi aut ex auctoritate aut juſſu ve-*

ſtro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſtro icta; ne nos quidem Aſdrubalis fœdus, quod nobis inſciis icit, obligare potuit. Proinde omittite Sagunti atque Iberi mentionem facere, & quod diu parturit animus veſter, aliquando pariat. Tum Romanus ſinu ex toga facto, *Hic*, inquit, *vobis bellum & pacem portamus; utrum placet, ſumite.* Sub hanc vocem haud minus ferociter, daret utrum vellet, ſuccIamatum eſt. & quum is iterum ſinu effuſo bellum dare dixiſſet, accipere ſe omnes reſponderunt: & quibus acciperent animis, iiſdem ſe geſturos. Hæc directa percunctatio ac denunciatio belli magis ex dignitate populi Romani viſa eſt, quam de fœderum jure verbis diſceptare; quum ante, tum maxime Sagunto exciſa. nam ſi verborum diſceptationis res eſſet; quod fœdus Aſdrubalis cum Luctatii priore fœdere commutatũ eſt, comparandum non erat; quum in Luctatii fœdere diſerte additum eſſet, ita id ratum fore, ſi populus cenſuiſſet; in Aſdrubalis fœdere, nec exceptum tale quicquam fuerit; & tot annorum ſilentio ita vivo eo comprobatum ſit fœdus, ut ne mortuo quidem auctore quicquam mutaretur. Quamquam etſi priore fœdere ſtaretur, ſatis cautum erat Saguntinis, ſociis utrorumque exceptis. nam neque additum erat, iis, qui tunc eſſent: nec, ne qui poſtea aſſumerentur. & quum aſſumere novos liceret ſocios, quis æquum cenſeret, aut ob nulla quemquam merita in amicitiam recipi? aut receptos in fidem non defendi? tantum, ne Carthaginienſium ſocii aut ſolicitarentur ad defectionem, aut ſua ſponte deſciſcentes reciperentur. Legati Romani ab Carthagine, ſicut his Romæ imperatum erat, in Hiſpaniam, ut adirent civitates, ut in ſocietatem pellicerent, aut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

averterent à Pœnis, trajecerunt. Ad Barguſios primum venerunt : à quibus benigne excepti, quia tædebat imperii Punici, multos trans Iberum populos ad cupidinem novæ fortunæ erexerunt. Ad Volſcianos inde eſt ventum : quorum celebre per Hiſpaniam reſponſum ceteros populos ab ſocietate Romana avertit. ita enim maximus natu ex iis in conſilio reſpondit: *Quæ verecundia eſt vos Romani poſtulare, uti veſtram Carthaginienſium præponamus amicitiæ, quum, qui id fecerunt, Saguntinos, crudelius quam Pœnus hoſtis perdidit, vos ſocii prodideritis? Ibi quæratis ſocios cenſeo, ubi Saguntina clades ignota eſt. Hiſpanis populis, ſicut lugubre, ita inſigne documentum Sagunti ruinæ : ne quis ſidei Romanæ aut ſocietati confidat.* Inde extemplo abire finibus Volſcianorum juſſi : ab nullo deinde concilio Hiſpaniæ benigniora verba tulere. itaq; nequiquam peragrata Hiſpania, in Galliam tranſeunt. In his nova terribiliſque ſpecies viſa eſt : quod armati (ita mos gentis erat) in concilium venerunt. quum verbis extollentes virtutem gloriamq; populi Romani ac magnitudinem imperii, petiſſent, ne Pœno bellum Italiæ inferenti, per agros urbeſque ſuas tranſitum darent; tantus cum fremitu riſus dicitur ortus, ut vix à magiſtratibus majoribuſque natu juventus ſedaretur. Adeo ſtolida impudenſq; poſtulatio viſa eſt, cenſere, ne in Italiam tranſmittant Galli bellum; ipſos id avertere in ſe, agroſq; ſuos pro alienis populandos objicere. Sedato tandem fremitu, reſponſum legatis eſt, *Neque Romanorum in ſe meritum eſſe, neque Carthaginienſium injuriam, ob quæ aut pro Romanis, aut adverſus Pœnos ſumant arma. Contra ea audire ſeſe, gentis ſuæ*

homi-

homines agris finibuſq; Italiæ pelli à populo Romano, ſtipendiumque pendere, & cetera indigna pati. Eadem ferme in ceteris Galliæ conciliis dicta auditaque: nec hoſpitale quicquam pacatumve ſatis prius auditum, quam Maſſiliam venerunt. Ibi omnia ab ſociis inquiſita cum cura ac fide, cognita, *præoccupatos jam ab Annibale Gallorum animos eſſe. ſed ne illi quidem ipſi ſatis mitem gentem fore (adeo ferocia atque indomita ingenia eſſe) ni ſubinde auro, cujus avidiſſima gens eſt, principum animi conciliarentur.* Ita peragratis Hiſpaniæ & Galliæ populis, legati Romam redeunt. Haud ita multo poſtquam conſules in provincias profecti erant, civitatem omnem in exſpectationem belli erectam invenerunt; ſatis conſtante fama, jam Iberum Pœnos tranſiſſe. Annibal Sagunto capto, Carthaginem novam in hiberna conceſſerat. ibique auditis, quæ Romæ, quæque Carthagine acta decretaq; forent, ſeque non ducem ſolum, ſed etiam cauſſam eſſe belli; partitis divenditiſque reliquiis prædæ, nihil ultra differendum ratus, Hiſpani generis milites convocat: *Credo ego vos*, inquit, *ſocii, & ipſos cernere, pacatis omnibus Hiſpaniæ populis, aut finiendam vobis militiam, exercituſque dimittendos eſſe: aut in alias terras transferendum bellum. ita enim hæ gentes, non pacis ſolum, ſed etiam victoriæ bonis florebunt, ſi ex aliis gentibus prædam & gloriam quæremus. Itaque quum longinqua ab domo inſtet militia, incertumque ſit, quando domos veſtras & quæ cuique ibi cara ſint, viſuri ſitis; ſi quis veſtrum ſuos inviſere vult, commeatum do. Primo vere edico adſitis, ut, Diis bene juvantibus, bellum ingentis gloriæ prædæque futurum incipiamus.* Omnibus fere viſendi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſendi domos oblata ultro poteſtas grata erat, & jam deſiderantibus ſuos, & longius in futurum providentibus deſiderium. Per totum tempus hiemis quies inter labores aut jam exhauſtos, aut mox exhauriendos, renovavit corpora animoſque ad omnia de integro patienda. Vere primo ad edictum convenere. Annibal quum recenſuiſſet omnium auxilia gentium, Gadeis profectus Herculi vota exſolvit: noviſque ſe obligat votis, ſi cetera proſpera eveniſſent. Inde partiens curas ſimul inferendi atque arcendi belli; ne, dum ipſe terreſtri per Hiſpaniam Galliaſque itinere Italiam peteret, nuda apertaque Romanis Africa ab Sicilia eſſet; valido præſidio eam firmare ſtatuit. Pro eo ſupplementum ipſe ex Africa, maxime jaculatorum levium, armis petiit, ut Afri in Hiſpania, Hiſpani in Africa, melior procul ab domo futurus uterque miles, velut mutuis pignoribus obligati ſtipendia facerent. Tredecim millia octingentos quinquaginta pedites cetratos miſit in Africam, & funditores Baleares octingentos ſeptuaginta: equites miſtos ex multis gentibus mille ducentos. Has copias partim Carthagini præſidio eſſe, partim diſtribui per Africam jubet. ſimul conquiſitoribus in civitates miſſis, quatuor millia conſcripta delectæ juventutis, præſidium eoſdem & obſides duci Carthaginem jubet. Neque Hiſpaniam negligendam ratus, atque ideo haud minus, quod haud ignarus erat, circuitam ab Romanis eam legatis ad ſolicitandos principum animos. Aſdrubali fratri, viro impigro, eam provinciam deſtinat, firmatque eum Africis maxime præſidiis, peditum Afrorum undecim millibus octin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

octingentis quinquaginta, Liguribus trecentis, Balearibus quingentis. ad hæc peditum auxilia, additi equites Libyphœnices (miſtum Punicum Afris genus) CCC. & Numidæ Maurique accolæ Oceani ad MDCCC. & parva Ilergetum manus. ex Hiſpania ducenti equites: & ne quod terreſtris deeſſet auxilii genus, elephanti quatuordecim. claſſis præterea data eſt ad tuendam maritimam oram (quia qua parte belli vicerant, ea tum quoque rem geſturos Romanos credi poterat) quinquaginta quinqueremes, quadriremes duæ, triremes quinque: ſed aptæ inſtructæque remigio triginta duæ quinqueremes erant, & triremes quinque. Ab Gadibus Carthaginem ad hiberna exercitus rediit. atque inde profectus præter Etoviſſam, urbem ad Iberum, maritimamque oram ducit. Ibi fama eſt, in quiete viſum ab eo juvenem divina ſpecie, qui ſe ab Iove diceret ducem in Italiam Annibali miſſum. Proinde ſequeretur, neque uſquam à ſe deflecteret oculos. Pavidum primo, nuſquam circumſpicientem aut reſpicientem ſecutum, deinde, cura humani ingenii, quum quidnam id eſſet, quod reſpicere vetitus eſſet, agitaret animo, temperare oculis nequiviſſe: tum vidiſſe poſt ſe ſerpentem mira magnitudine cum ingenti arborum ac virgultorum ſtrage ferri, ac poſt inſequi cum fragore cœli nimbum: tum, quæ moles ea quidve prodigii eſſet quærentem, audiſſe: Vaſtitatem Italiæ eſſe. pergeret porro ire, nec ultra inquireret, ſineretque fata in occulto eſſe. Hoc viſu lætus tripartito Iberum copias trajecit, præmiſſis, qui Gallorum animos, qua traducendus exercitus erat, donis conciliarent, Alpiumque tranſitus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſpecularentur. nonaginta millia peditum, duodecim millia equitum Iberum traduxit. Ilergetes inde Barguſioſque, & Auſetanos, & Aquitaniam, quæ ſubjecta Pyrenæis montibus eſt, ſubegit: oræq; huic omni præfecit Hannonem, ut fauces, quæ Hiſpanias Galliis jungunt, in poteſtate eſſent. Decem millia peditum Hannoni ad præſidium obtinendæ regionis data, & mille equites. Poſtquam per Pyrenæum ſaltum traduci exercitus cœptus eſt, rumorq; per barbaros manavit certior de bello Romano, tria millia inde Carpetanorum peditum iter averterunt. conſtabat, non tam bello motos, quam longinquitate viæ, inſuperabiliq; Alpium tranſitu. Annibal, quia revocare aut vi retineri eos anceps erat; ne ceterorum etiam feroces animi irritarentur; ſupra ſeptem millia hominum domos remiſit, quos & ipſe gravari militia ſenſerat; Carpetanos quoque ab ſe dimiſſos ſimulans. Inde, ne mora atque ocium animos ſolicitarent, cum reliquis copiis Pyrenæum tranſgreditur, & ad oppidum Illiberim caſtra locat. Galli, quamquam Italiæ bellum inferri audiebant, tamen quia vi ſubactos trans Pyrenæum Hiſpanos fama erat, præſidiaque valida impoſita, metu ſervitutis ad arma conſternati, Ruſcinonem aliquot populi conveniunt. quod ubi Annibali nuntiatũ eſt, moram magis quam bellum metuens, oratores ad regulos eorum miſit, *colloqui ſemetipſum velle cum his, & vel illi propius Illiberim accederent, vel ſe Ruſcinonem proceſſurum, ut ex propinquo congreſſus facilior eſſet: nam & accepturum eos in caſtra ſua ſe lætum, nec cunctanter ſeipſum ad eos venturũ. Hoſpitem enim ſe Galliæ, non hoſtem adveniſſe: nec ſtricturum*

ante

ante gladium, ſi per Gallos liceat, quam in Italiam veniſſet. & per nuntios quidem hæc. Vt vero reguli Gallorum, caſtris ad Illiberim extemplo motis, haud gravate ad Pœnum venerunt; capti donis, cum bona pace exercitum per fines ſuos præter Ruſcinonem oppidum tranſmiſerunt. In Italiam interim nihil ultra quam Iberum tranſiſſe Annibalem, à Maſſilienſium legatis Romam perlatum erat: quum perinde, ac ſi Alpes jam tranſiſſet, Boii, ſolicitatis Inſubribus defecerunt, nec tam ob veteres in populum Romanum iras, quam quod nuper circa Padum, Placentiam, Cremonamque colonias in agrum Gallicum deductas ægre patiebantur. Itaque armis repente arreptis, in eum ipſum agrum impetu facto, tantum terroris ac tumultus fecerunt, ut non agreſtis modo multitudo, ſed ipſi triumviri Romani, qui ad agrum venerant aſſignandum, diffiſi Placentiæ mœnibus, Mutinam confugerint; C. Luctatius, A. Servilius, T. Annius. Luctatii nomen haud dubium eſt. pro A. Servilio, & T. Annio, Q. Acilium, & C. Herennium habent quidam annales: alii P. Cornelium Aſinam, & C. Papirium Maſonem. Id quoque dubium eſt; legati ad expoſtulandum ad Bojos miſſi, violati ſint, an in triumviros agrum metanteis impetus ſit factus. Mutinæ quum obſiderentur, & gens ad oppugnandarum urbium arteis rudis, pigerrima eadem ad militaria opera, ſegnis intactis aſſideret muris, ſimulari cœptum de pace agi. evocatique ab Gallorum principibus legati ad colloquium, non contra jus modo gentium, ſed violata etiam, quæ data in id tempus erat, fide, comprehenduntur; negantibus Gallis, niſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

niſi obſides ſibi redderentur, eos dimiſſuros. Quum hæc de legatis nunciata eſſent, & Mutina præſidiumque in periculo eſſet, L. Manlius prætor ira accenſus, effuſum agmen ad Mutinam ducit. Silvæ tunc circa viam erant, pleriſq; incultis: ibi inexplorato profectus, in inſidias præcipitatus, multaq; cum cæde ſuorum ægre in apertos campos emerſit. ibi caſtra communita; & quia Gallis ad tentanda ea defuit ſpes, refecti ſunt militum animi, quamquam acciſas res ſatis conſtabat. Iter deinde de integro cœptum, nec, dum per patentia loca ducebatur agmen, quum apparuit hoſtis; ubi rurſus ſilvæ intratæ, tum poſtremos adorti cum magna trepidatione ac pavore omnium, octingentos milites occiderunt, ſex ſigna ademêre. Finis inde & Gallis territandi, & pavendi Romanis fuit, ut ex ſaltu invio atque impedito evaſere. inde apertis locis facile tutantes agmen Romani Tanetum, vicum propinquum Pado, contendere: ibi ſe munimento ad tempus, commeatibuſque fluminis, & Brixianorum Gallorum auxilio adverſus creſcentem indies multitudinem hoſtium tutabantur. Qui tumultus repens poſtquam eſt Romam perlatus, & Punicum inſuper Gallico bello auctum Patres acceperunt, C. Attilium prætorem cum una legione Romana, & quinque millibus ſociorum delectu novo à Conſule conſcriptis, auxilium ferre Manlio jubent: qui ſine ullo certamine (abſceſſerant enim metu hoſtes) Cannetũ pervenit. Et P. Cornelius in locum ejus, quæ miſſa cum prætore fuerat tranſcripta legione nova, profectus ab urbe ſexaginta longis navibus præter oram Etruriæ Ligurumque, & inde

Salyum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Salyum, mox pervenit Maſſiliam, & ad proximum oſtium Rhodani (pluribus enim diviſus amnis in mare decurrit) caſtra locat; vix dum ſatis credens Annibalem ſuperaſſe Pyrenæos montes: quem ut de Rhodani quoque tranſitu agitare animadvertit; incertus, quonam ei loco occurreret, nec dum ſatis refectis ab jactatione maritima militibus; trecentos interim delectos equites, ducibus Maſſilienſibus & auxiliaribus Gallis, ad exploranda omnia, viſendoſque ex tuto hoſtes præmittit. Annibal, ceteris metu aut pretio pacatis, jam in Volcarum pervenerat agrum gentis validæ. Colunt autem circa utramque ripam Rhodani: & diffiſi citeriore agro arceri Pœnum poſſe, ut flumen pro munimento haberent, omnibus ferme ſuis trans Rhodanum trajectis, ulteriorem ripam amnis obtinebant. Ceteros accolas fluminis Annibal, & eos ipſos quorum ſedes tenuerat, ſimul perlicit donis ad naves undique contrahendas fabricandaſque: ſimul & ipſi trajici exercitum, levariq; quam primum regionem ſuam tanta urgente hominum turba cupiebant. Itaque ingens coacta vis navium eſt, lintriumq; temere ad vicinalem uſum paratarum: novaſque alias primum Galli inchoantes cavabant ex ſingulis arboribus: deinde & ipſi milites, ſimul copia materiæ, ſimul facilitate operis inducti, alveos informes (nihil dummodo innare aquę & capere onera poſſent curantes) raptim faciebāt, quibus ſe ſuaque transveherent. Iamque omnibus ſatis comparatis ad trajiciendum, terrebant ex adverſo hoſtes, omnem ripam equis viriſque obtinentes: quos ut averteret, Hannonem Bomilcaris filium, vigilia prima noctis, cum parte

copia-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

copiarum, maxime Hiſpanis, adverſo flumine ire iter unius diei jubet: & ubi primo poſſet, quam occultiſſime trajecto amni, circumducere agmen. ut quum facto opus ſit, adoriatur ab tergo hoſtem. Ad id dati duces Galli educunt inde millia quinque & viginti, ferme ſupra parvæ inſulæ circumfuſum amnem; latiorem ubi dividebatur: eoque minus alto alveo tranſitum oſtendere. ibi raptim cæſa materia, rateſque fabricatę, in quibus equi virique & alia onera trajicerentur. Hiſpani, ſine ulla mole in utres veſtimentis conjectis, ipſi ceteris ſuppoſitis incubantes, flumen tranſnatavere. Et alius exercitus ratibus junctis trajectus, caſtris prope flumen poſitis, nocturno itinere atq; operis labore feſſus, quiete unius diei reficitur; intento duce ad conſilium opportune exſequendū. Poſtero die profecti ex loco, prodito fumo ſignificant ſe tranſiſſe, & haud procul abeſſe. quod ubi accepit Annibal, ne tempori deeſſet, dat ſignum ad trajiciendum. Iam paratas aptaſque habebat pedes lintres; eques fere præter equos nantes navium agmen ad excipiendum adverſi impetum fluminis parte ſuperiore tranſmittens, tranquillitatem infra trajicientibus lintribus præbebat. Equorum pars magna nantes loris à puppib⁹ trahebantur; præter eos, quos inſtructos frenatoſque, ut extemplo egreſſo in ripam equiti uſui eſſent, impoſuerant in naves. Galli occurſant in ripam cum variis ululatibus cantuque moris ſui; quatientes ſcuta ſupra capita, vibranteſque dextris tela: quamquam & ex adverſo terrebat tanta vis navium cum ingenti ſono fluminis, & clamore vario nautarum & militum, qui nitebantur perrumpere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

pere impetum fluminis, & qui ex altera ripa trajicientes ſuos hortabantur. Iam ſatis paventes adverſo tumultu, terribilior ab tergo adortus clamor, caſtris ab Hannone captis. mox & ipſe aderat, ancepſque terror circumſtabat: & è navibus tanta vis armatorum in terram evadens, & à tergo improviſa premebat acies. Galli, poſtquam vim facere conati, ultro pellebantur; qua patere viſum maxime iter, perrumpunt, trepidique in vicos paſſim ſuos diffugiunt. Annibal ceteris copiis per ocium trajectis, ſpernens jam Gallicos tumultus, caſtra locat. Elephantorum trajiciendorũ varia conſilia fuiſſe credo: certe varia memoria eſt actæ rei. quidam congregatis ad ripam elephantis, tradunt ferociſſimum ex iis irritatum à rectore ſuo, quum refugientem eum in aquam natantem ſequeretur, traxiſſe gregem; ut quemque timentem altitudinem deſtituerat vadum, impetu ipſo fluminis in alteram ripam rapiente. Ceterum magis conſtat, ratibus trajectos, id, ut tutius conſilium ante rem foret: ita acta re, ad fidem pronius eſt. Ratem unam ducentos longam pedes, quinquaginta latam, à terra in amnem porrexerunt: quam, ne ſecunda aqua deferretur, pluribus retinaculis validis parte ſuperiore ripæ religatam, pontis in modum humo injecta conſtraverunt, ut belluæ audacter velut per ſolum ingrederentur. altera ratis æque lata, longa pedes centum, ad trajiciendum flumen apta, huic copulata eſt: & quum elephanti per ſtabilem ratem, tamquam viam, prægredientibus feminis, acti, in minorem applicatam tranſgreſſi ſunt; ea extemplo reſolutis, quibus leviter annexa erat, vinculis, ab

actua-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

actuariis aliquot navibus ad alteram ripam pertrahitur. ita primis expoſitis, alii deinde repetiti ac trajecti ſunt: nihil ſane trepidabant, donec continenti velut ponte agerentur. Primus erat pavor, quum ſoluta ab ceteris rate in altum raperentur. ibi urgentes inter ſe, cedentibus extremis ab aqua, trepidationem aliquantum edebant; donec quietem ipſe timor circumſpicientibus aquam feciſſet. excidere etiam ſævientes quidam in flumen, ſed pondere ipſo ſtabiles, dejectis rectoribus, quærendis pedetentim vadis, in terram evaſere. Dum elephanti trajiciuntur, interim Annibal Numidas equites quingentos ad caſtra Romana miſerat ſpeculatum, ubi & quantæ copiæ eſſent, & quid pararent. Huic alæ equitum miſſi, ut ante dictum eſt, ab oſtio Rhodani trecenti Romanorum equites occurrunt. prœlium atrocius quam pro numero pugnantium editur. Nam præter multa vulnera, cædes etiam prope par utrimque fuit: fugaque & pavor Numidarum, Romanis jam admodum feſſis victoriam dedit. victores ad centum ſexaginta; nec omnes Romani, ſed pars Gallorum: victi amplius ducentis ceciderunt. Hoc principium, ſimulque omen belli, ut ſummæ rerum proſperum eventum, ita haud ſane incruentam ancipitiſque certaminis victoriam Romanis portendit. Re ita geſta, ad utrumque ducem ſui redierunt. Nec Scipioni ſtare ſententia poterat, niſi ut ex conſiliis cœptiſque hoſtis & ipſe conatus caperet: & Annibalem incertum, utrum cœptum in Italiam intenderet iter, an cum eo, qui primus ſe obtuliſſet Romanus exercitus, manus confereret; averterat à præſenti certamine,

Bojo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Bojorum legatorum regulique Matali adventus, qui ſe duces itinerum, ſocios periculi fore, affirmantes, integro bello, nuſquam ante libatis virib⁹, Italiam aggrediendam cenſent. Multitudo timebat quidem hoſtes; nondum obliterata memoria ſuperioris belli: ſed magis iter immenſum Alpeſque, rem fama utique inexpertis horrendam, metuebat. Itaque Annibal, poſtquam ipſi ſententia ſtetit peregre ire, atque Italiam petere, advocata concione, varie militum verſat animos, caſtigando adhortandoque. *Mirari ſe, quinam pectora ſemper impavida repens terror invaſerit. per tot annos vincenteis eos ſtipendia facere, neque ante Hiſpania exceſſiſſe, quam omnes genteſque & terræ eæ, quas duo diverſa maria amplectantur, Carthaginienſium eſſent. Indignatos deinde, quod quicumque Saguntum obſediſſent, velut ob noxam ſibi dedi poſtularet populus Romanus, Iberum trajeciſſe ad delendum nomen Romanorum, liberandumq; orbem terrarum. Tum nemini viſum id longum, quum ab occaſu ſolis ad ortum intenderent iter. Nunc poſtquam multo majorem partem itineris emenſam cernant, Pyrenæum ſaltum inter ferociſſimas gentes ſuperatum, Rhodanum tantum amnem, tot millibus Gallorum prohibentibus, domita etiam ipſius fluminis vi, trajectum, in conſpectu Alpes habeant, quarum alterum latus Italia ſit; in ipſis portis hoſtium fatigatos ſubſiſtere: quid aliud Alpes eſſe credentes, quam montium altitudines? Fingerent altiores Pyrenæis jugis. nullas profecto terras cœlum contingere, nec inexſuperabiles humano generi eſſe. Alpes quidem habitari, coli, gignere atque alere animantes. pervias paucis eſſe. exercitibus invias? eos ipſos quos cernant, legatos non pennis ſublime elatos Alpes tranſ-*

tranſgreſſos: nec majores quidem eorum indigenas, ſed advenas Italiæ cultores, has ipſas Alpes ingentibus ſæpe agminibus cum liberis ac conjugibus, migrantium modo, tuto tranſmiſiſſe. Militi quidem armato, nihil ſecum præter inſtrumenta belli portanti, quid invium aut inexſuperabile eſſe? Saguntum ut caperetur, quid per octo menſes periculi, quid laboris exhauſtum eſſe? Romam orbis terrarum caput petentibus, quicquam adeo aſperum atque arduum videri, quod inceptum moretur? Cepiſſe quondam Gallos ea, quæ adiri poſſe Pœnus deſperet. proinde aut cederent animo atque virtute genti per eos dies toties ab ſe victæ: aut itineris finem ſperent campum interjacentem Tiberi ac mœnibus Romanis. His adhortationibus incitatos corpora curare, atque ad iter ſe parare jubet. Poſtero die profectus adverſa ripa Rhodani, mediterranea Galliæ petit: non quia rectior ad Alpes via eſſet, ſed quantum à mari receſſiſſet, minus obviam fore Romanum credens: cum quo, priuſquam in Italiam ventum foret, non erat in animo manus conſerere. Quartis caſtris ad Inſulam pervenit: ibi Arar Rhodanuſque, amnes diverſi, ex Alpibus decurrentes, agri aliquantulum amplexi, confluunt in unum. Mediis campis Inſulæ nomen inditum. accolunt prope Allobroges, gens jam inde nulla Gallica gente opibus aut fama inferior: tum diſcors erat. Regni certamine ambigebant fratres. major, & qui prius imperitarat, Brancus nomine, minore à fratre & cœtu juniorum, qui jure minus, vi plus poterat, pellebatur. Hujus ſeditionis peropportuna diſceptatio quum ad Annibalem rejecta eſſet, arbiter regni factus, quod erat ſenatus principumque ſententia futurum; impe-

imperium majori reſtituit. ob id meritũ commeatu copiaque rerum omnium & veſtimentis eſt adjutus, quæ infames frigoribus Alpes præparare cogebant. Sedatis certaminibus Allobrogum, quum jam Alpes peteret, non recta regione iter inſtituit; ſed ad lævam in Tricaſtinos flexit: inde per extremam oram Vocontiorum agri tetendit in Tricorios: haud uſquam impedita via, priuſquam ad Druentiam flumen pervenit. Is & ipſe Alpinus amnis, longe omnium Galliæ fluminum difficilimus tranſitu eſt. nam quum aquæ vim vehat ingentem; non tamen navium patiens eſt: quia nullis coercitus ripis, pluribus ſimul, neque iiſdem alveis fluens, nova ſemper vada novoſque gurgites faciens (& ob eadem pediti quoque incerta via eſt) ad hæc ſaxa glomeroſa volvens, nihil ſtabilis, nec tuti ingredienti præbet; & tum forte imbribus auctus, ingentem tranſgredientibus tumultum fecit, quum ſuper cetera trepidatione ipſi ſua atq; incertis clamoribus turbarentur. P. Cornelius conſul triduo forte, poſtquam Annibal ab ripa Rhodani movit, quadrato agmine ad caſtra hoſtium venerat; nullam dimicandi moram facturus. ceterum ubi deſerta munimenta, nec facile ſe tantum progreſſos aſſecuturum videt, ad mare ad naves rediit; tutius faciliuſque ita deſcendenti ab Alpibus Annibali occurſurus. ne tamen nuda auxiliis Romanis Hiſpania eſſet, quam provinciam ſortitus erat, Cn. Scipionem fratrem cum maxima parte copiarum adverſus Aſdrubalem miſit: non ad tutandos tantummodo veteres ſocios conciliandoſque novos, ſed etiam ad pellendum Hiſpania Aſdrubalem. ipſe cum ad-

modum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

modum exiguis copiis Genuam repetit; eo, qui circa Padum erat, exercitu Italiam defenſurus. Annibal ab Druentia campeſtri maxime itinere cum bona pace ad Alpes incolentium ea loca Gallorum pervenit. Tum, quamquam fama prius (qua quidem incerta in majus vero ferri ſolent) percepta res erat; tamen ex propinquo viſa montium altitudo, niveſque cœlo prope immiſtæ, tecta informia impoſita rupibus, pecora jumentaque torrida frigore, homines intonſi & inculti, animalia inanimaque omnia rigentia gelu, cetera viſu quam dictu fœdiora, terrorem renovavere. Erigentibus in primos agmen clivos apparuerunt imminentes tumulos inſidentes montani: qui ſi valles occultiores inſediſſent, coorti in pugnam repente, ingentem fugam ſtragemque dediſſent. Annibal conſiſtere ſigna jubet: Galliſque ad viſenda loca præmiſſis, poſtquam comperit tranſitum ea non eſſe, caſtra inter confragoſa omnia præruptaque, quam extenſiſſima poteſt valle locat. Tum per eoſdem Gallos, haud ſane multum lingua moribuſque abhorrentes, quum ſe immiſcuiſſent colloquiis montanorum, edoctus interdiu tantum obſideri ſaltum, nocte in ſua quemque dilabi tecta; luce prima ſubiit tumulos, ut ex aperto atque interdiu viam per anguſtias facturus. Die deinde, ſimulando aliud quam quod parabatur, conſumpto, quum eodem quo conſtiterat loco caſtra communiſſet, ubi primum degreſſos tumulis montanos, laxataſque ſenſit cuſtodias, pluribus ignibus quam pro numero manentium in ſpeciem factis, impedimentiſque cum equite relictis, & maxima parte peditum; ipſe cum expeditis acerrimo

quoque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

quoque viro raptim anguſtias evadit: iiſque ipſis tumulis, quos hoſtes tenuerant, conſedit. Prima deinde luce caſtra mota & agmen reliquum incedere cœpit. Iam montani ſigno dato ex caſtellis ad ſtationem ſolitam conveniebãt; quum repente conſpiciunt alios arce occupata ſua ſuper caput imminentes, alios via tranſire hoſtes. Vtraque ſimul objecta res oculis, animis immobiles parumper eos defixit. deinde ut trepidationem in anguſtiis, ſuoque ipſo tumultu Annibalis miſceri agmen videre, equis maxime conſternatis, quicquid adjeciſſent ipſi terroris, ſatis ad perniciem fore rati, perverſis rupibus, juxta invia ac devia aſſueti diſcurrunt. Tum vero ſimul ab hoſtibus, ſimul ab iniquitate locorum Pœni oppugnabantur; pluſque inter ipſos, (ſibi cuique tendenti ut periculo prius evaderet) quam cum hoſtibus certaminis erat. Equi maxime infeſtum agmen faciebant, qui & clamoribus diſſonis, quos nemora etiam repercuſſæque valles augebant, territi trepidabant; & icti forte aut vulnerati, adeo conſternati ſunt, ut ſtragem ingentem ſimul hominum ac ſarcinarum omnis generis facerent: multoſque turba, quum præcipites deruptæque utrimque anguſtiæ eſſent, in immenſum altitudinis dejecit; quoſdam & armatos. inde ruinæ maximæ modo jumenta cum oneribus devolvebantur. Quæ quamquam fœda viſu erant, ſtetit parumper tamen Annibal ac ſuos continuit, ne tumultum ad trepidationem augeret. deinde, poſtquam interrumpi agmen vidit, periculumque eſſe, ne exutum impedimentis exercitum nequiquam incolumen traduxiſſet, decurrit ex ſuperiore loco; & quum

impetu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

impetu ipſo fudiſſet hoſtem, ſuis tumultum auxit. ſed is tumultus momento temporis, poſtquam liberata itinera fuga montanorum erant, ſedatur: nec per otium modo, ſed prope ſilentio mox omnes traducti. Caſtellum inde, quod caput ejus regionis erat, vicoſq; circumjectos capit, & captivorum pecoribus per triduum exercitum aluit. & quia nec montanis primo perculſis, nec loco magnopere impediebantur, aliquantum eo triduo viæ confecit. Perventum inde ad frequentẽ cultorib⁹ alium, ut inter montana, populum. ibi non bello aperto, ſed ſuis artibus, fraude, deinde inſidiis eſt prope circumventus. Magno natu principes caſtellorum oratores ad Pœnum veniunt: *alienu malis, utili exemplo doctos*, memorantes: *amicitiam malle, quam vim experiri Pœnorum. itaque obedienter imperata facturos, commeatum, itinerisque duces, & ad fidem promiſſorum obſides acciperet.* Annibal nec temere credendo, nec aſpernando, ne repudiati, aperte hoſtes fierent, benigne quum reſpondiſſet; obſidibus quos dabant acceptis, & commeatu, quem in viam ipſi detulerant, uſus; nequaquam, ut inter pacatos, incompoſito agmine duces eorum ſequitur. Primum agmen elephanti & equites erant: ipſe poſt cum robore peditum circumſpectans ſolicitus omnia, incedebat. Vbi in anguſtiorem viam ex parte altera ſubjectam jugo inſuper imminenti ventum eſt, undique ex inſidiis barbari à fronte & à tergo coorti, cominus eminuſque petunt: ſaxa ingentia in agmen devolvunt: maxima ab tergo vis hominum urgebat. in eos verſa peditum acies haud dubium fecit, quin niſi firmata extrema agmina fuiſſent, ingens

gens in eo ſaltu accipienda clades fuerit. Tunc quoque ad extremum periculi, ac prope perniciem ventum eſt: nam dum cunctaretur Annibal dimittere in anguſtias agmen; quia non, ut ipſe equitibus præſidio erat, ita peditibus quicquam ab tergo auxilii reliquerat; occurſantes per obliqua montani perrupto medio agmine viam inſedere: noxque una Annibali ſine equitibus ac impedimentis acta eſt. Poſtero die jam ſegnius intercurſantibus barbaris, junctæ copiæ, ſaltuſque haud ſine clade (majore tamen jumentorum quam hominum pernicie) ſuperatus. inde montani, pauciores jam, & latrocinii magis quam belli more concurſabant; modo in primum, modo in noviſſimum agmen, ut cuique aut locus opportunitatem daret, aut progreſſi morative aliquam occaſionem feciſſent. Elephanti, ſicut præcipites per arctas vias magna mora agebantur, ita tutum ab hoſtibus quacumque incederent (quia inſuetis adeundi propius metus erat) agmen præbebant. Nono die in jugum Alpium perventum eſt per invia pleraque & errores, quos aut ducentium fraus, aut, ubi fides iis non eſſet, temere initæ valles à conjectantibus iter, faciebant. Biduum in jugis ſtativa habita: feſſis labore ac pugnando quies data militibus: jumentaq; aliquot, quæ prolapſa in rupibus erant, ſequendo veſtigia agminis, in caſtra pervenere. Feſſis tædio tot malorum, nivis etiam caſus, occidente jam ſidere Vergiliarum, ingenté terrorem adjecit. Per omnia nive oppleta quum ſignis prima luce motis ſegniter agmen incederet, pigritiaque & deſperatio in omnium vultu emineret; prægreſſus ſigna Annibal, in pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

promontorio quodam, unde longe ac late proſpectus erat, conſiſtere juſſis militibus, Italiam oſtentat, ſubjectoſque Alpinis montibus circum Padanos campos: mœniaque eos tum tranſcendere, non Italiæ modo, ſed etiam urbis Romæ. cetera plana, proclivia fore: uno, aut ad ſummum altero prœlio arcem & caput Italiæ in manu ac poteſtate habituros. Procedere inde agmen cœpit; jam nihil ne hoſtibus quidē, præter parva furta per occaſionem tentantibus. Ceterum iter multo, quam in aſcenſu fuerat (ut pleraque Alpium ab Italia ſicut breviora, ita arctiora ſunt) difficilius fuit. omnis enim ferme via præceps, anguſta, lubrica erat: ut neque ſuſtinere ſe à lapſu poſſent; nec, ſi qui paulum titubaſſent, hærere afflicti veſtigio ſuo; aliique ſuper alios & jumenta & homines occidederent. Ventum deinde ad multo anguſtiorem rupem, atque ita rectis ſaxis, ut ægre expeditus miles tentabundus, manibuſque retinens virgulta ac ſtirpes circa eminentes, demittere ſeſe poſſet. Natura locus jam ante præceps, recenti terræ lapſu, in pedum mille admodum altitudinem, abruptus erat. Ibi quum velut ad finem viæ equites conſtitiſſent, miranti Annibali quæ res moraretur agmen, nunciatur, rupem inviam eſſe. digreſſus deinde ipſe ad locum viſendum. haud dubia res viſa, quin per invia circa, nec trita antea, quamvis longo ambitu circumduceret agmen. Ea vero via inſuperabilis fuit. nam quum ſuper veterem nivem intactam nova modicæ altitudinis eſſet; molli, nec præaltæ nivi facile pedes ingredientium inſiſtebant. ut vero tot hominum jumentorumq; inceſſu dilapſa eſt, per nudam infra glaciem, fluentemque labem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

labem liqueſcentis nivis ingrediebantur. Tetra ibi luctatio erat, ut à lubrica glacie, non recipiente veſtigium, & in prono citius pede ſe fallente, & ſeu manibus in aſſurgendo ſeu genu ſe adjuviſſent, ipſis adminiculis prolapſi, ſi iterum corruiſſent: nec ſtirpes circa radiceſve, ad quas pede aut manu quiſquam eniti poſſet, erant. Itaque in levi tantum glacie tabidaque nive volutabantur jumenta: ſecabant interdum, etiam tum infimam ingredientia nivem, & prolapſa jactandis gravius in continendo ungulis, penitus perfringebant: ut pleraque velut pedica capta hærerent indurata & alta concreta glacie. Tandem nequiquam jumentis atque hominibus fatigatis, caſtra in jugo poſita; ægerrime ad idipſum loco purgato: tantum nivis fodiendum atque egerendum fuit. Inde ad rupem muniendam, per quam via una eſſe poterat, milites ducti, quum cædendum eſſet ſaxum, arboribus circa immanibus dejectis detruncatiſque, ſtruem ingentem lignorum faciunt: eamque (quum & vis venti apta faciendo igni coorta eſſet) ſuccendunt, ardentiaque ſaxa infuſo aceto putrefaciunt. Ita torridam incendio rupem ferro pandunt, molliuntque anfractibus modicis clivos, ut non jumenta ſolum, ſed elephanti etiam deduci poſſent. Quatriduum circa rupem conſumptum. jumenta prope fame abſumebantur: nuda enim fere cacumina ſunt; & ſi quid eſt pabuli, obruunt nives. Interiores valles apricos quoſdam colles habent, rivoſque prope ſilvas; etiam humano cultu digniora loca. Ibi jumenta in pabulum miſſa, & quies muniendo feſſis hominibus, data triduo. inde ad planum deſcenſum eſt, etiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

locis mollioribus & accolarum ingeniis. Hoc maxime modo perventum eſt in Italiam quinto menſe à Carthagine nova, (ut quidam auctores ſunt) quinto decimo die Alpibus ſuperatis. Quantæ copiæ transgreſſo in Italiam Annibali fuerint, nequaquam inter auctores conſtat. qui plurimum, centum millia peditum, viginti equitum fuiſſe ſcribunt. qui minimum, viginti millia peditum, ſex equitum. L. Cincius Alimentus, qui captum ſe ab Annibale ſcribit, maximus auctor, moveret me, niſi confunderet numerum; Gallis Liguribuſque additis: cum his ſcribit octoginta millia peditum, decem equitum, adducta in Italiam (magis affluxiſſe veriſimile eſt, & ita quidam auctores ſunt.) Ex ipſo autem audiſſe Annibale, poſtquam Rhodanum tranſierit, triginta ſex millia hominum, ingentemque numerum equorum, & aliorum jumentorum amiſiſſe in Taurinis, quę Gallis proxima gens erat in Italiam digreſſo. Id quum inter omnes conſtet, eo magis miror ambigi, quanam Alpes tranſierit: & vulgo credere, Pœnino, atque inde nomen & jugo Alpium inditum, tranſgreſſum. Cœlius, per Cremonis jugum dicit tranſiſſe: qui ambo ſaltus eum, non in Taurinos ſed per Salaſſos montanos ad Libuos Gallos deduxiſſent. Nec veriſimile eſt, ea tum ad Galliam patuiſſe itinera; utique quum quæ ad Pœninum ferant, obſepto gentibus Semigermanis fuiſſent. neque hercule montibus his (ſi quem forte id movit) ab tranſitu Pœnorum ullo Veragri, incolæ jugi ejus, norunt nomen inditum: ſed ab eo, quem in ſummo ſacratum vertice Penninum montani appellant. Peropportune ad principia rerum

Tau-

Taurinis proximę genti adverſus Inſubres motum bellum erat. ſed armare exercitum Annibal, ut parti alteri auxilio eſſet (in reficiendo maxime ſentientem contracta ante mala) non poterat. otium etenim ex labore, copia ex inopia, cultus ex illuvie tabeque, ſqualida & prope efferata corpora varie movebant. Ea P. Cornelio Conſuli cauſſa fuit, quum Piſas navibus veniſſet, exercitu à Manlio Attilioque accepto tyrone, & in novis ignominiis trepido, ad Padum feſtinandi: ut cum hoſte nondum refecto manum confereret. ſed quum Placentiam Conſul venit, jam ex ſtativis moverat Annibal: Taurinorumque unam urbem caput gentis ejus, quia volens in amicitiam non veniebat, vi expugnarat: junxiſſetque ſibi non metu ſolum, ſed etiam voluntate Gallos Padi; ni eos circumſpectantes defectionis tempus ſubito adventus Conſulis oppreſſiſſet. Et Annibal movit ex Taurinis; incertos quæ pars ſequenda eſſet Gallos præſentem ſe ſecuturos ratus. Iam prope in conſpectu erant exercitus, convenerantque duces: ſicut uterque inter ſe nondum ſatis noti, ita jam imbutus uterque quadam admiratione alterius. Nam Annibalis & apud Romanos jam ante Sagunti excidium celeberrimum nomen erat: & Scipionem Annibal eo ipſo, quod adverſus ſe dux potiſſimum lectus eſſet, præſtantem virum credebat. & auxerant inter ſe opinionem; Scipio, quod relictus in Gallia, obvius fuerat in Italiam tranſgreſſo Annibali; Annibal, conatu tam audaci trajiciendarum Alpium, & effectu. Occupavit tamen Scipio Padum trajicere, & ad Ticinum amnem motis caſtris, prius quam educeret in aciem,

adhortandorum militum cauſſa, talem orationem exorſus eſt: *Si eum exercitum, milites, educerem in aciem, quem in Gallia mecum habui, ſuperſediſſem loqui apud vos. quid enim adhortari referret, aut eos equites, qui equitatum hoſtium ad Rhodanum flumen egregie viciſſent, aut eas legiones, cum quibus fugientem hunc ipſum hoſtem ſecutus, confeßionem cedentis ac detrectantis certamen pro victoria habui? Nunc quia ille exercitus Hiſpaniæ provinciæ ſcriptus, ibi cum fratre Cn. Scipione meis auſpiciis rem gerit, ubi eum gerere ſenatus populuſque Romanus voluit; ego, ut Conſulem ducem adverſus Annibalem ac Pœnos haberetis, ipſe me huic voluntario certamini obtuli. Novo imperatori apud novos milites pauca verba facienda ſunt. Ne genus belli, neve hoſtem ignoretis; cum iis eſt vobis, milites, pugnandum, quos terra mariq; priore bello viciſtis: à quibus ſtipendium per viginti annos exegiſtis: à quibus capta belli præmia, Siciliam ac Sardiniam habetis. Erit igitur in hoc certamine is vobis illiſque animus, qui victoribus & victis eſſe ſolet. Nec nunc illi, quia audent, ſed quia neceſſe eſt, pugnaturi ſunt: niſi creditis, qui exercitu incolumi pugnam detrectavere, eos duabus partibus peditum equitumque in tranſitu Alpium amißis (qui plures pene perierint quam ſuperſint) plus ſpei nactos eſſe. At enim pauci quidem ſunt, ſed vigentes animis corporibuſque, quorum robora ac vires vix ſuſtinere vis ulla poſſet. Effigies, imo umbræ hominum; fame, frigore, illuvie, ſqualore enecti, contuſi ac debilitati inter ſaxa rupeſque. ad hæc, peruſti artus, nive rigentes nervi, membra torrida gelu, quaſſata confractaque arma: claudi ac debiles equi. Cum hoc equite, cum hoc pedite pugnaturi eſtis. reliquias extremas hoſtium, non hoſtes habebitis. Ac nihi-*

magi

magis vereor, quam ne antequam vos cum hoſte pugnaveritis, Alpes viciſſe Annibalem videantur. Sed ita forſitan decuit, cum fœderum ruptore duce ac populo, Deos ipſos, ſine ulla humana ope, committere ac profligare bellum: nos autem, qui ſecundum Deos violati ſumus, commiſſum ac profligatum conficere. Non vereor, ne quis me hoc veſtri adhortandi cauſſa magnifice loqui exiſtimet; ipſum aliter animo affectum eſſe. Licuit mihi in Hiſpaniam provinciam meam ire, quo jam profectus eram cum exercitu meo: ubi & fratrem conſilii participem ac periculi ſocium haberem, & Aſdrubalem potius quam Annibalem hoſtem, & minorem haud dubie molem belli: tamen, quum prætervehere navibus Galliæ oram; ad famam hujus hoſtis in terram egreſſus, præmiſſo equitatu, ad Rhodanum movi caſtra. Equeſtri prœlio, qua parte copiarum conſerendi manum fortuna data eſt, hoſtem fudi, peditum agmen, quod in modum fugientium raptim agebatur, quia aſſequi terra non poteram, neque egreſſus ad naves erat, quanta maxime celeritate potui tanto maris terrarumque circuitu, in radicibus Alpium obvius fuit. Huic timendo hoſti utrum quum declinarem certamen, improviſus videor incidiſſe, an occurrere in veſtigiis ejus? laceſſere ac trahere ad decernendum? Experiri juvat, utrum alios derepente Carthaginienſes per viginti annos terra ediderit: an iidem ſint, qui ad Ægates pugnaverere inſulas, & quos ab Eryce duodevicenis denariis æſtimatos emiſiſtis: & utrum Annibal hic ſit æmulus itinerum Herculis, ut ipſe fert, an vectigalis ſtipendiariuſque & ſervus populi Romani à patre relictus: quem niſi Saguntinum ſcelus agitaret, reſpiceret profecto, ſi non patriam victam, domum certe, pacemque & fœdera

Amilcaris ſcripta manu. qui juſſus à Conſule noſtro, præſidium deduxit ab Eryce: qui graves impoſitas victis Carthaginienſibus leges fremens mœrenſque accepit: qui decedere Sicilia, qui ſtipendium populo Romano dare pactus eſt. Itaque, vos, ego, milites, non eo ſolum animo, quo adverſus alios hoſtes ſoletis, pugnare velim: ſed cum indignatione quadam atque ira; velut ſi ſervos videatis veſtros arma repente contra vos ferentes. Licuit, ſi voluiſſemus, ad Erycem clauſos, ultimo ſupplicio humanorum, fame interficere: licuit claſſem victricem in Africam trajicere, atque intra paucos dies ſine ullo certamine Carthaginem delere. Veniam dedimus precantibus: emiſimus ex obſidione: pacem cum victis fecimus: tutelæ noſtræ deinde duximus, quum Africo bello urgerentur. Pro his impertitis furioſum juvenem ſequentes, oppugnatum patriam noſtram veniunt. Atque utinam pro decore nobis hoc tantum, & non pro ſalute eſſet certamen. non de poſſeſſione Siciliæ ac Sardiniæ, de quibus quondam agebatur, ſed pro Italia nobis eſt pugnandum: nec eſt alius ab tergo exercitus, qui, niſi nos vincimus, hoſti obſiſtat, nec Alpes aliæ ſunt, quas dum ſuperat, comparari nova poſſint præſidia. hic eſt obſtandum, milites, velut ſi ante Romana mœnia pugnemus. Unuſquiſque ſe non corpus ſuum, ſed conjugem ac liberos parvos armis protegere putet: nec domeſticas ſolum agitet curas, ſed identidem hoc animo reputet, noſtras nunc intueri manus ſenatum populumque Romanum. qualis noſtra vis virtuſque fuerit, talem deinde fortunam illius urbis ac Romani imperii fore. Hæc apud Romanos conſul. Annibal rebus prius, quam verbis adhortandos milites ratus, circumdato ad ſpectaculum exercitu, captivos montanos vinctos in medio conſtituit,

ſtituit, armiſque Gallicis ante eorum pedes projectis, interrogare interpretem juſſit, quis, ſi vinculis levaretur, armaque & equum victor acciperet, decertare ferro vellet? Quum ad unum omnes ferrum pugnamque poſcerent, & dejecta eſſet in id ſors, ſe quiſque eum optabat, quem fortuna in id certamen eligeret. Vt cujuſque ſors ceciderat, alacer, inter gratulantes gaudio exultans, cum ſui moris tripudiis arma raptim capiebat: ubi vero dimicarent, is habitus animorum non inter ejuſdem modo conditionis homines erat, ſed etiam inter ſpectantes vulgo, ut non vincentium magis, quam bene morientium fortuna laudaretur. Dum ſic aliquot ſpectatis paribus affectos dimiſiſſet; concione inde advocata, ita apud eos locutus fertur: *Si quem animum in alienæ ſortis exemplo paulo ante habuiſtis, eundem mox in æſtimanda fortuna veſtra, habueritis; vicimus milites: neque enim ſpectaculum modo illud, ſed quædam velut imago veſtræ conditionis erat. Ac neſcio an majora vincula, majoreſq; neceſſitates vobis quam captivis veſtris fortuna circumdederit. Dextra lævaque duo maria claudunt; nullam ne ad effugium quidem navem habentibus. circa Padus amnis, major ac violentior Rhodano, à tergo Alpes urgent; vix integris vobis ac vigentibus tranſitæ. Hic vobis vincendum aut moriendum, milites, eſt, ubi primum hoſti occurriſtis; & eadem fortuna, quæ neceſſitatem pugnandi impoſuit, præmia vobis ea victoribus proponit, quibus ampliora homines ne à Diis quidem immortalibus optare ſolent. Si Siciliam tantum ac Sardiniam parentibus noſtris ereptas noſtra virtute recuperaturi eſſemus: ſatis tamen ampla pretia eſſent. quicquid Romani tot*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

triumphis partum congeſtumque poſſident; id omne noſtrum cum ipſis dominis futurum eſt. In hanc tam opimam mercedem, agite, cum Diis bene juvantibus arma capite. Satis adhuc in vaſtis Luſitaniæ Celtiberiæque montibus pecora conſectando; nullum emolumentum tot laborum periculorumq; veſtrorum vidiſtis. tempus eſt jam, opulenta vos ac ditia ſtipendia facere, & magna operæ pretia mereri; tantum itineris per tot montes fluminaque, & tot armatas gentes emenſos. Hic vobis terminum laborum fortuna dedit, hic dignam mercedem emeritis ſtipendiis dabit. Nec quam magni nominis bellum eſt, tam difficilem exiſtimaveritis victoriam fore. ſæpe & contemptus hoſtis cruentum certamen edidit, & inclyti populi regeſque perlevi momento victi ſunt. Nam dempto hoc uno fulgore nominis Romani, quid eſt, quo illi vobis comparandi ſint? Ut viginti annorum militiam veſtram cum illa virtute, cum illa fortuna taceam; ab Herculis columnis, ab Oceano terminiſque ultimis terrarum, per tot ferociſſimos Hiſpaniæ & Galliæ populos vincentes huc perveniſtis: pugnabitis cum exercitu tyrone, hac ipſa æſtate cæſo, victo, circumſeſſo à Gallis, ignoto adhuc duci ſuo, ignoranteque ducem. An me, in prætorio patris, clariſſimi imperatoris, prope natum, certe educatum, domitorem Hiſpaniæ Galliæque, victorem eundem, non Alpinarum modo gentium, ſed ipſarum, quod multo majus eſt, Alpium, cum ſemeſtri hoc conferam duce, deſertore exercitus ſui? Cui ſi quis demptis ſignis Pœnos Romanoſque hodie oſtendat, ignoraturum certum habeo, utrius exercitus ſit Conſul. Non ego illud parvi æſtimo, milites, quod nemo veſtrum eſt, cujus non ante oculos ipſe ſæpe militare aliquod ediderim facinus, cui non idem

ego

ego virtutis ſpectator ac teſtis, notata temporibus locisque referre ſua poſſim decora. tum laudaſtis me, milites, donaſtis. Alumnus prius omnium veſtrûm, quam imperator; procedam acie adverſus ignotos inter ſe, ignoranteſque. Quocumque circumtuli oculos, plena omnia video animorum ac roboris: veteranum peditem, generoſiſſimarum gentium equites frænatos & infrænatos, vos ſocios fideliſſimos fortiſſimoſque, vos Carthaginienſes, tum ob patriam, tum ob iram juſtiſſimam pugnaturos. Inferimus bellum, infeſtiſque ſignis deſcendimus in Italiam; tanto audacius fortiuſque pugnaturi, quanto major ſpes majorque animus inferentis eſt vim quam arcentis. Accendit præterea animos & ſtimulat dolor, injuria, indignitas. ad ſupplicium depopoſcere me ducem primum: deinde vos omnes, qui Saguntum oppugnaſſetis, deditos, ultimis cruciatibus affecturi fuere. Crudeliſſima ac ſuperbiſſima gens, ſua omnia ſuique arbitrii facit. cum quibus bellum, cum quibus pacem habeamus, ſe modum imponere æquum cenſet: circumſcribit includitque nos terminis montium fluminumque, quos ne excedamus: neque eos, quos ſtatuit, terminos obſervat. Ne tranſieris Iberum: ne quid rei tibi ſit cum Saguntinis. Ad Iberum eſt Saguntum: nuſquam te veſtigio moveris. Parum eſt, quod veterrimas provincias noſtras Siciliam & Sardiniam ademit, niſi adimat etiam Hiſpaniam: & ſi inde ceſſero, in Africam tranſcendet. Tranſcendet autem dico? duos Conſules hujus anni, unum in Africam, alterum in Hiſpaniam miſere. nihil uſquam nobis relictum eſt, niſi quod armis vindicaverimus. Illis timidis & ignavis licet eſſe, qui receptum habent, quos ſuus ager, ſua terra, per tuta ac pacata itinera fugientes accipiant: vobis neceſſe eſt fortibus

viris eſſe, & omnibus inter victoriam mortemve certa deſperatione abruptis; aut vincere, aut ſi fortuna dubitabit, in prœlio potius, quam in fuga, mortem oppetere. Si hoc bene fixum omnibus deſtinatumque in animo eſt; iterum dicam, Viciſtis: nullum incitamentum ad vincendum homini à Diis immortalibus acrius datum eſt. His adhortationibus quum utrimq; ad certamen accenſi militum animi eſſent, Romani ponte Ticinum jungunt, tutandique pontis cauſſa caſtellum ſuperimponunt. Pœnus opere occupatis hoſtibus, Maharbalem cum ala Numidarum, equitibus quingentis, ad depopulandos ſociorum populi Romani agros mittit. Gallis parci quam maxime jubet, principumque animos ſolicitare ad defectionem. Ponte perfecto traductus Romanus exercitus in agrum Inſubrium, quinque millia paſſuum à Vicunviis conſedit. Ibi Annibal caſtra habebat, revocatoque propere Maharbale, atque equitibus, quum inſtare certamen cerneret, nihil unquam ſatis dictum præmonitumque ad cohortandos milites ratus; vocatis ad concionem, certa præmia pronunciat, in quorum ſpem pugnarent. Agrum ſeſe daturum eſſe in Italia, Africa, Hiſpania, ubi quiſque velit; immunem ipſi qui accepiſſet, liberiſque. qui pecuniam quam agrum maluiſſet, ei ſe argento ſatisfacturum: qui ſociorum cives Carthaginienſes fieri vellent, poteſtatem facturum: qui domos redire mallent, daturum ſe operam, ne cujus ſuorum popularium mutatam ſecum fortunam eſſe vellent. Servis quoque dominos pro ſecutis libertatem promittit, binaque pro his mancipia dominis redditurum. Eaque ut rata ſcirent fore, agnum læva manu, dextera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

dextera ſilicem retinens, ſi falleret Iovem ceteroſq; precatus Deos, ita ſe mactarent, quemadmodum ipſe agnum mactaſſet. ſecundum precationem caput pecudis ſaxo eliſit. Tum vero omnes, velut Diis auctoribus in ſpem ſuam quiſque acceptis, id moræ, quod nondum pugnarent, ad potienda ſperata rati, prœlium uno animo & voce una poſcunt. Apud Romanos haud quaquam tanta alacritas erat; ſuper cetera recentibus etiam territos prodigiis. nam & lupus intraverat caſtra, laniatiſq; obviis, ipſe intactus evaſerat, & examen apum in arbore prætorio imminente conſederat. Quibus procuratis Scipio, cum equitatũ jaculatoribuſque expeditis profectus ad caſtra hoſtium, exque propinquo copias, quantæ, & cujus generis eſſent, ſpeculandas, obvius fit Annibali, & ipſi cum equitibus ad exploranda circa loca progreſſo. neutri alteros primo cernebant: denſior deinde inceſſu tot hominum equorumque oriens pulvis ſignũ propinquantium hoſtium fuit. Conſtitit utrimque agmen, & prœlio ſeſe expediebant. Scipio jaculatores & Gallos equites in fronte locat, Romanos, ſociorumque quod roboris fuit, in ſubſidiis. Annibal frenatos equites in medium accipit, cornua Numidis firmat. Vix dum clamore ſublato, jaculatores fugere inter ſubſidia ad ſecundam aciem: inde equitum certamen erat aliquamdiu anceps: deinde, quia turbabant equos pedites intermiſti, multis labentibus ex equis, aut deſilientibus, ubi ſuos premi circumventos vidiſſent, jam magna ex parte anceps pugna erat; donec Numidæ, qui in cornibus erant, circumvecti paululum, ab tergo ſe oſtendere. Is pavor perculit Ro-

Romanos: auxitque pavorem conſulis vulnus; periculumque intercurſu tum primum pubeſcentis filii propulſatum. Hic erat juvenis, penes quem perfecti hujuſce belli laus eſt; Africanus ob egregiam victoriam de Annibale & de Pœnis appellatus. Fuga tamen effuſa jaculatorum maxime fuit, quos primos Numidæ invaſerunt. Alius confertus equitatus conſulem, in medium acceptum, non armis modo, ſed etiam corporibus ſuis protegens, in caſtra, nuſquam trepide neque effuſe cedendo, reduxit. Servati conſulis decus Cœlius ad ſervum natione Ligurem delegat. malim equidem de filio verum eſſe, quod & plures tradidere auctores, ſed & fama obtinuit. Hoc primum cum Annibale prœlium fuit; quo facile apparuit, & equitatu meliorem Pœnum eſſe, & ob id campos patentes, quales ſunt inter Padum Alpeſque, bello gerendo Romanis aptos non eſſe. Itaque proxima nocte juſſis militibus vaſa ſilentio colligere, caſtra ab Ticino mota, feſtinatumque ad Padum eſt; ut ratibus, quibus junxerat flumen, nondum reſolutis, ſine tumultu atque inſectatione hoſtis, copias trajiceret. Prius Placentiam pervenere, quam ſatis ſciret Annibal ab Ticino profectos: tamen aliquot moratorum in citeriore ripa, ſegniter ratem ſolventes, cepit. tranſire non potuit pontem; ut extrema reſoluta erant, tota rate in ſecundam aquam labente. Cœlius auctor eſt, Magonem cum equitatu, & Hiſpanis peditibus flumen extemplo tranſnataſſe, ipſum Annibalem per ſuperiora Padi vada exercitum traduxiſſe; elephantis in ordinem ad ſuſtinendum impetum fluminis oppoſitis. Ea periti amnis ejus vix fecerint. nam

neque

neque equites armis equiſq; ſalvis tantam vim fluminis ſuperaſſe, veriſimile eſt; ut jam Hiſpanos omnes inflati tranſvexerint utres. & multorum dierum circuitu Padi vada petenda fuerant; qua exercitus gravis impedimentis traduci poſſet. Potiores apud me auctores ſunt, qui biduo vix locum rate jungendo flumini inventum tradunt; ea cum Magone equites Hiſpanorum expeditos præmiſſos. dum Annibal citra flumen legationibus Gallorum audiendis moratus, trajicit gravius peditum agmen, interim Mago equiteſque ab tranſitu fluminis diei unius itinere Placentiam ad hoſtes contendunt. Annibal paucis poſt diebus, ſex millia à Placentia caſtra communivit, & poſtero die in conſpectu hoſtium acie directa, poteſtatem pugnæ fecit. Inſequenti nocte cædes caſtris Romanis, tumultu tamen quam re major, ab auxiliaribus Gallis facta eſt. ad duo millia peditum, & ducenti equites vigilibus ad portas trucidatis, ad Annibalem transfugiunt: quos Pœnus benigne allocutus, & ſpe ingentium donorum accenſos, in civitates quemque ſuas, ad ſolicitandos popularium animos dimiſit. Scipio cædem eam ſignum defectionis omnium Gallorum eſſe ratus, contactoſque eo ſcelere, velut injecta rabie ad arma ituros, quamquam gravis adhuc vulnere erat, tamen quarta vigilia noctis inſequentis tacito agmine profectus ad Trebiam fluvium, in loca altiora colleſque impeditiores equiti caſtra movet. Minus quam ad Ticinum fefellit: miſſiſque Annibal primum Numidis, deinde omni equitatu, turbaſſet utique noviſſimum agmen, ni aviditate prædæ in vacua Romana caſtra Numidæ divertiſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

vertiſſent. Ibi dum perſcrutantes loca omnia caſtrorum, nullo ſatis digno moræ pretio tempus terunt; emiſſus hoſtis de manibus eſt: & quum jam tranſgreſſos Trebiam Romanos, metanteſque caſtra conſpexiſſent, paucos moratorum occiderunt, circa flumen interceptos. Scipio nec vexationem vulneris in via jactantis ultra patiens, & collegam (jam enim revocatum ex Sicilia audierat) ratus exſpectandum; locum, qui prope flumen tutiſſimus ſtativis eſt viſus, delectum communivit. Nec procul inde Annibal quum conſediſſet, quantum victoria equeſtri elatus, tantum anxius inopia, quæ per hoſtium agros euntem nuſquam præparatis commeatibus major indies excipiebat, ad Claſtidium vicum, quo magnum frumenti numerum congeſſerant Romani, mittit. ibi quum vim pararent, ſpes facta proditionis: nec ſane magno pretio nummis aureis quadringentis datis P. Brunduſino præfecto præſidii corrupto, traditur Annibali Claſtidium. id horreum fuit Pœnis ſedentibus ad Trebiam. In captivos ex tradito præſidio, ut fama clementiæ in principio rerum colligeretur, nihil ſævitum eſt. Quum ad Trebiam terreſtre conſtitiſſet bellum, interim circa Siciliam inſulaſque Italiæ imminentes, & à Sempronio conſule, & ante adventum ejus terra marique res geſtæ. viginti quinqueremes cum mille armatis ad populandam oram Italiæ à Carthaginienſibus miſſæ, novem Liparas, octo inſulam Vulcani tenuerunt, tres in fretum avertit æſtus. Ad eas conſpectas, à Meſſana duodecim naves ab Hierone rege Syracuſanorum miſſæ, qui tum forte Meſſanæ erat conſulem Romanũ opperiens, nullo repu-

repugnante naves Meſſanam in portum deduxerunt. Cognitum ex captivis, præter viginti naves, cujus ipſi claſſis eſſent, in Italiam miſſas, quinque & triginta alias quinqueremes Siciliam petere, ad ſolicitandos veteres ſocios. Lilybæi occupandi præcipuam curam eſſe credere: eadem tempeſtate, qua ipſi disjecti forent, eam quoque claſſem ad Ægateis inſulam dejectam. Hæc ſicut audita erant, rex Meſſanæ Æmilio prætori, cujus Sicilia erat provincia, perſcribit; monetque, Lilybæum firmo teneret præſidio. Extemplo & circa prætorem ad civitates miſſi legati tribunique, qui ſuos ad curam cuſtodiæ intenderent. ante omnia Lilybæum teneri ad apparatum belli: edicto propoſito, ut ſocii navales decem dierum cocta cibaria ad naves deferrent: ubi ſignum datum eſſet, ne quis moram conſcendendi faceret: perque omnem oram qui erant ex ſpeculis conſpicerent adventantem hoſtium claſſem. Simul itaque, quamquam de induſtria morati curſum navium erant Carthaginienſes, ut ante lucem accederent Lilybæum; præſenſum tamen eſt, quia & luna pernox erat, & ſublatis armamentis veniebant. extemplo datum è ſpeculis ſignum, & in oppido ad arma conclamatum eſt, & in naves conſcenſum: pars militum in muris portarumque ſtationibus, pars in navibus erant. Et Carthaginienſes, quia rem fore haud cum imparatis cernebant, uſque ad lucem portu ſe abſtinuerunt. demendis armamentis eo tempore, aptandaque ad pugnam claſſe abſumpto. Vbi illuxit, recepere claſſem in altum, ut ſpacium pugnæ eſſet, exitumque liberum è portu naves hoſtium haberent. Nec Romani detrectavere

ctavere pugnam; & memoria circa ea ipſa loca geſtarum rerum freti, & militum multitudine, ac virtute. Vbi in altum evecti ſunt, Romanus conſerere pugnam, & ex propinquo vires conferre velle: contra eludere Pœnus, & arte, non vi rem gerere, naviumque quam virorum aut armorum malle certamen facere. nam ut ſociis navalibus affatim inſtructam claſſem, ita inopem milite habebat: & ſicubi conſerta manus eſſet, haudquaquam par numerus armatorum ex ea pugnabat. Quod ubi animadverſum eſt; & Romanis multitudo ſua auxit animum, & paucitas illis minuit. Extemplo ſeptem naves Punicæ circumventæ, fugam cæteræ ceperunt: mille & ſeptingenti fuere in navibus capti, milites nautæque: in iis tres nobiles Carthaginienſium. Claſſis Romana incolumis, una tantum perforata nave, ſed ea quoque ipſa reduce, in portum rediit. Secundum hanc pugnam, nondum gnaris eis qui Meſſanæ erant, T. Semproniuſ conſul Meſſanam venit, & fretum intranti rex Hiero claſſem ornatam obviam duxit: tranſgreſſuſque ex regia in prætoriam navem, gratulatus ſoſpitem cum exercitu & navibus adveniſſe, precatuſque proſperum ac felicem in Siciliam tranſitum; ſtatum deinde inſulæ & Carthaginienſium conata expoſuit: pollicituſq; eſt, quo animo priore bello populum Romanum juvenis adjuviſſet, eo ſenem adjuturum. Frumenta veſtimentaque ſe legionibus conſulis ſociiſque navalibus gratis præbiturum. grande periculum Lilybæorum maritimiſque civitatibus eſſe, quibuſdam volentibus novas res fore. Ob hoc Conſuli nihil cunctandum viſum, quin Lilybæum claſſe peteret:

& rex regiaque claſſis una profecti. navigantes inde, pugnatum ad Lilybæum, fuſaſque & captas hoſtium naves, accepere. A Lilybæo conſul, Hierone cum claſſe regia dimiſſo, relictoq; prætore ad tuendam Siciliæ oram, ipſe in inſulam Melitam, quæ à Carthaginienſibus tenebatur, trajecit. Advenienti Amilcar, Giſgonis filius, præfectus præſidii, cum paulo minus duobus millibus militum, oppidumque cum inſula traditur: inde poſt paucos dies reditum Lilybæum, captivique & à conſule & à prætore, præter inſignes nobilitate viros, ſub corona venierunt. Poſtquam ab ea parte ſatis tutam Siciliam cenſebat conſul; ad inſulas Vulcani, (quia fama erat ſtare ibi Punicam claſſem) trajecit. nec quiſquam hoſtium circa eas inſulas inventus. Iam forte tranſmiſerant ad vaſtandam Italiæ oram: depopulatoque Vibonenſi agro, urbem etiam terrebant. Repetenti Siciliam conſuli, excurſio hoſtium in agrum Vibonenſem facta, nunciatur: literæq; à ſenatu de tranſitu in Italiam Annibalis, &, ut primo quoque tempore collegæ ferret auxilium, miſſæ traduntur. Multis ſimul anxius curis, exercitum extemplo in naves impoſitum, Ariminum ſupero mari miſit: Sex. Pomponio legato cum viginti quinque longis navibus Vibonenſem agrum maritimamque oram Italiæ tuendam attribuit: M. Æmilio prætori quinquaginta navium claſſem explevit: ipſe compoſitis Siciliæ rebus, decem navibus oram Italiæ legens, Ariminum pervenit: inde cum exercitu ſuo profectus ad Trebiam flumen, collegæ conjungitur. Iam ambo conſules, & quicquid Romanarum virium erat, Annibali

oppo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

oppoſitum ; aut illis copiis defendi poſſe Romanum imperium, aut ſpem nullam aliam eſſe, ſatis declarabat. Tamen conſul alter equeſtri prœlio uno & vulnere ſuo minutus, trahi rem malebat : recentis animi alter, eoque ferocior, nullam dilationem patiebatur. Quod inter Trebiam Padumque agri eſt, Galli tum incolebant ; in duorum præpotentium populorum certamine, per ambiguum favorem haud dubie gratiam victoris ſpectantes. Id Romani, ne quid modo moverent, æquo ſatis, Pœnus periniquo animo ferebat ; à Gallis accitum ſe veniſſe ad liberandũ eos, dictitans. Ob eam iram, ſimul ut præda militem aleret, duo millia peditum & mille equites, Numidas pleroſque, mixtos quoſdam & Gallos, populari omnem deinceps agrum uſque ad Padi ripas juſſit. Egentes ope Galli, quum ad id dubios ſervaſſent animos, coacti ab auctoribus injuriæ, ad vindices futuros declinant: legatiſque ad conſulem miſſis, auxilium Romanorum, terræ ob nimiam cultorum fidem in Romanos, laboranti, orant. Cornelio nec cauſſa, nec tempus agendæ rei placebat : ſuſpectaque ei gens erat, tum ob infida multa facinora ; tum, ut alia vetuſtate obſolevisſent, ob recentem Bojorum perfidiam. Sempronius contra, continendis in fide ſociis maximum vinculum eſſe, primos qui coiſſent, ope defenſos, cenſebat. Tum, collega cunctante, equitatum ſuum, mille peditum, jaculatoribus ferme admiſtis, ad defendendum Gallicum agrum trans Trebiam mittit. Ii, ſparſos & incompoſitos oneratoſque præda pleroſque, quum inopinantes invaſiſſent, ingentem terrorem cædemque ac fugam uſque ad caſtra ſtatio-

ſtationeſque hoſtium fecere: unde multitudine effuſa pulſi, rurſus ſubſidio ſuorum prœlium reſtituere. Varia inde pugna ſequentes, quamquam ad extremum æquaſſent certamẽ, major tamen hoſtium Romanis fama victoriæ fuit. Ceterum nemini omnium major juſtiorque quam ipſi conſuli videri, gaudio efferri; qua parte copiarum alter conſul victus foret, ea ſe viciſſe. reſtitutos ac refectos militum animos. nec quemquam eſſe, præter collegam, qui dilatam dimicationem vellet: eum animo magis quam corpore ægrũ, memoria vulneris aciem ac tela horrere. Sed non eſſe cum ægro ſeneſcendum. Quid enim ultra differri ac teri tempus? Quem tertium conſulem, quem alium exercitum exſpectari? Caſtra Carthaginienſium in Italia, ac prope in conſpectu urbis eſſe. non Siciliam ac Sardiniam victis ademptas, nec cis Iberum Hiſpaniam peti, ſed ſolo patrio terraque in qua geniti forent, pelli Romanos. *Qantum ingemiſcant*, inquit, *patres noſtri circa mœnia Carthaginis bellare ſoliti, ſi videant nos, progeniem ſuam, duos conſules conſulareſque exercitus, in media Italia paventes intra caſtra? Pœnum quod inter Alpes Apenninumque agri ſit, ſuæ ditionis feciſſe?* Hæc aſſidens ægro collegæ, hæc in prætorio prope concionabundus agere. Stimulabat & tempus propinquum comitiorum, ne in novos conſules bellum differretur; & occaſio in ſe unum vertendæ gloriæ, dum æger collega erat. Itaque nequiquam diſſentiente Cornelio, parari ad propinquum certamen milites jubet. Annibal, quum, quid optimum foret hoſti, cerneret, vix ullam ſpem habebat, temere atq; improvide quicquam conſules acturos.

ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſed quum alterius ingenium, fama prius, deinde re cognitum, percitum ac ferox ſciret eſſe; ferociuſque factum ex proſpero cum prædatoribus ſuis certamine crederet; adeſſe gerendæ rei fortunam haud diffidebat. cujus ne quod prætermitteret tempus, ſollicituſque & intentus erat, dum tyro hoſtium eſſet miles, dum meliorem ex ducibus inutilem vulnus faceret, dum Gallorum animi vigerent: quorum ingentem multitudinem ſciebat ſegnius ſecuturam, quanto longius ab domo traheretur. Quum ob hæc taliaq; ſperaret propinquum certamen, & facere, ſi ceſſaretur, cuperet; ſpeculatoreſque Galli ad ea exploranda quæ vellet, tutiores, quia in utriſque caſtris militabant, paratos pugnæ eſſe Romanos retuliſſent; locum inſidiis circumſpectare Pœnus cœpit. Erat in medio rivus, præaltis utrimque clauſus ripis, & circa obſitus paluſtribus herbis, &, quibus inculta ferme veſtiuntur, virgultis vepribuſque. quem ubi ad equites quoque tegendos ſatis latebroſum locum circumvectus ipſe oculis perluſtravit; *Hic erit locus*, Magoni fratri ait, *quem teneas. Delige centenos viros ex omni pedite atque equite; cum quibus ad me vigilia prima venias. Nunc corpora curare tempus eſt.* Ita præconium miſſum. mox cum delectis Mago aderat. *Robora virorum cerno*, inquit Annibal. *ſed ut & numero etiam, non animis modo valeatis, ſingulis vobis novenos ex turmis manipuliſque veſtri ſimiles eligite: Mago locum monſtrabit, quem inſideatis. Hoſtem cæcum ad has belli artes habebitis.* Ita mille equitibus Magoni, mille peditibus dimiſſis, Annibal prima luce Numidas equites tranſgreſſos Trebiam flumen, obequitare jubet hoſtium

ſtium portis, jaculandoque in ſtationes elicere ad pugnam hoſtem: injecto deinde certamine, cedendo ſenſim citra flumen pertrahere. Hæc mandata Numidis. ceteris ducibus peditum equitumque præceptum, ut prandere omnes juberent: armatos deinde inſtratiſque equis, ſignum exſpectare. Sempronius, ad tumultum Numidarum primum omnem equitatum, ferox ea parte virium, deinde ſex millia peditum, poſtremo omnes copias ad deſtinatum locum jam ante conſilio, avidus certaminis eduxit. Erat forte brumæ tempus, & nivalis dies in locis Alpibus Apenninoque interjectis; propinquitate etiam fluminum ac paludum prægelidis. ad hæc raptim eductis hominibus atque equis, non capto ante cibo, non ope ulla ad arcendum frigus adhibita, nihil caloris inerat: & quicquid auræ fluminis appropinquabat, afflabat acrior frigoris vis. Vt vero refugientes Numidas inſequentes, aquam ingreſſi ſunt (& erat pectoribus tenus aucta nocturno imbri) tum utique egreſſis rigere omnibus corpora, ut vix armorum tenendorum potentia eſſent, & ſimul procedente jam die, fame etiam deficere. Annibalis interim miles ignibus ante tentoria factis, oleoque per manipulos ut mollirent artus miſſo, & cibo per ocium capto, ubi tranſgreſſos flumen nunciatum eſt hoſtes; alacer animis corporibuſque arma capit, atque in aciem procedit. Baleares locat ante ſigna, levem armaturam, octo ferme millia hominum; deinde graviorē armis peditem. quod virium, quod roboris erat, in cornibus circumfudit, decem millia equitū: & ab cornibus in utramque partem diviſos elephantos ſtatuit. Conſul,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

effuſos ſequentes equites, quum ab reſiſtentibus ſubito Numidis incauti exciperentur, ſigno receptui dato, revocatos circumdedit peditibus. Duodeviginti millia Romanorū erant, ſociûm nominiſque Latini viginti; auxilia præterea Cenomanorum: ea ſola in fide manſerat Gallica gens. his copiis concurſum eſt. Prœlium à Balearibus ortum eſt, quibus quum majore robore legiones obſiſterent, deductæ propere in cornua leves armaturæ ſunt. quæ res effecit, ut equitatus Romanus extemplo urgeretur: nam quum vix jam per ſe reſiſterent decem millibus equitum quatuor millia, & feſſi Romani pleriſque integris Pœnis, obruti ſunt inſuper velut nube jaculorum à Balearibus conjecta. ad hoc elephanti eminentes ab extremis cornibus (equis maxime non viſo modo, ſed odore inſolito territis) fugam late faciebant. Pedeſtris pugna par animis magis quam viribus erat, quas recens Pœnus paulo ante curatis corporibus in prœlium attulerat: contra, jejuna feſſàque corpora Romanis & rigentia gelu torpebant. reſtitiſſent tamen animis, ſi cum pedite ſolum foret pugnatum. Sed & Baleares pulſo equite jaculabantur in latera, & elephanti jam in mediam peditum aciem ſeſe tulerant: & Mago Numidæque, ſimul latebras eorum improvida præterlata acies eſt, exorti à tergo ingentem tumultum ac terrorem fecere. Tamen in tot circumſtantibus malis, manſit aliquamdiu immota acies; maxime præter ſpem omnium adverſus elephantos. eos pedites, ad id ipſum locati, verutis conjectis & avertere, & inſecuti averſos ſub caudis, qua maxime molli cute vulnera accipiunt, fodiebant.

Trepi-

Trepidantes, propeque jam in ſuos conſternatos media acie, in extremam, ad ſiniſtrum cornu, adverſus Gallos auxiliares agi juſſit Annibal. Extemplo haud dubiam fecere fugam. additus quoque novus terror Romanis, ut fuſa auxilia ſua viderunt. Itaque quum jam in orbem utrimque pugnarent, decem millia ferme hominum quum alias evadere nequiviſſent, media Afrorum acie, quæ Gallicis auxiliis firmata erat, cum ingenti cæde hoſtium perrupere. & quum neque in caſtra reditus eſſet, flumine intercluſis, neque præ imbri ſatis diſcernere poſſent, qua ſuis opem ferrent, Placentiam recto itinere perrexere. Plures deinde in omnes partes eruptiones factæ: & qui flumen petiere, aut gurgitibus abſumpti ſunt, aut inter cunctationem ingrediendi ab hoſtibus oppreſſi. qui paſſim per agros fuga ſparſi erant, veſtigia cedentis ſequentes agminis, Placentiam contendere: aliis timor hoſtium audaciam ingrediendi flumen fecit, tranſgreſſique in caſtra pervenere. Imber nive miſtus, & intoleranda vis frigoris, & homines multos, & jumenta, & elephantos prope omnes, conſumpſit. Finis inſequendi hoſtis Pœnis flumen Trebia fuit: & ita torpentes gelu, in caſtra rediere, ut vix lætitiam victoriæ ſentirent. Itaque nocte inſequenti, quum præſidium Romanorum caſtrorum, & quod reliquum ex magna parte militum erat, ratibus Trebiam trajicerent; aut nihil ſenſere Pœni, obſtrepente pluvia; aut quia jam moveri præ laſſitudine nequibant ac vulneribus, ſentire ſeſe diſſimulaverunt: quietiſque Pœnis, tacito agmine ab Scipione conſule exercitus Placentiam eſt perductus: inde

Pado

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Pado trajectus Cremonam; ne duorum exercituum hibernis una colonia premeretur. Romam tantus terror ex hac clade perlatus eſt, ut jam ad urbem Romam crederent infeſtis ſignis hoſtem venturum; nec quicquam ſpei aut auxilii eſſe, quo portis mœnibuſque vim arcerent. *Uno conſule ad Ticinum victo, altero ex Sicilia revocato, duobus conſulibus, duobus conſularibus exercitibus victis, quos alios duces, quas alias legiones eſſe quæ accerſerentur?* Ita territis Sempronius conſul advenit: ingenti periculo per effuſos paſſim ad prædandum hoſtium equites (audacia magis quam conſilio aut ſpe fallendi reſiſtendive, ſi non falleret) tranſgreſſus. Id quod unum maxime in præſentia deſiderabatur; comitiis conſularibus habitis, in hiberna rediit. Creati conſules Cn. Servilius, & C. Flaminius. Ceterum ne hiberna quidem Romanis quieta erant, vagantibus paſſim Numidis equitibus, & quæ his impeditiora erant, Celtiberis, Luſitaniſque. Omnes igitur clauſi undique commeatus erant, niſi quos Pado naves ſubveherent. Emporium prope Placentiam fuit, & opere valido & magno munitum præſidio. ejus caſtelli oppugnandi ſpe cum equitibus ac levi armatura profectus Annibal, quum plurimum in celando incœpto ad effectum ſpei habuiſſet; nocte adortus, non fefellit vigiles. Tantus repentè clamor eſt ſublatus, ut Placentiæ quoque audiretur. Itaque ſub lucem cum equitatu conſul aderat; juſſis quadrato agmine legionibus ſequi. Equeſtre prœlium interim commiſſum: in quo, quia Annibal ſaucius pugna exceſſit, pavore hoſtibus injecto, defenſum egregie præſidium eſt. Paucorum inde

dierum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

dierum quiete ſumpta, & vixdum ſatis percurato vulnere, ad Vicunvias ire pergit oppugnandas. Id emporium à Romanis Gallico bello fuerat munitum. inde locum frequentaverant accolæ miſti undique ex finitimis populis; & tum terror populationum eo pleroſque ex agris compulerat. Hujus generis multitudo, fama impigre defenſi ad Placentiam præſidii accenſa, armis arreptis obviam Annibali procedit. Magis agmine quam acie in via concurrerunt; & quum ex altera parte nihil, præter inconditam turbam eſſet; in altera & dux militi, & duci fidens miles; ad triginta quinque millia hominum à paucis fuſa. Poſtero die deditione facta, præſidium intra mœnia accepere: juſſique arma tradere, quum dicto paruiſſent, ſignum repente victoribus datur, ut tamquam vi captam urbem diriperent. neque ulla quæ in tali re memorabilis ſcribentibus videri ſolet, prætermiſſa clades eſt: adeò omnis libidinis, crudelitatiſque, & inhumanæ ſuperbiæ editum in miſeros eſt exemplum. Hæ fuere hibernæ expeditiones Annibalis. Haud longis inde temporibus, dum intolerabilia frigora erant, quies militi data eſt: & ad prima ac dubia ſigna veris profectus ex hibernis, in Etruriam ducit; eam quoque gentem, ſicut Gallos Ligureſque, aut vi aut voluntate adjuncturus. Tranſeuntem autem Apenninum adeò atrox tempeſtas adorta eſt, ut Alpium fœditatem prope ſuperaverit. Vento miſtus imber quum ferretur in ipſa ora; primùm, quia aut arma ommittenda erant, aut contra enitentes vortice intorti affligebantur; conſtitere: deinde, quum jam ſpiritum intercluderet, nec recipro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

care animam ſineret, averſi à vento parumper conſedere. Tum verò ingenti ſono cælum ſtrepere, & inter horrendos fragores micare ignes. capti auribus & oculis, metu omnes torpere. Tandem effuſo imbre, quum eo magis accenſa vis venti eſſet; ipſo illo, quo deprehenſi erant, loco caſtra ponere neceſſarium viſum eſt. Id verò laboris vel de integro initium fuit. nam nec explicare quicquam, nec ſtatuere poterant: nec quod ſtatutum eſſet, manebat; omnia perſcindente vento, & rapiente: & mox aqua levata vento, quum ſuper gelida montium cacumina concreta eſſet, tantum nivoſæ grandinis dejecit, ut, omnibus omiſſis, procumberent homines; tegminibus ſuis magis obruti quam tecti. tantaque vis frigoris inſecuta eſt, ut ex illa miſerabili hominum jumentorumq; ſtrage, quum ſe quiſque attollere ac levare vellet, diu nequiret; quia torpentibus rigore nervis vix flectere artus poterant. deinde, ut tandem agitando ſeſe movere ac recepere animos, & raris locis ignis fieri eſt cœptus; ad alienam opem quiſque inops tendere. Biduum eo loco, velut obſeſſi, manſere. multi homines, multa jumenta; elephanti quoque ex his, qui prœlio ad Trebiam facto ſuperfuerant, ſeptem abſumpti. Digreſſus Appennino retro ad Placentiam caſtra movit, & ad decem millia progreſſus conſedit. poſtero die duodecim millia peditum, quinque equitum adverſus hoſtem ducit. Nec Sempronius conſul (jam enim redierat ab Roma) detrectavit certamen: atque eo die tria millia paſſuum inter bina caſtra fuere. Poſtero die ingentibus animis, vario eventu pugnatum eſt. primo concurſu adeo res Romana

mana ſuperior fuit, ut non acie vincerent ſolum, ſed perculſos hoſtes in caſtra perſequerentur: mox caſtra quoque oppugnarent. Annibal paucis propugnatoribus in vallo portiſque poſitis, ceteros confertos in media caſtra recepit: intentoſque ſignum ad erumpendum ſpectare jubet. Iam nona ferme diei hora erat, quum Romanus nequiquam fatigato milite, poſtquam nulla ſpes erat potiundi caſtris, ſignum receptui dedit. Quod ubi Annibal accepit, laxatamque pugnam & receſſum à caſtris vidit; extemplo equitibus dextra lævaque emiſſis in hoſtem, ipſe cum peditum robore de his caſtris erupit. pugna raro ulla magis ſæva, & cum utriuſque partis pernicie clarior fuiſſet, ſi extendi à die in longum ſpacium quiviſſet. Nox accenſum ingentibus animis prœlium diremit. itaque acrior concurſus fuit quam cædes: & ſicut æquata ferme pugna erat, ita clade pari diſceſſum eſt. ab utraque parte ſexcentis plus peditibus, & dimidium ejus equitum cecidit. Sed major Romanis quam pro numero jactura fuit: quia equeſtris ordinis aliquot, & tribuni militum quinque, & præfecti ſociorum tres, ſunt interfecti. Secundum eam pugnam Annibal in Ligures, Sempronius Lucam conceſſit. Venienti in Ligures Annibali, per inſidias intercepti duo quæſtores Romani, C. Fulvius & L. Lucretius, cum duobus tribunis militum, & quinque equeſtris ordinis ſenatorum ferme liberis, quo magis ratam fore cum his pacem ſocietatemque crederet, traduntur. Dum hæc in Italia geruntur, Cn. Scipio in Hiſpaniam cum claſſe & exercitu miſſus, quum ab oſtio Rhodani profectus, Pyrenæoſq;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

montes circumvectus, Emporiis appuliſſet claſſem, expoſito ibi exercitu, orſus à Lacetanis, omnem oram uſque ad Iberum flumen, partim renovandis ſocietatibus, partim novis inſtituendis, Romanæ ditionis fecit. Inde conciliata clementiæ fama, non ad maritimos modo populos, ſed in mediterraneis quoque ac montanis ad ferociores jam gentes valuit: nec pax modo apud eos, ſed ſocietas etiam armorum parata eſt: validæque aliquot auxiliorum cohortes ex iis conſcriptæ ſunt. Hannoni cis Iberum provincia erat: eum reliquerat Annibal ad regionis ejus præſidium. itaque priuſquam alienarentur omnia, obviam eundum ratus, caſtris in conſpectu hoſtium poſitis, in aciem eduxit. nec Romano differendum certamen viſum: quippe qui ſciret, cum Hannone & Aſdrubale ſibi dimicandum eſſe; malletque adverſus ſingulos ſeparatim, quam adverſus duos ſimul rem gerere. Nec magni certaminis ea dimicatio fuit: ſex millia hoſtium cæſa, duo capta cum præſidio caſtrorum. nam & caſtra expugnata ſunt, atque ipſe dux militum cum aliquot præſidiis capitur: & Sciſſum propinquum caſtris oppidum, expugnatur. Ceterum præda oppidi parvi precii rerum fuit; ſupellex barbarica, ac vilium mancipiorum. caſtra militem ditavere, non ejus modo exercitus, qui victus erat, ſed & ejus, qui cum Annibale in Italia militabat; omnibus fere caris rebus (ne gravia impedimenta ferentibus eſſent) circa Pyrenæum relictis. Priuſquam certa hujus cladis fama accideret, tranſgreſſus Iberum Aſdrubal cum octo millibus peditum, mille equitibus, tanquam ad primum adventum Romanorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

norũ occurſurus, poſtquam perditas res amiſſaque caſtra accepit, iter ad mare convertit. Haud procul Tarracone claſſicos milites navaleſque ſocios, vagos palanteſque per agros (quod ferme fit, ut ſecundæ res negligentiam creent) equite paſſim dimiſſo, cum magna cæde, majore fuga ad naves compellit. nec diutius circa ea loca morari auſus, ne à Scipione opprimeretur, trans Iberum ſeſe recepit. Et Scipio, raptim ad famam novorum hoſtium agmine acto, quum in paucos præfectos paululum animadvertiſſet, præſidio Tarracone modico relicto, Emporias cum claſſe rediit. Vix dum digreſſo eo, Aſdrubal aderat: & Illergetum populo, qui obſides Scipioni dederat, ad defectionem impulſo, cum eorum ipſorum juventute agros fidelium Romanis ſociorum vaſtat. Excito deinde Scipione hibernis, toto cis Iberum rurſus cedit agro. Scipio relictam ab auctore defectionis Illergetum gentẽ, quum infeſto exercitu invaſiſſet, compulſis omnibus, Athanagiam urbem (quæ caput ejus populi erat) circumſedit: intraque dies paucos pluribus quam ante obſidibus imperatis, Illergetes, pecunia etiam mulctatos, in jus ditionemque recepit. Inde in Auſetanos prope Iberum, ſocios & ipſos Pœnorum, procedit: atque urbe eorum obſeſſa, Lacetanos auxilium finitimis ferentes nocte, haud procul jam urbe, quum intrare vellent, excepit inſidiis. Cæſa ad duodecim millia, exuti pene omnes armis, domos paſſim palantes per agros diffugere: nec obſeſſos alia ulla res, quam iniqua oppugnantibus hiems tutabatur. triginta dies obſidio fuit: per quos raro umquam nix minus quatuor pedes

alta jacuit: adeoque pluteos ac vineas Romanorum operuerat, ut ea ſola, ignibus aliquoties conjectis ab hoſte, etiam tutamentum fuerit. Poſtremo quum Amuſitus princeps eorum ad Aſdrubalem profugiſſet, viginti argenti talentis pacti deduntur. Tarraconem in hiberna reditum eſt. Romæ autem & circa urbem multa ea hieme prodigia facta: aut (quod evenire ſolet, motis ſemel in religionem animis) multa nunciata, & temere credita ſunt: in queis, ingenuum infantem ſemeſtrem in foro olitorio triumphum clamaſſe: & foro boario bovem in tertiam contignationem ſua ſponte ſcandiſſe, atque inde tumultu habitatorum territum, ſeſe dejeciſſe: & navium ſpeciem de cœlo affulſiſſe: & ædem Spei, quæ in foro olitorio eſt, fulmine ictam: & Lanuvii haſtam ſe commoviſſe: & corvum in ædem Iunonis devolaſſe, atque in ipſo pulvinario conſediſſe: & in agro Amiternino, multis locis hominum ſpecies procul candida veſte viſas, nec tamen cum ullo congreſſos: & in Piceno lapidibus pluiſſe: & Cære ſortes extenuatas: & in Gallia lupum vigili gladium è vagina raptum abſtuliſſe. Ob cetera prodigia, libros adire decemviri juſſi. quod autem lapidibus pluiſſet in Piceno, novendiale ſacrum edictum, & ſubinde aliis procurandis prope tota civitas operata fuit. Iam primum omnium urbs luſtrata eſt, hoſtiæque majores, quibus edictum eſt, Diis cæſæ, & donum ex auri pondo quadraginta, Lanuvium Iunoni portatum eſt, & ſignum æneum matronæ Iunoni in Aventino ædificaverunt, & lectiſternium Cære, ubi ſortes extenuatæ erant, imperatum; & ſupplicatio For-

tunæ

tunæ in Algido: Romæ quoque, & lectiſternium Iuventæ, & ſupplicatio ad ædem Herculis, nominatim deinde univerſo populo, circa omnia pulvinaria, indicta: & Genio majores hoſtiæ cæſæ quinque, & C. Attilius Seranus prætor vota ſuſcipere juſſus, ſi in decem annos Reſpublica eodem ſtetiſſet ſtatu. Hæc procurata votaque ex libris Sibyllinis, magna ex parte levaverant animum religione. Conſulum deſignatorum alter Flaminius, cui eæ legiones, quæ Placentiæ hibernabant, ſorte evenerant; edictum & literas ad conſulem miſit, ut is exercitus idibus Martiis Arimini eſſet in caſtris. Huic in provincia conſulatum inire conſilium erat; memori veterum certaminum cum Patribus; quæ tribunus plebis, & quæ poſtea conſul, prius de conſulatu, qui abrogabatur, deinde triumpho habuerat; inviſus etiam ſenatui ob novam legem, quam inique Q. Claudius tribunus plebis adverſus ſenatum, uno Patrum adjuvante C. Flaminio, tulerat; ne quis ſenator, quive ſenatoris pater fuiſſet, maritimam navem, quæ plus quam trecentarum amphorarum eſſet, haberet. Id ſatis habitum ad fructus ex agris vectandos. quæſtus omnis Patribus indecorus viſus eſt. Res per ſummam contentionem acta, invidiam apud nobilitatem ſuaſori legis, Flaminio favorem apud plebem, alterumque inde conſulatum peperit. Ob hæc ratus auſpiciis ementiendis, Latinarumque feriarum mora, & conſularibus aliis impedimentis, retenturos ſe in urbe, ſimulato itinere privatus, clam in provinciam abiit. Ea res ubi palam facta eſt; novam inſuper iram infeſtis jam ante Patribus movit: *Non cum ſenatu modo, ſed*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

cum Diis immortalibus C. Flaminium bellum gerere. conſulem ante inauſpicato factum, revocantibus ex ipſa acie Diis atque hominibus, non paruiſſe; & nunc conſcientia præteritorum, & Capitolium & ſolennem votorum nuncupationem fugiſſe: ne, die initi magiſtratus, Iovis optimi maximi templum adiret: ne ſenatum, inviſus ipſe, & ſibi uni inviſum, videret conſuleretque: ne Latinas indiceret, Iovique Latiali ſolenne ſacrum in monte Albano faceret: ne auſpicato profectus in Capitolium ad vota nuncupanda, paludatus inde ad provinciam iret. lixæ modo, ſine inſignibus, ſine lictoribus, profectum clam, furtim, haud aliter quam ſi exilii cauſſa ſolum vertiſſet. magis pro majeſtate videlicet imperii Arimini, quam Romæ magiſtratum initurũ, & in diverſorio hoſpitali quam apud penates ſuos prætextam ſumpturum. Revocandum univerſi retrahendumque cenſuerunt; & cogendum omnibus prius præſentem in Deos hominesque fungi officiis, quam ad exercitum & in provinciam iret. In eam legationem (legatos enim mitti placuit) Q. Terentius & M. Antiſtius profecti, nihilo magis eum movere, quam priori conſulatu literæ moverant, à ſenatu miſſæ. Paucos poſt dies magiſtratum iniit, immolantique ei vitulus jam ictus, è manibus ſacrificantium ſeſe quum proripuiſſet; multos circumſtantes cruore reſperſit. Fuga procul etiam major, apud ignaros quid trepidaretur, & concurſatio fuit. id à pleriſq; in omen magni terroris acceptum. Legionibus inde duabus à Sempronio prioris anni conſule; duabus à C. Attilio prætore acceptis, in Etruriam jam per Apennini tramites exercitus duci eſt cœptus.

EPITO-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

EPITOME LIBRI XXII.

ANnibal, per continuas vigilias in paludibus oculo amiſſo, venit in Etruriam: per quas paludes quatriduo, & tribus noctibus ſine ulla requie iter fecit. C. Flaminius, conſul, homo temerarius, contra auſpicia profectus, ſignis militaribus effoßis, quæ tolli non poterant, & ab equo quem conſcenderat, per caput devolutus, inſidiis ab Annibale circumventus, ad Traſimenum lacum cum exercitu cæſus eſt. Sex millia quæ eruperant, fide ab Maharbale data, perſidia Annibalis vincta ſunt. Quum ad nuncium cladis Romæ luctus eſſet, duæ matres inſperato receptis filiis gaudio mortuæ ſunt. Ob hanc cladem ex Sibyllinis libris ver ſacrum votum. Quum deinde Q. Fabius Maximus dictator, adverſus Annibalem miſſus, nollet acie cum eo confligere, ne contra ferocem tot victoriis hoſtem territum adverſis prœliis militem pugnæ committeret, & opponendo ſe tantummodo, conatus Annibalis impediret: M. Minucius magiſter equitum, ferox & temerarius, criminando dictatorem, tanquam ſegnem, & timidum; effecit, ut populi juſſu ei imperium cum dictatore æquaretur, diviſoque exercitu, quum in iniquo loco conflixiſſet, & in maximo diſcrimine legiones ejus eſſent; ſuperveniente cum exercitu Fabio Maximo diſcrimine liberatus eſt. quo beneficio victus caſtra cum eo junxit, & patrẽ eum ſalutavit: idemq; facere milites juſſit. Annibal, vaſtata Campania, inter Caſilinũ oppidum & Calliculam montem, à Fabio clauſus ſarmentis ad cornua boum ligatis & incenſis, præſidium Romanorum, quod Calliculam inſidebat, fugavit: & ſic tranſgreſſus eſt ſaltum. idemque Fabii Maximi dicta-

dictatoris, quum circumpoſita ureret, agro pepercit, ut illum tanquam proditorem ſuſpectum faceret. Æmilio deinde Paullo & Terentio Varrone conſulibus & ducibus, cum maxima clade adverſus Annibalem ad Cannas pugnatum eſt: cæſaque eo prœlio Romanorum quadraginta quinque millia, cum Paullo conſule & ſenatoribus octoginta; conſularibus atq; prætoriis aut ædilitiis triginta. Poſt quam cladem quum à nobilibus adoleſcentibus propter deſperationem conſilium de relinquenda Italia iniretur, P. Cornelius Scipio tribunus militum, qui poſtea Africanus nuncupatus eſt, ſtricto ſuper capita deliberantium ferro, juravit ſe pro hoſte habiturũ eum, qui in verba ſua non juraſſet: effecitque ut omnes minime relictũ iri à ſe Italiam jurejurando aſtringerentur. Præterea trepidationem urbis & luctum, & res in Hiſpania meliore eventu geſtas continet. Opimia, & Floronia, Veſtales virgines, inceſti damnatæ. Propter paucitatem vero militum, ſervorum octo millia armata ſunt. captivi, quum poteſtas eſſet redimendi, redempti non ſunt. Varroni obviam itum eſt, & gratiæ actæ, quod de Republ. non deſperaſſet.

IAM ver appetebat, quum Annibal ex hibernis movit, & nequiquam ante conatus tranſcendere Apenninum, intolerandis frigoribus & cum ingenti periculo moratus, ac metu. Galli, quos prædæ populationumque conſciverat ſpes, poſtquam pro eo, ut ipſi ex alieno agro raperent, agerentque, ſuas terras ſedem belli eſſe, premique utriuſque partis exercitum viderent hibernis; verterunt retro ad Annibalem ab Romanis odia: petituſque ſæpe prin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

principum inſidiis, ipſorumque inter ſe fraude, eadem levitate qua conſenſerant, conſenſum indicantium, ſervatus erat; & mutando nunc veſtem, nunc tegumenta capitis, errore etiam ſeſe ab inſidiis munierat. Ceterum hic quoque ei timor cauſſa fuit maturius movendi ex hibernis. Per idem tempus Cn. Servilius Romæ Idibus Martiis magiſtratum iniit. Ibi quum de Republica retuliſſet, redintegrata in C. Flaminium invidia eſt. *Duos ſe conſules creaſſe, unum habere. quod enim illi juſtum imperium, quod auſpicium eſſe? Magiſtratus id à domo, publicis privatiſque penatibus, Latinis feriis actis, ſacrificio in monte perfecto, votis rite in Capitolio nuncupatis, ſecum ferre: nec privatum auſpicia ſequi nec ſine auſpiciis profectum, in externo ea ſolo nova atque integra concipere poſſe.* Augebant metum prodigia ex pluribus ſimul locis nunciata: in Sicilia militibus aliquot ſpicula, in Sardinia autem in muro circumeunti equiti, ſcipionem, quem manu tenuerat, arſiſſe, & littora crebris ignibus fulſiſſe, & ſcuta duo ſanguinem ſudaſſe: & milites quoſdam ictos fulminibus, & Solis orbem minui viſum: & Præneſte ardentes lapides cœlo cecidiſſe: & Arpis palmas in cœlo viſas, pugnantemque cum Luna Solem: & Capenæ duas interdiu lunas ortas, & aquas Cærete ſanguine miſtas fluxiſſe; fontemq; ipſum Herculis cruentis manaſſe ſparſum maculis. & in Antii agro metentibus cruentas in corbem ſpicas cecidiſſe: & Faleriis cœlum findi viſum, velut magno hiatu; quaque patuerit, ingens lumen effulſiſſe: ſortes ſua ſponte attenuatas, unamq; excidiſſe, ita ſcriptam: MAVORS TELVM SVVM CONCVTIT. & per idem tempus Romæ ſignum Martis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Martis Appia via ad ſimulacra luporũ ſudaſſe: & Capuæ ſpeciem cæli ardentis fuiſſe, lunæque inter imbrem candentis. Inde minoribus etiam dictu prodigiis fides habita: Capras lanatas quibuſdam factas, & gallinam in marem, gallum in fœminam ſeſe vertiſſe. His ſicut erant nunciata expoſitis, auctoribuſque in curiam introductis, conſul de religione Patres conſuluit. Decretum, ut ea prodigia, partim majoribus hoſtiis, partim lactentibus procurarentur: & uti ſupplicatio per triduum ad omnia pulvinaria haberetur. Cetera, quum decemviri libros inſpexiſſent, ut ita fierent, quemadmodum cordi eſſe Divi carminibus præfarentur. Id decemvirorum monitu decretum eſt: Iovi primum donũ fulmen aureum pondo quinquaginta fieret; Iunoni Minervæq; ex argento. & Iunoni Reginę in Aventino, Iunoniq; Soſpitæ Lanuvii majoribus hoſtiis ſacrificaretur, matronæque, pecunia collata, quantũ conferre cuiq; commodũ eſſet, donum Iunoni Reginæ in Aventinum ferrent, lectiſterniumq; fieret: quin & libertinæ, & ipſæ, unde Feroniæ donum daretur, pecuniam pro facultatibus ſuis conferrent. Hæc ubi facta, decemviri Ardeæ in foro majorib⁹ hoſtiis ſacrificarunt. poſtremo ex libris Decembri jam menſe in ædem Saturni Romæ immolatum eſt, lectiſterniumq; imperatum (& eum lectũ ſenatores ſtraverunt) & convivium publicum, ac per urbem Saturnalia die ac nocte clamatum, populuſq; eum diem feſtum habere ac ſervare in perpetuum juſſus. Dum conſul placandis Romæ Diis, habendoque delectu dat operam, Annibal profectus ex hibernis, quia jam Flaminium conſulem Arretium perveniſſe fama erat, quum

aliud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

aliud longius, ceterũ commodius oſtenderetur iter, propioré viam per paludem petit, qua fluvius Arnus per eos dies ſolito magis inundaverat. Hiſpanos & Afros, & omne quod veterani erat robur exercitus, admiſtis ipſorum impedimentis, necubi conſiſtere coactis neceſſaria ad uſus deeſſent, primos ire juſſit: ſequi Gallos, ut id agminis medium eſſet; noviſſimos ire equites. Magonem inde cum expeditis Numidis cogere agmé; maxime Gallos, ſi tædio laboris longæq; viæ (ut eſt mollis ad talia gens) dilaberentur aut ſubſiſterent, cohibentem. Primi, qua modo præirent duces, per prçaltas fluvii ac profundas voragines hauſti penè limo immergenteſq; ſe, tamen ſigna ſequebantur. Galli qui neque ſuſtinere ſe prolapſi neq; aſſurgere ex voraginibus poterant; aut corpora animis aut animos ſpe ſuſtinebant; alii feſſa ægre trahentes membra; alii, ubi ſemel victis tędio animis procubuiſſent; inter juméta & ipſa jacentia paſſim, morientes. maximeque omnium vigiliæ conficiebant, per quatriduum jam & tres noctes toleratæ. Quum omnia obtinentibus aquis, nihil, ubi in ſicco feſſa ſternerent corpora, inveniri poſſet; cumulatis in aquas ſarcinis inſuper incumbebant. jumentorum itinere toto proſtratorum paſſim acervi, tantum, quod extaret aqua, quærentibus ad quietem, parvi temporis neceſſarium cubile dabant. Ipſe Annibal, æger oculis, ex verna primum intemperie variante calores frigoraque, elephanto qui unus ſuperfuerat, quod altius ab aqua extaret, vectus; vigiliis tandem & nocturno humore paluſtrique cœlo gravante caput, & quia medendi nec locus nec tempus erat, altero oculo capitur. Multis hominibus

jumen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

jumentiſq; fœde amiſſis, quum tandem de paludibus emerſiſſet; ubi primum in ſicco potuit, caſtra locat: certumque per præmiſſos exploratores habuit, exercitum Romanum circa Arretii mœnia eſſe. conſulis deinde conſilia atque animum, & ſitum regionum, itineraque & copias, atque commeatus expediendos, & cetera, quæ cognoſcenda in re erant, ſumma omnia cum cura inquirendo, exſequebatur. Regio erat in primis Italiæ fertilis, Etruſci campi, qui Fæſulas inter Arretiumque jacent; frumenti ac pecoris, & omnium copia rerum opulenti. Conſul ferox ab conſulatu priore, & non modo legum ac Patrum majeſtatis, ſed ne Deorum quidem ſatis metuens erat. Hanc inſitam ingenio ejus temeritatem fortuna proſpero civilibus bellicíſque rebus ſucceſſu aluerat. Itaque ſatis apparebat, nec Deos nec homines conſulentem, ferociter omnia ac præpropere acturum. quoque pronior eſſet in vitia ſua, agitare eum atque irritare Pœnus parat: & læva relicto hoſte, Fæſulas petens, Etruriæ agros prædatum profectus, quantam maximam vaſtitatem poteſt, cædibus incendiiſque conſuli procul oſtendit. Flaminius, qui ne quieto quidem hoſte ipſe quieturus erat, tum vero, poſteaquam res ſociorum ante oculos prope ſuos ferri agique vidit; ſuum id dedecus ratus, per mediam jam Italiam vagari Pœnum, atque, obſiſtente nullo, ad ipſa Romana mœnia ire oppugnanda; ceteris omnibus in concilio ſalutaria magis quam ſpecioſa ſuadentibus, collegam exſpectandum, ut conjunctis exercitibus, cõmuni animo conſilioque rem gererent; interim equitatu auxiliiſque levium armorum ab effuſa prædandi licentia

centia

centia hoſtem cohibendum; iratus ſe ex conſilio proripuit, ſignumque ſimul itineris pugnæque propoſuit. *Quinimo Arretii ante mœnia ſedeamus,* inquit. *hic enim patria & penates ſunt. Annibal emiſſus è manibus perpopuletur Italiam, vaſtandoque & urendo omnia, ad Romana mœnia perveniat; nec ante nos hinc moverimus, quam ſicut olim Camillum ab Veiis, C. Flaminium ab Arretio Patres acciverint.* Hæc ſimul increpans, quum ocius ſigna convelli juberet, & ipſe in equum inſiluiſſet; equus repente corruit, conſulemque lapſum ſuper caput effudit. Territis omnibus qui circa erant, velut fœdo omine incipiendæ rei; inſuper nunciatur, ſignum omni vi moliente ſignifero convelli nequire. Converſus ad nuntium, *Num literas quoque,* inquit, *ab ſenatu affers, quæ me rem gerere vetent? Abi, nuncia, ſignum effodiant, ſi ad convellendum manus præ metu obtorpuerint.* Incedere inde agmen cœpit; primoribus, ſuper quam quod diſſenſerant à conſilio, territis etiam duplici prodigio; milite in vulgus læto ferocia ducis, quum ſpem magis ipſam quam cauſſam ſpei intueretur. Annibal, quod agri eſt inter Cortonam urbem Traſimenumque lacum, omni clade belli pervaſtat; quo magis iram hoſti ad vindicandas ſociorum injurias acuat. Et jam pervenerant ad loca inſidiis nata, ubi maxime montes Cortonenſes Traſimenus ſubit. via tantum intereſt perangusta, velut ad idipſum de induſtria relicto ſpatio: deinde paulo latior pateſcit campus, inde colles aſſurgunt. Ibi caſtra in aperto locat, ubi ipſe cum Afris modo Hiſpaniſq; conſideret. Baleares, ceteramque levem armaturam, poſt montes circumducit: equites ad ipſas fauces

ſaltus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſaltus, tumulis apte tegentibus, locat; ut, ubi intraſſent Romani, objecto equitatu, clauſa omnia lacu ac montibus eſſent. Flaminius quum pridie ſolis occaſu ad lacum perveniſſet, inexplorato, poſtero die, vix dum ſatis certa luce anguſtiis ſuperatis, poſtquam in patentiorem campum pandi agmen cœpit; id tantum hoſtium, quod ex adverſo erat, aſpexit: à tergo ac ſuper caput detectæ inſidiæ. Pœnus ubi id quod petierat, clauſum lacu montibuſque & circumfuſum ſuis copiis habuit hoſtem, ſignum omnibus dat invadendi. qui ubi qua cuique proximum fuit, decurrêre; eo magis Romanis ſubita atque improviſa res fuit; quod orta ex lacu nebula, campo quam montibus denſior ſederat, agminaque hoſtium ex pluribus vallibus ipſa inter ſe ſatis conſpecta, eoque magis pariter decurrerunt. Romanus, clamore prius undique orto quam ſatis cerneret, ſe circumventum eſſe ſenſit; & ante in frontem lateraque pugnari cœptum eſt, quam ſatis inſtrueretur acies, aut expediri arma ſtringique gladii poſſent. Conſul, perculſis omnibus, ipſe ſatis, ut in trepida re, impavidus, turbatos ordines, vertenteſque ſe quoque ad diſſonos clamores, inſtruit, ut tempus locuſque patitur; & quacunque poteſt, adhortatur, ac ſtare & pugnare jubet: *nec enim inde votis, aut imploratione Deûm, ſed vi ac virtute evadendum eſſe. Per medias acies ferro viam fieri: & quo timoris minus ſit, eo minus ferme periculi eſſe.* Ceterum præ ſtrepitu ac tumultu, nec conſilium nec imperium accipi poterat. tantumque aberat, ut ſua ſigna atque ordinem & locum noſceret miles, ut vix ad arma capienda aptandaque pugnæ competeret animus:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

animus: opprimerenturque quidam, onerati magis his quam tecti: & erat in tanta caligine major uſus aurium quam oculorum. Ad gemitus vulnerum ictuſque corporum aut armorum, & miſtos ſtrepentium paventiumque clamores, circumferebant ora oculoſque. Alii fugientes, pugnantium globo illati hærebant: alios redeuntes in pugnam, avertebat fugientium agmen. Deinde, ubi in omnes partes nequiquam impetus facti, & ab lateribus montes ac lacus, à fronte & à tergo hoſtium acies claudebat, apparuitque nullam, niſi in dextra, ferroque ſalutis ſpem eſſe; tum ſibi unuſquiſque dux adhortatorque factus ad rem gerendam, & nova de integro pugna exorta eſt; non illa ordinata per principes haſtatoſque ac triarios, nec ut pro ſignis anteſignanus, poſt ſigna alia pugnaret acies; ut in ſua legione miles, aut cohorte, aut manipulo eſſet. Sors conglobabat, & animus ſuus cuique ante & poſt pugnandi ordinem dabat: tantuſque fuit ardor animorum, adeo intentus pugnæ animus, ut eum terræ motum (qui multarum urbium Italiæ magnas partes proſtravit, avertitque curſu rapido amnes, mare fluminibus invexit, montes lapſu ingenti proruit) nemo pugnantium ſenſerit. Tres ferme horas pugnatum eſt, & ubique acriter: circa conſulem tamen acrior infeſtiorque pugna erat. Eum & robora virorum ſequebantur, & ipſe, quacunque in parte premi ac laborare ſenſerat ſuos, impigre ferebat opem; inſigniſque armis, & hoſtem ſumma vi petebat, & tuebatur ſuos cives: donec Inſuber eques (Ducario nomen erat) facie quoque noſcitans, *Conſul*, inquit, *hic eſt*, popularibus

ſuis;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſuis; *qui legiones noſtras cecîdit, agroſque & urbem eſt depopulatus. Iam ego hanc victimam manibus peremptorum fœdè civium dabo* : ſubditiſque calcaribus equo, per confertiſſimam hoſtium turbam impetum facit : obtruncatoque prius armigero, qui ſe infeſto venienti obviam objecerat, conſulem lanceâ transfixit. ſpoliare cupientem, triarii objectis ſcutis arcuêre. Magnæ partis fuga inde primum cœpit : & jam nec lacus, nec montes obſtabant pavori : per omnia arcta præruptaque veluti cæci evadunt : armaque & viri ſuper alium alii præcipitantur. Pars magna, ubi locus fugæ deeſt, per prima vada paludis in aquam progreſſi, quoad capitibus humeriſque extare poſſunt, ſeſe immergunt. fuêre quos inconſultus pavor nando etiam capeſſere fugam impulerit. Quæ ubi immenſa ac ſine ſpe erat, aut deficientibus animis hauriebantur gurgitibus, aut ubi nequiquam feſtinaverant, retro ægerrime terram repetebant, atque ibi ab ingreſſis aquam hoſtium equitibus paſſim trucidabantur. Sex millia ferme primi agminis per adverſos hoſtes eruptione impigre facta, ignari omnium quæ poſt ſe agerentur, ex ſaltu evaſere. & quum in tumulo quodam conſtitiſſent, clamorem modo ac ſonum armorum audientes ; quæ fortuna pugnæ eſſet, neque ſcire, nec perſpicere præ caligine poterant. Inclinata ad iniqua re, quum caleſcente ſole depulſa nebula aperuiſſet diem, tum liquida jam luce montes campique perditas res, ſtratamque oſtendere fœde Romanam aciem. itaque ne in conſpectos procul immitteretur eques ſublatis raptim ſignis, quam citatiſſimo poterant agmine, ſeſe abripuerunt. Poſtero die

quum

quum ſuper cetera, extrema fames etiam inſtaret; fidem dante Maharbale, qui cum omnibus equeſtribus copiis nocte conſecutus erat; ſi arma tradidiſſent, abire cum ſingulis veſtimentis paſſurum; ſeſe dediderunt. quæ Punica religione ſervata fides ab Annibale eſt, atque in vincula omnes conjecti. Hæc eſt nobilis ad Traſimenum pugna, atque inter paucas memorata populi Romani clades. Quindecim millia Romanorum in acie cæſa ſunt; decem millia ſparſa fuga per omnem Etruriam, diverſis itineribus Romam petiere. Mille & quingenti hoſtium in acie, multi poſtea utrimque ex vulneribus periere. Multiplex cædes utrimque facta traditur ab aliis. Ego præterquam quod nihil hauſtum ex vano velim; quo nimis inclinant ferme ſcribentium animi; Fabium æqualem temporibus hujuſce belli potiſſimum auctorem habui. Annibal captivorum qui Latini nominis eſſent, ſine precio dimiſſis, Romanis in vincula datis, ſegregata ex hoſtium coacervatorum cumulis corpora ſuorum quum ſepeliri juſſiſſet, Flaminii quoque corpus funeris cauſſa magna cum cura inquiſitum, non invenit. Romæ ad primum nuncium cladis ejus, cum ingenti terrore ac tumultu concurſus in forum populi eſt factus. Matronæ vagæ per vias, quæ repens clades allata; quæve fortuna exercitus eſſet, obvios percunctantur. & quum frequentis concionis modo turba in comitium & curiam verſa magiſtratus vocaret; tandem haud multo ante ſolis occaſum Manius Pomponius Prætori, Pugna, inquit, magna victi ſumus: & quanquam nihil certius ex eo auditum eſt; tamen alius ab alio impleti rumorib⁹ domos referunt,

Conſu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Conſulem cum magna parte copiarum caſum: ſupereſſe paucos, aut fuga paſſim per Etruriam ſparſos, aut captos ab hoſte. Quot caſus exercitus victi fuerant, tot in curas diſpertiti eorum animi erant, quorum propinqui ſub C. Flaminio conſule meruerant; ignorantium quæ cujuſque ſuorum fortuna eſſet. nec quiſquam ſatis certum habet, quid aut ſperet, aut timeat. Poſtero, ac deinceps aliquot diebus, ad portas major prope mulierum quam virorum multitudo ſtetit; aut ſuorum aliquem, aut nuncios de his operiens: circumfundebanturque obviis ſciſcitantes, neque avelli utique à notis, prius quam ordine omnia inquiſiſſent, poterant. Inde varios vultus digredientium ab nunciis cerneres, ut cuique aut læta aut triſtia nuntiabantur: gratulanteſque aut conſolantes, redeuntibus domos circumfuſos. Fœminarum præcipue & gaudia inſignia erant, & luctus. Vnam in ipſa porta, ſoſpite filio repente oblato, in conſpectu ejus exſpiraſſe ferunt; alteram; cui mors filii falſo nunciata erat, mœſtam ſedentem domi, ad primum conſpectum redeuntis filii gaudio nimio exanimatam. Senatum prætores per dies aliquot ab orto uſque ad occidentem ſolem in curia retinent; conſultantes, quonam duce, aut quibus copiis, reſiſti victoribus Pœnis poſſet. Priuſquam ſatis certa conſilia eſſent, repens alia nunciatur clades: quatuor millia equitum, cum C. Centenio proprætore miſſa ad collegam à Servilio conſule in Vmbria, quo poſt pugnam ad Traſimenum auditam averterat iter, ab Annibale circumventa. Ejus rei fama varie homines affecit. pars occupatis majore ægritudine animis, levem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ex comparatione priorum ducere recentem equitum jacturam: pars, non id quod acciderat, per ſe æſtimare, ſed, ut in affecto corpore quamvis levis cauſſa, magis quam valido, gravior ſentiretur; ita quum ægre & affectæ civitati quodcunque adverſi inciderit, non rerum magnitudine, ſed viribus extenuatis, quæ nihil quod aggravaret, pati poſſent, æſtimandum eſſe. Itaque ad remedium, jam diu deſideratum nec adhibitum, dictatorem dicendum civitas confugit: & quia & conſul aberat, à quo uno dici poſſe videbatur; nec per occupatam armis Punicis Italiam facile erat aut nuncium, aut literas mitti; nec dictatorem populus creare poterat, quod numquam ante eam diem factũ erat: Prodictatorem populus creavit Q. Fabium Maximum, & magiſtrum equitum M. Minucium Rufum. Hisque negotium ab ſenatu datum, ut muros turreſque urbis firmarent, & præſidia diſponerent quibus locis videretur, ponteſque reſcinderent fluminum: cum Pœnis pro urbe dimicandum eſſe, quando Italiam tueri nequiviſſent. Annibal interim recto itinere per Vmbriam uſque ad Spoletum venit. inde quum perpopulato agro urbem oppugnare adortus eſſet, cum magna cæde ſuorum repulſus, conjectans ex unius coloniæ haud nimis proſpere tentatæ viribus, quanta moles Romanæ urbis eſſet; in agrum Picenum avertit iter, non copia ſolum omnis generis frugum abundantem, ſed refertum præda, quam effuſe avidi atque egentes rapiebant. Ibi per dies aliquot ſtativa habita: refectuſque miles hibernis itineribus ac paluſtri via, prœlioque magis ad eventum ſecundo quam levi aut facili affectus.

Vbi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Vbi ſatis quieti datum, præda ac populationibus magis quam ocio aut requie gaudentibus; profectus, Prætutianum Hadrianumq; agrum, Marſos inde Marrucinoſque & Pelignos devaſtat, circaque Arpos & Luceriam proximam Apuliæ regionem. Cn. Servilius conſul, levibus prœliis cum Gallis actis, & uno oppido ignobili expugnato, poſtquam de collegæ exercituſque cæde audivit; jam mœnibus patriæ metuens, ne abeſſet in diſcrimine extremo, ad urbem iter intendit. Q. Fabius Maximus dictator quo die magiſtratum iniit, vocato ſenatu ab Diis orſus, quum edocuiſſet Patres, plus negligentia cæremoniarum auſpiciorumque, quam temeritate atque inſcitia, peccatum à C. Flaminio conſule eſſe, quæque piacula iræ Deum eſſent, ipſos Deos conſulendos eſſe; pervicit, ut quod non ferme decernitur, niſi quum tetra prodigia nunciata ſunt, decemviri libros Sibyllinos adire juberentur. qui inſpectis fatalibus libris, retulerunt Patribus, *quod ejus belli cauſſa votum Marti foret, id non rite factum, de integro atque amplius faciendum eſſe: & Iovi ludos magnos, & ædes Veneri Erycinæ ac Menti vovendas eſſe, & ſupplicationem lectiſterniumque habendum, & ver ſacrum vovendum, ſi bellatum proſpere eſſet, reſque publica in eodem, quo ante bellum fuiſſet, ſtatu permanſiſſet.* Senatus, quoniam Fabium belli cura occupatura eſſet, M. Æmilium Prætorem ex collegii pontificum ſententia, omnia ea ut mature fiant, curare jubet. His ſenatus conſultis perfectis, L. Cornelius Lentulus pontifex Maximus conſulente collegium prætore omnium primum populum conſulendum de vere ſacro cenſet: injuſſu populi voveri non

poſſe

poſſe. Rogatus in hæc verba populus, *Velitis jubeatisne hoc ſic fieri, ſi res populi Romani Quiritium ad quinquennium proximum, ſicut velim eam, ſalva ſervata erit hiſce duellis, datum donum duit populus Romanus Quiritium, quod duellum populo Romano cum Carthaginienſi eſt, quæque duella cum Gallis ſunt, qui cis Alpes ſunt? quod ver attulerit ex ſuillo, ovillo, caprino grege, quæque profana erunt, Iovi fieri, ex qua die ſenatus populuſque juſſerit. Qui faciet, quando volet, quaque lege volet facito: quo modo faxit, probe factum eſto. Si id moritur, quod fieri oportebit, profanum eſto, neque ſcelus eſto. ſi quis rumpet occidetve inſciens, ne fraus eſto. ſi quis clepſit, ne populo ſcelus eſto, neve cui cleptum erit. ſi atro die faxit inſciens, probe factum eſto. ſi nocte ſive luce, ſive ſervus ſive liber faxit, probe factum eſto. ſi ante id ea ſenatus populuſque juſſerit fieri ac faxit, eo populus ſolutus, liber eſto.* Ejuſdem rei cauſſa ludi magni voti, æris trecentis triginta tribus millibus, triente: præterea bubus Iovi trecentis, multis aliis Divis bubus albis, atque ceteris hoſtiis. Votis rite nuncupatis, ſupplicatio edicta: ſupplicatumque iit cum conjugibus ac liberis, non urbana multitudo tantum, ſed agreſtium etiam, quos in aliqua ſua fortuna publica quoque contingebat. Curatum lectiſternium, & per triduum habitum, decemviris ſacrorum curantibus, & pulvinaria in conſpectu fuêre: Iovi & Iunoni unum, alterum Neptuno ac Minervæ, tertium Marti & Veneri, quartum Apollini ac Dianæ, quintum Vulcano ac Veſtæ, ſextum Mercurio ac Cereri. Tum ædes votæ Veneri Erycinæ ædem Q. Fabius Max. dictator vovit; quia ita ex fatalibus libris editum erat, ut is voveret, cujus

maximum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

maximum imperium in civitate eſſet. Menti ædem Otacilius prætor vovit. Ita rebus divinis peractis, tum de bello, reque publica dictator retulit; quibus quotve legionibus victori hoſti obviam eundum eſſe Patres cenſerent. Decretum, *Ut ab Cn. Servilio conſule exercitum acciperet: ſcriberet præterea ex civibus ſociiſque, quantum equitum ac peditum videretur: cetera omnia ageret faceretque, ut è Republica duceret.* Fabius duas ſe legiones adjecturum ad Servilianum exercitum dixit. his per magiſtrum equitum ſcriptis, Tibur diem ad conveniendum edixit. edictoque propoſito, ut quibus oppida caſtellaque immunita eſſent; in loca tuta commigrarent. ex agris quoque uti demigrarent omnes regionis ejus, qua iturus Annibal eſſet: tectis prius incenſis ac frugibus corruptis, ne cujus rei copia eſſet; ipſe via Flaminia profectus obviam conſuli exercituique, quum ad Tiberim circa Otriculum proſpexiſſet agmen, conſulemque cum equitibus ad ſe progredientem; viatorem miſit, qui conſuli nunciaret, ut ſine lictoribus ad dictatorem veniret. Qui quum dicto paruiſſet, congreſſuſque eorum ingentem ſpeciem dictaturæ apud cives ſocioſque, vetuſtate jam prope oblitos ejus imperii, feciſſet: literæ ab urbe allatæ ſunt; naves onerarias commeatum ab Hoſtia in Hiſpaniam ad exercitum portantes, à claſſe Punica circa portum Coſanum captas eſſe. Itaque extemplo conſul Hoſtiam proficiſci juſſus, navibus quæ ad urbem Romanam aut Hoſtiæ eſſent, completis milite ac navalibus ſociis, perſequi hoſtium claſſem, ac littora Italiæ tutari. Magna vis hominum conſcripta Romæ erat: libertini etiam, quibus liberi

liberi eſſent, & ætas militaris, in verba juraverant. Ex hoc urbano exercitu, qui minores quinque & triginta annis erant, in naves impoſiti: alii, ut urbi præſiderent, relicti. Dictator exercitu conſulis accepto à Fulvio Flacco legato, per agrum Sabinum Tibur, quo diem ad conveniendum edixerat novis militibus, venit: inde Præneſte tranſverſis tramitibus in viam Latinam eſt regreſſus, unde itineribus ſumma cum cura exploratis ad hoſtem ducit; nullo loco, niſi quantum neceſſitas cogeret, fortunæ ſe commiſſurus. Quo primum die haud procul Arpis in conſpectu hoſtium poſuit caſtra; nulla mora facta, quin Pœnus educeret in aciem, copiamque pugnandi faceret: ſed ubi quieta omnia apud hoſtes, nec caſtra ullo tumultu mota videt; increpans quidem victos tandem Martios animos Romanorum, debellatumque, & conceſſum eis propalam de virtute ac gloria eſſe, in caſtra rediit. ceterum tacita cura animum incenſus, quod cum duce, haudquaquam Flaminio Sempronioque ſimili, futura ſibi res eſſet, ac tum demum edocti malis Romani parem Annibali ducem quęſiſſent; & prudentiam quidem, non vim dictatoris extemplo timuit. conſtantiamque ejus haud dum expertus, agitare ac tentare animum movendo crebro caſtra, populandoque in oculis ejus agros ſociorum, cœpit. & modo citato agmine è conſpectu abibat, modo repente in aliquo flexu viæ, ſi excipere digreſſum in æquum poſſet, occultus ſubſiſtebat. Fabius per loca alta agmen ducebat, modico ab hoſte intervallo, ut neq; omitteret eum, neq; cõgrederetur. Caſtris, niſi quantum uſus neceſſario cogeret, tenebatur miles.

pabulum & ligna nec pauci petebant, nec paſ-
ſim. Equitum leviſque armaturæ ſtatio compo-
ſita inſtructaque in ſubitos tumultus; & ſuo mi-
liti tuta omnia, & infeſta effuſis hoſtium popu-
latoribus præbebat. neque univerſo periculo
ſumma rerum committebatur: & parva mo-
menta levium certaminum ex tuto cœptorũ,
finitimorum receptu, aſſuefaciebant territum
priſtinis cladibus militem, minus jam tandem
aut virtutis, aut fortunę pœnitere ſuæ. Sed non
Annibalem magis infeſtum tam ſanis conſiliis
habebat, quam magiſtrum equitum. qui nihil
aliud, quam quod non imperabat, moræ ad
Rempub. præcipitandam habebat, ferox rapi-
duſque in conſiliis, ac linguis immodicus; pri-
mo inter paucos, dein propalam in vulgus,
pro cunctatore ſegnem, pro cauto timidum,
affingens vicina virtutibus vitia, compellabat:
premendorumque ſuperiorum arte (quæ peſſi-
ma ars nimis proſperis multorum ſucceſſibus
crevit) ſeſe extollebat. Annibal ex Arpis in Sa-
mnium tranſit, Beneventanum depopulatur
agrum. Teleſiam urbem capit: irritat etiam de
induſtria ducem, ſi forte accenſum tot indi-
gnitatibus cladibuſque ſociorum, trahere ad æ-
quum certamen poſſit. Inter multitudinem ſo-
ciorum Italici generis, qui ad Traſimenum ca-
pti ab Annibale dimiſſique fuerant, tres Cam-
pani equites erant; multis jam tum illecti donis
promiſſiſque Annibalis, ad conciliandos popu-
larium animos. hi nunciantes; ſi in Campaniam
exercitum admoviſſet, Capuę potiendę copiam
fore, quum res major quam auctores eſſet, du-
bium Annibalem, alterniſque fidentem ac diffi-
dentem, tamen ut Campanos ex Samnio pe-

teret,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

teret, moverunt: monitoſque ut etiam atque etiam promiſſa rebus confirmarent, juſſoſque cum popularibus & aliquibus principum redire ad ſe, dimiſit. ipſe imperat duci, ut ſe in agrum Caſinatem ducat: edoctus à peritis regionum, ſi eum ſaltum occupaſſet, exitum Romano ad opem ferendam ſociis intercluſurum. Sed Punicum abhorrens ab Latino nomen, Caſilinum pro Caſino accipere ducem fecit; averſuſque ab itinere, per Aliſanum, Calatinumque, & Calenum agrum; in campum Stellatem deſcendit: ubi quum montibus fluminibuſq; clauſam regionem circumſpexiſſet, vocatum ducem percunctatur, ubi terrarum eſſet? quum is Caſilini eo die manſurũ eum dixiſſet, tum demum cognitus eſt error, & Caſinum longe inde alia regione eſſe, virgiſq; cæſo duce, & ad reliquorum terrorem in crucem ſublato, caſtris communitis Maharbalem cum equitibus in agrum Falernum prædatum dimiſit. Vſque ad aquas Sinueſſanas populatio ea pervenit. ingentem cladem, fugam tamen terroremque latius, Numidæ fecerunt. Nec tamen is terror, quum omnia bello flagrarent, fide ſocios dimovit: videlicet quia juſto & moderato regebantur imperio; nec abnuebant, quod unum vinculum fidei eſt, melioribus parere. Vt vero ad Vulturnum flumen caſtra ſunt poſita, exurebaturq; amœniſſimus Italiæ ager, villæque paſſim incendiis fumabant, per juga Maſſici montis Fabio ducente, prope de integro eſt orta ſeditio. ac duces ſeditionis acenſi quidam; fuerat enim ſilentium per paucos dies: quia quum celerius ſolito ductum agmen fuiſſet, feſtinari ad prohibendam populationibus Campaniam crediderãt. ut vero in extrema

juga Maſſici montis ventum eſt, hoſteſque ſub oculis erant, Falerni agri colonorumq; Sinueſſæ tecta urentes, nec ulla erat mentio pugnæ, *Spectatumne huc*, inquit Minucius, *ad rem fruendam oculis, ſociorum cædes, & incendia venimus? nec ſi nullius alterius nos, ne civium quidem horum pudet, quos in Sinueſſam colonos patres noſtri miſerunt, ut ab Samnite hoſte tuta hæc ora eſſet: quam nunc non vicinus Samnis urit, ſed Pœnus advena; ab extremis orbis terrarum terminis, noſtra cunctatione & ſocordia jam huc progreſſus. Tantum (pro dolor!) degeneramus à parentibus noſtris, ut, præter quam oram illi Punicas vagari claſſes, dedecus eſſe imperii ſui duxerint, eam nos nunc plenam Numidarum hoſtium ac Maurorum jam factam videamus? Qui modo Saguntum oppugnari indignando, non homines tantum, ſed fœdera & deos ciebamus, tendentem ad mœnia Romanæ coloniæ Annibalem lenti ſpectamus. Fumus ex incendiis villarum agrorumque in oculos atque ora venit, ſtrepunt aures clamoribus plorantium ſociorum; ſæpius nos, quam* Deorum *invocantium opem. nos hic pecorum more per æſtivos ſaltus deviosque colles exercitum ducimus; conditi nubibus, ſilviſque. Si hoc modo peragrando cacumina ſaltuſque Furius recipere à Gallis urbem voluiſſet, quo hic novus Camillus (nobis dictator unicus in rebus afflictis quæſitus) Italiam ab Annibale recuperare parat; Gallorum Roma eſſet: quam vereor, ne, ſic cunctantibus nobis, Annibali ac Pœnis toties ſervaverint majores noſtri. ſed vir, ac vere Romanus, quo die dictatorem eum ex auctoritate Patrum, juſſuq; populi dictum, Veios allatus eſt nuncius, quum eſſet ſatis altum Ianiculum, ubi ſedens proſpectaret hoſtem, deſcendit in æquum: atq; illo ipſo die*

die media in urbe, qua nunc buſta Gallica ſunt, & poſtero die, citra Gabios, cecidit Gallorum legiones. Quid? poſt multos annos, quum ad furcas Caudinas ab Samnite hoſte ſub jugũ miſſi ſumus; utrum tandem Lucius Papirius Curſor juga Samnii perluſtrando, an Luceriam premendo obſidendoq́; & laceſſendo victorem hoſtem, depulſum ab Romanis cervicibus jugum ſuperbo Samniti impoſuit? Modo conſuli Luctatio quæ alia res, quam celeritas, victoriam dedit? quod poſtero die quam hoſtem vidit, claſſem gravem commeatibus, impeditam ſuo ipſam inſtrumento atque apparatu, oppreſſit. Stultitia eſt, ſedendo aut votis debellari credere poſſe. armari copias oportet, deducendas in æquum, ut vir cum viro congrediaris. Audendo, agendoq́; res Romana crevit, non his ſegnibus conſiliis, quæ timidi cauta vocant. Hæc velut cõcionanti Minucio, circumfundebatur tribunorum equitumq; Romanorum multitudo, & ad aures quoque militum dicta ferocia volvebantur: ac, ſi militaris ſuffragii res eſſet, haud dubie ferebant, Minucium Fabio duci prælaturos. Fabius pariter in ſuos haud minus quam in hoſtes intentus, prius ab aliis invictum animum præſtans, quamquam probe ſcit, non in caſtris modo ſuis, ſed etiam Romæ ſuam cunctationem infamem eſſe, obſtinatus tamen, eodem conſiliorum tenore æſtatis reliquum extraxit: ut Annibal deſtitutus ab ſpe ſumma appetiti certaminis, jam hibernis locum circumſpectaret: quia ea regio præſentis erat copiæ non perpetuæ; arbuſta vineæque, & conſita omnia magis amœnis quam neceſſariis fructibus. Hac per exploratores relata fama Fabio, quum ſatis ſciret per eaſdem anguſtias, quibus intraverat Falernum agrum, rediturum; Calli-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

culam montem & Caſilinum occupat modicis præſidiis, quæ urbs Vulturno flumine dirempta, Falernum à Campano agro dividit: & ipſe jugis iiſdem exercitum reducit; miſſo exploratum cum quadringentis equitibus ſociorum L. Hoſtilio Mancino: qui ex turba juvenum audientium ſæpe ferociter concionantem magiſtrum equitum, progreſſus primo exploratoris modo, ut ex tuto ſpecularetur hoſtem; ubi vagos paſſim per vicos Numidas vidit; per occaſionem etiam paucos occidit. extemplo occupatus certamine eſt animus, exciderunt que præcepta dictatoris: qui, quam tuto poſſet, progreſſum prius recipere ſeſe juſſerat, quam in conſpectum hoſtium veniret. Numidæ alii atque alii occurſantes refugienteſque, ad caſtra prope ipſum cum fatigatione equorum atque hominum pertraxere. inde Cartalo, penes quem ſumma equeſtris imperii erat, concitatis equis invectus, quum, prius quam ad conjectum teli veniret, avertiſſet hoſtem, quinque millia ferme continenti curſu ſecutus eſt fugientes. Mancinus, poſtquam nec hoſtem deſiſtere ſequi, nec ſpem vidit effugiendi eſſe, cohortatus ſuos in prœlium rediit, omni parte virium impar. Itaque ipſe, & delecti equitum, circumventi occiduntur. ceteri effuſo rurſus curſu Cales primum, inde, prope inviis callibus, ad dictatorem perfugerunt. Eo forte die Minucius ſe conjunxerat Fabio, miſſus ad firmandum præſidio ſaltum, qui ſuper Tarracinam, in arctas coactus fauces, imminet mari, ne imminuto Appiæ limite, Pœnus pervenire in agrum Romanũ poſſet. Conjunctis exercitibus, dictator ac magiſter equitũ caſtra in viam deferunt

qua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

qua Annibal ducturus erat, duo inde millia hoſtes aberant. Poſtero die Pœni, quod viæ inter bina caſtra erat, agmine complevere. Quum Romani ſub ipſo conſtitiſſent vallo, haud dubie æquiore loco, ſucceſſit tamen Pœnus cum expeditis equitibus, atque ad laceſſendum hoſtem raptim & procurſando recipiendoque ſeſe, pugnavere. reſtitit ſuo loco Romana acies; lenta pugna & ex dictatoris magis, quam Annibalis fuit voluntate. ducenti ab Romanis, octingenti hoſtium cecidere. Incluſus inde videri Annibal, & ad Caſilinum obſeſſus: quum Capua & Samnium, & tantum ab tergo divitum ſociorum, Romanis commeatus ſubveheret: Pœnus contra, intra Formiana ſaxa, ac Linterni arenas, ſtagnaque perhorrida ſitu, hibernaturus eſſet. Nec Annibalem fefellit, ſuis ſe artibus peti. itaque quum per Caſilinum evadere non poſſet, petendique montes & jugum Calliculæ ſuperandum eſſet, necubi Romanus incluſum vallibus agmen aggrederetur; ludibrium oculorum, ſpecie terribile, ad fruſtrandum hoſtem commentus, principio noctis furtim ſuccedere ad montes ſtatuit. Fallacis conſilii talis apparatus fuit. Faces undique ex agris collectæ, faſceſque virgarum, atque arida ſarmenta, præligantur cornibus boum, quos domitos indomitoſque multos inter ceteram agreſtem prædam agebat. ad duo millia ferme boum effecta: Aſdrubaliq; negotium datum, ut primis tenebris noctis id armentum accenſis cornib⁹ ad montes ageret. maxime, ſi poſſet, ſuper ſaltus ab hoſte inſeſſos. Primis tenebris ſilentio mota caſtra: boves aliquanto ante ſigna acti. ubi ad radices montium viaſque anguſtas ventum eſt;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſignum extemplo datur, ut accenſis cornibus armenta in adverſos concitentur montes: & metus ipſe relucentis flammæ ex capite calorque, jam ad vivum ad imaque cornuum adveniens, velut ſtimulatos furore agebat boves. quo repente diſcurſu, haud ſecus quam ſilvis montibuſque accenſis, omnia circum virgulta ardere capitumque inquietatio excitans flammam, hominum paſſim diſcurrentium ſpeciem præbebat. Qui ad tranſitus ſaltus inſidendos locati erant, ubi in ſummis montibus ac ſuper ſe quoſdam ignes conſpexerunt; circumventos ſe eſſe rati, præſidio exceſſere; qua ingens emicabat flamma, velut tutiſſimũ iter, petentes ſumma montium juga. tum in quoſdam boves palantes à ſuis gregibus inciderunt: & primo, quum procul cernerent, veluti flammas ſpirantium miraculo attoniti conſtiterunt: deinde, ut humana apparuit fraus, tum vero inſidias rati eſſe; cum multo maximoque ſtrepitu concitant ſe in fugam, levique armaturæ hoſtium incurrere. ceterum nox æquato timore, neutros pugnam incipientes ad lucem tenuit. Interea toto agmine Annibal traducto per ſaltum, & quibuſdam in ipſo ſaltu hoſtium oppreſſis, in agro Aliſano poſuit caſtra. Hunc tumultum ſenſit Fabius. ceterũ & inſidias eſſe ratus, & ab nocturno utiq; abhorrens certamine, ſuos munimentis tenuit. Luce prima ſub jugo montis prœlium fuit. quo interclusam ab ſuis levem armaturam facile (etenim numero aliquantum pręſtabant) Romani ſuperaſſent, niſi Hiſpanorum cohors ad idipſum remiſſa ab Annibale perveniſſet. ea aſſuetior montibus, & ad concurſandum inter ſaxa rupeſque aptior ac levior, cum velocitate corpo-

corporum, cum armorum habitu, campeſtrem hoſtem, gravem armis ſtatariumque, pugnę genere facile eluſit. Ita haudquaquam pari certamine digreſſi, Hiſpani fere omnes incolumes, Romani aliquot ſuis amiſſis, in caſtra contenderunt. Fabius quoque movit caſtra: tranſgreſſuſque ſaltum ſuper Alifas loco alto ac munito conſedit. Tum per Samnium Romam ſe petere ſimulans Annibal, uſque in Pelignos populabundus rediit. Fabius mediis inter hoſtium agmen urbemque Romam jugis ducebat; nec abſiſtens nec congrediens. Ex Pelignis Pœnus flexit iter, retroq; Apuliam repetens, Gerionem pervenit, urbem metu, quia collapſa ruinis pars mœnium erat, ab ſuis deſertam. Dictator in Larinate agro caſtra communiit. inde ſacrorum cauſſa Romam revocatus, non imperio modo, ſed cõſilio etiam, ac prope precibus agens cum magiſtro equitum, *ut plus conſilio quam fortunæ confidat: & ſe potius ducem, quam Sempronium Flaminiumq; imitetur. ne nihil actum cenſeret, exacta prope æſtate per ludificationem hoſtis. medicos quoq; plus interdum quiete, quam movendo atque agendo proficere. Haud parvam rem eſſe, ab toties victore hoſte vinci deſiſſe, & ab continuis cladibus reſpiraſſe.* Hæc nequiquam præmonito magiſtro equitum, Romam eſt profectus. Principio æſtatis, qua hæc gerebantur, in Hiſpania quoque terra marique cœptum bellum eſt. Aſdrubal ad eum navium numerum, quem à fratre inſtructum paratumque acceperat, decem adjecit: quadraginta navium claſſem Hilconi tradidit, atque ita Carthagine profectus navibus prope terram, exercitum in littore ducebat: paratus confligere quacumque parte copiarum hoſtis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

occurriſſet. Cn. Scipioni poſtquam moviſſe ex hibernis hoſtem audivit, primo idem conſilii fuit: deinde minus terra propter ingentem famam novorum auxiliorum concurrere auſus, delecto milite in naves impoſito, quinque & triginta navium claſſe ire obviam hoſti pergit. Altero ab Tarracone die ad ſtationem decem millia paſſuum diſtantem ab oſtio Iberi amnis pervenit. inde duæ Maſſilienſium ſpeculatoriæ præmiſſæ retulerunt, claſſem Punicam ſtare in oſtio fluminis, caſtraque in ripa poſita. Itaque ut improvidos incautoſque univerſo ſimul effuſo terrore opprimeret, ſublatis ancoris ad hoſtem vadit. Multas & locis aliis poſitas turres Hiſpania habet, quibus & ſpeculis & propugnaculis adverſus latrones utuntur. inde primo conſpectis hoſtium navib⁹, datum ſignum Aſdrubali eſt, tumultuſque prius in terra & caſtris, quam ad mare & ad naves eſt ortus; nondum aut pulſu remorum ſtrepituque alio nautico exaudito, aut aperientibus claſſem promontoriis; quum repente eques alius ſuper alium ab Aſdrubale miſſus, vagos in littore, quietoſque in tentoriis ſuis, nihil minus quam hoſtem aut prœlium eo die exſpectantes, conſcendere naves propere atque arma capere jubet. claſſemRomanam jam haud procul à portu eſſe. Hæc equites dimiſſi paſſim imperabant. mox Aſdrubal ipſe cum omni exercitu aderat: varioq; omnia tumultu ſtrepunt, ruentibus in naves ſimul remigibus militibuſque; fugientium magis à terra quam in pugnam euntium modo. Vixdum omnes conſcenderant, quum alii reſolvunt oras, aut ancoram vellunt: alii, ne quid teneat, ancoralia incidũt: raptimq; omnia
præ-

præpropere agendo, militum apparatu nautica miniſteria impediuntur, trepidatione nautarum capere & aptare arma miles prohibetur. Et jam Romanus non appropinquabat modo, ſed direxerat etiam in pugnam & naves. itaque non ab hoſte & prœlio magis Pœni, quam ſuomet ipſi tumultu turbabantur. Tentata verius pugna, quam inita, in fugam averterunt claſſem. & quum averſi, ac diverſo late agmine à tam multis ſimul venientibus haud ſane impetrabiles eſſent, in littus paſſim naves egerunt: atque alii vadis, alii ſicco littore excepti, partim armati, partim inermes, ad inſtructam per littus aciem ſuorum perfugêre. Duę tamen primo concurſu captæ erant Punicæ naves, quatuor ſuppreſſæ. Romani, quamquam terra hoſtium erat, armatamque aciem toto prętentam in littore cernebant, haud cunctanter tamen inſecuti trepidam hoſtium claſſem, naves omnes quæ non aut perfregerant proras littore illiſas, aut carinas fixerant vadis, religatas puppibus in altum extraxere. ad quinque & viginti naves ex triginta cepere. Neque id pulcherrimum ejus victorię fuit, ſed quod una levi pugna toto ejus oræ mari potiti erant. itaque ad Honoſcam claſſe profecti, excenſu è navibus in terram facto, quum urbem vi cepiſſent, captamq; diripuiſſent, Carthaginem inde petunt: atque omnem agrum circa depopulati, poſtremo tecta quoque conjuncta muro portiſque incenderunt. Inde jam præda gravis ad Longunticam pervenit claſſis: ubi vis magna ſparti fuit; ad rem nauticam congeſta ab Aſdrubale. quod ſatis in uſum fuit, ſublato, ceterum omne incenſum eſt. Nec continentis modo projectas oras

præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

prætervecta, ſed in Ebuſum inſulam tranſmiſſum. ubi urbe, quæ caput inſulæ eſt, biduum nequiquam ſummo labore oppugnata, ubi in ſpé irritam fruſtra teri tempus animadverſum eſt, ad populationem agri verſi, direptis aliquot incenſiſque vicis, majore quam ex continenti præda parta, quum in naves ſeſe recepiſſent, ex Balearibus inſulis legati pacem petentes ad Scipionem venerunt. Inde flexa retro claſſis, reditumque in citeriora provinciæ: quo omnium populorum, qui Iberum incolunt, multorum & ultimę Hiſpanię legati concurrerunt. Sed qui verè ditionis imperiique Romani facti ſunt, obſidibus datis, populi amplius fuerunt centumviginti. Igitur terreſtribus quoque copiis latis fidens Romanus, uſque ad ſaltum Caſtulonenſem eſt progreſſus. Aſdrubal in Luſitaniam ac propius Oceanum conceſſit. Quietum inde fore videbatur reliquum æſtatis tempus, fuiſſetque prope per Pœnum hoſtem; ſed præterquam quod ipſorum Hiſpanorum inquieta avidaq; in novas res ſunt ingenia, Mandonius vir nobilis, qui antea Illergetum regulus fuerat, poſtquam Romani ab ſaltu receſſère ad maritimam oram, concitis popularibus in agrum pacatum Romanorum ſociorum ad populandum venit. Adverſus eos tribus millibus cum expeditis auxiliis à Scipione miſſis, levi certamine, ut tumultuariam manum, fudere; multis occiſis, quibuſdam captis magnaq; parte armis exuta. Hic tamen tumultus, cedentem ad Oceanum Aſdrubalem, cis Iberum ad ſocios tutandos retraxit. Caſtra Punica in agro Ilercaonenſium, caſtra Romana ad novam claſſem erant; quum fama repens alio vertit bellum.

Celti-

Celtiberi principes, qui regionis ſuæ legatos, obſideſque dederant Romanis, nuncio miſſo à Scipione exciti arma capiunt, provinciamque Carthaginienſium valido exercitu invadūt: tria oppida vi expugnant. inde cum ipſo Aſdrubale duobus prœliis egregie pugnantes, quindecim millia hoſtium occiderunt: quatuor millia cum multis militaribus ſignis capiunt. Hoc ſtatu rerum in Hiſpania, P. Scipio in provinciam venit, prorogato poſt conſulatum imperio, ab ſenatu miſſus cum viginti longis navibus, & octo millibus militum, magnoque commeatu advecto. Ea claſſis ingens agmine onerariarum procul viſa, cum magna lætitia civium ſociorumque, portum Tarraconis ex alto tenuit. ibi milite expoſito, profectus Scipio fratri conjungitur: ac deinde communi animo conſilioq; gerebant bellum. Occupatis igitur Carthaginienſibus Celtiberico bello, haud cunctanter Iberum tranſgrediuntur: nec ullo viſo hoſte Saguntum pergunt ire, quod ibi obſides totius Hiſpaniæ cuſtodiæ traditos ab Annibale, fama erat modico in arce cuſtodiri præſidio. id unum pignus, inclinatos ad Romanam ſocietatem omnium Hiſpaniæ populorum animos morabatur, ne ſanguine liberorum ſuorum culpa defectionis lueretur. Eo vinculo Hiſpaniam vir unus, ſolerti magis quam fideli conſilio, exſolvit. Abelox erat Sagunti nobilis Hiſpanus, fidus antè Pœnis: tum (qualia pleraque ſunt barbarorum ingenia) cum fortuna mutaverat fidem. ceterum transfugam ſine magnæ rei proditione venientẽ ad hoſtes nihil aliud quam unum vile atq; infame corpus eſſe ratus, id agebat ut quam maximum emolu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

mentum novis ſociis eſſet. Circumſpectis igitur omnibus, quæ fortuna poteſtatis ejus poterat facere, obſidibus potiſſimum tradendis animum adjecit: eam unam rem maxime ratus conciliaturam Romanis principum Hiſpaniæ amicitiam. Sed quum injuſſu Boſtaris præfecti ſatis ſciret nihil obſidum cuſtodes facturos eſſe; Boſtarem ipſum arte aggreditur. Caſtra extra urbem in ipſo littore habebat Boſtar, ut aditum ex portu intercluderet Romanis. ibi eum in ſecretum abductum, velut ignorantem, monet in quo ſtatu ſit res. *Metum continuiſſe ad eam diem Hiſpanorum animos, quia procul Romani abeſſent: nunc cis Iberum caſtra Romana eſſe, arcem tutam, perfugiumque novas volentibus res. itaque quos metus non teneat, beneficio & gratia devinciendos eſſe.* Miranti Boſtari, percunctantique, quodnam id ſubitum tantæ rei donum poſſit eſſe? *Obſides*, inquit, *in civitates remitte. id privatim parentibus, quorum maximum nomen in civitatibus eſt ſuis, & publice populis gratum erit. Vult ſibi quiſque credi, & habita fides ipſam plerumque obligat fidem. Miniſterium reſtituendorum domos obſidum mihimet depoſco ipſe, ut opera quoque impenſa conſilium adjuvem meum, & rei ſuapte natura gratæ, quantam inſuper gratiam poßim, adjiciam.* Homini non ad cetera Punica ingenia callido ut perſuaſit, nocte clam progreſſus ad hoſtium ſtationes; conventis quibuſdam auxiliaribus Hiſpanis, & ab iis ad Scipionem perductus, quid afferret expromit. Fide accepta dataque, ac loco & tempore conſtituto ad obſides tradendos, Saguntum redit; diem inſequentem abſumpſit cum Boſtare, mandatis ad rem agendam accipiendis. dimiſſus, quum

ſe

ſe nocte iturum, ut cuſtodias hoſtium falleret, conſtituiſſet, ad compoſitam cum iis horam excitatis cuſtodibus puerorum profectus, veluti ignarus in præparatas ſua fraude inſidias ducit. In caſtra Romana perducti. cetera omnia de reddendis obſidibus, ſicut cum Boſtare conſtitutum erat, acta per eundem ordinem, quaſi Carthaginienſium nomine ſic agerentur. Major aliquanto Romanorum gratia fuit in re pari, quam quanta futura Carthaginienſium fuerat. illos enim graves ſuperboſque in rebus ſecundis expertos, fortuna & timor mitigaſſe videri poterat. Romanus primo adventu, incognitus ante, ab re clementi liberalique initium fecerat: & Abelox vir prudens haud fruſtra videbatur ſocios mutaſſe. itaque ingenti conſenſu ad defectionem omnes ſpectare: armaque extemplo mota forent, ni hiems, quæ Romanos quoque & Carthaginienſes concedere in tecta coegit, interveniſſet. Hæc in Hiſpania quoq; ſecunda æſtate Punici belli geſta, quum in Italia paululum intervalli cladibus Romanis ſolers cunctatio Fabii feciſſet: quæ ut Annibalem non mediocri ſolicitum cura habebat, tandem eum militiæ magiſtrum delegiſſe Romanos cernentem, qui bellum ratione, non fortuna gereret; ita contempta erat inter cives armatos pariter togatoſque; utique poſtquam abſente eo, temeritate magiſtri equitum, læto, ut verius dixerim, quam proſpero eventu, pugnatum fuerat. Acceſſerant duæ res ad augendam invidiam dictatoris: una fraude ac dolo Annibalis; quod quum à perfugis ei monſtratus ager dictatoris eſſet, omnibus circa ſolo æquatis, ab uno eo ferrum ignemque & vim

omnem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

omnem hoſtium abſtineri juſſit, ut occulti alicujus pacti ea merces videri poſſet: altera ipſius facto, primo forſitan dubio, quia non expectata in eo ſenatus auctoritas eſt: ad extremum haud ambigue in maximam laudem verſo, in permutandis captivis: quod, ſicut primo Punico bello factum erat, convenerat inter duces Romanos Pœnumque, ut quæ pars plus reciperet quam daret, argenti pondo bina & ſelibras in militem præſtaret. Ducentos quadraginta ſeptem quum plures Romanus quam Pœnus recepiſſet, argentumque pro eis debitum, ſæpe jactata in ſenatu re, quoniam non conſuluiſſet Patres, tardius rogaretur; inviolatum ab hoſte agrum miſſo Romam filio vendidit, fidemque publicam impendio privato exſolvit. Annibal pro Gerionis mœnibus, cujus urbis captæ atque incenſæ ab ſe, in uſum horreorum pauca reliquerat tecta, ſtativa habebat. inde frumentatum duas exercitus partes mittebat: cum tertia ipſe expedita in ſtatione erat, ſimul caſtris præſidio, & circumſpectans necunde impetus in frumentatores fieret. Romanus tunc exercitus in agro Larinati erat. præerat Minucius magiſter equitum; profecto, ſicut ante dictum eſt, ad urbem dictatore. Cæterum caſtra, quæ in monte alto ac tuto loco poſita fuerant, jam in planum deferuntur: agitabanturque pro ingenio ducis conſilia calidiora, ut impetus aut in frumentatores palantes, aut in caſtra relicta cum levi manu præſidioque fieret. Nec Annibalem fefellit, cum duce mutatam eſſe belli rationem, & ferocius, quam conſultius, rem hoſtes geſturos. Ipſe autem (quod minime quis crederet) quum hoſtis pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

propius eſſet, tertiam partem militum fru-
mentatum, duobus in caſtris retentis, dimiſit:
deinde caſtra ipſa propius hoſtem movit; duo
ferme à Gerione millia, in tumulum hoſtium
in conſpectu: ut intentum ſciret eſſe ad fru-
mentatores, ſi qua vis fieret, tutandos. Propior
inde ei, atque ipſis imminens Romanorum ca-
ſtris tumulus apparuit: ad quem capiendum ſi
luce palam iretur, quia haud dubie hoſtibus
breviore via præventus eſſet, nocte clam miſſi
Numidæ ceperunt. quos tenentes locum con-
tempta paucitate Romani poſtero die quum
dejeciſſent, ipſi eo transferunt caſtra. Tum ita-
que ut exiguum ſpatii vallum à vallo aberat, &
id ipſum totum prope compleverat Romana
acies, ſimul & per averſa caſtra à caſtris Anni-
balis equitatus cum levi armatura emiſſus in
frumentatores latè cædem fugamque hoſtium
palatorum fecit. nec acie certare Annibal au-
ſus: quia tanta paucitate vix caſtra, ſi oppugna-
rentur, tutari poterat. Iamque artibus Fabii
pars exercitus aberat, jam ferme ſedendo &
cunctando bellum gerebat, receperatque ſuos
in priora caſtra, quæ pro Gerionis mœnibus
erant. Iuſta quoque acie & collatis ſignis dimi-
catum, quidam auctores ſunt. primo concur-
ſu Pœnum uſq; ad caſtra fuſum, inde eruptione
facta repente verſum terrorem in Romanos:
Numerii Decimi Samnitis deinde advẽtu prœ-
lium reſtitutum. Hunc principem genere ac
divitiis, non Boviani modo, unde erat, ſed to-
to Samnio, juſſu dictatoris octo millia pedi-
tum, & equites ducentos adducentem in ca-
ſtra, ab tergo quum apparuiſſet Annibali, ſpem
parti utrique præbuiſſe novi ſubſidii: tumque
Fabio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Fabio ab Roma veniente, Annibalem inſidiarum quoque aliquid timentem recepiſſe ſuos: Romanum inſecutum, adjuvante Samnite duo caſtella eo die expugnaſſe: ſex millia hoſtium cæſa, quinque admodum Romanorum. tamen in tam pari prope clade famam egregiæ victoriæ cum vanioribus litteris magiſtri equitum Romam perlatam. De his rebus perſæpe & in ſenatu & in concione actum eſt. Quum læta civitate dictator unus nihil nec famæ, nec litteris crederet, ut ſi vera omnia eſſent, ſecunda ſe magis quam adverſa timere diceret; tũ M. Metilius tribunus plebis, *id unum enimvero ferendum eſſe negat. Non præſentem ſolum dictatorem obſtitiſſe rei bene gerendæ, ſed abſentem etiam geſtæ obſtare: & in ducendo bello ſedulo tempus terere, quo diutius in magiſtratu ſit, ſoluſque & Romæ & in exercitu imperium habeat. Quippe conſulum alterum in acie cecidiſſe, alterum ſpecie claſſis Punicæ perſequendæ procul ab Italia ablegatum. Duos prætores Sicilia atque Sardinia occupatos, quorum neutra hoc tempore provincia prætore egeat. M. Minucium magiſtrum equitum, ne hoſtem videret, ne quid rei bellicæ gereret, prope in cuſtodia habitum. Itaque hercule non Samnium modo, quo jam tanquam trans Iberum agro Pœnis conceſſum ſit, ſed Campanum, Calenumque, & Falernum agrum pervaſtatos eſſe; ſedente Caſilini dictatore, & legionibus populi Romani agrum ſuum tutante. Exercitum cupientem pugnare, & magiſtrum equitum, clauſos prope intra vallum retentos, tamquam hoſtibus captivis arma adempta. tandem ut abſceſſerit inde dictator, ut obſidione liberatos, extra vallum egreſſos fudiſſe, ac fugaſſe hoſtes. Quas ob res, ſi antiquus animus plebi Romanæ eſſet, audacter ſe*

latu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

aturum fuiſſe de abrogando Q. Fabii imperio :
unc modicam rogationem promulgaturum de
quando magiſtri equitum & dictatoris jure : nec
amen , ne ita quidem prius dimittendum ad exer-
itum Q. Fabium, quam conſulem in locum C. Fla-
ninii ſuffeciſſet. Dictator concionibus ſe abſti-
nuit , in actione minime popularis : ne in ſena-
u quidem ſatis æquis auribus audiebatur, tunc
uum hoſtem verbis extolleret, bienniique cla-
les per temeritatem atque inſcitiam ducum
cceptas referret : *magiſtroque equitum quod*
ontra edictum ſuum pugnaſſet , rationem diceret
eddendam eſſe , ſi penes ſe ſumma imperii conſiliiq;
it. Propediem effecturum, ut ſciant homines , bono
mperatori haud magni fortunam momenti eſſe :
nentem, rationemque dominari. Se ſævo tempore,
& ſine ignominia ſervaſſe exercitum, quam multa
nillia hoſtium occidiſſe , ducere majorem gloriam
ſſe. Hujus generis orationibus fruſtra habitis,
& conſule creato M. Attilio Regulo , ne præ-
ens de jure imperii dimicaret, pridie quam ro-
ationis ferendæ dies adeſſet , nocte ad exerci-
um abiit. Luce orta , quum plebis concilium
ſſet , magis tacita invidia dictatoris favorque
nagiſtri equitum animos verſabat, quam ſatis
udebant homines ad ſuadendum, quod vulgo
lacebat, prodere : & favore ſuperante, aucto-
itas tamen rogationi deerat. Vnus inventus
ſt ſuaſor legis C. Terentius Varro , qui priore
nno prætor fuerat ; loco non humili ſolum,
ed etiam ſordido ortus. patrem lanium fuiſſe
erunt , ipſum inſtitorem mercis , filioque hoc
pſo in ſervili ejus artis miniſterio uſum. Is ju-
enis ubi ex eo genere quæſtus pecunia à patre
elicta , animum ad ſpem liberalioris fortunæ
ad-

adjecit, togaque & forum placuere, proclamando pro ſordidis hominibus cauſſiſque adverſus rem & famam bonorum, primum in notitiam populi, deinde ad honorem pervenit. quæſtura quoque & duabus ædilitatibus, plebeia & curuli, poſtremò & prætura perfunctus, jam ad conſulatus ſpem quum attolleret animos; haud parum callide auram favorabilis populi ex dictatoria invidia petiit, ſicque plebis unus gratiam tulit. Omnes eam rogationem, quique Romæ quique in exercitu erant, æqui atque iniqui, præter ipſum dictatorem, in contumeliam ejus latam acceperunt. ipſe, qua gravitate animi criminantes ſe ad multitudinem inimicos tulerat, eadem & populi in ſe ſævientis injuriam tulit: acceptiſque in ipſo itinere literis ſenatusconſulti de æquato imperio; ſatis fidens, haud quaquam cum imperii jure artem imperandi æquatam, cumque invicto à civibus hoſtibuſque animo ad exercitum rediit. Minucius verò quum jam ante vix tolerabilis fuiſſet, ſecundis rebus ac favore vulgi; tum utique immodice immodeſteque, non Annibale magis victo ab ſe quam Fabio gloriari; *Illum in rebus aſperis unicum ac parem ducem quæſitum Annibali, majorem minori, dictatorem magiſtro equitum, quod nulla memoria habeat annalium, juſſu populi æquatum in eadem civitate, in qua magiſtri equitum virgas ac ſecures dictatoris tremere atque horrere ſoliti ſunt. in tantum ſuam felicitatem virtutemque enituiſſe. Ergo ſecuturum ſe fortunam ſuam, ſi dictatoris cunctatio in ſegnitie, Deorum hominumque judicio damnata, perſtaret.* Itaque quo die primum congreſſus eſt cum Fabio, *ſtatuendum omnium primum*, ait, *eſſe, quemadmodum*

dmodum imperio adæquato utantur. Se optimum ducere, aut diebus alternis, aut, ſi majora intervalla placerent, partitis temporibus alternis ſummum jus imperiumque eſſe: ut par hoſti non ſolum conſilio, ſed viribus etiam eſſet, ſi quam occaſionem rei gerendæ habuiſſet. Q. Fabio haudquaquam id placere: *omnia enim fortunam habituram, quæcumque temeritas collegæ habuiſſet. Sibi communicatum cum illo, non ademptum imperium eſſe. Itaque ſe numquam volentem parte qua poſſet, rerum conſilio gerendarum ceſſurum: nec ſe tempora, aut dies imperii cum eo, ſed exercitus diviſurum ſuiſque conſiliis, quoniam omnia non liceret, quæ poſſet, ſervaturum.* Ita obtinuit ut legiones, ſicut conſulibus mos eſſet, inter ſe dividerent. prima & quarta Minucio, ſecunda & tertia Fabio evenerunt. Item equites pari numero, ſociûmque & Latini nominis auxilia diviſerunt: caſtris ſe quoque ſeparari magiſter equitum voluit. Duplex inde Annibali gaudium fuit: neque enim quicquam eorum, quæ apud hoſtes agerentur, eum fallebat; & perfugis multa indicantibus, & per ſuos explorantem. nam & liberam Minucii temeritatem ſe ſuo modo capturum, & ſolertiæ Fabii dimidium virium deceſſiſſe. Tumulus erat inter caſtra Minucii, Pœnorumque. eum qui occupaſſet, haud dubie iniquiorem erat hoſti locum facturus. eum non tam capere ſine certamine volebat Annibal, (quamquam id operæpretium erat) quam cauſſam certaminis cum Minucio, quem ſemper occurſurum ad obſiſtendum ſatis ſciebat, contrahere. Ager omnis medius erat, prima ſpecie inutilis inſidiatori, quia non modo ſilveſtre quicquam, ſed ne vepribus quidem

dem veſtitum habebat: re ipſa natus tegendis inſidiis, eo magis quod in nuda valle nulla talis fraus timeri poterat, & erant in anfractibus cavæ rupes, ut quædam earum ducenos armatos poſſent capere. In has latebras, quot quemque locum aptè inſidere poterant, quinque millia conduntur peditum equitumque. necubi tamen aut motus alicujus temere egreſſi, aut fulgor armorum fraudem in valle tam aperta detegeret, miſſis paucis prima luce ad capiendum, quem ante diximus tumulum, avertit oculos hoſtium. Primo ſtatim conſpectu contempta paucitas; ac ſibi quiſque depoſcere pellendos inde hoſtes. ad locum capiendum dux ipſe inter ſtolidiſſimos ferociſſimoſq; ad arma vocat, & vanis animis & minis increpat hoſtem. Principio levem armaturam demittit, deinde conferto agmine mittit equites: poſtremò, quum hoſtibus quoque ſubſidia mitti videret, inſtructis legionibus procedit. Et Annibal laborantibus ſuis, alia atque alia, creſcente certamine, mittens auxilia peditum equitumque, jam juſtam expleverat aciem, ac totis utrimque viribus certabatur. Prima levis armatura Romanorum præoccupatum inferiore loco ſuccedens tumulum, pulſa detruſaque terrorem in ſuccedentem intulit equitem, & ad ſigna legionum refugit. peditum acies inter perculſos impavida ſola erat; videbaturque, ſi juſta aut ſi recta pugna eſſet, haudquaquam impar futura. tantum animorum fecerat proſpere ante paucos dies res geſta. Sed exorti repente inſidiatores, eum tumultum terroremque, in latera utrimque ab tergoque incurſantes, fecerunt, ut neque animus ad pugnam neque ad

fugam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

fugam ſpes cuiquam ſupereſſet. Tunc Fabius primo clamore paventium audito, dein conſpecta procul turbata acie, *Ita eſt*, inquit, *non celerius quam timui, deprehendit fortuna temeritatem. Fabio æquatus imperio, Annibalem & virtute & fortuna ſuperiorem videt. Sed aliud jurgandi ſuccenſendique tempus erit. nunc ſigna extra vallum proferte. Victoriam hoſti extorqueamus, confeſſionem erroris civibus.* Iam magna ex parte cæſis aliis, aliis circumſpectantibus fugam; Fabiana ſe acies repente, velut cœlo demiſſa, ad auxilium oſtendit. Itaque priuſquam ad conjectum teli veniret, aut manum confereret, & ſuos à fuga effuſa, & à feroci pugna hoſtes continuit. qui ſolutis ordinibus vage diſſipati errant, undiq; confugerant ad integram aciem; qui plures ſimul terga dederant, converſi in hoſtem, volventeſque orbem, nunc ſenſim referre pedem, nunc conglobati reſtare. ac jam prope una acies facta erat victi atque integri exercitus, inferebantque ſigna in hoſtem; quum Pœnus receptui cecinit, palam ferente Annibale, ab ſe Minucium, ſe à Fabio victum. Ita per variam fortunam diei majore parte exacta, quum in caſtra reditum eſſet, Minucius convocatis militibus: *Sæpe ego*, inquit, *audivi milites, eum primum eſſe virum, qui ipſe conſulat quid in rem ſit, ſecundum eum, qui bene monenti obediat: qui nec ipſe conſulere, nec alteri parêre ſcit, eum extremi ingenii eſſe. Nobis quoniam prima animi ingeniique negata ſors eſt, ſecundam ac mediam teneamus: & dum imperare diſcimus, parêre prudenti in animum inducamus. Caſtra cum Fabio jungamus: ad prætorium ejus ſigna quum tulerimus, ubi ego eum parentem appellavero, quod bene-*

beneficio ejus erga nos ac majeſtate ejus dignum eſt; vos, milites, eos, quorum vos modo arma dexteræq; texerunt, Patronos ſalutabitis: & ſi nihil aliud, gratorum certe nobis animorum gloriam dies hæc dederit. Signo dato, conclamatur inde, ut colligantur vaſa: profecti agmine, incedentes ad dictatoris caſtra, in admirationem & ipſum, & omnes, qui circa erant, converterunt. Vt conſtituta ſunt ante tribunal ſigna, progreſſus ante alios magiſter equitum, quum patrem Fabium appellaſſet, circumfuſoſque militum ejus totum agmen patronos conſalutaſſet, *Parentibus*, inquit, *meis dictator (quibus te modo nomine, quo fando poſſum, æquavi) vitam tantum debeo: tibi, quum meam ſalutem, tum omnium horum. Itaq; plebiſcitum, quo oneratus magis quam honoratus ſum, primus antiquo, abrogoque: & quod tibi mihique, quod meo exercitui tuoque, conſervato ac conſervatori ſit felix, ſub imperium auſpiciumque tuum redeo, & ſigna hæc legioneſque reſtituo. Tu quæſo placatus me magiſtrum equitum, hos ordinibus ſuis quemque teneri jubeas.* Tum dextræ interjunctæ, militeſque concione dimiſſa, à notis ignotiſque benigne atque hoſpitaliter invitati: lætuſque dies, ex admodum triſti paulo ante ac prope execrabili, factus. Romæ, ut eſt perlata fama rei geſtæ, dein literis non magis ipſorum imperatorum, quam vulgo militum ex utroque exercitu affirmata, pro ſe quiſque Maximum laudibus ad cœlum ferre. par gloria apud Annibalem, hoſteſque Pœnos erat: ac tum demum ſentire, cum Romanis atque in Italia bellum eſſe. Nam biennio antè adeò & duces Romanos & milites ſpreverant, ut vix cum eadem gente bellum eſſe crederent,

cujus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

cujus terribilem eam famam à patribus acceſpiſſent. Annibalem quoque ex acie redeuntem dixiſſe ferunt, tandem eam nubem, quæ ſederet in jugis montium, ſolicitatam procella, imbrem dediſſe. Dum hæc geruntur in Italia, Cn. Servilius Geminus conſul cum claſſe navium circumvectus Sardiniæ & Corſicæ oram, & obſidibus utrimque acceptis; in Africam tranſmiſit: & priuſquam in continentem deſcenſiones faceret, Meninge inſula vaſtata, & ab incolentibus Cercinam, ne & ipſorum ureretur diripereturque ager, decem talentis argenti acceptis, ad littora Africæ acceſſit, copiaſque expoſuit. Inde ad populandum agrum ducti milites, navaleſque ſocii juxta effuſi, ac ſi inſulas cultorum egentes prædarentur. itaque in inſidias temere illati, quum à frequentibus palantes & locorum ignari circumvenirentur, cum multa cæde ac fœda fuga retro ad naves compulſi ſunt. Ad mille hominum, cum his Sempronio Blæſo quæſtore amiſſo, claſſis à littoribus hoſtium plenis trepide ſoluta in Siciliam curſum tenuit: traditaque Lilybæi T. Otacilio prætori, ut ablegato ejus P. Sura Romam reduceretur. ipſe per Siciliam pedibus profectus, freto in Italiam trajecit: literiſque Fabii accitus & ipſe, & collega ejus M. Attilius, ut exercitum ab ſe exacto jam prope ſemeſtri imperio acciperent. Omnium prope annales Fabium dictatorem adverſus Annibalem rem geſſiſſe tradunt. Cœlius etiam eum à populo creatum dictatorem ſcribit. Sed & Cœlium & ceteros fugit, uni conſuli Cn. Servilio, qui tunc procul in Gallia provincia aberat, jus fuiſſe dicendi dictatoris: quam moram quia exſpectare territa jam clade

civitas non poterat, eo decurſum eſſe, ut à populo crearetur qui pro dictatore eſſet: res inde geſtas, gloriamque inſignem ducis, & augendæ titulum imaginis poſteris, ut dictator pro dictatore diceretur, facile obtinuiſſe. Cōſules, M. Attilius Fabiano, Geminus Servilius Minuciano exercitu accepto, hibernaculis mature communitis (tum enim autumni erat tempus) Fabii artibus cum ſumma inter ſe concordia bellum geſſerunt. Frumentatum exeunti Annibali, diverſis locis opportune aderant, carpentes agmen, palanteſque excipientes. in caſum univerſæ dimicationis, quam omnibus artibus petebat hoſtis, non veniebant. adeoque inopia eſt coactus Annibal, ut niſi tum fugæ ſpeciem abeundo timuiſſet, Galliam repetiturus fuerit: nulla relicta ſpe alendi exercitus in eis locis, ſi inſequentes conſules eiſdem artibus bellum gererent. Quum ad Gerionem jam hieme impendente conſtitiſſet bellum, Neapolitani legati Romam venêre. ab iis quadraginta pateræ aureæ magni ponderis in curiam illatæ, atque ita verba facta, ut dicerent: *Scire ſe Romani populi ærarium bello exhauriri: & quum juxta pro urbibus agriſque ſociorum, ac pro capite atq; arce Italiæ urbe Romana atque imperio geratur, æquum cenſuiſſe Neapolitanos, quod auri ſibi quum ad ipſorum ornatum, tum ad ſubſidium fortunæ à majoribus relictum foret, eo juvare populum Romanum. Si quam opem in ſeſe crederent, eodem ſtudio fuiſſe oblaturos. gratum ſibi Patres Romanos populumq; facturum, ſi omnes res Neapolitanorum ſuas duxiſſent: dignoſq; judicaverint, à quibus donum animo ac voluntate eorum, qui libentes darent, quam re majus ampliuſque, acciperent.* Legatis gratiæ actæ pro

pro munificentia, curaque. patera, quæ ponderis minimi fuit, accepta. Per eoſdem dies ſpeculator Carthaginienſis, qui per biennium feſellerat, Romæ deprehenſus, præciſiſque manibus dimiſſus: & ſervi quinque & viginti in crucem acti, quod in campo Martio conjuraſſent. indici data libertas, & æris gravis viginti millia. Legati & ad Philippum Macedonum regem miſſi; ad depoſcendum Demetrium Pharium, qui bello victus ad eum fugiſſet: alii in Ligures, ad expoſtulandum quod Pœnum opibus auxiliiſque ſuis juviſſent: ſimul ad viſendum ex propinquo, quæ in Boiis atque Inſubribus gererentur. Ad Pineum quoque regem in Illyricos legati miſſi ad ſtipendium, cujus dies exierat, poſcendum; aut, ſi diem proferre vellet, obſides accipiendos. adeò, etſi bellum ingens in cervicibus erat, nullius uſquam terrarum rei cura Romanos, ne longinqua quidem, effugiebat. In religionem etiam venit, ædem Concordiæ, quam per ſeditionem militarem biennio antè L. Manlius prætor in Gallia voviſſet, locatam ad id tempus non eſſe: itaque duumviri ad eam rem creati ab Æmilio prætore urbis, Cn. Pupius & Cæſo Quintius Flaminius, ædem in arce faciendam locaverunt. Ab eodem prætore ex ſenatusconſulto literæ ad conſules miſſæ: ut ſi iis videretur, alter eorum ad conſules creandos Romam veniret. ſe in eam diem, qua juſſiſſent, comitia edicturum. Ad hæc à conſulibus reſcriptum, *Sine detrimento Reipublicæ abſcedi non poſſe ab hoſte. itaque per interregem comitia habenda eſſe potius, quam conſulum alter à bello avocaretur.* Patribus rectius viſum eſt, dictatorem à Conſule dici comitio-

rum habendorum cauſſa. dictus L. Veturius Philo, Manium Pomponium Mathonem magiſtrum equitum dixit. His vitio creatis, juſſiſque die quartodecimo ſe magiſtratu abdicare, ad interregnum res rediit. Conſulibus prorogatum in annum imperium. interreges proditi à patribus, Cn. Claudius, Appii filius, Cento: inde P. Cornelius Aſina. In ejus interregno comitia habita, magno certamine Patrum ac plebis. C. Terentium Varronem, ſui generis hominem, plebi, inſectatione principum popularibuſque artibus conciliatum, ab Q. Fabii opibus & dictatorio imperio concuſſis, aliena invidia ſplendentem, vulgus etiam extrahere ad conſulatum nitebatur. Patres ſumma ope obſtabant, ne ſe inſectando, ſibi æquari aſſueſcerent homines. Bibius Herennius tribunus plebis, cognatus C. Terentii, criminando, non ſenatum modò, ſed etiam augures, quod dictatorem prohibuiſſent comitia perficere, per invidiam eorum favorem candidato ſuo conciliabat. *Ab hominibus nobilibus, per multos annos bellum quærentibus, Annibalem in Italiam adductum: ab iiſdem, quum debellari poſſit, fraude id bellum trahi. quum quatuor militum legionibus univerſis pugnari poſſe apparuiſſet, ac eo quod M. Minucius abſente Fabio proſpere pugnaſſet, duas legiones hoſti ad cædem objectas: deinde ex ipſa cæde ereptus; ut pater patronuſque appellaretur, qui prius vincere prohibuiſſet Romanos quam vinci. Conſules deinde Fabianis artibus, quum debellare poſſent, bellum traxiſſe. Id fœdus inter omnes nobiles ictum: nec finem ante belli habituros, quam conſulem verè plebeium, id eſt, hominem novum feciſſent. nam plebeios nobiles jam eiſdem initiatos*

eſſe

eſſe ſacris, & contemnere plebem, ex quo contemni deſierint à Patribus, cœpiſſe. Cui non id apparet? id actum & quæſitum eſſe, ut interregnum iniretur: ut in Patrum poteſtate comitia eſſent. Id conſules ambos ad exercitum morando quæſiſſe: id poſtea, quia invitis iis dictator eſſet dictus comitiorum cauſſa, expugnatum eſſe, ut vitioſus dictator per augures fieret. Habere igitur interregnum eos. conſulatum unum certe plebis Romanæ eſſe: populum liberius habiturum, ac daturum ei, qui magis vincere quam diu imperare malit. Quum his orationibus accenſa plebs eſſet, tribus patriciis petentibus, P. Cornelio Merenda, L. Manlio Volſone, M. Æmilio Lepido, duobus nobilibus jam familiaribus plebi, C. Attilio Serrano, & Q. Ælio Pæto, quorum alter Pontifex, alter augur erat, C. Terentius conſul unus creatur, ut in manu ejus eſſent comitia rogando collegæ. Tum experta nobilitas, parum fuiſſe virium in competitoribus ejus, L. Æmilium Paullum, qui cum M. Livio conſul fuerat, & damnatione collegæ, & ſua prope ambuſtus evaſerat, infeſtum plebi, diu ac multum recuſantem, ad petitionem compellit. is proximo comitiali die, concedentibus omnibus qui cum Varrone certaverant, parque magis in adverſando, quam collega, datur conſuli. Inde prætoria comitia habita. Creati Manius Pomponius Matho, & P. Furius Philus. Romæ juris dicundi urbana ſors Pomponio, inter cives & peregrinos, P. Furio Philo evenit. Additi duo prætores, M. Claudius Marcellus in Siciliam, L. Poſtumius Albinus in Galliam. Omnes abſentes creati ſunt, nec cuiquam eorum, præter Terentium conſulem, erat mandatus honos,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

quem jam non antea geſſiſſet; præteritis aliquot fortibus ac ſtrenuis viris: quia in tali tempore nullus novus magiſtratus videbatur mandandus. Exercitus quoque multiplicati ſunt. Quantæ autem peditum equitumque additæ ſint copiæ, adeò & numero & genere copiarum variant auctores, ut vix quicquam ſatis certum affirmare auſim. Decem millia novorum militum alii ſcripta in ſupplementum; alii novas quatuor legiones quinque legionibus additas, ut novem legionibus rem gererent. numero quoque peditum equitumque legiones auctas, millibus peditum, & centenis equitibus in ſingulas adjectis, ut quina millia peditum, treceni equites eſſent: ſocii duplicem numerum equitum darent, pedites æquarent. Septem & octoginta millia armatorum, & ducentos in caſtris Romanis, quum pugnatum ad Cannas eſt, quidam auctores ſunt. Illud haudquaquam diſcrepat, majore conatu atque impetu rem actam, quam prioribus annis; quia ſpem poſſe vinci hoſtem dictator præbuerat. Cæterum, prius quam ſigna ab urbe novæ legiones moverent, decemviri libros adire atque inſpicere juſſi, propter territos vulgò homines novis prodigiis. nam & Romæ in Aventino, & Ariciæ nunciatum erat, ſub idem tempus lapidibus pluiſſe: & multo cruore ſigna in Sabinis cædis, aquas è fonte calidas manaſſe. Id quidem & quod ſæpius acciderat, magis terrebat: & in via Fornicata, quæ ad campum erat, aliquot homines de cœlo tacti exanimatique fuerant. & prodigia ex libris procurata. Legati à Peſto pateras aureas Romam attulerunt. iis ſicut Neapolitanis, gratiæ actæ, aurum non acceptum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ceptum. Per eoſdem dies ab Hierone claſſis Hoſtiam cum magno commeatu acceſſit. Legati Syracuſani in ſenatum introducti nunciarunt: *Cædem C. Flaminii conſulis exercituſque allatam, adeo ægre tuliſſe regem Hieronem, ut nulla ſui propria regniq; ſui clade moveri magis potuerit. Itaque, quamquam probe ſciat magnitudinem populi Romani admirabiliorem prope adverſis rebus, quam ſecundis eſſe; miſſa tamen à ſe omnia, quibus à bonis fidelibuſque ſociis bella juvari ſoleant. quæ ne accipere abnuant, magnopere ſe Patres Conſcriptos orare. Iam omnium primum, ominis cauſſa Victoriam auream pondo trecentum viginti afferre ſeſe. acciperent eam tenerentque & haberent propriam & perpetuam. Advexiſſe etiam trecenta millia modium tritici, ducenta hordei, ne commeatus deeſſent. & quantum præterea opus eſſet, & quo juſſiſſent, ſubvecturos. Milite atque equite ſcire niſi Romano Latinique nominis non uti populum Romanum: levium armatorum auxilia etiam externa vidiſſe in caſtris Romanis. Itaque miſiſſe mille ſagittariorum ac funditorum; aptam manum adverſus Baleares ac Mauros, pugnaceſque alias miſſili telo gentes.* Ad ea dona, conſilium quoque addebant, *Ut prætor, cui provincia Siciliæ eveniſſet, claſſem in Africam trajiceret, ut & hoſtes in terra ſua bellum haberent, minuſque laxamenti daretur iis ad auxilia Annibali ſubmittenda.* Ab ſenatu ita reſponſum regi eſt: *Virum bonum egregiumque ſocium Hieronem eſſe, atque uno tenore, ex quo in amicitiam populi Romani venerit, fidem coluiſſe, ac rem Romanam omni tempore ac loco munifice adjuviſſe. id perinde ac deberet, pergratum populo Romano eſſe. Aurum & à civitatibus quibuſdam allatum; gratia rei*

accepta, non accepiſſe populum Romanum. Victoriam, omenque accipere: ſedemque ei ſe Divæ dare. dicare Capitolium, templum Iovis Optimi Maximi. in ea arce urbis Romæ ſacrata, volentem propitiamque, firmam ac ſtabilem, fore populo Romano. Funditores, ſagittariique, & frumentum traditum conſulibus. Quinqueremes ad navium claſſem, quæ cum T. Otacilio proprætore in Sicilia erant, quinque & viginti additæ, permiſſumque eſt, ut ſi è Republ. cenſeret eſſe, in Africam trajiceret. Delectu perfecto, conſules paucos morati dies, dum ſocii ab nomine Latino venirent. Milites tunc, quod numquam antea factum erat, jurejurando à tribunis militum adacti, juſſu conſulum conventuros, neque injuſſu abituros. nam ad eam diem nil præter ſacramentum fuerat, & ubi ad decuriatum aut centuriatum conveniſſent, ſua voluntate ipſi inter ſe equites decuriati, centuriati pedites conjurabant, ſeſe fugæ atque formidinis ergo non abituros, neque ex ordine receſſuros, niſi teli ſumendi, aut petendi, aut hoſtis feriendi, aut civis ſervandi cauſſa. id ex voluntario inter ipſos fœdere à tribunis ad legitimam jurisjurandi adactionem tranſlatum. Conciones, prius quam urbe ſigna moverentur, conſulis Varronis multæ ac feroces fuêre; denunciantes, bellum accerſitum in Italiam ab nobilibus, manſurumque in viſceribus Reipublicæ, ſi plures Fabios imperatores haberet. ſe quo die hoſtem vidiſſet, profligaturum. Collegæ ejus Paulli una, pridie quam ex urbe proficiſcerentur, concio fuit verior quam gratior populo, qua nihil inclementer in Varronem dictum, niſi id modo; *Mirari ſe, quomodo quis dux,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

dux, prius quam aut ſuum, aut hoſtium exercitum, locorum ſitum, naturam regionis noſſet: jam nunc locatus in urbe ſciret, quæ ſibi agenda armato forent; & diem quoque prædicere poſſet, qua cum hoſte ſignis collatis eſſet dimicaturus. Se quæ conſilia magis res dent hominibus, quam homines rebus, ea ante tempus immatura non precepturum. optare, ut quæ cautè atque conſulte geſta eſſent, ſatis proſpere evenirent. Temeritatem præterquam quod ſtulta ſit, infelicem etiam ad id locorum fuiſſe. Eum ſua ſponte apparebat tuta celeribus conſiliis præpoſiturum: & quo id conſtantius perſeveraret, Q. Fabius Maximus ſic eum proficiſcentem allocutus fertur: *Si aut collegam (id quod mallem) tui ſimilem, L. Æmili, haberes, aut tu collegæ tui ſimilis eſſes, ſupervacanea eſſet oratio mea. nam & duo boni conſules, etiam me tacente, omnia è Republica fide veſtra faceretis: & mali, nec mea verba auribus veſtris, nec conſilia animis reciperetis. nunc & collegam tuum, & te talem virum intuenti mihi, tecum omnis oratio eſt: quem video nequiquam & virum bonum, & civem fore, ſi altera parte claudicet Reſpublica. malis conſiliis idem ac bonis juris & poteſtatis erit. Erras enim, L. Paulle, ſi tibi minus certaminis cum C. Terentio, quam cum Annibale futurum cenſes. neſcio an infeſtior hic adverſarius, quam ille hoſtis maneat: cum illo in acie tantum, cum hoc omnibus locis ac temporibus certaturus es: & adverſum Annibalem legioneſque ejus tuis equitibus ac peditibus pugnandum tibi eſt. Varro dux, tuis militibus te eſt oppugnaturus. Ominis etiam tibi cauſſa abſit C. Flaminii memoria. tamen ille conſul demum, & in provincia, & ad exercitum cœpit furere: hic prius quam peteret conſulatum,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

deinde in petendo conſulatu: nunc quoque conſul, prius quam caſtra videat, aut hoſtem, inſanit. & qui tantas jam nunc procellas, prœlia atque acies jactando inter togatos ciet, quid inter armatam juventutem cenſes facturum, & ubi extemplo verba res ſequitur? Atqui ſi hic, quod facturum ſe denuntiat, extemplo pugnaverit; aut ego rem militarem, belli hoc genus, hoſtem hunc ignoro, aut nobilior alius Thraſymeno locus noſtris cladibus erit. Nec gloriandi tempus adverſus unum eſt; ut ego contemnendo potius quam appetendo gloriam, modum exceſſerim. Sed ita res habet. una ratio belli gerendi adverſus Annibalem eſt, qua ego geſſi. nec eventus modo hoc docet; ſtultorum iſte magiſter eſt; ſed eadem ratio quæ fuit, futuraque, donec eadem res manebunt, immutabilis eſt. In Italia bellum gerimus, in ſede ac ſolo noſtro. omnia circa plena civium ac ſociorum ſunt. armis, viris, equis, commeatibus juvant, juvabuntque. id jam fidei documentum in adverſis rebus noſtris dederunt. meliores, prudentiores, conſtantiores nos tempus dieſque facit. Annibal contra, in aliena, in hoſtili eſt terra, inter omnia inimica infeſtaque; procul à domo, procul à patria. neque illi terra, neque mari eſt pax: nullæ eum urbes accipiunt, nulla mœnia: nihil uſquam ſui videt: in diem rapto vivit. Partem vix tertiam exercitus ejus habet, quo Iberum amnem trajecit. plures fames, quam ferrum abſumpſit: nec his paucis jam victum ſuppeditat. Dubitas ergo, quin eum ſedendo ſuperaturi ſimus, qui ſeneſcat indies, non commeatus, non ſupplementū, non pecuniam habeat? Quam diu pro Gerionis, caſtelli Apuliæ inopis, tamquam pro Carthaginis mœnibus pugnatum eſt? Sed ne adverſus te quidem ego gloriabor. Cn. Servilius, atque Attilius, proximi con-

ſules,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſules, vide quemadmodum eum ludificati ſint. Hæc una ſalutis eſt via, L. Paulle, quam difficilem infeſtamq; cives ſibi magis quam hoſtes facient. idem enim tui, quod hoſtium milites, volent: idem Varro conſul Romanus quod Annibal Pœnus imperator, cupiet. duobus ducibus unus reſiſtas oportet: reſiſtes autem adverſus famam rumoreſque hominum, ſi ſatis firmus ſteteris: ſi te neque collegæ vana gloria, neque tua falſa infamia moverit à veritate. Laborare nimis jus ſæpe ajunt, extingui numquam. Gloriam qui ſpreverit, veram habebit. Sine timidum pro cauto, tardum pro conſiderato, imbellem pro perito belli vocent. malo te ſapiens hoſtis metuat, quam ſtulti cives laudent. Omnia audentem contemnet Annibal: nil temere agentem metuet. Nec ego, ut nihil agatur, moneo, ſed ut agentem te ratio ducat, non fortuna: tuæ poteſtatis ſemper, tuaque omnia ſint. armatus intentuſque ſis, neque occaſioni tuæ deſis, neq; ſuam occaſionem hoſti des. Omnia non properanti clara, certaque erunt. feſtinatio improvida eſt, & cæca. Adverſus ea oratio conſulis haud ſanè læta fuit: magis fatentis, ea quæ diceret, vera, quam facilia factu eſſe. *Dictatori magiſtrum equitum intolerabilem fuiſſe: quid conſilii, adverſus collegam ſeditioſum ac temerarium virum, atque auctoritatis fore? Se populare incendium priore conſulatu ſemiuſtum effugiſſe: optare ut omnia proſpere evenerint. at ſi quid adverſi caderet, hoſtium ſe telis potius, quam ſuffragiis iratorum civium caput objecturum.* Ab hoc ſermone profectum Paullum tradunt; proſequentibus primoribus Patrum. Plebeium conſulem ſua plebs proſecuta, turba quam dignitate conſpectior. Vt in caſtra venerunt, permiſto novo exercitu ac vetere, caſtris bifariam factis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

factis, ut nova minora eſſent propius Annibali, in veteribus major pars, & omne robur virium eſſet; tum anni prioris conſulem M. Attilium, ætatem excuſantē, Romam miſerunt: Cn. Servilium, in minoribus caſtris, legioni Romanæ, & ſocium peditum equitumq; duobus millibus præficiunt. Annibal quamquam parte dimidia auctas hoſtium copias cernebat, tamen adventu conſulum mire gaudere. non ſolum enim nihil ex raptis in diem commeatibus ſuperabat, ſed ne unde raperet quidem, quicquam reliqui erat; omni undiq; frumento, poſteaquam ager parum tutus erat, in urbes munitas convecto: ut vix decem dierum (quod compertum poſtea eſt) frumentum ſupereſſet, Hiſpanorumque ob inopiam tranſitio parata fuerit, ſi maturitas temporum exſpectata foret. Ceterum temeritati conſulis ac præpropero ingenio materiam etiam fortuna dedit: quod in prohibendis prædatoribus, tumultuario prœlio, ac procurſu magis militum quam ex præparato aut juſſu imperatorum orto, haudquaquam par Pœnis dimicatio fuit. ad mille & ſeptingentos cæſi; non plus centum Romanorum ſociorumque occiſis. ceterum victoribus effuſe ſequentibus, metu inſidiarum obſtitit Paulus conſul: cujus eo die (nam alternis imperitabant) imperium erat: Varrone indignante ac vociferante, emiſſum hoſtem è manibus: debellarique, ni ceſſatum foret, potuiſſe. Annibal id damnum haud ægerrime pati: quin potius credere, velut ineſcatam temeritatem ferocioris conſulis, ac novorum maxime militum eſſe: & omnia ei hoſtium haud ſecus quam ſua, nota erant: diſſimiles diſcordeſq; imperitare; duas prope partes tyronum

num militum in exercitu eſſe. Itaque locum & tempus inſidiis aptum ſe habere ratus, nocte proxima nihil præter arma ferentes ſecum milites ducens, caſtra plena omnis fortunæ publicæ privatæque relinquit, tranſque proximos montes læva pedites inſtructos condit, dextra equites, impedimenta per cornua in medium agmen traducit: ut diripiendis velut deſertis fuga dominorum caſtris occupatum impeditumque hoſtem opprimeret. Crebri relicti in caſtris ignes: ut fides fieret, dum ipſe longius ſpatium fuga præriperet, falſa imagine caſtrorum (ſicut Fabium priore anno fruſtratus eſſet) tenere in locis conſules voluiſſe. Vbi illuxit, ſubductæ primo ſtationes, deinde propius adeuntibus, inſolitum ſilentium admirationem fecit. Iam ſatis comperta ſolitudine in caſtris concurſus fit ad prætoria Conſulum, nunciantium, fugam hoſtium adeo trepidam, ut tabernaculis ſtantibus, caſtra reliquerint: quoque fuga obſcurior eſſet, crebros etiam relictos ignes. Clamor inde ortus, ut ſigna proferri juberent, ducerentque ad perſequendos hoſtes, ac protinus caſtra diripienda. Et Conſul alter velut unus turbæ militaris erat. Paullus etiam atque etiam dicere, providendum præcavendumque eſſe. poſtremo, quum aliter neque ſeditionem neque ducem ſeditionis ſuſtinere poſſet, M. Statilium præfectum cum turma Lucanorum exploratum miſit. qui, ubi adequitavit portis, ſubſiſtere extra munimenta ceteris juſſis, ipſe cum duobus equitibus vallum intravit: ſpeculatuſque omnia cum cura; renunciat, inſidias profecto eſſe: ignes in parte caſtrorum, quæ vergat in hoſtem, relictos: tabernacula

aperta, & omnia cara in promptu relicta: argentum quibuſdam locis temere per vias, velut objectum ad prædam, vidiſſe. Quæ ad detinendos à cupiditate animos nunciata erant, ea accenderunt: & clamore ſublato à militibus, niſi ſignum detur, ſine ducibus ituros, haudquaquam dux defuit. nam extemplo Varro ſignum dedit proficiſcendi. Paullus, quum ei ſua ſponte cunctanti pulli quoque auſpicio non addixiſſent, obnunciari jam efferenti porta ſigna collegæ juſſit, quod quamquam Varro ægre eſt paſſus, Flaminii tamen recens caſus, Claudiique Conſulis primo Punico bello memorata navalis clades, religionem animo incuſſit. Dii prope ipſi eo die magis diſtulere quam prohibuere imminentem peſtem Romanis. nam forte ita evênit, ut quum referri ſigna in caſtra jubenti Conſuli milites non parerent, ſervi duo, Formiani unus, alter Sidicini equitis, qui Servilio atque Attilio Conſulibus inter pabulatores excepti à Numidis fuerant, profugerent eo die ad dominos: qui deducti ad Conſules denunciant, omnem exercitum Annibalis trans proximos montes ſedere in inſidiis. Horum opportunus adventus, Conſules imperii potentes fecit, quum ambitio alterius ſuam primum apud eos prava indulgentia majeſtatem ſolviſſet. Annibal poſteaquam motos magis inconſulte Romanos quam ad ultimum temere evectos vidit; nequiquam detecta fraude in caſtra rediit. Ibi plures dies propter inopiam frumenti manere nequibat, novaque conſilia indies, non apud milites ſolum, miſtos ex colluvione omnium gentium, ſed etiam apud ipſum ducem oriebantur. nam quum initio fremitus, deinde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

deinde aperta vociferatio fuiſſet expoſcentium ſtipendium debitum, querentiumq; annonam primo, poſtremo famem,& mercenarios milites, maxime Hiſpani generis de tranſitione cepiſſe conſilium fama eſſet, ipſe etiam interdum Annibal de fuga in Galliam dicitur agitaſſe: ita ut relicto peditatu omni, cum equitatu ſe proriperet. Quum hæc conſilia atque hic habitus animorum eſſet in caſtris, movere inde ſtatuit in calidiora atque eo maturiora meſſibus Apuliæ loca. ſimul ut quo longius ab hoſte receſſiſſet, transfugia impeditiora levibus ingeniis eſſent. Profectus eſt nocte, ignibus ſimiliter factis, tabernaculiſque paucis in ſpeciem relictis, ut inſidiarum par priori metus contineret Romanos. Sed per eundem Lucanum Statilium, omnibus ultra caſtra tranſque montes exploratis, quum relatum eſſet, viſum procul hoſtium agmen; tum die ſequenti ejus inſequendi conſilia agitari cœpta. Quum utriuſque conſulis eadem, quæ ſemper ante fuiſſet, ſententia; ceterum Varroni fere omnes, Paullo nemo, præter Servilium prioris anni conſulem, aſſentiretur; majoris partis ſententia, ad nobilitandas clade Romana Cannas, urgente fato, profecti ſunt. Prope eum vicum Annibal caſtra poſuerat averſa Vulturno vento, qui campis torridis ſiccitate nubes pulveris vehit. id quum ipſis caſtris percommodum fuit; tum ſalutare præcipue futurum erat, quum aciem dirigerent, ipſi averſi, terga tantum afflante vento, in obcæcatum pulvere effuſo hoſtem pugnaturi. Conſules ſatis exploratis itineribus ſequentes Pœnum, ut ventum ad Cannas eſt, ubi in conſpectu Pœnum habebant, bina caſtra communiunt;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

muniunt; eodem ferme intervallo quo ad Gerionem, ſicut ante, copiis diviſis. Aufidus amnis utriſque caſtris affluens, aditum aquatoribus ex ſua cujuſque opportunitate haud ſine certamine dabat. ex minoribus tamen caſtris, quæ poſita trans Aufidum erant, liberius aquabantur Romani, quia ripa ulterior nulla habebat hoſtium præſidium. Annibal ſpem nactus loci ad equeſtrem pugnam, qua parte virium invictus erat, facturus copiam pugnandi conſulibus, dirigit aciem, laceſſitque Numidarum procurſatione hoſtes. Inde rurſus ſolicitari ſeditione militari ac diſcordia conſulum Romana caſtra: quum Paullus Sempronii & Flaminii temeritatem Varroni, Varro ſpecioſum timidis ac ſegnibus ducibus exemplum Fabii objiceret: teſtareturque Deos & homines, hic; nullam penes ſe culpam eſſe, quod Annibal jam velut ſuam cepiſſet Italiam. ſe conſtrictum à collega teneri. ferrum atque arma iratis & pugnare cupientibus adimi militibus: ille; ſi quid projectis ac proditis ad inconſultam atque improvidam pugnam legionibus accideret, ſe omnis culpæ exortem, omnis tamen eventus participem fore diceret. videret, ut quibus lingua prompta ac temeraria eſſet, ęque in pugnam vigerent manus. Dum altercationibus magis quam conſiliis tempus teritur, Annibal ex acie, quam ad multum diei tenuerat inſtructam, quum in caſtra ceteras reciperet copias, Numidas ad invadendos ex minoribus caſtris Romanorum aquatores trans flumen mittit. quam inconditam turbam quum vix dum in ripam egreſſi, clamore ac tumultu fugaſſent, in ſtationem quoque pro vallo locatam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

tam, atque ipſas prope portas evecti ſunt. Id vero indignum viſum, ab tumultuario auxilio jam etiam caſtra Romana terreri, ut ea modo una cauſſa, ne extemplo tranſirent flumen, dirigerentque aciem, tenuerit Romanos, quod ſumma imperii eo die penes Paullum fuerit. Itaque Varro, poſtero die, cui ſors ejus diei imperii erat, nihil conſulto collega, ſignum pugnę propoſuit, inſtructiſque copiis flumen tranſivit, ſequente Paullo: quia magis non probare, quam non adjuvare conſilium poterat. Tranſgreſſi flumen, eas quoque quas in caſtris minoribus habuerant copias, ſuis adjungunt: atque ita inſtructa acie, in dextro cornu (id erat flumini propius) Romanos equites locant, deinde pedites: lævum cornu extremi equites ſociorum, intra pedites, ad medium juncti legionibus Romanis tenuerunt jaculatores. ex ceteris levium armorũ auxiliis prima acies facta, Conſules cornua tenent: Terentius lævum, Æmilius dexterum. Cn. Servilio media pugna tuenda data. Annibal luce prima Balearibus levique alia armatura præmiſſa, tranſgreſſus flumen, ut quoſque traduxerat, ita in acie locabat. Gallos Hiſpanoſque prope ripam lævo in cornu adverſus Romanum equitatũ: dextrum cornu Numidis equitibus datum; media acie peditibus firmata: ita, ut Afrorum utraque cornua eſſent, interponerentur his medii Galli atq; Hiſpani. Afros Romanam magna ex parte crederes aciem: ita armati erant; armis & ad Trebiam, ceterum, magna ex parte, ad Thraſymenum captis. Gallis Hiſpaniſque ſcuta ejuſdem formæ fere erant: diſpares ac diſſimiles gladii: Gallis prælongi, ac ſine mucronibus:

Hiſpano

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Hiſpano punctim magis quam cæſim aſſueto petere hoſtem, brevitate habiles, & cum mucronibus. ante ceteros habitus gentium harum tum magnitudine corporum tum ſpecie terribilis erat. Galli ſuper umbilicum erant nudi: Hiſpani linteis prætextis purpura tunicis, candore miro fulgentibus, conſtiterant. Numerum omnium, qui tum peditum equitumque in acie ſtetere, illum ferunt: videlicet quadraginta peditum millia, decem equitum. Duces cornibꝰ præerant: ſiniſtrum Aſdrubal, dextrum regebat Maharbal: mediam aciem Annibal ipſe cum fratre Magone tenuit. Sol, ſeu de induſtria ita locatis, ſeu forte ita ſtando, peropportune utrique parti obliquus erat. Romanis in meridiem, Pœnis in ſeptentrionem verſis. ventus, quem Vulturnum incolæ regionis vocant, adverſus Romanos coortus, multo pulvere in ipſa ora volvendo proſpectum ademit. Clamore ſublato, procurſum ab auxiliis, & pugna levibus primum armis commiſſa: deinde equitum Gallorum Hiſpanorumque lævum cornu cum dextro Romano concurrit; minime equeſtris more pugnę: frontibus enim adverſis concurrendum erat: quia nullo circa ad evagandum relicto ſpatio, hinc amnis, hinc peditum acies claudebant, in directum utrimque nitentes. Stantibus ac confertis, poſtremo turbatis equis, vir virum amplexus detrahebat equo. pedeſtre magna jam ex parte certamen factum erat: acrius tamen quam diutius pugnatum eſt, pulſique Romani equites terga vertunt. Sub equeſtris finem certaminis coorta eſt peditum pugna. primo & viribus & animis pares conſtabant ordines Gallis, Hiſpaniſque: tandem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Romani diu ac ſæpe conniſi, æqua fronte acieque denſa impulere hoſtium cuneum nimis tenuem, eoque parum validum, à cetera prominentem acie. impulſis deinde ac trepide referentibus pedem inſiſtere: ac tenore uno per præceps pavore fugientium agmen in mediam primum aciem illati; poſtremo nullo reſiſtente ad ſubſidia Afrorum pervenerunt: qui utrimque reductis alis conſtiterant, mediique Galli Hiſpanique ſteterunt, aliquantum prominente acie: qui cuneus, ut pulſus æquavit frontem primum, deinde nitendo etiam ſinum in medio dedit, Afri circa jam cornua fecerant, irruentibuſque incaute in medium Romanis, circumdedere alas: mox cornua extendendo, clauſere & ab tergo hoſtes. Hinc Romani defuncti nequiquam prœlio uno, omiſſis Gallis Hiſpaniſque, quorum terga ceciderant, etiam adverſus Afros integram pugnam ineunt; non tantum eo iniquam, quod incluſi adverſus circumfuſos, ſed etiam quod feſſi cum recentibus ac vegetis pugnabant. Iam & in ſiniſtro cornu Romano, ubi ſociorum equites adverſus Numidas ſteterant, conſertum prœlium erat: ſegne primo, & à Punica cœptum fraude. Quingenti ferme Numidæ, præter conſueta arma telaque gladios occultos ſub loricis habentes, ſpecie transfugarum cum ab ſuis parmas poſt terga habentes, adequitaſſent; repente ex equis deſiliunt, parmiſque & jaculis ante pedes hoſtium projectis, in mediam aciem accepti, ductique ad ultimos, conſidere ab tergo jubentur, ac dum prœlium ab omni parte conſeritur, quieti manſerunt. poſtquam omnium animos oculoſque occupaverat certamen; tum, arreptis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

arreptis ſcutis, quæ paſſim inter acervos cæſorum corporum ſtrata erant, averſam adoriuntur Romanam aciem, tergaque ferientes, ac poplites cædentes, ſtragem ingentem dederunt, ac majorem aliquanto pavorem ac tumultum fecerunt. Quum alibi terror ac fuga, alibi pertinax in mala jam ſpe prœlium eſſet; Aſdrubal, qui ea parte præerat, ſubductos ex media acie Numidas, quia ſegnis eorum cum adverſis pugna erat, ad perſequendos paſſim fugientes mittit: Hiſpanos & Gallos pedites jam Afris prope feſſis cæde magis quam pugna, adjungit. Parte altera pugnæ Paullus, quamquam primo ſtatim prœlio funda graviter ictus fuerat; tamen & occurrit ſæpe cum confertis Annibali, & aliquot locis prœlium reſtituit; protegentibus eum equitibus Romanis. omiſſis poſtremo equis, quia conſulem ad regendum equum vires deficiebant. tum denuncianti cuidam, juſſiſſe conſulem ad pedes deſcendere equites; dixiſſe Annibalem ferunt: Quam mallem vinctos mihi traderet. Equitum pedeſtre prœlium, quale jam haud dubia hoſtium victoria fuit, quum victi mori in veſtigio mallent, quam fugere; victores morantibus victoriam irati, trucidarent quos pellere non poterant. pepulerunt tamen jam paucos ſuperatos, & labore ac vulneribus feſſos. Inde diſſipati omnes ſunt: equoſque ad fugam, qui poterant, repetebant. Cn. Lentulus tribunus militum, quum prætervehens equo, ſedentem in ſaxo cruore oppletum conſulem vidiſſet: *L. Æmili*, inquit, *quem unum inſontem culpæ cladis hodiernæ Dii reſpicere debent; cape hunc equum, dum & tibi virium aliquid ſupereſt. comes ego te tollere poſſum ac protegere,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

gere, ne funeſtam hanc pugnam morte conſulis feceris. Etiam ſine hoc lacrimarum ſatis luctuſque eſt. Ad ea Conſul: *Tu quidem, Cn. Corneli, macte virtute eſto! Sed cave fruſtra miſerando, exiguum tempus è manibus hoſtium evadendi abſumas. Abi, nuncia publice Patribus, urbem Romam muniant, ac prius quam hoſtis victor adveniat, præſidiis firment: privatimque Q. Fabio, L. Æmilium præceptorum ejus memorem extitiſſe, & vixiſſe, & adhuc mori. & tu me in hac ſtrage militum meorum patere exſpirare, ne ut reus interea: cauſſaq; conſulatus accuſator collegæ exiſtam, ut alieno crimine innocentiam meam protegam.* Hæc exigenteis, prius turba fugientium civium, deinde hoſtes, oppreſſere conſulem, ignorantes quis eſſet, obrueruntq; telis. Lentulum abripuit equus. tum inde effuſe fugiunt. Septem millia hominum in minora caſtra, decem in majora, duo ferme in vicum ipſum Cannas perfugerunt: qui extemplo à Carthalone atque equitibus, nullo munimento tegente vicum, circumventi ſunt. conſul alter, ſeu forte, ſeu conſilio, nihil fugientium infeſtus agmini, cum quinquaginta fere equitibus Venuſiam profugit. Quadraginta millia peditum, duo millia ſeptingenti equites, & tanta prope civium ſociorumque pars cæſi dicuntur; in his alter conſulum: quæſtores L. Attilius, & Furius Bibaculus: unus & viginti Tribuni militum; conſulares quidam prætoriique, & ædilitii: inter eos Cn. Servilius, & C. Minucius, qui magiſter equitum priore anno aliquot diebus ante fuerat: octoginta præterea ſenatores, aut qui eos magiſtratus geſſiſſent, unde in ſenatum legi deberent; quum ſua voluntate milites in legionibus facti eſſent.

Capta eo prœlio tria millia peditum, & equites trecenti dicuntur. Hæc eſt pugna Cannenſi clade nobilitata; par Allienſi. utque hæc illa iis, quæ poſt pugnam accidere, levior, quia ab hoſte ceſſatum eſt; ſic ſtrage exercitus gravior fœdiorque fuit fuga. namque ad Alliam fuga ſicut urbem prodidit, ita exercitum ſervavit: ad Cannas fugientem conſulem vix quinquaginta ſecuti ſunt: alterius morientis, prope totus exercitus fuit. Binis in caſtris quum multitudo ſemiermis ſine ducibus eſſet; nuncium, qui majoribus præerant, mittunt; dum prœlio, deinde ex lætitia epulis fatigatos quies nocturna hoſtes premeret, ut ad ſe tranſirent: uno agmine Canuſium abituros eſſe. Eam ſententiam alii totam aſpernari. *Cur enim illos, qui ſe accerſant, ipſos non venire, quum æque conjungi poſſent? quia videlicet plena hoſtium omnia in medio eſſent: & aliorum, quam ſua corpora tanto periculo mallent objicere.* Aliis nō tam ſententia diſplicere, quam animus deeſſe. P. Sempronius Tuditanus tribunus militum, *Capi ergo mavultis,* inquit, *ab avariſſimo & crudeliſſimo hoſte, æſtimariq; capita veſtra & exquiri pretia ab interrogantibus, Romanus civis ſis, an Latinus ſocius, ut ex tua contumelia & miſeria alteri honos quæratur? Non: ſi quidem vos L. Æmilii, qui ſe bene mori, quam turpiter vivere maluit, & tot fortiſſimorum virorum, qui circa eum cumulati jacent, cives eſtis. Sed antequam opprimat lux, majoraq; hoſtium agmina obſepiant iter, per hos, qui inordinati atque incompoſiti obſtrepunt portis, erumpamus. Ferro atque audacia via fit, quamvis per confertos hoſtes. cuneo quidem hoc laxum atque ſolutum agmen, ac ſi nihil obſtet, tranſibimus. Itaque ite mecum, qui & voſmet-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

vosmetipſos & Rempublicam ſalvam vultis. Hæc ubi dicta dedit, ſtringit gladium, cuneoq; facto per medios vadit hoſtes. & quum in latus dextrum, quod patebat, Numidæ jacularentur; tranſlatis in dexteram partem ſcutis, in majora caſtra ad ſexcentos evaſerunt: atque inde protinus, alio magno agmine adjuncto, Canuſium incolumes perveniunt. Hæc apud victos magis impetu animorū, quem ingenium ſuum cuique aut fors dabat, quam ex conſilio ipſorum, aut imperio cujuſquam, agebantur. Annibali victori quum ceteri circumfuſi gratularentur, ſuaderentque, ut tanto perfunctus bello, diei quod reliquum eſſet, noctiſq; inſequentis, quietem & ipſe ſibi ſumeret, & feſſis daret militibus; Maharbal præfectus equitum minime ceſſandum ratus, *Imo, ut quid hac pugna ſit actum ſcias; die quinto,* inquit, *victor in Capitolio epulaberis. Sequere cum equite, ut prius te veniſſe, quam venturum ſciant. Præcedant,* Annibal inquit, *nuncii. læta res eſt, ſed via major, quam ut eam ſtatim capere animo poſſim. Itaq; voluntatem ſe laudare Maharbalis,* ait: *ad conſilium penſandum, tempus opus eſſe.* Tum Maharbal, *Non omnia, nimirum, eidem Dii dedére. vincere ſcis Annibal victoria uti neſcis.* Mora ejus diei ſatis creditur ſaluti fuiſſe urbi atque imperio. Poſtero die ubi primum illuxit, ad ſpolia legenda, fœdamque etiam hoſtibus, ſpectandam ſtragem inſiſtunt. Iacebant tot Romanorum millia, pedites paſſim equiteſque, ut quem cuique fors aut pugna junxerat, aut fuga. aſſurgentes quidam ex ſtrage media cruenti, quos ſtricta matutino frigore excitaverant vulnera, ab hoſte oppreſſi ſunt. Quoſdam & jacentes vivos ſuc-

ciſis

ciſis fœminibus poplitibuſque invenerunt; nudantes cervicem jugulumque, & reliquum ſanguiné invitantes haurire. Inventi ſunt quidam merſis in effoſſam terram capitibus, quas ſibi ipſos feciſſe foveas, obruenteſque ora ſubjecta ſuper humo injecta, intercluſiſſe ſpiritum apparebat. Præcipue convertit omnes ſubſtratus Numida mortuo ſuper incumbenti Romano vivus, naſo auribuſque laceratis: quum manibus ad capiendum telum inutilibus, in rabiem ira verſus, laniando dentibus hoſtem exſpiraſſet. Spoliis ad multum diei lectis, Annibal ad minora ducit caſtra oppugnanda: & omnium primum brachio fluminis objecto, eos excludit. Ceterum ab omnibus, labore, vigiliis, vulneribus etiam feſſis, maturior ipſius ſpe deditio eſt facta. pacti, ut arma atque equos traderent, in capita Romana trecenis nummis quadrigatis, in ſocios ducenis, in ſervos centenis; & ut eo precio perſoluto, cum ſingulis abirent veſtimentis: in caſtra hoſtes acceperunt; traditique in cuſtodiam omnes ſunt, ſed ſeorſum cives ſociique. Dum ibi tempus teritur, interea quum ex majoribus caſtris, quibus ſatis virium aut animi fuit, ad quatuor millia hominum, & bis centum equites, alii agmine, alii palantes paſſim per agros, quod haud minus tutum erat, Canuſium profugiſſent; caſtra ipſa ab sauciis timidiſq; eadem conditione, qua altera, tradita hoſti. Præda ingens parta eſt: &, præter equos viroſque, & aliquid argenti, quod plurimum in phaleris equorum erat, (nam ad veſtiendum facto perexiguo, utique militantes, utebantur) omnia cetera præda diripienda data eſt. Tum ſepeliendi cauſſa conferri

ferri in unum corpora ſuorum juſſit. Ad octo millia fuiſſe dicuntur fortiſſimorum virorum. Conſulem quoque Romanum conquiſitum ſepultumque, quidam auctores ſunt. Eos, qui Canuſium perfugerant, mulier Appula, nomine Buſa, genere clara ac divitiis, mœnibus tantum tectiſque à Canuſinis acceptos, frumento, veſte, viatico etiam juvit; pro qua ei munificentia poſtea bello perfecto ab ſenatu honores habiti ſunt. Ceterum, quum ibi tribuni militum quatuor eſſent, Fabius Maximus de legione prima, cujus pater priore anno dictator fuerat, & de legione ſecunda L. Publicius Bibulus, & P. Cornelius Scipio, & de legione tertia Appius Claudius Pulcher, qui proxime ædilis fuerat; omnium conſenſu ad P. Scipionem admodum adoleſcentem, & ad App. Claudium ſumma imperii delata eſt. quibus conſultantibus inter paucos de ſumma rerum, nunciat Furius Philus conſularis viri filius, *Nequiquam eos conſultare: perditam ſpem fovere: deſperatam comploratamque rem eſſe publicam. Nobiles juvenes quoſdam, quorum principem L. Cæcilium Metellum, mare ac naves ſpectare, ut deſerta Italia, ad regum aliquem transfugiant.* Quod malum, præterquam quod atrox, ſuper tot clades etiam novum, cum ſtupore ac miraculo torpidos defixiſſet, & qui aderant, concilium advocandum de eo cenſerent; negat conſilii rem eſſe Scipio, juvenis fatalis dux hujuſce belli. *Audendum atque agendum, non conſultandum,* ait, *in tanto malo eſſe. Irent ſecum extemplo armati, qui Rempublicam ſalvam vellent. nuſquam verius, quam ubi ea cogitentur, hoſtium caſtra eſſe.* Pergit deinde ire, ſequentibus paucis,

in hoſpitium Metelli. & quum concilium ibi juvenum, de quibus allatum erat, inveniſſet; ſtricto ſuper capita conſultantium gladio, *Ex mei animi ſententia*, inquit, *juro, ut ego Rempublicam non deſeram, neque alium civem Romanum deſerere patiar. Si ſciens fallo, tum me Iupiter Opt. Max. domum, familiam, remque meam peſſimo letho afficias! In hæc verba, L. Cæcili, jures expoſtulo, ceterique qui adeſtis: qui non juraverit, in ſe hunc gladium ſtrictum eſſe ſciat.* Haud ſecus pavidi, quam ſi victorem Annibalem cernerent, jurant omnes: cuſtodiendoſq; ſemetipſos contra Annibalem Scipioni tradunt. Eo tempore, quo hæc Canuſii agebantur, Venuſiam ad Conſulem ad quatuor millia peditum equitumque, qui ſparſi fuga per agros fuerant, pervenere. Eos omnes Venuſini per familias benigne accipiendos curandoſque quum diviſiſſent; in ſingulos equites togas & tunicas, & quadrigatos nummos quinos vicenos, & peditibus denos, & arma quibus deerant, dederunt. ceteraque publice ac privatim hoſpitaliter facta: certatumque, ne à muliere Canuſina populus Venuſinus officiis vinceretur. Sed Canuſii gravius onus Buſæ, multitudo faciebat, & jam ad decem millia hominum erant. Appiuſque & Scipio poſtquam incolumem eſſe alterum Conſulem acceperunt, nuncium extemplo mittunt, quantæ ſecum peditum equitumque copiæ eſſent: ſciſcitatumque ſimul, utrum Venuſiam adduci exercitum, an maneret jubere Canuſii? Varro ipſe Canuſium copias traduxit. & jam aliqua ſpecies conſularis exercitus erat: mœnibuſque ſe certe, ſi non armis ab hoſte videbantur defenſuri. Romam ne has quidem

reliquias

reliquias ſupereſſe civium ſociorumque, ſed occidione occiſum cum duobus exercitibus conſulem; deletaſque omnes copias, allatum fuerat. Numquam, ſalva urbe, tantum pavoris tumultuſque intra mœnia Romana fuit. itaque ſuccumbam oneri, neque aggrediar narrare, quæ diſſerendo minora vero facio. Conſule exercituque ad Thraſymenum priore anno amiſſo, non vulnus ſuper vulnus, ſed multiplex clades, cum duobus conſulibus conſulares exercitus amiſſi nunciabantur: nec ulla jam caſtra Romana, nec ducem, nec militem eſſe: Annibalis Appuliam, Samnium, ac jam prope totam Italiam factam. Nulla profecto alia gens tanta mole cladis non obruta eſſet. Comparem cladem ad Ægateis inſulas Carthaginienium prœlio navali acceptam, qua fracti, Sicilia ac Sardinia ceſsêre, hinc vectigales ac ſtipendiarios fieri ſe paſſi ſunt: aut pugnam adverſam in Africa, cui poſtea hic ipſe Annibal ſuccubuit? nulla ex parte comparandæ ſunt: niſi quod minore animo latæ ſunt. P. Furius Philus, & M. Pomponius Prætores, ſenatum in curiam Hoſtiliam vocaverunt, ut de urbis cuſtodia conſulerent. neque enim dubitabant, deletis exercitibus, hoſtem ad oppugnandam Romam, quod unum opus belli reſtaret, venturum. Quum malis ſicut ingentibus, ita ignotis, nec conſilium quidem ſatis expedirent, obſtreperetque clamor lamentantium mulierum, & nondum palam facti vivi mortuiq; per omnes penes domos promiſcue complorarentur; tum Fabius Maximus cenſuit *equites expeditos per Appia & Latina via mittendos, qui obviam euntes percunctarentur aliquos profectos ex fuga,*

 paſſim

paſſim diſſipatos, ſi forte referant, quæ fortuna conſulum atque exercituum ſit; & ſi quid Dii immortales miſeri imperii reliquum Romano nomini fecerint: ubi eæ copiæ ſint: quo ſe Annibal poſt prælium contulerit: quid paret, quid agat, acturuſque ſit. Hæc exploranda noſcendaque per impigros juvenes eſſe; illud per Patres ipſos agendum: quoniam magiſtratuum parum ſit, ut tumultum ac trepidationem in urbe tollant, matronas publico arceant, contínerique intra ſuum quamque limen cogant: comploratus familiarum coerceant: ſilentium per urbem faciant: nuncios rerum omnium ad prætores deducendos curent: ſuæ quiſque fortunæ domi auctorem exſpectet: cuſtodes præterea ad portas ponant, qui prohibeant quemquam egredi urbem; cogantq; homines nullam, niſi urbe ac mœnibus ſalvis, ſalutem ſperare. Ubi conticuerit tumultus, recte tum in curiam Patres revocandos, conſulendumq; de urbis cuſtodia eſſe. Quum in hanc ſententiam pedibus omnes iſſent, ſummotaque foro per magiſtratus turba, Patres diverſi ad ſedandos tumultus diſceſſiſſent; tum demum literæ à Terentio conſule allatæ ſunt: *L. Æmilium conſulem exercitumq; cæſum; Canuſiiq; ſe eſſe, reliquias tantæ cladis velut ex naufragio colligentem. ad decem millia militum ferme eſſe incompoſitorum, inordinatorumque. Sed Annibalem nunc ſedere ad Cannas, in captivorum preciis prædaque alia; victoriam nec victoris animo nec magni ducis more metientem.* Tum privatæ quoque per domos clades vulgatæ ſunt: adeoque totam urbem opplevit luctus, ut ſacrum anniverſarium Cereris intermiſſum ſit; quia nec lugentibus id facere eſt fas, nec ulla in illa tempeſtate matrona expers luctus fuerat. Itaque ne ob eandem

cauſſam

cauſſam alia quoque ſacra aut privata deſererentur, ſenatusconſulto diebus triginta luctus eſt finitus. Ceterum quum ſedato urbis tumultu, revocati in curiam Patres eſſent, aliæ inſuper ex Sicilia literæ allatæ ſunt ab T. Otacilio proprætore, *Regnum Hieronis claſſe Punica vaſtari: cui quum opem imploranti ferre vellet, nunciatum ſibi eſſe, aliam claſſem ad Ægateis inſulas ſtare paratam inſtructamque, ut ubi ſe verſum ad tuendam Syracuſanam oram Pœni ſenſiſſent, Lilybæum extemplo provinciamq; aliam Romanam aggrederentur. itaq; claſſe opus eſſe, ſi regem ſocium Siciliamque tueri vellent*. Literis conſulis proprætoriſque lectis, M. Claudium, qui claſſi ad Oſtiam ſtanti præeſſet, Canuſium ad exercitum mittendum, ſcribendumque conſuli, ut quum prætori exercitum tradidiſſet, primo quoque tempore, quantum per commodum Reipubl. fieri poſſet, Romam veniret. Territi etiam ſuper tantas clades, quum ceteris prodigiis, tum quod duę Veſtales eo anno Opimia & Floronia, ſtupri compertæ; & altera ſub terram, ut mos eſt, ad portam Collinam necata fuerat; altera ſibimetipſa mortem conſciverat. L. Cantilius ſcriba pontificum, quos nunc minores pontifices appellant, qui cum Floronia ſtuprum fecerat, à Pontifice maximo eouſque virgis in comitio cæſus erat, ut inter verbera exſpiraret. Hoc nefas quum inter tot, ut fit, clades, in prodigium verſum eſſet, decemviri libros adire juſſi ſunt. Et Q. Fabius Pictor, Delphos ad oraculum miſſus eſt, ſciſcitatum, quibus precibus ſuppliciiſque Deos poſſent placare. & quænam futura finis tantis cladibus foret. Interim ex fatalibus libris ſacrificia aliquot extraordinaria

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

facta;inter quæ Gallus & Galla,Græcus & Græca, in foro boario ſub terra vivi demiſſi ſunt in locum ſaxo conſeptum; ibi ante hoſtiis humanis,minime Romano ſacro,imbutum. Placatis ſatis ut rebantur, Deis, M.Claudius Marcellus, ab Oſtia mille & quingentos milites, quos in claſſem ſcriptos habebat,Romam,ut urbi præſidio eſſent, mittit; ipſe legione claſſis (ea tertia legio erat) cum tribuno militum,Theano Sidicino præmiſſa, claſſe tradita P. Furio collegæ, paucos poſt dies Canuſium magnis itineribus contendit. Dictator ex auctoritate Patrum dictus M.Iunius, & T.Sempronius magiſter equitum, delectu edicto, juniores annis ſeptemdecim & quoſdam prætextatos ſcribunt.quatuor ex his legiones, & mille equites effecti. Item ad ſocios Latinumque nomen ad milites ex formula accipiendos mittunt. arma, tela, alia parari jubent : & vetera hoſtium ſpolia detrahunt templis porticibuſque. Et aliam formam novi delectus inopia liberorum capitum ac neceſſitas dedit: octo millia juvenum validorum ex ſervitiis,prius ſciſcitantes ſingulos,vellentne militare,empta publice armaverunt. Hic miles magis placuit, quum precio minore redimendi captivos copia fieret. Namque Annibal,ſecundum tam proſperam ad Cannas pugnam, victoris magis quam bellum gerentis intentus curis, quum captivis productis ſegregatiſq; ſociis,eos, ſicut ante ad Trebiam Traſymenumq; lacum,benigne allocutus,ſine precio dimiſiſſet; Romanos quoq; vocatos(quod nunquam alias antea) ſatis miti ſermone alloquitur: *Non internecinum ſibi eſſe cum Romanis bellum : de dignitate atque imperio certare. Et Patres virtuti Romanæ ceßiſſe:*

*ßiſſe: & ſe id adniti, ut ſuæ invicem ſimul felici-
ati & virtuti cedatur. Itaq; redimendi ſe captivis
piam facere. precium fore in capita, equiti quinge-
os quadrigatos nummos, trecenos pediti, ſervo cen-
um.* Quamquam aliquantũ adjiciebatur equi-
ibus ad id precium, quod pepigerant dedentes
; læti tamen quamcunque conditionem paci-
endi acceperunt. Placuit ſuffragio eorum de-
em deligi, qui Romam ad ſenatum irent, nec
ignus aliud fidei, quam ut jurarent ſe reditu-
os, acceptum. Miſſus cum his Carthalo nobilis
arthaginienſis: qui, ſi forte ad pacem inclina-
ent animos, conditiones ferret. Quum egreſſi
aſtris eſſent, unus ex iis minime Romani inge-
ii homo, velut aliquid oblitus, jurisjurandi
olvendi cauſſa quum in caſtra rediſſet, ante
noctem comites aſſequitur. Vbi eos Romam ve-
nire nunciatum eſt, Carthaloni obviam lictor
miſſus, qui dictatoris verbis nunciaret, ut ante
noctem excederet finibus Romanis. Legatis ca-
ptivorum ſenatus ab dictatore datus eſt. Quo-
um princeps M. Iunius, *Patres Conſcripti*, in-
quit, *nemo veſtrûm ignorat, nulli unquam civitati
viliores fuiſſe captivos, quam noſtræ. Ceterum niſi
nobis plus juſto noſtra placet cauſſa, non alii un-
quam minus negligendi vobis, quam nos, in hoſtium
poteſtatem venerunt. non enim in acie per timorem
arma tradidimus, ſed quum prope ad noctem ſuper-
ſtantes, cumulis cæſorum corporum prælium ex-
traxiſſemus, in caſtra recepimus nos. Diei reliquum,
ad noctem inſequentem feßi labore ac vulneribus
vallum ſumus tutati. Poſtero die quum circumſeßi
ab exercitu victore aqua arceremur, nec ulla alia
iam per confertos hoſtes erumpendi ſpes eſſet, nec eſſe
nefas duceremus, quinquaginta millibus hominum*

ex acie noſtra trucidatis, aliquem ex Cannenſi pugna Romanum militem reſtare; tum demum pacti ſumus precium quo redempti dimitteremur: arma, in quibus nihil jam auxilii erat, hoſti tradidimus. Majores noſtros quoq; acceperamus ſe à Gallis auro redemiſſe: & patres noſtros, aſperrimos illos ad conditionem pacis, legatos tamen captivorum redimendorum gratia Tarentum miſiſſe. atque in Italia cum Gallis, & ad Heracleam cum Pyrrho, utraque non tam clade infamis, quam pavore & fuga, pugna fuit. Cannenſes campos acervi Romanorum corporis tegunt: nec ſuperſumus pugnæ; niſi in quibus trucidandis & ferrum & vires hoſtem defecerunt. Sunt etiam de noſtris quidam, qui nec in acie quidem refugerunt: ſed præſidio caſtris relicti, quum caſtra traderentur, in poteſtatem hoſtium venerunt. Haud equidem ullius civis, aut commilitonis fortunæ aut conditioni invideo, nec premendo alium me extuliſſe velim videri: ne illi quidem (niſi pernicitatis pedum & curſus aliquod præmium eſt) qui plerique inermes ex acie fugientes, non prius quam Venuſiæ aut Canuſii conſtiterunt, ſe nobis merito prætulerint, gloriatique ſint, in ſe plus quam in nobis præſidii Reipubl. eſſe. Sed illis ut bonis ac fortibus viris militibuſque utemini: & nobis jam promptioribus pro patria, quod beneficio veſtro redempti, atque in patriam reſtituti fuerimus. Delectum ex omni ætate & fortuna habetis: octo millia ſervorúm audio armari. non minor numerus noſter eſt, nec majori precio redimi poſſumus, quam hi emuntur. nam ſi conferam nos cum illis, injuriam nomini Romano faciam. Illud etiam in tali conſilio animadvertendum vobis cenſeam, Patres Conſcripti, ſi tam duri oris eſſe velitis, quod nullo noſtro merito faciatis, cui nos hoſti relicturi ſitis. Pyrrho videlicet, qui nos hoſpitum numero

umero habuit captivos, an barbaro, ac Pœno; qui trum avarior an crudelior ſit, vix exiſtimari po-eſt. Si videatis catenas, ſqualorem deformitatem-ue civium veſtrorum, non minus profecto vos ea pecies moveat, quam ſi ex altera parte cernatis ſtra-as Cannenſibus campis legiones veſtras. Intueri po-eſtis ſolicitudinem & lacrimas in veſtibulo curiæ tantium cognatorum noſtrorum, exſpectantiumque eſponſum veſtrum. quum ii pro nobis proque iis ui abſunt, ita ſuſpenſi ac ſoliciti ſint; quem cenſe-is animum ipſorum eſſe, quorum in diſcrimine vi-a libertaſque eſt? Si medius fidius ipſe in nos mitis Annibal contra naturam ſuam eſſe velit, nihil ta-men nobis vita opus eſſe cenſeamus, quum indigni ut vobis redimeremur, viſi ſumus. Rediere Romam uondam remiſſi à Pyrrho ſine precio capti: ſed re-iere cum legatis, primoribus civitatis ad redimen-los ſeſe miſſis. Redeam ego in patriam, trecentis ummis non æſtimatus civis? Suum quiſque habet nimum, Patres Conſcripti. Scio in diſcrimine eſſe itam corpuſque meum. Magis me famæ pericu-um movet, ne à vobis damnati ac repulſi habea-mur. neque enim vos precio peperciſſe homines cre-lent. Vbi is finem fecit, extemplo ab ea turba, quæ in comitio erat, clamor flebilis eſt ſubla-us, manuſque ad curiam tendebant orantes, ıt ſibi liberos, fratres, cognatos, redderent. œminas quoq; metus ac neceſſitas turbæ huic irorum in foro immiſcuerat. Senatus, ſum-notis arbitris, conſuli cœptus. Ibi quum ſen-entiis variaretur, & alii, redimendos de publi-o, alii, nullam publicam impenſam facien-am, nec prohibendos ex privato redimi; ſi uibus argentum in præſentia deeſſet, dandam x ærario pecuniam mutuam, prædibuſque ac

prædiis cavendum populo, cenſerent; tum T. Manlius Torquatus priſcæ ac nimis duræ, ut pleriſque videbatur, ſeveritatis, interrogatus ſententiam, ita locutus fertur: *Si tantummodo poſtulaſſent legati pro iis qui in hoſtium poteſtate ſunt, ut redimerentur; ſine ullius inſectatione, eorum brevi ſententiam peregiſſem. Quid enim aliud quam admonendi eſſetis, ut morem traditum à Patribus neceſſario ad rem militarem exemplo ſervaretis? nunc autem cum prope gloriati ſint, quod ſe hoſtibus dediderint, præferrique non captis modo in acie ab hoſtibus, ſed etiam iis qui Venuſiam Canuſiumque pervenerunt, atque ipſi C. Terentio, conſuli æquum cenſuerint; nihil vos eorum, Patres Conſcripti, quæ illic acta ſunt, ignorare patiar. Atque utinam hæc, quæ apud vos acturus ſum, Canuſii apud ipſum exercitum agerem; optimum teſtem ignaviæ cujuſque & virtutis: aut unus hic ſaltem adeſſet P. Sempronius, quem ſi iſti ducem ſecuti eſſent milites, hodie in caſtris Romanis, non captivi in hoſtium poteſtate eſſent, & quum feſſis pugnando hoſtibus, tum victoria lætis, & ipſis pleriſque regreſſis in caſtra ſua, noctem ad erumpendum liberam habuiſſent, & ſeptena armatorum hominum millia erumpere etiam inter confertos hoſtes potuiſſent: neq; enim per ſe ipſi id facere conati ſunt, neque alium ſequi voluerunt. Nocte prope tota P. Sempronius Tuditanus non deſtitit admonere adhortariq; eos, dum paucitas hoſtium circa caſtra, dum quies ac ſilentium eſſet, dum nox inceptum tegeret, ſe ducem ſequerentur: ante lucem pervenire in tuta loca, in ſociorum urbes poſſe. Sicut avorum memoria, P. Decius Tribunus militum, in Samnio, ſicut, nobis adoleſcentibus, priori Punico bello, Calpurnius Flamma trecentis voluntariis, quum ad tumulum eos capiendum, ſitum inter*

medios hoſtes, duceret, dixit: Moriamur milites, & morte noſtra eripiamus ex obſidione circumventas legiones. *Si hoc P. Sempronius diceret; nec viros quidem, nec Romanos vos duceret: ſi nemo tanta virtutis exiſteret comes, viam non ad gloriam magis quam ad ſalutem ferentem demonſtrat; ducem ſe in patriam, ad parentes, ad conjuges ac liberos facit. Ut ſervemini, deeſt vobis animus? quid, ſi moriendum pro patria eſſet, faceretis? Quinquaginta millia civium ſociorumque circa vos eo ipſo die cæſa jacent: ſi tot exempla virtutis non movent, nihil umquam movebit. ſi tanta clades vobis vilem vitam non fecit, nulla faciet. Liberi atq; incolumes deſiderate patriam: imo deſiderate, dum patria eſt, dum cives ejus eſtis. ſero nunc deſideratis, diminuti capite, abalienati jure civium, ſervi Carthaginienſium facti. Precio redituri eſtis eò, unde ignavia ac nequitia abiſtis? Publium Sempronium, civem veſtrum, non audiſtis, arma capere ac ſe jubentē ſequi: Annibalem paullo poſt audiſtis, caſtra prodi, & arma tradi jubentem. Quam ego ignaviam iſtorum accuſo, quum ſcelus poſſim accuſare? non enim modo ſequi recuſarunt bene monentem, ſed ſubſiſtere ac retinere conati ſunt, ni ſtrictis gladiis viri fortiſſimi inertes ſummoviſſent. prius, inquam, Publio Sempronio per civium agmen, quam per hoſtium fuit erumpendum. Hos cives patria deſideret? quorum ſi ceteri ſimiles fuiſſent, neminem hodie ex iis qui ad Cannas pugnaverunt, civem haberet. Ex millibus ſeptem armatorum, ſexcenti extiterunt qui erumpere auderent, qui in patriam liberi atque armati redirent: neq; iis quadraginta millia hoſtium obſtitere. Quam tutum iter duarum prope legionum agmini futurum cenſetis fuiſſe? Haberetis hodie viginti millia armatorum Canuſii, fortia, fidelia, P.C. nunc*

autem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

autem quemadmodum hi boni fideleſque (nam fortes ne ipſi quidem dixerint) cives eſſe poſſunt? niſi quis credere poteſt fuiſſe, qui erumpentibus quin erumperent, obſiſtere conati ſunt: aut non invidere eos, quum incolumitati tum gloriæ illorum per virtutem partæ, quum ſibi timorem ignaviamque ſervitutis ignominioſæ cauſſam eſſe ſciant. Maluerunt in tentoriis latentes ſimul lucem atq; hoſtem exſpectare, quum ſilentio noctis erumpendi occaſio eſſet. At enim, ad erumpendum è caſtris defuit animus: ad tutanda fortiter caſtra animum habuerunt. Dies noctesque aliquot obſeſſi, armati ſe ipſi tutati vallo ſunt: tandem ultima auſi paſſique, quum omnia ſubſidia vitæ deeſſent, affectiſque fame viribus, arma jam ſuſtinere nequirent, neceſſitatibus magis humanis quam armis victi ſunt. Orto ſole hoſtis ad vallum acceſſit: ante ſecundam horam nullam fortunam certaminis experti, tradiderunt arma ac ſeipſos. Hæc vobis ipſorum per biduum militia fuit. quum in acie ſtare ac pugnare decuerat, tum in caſtra refugerunt: quum pro vallo pugnandum erat, caſtra tradiderunt; neque in acie neque in caſtris utiles. Vos redimam? quum erumpere caſtris oportet, cunctamini, ac manetis: quum manere & caſtra tutari armis neceſſe eſt; & caſtra & arma & vos ipſos traditis hoſti. Ego non magis iſtos redimendos P.C. cenſeo, quam illos dedendos Annibali, qui per medios hoſtes è caſtris eruperunt, ac per ſummam virtutem ſe patriæ reſtituerunt. Poſteaquam Manlius dixit, quamquam Patrum quoque pleroſque captivi cognatione attingebant, præter exemplum civitatis minimè in captivos jam inde antiquitus indulgentis, pecuniæ quoque ſumma homines movit: quia nec ærarium exhaurire magna jam ſumma erogata in

ſervos ad militiam emendos armandoſque, nec
Annibalem maxime hujuſce rei, ut fama erat,
argentem locupletari volebant. Quum triſte re-
ſponſum, non redimi captivos; redditum eſſet,
novuſque ſuper veterem luctus tot jactura ci-
vium adjectus eſſet, cum magnis fletibus que-
ſtibuſque legatos ad portam proſecuti ſunt.
Unus ex iis domum abiit, quod fallaci reditu in
caſtra jurejurando ſe exſolviſſet. Quod ubi in-
notuit, relatum ad ſenatum eſt. omnes cenſue-
runt, comprehendendum, & cuſtodibus publi-
cè datis deducendum ad Annibalem eſſe. Eſt &
alia de captivis fama; decem primos veniſſe. de
eis quum dubitatum in ſenatu eſſet, admitte-
rentur in urbem, necne, ita admiſſos eſſe, ne
tamen iis ſenatus daretur. Morantibus deinde
longius omnium ſpe, alios tres inſuper legatos
veniſſe, L. Scribonium, & C. Calpurnium, &
L. Manlium. tum demum ab cognato Scribonii
tribuno plebis de redimendis captivis relatum
eſſe, nec cenſuiſſe redimendos ſenatum: & no-
vos legatos tres ad Annibalem revertiſſe, de-
cem veteres remanſiſſe; quod per cauſſam re-
cognoſcendi nomina captivorum ad Anniba-
lem ex itinere regreſſi religione ſeſe exſolviſ-
ſent. de iis dedendis magna contentione actum
in ſenatu eſſe: victoſque paucis ſententiis, qui
dedendos cenſuerint. ceterum proximis cen-
ſoribus adeò omnibus notis ignominiiſq; con-
fectos eſſe, ut quidam eorum mortem ſibiipſi
extemplo conſciverint: ceteri non foro ſolum,
omni deinde vita, ſed prope luce ac publico
caruerint. Mirari magis, adeò diſcrepare inter
auctores, quam quid veri ſit, diſcernere queas.
Quanto autem major hæc clades ſuperioribus
cladi-

cladibus fuerit, vel ea res indicio eſt; quod qu ſociorum ad eam diem firmi ſteterant, tum la bare cœperunt: nulla profecto alia de re, quam quod deſperare cœperant de imperio. Defecer autem ad Pœnos hi populi: Attelani, Calatini Hirpini, Appulorum pars, Samnites, præte Pentros; Bruttii omnes, Lucani. præter ho Surrentini, & Græcorum omnis ferme ora Tarentini, Metapontini, Crotonienſes, Locri que, & Ciſalpini omnes Galli. Nec tamen ha clades defectioneſque ſociorum moverunt, u pacis umquam mentio apud Romanos fieret neque ante Conſulis Romani adventum, ne poſtquam is rediit renovavitque memorian acceptæ cladis. quo in tempore ipſo, adeo ma gno animo civitas fuit, ut conſuli ex tanta cla de, cujus ipſe magna cauſſa fuiſſet, redeunti, & obviam itum frequenter ab omnibus ordini bus ſit, & gratiæ actæ, quod de Republica no deſperaſſet: cui, ſi Carthaginienſium ducto fuiſſet, nihil recuſandum ſupplicii foret.

EPITOME
LIBRI XXIII.

Campani ad Annibalem defecere. Nuncius Ca nenſis victoriæ Mago Carthaginem miſſus, a nulos aureos à digitis occiſorum Romanorum d tractos, in veſtibulo curiæ effudit: quos exceſſi modii menſuram traditur. Poſt quem nunciu Hanno, ex Pœnis nobiliſſimus, ſuadebat ſenat Carthaginienſium, ut pacem à populo Romano pet rent: nec tenuit, obſtrepente Barchina factione. C Marcellus prætor ad Nolam, eruptione adverſ

Ann

Annibalem ex oppido facta, proſpere pugnavit. Exercitus Annibalis per hiberna Capuæ ita luxu-iatus eſt, ut corporum viribus atque animorum nervaretur. Caſilinum à Pœnis obſeſſum, ita fame exatum eſt, ut lora & pelles ſcutis detractas, item ures eſſent; & nucibus per Vulturnum amnem Romanis miſsis vixerint. Senatus ex equeſtri or-ine hominibus centum nonaginta ſeptem ſuppletus ſt. L. Poſtumius prætor à Gallis cum exercitu æſus eſt. Cn. & P. Scipiones in Hiſpania Aſdru-alem vicerunt, & Hiſpaniam ſuam fecerunt. Re-quiæ Cannenſis exercitus in Siciliam relegatæ unt: ne recederent inde, niſi finito bello. Inter Phi-ippum Macedonum regem & Annibalem ſocietas uncta eſt. Sempronius Gracchus conſul Campanos ecidit. Præterea in Sardinia feliciter à T. Manlio rætore adverſus Pœnos Sardoſq; res geſtas continet: quo Aſdrubal dux, & Mago & Hanno capti. laudius Marcellus prætor, Annibalis exercitum d Nolam prælio fudit, & vicit: primuſque tot ladibus feſsis Romanis meliorem ſpem belli dedit.

ANNIBAL poſt Cannenſem pugnam, caſtra capta ac direpta, confeſtim ex Appulia in Samnium moverat: accitus in Hirpinos à Statio, pollicente ſe Compſam traiturum. Compſanus erat Trebius nobilis in-r ſuos: ſed premebat eum Compſanorum actio; familiæ per gratiam Romanorum po-entis. Poſt famam Cannenſis pugnæ, vulga-umque Trebii ſermonibus adventum Anni-alis, quum Compſani urbe exceſſiſſent; ſine ertamine tradita urbs Pœno, præſidiumque cceptum eſt. Ibi præda omni atque impedi-mentis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

mentis relictis, exercitu partito, Magonem, regionis ejus urbes, aut deficientes ab Romanis, accipere, aut detrectantes, cogere ad defectionem jubet. ipſe, per agrum Campanum, mare inferum petit; oppugnaturus Neapolim, ut urbem maritimam haberet. Vbi fines Neapolitanorum intravit, Numidas partim in inſidiis, (& pleræque cavæ ſunt viæ, ſinuſque occulti) quacunque arte poterat, diſpoſuit: alios præ ſe actam prædam ex agris oſtentantes obequitare portis juſſit. in quos, quia nec multi & incompoſiti videbātur, quum turma equitum erupiſſet, à cedentibus conſulto tracta in inſidias, circumventa eſt: nec evaſiſſet quiſquam, niſi mare propinquum, & haud procul littore naves piſcatoriæ pleræque conſpectæ, peritis nandi dediſſent effugium. Aliquot tamen eo prœlio nobiles juvenes cæſi ſunt: inter quos & Hegeas præfectus equitum, intemperantius cedentes ſecutus, cecidit. Ab urbe oppugnanda Pœnum abſtinuere conſpecta mœnia; haud quaquam prompta oppugnanti. Inde Capuam flectit iter; luxuriantem longa felicitate atque indulgentia fortunæ. maxime tamen inter corrupta omnia, licentia plebis ſine modo libertatem exercentis. Senatum & ſibi & plebi obnoxium Pacuvius Calavius fecerat; nobilis item ac popularis homo, ceterum malis artibus nactus opes. is quum eo fortè anno, quo res male geſta ad Thraſymenum eſt, in ſummo magiſtratu eſſet, jam diu infeſtam ſenatui plebem, ratus, per occaſionem novandi res, magnum auſuram facinus, ut ſi in ea loca Annibal cum victore exercitu veniſſet, trucidato ſenatu traderet Capuam Pœnis; improbus homo, ſed non

n ad extremum perditus, quum mallet in-
lumi, quam everſa Republica dominari: nul-
n autem incolumem eſſe orbatam publico
nſilio crederet, rationem iniit, qua & ſena-
m ſervaret, & obnoxium ſibi ac plebi faceret.
cato ſenatu, quum ſibi defectionis ab Ro-
anis conſilium placiturum nullo modo, niſi
ceſſarium fuiſſet, præfatus eſſet; *Quippe qui
eros ex Appii Claudii filia haberet, filiamque
mam nuptum Livio dediſſet; cæterum majorem
lto rem magiſque timendam inſtare. Non enim
defectionem ad tollendum ex civitate ſenatum
bem ſpectare, ſed per cædem ſenatus vacuam
mpublicam tradere Annibali ac Pœnis velle. Eo
periculo poſſe liberare eos, ſi ſe permittant ſibi, &
rtaminum in Republ. obliti, credant.* Quum
mnes victi metu permitterent; *Claudam in
ria vos*, inquit, *& tamquam & ipſe cogitati
cinoris particeps, approbando conſilia, quibus ne-
iquam adverſarer, viam ſaluti veſtræ inve-
am. In hoc fidem, quam vultis ipſi, accipite.*
de data egreſſus, claudi curiam jubet; præ-
liumque in veſtibulo reliquit, ne quis adire
riam injuſſu ſuo, neve inde egredi poſſit.
nc vocato ad concionem populo, *Quod
pe*, inquit, *optaſtis Campani, ut ſupplicii ſumen-
vobis ex improbo ac deteſtabili ſenatu poteſtas
ēt, eam nunc, non per tumultum expugnantes
mos ſingulorum, quas præſidiis clientium ſervo-
mque tuentur, cum ſummo veſtro periculo, ſed
tam habetis ac liberam. Clauſos omnes in curiam
cipite, ſolos, inermes: nec quicquam raptim, aut
rtè temere egeritis. de ſingulorum capite vobis jus
ntentiæ dicendæ faciam, ut quas quiſque meritus
t, pœnas pendat. Sed ante omnia ita vos iræ in-*
dulgete

dulgere oportet, ut potiorem ira ſalutem atque utilitatem veſtram habeatis. Etenim hos (ut opinor) odiſtis ſenatores. nam ſenatum omnino non habere non vultis. quippe aut rex (quod abominandum) aut quod unum liberæ civitatis conſilium eſt, ſenatus habendus eſt. Itaque duæ res ſimul agendæ ſunt vobis, ut & veterem ſenatum tollatis & novum cooptetis. Citari ſingulos ſenatores jubebo, de quorum capite vos conſulam. quod de quoque cenſueritis, fiet. Sed prius in ejus locum virum fortem ac ſtrenuum novum ſenatorem cooptabitis, quam de noxio ſupplicium ſumatur. Inde conſedit, & nominibus in urnam conjectis citari, quod primum ſorte nomen excidit, ipſumque è curia produci, juſſit. Vbi auditum eſt nomen; malum & improbum pro ſe quiſque clamare, & ſupplicio dignum. Tunc Pacuvius, *Video quæ ſententia de hoc ſit data. Ejicitur pro malo atque improbo: bonum ſenatorem & juſtum eligite.* Primò ſilentium erat, inopia potioris ſubjiciendi; deinde quum aliquis omiſſa verecundia quempiam nominaſſet, multò major extemplo clamor oriebatur, quum alii negarent noſſe; alii nunc probra, nunc humilitatem ſordidamque inopiam, & pudendæ artis aut quæſtus genus, objicerent. Hoc multò magis in ſecundo ac tertio ſenatore factum eſt: ut ipſius pœnitere homines appareret; quem autem in ejus ſubſtituerent locum, deeſſe. quia nec eoſdem nominari attinebat, nihil aliud quam ad audienda probra nominatos, & multo humiliores obſcurioreſque ceteri erant eis, qui primi memoriæ occurrebant. Ita dilabi homines, notiſſimum quodque malum maxime tolerabile, dicentes eſſe, jubenteſque ſenatum ex cu-

ſtodi-

ſilia dimitti. Hoc modo Pacuvius, quum ob-
noxium vitæ beneficio ſenatum multo ſibi ma-
gis quam plebi feciſſet; ſine armis, jam omni-
bus concedentibus, dominabatur. Hinc ſena-
tores, omiſſa dignitatis libertatiſque memoria,
plebem affari, ſalutare, benigne invitare: ap-
paratis accipere epulis: ejus cauſſas ſuſcipere,
ſemper parati adeſſe: ſecundum eam in litem
judicem dare, qui magis popularis aptiorque
in vulgus favori conciliando eſſet. Iam vero
nihil in ſenatu actum aliter, quam ſi plebis ibi
eſſet concilium. Prona ſemper civitas in luxu-
riam, non ingeniorũ modo vitio, ſed affluenti
copia voluptatum, & illecebris omnis amœni-
tatis maritimæ terreſtriſque; tum vero ita ob-
ſequio principum & licentia plebis laſcivire;
ut nec libidini nec ſumptibus modus eſſet. ad
contemptũ legum, magiſtratuum, ſenatuſque,
acceſſit tum, poſt Cannenſem cladem, ut cujus
aliqua erat verecundia, Romanum quoque im-
perium ſpernerent. id modo erat in mora, ne
extemplo efficerent, quod connubium ve-
tuſtum multas familias claras ac potentes Ro-
manis miſcuerat: & quod, quum militarent
aliquot apud Romanos, maximum vinculum
erant, trecenti equites, nobiliſſimus quiſque
Campanorum, in præſidia Sicularum urbium
delecti ab Romanis ac miſſi. Horum parentes
cognatique ægre pervicerunt, ut legati ad con-
ſulem Romanum mitterentur. Ii, nondum
Canuſium profectum, ſed Venuſiæ cum paucis
ac ſemiermibus conſulem invenerunt, quam
poterat maxime miſerabilem bonis ſociis; ſu-
perbis atque infidelibus, ut erant Campani,
ſpernendum. & auxit rerum ſuarum ſuique
con-

contemptum Conſul nimis detegendo clade
nudandoque. Nam quum legati, ægre ferre ſ
natum populumque Campanum, adverſi qui
quam eveniſſe Romanis nunciaſſent, pollic
renturque omnia, quæ ad bellum opus eſſen
Morem, inquit, *magis loquendi cum ſociis ſe*
vaſtis, Campani; jubentes quæ opus eſſent, ad be
lum, imperare, quam convenienter ad præſente
fortunæ noſtræ ſtatum locuti eſtis. Quid enim n
bis ad Cannas relictum eſt, ut quaſi aliquid habe
mus, id quod deeſt, expleri ab ſociis velimus? P
dites vobis imperemus, tamquam equites habe
mus? pecuniam deeſſe dicamus, tamquam ea ta
tum deſit? Nihil, ne quod ſuppleremus quidem
nobis reliquit fortuna. legiones, equitatus, arm
ſigna, equi virique, pecunia, commeatus, aut
acie, aut in ruinis poſtero die amiſſis caſtris peri
runt. Itaque non juvetis nos in bello oportet, Ca
pani, ſed cum Pœnis bellum pro nobis ſuſcipiat
Veniat in mentem, ut trepidos quondam majo
veſtros intra mœnia compulſos, nec Samnitem m
do hoſtem, ſed etiam Sidicinum paventes, recept
in fidem apud Satriculam defenderimus, cœptu
que propter vos cum Samnitibus bellum per centu
prope annos, variante fortuna eventum, tulerim
Adjicite ad hæc, quod fœdus æquum dedim
quod leges noſtras, quod ad extremum, (id qu
ante Cannenſem certe cladem maximum fuit) c
vitatem noſtram magnæ parti veſtrum dedim
communicavimuſque vobiſcum. Itaque comm
nem vos hanc cladem, quæ accepta eſt, crede
Campani, oportet, communem patriam tuenda
arbitrari eſſe. Non cum Samnite aut Etruſco
eſt, ut quod à nobis ablatum ſit, in Italia tam
imperium maneat. Pœnus hoſtis, ne Africæ qu

de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

dem indigenam, ab ultimis terrarum oris, freto Oceani Herculiſque columnis, expertem omnis juris & conditionis, & linguæ prope humanæ, militem trahit. Hunc natura & moribus immitem ferumque, inſuper dux ipſe efferavit; pontibus ac molibus ex humanorum corporum ſtrue faciendis, & (quod proloqui etiam piget) veſci humanis corporibus docendo. Hos infandis paſtos epulis, quos contingere etiam nefas ſit, videre atque habere dominos, & ex Africa & à Carthagine jura petere, & Italiam Numidarum ac Maurorum pati provinciam eſſe, cui non, genito modo in Italia, deteſtabile ſit? Pulchrum erit, Campani, prolapſum clade Romanum imperium veſtra fide, veſtris viribus retentum ac recuperatum eſſe. Triginta millia peditum, quatuor equitum arbitror ex Campania vos ſcripſiſſe. jam pecuniæ affatim eſt, frumentique: qui ſi parem fortunæ veſtræ fidem habetis, nec Annibal ſe viciſſe ſentiet, nec Romani ſe victos eſſe. Hac oratione conſul dimiſſis redeuntibuſque domum legatis, unus ex iis, Sabius Virius, *Tempus veniſſe,* ait, *quo Campani non agrum ſolum ab Romanis quondam per injuriam ademptum recuperare, ſed imperio etiam Italiæ potiri poſſint. Fœdus enim cum Annibale quibus velint legibus facturos. neque controverſiam fore, quin ipſe confecto bello Annibal victor in Africam hinc decedat, exercitumque deportet; Italiæ imperium Campanis relinquatur.* Hæc Virio loquenti aſſenſi omnes. ita renunciant legationem, uti deletum omnibus videretur nomen Romanum. Extemplo plebes ad defectionem, ac pars maxima ſenatus, ſpectare. extracta tamen auctoritatibus ſeniorum per paucos dies eſt res: poſtremo vicit ſententia plurium, ut iidem legati, qui ad

conſu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

conſulem Romanum ierant, ad Annibale[m]
mitterentur. Quo prius quam iretur, certun[m]
que defectionis conſilium eſſet, Romam lega-
tos miſſos à Campanis, in quibuſdam annal[i-]
bus invenio; poſtulantes, ut alter Conſul Cam-
panus fieret, ſi rem Romanam adjuvari ve[l-]
lent. indignatione orta, ſummoveri à cur[ia]
juſſos eſſe: miſſumque lictorem, qui ex urb[e]
educeret eos, atque eo die manere extra fin[es]
Romanos juberet. Quia nimis compar Lat[i-]
norum quondam poſtulationi erat, Cœliuſqu[e]
& alii id haud ſine cauſſa prætermiſerant ſcr[i-]
ptores, ponere pro certo ſum veritus. Lega[ti]
ad Annibalem venerunt, pacemque cum eo h[is]
conditionibus fecerunt: *Ne quis imperator ma-
giſtratusve Pœnorum jus ullum in civem Campa-
num haberet, neve civis Campanus invitus mili-
taret, munusve faceret. ut ſuæ leges, ſui magiſtra-
tus Campanis eſſent. ut trecentos ex Romanis capti-
vos Pœnus daret Campanis, quos ipſi elegiſſent; cum
quibus equitum Campanorum, qui in Sicilia ſti-
pendia facerent, permutatio fieret.* Hæc pacta.
Alia inſuper, quam quæ pacta erant, facinor[a]
Campani ediderunt. nam præfectos ſociûm c[i-]
veſque Romanos alios, partim aliquo militi[æ]
munere occupatos, partim privatis negoci[is]
implicitos, plebs repente omnes comprehen[-]
ſos, velut cuſtodiæ ſuæ cauſſa, balneis includ[i]
juſſit: ubi fervore atque æſtu anima interclu[ſa]
fœdum in modum exſpirarent. Ea ne fieren[t,]
neu legatio mitteretur ad Pœnum, ſumma op[e]
Decius Magius, vir cui ad ſummam auctorita-
tem nihil præter ſanam civium mentem de-
fuit, reſtiterat. ut vero præſidium mitti ab An-
nibale audivit, Pyrrhi ſuperbam dominatio-
nem

nem, miſerabilemque Tarentinorum ſervitutem, exempla referens, primò ne reciperetur præſidium, palam vociferatus eſt: deinde, ut receptum, aut ejiceretur, aut, ſi malum facinus, quod à vetuſtiſſimis ſociis conſanguineiſque defeciſſent, forti ac memorabili facinore purgare vellent, ut, interfecto Punico præſidio, reſtituerent ſe Romanis. Hæc (neque enim occulte agebantur) quum relata Annibali eſſent; primò miſit, qui vocarent Magium ad ſeſe in caſtra: deinde quum is ferociter negaſſet ſe iterum (nec enim Annibali jus eſſe in civem Campanum) concitatus ira Pœnus, comprehendi hominem, vinctumque attrahi ad ſe juſſit. veritus deinde, ne quid inter vim tumultus, atque ex concitatione animorum inconſulti certaminis oriretur, ipſe, præmiſſo nuncio ad Marium Bloſium Prætorem Campanum, poſtero die ſe Capuæ futurum, proficiſcitur è caſtris cum modico præſidio. Marius concione advocata edicit, ut frequentes cum conjugibus ac liberis obviam irent Annibali. Ab univerſis id, non obedienter modo, ſed enixe, favore etiam vulgi, & ſtudio viſendi tot jam victoriis clarum imperatorem factum eſt. Decius Magius nec obviam egreſſus eſt, nec, quo timorem aliquem ex conſcientia ſignificare poſſet, privatim ſe tenuit: in foro cum filio clientibuſque paucis ocioſe inambulavit, trepidante tota civitate ad excipiendum Pœnum, viſendumque. Annibal ingreſſus urbem, ſenatum extemplo poſtulat, precantibuſq; inde primoribus Campanorum, ne quid eo die ferè gereret; diemque ut ipſe adventu ſuo feſtum lætus ac libens celebraret; quamquam præceps ingenio in iram erat, ta-

men

men ne quid in principio negaret; viſendo urbem, magnam diei partem conſumpſit. Diverſatus eſt apud Minios Celeres, Stenium, Pacullumque, inclitos nobilitate ac divitiis. Eò Pacuvius Calavius, de quo ante dictum eſt, princeps factionis ejus, quæ attraxerat rem ad Pœnos, filium juvenem adduxit: abſtractumque ab ſe à Decii, ait, latere, cum quo ferociſſime pro Romana ſocietate adverſus Punicum fœdus ſteterat, nec eum aut inclinata in partem alteram civitas, aut patria majeſtas ſententia depulerat. Huic tum pater juveni Annibalem deprecando magis quam purgando placavit, victuſque patris precibus lacrimiſque, etiam ad cœnam eum cum patre vocari juſſit: cui convivio neminem Campanum, præter quam hoſpites, Iubelliumque Tauream inſignem bello virum, adhibiturus erat. Cœperunt epulari de die, & convivium non ex more Punico, aut militari diſciplina eſſe: ſed ut in civitate, atque etiam domo divite, ad varias omnium voluptatum illecebras inſtructum. Vnus nec dominorum invitatione, nec ipſius interdum Annibalis, Calavii filius Perolla vinci potuit: ipſique valetudinem excuſans patri, animi quoq; ejus mirabilem interturbationem quum quæreret, ante ſolis ferme occaſum patrem Calavium e convivio egreſſum, ſecutus filius, ubi in ſecretum (hortus erat poſticis ædium) pervenerunt. *Conſilium*, inquit, *affero pater; quo non veniam ſolum peccati, quo defecimus ad Annibalem, impetraturi ab Romanis, ſed in multò majore dignitate & gratia ſimus Campani, quàm unquam fuimus.* Quum mirabundus pater, quidnam eſſet conſilii, quæreret; toga rejecta ab humero

latu

ſuccinctum gladio nudat : *Iam ego*, inquit, *ſanguine Annibalis ſanciam Romanum fœdus. te id prius ſcire volui, ſi forte abeſſe, dum facinus patratur, malles.* Quæ ubi vidit audivitque ſenex, velut ſi jam agendis, quæ audiebat, intereſſet, cum metu : *Per ego te*, inquit, *fili, quæcumque jura liberos jungunt parentibus, precor quæſoque, ne ante oculos patris facere & pati omnia infanda velis. Paucæ horæ ſunt, intra quas jurantes per quicquid Deorum eſt, dextras dextræ jungentes, fidem obſtrinximus ut ſacratis de menſis eſſemus: digreſſi à colloquio extemplo in eum armamur? Surgis ab hoſpitali menſa, ad quam tertius Campanorum adhibitus ab Annibale es: eam ipſam menſam cruentare vis hoſpitis ſanguine? Annibalem modo pater filio meo potui placare, filium Annibali non poſſum? Sed ſit nihil ſancti, non fides, non religio, non pietas: audeantur infanda, ſi non perniciem nobis cum ſcelere afferunt. Unus aggreſſurus es Annibalem? quid illa turba tot liberorum, ſervorumq;? quid in unum intenti omnium oculi? quid tot dextræ? torpeſcentne in amentia illa? Vultum ipſius Annibalis, quem armati exercitus tremunt, quem horret populus Romanus, tu ſuſtinebis? & ſi alia auxilia deſint, meipſum ferire, corpus meum opponentem pro corpore Annibalis, ſuſtinebis? Atqui per meum pectus petendus ille tibi, transfigenduſque eſt. deterreri hic ſine te potius, quam illic vinci. Valeant preces apud te meæ, ſicut pro te hodie valuerunt.* Lacrimantem inde juvenem cernens, medium complectitur, atque oſculo hærens, non antè precibus abſtitit, quam pervicit, ut gladium poneret, fidemque daret, nihil facturum tale. Tum juvenis: *Ego quidem*, inquit, *quam patriæ debeo pietatem,*

 exſol-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

exſolvam patri. tuam doleo vicem, cui ter prod
tæ patriæ ſuſtinendum eſt crimen: ſemel, quu
defectionem iniſti ab Romanis; iterum, quum p
cis cum Annibale fuiſti auctor; tertio hodie, quu
reſtituendæ Romanis Capuæ mora atque impe
mentum tu es. O patria, ferrum, quo pro te a
matus hanc arcem defendere volebam, hoſti n
nime parcens; quando parens extorquet, reci
Hæc quum dixiſſet, gladium in publicum tra
maceriam horti abjecit: & quo minus res i
ſpecta eſſet, ſe ipſe convivio reddidit. Poſte
die ſenatus frequens datus Annibali. ubi p
ma ejus oratio perblanda ac benigna fuit, q
gratias egit Campanis, quod amicitiam ſua
Romanæ ſocietati præpoſuiſſent: & inter
tera magnifica promiſſa pollicitus, brevi cap
Italiæ omnis Capuam fore: juraque inde cu
ceteris populum Romanum etiam petituru
Vnum eſſe exortem Punicæ amicitiæ fœde
que ſecum facti, quem neque eſſe Campanu
neque dici debere; Magium Decium. eum p
ſtulare, ut ſibi dedatur, ac ſe præſente de eo
feratur, ſenatuſque conſultum fiat. Omne
eam ſententiam ierunt: quamquam mag
parti, & vir indignus ea calamitate, & ha
parvo initio minui videbatur jus liberta
Egreſſus curia, in templo magiſtratus co
dit: comprehendique Decium Magium, at
ante pedes deſtitutum, cauſſam dicere ju
Qui quum, manente ferocia animi, nega
lege fœderis id cogi poſſe; tum injectæ ca
næ, ducique ante lictorem in caſtra eſt juſ
Quoad capite aperto eſt ductus, concio
bundus inceſſit, ad circumfuſam undique m
titudinem, vociferans, *Habetis eam libertat*

Ca-

Campani, quam petiſtis; foro medio, luce clara, videntibus vobis, nulli Campanorum ſecundus, vinctus ad mortem rapior. Quid violentius Capua capta fieret? Ite obviam Annibali, exornate urbem, diemque adventus ejus conſecrate, ut hunc triumphum de cive veſtro ſpectetis. Hæc eo vociferante, quum moveri vulgus videretur; obvolutum caput eſt, ociuſque rapi extra portam juſſus. ita in caſtra perducitur: extemploque impoſitus in navim, & Carthaginem miſſus, ne motu aliquo Capuæ ex indignitate rei orto, ſenatum quoque pœniteret dediti principis: & legatione miſſa ad repetendum eum, ne aut negando rem, quam primum peterent, offendendi ſibi novi ſocii; aut tribuendo, habendus Capuæ eſſet ſeditionis ac turbarum auctor. Navem Cyrenas detulit tempeſtas, quæ tum in ditione regum erant. ibi quum Magius ad ſtatuam Ptolemæi regis confugiſſet, deportatus à cuſtodibus Alexandriam ad Ptolemæum; dum eum docuiſſet, contra jus fœderis vinctum ſe ab Annibale eſſe, vinculis liberatur; permiſſumque ut rediret, ſeu Romam, ſeu Capuam mallet. *Nec Magius Capuam ſibi tutam dicere: & Romam eo tempore, quo inter Romanos Campanoſque bellum ſit, tranſfugæ magis quam hoſpitis fore domicilium. nuſquam malle, quam in regno ejus vivere, quem vindicem atque auctorem habeat libertatis.* Dum hæc geruntur, Q. Fabius Pictor à Delphis Romam rediit, reſponſumque ex ſcripto recitavit: Divi quoque in eo erant, quibus quoque modo ſupplicaretur. *Tum ſi ita faxitis Romani, veſtræ res meliores felicioreſque erunt: magis ex ſententia Reſpubl. veſtra vobis procedet, victoriaque duelli*

 populi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

populi Romani erit. Pythio Apollini, Republ. veſtra bene geſta ſervataque, lucris meritis donum mittitote, deque præda, manubiis, ſpoliiſque, honorem habetote. Hæc ubi ex Græco carmine interpretata recitavit, tum dixit, *ſe oraculo egreſſum extemplo his omnibus* Diis *rem divinam thure ac vino feciſſe: juſſumque ab antiſtite, ſicut coronatus laurea corona & oraculum adiſſet, & rem divinam feciſſet; ita coronatum navim aſcendere, nec ante deponere eam, quam Romam perveniſſet. Se quæcumque imperata ſint, cum ſumma religione ac diligentia exſecutum; coronam Romæ in ara Apollinis depoſuiſſe.* Senatus decrevit, u eæ res divinæ ſupplicationeſque primo quoqu tempore cum cura fierent. Dum hæc Rom atque in Italia geruntur, nuncius victoriæ a Cannas Carthaginem venerat Mago Amilca ris filius: non ex ipſa acie à fratre miſſus, ſe retentus aliquot dies in recipiendis civitatib Brutiorum, quæ deficiebant. Is quum ei ſena tus datus eſſet, res geſtas in Italia à fratre e poſuit. *Cum ſex imperatoribus eum, quorum qu tuor conſules, duo dictator ac magiſter equitu fuerint, cum ſex conſularibus exercitibus acie co flixiſſe: occidiſſe ſupra ducenta millia hoſtiun ſupra quinquaginta millia cepiſſe. Ex quatu conſulibus duos occidiſſe; ex duobus ſaucium al rum, alterum toto exercitu amiſſo vix cum qui quaginta hominibus effugiſſe. Magiſtrum eq tum, qui conſularis poteſtatis ſit, fuſum fugatu que: dictatorem, quia ſe in aciem nunquam co miſerit, unicum haberi imperatorem. Brut Appuloſque, partem Samnitum ac Lucanorum feciſſe ad Pœnos. Capuam, quod caput, non Ca paniæ modo, ſed poſt afflictam rem Romanam C*

ne

nenſi pugna, Italiæ ſit, Annibali ſe tradidiſſe. Pro his tantis totque victoriis verum ſacrum diis immortalibus agi haberique. Ad fidem deinde tam lætarum rerum, effundi in veſtibulo curiæ juſſit annulos aureos, qui tantus acervus fuit, ut metientibus, dimidium ſuper treis modios explesse, ſint quidam auctores. Fama tenuit, quæ propior vero eſt, haud plus fuiſſe modio. Adjecit deinde verbis, quo majoris cladis indicium eſſet, neminem, niſi equitem atque eorum ipſorum primores, id gerere inſigne. Summa fuit orationis, *Quo propius ſpes belli perficiendi ſit, eo magis omni ope juvandum Annibalem eſſe. procul enim ab domo militiam eſſe, in media hoſtium terra. magnam vim frumenti pecuniaque abſumi: & tot acies, ut hoſtium exercitus deleſſe, ita victoris etiam copias parte aliqua minuiſſe. Mittendum igitur ſupplementum eſſe, mittendam in ſtipendium pecuniam frumentumque tam benemeritis de nomine Punico militibus.* Secundum hæc dicta Magonis lætis omnibus, Himilco vir factionis Barchinæ, locum Hannonis increpandi eſſe ratus: *Quid eſt Hanno?* inquit, *etiam nunc te pœnitet belli ſuſcepti adverſus Romanos? Iube dedi Annibalem: veta in tam proſperis rebus gratias Diis immortalibus agi. audiamus Romanum ſenatorem in Carthaginienſium curia.* Tum Hanno: *Tacuiſſem hodie, Patres Conſcripti, ne quid in communi gaudio, minus lætum quod eſſet vobis, loquerer. nunc interroganti ſenatori, pœniteatne me adhuc ſuſcepti adverſus Romanos belli; ſi reticeam, aut ſuperbus aut obnoxius videar: quorum alterum eſt hominis alienæ libertatis obliti; alterum ſuæ. Reſpondeam igitur Himilconi, non deſiſſe pœnitere me belli, neque deſiturum ante invictum*

victum noſtrum imperatorem incuſare, quam finitum aliqua tolerabili conditione bellum videro: nec mihi pacis antiquæ deſiderium ulla alia res quam pax nova finiet. Itaque iſta quæ modo Mago jactavit, Himilconi ceteriſq; Annibalis ſatellitibus jam læta ſunt; mihi poſſunt læta eſſe, quia res bello bene geſtæ, ſi volumus fortuna uti, pacem nobis æquiorem dabunt. nam ſi prætermittimus hoc tempus, quo magis dare quam accipere poſſumus videri pacem, vereor ne hæc quoque lætitia luxuriet nobis, ac vana evadat. Quæ tamen nunc quoque qualis eſt? Occidi exercitus hoſtium: mittite milites mihi. quid aliud rogares, ſi eſſes victus? Hoſtium cepi bina caſtra, prædæ videlicet plena: & commeatum, frumentum, & pecuniam date. quid aliud, inquam, ſi ſpoliatus, ſi exutus caſtris eſſes, peteres? Et ne omnia ipſe mirer; (mihi quoque enim, quoniam reſpondi Himilconi, interrogare jus faſq; eſt) velim ſeu Himilco, ſeu Mago reſpondeat: quum ad internecionem Romani imperii pugnatum ad Cannas ſit, conſtetque in defectione totam Italiam eſſe; primum ecquis Latini nominis populus defecerit ad nos? deinde ecquis homo, ex quinq; & triginta tribubus, ad Annibalem transfugerit? Quum utrumque Mago negaſſet: *Hoſtium quidem ergo,* inquit, *adhuc multum ſupereſt. ſed multitudo ea quid animorum, quidve ſpei habeat, ſcire velim.* Quum, id neſcire ſe, Mago diceret: *Nihil facilius ſcitu eſt,* inquit. *Ecquos legatos ad Annibalem Romani miſerunt de pace? ecquam deniq; mentionem pacis Romæ factam eſſe, allatum ad vos eſt?* Quum id quoque negaſſet: *Bellum igitur,* inquit, *tam integrum habemus, quam habuimus, qua die Annibal in Italiam eſt ingreſſus. Quam varia priore Punico bello fuerit, plerique qui meminerimus,*

ſuper-

ſuperſumus. numquam terra marique magis proſperæ res noſtræ viſæ ſunt, quam ante conſules C. Luctatium & A. Poſtumium fuerunt. Luctatio & Poſtumio Conſulibus, devicti ad Ægateis inſulas ſumus. Quod ſi (id quod Dii omen avertant) nunc quoque fortuna aliquid variaverit; tum pacem ſperatis quum vincimur, quam nunc, quum vicimus, dat nemo? Ego, ſi quis de pace conſulet, ſeu deferenda hoſtibus ſeu accipienda; habeo quid ſententiæ dicam: ſi de iis quæ Mago poſtulat, refertis; nec victoribus mitti attinere puto: & fruſtrantibus nos falſa atque inani victoria, multo minus cenſeo mittenda eſſe. Haud multos movit Hannonis oratio. nam & ſimultas cum familia Barchina leviorem auctorem faciebat. & occupati animi præſenti lætitia, nihil quo vanius fieret gaudium ſuum, auribus admittebant: debellatumque mox fore, ſi adniti paululum voluiſſent, rebantur. Itaque ingenti conſenſu fit S. C. Vt Annibali quadraginta Numidarum millia in ſupplementum mitterentur: & quadraginta elephanti, & argenti multa talenta. Dictatorque cum Magone in Hiſpaniam præmiſſus eſt ad conducenda viginti millia peditum, quatuor equitum, quibus exercitus, qui in Italia quique in Hiſpania erant, ſupplerentur. Ceterum hæc, ut in ſecundis rebus, ſegniter ocioſeque geſta ſunt. Romanos præter inſitam induſtriam animis, fortuna etiam cunctari prohibebat. nam nec conſul ulli rei, quæ per eum agenda eſſet, deerat: & dictator M. Iunius, rebus divinis perfectis, latoque, ut ſolet, ad populum, ut equum aſcendere liceret, præter duas urbanas legiones, quæ principio anni à conſulibus con-

ſcriptæ fuerant, & ſervorum delectum, cohorteſque ex agro Piceno & Gallico collectas, ad ultimum prope deſperatæ Reipublicæ auxilium, quum honeſta utilibus cedunt, deſcendit equo, dixitque: *Qui capitalem fraudem auſi, quique pecuniæ judicati in vinculis eſſent; qui eorum apud ſe milites fierent, eos noxa pecuniaque ſ[illegible] exſolvi juſſurum:* & ſex millia hominum Galli[illegible] cis ſpoliis, quæ triumpho C. Flaminii tranſlat[illegible] erant, armavit. itaque cum viginti quinqu[illegible] millibus armatorum ab urbe proficiſcitur. Annibal, Capua recepta, quum iterum Neapolitanorum animos, partim ſpe, partim metu ne[illegible] quiquam tentaſſet, in agrum Nolanum exercitum traducit: & ut non hoſtiliter ſtatim, qui non deſperabat voluntariam deditionem; it[illegible] ſi morarentur ſpem, nihil eorum quæ pati au[illegible] timere poſſent, prætermiſſurus. Senatus, a[illegible] maxime primores ejus in ſocietate Roman[illegible] cum fide perſtare; plebs novarum, ut ſolet r[illegible] rum, atque Annibalis tota eſſe: metumqu[illegible] agrorum populationis, & patienda in obſidi[illegible] ne multa gravia indignaque proponere anim[illegible] neque auctores defectionis deerant. Itaque u[illegible] ſenatum metus cepit, ſi palam contra tend[illegible] rent, reſiſti multitudini concitatæ non poſſ[illegible] clam ſimulando dilationem mali inveniun[illegible] placere enim ſibi defectionem ad Annibale[illegible] ſimulant: quibus autem conditionibus in fo[illegible] dus amicitiamque novam tranſeant, paru[illegible] conſtare. Ita ſpatio ſumpto, legatos prope ad prætoré Romanum Marcellum Claudium qui Caſilini cum exercitu erat, mittunt: d[illegible] centque quanto in diſcrimine ſit Nolana r[illegible] agrum Annibalis eſſe, & Pœnorum urbem e[illegible]
temp

empſo futuram, ni ſubveniatur. concedendo
plebi ſenatum, ubi velint defecturos ſe, ne defi-
cere præfeſtinarent, effeciſſe. Marcellus collau-
latis Nolanis, eadem ſimulatione extrahi rem
n ſuum adventum juſſit: interim celari quæ
ſecum acta eſſent, ſpemque omnem auxilii Ro-
mani. Ipſe à Caſilino Calatiam petit: atque
nde Vulturno amne trajecto, perque agrum
Saticulanum Trebulanumque ſuper Sueſſulam
per montes Nolam pervenit. Sub adventum
prætoris Romani, Pœnus agro Nolano exceſ-
ſit: & ad mare proxime Neapolim deſcendit;
cupidus maritimi oppidi potiundi, quo curſus
navibus tutus ex Africa eſſet. Ceterum poſtea-
quam Neapolim à præfecto Romano teneri
accepit (M. Iunius Syllanus erat, ab ipſis Nea-
politanis accitus) Neapolim quoque ſicut No-
lam non admiſſus, petit Nuceriam. eam quum
aliquandiu circumſediſſet; ſæpe vi, ſæpe ſolici-
tandis nequiquam nunc plebe, nunc principi-
bus, fame demum in deditioné accepit: pactus
ut inermes cum ſingulis abirent veſtimentis:
deinde, ut qui à principio mitis omnibus Itali-
cis, præter Romanos, videri vellet; præmia
atque honores iis qui remanſiſſent, ac militare
vellent ſecum, propoſuit. Nec ea ſpes quem-
quam tenuit. dilapſi omnes, quocumque ho-
ſpitia, aut fortuitus animi impetus tulit, per
Campaniæ urbes, maxime Nolam Neapolim-
que. Quum ferme triginta ſenatores, ac forte
primus quiſque Capuam petiſſent; excluſi inde,
quod portas Annibali clauſiſſent, Cumas ſe
contulerunt. Nuceriæ præda militi data eſt,
urbs direpta atque incenſa. Nolam Marcellus
non ſui magis fiducia præſidii, quam voluntate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

principum habebat. plebs timebatur, & ante omnes L. Bantius, quem conſenſus attentatæ defectionis, ac metus à prætore Romano, nunc ad proditionem patriæ, nunc ſi ea die fortuna defuiſſet, ad transfugiendum ſtimulabat. Erat juvenis acer, & ſociorum ea tempeſtate nobiliſſimus eques. ſeminecem eum ad Cannas in acervo cæſorum corporum inventum, curatumque benigne, etiam cum donis Annibal domum remiſerat. ob ejus gratiam meriti rem Nolanam in jus ditionemque dare voluerat Pœno: anxiumque eum, & ſolicitum cura novandi res, prætor cernebat. Ceterum, quum aut pœna cohibendus eſſet, aut beneficio conciliandus; ſibi aſſumpſiſſe, quam hoſti ademiſſe fortem ac ſtrenuum maluit ſocium, accitumque ad ſe benigne appellat: *Multos eum invidos inter populares habere. inde exiſtimatu facile eſſe, quod nemo civis Nolanus ſibi indicaverit, quam multa ejus egregia facinora militaria eſſent. Sed qui in Romanis militaverit caſtris, non poſſe obſcuram ejus virtutem eſſe. multos ſibi qui cum eo ſtipendia fecerint, referre, qui vir eſſet ille, quaque & quoties pericula pro ſalute ac dignitate populi Romani adiſſet: utique Cannenſi pugna non prius prœlio abſtiterit, quam prope exſanguis ruina ſuperincidentium virorum, equorum, armorumq; ſit oppreſſus. Itaque macte virtute eſto*, inquit. *apud me tibi omnis honos atq; omne præmium erit: & quo frequentior mecum fueris, ſenties eam rem tibi dignitati atque emolumento eſſe.* lætoque juveni promiſſis, equum eximium dono dat, bigatoſque quingentos quæſtorem numerare jubet: lictoribus imperat, ut eum ſe adire, quoties velit, patiantur. Hac comitate Marcelli

fero-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

erocis juvenis animus adeo eſt mollitus, ut nemo inde ſociorum rem Romanam fortius ac fidelius juverit. Quum Annibal ad portas eſſet, (Nolam enim rurſus à Nuceria moverat caſtra) plebſque Nolana de integro ad defectionem ſpectaret, Marcellus, ſub adventum hoſtium, intra muros ſe recepit; non caſtris metuens, ſed ne prodendæ urbis occaſionem nimis multis in eam imminentibus daret. Inſtrui deinde utrimque acies cœptæ; Romanorum pro mœnibus Nolæ; Pœnorum ante caſtra ſua. prœlia hinc parva inter urbem caſtraque, & vario eventu fiebant: quia duces nec prohibere paucos temere roganteis, nec dare ſignum univerſæ pugnæ volebant. In hac continua jam duorum exercituum ſtatione, principes Nolanorum nunciant Marcello, *Nocturna colloquia inter plebem ac Pœnos fieri: ſtatutumque eſſe, ut quum Romana acies egreſſa portis iret, impedimenta eorum ac ſarcinas diriperent, clauderentque deinde portas, muroſque occuparent, ut potientes rerum ſuarum atque urbis, Pœnum inde pro Romano acciperent.* Hæc ubi nunciata ſunt Marcello, collaudatis ſenatoribus Nolanis, priuſquam aliquis motus intus oriretur, fortunam pugnæ experiri ſtatuit. Ad treis portas in hoſtes verſas tripartito exercitum inſtruxit: impedimenta ſubſequi juſſit: calones lixaſque & invalidos milites, vallum ferre. media porta robora legionum & Romanos equites; duabus circa portis novos milites, levemque armaturam ac ſociorum equites ſtatuit. Nolani muros portaſque adire veriti; ſubſidiaque deſtinata impedimentis data, ne occupatis prœlio legionibus in ea impetus fieret. ita inſtructi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſtructi intra portas ſtabant. Annibali ſub ſignis (id quod per aliquot dies fecerat) ad multum diei in acie ſtanti, primo miraculo eſſe, quod nec exercitus Romanus porta egrederetur, nec armatus quiſquam in muris eſſet. ratus deinde prodita colloquia eſſe, metuque reſides factos, partem militum in caſtra remittit, juſſos propere apparatum omnem oppugnandæ urbis in primam aciem afferre: ſatis fidens, ſi cunctantibus inſtaret, tumultum aliquem in urbe plebem moturam. Moxque dum in ſua quiſque miniſteria diſcurſu trepidat ad prima ſigna, ſucceditque ad muros acies, patefacta repentè porta, Marcellus, ſigna canere, clamoremque tolli, ac pedites primum, deinde equites, quanto maximo poſſent impetu, in hoſtem erumpere jubet. Satis terroris tumultuſque in aciem mediam intulerant, quum duabus circa portis P. Valerius Flaccus & C. Aurelius legati in cornua hoſtium erupere. Addidere clamorem lixæ caloneſque, & alia turba cuſtodiæ impedimentorum appoſita, ut paucitatem maxime ſpernentibus Pœnis, ingentis repente exercitus ſpeciem fecerint. Vix equidem auſim affirmare, quod quidam auctores ſunt, duo millia & trecentos hoſtium cæſos: non plus uno Romanos amiſiſſe. ſive tanta, ſive minor victoria fuit; ingens eo die res, ac neſcio an maxima illo bello, geſta ſit. non vinci enim ab Annibale vincere ſolito difficilius fuit, quam poſtea vincere. Annibal ſpe potiundæ Nolæ adempta, quum Acerras receſſiſſet: Marcellus extemplo clauſis portis, cuſtodibuſque diſpoſitis, ne quis egrederetur, quæſtionem in foro de iis qui clam in colloquiis

quiis hoſtium fuerant, habuit: ſupra ſeptuaginta damnatos proditionis ſecuri percuſſit, bonaque eorum juſſit publica eſſe: & ſumma rerum ſenatui tradita, cum exercitu omni profectus ſupra Sueſſulam, caſtris poſitis conſedit. Pœnus Acerras primum ad voluntariam deditionem conatus perlicere, poſteaquam obſtinatos vidit, obſidere inde atque oppugnare parat. ceterum Acerranis plus animi quam virium erat. itaque deſperata tutela urbis, ut circumvallari mœnia viderunt, priuſquam continuarentur hoſtium opera, per intermiſſa munimenta neglectaſque cuſtodias, ſilentio noctis dilapſi, per vias inviaque, qua quemq; aut conſilium, aut terror tulit, in urbes Campaniæ, quas ſatis certum erat non mutaſſe fidem, perfugerunt. Annibal Acerris direptis atque incenſis, quum à Caſilino dictatorem Romanum legioneſque eminus aſpici nunciaſſent, ne quis tam propinquis hoſtium caſtris Capuam quoque recurrat, exercitum ad Caſilinum ducit. Caſilinum eo tempore quingenti Prçneſtini habebant, cum paucis Romanis Latinique nominis, quos eodem audita Cannenſis clades contulerat. hi non confecto Præneſte ad diem delectu, ſerius profecti domo, quum Caſilinum ante adverſæ pugnæ famam veniſſent, & aliis aggregarent ſeſe Romanis ſociiſque, profecti à Caſilino quum ſatis magno agmine irent; avertit eos retro Caſilinum nuncius Cannenſis pugnæ. Ibi quum dies aliquot ſuſpecti Campanis, timenteſq; cavendis ac ſtruendis invicem inſidiis traduxiſſent, jamque de Capuæ defectione agi accipique Annibalem ſatis pro certo habuere; interfectis nocte oppidanis, partem urbis quæ

citra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

citra Vulturnum eſt, (eo enim dividitur amni) occupavêre. idq; præſidium Caſilini habebant Romani. Additur & Peruſina cohors, homines quadringenti & ſexaginta, eodem nuncio, quo Præneſtini paucos ante dies Caſilinum compulſi. & ſatis ferme armatorum ad tam exigua mœnia, & flumine altera parte cincta, tuenda, erat. penuria frumenti, nimium etiam ut videretur hominũ, efficiebat. Annibal quum jam inde haut procul eſſet, Getulos cum præfecto, nomine Iſalca, præmittit: primo, ſi fiat colloquii copia, verbis benignis ad portas aperiendas præſidiumq; accipiendum perlicere jubet: ſin in pertinacia perſtent, rem gerere ac tentare, ſi qua parte invadere urbem poſſit. Vbi ad mœnia acceſſere, quia ſilentium erat, ſolitudo viſa, metuque conceſſum barbarus ratus, moliri portas & ſeras clauſtraque effringere parat. quum patefactis repente portis cohortes duæ ad ipſum inſtructæ intus, ingenti cum tumultu erumpunt, ſtragemque hoſtium faciunt. Ita primis repulſis, Maharbal cum majore robore virorum miſſus, nec ipſe eruptionem cohortium ſuſtinuit. poſtremo Annibal, caſtris ante ipſa mœnia oppoſitis, parvam urbem parvumque præſidium ſumma vi atque omnibus copiis oppugnare parat. ac dum inſtat laceſſitque, corona undique circumdatis mœnibus, aliquot milites & promptiſſimum quemq; è muro turribuſque ictos amiſit. Semel ultro erumpentes agmine elephantorum oppoſito prope interclusit, trepidoſq; compulit in urbem: ſatis multis, ut ex tanta paucitate, interfectis. plures cecidiſſent, ni nox prœlio interveniſſet. Poſtero die omnium animi ad oppugnandum accenduntur;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

untur; utique poſteaquam corona aurea mu-
alis propoſita eſt, atque ipſe dux, caſtelli plano
oco poſiti ſegnem oppugnationem Sagunti ex-
ugnatoribus exprobrabat: Cannarum Thra-
ymenique & Trebiæ ſingulos admonens, uni-
erſoſque. Inde vineæ quoque cœptæ agi, cuni-
ulique: nec ad varios conatus hoſtium aut vis
lla, aut ars deerat. Socii Romani propugna-
ula adverſus vineas ſtatuere, tranſverſis cuni-
ulis hoſtium cuniculos excipere, & palam &
lam cœptis obviam ire; donec pudor etiam
nnibalem ab incœpto avertit: caſtriſq; com-
nunitis ac præſidio modico impoſito, ne o-
niſſa res videretur, in hiberna Capuam con-
eſſit. Ibi partem majorem hiemis exercitum
n tectis habuit; adverſus omnia humana mala
æpe ac diu durantem, bonis inexpertum atque
nſuetum. itaque quos nulla mali vicerat vis,
erdidere nimia bona ac voluptates immodi-
æ: & eo impenſius, quo avidius, ex inſolentia
n eas ſe immerſerant. Somnus enim, & vinum,
c epulæ, & ſcorta, balneaque, & ocium, con-
uetudine indies blandius, ita enervaverunt
orpora animoſque, ut magis deinde præteritæ
os victoriæ quam præſentes tutarentur vires:
najuſque id peccatum ducis apud peritos ar-
ium militarium haberetur, quam quod non
x Cannenſi acie protinus ad urbem Romam
luxiſſet. illa enim cunctatio, diſtuliſſe modo
victoriam videri potuit; hic error vires ade-
miſſe ad vincendum. Itaque, hercule, velut ſi
um alio exercitu à Capua exiret, nihil uſquam
priſtinæ diſciplinæ tenuit. nam & redierunt
plerique ſcortis impliciti: & ubi primum ſub
pellibus haberi cœpti ſunt, viaque & alius mili-
taris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

taris labor excepit, tyronum modo, corporibus animiſque deficiebant: & deinde per omne æſtivorum tempus magna pars ſine commeatibus ab ſignis dilabebantur: neque aliæ latebræ, quam Capua, deſertoribus erant. Ceterum, miteſcente jam hieme, ducto ex hibernis milite, Caſilinum redit. ubi quamquam ab oppugnatione ceſſatum erat, obſidio tamen continuata oppidanos præſidiumque ad ultimum inopię adduxerat. Caſtris Romanis T. Sempronius præerat; dictatore auſpiciorum repetendorum cauſſa profecto Romam. Marcellum & ipſum cupientem ferre auxilium obſeſſis, Vulturnus amnis, inflatus aquis, & preces Nolanorum atque Acerranorum, tenebant; Campanos timentium, ſi pręſidium Romanum abſceſſiſſet. Gracchus aſſiſtens tantum Caſilino, quia edictum erat dictatoris, ne quid abſente eo rei gereret, nihil movebat: quamquam quæ facile omnem patientiam vincerent, nunciabantur à Caſilino. nam & præcipitaſſe ſe quoſdam non tolerantes famem, conſtabat: & ſtare inermes in muris, nuda corpora ad miſſilium telorum ictus præbentes. Ea ægre patiens Gracchus; quum neque pugnam conſerere dictatoris injuſſu auderet; pugnandum autem eſſe, ſi palam frumentum importare vellet, videret; neque clam importandi ſpes eſſet; farre, ex agris circa undique convecto, quum complura dolia compleſſet, nuncium ad magiſtratum Caſilinum miſit, ut exciperent dolia, quæ amnis deferret. Inſequenti nocte intentis omnibus in flumen, ac ſpem ab nuncio Romano factam, dolia medio miſſa amni defluxerunt: æqualiter inter omnes frumentum diviſum. Id poſtero
quoque

roque die ac tertio factum eſt. nocte & mitte-
ntur & perveniebant: eo cuſtodias hoſtium
llebant. Imbribus deinde continuis citatior
lito amnis, tranſverſo vortice dolia impulit
ripam quam hoſtes ſervabant. ibi hærentia
ter obnata ripis ſalicta conſpiciuntur: nun-
atumque Annibali eſt, & deinde intentiore
ſtodia cautum, ne quid falleret Vulturno ad
bem miſſum. Nuces inde fuſæ ab Romanis
ſtris, quum medio amni ad Caſilinum deflue-
nt, cratibus excipiebantur. Poſtremo ad id
ntum inopiæ eſt, ut lora detractaſque ſcutis
lles, ubi fervida molliſſent aqua, mandere
narentur, nec muribus aliove animali abſti-
erent, & omne herbarum radicumque genus
ggeribus infimi muri eruerent; & quum ho-
es obaraſſent quicquid herbidi terreni extra
urum erat, raporum ſemen injecerunt, ut
nnibal, Eone uſque dum ea naſcantur, ad Ca-
linum ſeſſurus ſum, exclamaret: & qui nul-
m antea pactionem auribus admiſerat, tum
emum agi ſecum eſt paſſus de redemptione li-
erorum capitum. Septunces auri in ſingulos
recium convenit. Fide accepta, ſeſe tradide-
unt: donec omne aurum perſolutum eſt in
inculis habiti: tum remiſſi Cumas cum fide.
d verius eſt, quam ab equite in abeuntes im-
iſſo interfectos. Præneſtini maxima pars fuê-
e. ex quingentis ſeptuaginta, qui in præſidio
erunt, minus dimidium, ferrum fameſque
bſumpſit: ceteri incolumes Præneſte cum præ-
ore ſuo Manicio (ſcriba is antea fuerat) re-
ierunt. Statua ejus indicio fuit, Præneſte in
oro ſtatuta, loricata, amicta toga, velato ca-
ite: & tria ſigna cum titulo laminæ æneæ in-
ſcripto,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſcripto, *Manicium pro militibus qui Caſilini*
præſidio fuerint, votum voviſſe. Idem titulus t
bus ſignis in æde Fortunæ poſitis fuit ſub
ctus. Caſilinum oppidum redditum Campa
eſt; firmatum ſeptingentorum militum de
ercitu Annibalis præſidio: ne ubi Pœnus in
abſceſſiſſet, Romani oppugnarent. Præneſti
militibus ſenatus Romanus, duplex ſtipendiu
& quinquennii militiæ vacationem decrev
civitate quum donarentur ob virtutem, n
mutaverunt. Peruſinorum caſus obſcurior
ma eſt: quia nec ipſorum monumento ullo
illuſtratus, nec decreto Romanorum. Eod
tempore Petellinos, qui uni ex Brutiis man
rant in amicitia Romana, non Carthagini
ſes modo, qui regionem obtinebant, ſed Bru
quoque ceteri ob ſeparata ab ſe conſilia opp
gnabant. Quum obſiſtere malis nequirent P
tellini, legatos Romam ad præſidium pet
dum miſerunt. quorum preces lacrimæque
queſtus enim flebiles, quum ſibimetipſi con
lere juſſi ſunt, ſeſe in veſtibulo curiæ profu
runt) ingentem miſericordiam Patribus ac p
pulo moverunt. conſultique iterum à M. Æ
lio Prætore patres, circumſpectis omnibus i
perii viribus, fateri coacti, nihil jam longinq
ſociis in ſe præſidii eſſe; redire domum, fide
ad ultimum expleta, conſulere ſibimetipſos
præſenti fortuna juſſerunt. Hæc poſteaqua
renunciata legatio Petellinis eſt, tantus repen
mœror pavorq; ſenatum eorum cepit, ut p
profugiendi qua quiſque poſſet, ac deferen
urbis auctores eſſent: pars quando deſerti à v
teribus ſociis eſſent, adjungendi ſe ceteris B
tiis, ac per eos dedendi Annibali. Vicit tam

ea pars, quæ nihil raptim nec temere agendum conſulendumque de integro cenſuit Re laxata poſtero die per minorem trepidationem retinuerunt optimates, ut convectis omnibus ex agris, urbem ac muros firmarent. Per idem fere tempus literæ ex Sicilia Sardiniaque Romam allatæ. Priores ex Sicilia Otacilii Proprætoris in ſenatu recitatæ ſunt: L. Furium Prætorem cum claſſe ex Africa Lilybæum veniſſe: ipſum graviter ſaucium in diſcrimine ultimo vitæ eſſe. militi & navalibus ſociis neque ſtipendium neque frumentum ad diem dari; neque unde detur, eſſe. Magnopere ſuadere, ut quam primum ea mittantur: ſibique ſi ita videatur, ex novis prætoribus ſucceſſorem mittant. Eademque ferme de ſtipendio frumentoque ab A. Cornelio Mammula Proprætore ex Sardinia ſcripta. Reſponſum utriſque, non eſſe unde mitteretur. juſſique ipſi, claſſibus atque exercitibus ſuis conſulerent. Otacilius, ad unicum ſubſidium populi Romani Hieronem legatos quum miſiſſet, in ſtipendium, quantum argenti opus fuit, & ſex menſium frumentum, accepit. Cornelio in Sardinia civitates ſociæ benigne contulerunt. Et Romæ quoque propter penuriam argenti, triumviri menſarii rogatione Minucii trib. pleb. facti, L. Æmilius, qui conſul cenſorque fuerat: & M. Attilius Regulus, qui bis conſul fuerat: & L. Scribonius Libo, qui tum tribunus pleb. erat. Et duumviri creati, M. & C. Attilii, ædem Concordiæ, quam L. Manlius Prætor voverat, dedicaverunt. Et tres pontifices creati, Q. Cæcilius Metellus, Q. Fabius Maximus, & Q. Fulvius Flaccus; in locum P. Scantinii demortui, & L. Æmilii Paulli

Conſulis,

Conſulis, & Q. Ælii Pæti, qui ceciderant in
gna Cannenſi. Quum cetera quæ continuis
dibus fortuna minuerat, quantum con
humanis aſſequi poterant, patres expleſſe
tandem ſe quoque & ſolitudinem curiæ, pa
tatemque convenientium ad publicum co
lium reſpexerunt. neque enim poſt L. Æmil
& C. Flaminium cenſores ſenatus lectus fue
quum tantum ſenatorum adverſæ pugnæ
hoc ſui quemque caſus per quinquennium
ſumpſiſſent. Quum de ea re M. Æmilius Præ
dictatore poſt Caſilinum amiſſum prof
jam ad exercitum, expoſcentibus cunctis r
liſſet; tum Sp. Carvilius, quum longa ora
ne non ſolum inopiam, ſed paucitatem et
civium, ex quibus in Patres legerentur, c
queſtus eſſet; explendi ſenatus cauſſa, &
gendi arctius Latini nominis, pro magn
ſuadere, dixit, ut ex ſingulis populis Latinor
binis ſenatoribus, ſi Patres Romani cen
ſent, civitas daretur: atque in demortuo
locum in ſenatum legerentur. Eam ſenten
haud æquioribus animis, quam ipſorum qu
dam poſtulatum Latinorum Patres audier
& quum fremitus indignantium tota cur
ſet; & præcipue Manlius, eſſe etiam nunc
pis ejus virum, diceret, ex qua quonda
Capitolio Conſul minatus eſſet, quem Lati
in curia vidiſſet, eum ſua manu ſe interfe
rum; Q. Fabius Maximus, *Numquam rei*
alieniore tempore mentionem factam in ſenatu di-
xit, *quam inter tam ſuſpenſos ſociorum ani*
incertamque fidem, id tactum, quod inſuper
citaret eos. eam unius hominis temerariam
cem ſilentio omnium extinguendam eſſe: & ſi

umq

umquam arcani ſanctive ad ſilentium in curia fuerit, id omnium maxime tegendum, occulendum, obliviſcendum, pro non dicto habendum eſſe. ita ejus rei oppreſſa mentio eſt. Dictatorem, qui cenſor ante fuiſſet, vetuſtiſſimuſque ex eis qui viverent cenſoriis eſſet, creari placuit, qui ſenatum legeret: accirique C. Terentium conſulem ad dictatorem dicendum juſſerunt. qui quum ex Appulia, relicto ibi præſidio, magnis itineribus Romam rediſſet; nocte proxima, ut mos erat, M. Fabium Buteonem ex S. C. ſine magiſtro equitum dictatorem in ſex menſes dixit. Is, ubi cum lictoribus in Roſtra aſcendit, *neque duos dictatores tempore uno, quod numquam antea factum eſſet, probare ſe,* dixit: *neque dictatorem ſe ſine magiſtro equitum: nec cenſoriam vim permiſſam uni & eidem iterum: nec dictatori, niſi rei gerendæ cauſſa creato, in ſex menſes datum imperium. Quæ immoderata fors, tempus ac neceſſitas fecerint, iis ſe modum impoſiturum. nam neque ſenatu quemquam moturum ex iis quos C. Flaminius, L. Æmilius cenſores in ſenatum legiſſent: tranſcribi tantum recitarique eos juſſurum; ne penes unum hominem judicium arbitriumque de fama ac moribus ſenatoris fuerit: & ita in demortuorum locum ſublecturum, ut ordo ordini, non homo homini prælatus videretur.* Recitato vetere ſenatu, inde primum in demortuorum locum legit, qui poſt L. Æmilium & C. Flaminium cenſores curulem magiſtratum cepiſſent, necdum in ſenatum lecti eſſent; ut quiſque eorum primus creatus erat: tum legit, qui ædiles, tribuni plebeji, quæſtoreſve fuerant: tum ex iis qui ſpolia ex Romano hoſte fixa domi haberent, aut civicam coronam accepiſſent. Ita centum ſeptua-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſeptuaginta ſeptem cum ingenti approbatio
omnium in ſenatum lectis, extemplo ſe ma
ſtratu abdicavit, privatuſque de Roſtris deſc
dit; lictoribus abire juſſis. turbæque ſe imm
ſcuit privatas agentium res; tempus hoc ſed
terens, ne deducendi ſui cauſſa populum de
ro abduceret: neque tamen elanguit cura h
minum ea mora, frequenteſque eum domu
deduxerunt. Conſul nocte inſequenti ad ex
citum rediit; non facto certiore ſenatu, ne c
mitiorum cauſſa in urbe retineretur. Poſtr
die conſultus à M. Pomponio prætore ſe
tus, decrevit dictatori ſcribendum, uti, ſi è
publica cenſeret eſſe, ad conſules ſubrog
dos veniret cum magiſtro equitum, & præ
re M. Marcello, ut ex iis præſentibus noſce
Patres poſſent, quo ſtatu Reſpublica eſſet, c
ſiliaque ex rebus caperent. Qui acciti era
omnes venerunt, relictis legatis qui legioni
præeſſent. Dictator, de ſe pauca ac modice
cutus, in magiſtrum equitum, T. Semproni
Gracchum, magnam partem gloriæ vert
comitiaque edixit, quibus L. Poſtumius
tium abſens, qui tum Galliam provinciam
tinebat, & T. Sempronius Gracchus, qui t
magiſter equitum eo accurrerat, conſules cr
rentur. Prætores inde creati, M. Valerius L
vinus, Ap. Claudius Pulcher, Q. Fulvius Fl
cus, Q. Mucius Scævola. Dictator, creatis m
giſtratibus, Theanum in hiberna ad exercit
rediit; relicto magiſtro equitum Romæ:
quum poſt paucos dies magiſtratum initur
eſſet, de exercitibus ſcribendis comparandiſ
in annum, Patres conſuleret. Quum eæ res m
xime agerentur, nova clades nunciata; a
ſu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſuper alia cumulante in eum annum fortuna; L. Poſtumium conſulem deſignatum, in Gallia ipſum atque exercitum deletos. Silva erat vaſta (Litanam Galli vocant) qua exercitum traducturus erat. ejus ſilvæ dextra lævaq; circa viam Galli arbores ita inciderant, ut immotæ ſtarent, momento levi impulſæ occiderent. Legiones duas Romanas habebat Poſtumius, ſociûmque ab ſupero mari tantum conſcripſerat, ut viginti quinque millia armatorum in agros hoſtium induxiſſet. Galli oras extremæ ſilvæ quum circumſediſſent, ubi intravit agmen ſaltum, tum extremas arborum ſuccíſarum impellunt. quæ alia in aliam, inſtabilem per ſe ac male hærentem, incidentes, ancipiti ſtrage, arma, viros, equos obruerunt, ut vix decem homines effugerẽt. Nam quum exanimati pleriq; eſſent arborum truncis fragmentiſque ramorum, ceteram quoq; multitudinem inopinato malo trepidam, Galli, ſaltum omnem armati circumſidentes, interfecerunt; paucis è tanto numero captis, qui pontem fluminis petentes, obſeſſo ante ab hoſtibus ponte intercluſi ſunt. Ibi Poſtumius, omni vi, ne caperetur obnixus, occubuit. ſpolia corporis caputq; ducis præciſum Boii ovantes, templo, quod ſanctiſſimum eſt apud eos, intulere: purgato inde capite, ut mos iis eſt, calvam auro cælavere. idq; ſacrum vas iis erat, quo ſolennibus libarent: poculumq; idem ſacerdoti eſſe, ac templi antiſtibus. Præda quoque haud minor Gallis quam victoria fuit. nam etſi magna pars animalium ſtrage ſilvæ oppreſſa erat, tamen cæteræ res, quia nihil diſſipatum fuga eſt, ſtratæ per omnem jacentis agminis ordinem inventæ ſunt. Hac nunciata

clade,

clade, quum per dies multos in tanto pavore fuiſſet civitas, ut, tabernis clauſis, velut nocturna ſolitudine per urbem acta, ſenatus ædilibus negotium daret, ut urbem circumirent, aperirique tabernas, & mœſtitiæ publicæ ſpeciem urbi demi juberent; tum T. Sempronius ſenatum habuit, conſolatuſque Patres eſt & adhortatus, *ne, qui Cannenſi ruinæ non ſuccubuiſſent, ad minores calamitates animos ſummitterent. ad ad Carthaginienſes hoſtes Annibalemque attinet, proſpera modo eſſet, ſicut ſperaret, fortuna; Gallicum bellum & omitti tuto & differri poſſe: ultionemq; eam fraudis in Deorum ac populi Romani poteſtate fore. De hoſte Pœno exercitibuſq; per quos id bellum gereretur, conſultandum atque agitandum.* Ipſe primum quid peditum equitumque, quid civium, quid ſociorum in exercitu eſſet dictatoris, diſſeruit. Tum Marcellus ſuarum copiarum ſummam expoſuit. Quid in Appulia in C. Terentio conſule eſſet, à peritis quæſitum eſt: duone conſulares exercitus ſatis firmi tanto bello ſufficerent, inibatur ratio. itaque Galliam, quamquam ſtimulabat juſta ira, omitti eo anno placuit. Exercitus dictatoris Conſuli decretus eſt. *De exercitu Marcelli, qui ex fuga Cannenſi eſſent, in Siciliam eos traduci, atq; ibi militare, donec in Italia bellum eſſet, placuit. eodem ex dictatoris legionibus rejici militem minimi quiq; roboris: nullo præſtituto militiæ tempore, niſi quod ſtipendiorum legitimorum eſſet. Duæ legiones urbanæ alteri Conſuli, qui in locum L. Poſtumii ſuffectus eſſet, decretæ ſunt: eumque, quum primum ſalvus auſpiciis poſſet, creari placuit. legiones præterea duas primo quoque tempore ex Sicilia acciri. atque inde conſul, cui legiones urbanæ eveniſſent, mi-*

militum ſumeret quantum opus eſſet. C. Terentio Conſuli prorogari in annum imperium: neque de eo exercitu quem ad præſidium Appuliæ haberet, quicquam minui. Dum hæc in Italia geruntur apparanturque, nihilo ſegnius in Hiſpania bellum erat: ſed ad eam diem magis proſperum Romanis. P. & Cn. Scipiones inter ſe partiti copias, ut Cn. terra, P. mari, navibuſq; rem gereret. Aſdrubal Pœnorum imperator, neutri parti virium ſatis fidens, procul ab hoſte, intervallo ac locis tutis tenebat ſe: cui multum ac diu obteſtanti, quatuor millia peditum, & quingenti equites in ſupplementum miſſi ex Africa ſunt. Tum refecta tandem ſpe, caſtra propius hoſtem movit: claſſemque & ipſe inſtrui pararique jubet, ad inſulas maritimamq; oram tutandam. In ipſo impetu movendarum de integro rerum, perculit eum præfectorum navium tranſitio: qui poſt claſſem ad Iberum per pavorem deſertam graviter increpiti, numquam deinde ſatis fidi aut duci aut Carthaginienſium rebus fuerant. Fecerant ii transfugæ motum in Carpeſiorum gente, deſciverantque iis auctoribus urbes aliquot: una etiam ab ipſis vi capta fuerat. In eam gentem verſum ab Romanis bellum eſt: infeſtoque exercitu Aſdrubal ingreſſus agrum hoſtium, pro captæ ante dies paucos urbis mœnibus, Galbum nobilem Carpeſiorum ducem, cum valido exercitu caſtris ſe detinentem, aggredi ſtatuit. Præmiſſa igitur levi armatura, quæ eliceret hoſtes ad pugnam, peditum partem ad depopulandum per agros paſſim dimiſit, ut palantes exciperent. Simul & ad caſtra tumultus erat, & per agros fugaque & cædes, deinde undique diverſis iti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

neribus quum in caſtra ſe recepiſſent, adeo r
pente deceſſit animis pavor, ut non ad mun
menta modo defendenda ſatis animorum e
ſet, ſed etiam ad laceſſendum hoſtem prœli
Erumpunt igitur agmine è caſtris, tripudia
tes, more ſuo: repentinaque eorum audac
terrorem hoſti paulo ante ultro laceſſenti i
cuſſit. itaque & ipſe Aſdrubal, in collem ſa
arduum, tutumque flumine etiam objecto, tu
copias ſubducit, & præmiſſam levem armat
ram, equiteſque palatos, eodem recepit: n
aut colli aut flumini ſatis fidens, vallo caſ
permunit. In hoc alterno pavore, certami
aliquot ſunt contracta. nec Numida Hiſpa
eques par fuit: nec jaculator Maurus cetra
velocitate pari, robore animi viriumque, a
quantum præſtanti. Poſteaquam neque elic
Pœnum ad certamen obverſati caſtris po
rant, neque caſtrorum oppugnatio facilis er
urbem Aſenam, quo fines hoſtium ingredi
Aſdrubal frumentum commeatuſq; alios co
vexerat, vi capiunt, omniq; circa agro poti
tur. nec jam aut in agmine aut in caſtris, u
imperio contineri. Quam ubi negligentiam
re (ut fit) bene geſta oriri ſenſerat Aſdrubal,
hortatus milites, ut palantes ſignis hoſtes
grederentur; degreſſus colle, pergit ire acie
ſtructa ad caſtra. quem ut adeſſe tumult
nuncii refugientes ex ſpeculis ſtationibu
attulere, ad arma conclamatum eſt. Vt qui
arma ceperat, ſine imperio, ſine ſigno,
compoſiti inordinati in prœlium ruunt.
primi conſeruerant manus, quum alii ca
vatim currerent, alii nondum è caſtris
ſent. tum primo ipſa audacia terruere hoſ
de

deinde rari in confertos illati: quum paucitas parum tuta eſſet, reſpicere alii alios, & undique pulſi coire in orbem; & dum corporibus applicantur, armaq; armis jungunt, in arctum compulſi, quum vix movendis armis ſatis ſpacii eſſet, corona hoſtium cincti, ad multum diei cæduntur. Exigua pars eruptione facta, ſilvas ac montes petit: parique terrore & caſtra ſunt deſerta, & univerſa gens poſtero die in deditionem venit. Nec diu in pacato manſit. nam ſubinde ab Carthagine illatum eſt, ut Aſdrubal primo quoque tempore in Italiam exercitum duceret. quæ vulgata res per Hiſpaniam, omnium ferme animos ad Romanos avertit. Itaq; Aſdrubal extemplo literas Carthaginem mittit; indicans, *quanto fama profectionis ſuæ damno fuiſſet. Si vero inde pergeret, priuſquam Iberum tranſiret, Romanorum Hiſpaniam fore. Nam præterquam quod nec præſidium nec ducem haberet, quem relinqueret pro ſe; imperatores eſſe Romanos, quibus vix æquis viribus reſiſti poſſit. Itaque ſi ulla Hiſpaniæ cura eſſet, ſucceſſorem ſibi cum valido exercitu mitterent: cui ſi omnia proſpere evenirent, non tamen ocioſam provinciam fore.* Hæ literæ quamquam primo admodum moverunt ſenatum; tamen quia Italiæ cura prior potiorque erat, nihil de Aſdrubale, neque de copiis ejus mutatum. Himilco, cum exercitu juſto, & aucta claſſe, ad retinendam terra marique, ac tuendam Hiſpaniam eſt miſſus, qui ut pedeſtres navaleſque copias trajecit; caſtris communitis, navibuſque ſubductis, & vallo circumdatis, cum equitibus delectis ipſe, quantum maximè accelerare poterat, per dubios infeſtoſque populos juxta intentus ad Aſdru-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

balem pervenit. Quum decreta ſenatus ma
dataque expoſuiſſet, atque edidiciſſet ipſe inv
cem, quemadmodum tractandum bellum
Hiſpania foret, retro in ſua caſtra rediit; nul
re quam celeritate tutior, quod undique abi
rat, antequam populi conſentirent. Aſdrub
priuſquam moveret caſtra, pecunias imper
populis omnibus ſuæ ditionis; ſatis gnarus, A
nibalem tranſitus quoſdam precio mercatu
nec auxilia Gallica aliter quam conducta h
buiſſe; inopem tantum iter ingreſſum, vix p
netraturum ad Alpes fuiſſe. pecuniis igitur
ptim exactis, ad Iberum deſcendit. Decreta
Carthaginienſium & Aſdrubalis iter ubi ad R
manos ſunt perlata, omnibus omiſſis reb
ambo duces, junctis copiis, ire obviam cœp
atque obſiſtere parant; rati ſi Annibali,
per ſe ipſi tolerando Italiæ hoſti, Aſdrubal d
atque Hiſpanienſis exercitus eſſet junctus, ill
Romani finem imperii fore. His anxii cu
ad Iberum contrahunt copias, & tranſito a
ne, quum diu conſultaſſent, utrum caſtra
ſtris conferrent, an ſatis haberent, ſociis C
thaginienſium oppugnandis, morari ab itin
propoſito hoſtem; urbem à propinquo flum
Iberam appellatam, opulentiſſimam ea tem
ſtate regionis ejus, oppugnare parant. quod
ſenſit Aſdrubal, pro ope ferenda ſociis, pe
ipſe ire ad urbem, deditam nuper in fidem
manam, oppugnandam. ita jam cœpta obſ
omiſſa ab Romanis eſt, & in ipſum Aſdruba
verſum bellum. Quinque millium interv
caſtra diſtantia habuere paucos dies: nec
levibus prœliis, nec ut in aciem exirent, tan
uno eodemq; die velut ex compoſito utri
ſig

ſignum pugnæ propoſitum eſt, atque omnibus copiis in campum deſcenſum eſt. Triplex ſtetit Romana acies. peditum pars ante ſigna locata, pars poſt ſigna accepta, equites cornua cinxere. Aſdrubal mediam aciem Hiſpanis firmat: in cornibus, dextro Pœnos locat, lævo Afros: mercenariorumque auxilia equitum, Numidas Pœnorum peditibus: ceteros Afros pro cornibus opponit. nec omnes Numidæ in dextra locati cornu, ſed quibus deſultorum in modum, binos trahentibus equos inter acerrimam ſæpe pugnam in recentem equum ex feſſo armatis tranſultare mos erat: tanta velocitas ipſis, tamque docile equorum genus eſt. Quum hoc modo inſtructi ſtarent, imperatorum utriuſque partis haud ferme diſpares ſpes erant. nam ne multum quidem, aut numero, aut genere militum, hi aut illi præſtabant: militibus longe diſpar animus erat. Romanis enim, quamquam procul à patria pugnarent, facile perſuaſerant duces, pro Italia atq; urbe Roma eos pugnare. itaque, velut quibus reditus in patriam eo diſcrimine pugnæ verteretur, obſtinaverant animis, vincere aut mori. Minus pertinaces viros habebat altera acies. nam maxima pars Hiſpani erant: qui vinci in Hiſpania, quam victores in Italiam trahi, malebant. Primo igitur concurſu quum vix pila conjecta eſſent, retulit pedem media acies, inferentibuſque ſeſe magno impetu Romanis terga vertit. Nihilo ſegnius in cornibus prœlium fuit. hinc Pœnus, hinc Afer urget: & velut in circumventos prœlio ancipiti pugnant. Sed quum in medium tota jam coiſſet Romana acies, ſatis virium ad dimovenda hoſtium cornua habuit.

itaque duo diverſa prœlia erant: utroque Ro mani, ut qui pulſis tandem mediis, & numer & robore virorum præſtarent, haud dubie ſu perarunt. Magna vis hominũ ibi occiſa. & ni Hiſpani vix dum conſerto prœlio tam effuſe fu giſſent, perpauci ex tota ſuperfuiſſent acie. E queſtris pugna nulla admodum fuit. quia ſimu inclinatam mediam aciem Mauri Numidæqu viderunt, extemplo fuga effuſa nuda cornua elephantis quoque præ ſe actis, deſeruere. Et A drubal uſque ad ultimum eventum pugnæ mo ratus, è media cæde cum paucis effugit. Caſtr Romani cepere, atq; inde diripuere. Ea pugna ſi qua dubia in Hiſpania erant, Romanis adjun xit: Aſdrubalique non modo in Italiam tradu cendi exercitus, ſed ne manendi quidem ſat tuto in Hiſpania, ſpem reliquit. Quæ poſtea quam literis Scipionum Romæ vulgata ſunt non tam victoria, quam prohibito Aſdrubal in Italiam tranſitu lætabantur. Dum hęc in H ſpania geruntur, Petellia in Brutiis aliquot po menſibus quam cœpta oppugnari erat, ab H milcone, præfecto Annibalis, expugnata e multorumque ſanguine ac vulneribus ea Pœ nis victoria ſtetit: nec ulla magis vis obſeſſo quam fames expugnavit. abſumptis enim fru gum alimentis, carniſq; omnis generis quadru pedum; ſutrinæ poſtremo coriis, herbiſq; & r dicibus, & corticibus teneris, ſtrictiſque rub vixere: nec, antequam vires ad ſtandum in m ris ferendaque arma deerant, expugnati ſun Recepta Petellia, Pœnus ad Conſentiam copi traducit: quam minus pertinaciter defenſa intra paucos dies in deditionem accepit. Iiſde ferme diebus, & Brutiorum exercitus, Croton

Græca

Græcam urbem, circumſedit; opulentam quondam armis viriſque: tum jam adeo multis magniſque cladibus afflictam, ut omnis ætatis minus viginti millia civium ſupereſſent. itaque urbe defenſoribus vacua, facile potiti ſunt hoſtes: arx tantum retenta, in quam inter tumultum captæ urbis è media cæde quidam effugere. Et Locrenſes deſcivere ad Brutios Pœnoſque; prodita multitudine à principibus. Rhegini tantummodo regionis ejus, & in fide erga Romanos, & poteſtatis ſuæ ad ultimum manſerunt. In Siciliam quoque eadem inclinatio animorum pervênit: & ne domus quidem Hieronis tota ab defectione abſtinuit. namque Gelo maximus ſtirpis, contempta ſimul ſenectute patris, ſimul poſt Cannenſem cladem, Romana ſocietate ad Pœnos defecit: moviſſetque in Sicilia res, niſi mors adeo opportuna, ut patrem quoque ſuſpicione adſpergeret, armantem eum multitudinem, ſolicitantem ſocios abſumpſiſſet. Hæc eo anno in Italia, in Africa, in Sicilia, in Hiſpania vario eventu acta. Exitu anni Q. Fabius Maximus à ſenatu poſtulavit, ut ædem Veneris Erycinæ, quam dictator voviſſet, dedicare liceret. Senatus decrevit, ut T. Sempronius Conſul deſignatus, quum primum magiſtratum iniſſet, ad populum ferret, ut duumviros eſſe juberet ædis dedicandę cauſſa. Et M. Æmilio Lepido, qui bis conſul augurque fuerat, filii tres, Lucius, Marcus, Quintus, ludos funebres per triduum, & gladiatorum paria duo & viginti per triduum in foro dederunt. Ædiles curules C. Lætorius, & Tib. Sempronius Gracchus, Conſul deſignatus, qui in ædilitate magiſter equitum fuerat, ludos Ro-

manos fecerunt, qui per triduum inſtaurat
ſunt. Plebeii ludi à M. Aurelio Cotta, & M. Clau
dio Marcello ter inſtaurati ſunt. Circumacto
tertio anno Punici belli, Tib. Sempronius Con
ſul Idibus Martiis magiſtratum iniit. Prætore
Q. Fulvius Flaccus, qui antea conſul cenſorqu
fuerat, urbanam; M. Valerius Lævinus peregri
nam ſortem in juriſdictione habuit. Ap. Clau
dius Pulcher Siciliam, Q. Mucius Scævola Sar
diniam ſortiti ſunt. M. Marcello Proconſul
imperium eſſe populus juſſit, quod poſt Can
nenſem cladem unus Romanorum imperato
rum in Italia proſpere rem geſſiſſet. Senatu
quo die primum eſt in Capitolio conſultus, de
crevit, ut eo anno duplex tributum imperare
tur; ſimplex confeſtim exigeretur, ex quo ſti
pendium præſens omnibus militibus daretur
præterquam qui milites ad Cannas fuiſſent
Inde de exercitibus ita decretum eſt, ut duabu
legionibus urbanis Tib. Sempronius Conſu
Cales ad conveniendum diem ediceret. Ind
ſex legiones in caſtra Claudiana ſupra Sueſ
ſulam deducerentur. quæ ibi legiones eſſent
(erant autem Cannenſis maxime exercitus
eas App. Claudius Pulcher Prætor in Siciliam
trajiceret: quæque in Sicilia eſſent, Romam
deportarentur. Ad exercitum, cui ad conve
niendum Cales edicta dies erat, M. Claudiu
Marcellus miſſus: iſque juſſus in caſtra Clau
diana deducere urbanas legiones. Ad veterem
exercitum accipiendum, ducendumque in Si
ciliam, T. Metilius Croto legatus ab Ap. Clau
dio eſt miſſus. Taciti primo exſpectaverant ho
mines, uti conſul comitia collegæ creando ha
beret. deinde, ubi ablegatum, velut de in
duſtria

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

duſtria, M. Marcellum viderunt, quem maximè conſulem in eum annum ob egregie in prętura res geſtas creari volebant, fremitus in curia eſt ortus. Quod ubi ſenſit conſul; *Vtrumque*, inquit, *è Republica fuit, Patres Conſcripti, & M. Claudium ad permutandos exercitus in Campaniam proficiſci, & comitia non prius edici, quam is inde, confecto, quod mandatum eſt, negotio, revertiſſet. Vt vos conſulem, quem tempus Reipublicæ poſtularet, quemque maxime vultis, haberetis.* Ita de comitiis, donec rediit Marcellus, ſilentium fuit. Interea duumviri creati ſunt Q. Fabius Maximus & T. Otacilius Craſſus, ædibus dedicandis: Menti Otacilius, Fabius Veneri Erycinæ. Vtraque in Capitolio eſt; canali uno diſcretæ. Et de trecentis equitibus Campanis, qui in Sicilia cum fide ſtipendiis emeritis Romam venerant, delatum ad populum, ut cives Romani eſſent: item, uti municipes Cumani eſſent, pridie quam populus Campanus à populo Romano defeciſſet. Maximè ut hoc ferretur, moverat, quod, quorum hominum eſſent, ſcire ſe ipſi negabant; vetere patria relicta, in eam in quam redierant, nondum adſciti. Poſteaquam Marcellus ab exercitu rediit, comitia uni conſuli rogando in locum L. Poſtumii edicuntur. Creatur ingenti conſenſu Marcellus, qui extemplo magiſtratum occiperet. cui ineunti conſulatum quum tonuiſſet, vocati augures, vitio creatum videri pronunciaverunt: vulgoque patres ita fama ferebant, quod tum primum duo plebeji conſules facti eſſent, id Deis cordi non eſſe. In locum Marcelli, vbi is ſe magiſtratu abdicavit, ſuffectus Fabius Maximus tertium. Mare arſit eo anno: ad Si-

nueſſam bos equuleum peperit: ſigna Lanuv
ad Iunonis Soſpitæ cruore manavere, lapid
buſque circa id templum pluit. ob quem im
brem novemdiale, ut aſſolet, ſacrum fuit: cete
raque prodigia cum cura expiata. Conſules ex
ercitus inter ſe diviſerunt. Fabio exercitus, cu
M. Iunius dictator præfuerat, evenit; Sempro
nio colonûm quod fuerat, & ſociorum vigin
quinque millia; M. Valerio prætori legion
quæ ex Sicilia rediſſent, decretæ: M. Claudi
proconſul, ad eum exercitum, qui ſupra Sueſſ
ſam Nolæ præſideret, miſſus. Prætores in Sic
liam ac Sardiniam profecti. Conſules edix
runt, quoties ſenatum vocaſſent, uti ſenatore
quibuſque in ſenatu dicere ſententiam licere
ad portam Capenam convenirent. Prætore
quorum juriſdictio erat, tribunalia ad Piſcinam
publicam poſuerunt. eo vadimonia fieri ju
ſerunt: ibique eo anno jus dictum eſt. Interi
Carthaginem, unde Mago frater Annibal
duodecim millia peditum, & mille quingent
equites, viginti elephantos, mille argenti t
lenta in Italiam tranſmiſſurus erat, cum præ
dio ſexaginta navium longarum; nuncius a
fertur, in Hiſpania rem male geſtam, omneſq
ferme ejus provinciæ populos ad Romanos d
feciſſe. Erant qui Magonem, cum claſſe ea, c
piiſque, omiſſa Italia, in Hiſpaniam averterer
quum Sardiniæ recipiendæ repentina ſpes avu
ſit. *Parvum ibi exercitum Romanum eſſe: vetere*
prætorem inde Cornelium provinciæ peritũ decede
novum exſpectari. Ad hoc, feſſos jam animos Sard
rum eſſe diuturnitate imperii: & proximo iis an
acerbe atq; avare imperatum. Gravi tributo & c
latione iniqua frumenti oppreſſos. nihil deeſſe ali

qua

quam auctorem, ad quem deficerent. Hæc clandeſtina legatio per principes miſſa erat: maximè eam rem moliente Harſicora, qui tum auctoritate atq; opibus longe primus erat. His nunciis prope uno tempore turbati erectique, Magonem cum claſſe ſua copiiſque in Hiſpaniam mittunt. in Sardiniam Aſdrubalem, cognomento Calvum, deligunt ducem: & tantum ferme copiarum, quantum Magoni, decernunt. Et Romæ conſules, tranſactis rebus quæ in urbe agendæ erant, movebant jam ſeſe ad bellum. T. Sempronius, militibus Sinueſſam diem ad conveniendum edixit. & Q. Fabius, conſulto prius ſenatu, ut frumenta omnes ex agris, ante Calendas Iulias primas, in urbes munitas conveherent. *Qui non invexiſſent, eorum ſe agrum populaturum: ſervos ſub haſta venditurum, villas incenſurum.* Ne prætoribus quidem, qui ad jus dicendum creati erant, vacatio ab belli adminiſtratione data eſt. Valerium prætorem in Appuliam ire placuit, ad exercitum à Terentio accipiendum. quum ex Sicilia legiones veniſſent; iis potiſſimum uti ad regionis ejus præſidium: Terentianum mitti cum aliquo legatorum. Et viginti quinque naves M. Valerio datæ ſunt, quibus oram maritimam inter Brunduſium ac Tarentum tutari poſſet. Par navium numerus Q. Fulvio prætori urbano decretus ad ſuburbana littora tutanda. C. Terentio proconſuli negotium datum, ut in Piceno agro conquiſitionem militum haberet, lociſque iis præſidio eſſet. Et T. Otacilius Craſſus poſteaquam ædem Mentis in Capitolio dedicavit, in Siciliam cum imperio, qui claſſi præeſſet, miſſus. In hanc dimicationem duorum opulentiſſimo-

tiſſimorum in terris populorum, omnes rege
genteſque animos intenderant. inter quos Phi
lippus Macedonum rex, eo magis, quod pro
pior Italię ac mari tantum Ionio diſcretus erat
Is ubi primum fama accepit, Annibalem Alpe
tranſgreſſum; ut bello inter Romanum Pœ
numq; orto lætatus erat: ita utrius populi mal
let victoriam eſſe, incertis adhuc viribus flu
ctuatus animo fuerat. Poſteaquam tertia jar
pugna, tertia victoria cum Annibale & Pœ
nis erat; ad fortunam inclinavit, legatoſqu
ad Annibalem miſit: qui vitantes portus Brur
duſinum Tarentinumque, quia cuſtodiis na
vium Romanorum tenebantur; ad Laciniæ Iu
nonis in terrã egreſſi ſunt. Inde per Appuliar
petentes Capuam, media in præſidia Roman
illati ſunt: deductique ad M. Valerium Læv
num prætorem, circa Nuceriam caſtra ha
bentem. Ibi intrepidè Xenophanes legation
princeps à Philippo rege ſe miſſum, ait, ad am
citiam ſocietatemque jungendam cum popu
lo Romano. mandata habere ad conſules, a
ſenatum populumque Romanum. Inter defe
ctiones veterum ſociorum, Valerius nova ſo
cietate tam clari regis lætus admodum, ho
ſtem pro hoſpite comiter accepit. dat qui pro
ſequantur, itineraque cum cura demonſtren
quæ loca, quoſque ſaltus, aut Romani, aut ho
ſtes teneant. Xenophanes per præſidia Roman
in Campaniam, inde qua proximum fuit, in ca
ſtra Annibalis pervenit, fœduſque cum eo atqu
amicitiam jungit legibus his: *Philippus rex qua*
maxima claſſe (ducentas autem naves videbatu
effecturus) in Italiam trajiceret, & vaſtaret ma
ritimam oram: bellum pro parte ſua terra mariqu
gerere

gereret. ubi debellatum eſſet, Italia omnis cum ipſa urbe Roma Carthaginienſium atque Annibalis eſſet, prædaque omnis Annibali cederet. Perdomita Italia, navigarent in Græciam, bellumque cum quibus regibus placeret, gererent. quæ civitates continentis, quæ inſulæ ad Macedoniam vergunt, ea Philippi regnique ejus eſſent. In has ferme leges, inter Pœnum ducem legatoſque Macedonum ictum fœdus, miſſique cum iis ad regis ipſius firmandam fidem legati, Giſgo, & Boſtar, & Mago. eodem ad Iunonis Laciniæ, ubi navis occulta in ſtatione erat, perveniunt: inde provecti, quum jam altum tenerent, conſpecti à claſſe Romana ſunt, quæ præſidio erat Calabriæ littoribus. Q. Valerius Flaccus Corcyræos ad perſequendam retrahendamque navem quum miſiſſet, primò fugere regii conati: deinde, ubi celeritate victi ceſſerunt, tradunt ſe Romanis: & ad præfectum claſſis adducti, quum quæreret, qui, & unde, & quo tenderent curſum; Xenophanes primò, ſatis jam ſemel felix mendacium ſtruere, à Philippo ſe ad Romanos miſſum, ad M. Valerium, ad quem unum iter tutum fuerit, perveniſſe. Campaniam ſuperare nequiſſe, ſeptam hoſtium præſidiis. deinde ut Punicus cultus, habituſque ſuſpectos legatos fecit Annibalis, interrogatoſque ſermo prodidit; tum, comitibus eorum ſeductis, ac metu territis, literæ quoque ab Annibale ad Philippum inventæ, de pace inter regem Macedonum Pœnumque ducem. Quibus ſatis cognitis, optimum viſum eſt, captivos comiteſque eorum, Romam ad ſenatum, aut ad conſules, ubicumque eſſent, quam primum deportare. ad id celerrimæ quinque

naves

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

naves delectæ: ac L. Valerius Antias, qui præ
eſſet, miſſus: eique mandatum, ut in omne
naves legatos ſeparatim cuſtodiendos divide
ret: daretque operam, ne quod iis colloquiun
inter ſe, néve communicatio conſilii eſſet. Pc
idem tempus Romæ quum A. Cornelius Mam
mula, ex Sardinia provincia decedens, retu
liſſet, qui ſtatus rerum in inſula eſſet, ad bellun
ac defectìonem omnes ſpectare; Q. Mucium
qui ſucceſſiſſet ſibi, gravitate cœli aquarumqu
advenientem exceptum, non tam in periculo
ſum, quam longum morbum implicitum, di
ad belli vim ſuſtinendam inutilem fore, exer
citumque ibi ut ſatis firmum pacatæ provinci
præſidem eſſe, ita parum bello, quod motun
iri videretur: decreverunt Patres, ut Q. Ful
vius Flaccus quinque millia peditum, quadrin
gentos equites ſcriberet, eamque legionem pri
mo quoque tempore in Sardiniam trajicien
dam curaret, mitteretque cum imperio quen
ipſi videretur, qui rem gereret, quoad Muciu
convaluiſſet. Ad eam rem miſſus eſt T. Man
lius Torquatus, qui bis conſul cenſorque fue
rat, ſubegeratque in conſulatu Sardos. Sul
idem ferè tempus, & à Carthagine in Sardi
niam claſſis miſſa duce Aſdrubale, cui Calv
cognomen erat, fœda tempeſtate vexata, a
Baleares inſulas ejicitur. ibique (adeò non ar
mamenta modo, ſed etiam alvei navium qua
ſati erant) ſubductæ naves dum reficiuntur
aliquantum temporis triverunt. In Italia quun
poſt Cannenſem pugnam, fractis partis alte
rius viribus, alterius mollitis animis, ſegniu
bellum eſſet: Campani per ſe adorti ſunt ren
Cumanam ſuæ ditionis facere; primò ſolici
tante

tantes, ut ab Romanis deficerent. ubi id parum proceſſit, dolum ad capiendos eos comparant. Campanis omnibus ſtatum ſacrificium ad Hamas. eo ſenatum Campanum venturum certiores Cumanos fecerunt: petieruntque, ut & Cumanus eo ſenatus veniret ad conſultandum communiter, ut eoſdem uterque populus ſocios hoſteſque haberet: præſidium ibi armatum ſeſe habituros, ne quid ab Romanis novi periculi eſſet. Cumani (quamquam ſuſpecta fraus erat) nihil abnuere; ita tegi fallax conſilium poſſe rati. Interim T. Sempronius conſul Romanus Sinueſſæ, quo ad conveniendum diem edixerat, exercitu luſtrato, tranſgreſſus Vulturnum flumen, circa Linternum caſtra poſuit. Ibi, quia otioſa ſtativa erant, crebro decurrere milites cogebat, ut tyrones (ea maxima pars volonum erat) aſſueſcerent ſigna ſequi, & in acie agnoſcere ordines ſuos. inter quæ concordiæ maxima erat cura duci. Itaque legatis tribuniſque præceperat, *ne quam exprobratio cuiquam veteris fortunæ diſcordiam inter ordines ſereret: vetus miles tyroni, liber voloni ſeſe exæquari ſineret. omnes ſatis honeſtos, generoſoſque ducerent, quibus arma ſua ſignaque populus Romanus commiſiſſet. quæ fortuna coegiſſet ita fieri, eandem cogere tueri factum.* Ea non majore cura præcepta à ducibus ſunt quam à militibus obſervata, brevique tanta concordia coaluerant omnium animi, ut prope in oblivionem venirent, qua ex conditione quiſque eſſet miles factus. Hæc agenti Graccho, legati Cumani nunciarunt, quæ à Campanis legatio paucos ante dies veniſſet, & quid iis ipſi reſpondiſſent. Triduum poſt eum diem feſtum eſſe: non ſenatum ſolum

ſolum omnem ibi futurum, ſed caſtra etiam
exercitum Campanum. Gracchus, juſſis C
manis omnia ex agris in urbem convehere
manere intra muros; ipſe pridie quam ſta
tum ſacrificium Campanis eſſet; Cumas mo
caſtra. Hamæ inde tria millia paſſuum abſu
Iam Campani eo frequentes ex compoſito co
venerant: nec procul inde in occulto Mar
Alfius, qui ſummus magiſtratus erat Cam
nis, cum quatuordecim millibus militum h
bebat caſtra. In ſacrificio apparando, & in
id inſtruendæ fraudi aliquanto intentior, qu
muniendis caſtris, aut ulli militari operi fu
Triduum ſacrificatum ad Hamas. nocturnu
erat ſacrum, ita ut ante mediam noctem co
pleretur. Huic Gracchus inſidiandum temp
ri ratus, cuſtodibus ad portas poſitis, ne q
enunciare poſſet, à ſexta ad decimam diei h
ram coactis militibus, corpora curare, ſomn
que operam dare, ut primis tenebris conven
ad ſignum poſſent, vigilia ferme prima to
juſſit ſigna, ſilentique profectus agmine, qu
ad Hamas media nocte perveniſſet, caſtra Ca
pana, ut in pervigilio neglecta, ſimul omnib
portis invadit: alios ſomno ſtratos, alios p
petrato ſacro inermes redeuntes, obtrunca
hominum eo tumultu nocturno cæſa plus d
millia, cum ipſo duce Mario Alfio. capta ſu
ſigna militaria quatuor & triginta. Gracch
minus centum militum jactura caſtris h
ſtium potitus, Cumas ſe propere recepit;
Annibale metuens, qui ſuper Capuam ac
ſata habebat caſtra. Nec eum provida viri
fellit opinio. nam ſimul Capuam ea clades
nunciata, ratus Annibal, ab re bene geſta in

len

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

enter lætum exercitum tyronum magna ex
parte ſervorumque, ſpoliantem victos, præ-
daſque agentem, ad Hamas ſe inventurum; ci-
tatum agmen præter Capuam rapit: obvioſque
ex fuga Campanorum per duo præſidia Ca-
puam duci, ſaucios vehiculis tolli, portarique
jubet. ipſe ad Hamas vacua ab hoſtibus caſtra,
nec quicquam præter recentis veſtigia cædis,
ſtrataque paſſim corpora ſociorum invenit.
Auctores erant quidam, ut protinus inde Cu-
mas duceret, urbemque oppugnaret. Id quam-
quam haud modice Annibal cupiebat, ut quia
Neapolim non potuerat, Cumas ſaltem, mari-
timam urbem, haberet; tamen, quia præter ar-
ma nihil ſecum miles raptim acto agmine ex-
tulerat, retro in caſtra ſuper Tifata ſe recepit.
Inde fatigatus Campanorum precibus, ſequen-
ti die cum omni apparatu oppugnandæ urbis,
Cumas redit: populatoq; agro Cumano, mille
paſſus ab urbe caſtra locat. Tum Gracchus,
magis verecundia in tali neceſſitate deſerendi
ſocios, implorantes fidem ſuam populiq; Ro-
mani ſubſtitit, quam ſatis fidens exercitui. Nec
alter conſul Fabius, qui ad Cales caſtra habebat,
Vulturnum traducere audebat exercitum: oc-
cupatus primo auſpiciis repetendis Romæ;
dein prodigiis, quæ alia ſuper alia nunciaban-
tur, expiantique ea haud facile litari aruſpices
reſpondebant. Hæ cauſſæ quum Fabium te-
nerent, Sempronius in obſidione erat; & jam
operibus oppugnabatur. adverſus ligneam in-
gentem turrim admotam urbi, aliam turrim
ex ipſo muro excitavit conſul Romanus, ali-
quanto altiorem: quia muro ſatis per ſe alto
ſubjectis validis ſublicis pro ſolo uſus erat. inde
primùm

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

primùm ſaxis, ſudibuſque, & ceteris miſſilibu
propugnatores urbem ac mœnia tuebantur
poſtremò, ubi promovendo adjunctam mur
viderunt turrim, facibus ardentibus plurimu
ſimul ignem conjecerunt. quo incendio tr
pida armatorum multitudo quum de turri ſe
præcipitaret, eruptio ex oppido ſimul duab
portis facta, ſtationes hoſtium fudit, fugavit
in caſtra; ut eo die obſeſſo, quam obſidenti
milior eſſet Pœnus. Ad mille quadringent
Carthaginienſium cæſi: undequadraginta vi
capti, qui circa muros & in ſtationibus ſolu
ac negligenter agentes, quum nihil min
quam eruptionem timuiſſent, ex improvi
oppreſſi ſunt. Gracchus, priuſquam ſe hoſt
ab repentino pavore colligerent, receptui
gnum dedit, ac ſuos intra muros recepit. P
ſtero die Annibal elatum ſecunda re conſule
juſto prœlio ratus certaturum, aciem inter c
ſtra atque urbem inſtruxit. ceterum poſte
quam neminem moveri ab ſolita cuſtodia u
bis vidit, nec committi quicquam temerar
ſpei, ad Tifata redit infecta re. Quibus dieb
Cumæ liberatæ ſunt obſidione, iiſdem diebu
& in Lucanis ad Grumentum T. Sempronii
cui Longo cognomen erat, cum Hannone P
no proſpere pugnat. Supra duo millia hon
num occidit, & ducentos octoginta mili
amiſit: ſigna militaria ad quadraginta unu
cepit. Pulſus finibus Lucanis Hanno, retro
Brutios ſeſe recepit. Et ex Hirpinis oppida tr
quæ à populo Romano defecerant, vi recep
per M. Valerium prætorem. Vercellius Si
liuſque, auctores defectionis ſecuri percu
ſupra mille captivorum ſub haſta venierur
præ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

præda alia militi conceſſa, exercituſque Cumas reductus. Dum hæc in Lucanis atque in Hirpinis geruntur, quinque naves, quæ Macedonum atque Pœnorum captos legatos Romam portabant, à ſupero mari ad inferum circumvectæ, prope omnem Italiæ oram quum præter Cumas velis ferrentur, neque hoſtium an ſociorum eſſent, ſatis ſciretur, Gracchus obviam ex claſſe ſua naves miſit. cum percunctando invicem cognitum eſſet, conſulem Cumis eſſe; naves Cumas appulſæ, captivique ad conſulem deducti, & literæ datæ. Conſul literis Philippi atque Annibalis perlectis, conſignata omnia ad ſenatum itinere terreſtri miſit: navibus devehi legatos juſſit. Quum eodem fere die literæ legatique Romam veniſſent, & percunctatione facta, dicta cum ſcriptis congruerent; primò gravis cura Patres inceſſit, cernentes, quanta, vix tolerantibus Punicum bellum, Macedonici belli moles inſtaret. cui tamen adeo non ſuccubuerunt, ut extemplo agitaretur, quemadmodum ultro inferendo bello averterent ab Italia hoſtem. Captivis in vincula conditis, comitibuſque eorum ſub haſta venditis, ad naves viginti quinque, quibus P. Valerius Flaccus præfectus præerat, viginti paratas alias decernunt. His comparatis deductiſque, & additis quinque navibus, quæ advexerant captivos legatos, quinquaginta naves ab Oſtia Tarentum profectæ: juſſuſque Q. Fulvius, militibus Varronianis, quibus L. Apuſtius legatus Tarenti præerat, in naves impoſitis, quinquaginta navium claſſe non tueri modo Italiæ oram, ſed explorare de Macedonico bello. ſi congruentia literis legatorumque indiciis

Philip-

Philippi conſilia eſſent, ut M. Valerium præ
torem literis, certiorem faceret : iſque L. Apu
ſtio legato exercitui præpoſito, Tarentum a
claſſem profectus primo quoque tempore i
Macedoniam tranſmitteret : daretque op
ram, ut Philippum in regno contineret. P
cunia ad claſſem tuendam bellumque Mac
donicum ei decreta eſt, quæ Ap. Claudio in S
ciliam miſſa erat, ut redderetur Hieroni reg
& hæc per L. Apuſtium legatum Tarentu
eſt devecta. ſimul ab Hierone miſſa ducen
millia modiûm tritici,& hordei centum. Du
hæc Romani parant, aguntque; ad Philippu
captiva navis, una ex iis, quæ Romam miſ
erant, ex curſu fugit : inde ſcitum, legatos cu
literis captos. itaque ignarus de iis quæ cu
Annibale legatis ſuis conveniſſent, quæque l
gati ejus ad ſe allaturi fuiſſent, legationem
aliam cum eiſdem mandatis mittit. Legati a
Annibalem miſſi, Heraclitus, cui Scotino c
gnomen erat, & Crito Berræus, & Soſithe
Magnes. Hi proſpere tulerunt ac retulerun
mandata. ſed prius ſe æſtas circumegit, qua
movere ac moliri quicquam rex poſſet : ta
tum navis una capta cum legatis momenti f
cit, ad dilationem imminentis Romani bel
Et circa Capuam, tranſgreſſo Vulturnum F
bio, poſt expiata tandem prodigia, ambo co
ſules rem gerebant. Combulteriam, & Treb
lam, & Saticulam, urbes, quæ ad Pœnum d
fecerant, Fabius vi cepit; præſidiaque in
Annibalis, Campani permulti capti. & Nol
ſicut priore anno, ſenatus Romanorum, ple
Annibalis erat : conſiliaque occulta de cæ
principum & proditione urbis inibantur. Qu

bus ne incepta procederent, inter Capuam caſtraque Annibalis, quæ in Tiſatis erant, traducto exercitu, Fabius ſuper Veſuvium in caſtris Claudianis conſedit. inde M. Marcellum proconſulem, cum iis copiis quas habebat, Nolam in præſidium miſit. Et in Sardinia res per T. Manlium prætorem adminiſtrari cœptæ, quæ omiſſæ erant poſteaquam Q. Mucius prætor gravi morbo eſt implicitus. Manlius navibus longis ad Caraleis ſubductis, navalibuſque ſociis armatis, ut terra rem gereret, & à prætore exercitu accepto, duo & viginti millia peditum, mille & ducentos equites confecit. Cum his equitum peditumque copiis profectus in agrum hoſtium, haud procul ab Harſicoræ caſtris caſtra poſuit. Harſicora tum forte profectus erat in Pellidos Sardos ad juventutem armandam, qua copias augeret. Filius ejus, nomine Hioſtus, caſtris præerat: is adoleſcentia ferox, temere prœlio inito fuſus, fugatuſque. ad tria millia Sardorum eo prœlio cæſa, trecenti ferme vivi capti. Alius exercitus primò per agros ſilvaſque fuga palatus; dein, quo ducem fugiſſe fama erat, ad urbem nomine Cornum, caput ejus regionis, confugit. debellatumque eo prœlio in Sardinia eſſet, ni claſſis Punica cum duce Aſdrubale, quæ tempeſtate dejecta ad Baleares erat, in tempore ad ſpem rebellandi adveniſſet. Manlius poſt famam appulſæ Punicæ claſſis, Caraleis ſe recepit. ea occaſio Harſicoræ data, Pœno ſe jungendi. Aſdrubal copiis in terram expoſitis, & claſſe remiſſa Carthaginem, duce Harſicora ad ſociorum populi Romani agrum populandum profectus, Caraleis perventu-

venturus erat, ni Manlius obvio exercitu a effuſa eum populatione continuiſſet. Prim caſtra caſtris modico intervallo ſunt objecta deinceps procurſationes leviaque certamin vario eventu inita: poſtremo deſcenſum i aciem, ſigniſque collatis juſto prœlio per qua tuor horas pugnatum. Diu pugnam ancipiter Pœni, Sardis facile vinci aſſuetis, fecerunt poſtremò & ipſi, quum omnia circa ſtrage a fuga Sardorum repleta eſſent, fuſi. ceterur terga dantes, circumducto cornu quo pepul rat Sardos, incluſit Romanus. cædes inde ma gis, quam pugna fuit. Duodecim millia hc ſtium cæſa, Sardorum ſimul Pœnorumque fer me tria millia & ſexcenti capti, & ſigna mil taria ſeptem & viginti. Ante omnia claram & memorabilem pugnam fecit Aſdrubal impera tor captus, & Hanno, & Mago, nobiles Car thaginienſes. Mago ex gente Barchina, prc pinqua cognatione Annibali junctus: Hann auctor rebellionis Sardis, bellique ejus hau dubie concitator. Nec Sardorum duces minu nobilem eam pugnam cladibus ſuis fecerun nam & filius Harſicoræ Hioſtus in acie cecidi & Harſicora cum paucis equitibus fugiens, u ſuper afflictas res necem quoque filii audivit nocte, ne cujuſquam interventus cœptum im pediret, mortem ſibi conſcivit. Ceteris urb Cornus eadem, quæ ante, fugæ receptaculur fuit. quam Manlius victore exercitu aggreſſu intra paucos dies recepit. Deinde aliæ quoqu civitates, quæ ad Harſicoram Pœnoſque defe cerant, obſidibus datis, dediderunt ſeſe. quibu ſtipendio frumentoque imperato pro cujuſqu aut viribus aut delicto, Caraleis exercitum re duxit

luxit. Ibi navibus longis deductis, impoſitoq; quem ſecum advexerat milite, Romam navigat, Sardiniamque perdomitam nunciat Patribus: & ſtipendium quæſtoribus, & frumentum ædilibus, captivoſque Fulvio prætori tradidit. Per idem tempus T. Otacilius prætor quinquaginta navium ab Lilybæo claſſe in Africam tranſvectus, depopulatuſque agrum Carthaginienſem, quum Sardiniam inde peteret, quo fama erat Aſdrubalem à Balearibus nuper trajeciſſe, claſſi Africam repetenti occurrit, leviq; armatura certamine in alto commiſſo, ſeptem inde naves cum ſociis navalibus cepit: ceteras metus haud ſecus, quam tempeſtas paſſim disjecit. Per eoſdem forte dies & Bomilcar cum militibus ad ſupplementum Carthagine miſſis, quadragintaque elephantis, & commeatu, Locros acceſſit. quem ut incautum opprimeret Ap. Claudius per ſimulationem provinciæ circumeundæ Meſſanam raptim exercitu ducto, æſtu ſecundo Locros trajecit. Iam inde Bomilcar ad Hannonem in Brutios profectus erat, & Locrenſes portas Romanis clauſerunt. Appius magno conatu nulla re geſta, Meſſanam repetit. Eadem æſtate Marcellus ab Nola, quam præſidio obtinebat, crebras excurſiones in agrum Hirpinum, & Samnites Caudinos fecit. adeoque omnia ferro atque igni vaſtavit, ut antiquarum cladium Samnio memoriam renovaret. Itaque extemplo legati ad Annibalem miſſi ſimul ex utraque gente, ita Pœnum allocuti ſunt: *Hoſtes populi Romani, Annibal, fuimus primum per nos ipſi, quoad noſtra arma, noſtræ vires nos tutari poterant. poſteaquam iis parum fidebamus, Pyrrho regi nos adjunxi-*

junximus : à quo relicti, pacem neceſſariam acc pimus, fuimuſque in ea per annos prope quinqu ginta, ad id tempus quo in Italiam veniſti. Tu nos non magis virtus fortunaque, quam unica c mitas ac benignitas erga cives noſtros, quos capt nobis remiſiſti, ita conciliavit tibi, ut te ſalvo at incolumi amico, non modo populum Romanur ſed ne Deos quidem iratos (ſi dici fas eſt) timer mus. At, Hercule, non ſolum incolumi & vict re, ſed præſente te, quum ploratum prope conjugu ac liberorum noſtrorum exaudire, & flagrantia t cta poſſes conſpicere; ita ſumus aliquoties hac æſt te devaſtati, ut M. Marcellus, non Annibal v ciſſe ad Cannas videatur: glorienturque Roman te ad unum modo ictum vigentem, velut jacu emiſſo torpere. Per centum prope annos cum popu Romano bellum geſſimus; nullo externo adjuti n duce, nec exercitu: niſi quod per biennium Pyrrh noſtro magis milite ſuas auxit vires, quam ſu viribus nos defendit. Non ergo ſecundis rebus noſtr gloriabimur: duos conſules, ac duos conſular exercitus à nobis ſub jugum miſſos, & ſi qua al aut læta aut glorioſa nobis evenerunt. quæ aſpe adverſaque tunc acciderunt, minore indignatio referre poſſumus, quam quæ hodie eveniunt. Mag dictatores cum magiſtris equitum, bini conſul cum binis conſularibus exercitibus ingrediebant fines noſtros; ante explorato & ſubſidiis poſitis: ſub ſignis ad populandum ducebant. nunc pro unius & parvi ad tuendam Nolam præſidii præ ſumus. Iam, ne manipulatim quidem, ſed latr num modo, percurſant totis finibus noſtris neg gentius, quam ſi in Romano vagarentur agr Cauſſa autem hæc eſt, quod neque tu defendis; noſtra juventus, quæ ſi domi eſſet, tutaretur, omn

ſ

ſub ſignis militat tuis. Nec te, nec exercitum tuum norim: niſi à quo tot Romanas acies fuſas ſtrataſq; eſſe ſciam, ei facile eſſe ducam opprimere populatores noſtros vagos, ſine ſignis, palatos, quo quemque rahit, quamvis vana, prædæ ſpes. Numidarum paucorum illi quidem præda erunt, præſidiumque miſſum nobis erit, & Nolæ ademeris: ſi modo, quos et ſocios habere dignos duxiſti, haud indignos judicas, quos in fidem receptos tuearis. Ad ea Annibal reſpondit: *Omnia ſimul facere Hirpinos Samniteſque: & indicare clades ſuas, & petere præſidium, & queri indefenſos ſe, neglectoſque. ndicandum autem fuiſſe primum, deinde petendum præſidium: poſtremò, ni impetraretur, tum lenique querendum, fruſtra opem imploratam. Exercitum ſe, non in agrum Hirpinum Samnitémve, ne & ipſe oneri eſſet, ſed in proxima loca ciorum populi Romani adducturum. iis populandis & militem ſuum repleturum ſe, & metu rocul ab iis ſummoturum hoſteis. Quod ad bellum Romanũ attineret, ſi Thraſymeni quam Treiæ, ſi Cannarum quam Thraſymeni pugna nobilior ſet; Cannarum ſe quoque memoriam obſcuram ajore & clariore victoria facturum.* Cum hoc eſponſo, muneribuſque amplis, legatos dimit. ipſe præſidio modico relicto in Tifatis, rofectus cum cetero exercitu, ire Nolam pergit. Eodem Hanno ex Brutiis, cum ſupplemeno Carthagine advecto atque elephantis, venit. i caſtris haud procul poſitis, longe alia omnia quirenti comperta ſunt, quam quæ à legatis ciorum audierat. nihil enim Marcellus ita erebat, ut aut fortunæ, aut temere hoſti commiſſum dici poſſet. explorato, cum firmiſque æſidiis tuto receptu prædatum ierat: omnia-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

que velut adverſus præſentem Annibalem cau
ta proviſaque fuerunt. Tum ubi ſenſit hoſten
adventare, copias intra mœnia tenuit: pe
muros inambulare ſenatores Nolanos juſſit, &
omnia circa explorare, quæ apud hoſtes fie
rent. Ex iis Hanno, quum ad murum ſucce
ſiſſet, Herennium Baſſum, & Herium Petrium
ad colloquium evocatos, permiſſuque Marcel
egreſſos, per interpretem alloquitur. Annib
lis virtutem, fortunamque extollit: populi R
mani obterit ſeneſcentem cum viribus maj
ſtatem, *quæ ſi plura eſſent, ut quondam fuiſſen
tamen expertis quam grave Romanum imperiu
ſociis, quanta indulgentia Annibalis etiam in c
ptivos omnes Italici nominis fuiſſet; Punicam R
manæ ſocietatem atque amicitiam præoptanda
eſſe. Si ambo conſules cum ſuis exercitibus ad N
lam eſſent, tamen non magis pares Annibali fut
ros, quam ad Cannas fuiſſent: nedum prætor un
cum paucis & novis militibus Nolam tutari poſ
Ipſorum magis, quam Annibalis intereſſe, ca
an tradita Nola potiretur. potiturum enim,
Capua Nuceriaque potitus eſſet: ſed quid inter
puæ Nuceriæque fortunam intereſſet, ipſos pr
in medio ſitos Nolanos ſcire. Nolle ominari q
captæ urbi ceſſura forent: ſed potius ſpondere
Marcellum cum præſidio ac Nolam tradidiſſe
neminem alium quam ipſos legem, qua in ſocie
tem amicitiamque Annibalis venirent, dicturi*
Ad ea Herennius Baſſus reſpondit: *Multos
nos jam inter Romanum Nolanumque popul
amicitiam eſſe, cujus neutros ad eam diem pa
teret: & ſibi ſi cum fortuna mutanda fides fuer
ſero jam eſſe mutare eam. dedituris ſe Annib
non fuiſſe accerſendum Romanum præſidium: c*

is qui ad ſe tuendos veniſſent, omnia ſibi & eſſe onſociata, & ad ultimum fore. Hoc colloquium abſtulit ſpem Annibali per proditionem reci-piendæ Nolæ. itaque oppidum corona circum-dedit, ut ſimul ab omni parte mœnia aggrede-retur. Quem ut ſucceſſiſſe muris Marcellus vi-dit, inſtructa intra portam acie, cum magno umultu erupit. aliquot primo impetu percul-i, cæſique ſunt, deinde concurſu ad pugnam acto, æquatiſque viribus, atrox cœpit eſſe ugna. memorabiliſque inter paucas fuiſſet, i ingentibus procellis effuſus imber diremiſſet ugnantes. Eo die commiſſo modico certa-nine, atque irritatis animis, in urbem Roma-i, Pœni in caſtra ſeſe receperunt. tamen Pœ-iorum prima eruptione perculſi ciciderunt, aud plus quam triginta: Romanorum nul-is. Imber continens per noctem totam uſque d horam tertiam diei inſequentis tenuit: ita-ue quamquam utraque pars avida certaminis rat, eo die tamen tenuerunt ſe munimentis. ertio die Annibal, partem copiarum præda-um in agrum Nolanum miſit. Quod ubi nimadvertit Marcellus; extemplo in aciem opias eduxit: neque Annibal detrectavit. Mille fere paſſuum inter urbem erant, caſtra-ue. eo ſpacio (& ſunt omnia campi circa olam) concurrerunt. Clamor ex parte utra-ue ſublatus, proximos ex cohortibus iis, quæ agros prædatum exierant, ad prœlium jam ommiſſum revocavit. Et Nolani aciem Ro-ianam auxerunt: quos collaudatos Marcel-is in ſubſidiis ſtare, & ſaucios ex acie efferre iſſit. pugna abſtinerent, niſi ab ſe ſignum ac-epiſſent. Prœlium erat anceps: ſumma vi &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

duces adhortabantur, & milites pugnabant Marcellus victis ante diem tertium, fugati ante paucos dies à Cumis, pulſis priore ann ab Nola ab eodem ſe duce, milite alio, inſtar jubet. *Non omnes eſſe in acie: prædantes vaga in agro, ſed qui pugnant, marcere Campana luxuria, vino, ſcortis, omnibuſque luſtris per tota hyemem confectos. Abiſſe illam vim, vigoremque delapſa eſſe robora corporum animorumque, qu bus Pyrenæi, Alpiumque ſuperata ſint juga. rel quias illorum virorum, vix arma membraque ſi ſtinentes pugnare. Capuam Annibali Cannas fuiſ ibi virtutem bellicam, ibi militarem diſciplina ibi præteriti temporis famam, ibi ſpem futuri e tinctam.* Quum hæc exprobrando hoſti Ma cellus, ſuorum militum animos erigeret, An nibal multo gravioribus probris increpaba *Arma ſignaque eadem ſe,* ajebat, *noſcere, quæ Trebiam Thraſymenumque, poſtremò ad Cann viderit, habueritque. militem alium profectò ſe hiberna Capuam duxiſſe, alium inde eduxiſſe.* 1 *gatumne Romanum, & legionis unius atque a magno certamine vix toleratis pugnam, quos bi acies conſulares numquam ſuſtinuerunt? M cellus, tyrone milite ac Nolanis ſubſidiis fultus, jam iterum laceſſit? Ubi ille meus miles eſt, erepto ex equo C. Flaminio conſuli caput abſtul ubi, qui L. Paullum ad Cannas occidit? Ferru ne habet? an dexteræ torpent? an quid prod eſt aliud? Qui pauci plures vincere ſoliti eſ nunc paucis plures vix reſtatis. Romam vos pugnaturos, ſi quis duceret, fortes lingua ja batis. En nunc minor eſt res. hic experiri v virtutemque volo. Expugnate Nolam: cam ſtrem urbem, non flumine, non mari ſeptam.*

vos ex tam opulenta urbe præda ſpoliiſque onuſtos, vel ducam quo voletis, vel ſequar. Nec bene, nec male dicta profuerunt ad confirmandos animos. Quum omni parte pellerentur, Romaniſque creſcerent animi non duce ſolum adhortante, ſed Nolanis etiam per clamorem favoris indicem accedentibus ad ardorem pugnæ, terga Pœni dederunt, atque in caſtra compulſi ſunt. quæ oppugnare cupientes milites Romanos, Marcellus Nolam reducit cum magno gaudio, & gratulatione etiam plebis, quæ ante inclinatior ad Pœnos fuerat. Hoſtium plus mille cæſi eo die, capti mille ſexcenti, & ſigna militaria undeviginti, & duo elephanti. quatuor in acie occiſi. Romanorum minus mille interfecti. poſterum diem, induciis tacitis, ſepeliendo utrimque cæſos in acie, conſumpſerunt. Spolia hoſtium Marcellus, Vulcano votum, cremavit. Tertio poſt die (ob iram credo aliquam, aut ſpem liberalioris militiæ) mille ducenti ſeptuaginta duo equites, miſti Numidæ Hiſpanique, ad Marcellum transfugerunt. eorum forti fidelique opera in eo bello uſi ſunt ſæpe Romani. Ager Hiſpanis in Hiſpania, Numidis in Africa poſt bellum virtutis cauſſa latus, datus eſt. Annibal ab Nola remiſſo in Brutios Hannone, cum quibus venerat copiis, ipſe Appuliæ hiberna petit, circaque Arpos conſedit. Q. Fabius ut profectum in Appuliam Annibalem audivit, frumento ab Nola Neapoliq; in ea caſtra convecto, quæ ſuper Sueſſulam erant, munimentiſque firmatis, & præſidio, quod per hiberna ad tutandum locum ſatis eſſet, relicto, ipſe Capuam propius movit caſtra, agrumque Cam-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

panum ferro ignique eſt depopulatus. donec coacti ſunt Campani, nihil admodum viribus ſuis fidentes, egredi portis, & caſtra ante urbem in aperto communire. Sex millia armatorum habebant, peditem imbellem: equitatu plus poterant. itaque equeſtribus prœliis laceſſe rant hoſtem. Inter multos nobiles equite Campanos, acerrimus erat Iubellius; cognomine Taurea. civis indidem erat, longe omnium Campanorum fortiſſimus eques: adeo ut quum apud Romanos militaret, unus eum Romanus, Claudius Aſellus, gloria equeſtri æquaret. Hunc Taurea quum diu perluſtran oculis obequitaſſet hoſtium turmis; tanden facto ſilentio, ubi eſſet Claudius Aſellus? quæ ſivit. *& quoniam verbis ſecum de virtute ambi gere ſolitus eſſet, cur non ferro decerneret; daretqu opima ſpolia victus, aut victor caperet?* Hæc ub Aſello nunciata ſunt in caſtra; id modo mo ratus, ut conſulem percunctaretur, liceretn extra ordinem in provocantem hoſtem pu gnare; permiſſu ejus arma extemplo cepit provectuſque ante ſtationes equo, Taurea nomine compellavit, congredique ubi velle juſſit. Iam Romani ad ſpectaculum pugnæ eju frequentes exierant: & Campani, non va lum modo caſtrorum, ſed mœnia etiam urb proſpectantes repleverant. Quum jam an ferocibus dictis rem nobilitaſſent, infeſtis h ſtis concitarunt equos. dein libero ſpatio i ter ſe ludificantes, ſine vulnere pugnam extr hebant. Tum Campanus Romano, *Equoru* inquit, *hoc, non equitum erit certamen, niſi campo in cavam hanc viam demittimus equos. nullo ad evagandum ſpatio cominus conſerent*

mani

manus. Dicto prope citius, equum in viam Claudius egit. Taurea verbis ferocior quam re, Minime ſis, inquit, cantherium in foſſa. quæ vox in ruſticum inde proverbium prodita. Claudius quum ex via longe perequitaſſet, nullo obvio hoſte in campum rurſum evectus, increpans ignaviam hoſtis, cum magno gaudio & gratulatione, victor in caſtra redit. Huic pugnæ equeſtri rem (quam ſatis certam, communis exiſtimatio eſt) mirabilem certe, adjiciunt quidam annales. quum refugientem ad urbem Tauream Claudius ſequeretur, patenti hoſtium portæ invectum, per alteram ſtupentibus miraculo hoſtibus intactum evaſiſſe. Quieta inde ſtativa fuere, ac retro etiam conſul movit caſtra, ut ſementem Campani facerent: nec ante violavit agrum Campanum, quam jam altæ in ſegetibus herbæ pabulum præbere poterant. id convexit in Claudiana caſtra ſuper Sueſſulam; ibique hiberna ædificavit. M. Claudio proconſuli imperavit, ut retento Nolæ neceſſario ad tuendam urbem præſidio, ceteros milites demitteret Romam; ne oneri ſociis, & ſumptui Reipublicæ eſſent. Et T. Gracchus à Cumis Luceriam in Appuliam legiones dum duxiſſet, M. Valerium inde prætorem Brunduſium, cum eo, quem Luceriæ habuerat, exercitu miſit, tuerique oram agri Salentini, & providere quod ad Philippum bellumque Macedonicum attineret, juſſit. Exitu æſtatis ejus, qua hæc geſta perſcripſimus, literæ à P. & Cn. Scipionibus venerunt, quantas, quamque proſperas in Hiſpania res geſſiſſent. ſed pecuniam in ſtipendium, veſtimentaque, & frumentum exercitui, & ſociis

navalibus, omnia deeſſe. Quod ad ſtipendium
attineat, ſi ærarium inops eſſet, ſe aliquam ra
tionem inituros, quo modo ab Hiſpanis ſu
mant. cetera utique ab Roma mittenda eſſe
nec aliter, aut exercitum, aut provinciam, re
tineri poſſe. Literis recitatis, nemo omnium
erat, qui non & vera ſcribi & poſtulari æqu
fateretur : ſed occurrebat animis, quanto
exercitus terreſtres navaleſq; tuerentur, quan
taque nova claſſis mox paranda eſſet; ſi bel
lum Macedonicum moveretur. *Siciliam &*
Sardiniam, quæ ante bellum vectigales fuiſſen
vix præſides provinciarum exercitus alere: tribu
ſumptus ſuppeditari. verum quum ipſum tribu
tum conferentium numerum tantis exercituu
ſtragibus, & ad Thraſymenum lacum, & ad Can
nas, imminutum; tum qui ſupereſſent pauci,
multiplici gravarentur ſtipendio, alia peritur
peſte. Itaque niſi fide ſtaret Reſpublica, opibus no
ſtaturam. Prodeundum in concionem Fulvio præ
tori eſſe, indicandaſque populo publicas neceſſita
tes, exhortandoſque, qui redempturis auxiſſent pa
trimonia, ut Reipublicæ ex qua creviſſent, ad tem
pus commodarent: conducerentque ex lege præben
da, quæ ad exercitum Hiſpanienſem opus eſſen
ut quum pecunia in ærario eſſet, iis primis ſolve
retur. Hæc prætor in concione edixit, qua d
veſtimenta, frumentum, Hiſpanienſi exercitu
præbenda, quæque alia opus eſſent navalibu
ſociis, eſſet locaturus. Vbi ea dies venit, a
conducendum tres ſocietates aderant hom
num undeviginti, quorum duo poſtulata fu
re: unum, ne alii triennio eo publicani eſſent
alterum, ut quæ in naves impoſuiſſent, ab ho
ſtium tempeſtatiſq; vi, publico periculo eſſen

Vtroqu

Vtroque impetrato, conduxerunt: privataque pecunia Reſpublica adminiſtrata eſt. Hi mores, eaque caritas patriæ per omnes ordines velut tenore uno pertinebat. Quemadmodum conducta omnia magno animo ſunt, ſic ſumma fide præbita: nec quicquam deſideratum: ac ſi ex opulento ærario, ut quondam, alerentur. Quum hi commeatus venerunt, Illiturgi oppidum ab Aſdrubale ac Magone, & Amilcare Bomilcaris filio, ob defectionem ad Romanos, oppugnabatur. Inter hæc terna caſtra hoſtium Scipiones, quum in urbem ſociorum, magno certamine ac ſtrage obſiſtentium, perveniſſent; frumentum, cujus inopia erat, advexerunt: cohortatique oppidanos, ut eodem animo mœnia tutarentur, quo pro ſe pugnantem Romanum exercitum vidiſſent; ad caſtra maxima oppugnanda, quibus Aſdrubal præerat, ducunt. Eodem & duo duces, & duo exercitus Carthaginienſium, ibi rem ſummam agi cernentes, convenerunt. Itaque eruptione è caſtris pugnatum eſt. ſexaginta hoſtium millia eo die in pugna fuerunt, ſexdecim circiter Romanis. tamen adeo haud dubia victoria fuit, ut plures numero, quam ipſi erant Romani, hoſtium occiderint: ceperint amplius tria millia hominum, paulominus mille equorum, undeſexaginta militaria ſigna; elephantis quinque in prœlio occiſis. terniſque caſtris eo die potiti ſunt. Illiturgi obſidione liberata, ad Incibili oppugnandum Punici exercitus traducti; ſuppletis copiis ex provincia, ut quæ maxime omnium belli avida, modo præda aut merces eſſet; & tum juventute abundante. Iterum ſignis collatis eadem fortuna utriuſque

 partis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

partis pugnatum. ſupra tredecim millia ho
ſtium cæſa, ſupraque tria capta; cum ſigni
duobus & quadraginta, & novem elephan
tis. Tum verò omnes prope Hiſpaniæ popul
ad Romanos defecerunt: multoque majo
res ea æſtate in Hiſpania quam in Italia re
geſtæ.

EPITOME

LIBRI XXIV.

*Hieronymus, Syracuſanorum rex, cujus avu
Hiero amicus populo Romano fuerat, ad Car
thaginienſes defecit: & propter crudelitatem ſuper
biamque, à ſuis interfectus eſt. T. Semproniu
Gracchus, proconſul, proſpere adverſus Pœnos &
Hannonem ducem ad Beneventum pugnavit; ſer
vorum maxime opera, quos liberos eſſe juſſit. Clau
dius Marcellus, conſul, in Sicilia, quæ prope tot
ad Pœnos defecerat, Syracuſas obſedit. Philipp
Macedonum regi bellum indictum eſt: qui a
Apolloniam nocturno prœlio oppreſſus, fugatuſque
in Macedoniam cum prope inermi exercitu perfu
git. ad id bellum gerendum Valerius Prætor mi
ſſus. Res præterea in Hiſpania à P. & Cn. Scipioni
bus adverſus Carthaginienſes geſtas continet. Sy
phax rex Numidarum, in amicitiam aſcitus, &
Maſaniſſa, rege Maſſyliorum, pro Carthaginien
ſibus pugnante, victus, in Hiſpaniam ad Scipione
cum maxima manu tranſit contra Gades. ubi an
guſto freto Africa & Hiſpania dirimuntur. Celt
beri quoque in amicitiam recepti. quorum auxili
aſcitis, tunc primum mercenarium militem Roma
na caſtra habuerunt.*

VT ex Campania in Bruttios reditum eſt, Hanno adjutoribus & ducibus Brutiis Græcas urbes tentavit: eo facilius in ſocietate manentes Romana, quod Brutios, quos & oderant, & metuebant, Carthaginienſium partis factos cernebant. Rhegium primum tentatum eſt, dieſque aliquot ibi nequiquam abſumti. Interim Locrenſes frumentum, lignaque, & cetera neceſſaria uſibus ex agris in urbem rapere; etiam ne quid relictum prædæ hoſtibus eſſet: & in dies major omnibus portis multitudo effundi. poſtremo ii modo relicti in urbe erant, qui reficere muros ac portas, telaque in propugnacula congerere cogebantur. In permiſtam omnium ætatum ordinumque multitudinem, & vagantem in agris magna ex parte inermem, Amilcar Pœnus equites emiſit, qui violare quemquam vetiti, tantum ut excluderent ab urbe fuga diſſipatos, turmas objecere. Dux ipſe loco ſuperiore caſtra ponit, unde agros urbemque poſſit conſpicere. Brutiorum cohortem adire muros, atque evocare principes Locrenſium ad colloquium juſſit, & pollicentes amicitiam Annibalis, adhortari ad urbem tradendam. Brutiis in colloquio nullius rei primò fides: deinde ut Pœnus apparuit in collibus, & refugientes pauci aliam omnem multitudinem in poteſtate hoſtium eſſe afferebant; tum, metu victi, conſulturos ſe populum reſponderunt. advocataque extemplo concione, quum & leviſſimus quiſque novas res novamque ſocietatem mallet, & quorum propinqui extra urbem intercluſi ab hoſtibus erant, velut obſidibus datis, pignoratos haberent

rent

rent animos; pauci magis taciti probaren
conſtantem fidem, quam probatam tueri au
derent; haud dubio in ſpeciem conſenſu fit a
Pœnos deditio; L. Attilio præfecto præſidi
quique cum eo milites Romani erant, clam i
portum deductis, atque impoſitis in naves, u
Rhegium deveherentur. Amilcarem Pœno
que ea conditione, ut fœdus extemplo æqui
legibus fieret, in urbem acceperunt. cujus r
prope non ſervata fides deditis eſt, quum Pœ
nus, dolo dimiſſum Romanum incuſaret: Lo
crenſes, profugiſſe ipſum cauſſarentur. Inſ
cuti etiam equites ſunt, ſi quo caſu in fret
æſtus morari aut deferre naves in terram poſ
ſet. & eos quidem, quos ſequebantur, no
ſunt adepti: alias à Meſſana trajicientes fret
Rhegium naves conſpexerunt. Milites eran
Romani à Claudio prætore miſſi ad obtinen
dam urbem præſidio. itaque Rhegio extem
plo abſceſſum eſt. Locrenſibus juſſu Annibal
data pax, ut liberi ſuis legibus viverent: urb
pariter & portus in poteſtate Locrenſium e
ſet: ſocietas eo jure ſtaret, ut Pœnus Locren
ſem, Locrenſiſque Pœnum pace ac bello ju
varet. Sic à freto Pœni reducti, frementibu
Brutiis, quod Rhegium ac Locros, quas urbe
direpturos ſe deſtinaverant, intactas reliqui
ſent. Itaque per ſe ipſi conſcriptis armatiſqu
juventutis ſuæ quindecim millibus, ad Crot
nem oppugnandum pergunt ire; Græcam &
ipſam urbem, & maritimam: plurimum acce
ſurum opibus, ſi in ora maris portum ac urbe
mœnibus validam tenuiſſent, credentes. E
cura angebat, quod neque non accerſere a
auxilium Pœnos ſatis audebant, ne quid no
pr

pro ſociis egiſſe viderentur: & ſi Pœnus rurſus magis arbiter pacis quam adjutor belli fuiſſet, ne in libertatem Crotonis, ſicut ante Locrorum, fruſtra pugnaretur. Itaque optimum viſum eſt, ad Annibalem mitti legatos: caverique ab eo, ut receptus Croto Brutiorum eſſet. Annibal quum, præſentium eam conſultationem eſſe, reſpondiſſet, & ad Hannonem eos rejeciſſet; ab Hannone nihil certi allatum. Nec enim diripi volebant nobilem atque opulentam urbem: & ſperabat, quum Brutius oppugnaret, Pœnos nec probare, nec juvare eam oppugnationem appareret, eo maturius ad ſe defecturos. Crotone nec conſilium unum inter populares nec voluntas erat. unus velut morbus invaſerat omnes Italię civitates, ut plebes ab optimatibus diſſentiret: ſenatus Romanis faveret, plebs ad Pœnos rem traheret. Eam diſſenſionem in urbe perfuga nunciat Brutiis, Ariſtomachum eſſe principem plebis, tradendæque auctorem urbis: & in vaſta urbe, lateque omnibus disjectis mœnibus partitas ſtationes cuſtodiaſque ſenatorum ac plebis eſſe. quacumque cuſtodiant plebis homines, eà patere aditum. Auctore ac duce perfuga, Brutii corona cinxerunt urbem: acceptique à plebe, primo impetu locos omnes, præter arcem, cepere. Arcem optimates tenebant; præparato jam antè ad talem caſum perfugio. Eodem Ariſtomachus perfugit; tamquam Pœnis non Brutiis auctor urbis tradendæ fuiſſet. Vrbs Croto murum in circuitu patentem duodecim millia paſſuum habuit ante Pyrrhi in Italiam adventum. poſt vaſtitatem eo bello factam, vix pars dimidia habitabatur: flumen, quod medio oppido fluxerat,

fluxerat, extra frequentia tectis loca præter fluebat muros; procul iis quæ inhabitabantur. Sex millia aberat ab urbe nobile templum ipſa urbe nobilius, Laciniæ Iunonis; ſanctum omnibus circa populis. Lucus ibi frequenti ſilva, & proceris abietis arboribus ſeptus. læta in medio paſcua habuit, ubi omnis generis ſacrum Deæ paſcebatur pecus ſine ullo paſtore: ſeparatimque egreſſi cujuſque generis greges, nocte remeabant ad ſtabula; numquam inſidiis ferarum, non fraude violati hominum. Magni igitur fructus ex eo pecore capti, columnaque inde aurea ſolida facta, & ſacrata eſt: inclitumque templum, divitiis etiam, non tantum ſanctitate, fuit. Ac miracula aliqua affinguntur plerumq; tam inſignibus locis. Fama eſt, aram eſſe in veſtibulo templi, cujus cinerem nullu unquam moveat ventus. Et arx Crotonis un parte imminet mari, altera vergente in agrum ſitu tantum naturali quondam munita, poſte & muro cincta, qua per averſas rupes ab Dio nyſio Siciliæ tyranno per dolum fuerat capta Eam tum arcem ſatis, ut videbatur, tutam Crotoniatum optimates tenebant; circumſe dente cum Brutiis eos etiam plebe ſua. Poſtre mo Brutii, quum ſuis viribus inexpugnabilem viderent arcem, coacti neceſſitate Hannonis auxilium implorant. Is conditionibus ad de ditionem compellere Crotoniatas conatus, u coloniam Brutiorum eo deduci, antiquamqu frequentiam eorum recipere vaſtam ac deſe tam bellis urbem paterentur; omnium nem nem præter Ariſtomachum movit. morituro ſe affirmabant citius, quam, immiſti Brutiis, i alienos ritus, mores, legeſque, ac mox linguam

etiam

etiam verterentur. Ariſtomachus unus, quando nec ſuadendo ad deditionem ſatis valebat, nec, ſicut urbem prodiderat, locum prodendæ arcis inveniebat; transfugit ad Hannonem. Locrenſes brevi poſt legati quum permiſſu Hannonis arcem intraſſent, perſuadent, ut traduci ſe in Locros paterentur, nec ultima experiri vellent. Iam hoc ut ſibi liceret, impetraverant & ab Annibale, miſſis ad idipſum tum legatis. ita Crotone exceſſum eſt: deductiq; Crotoniatæ ad mare, naves conſcendunt. Locros omnis multitudo abeunt. In Appulia ne hiems quidem quieta inter Romanos atque Annibalem erat. Luceriç Sempronius conſul, Annibal haud procul Arpis hibernabat. Inter eos levia prœlia ex occaſione, aut opportunitate hujus aut illius partis oriebantur: meliorque eis Romanus, & indies cautior tutiorque ab inſidiis fiebat. In Sicilia Romanis omnia mutaverat mors Hieronis, regnumque ad Hieronymum nepotem ejus tranſlatum: puerum, vixdum libertatem, nedum dominationem, modice laturum. Læte id ingenium tutores atque amici ad præcipitandum in omnia vitia acceperunt: quæ ita futura cernens Hiero, ultima ſenecta voluiſſe dicitur, liberas Syracuſas relinquere, ne ſub dominatu puerili, per ludibrium bonis artibus partum firmatumque interiret regnum. Huic conſilio ejus ſumma ope obſiſtere filiæ: nomen regium penes puerum futurum ratæ, regimen rerum omnium penes ſe, viroſque ſuos, Andronodorum, & Zoilum: nam ii tutorum primi relinquebantur. Non facile erat nonageſimum jam agenti annum, circumſeſſo dies noćteſque muliebribus blanditiis liberare animum, &

con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

convertere ad publicam privatamque cura
Itaque tutores numero quindecim puero re
quit. quos precatus eſt moriens, ut fidem e
populum Romanum, quinquaginta annos
ſe cultam inviolatam ſervarent, juvenemq
ſuis potiſſimum veſtigiis inſiſtere vellent,
ſciplinæque, in qua edoctus eſſet. Poſt hæc m
data quum exſpiraſſet, tutores prodeunt. teſ
mento prolato, pueroque in concionem p
ducto, (erat autem quindecim tunc ferme
norum) paucis, qui per concionem ad excit
dos clamores diſpoſiti erant, approbantib
teſtamentum, ceteris velut patre amiſſo in o
civitate omnia timentibus; funus fit regiu
magis amore civium & caritate, quam c
ſuorum celebre. Deinde ceteros tutores ſu
movet Andronodorus: juvenem jam eſſ
dictitans Hieronymum, ac regni potente
deponendoque tutelam, quæ ipſi cum pluri
communis erat, in ſe unum omninm vi
convertit. Vix quidem ulli bono, moderato
regi facilis erat favor apud Syracuſanos, ſuc
dendi tanta caritate Hieronis. verum enim v
Hieronymus, velut ſuis vitiis deſiderabil
efficere vellet avum, primo ſtatim conſpe
omnia quam diſparia eſſent, oſtendit. nam
per tot annos Hieronem, filiumque ejus G
nem, nec veſtis habitu, nec alio ullo inſi
differentes à ceteris civibus vidiſſent, conſpe
re purpuram, ac diadema, ac ſatellites ar
tos: quadrigiſque etiam alborum equorum
terdum ex regia procedentem, more Dion
tyranni. Hunc tam ſuperbum apparatum
bitumque, convenientes ſequebantur mo
contemptus omnium hominũ, ſuperbæ au

ci-

contumelioſa dicta: aditus non alienis modo, ſed tutoribus etiam difficiles: libidines novæ, inhumana crudelitas. Itaque tantus omnes terror invaſerat, ut quidam ex tutoribus, aut morte voluntaria aut fuga præverterent metum ſuppliciorum. Tres ex iis, quibus ſolis aditus in domum familiarior erat, Andronodorus & Zoilus, generi Hieronis, & Thraſo quidam; de aliis quidem rebus haud magnopere audiebantur: tendendo autem duo ad Carthaginienſes, Thraſo ad ſocietatem Romanam, certamine ac ſtudiis interdum in ſe convertebant animum adoleſcentis. Conjuratio in tyranni caput facta, indicatur per calonem quendam æqualem Hieronymi, & jam inde à puero in omnia familiaria jura aſſuetũ. Index unum ex conjuratis Theodorum, à quo ipſe appellatus erat, nominare potuit. qui comprehenſus extemplo, traditusque Andronodoro torquendus, de ſe ipſe haud cunctanter faſſus, conſcios celabat. poſtremo, quum omnibus intolerandis patientiæ humanæ cruciatibus laceraretur, victum malis ſe ſimulans, avertit ab conſciis in inſontes indicium. Thraſonem eſſe auctorem conſilii mentitus. nec niſi tam potenti duce confiſos, rem tantam auſuros. ab latere inde eos nominat tyranni, quorum capita viliſſima fingenti inter dolores gemituſque occurrere. Maximè animo tyranni credibile indicium Thraſo nominatus fecit. Itaque extemplo traditur ad ſupplicium. adjectique pœnæ ceteri juxta inſontes. Conſciorum nemo, quum diu ſocius conſilii torqueretur, aut latuit, aut fugit. tantum illis in virtute ac fide Theodori fiduciæ fuit: tantumque ipſi Theodoro virium ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ad arcana occultanda. Itaque quod unum v culum cum Romanis ſocietatis erat, Thraſ ſublato è medio, extemplo haud dubie ad fectionem res ſpectabat. legatique ad Anni lem miſſi ac remiſſi ab eodem, cum Anni nobili adoleſcentulo, Hippocrates & Epic nati Carthagine, ſed oriundi ab Syracuſis, e avo, Pœni ipſi materno genere. Per hos jun ſocietas Annibali ac Syracuſano tyranno : invito Annibale apud tyrannum manſer Appius Claudius prætor, cujus Sicilia pro cia erat, ubi ea accepit, extemplo legato Hieronymum miſit: qui quum ſeſe ad re vandam ſocietatem, quæ cum avo fuiſſet, niſſe dicerent, per ludibrium auditi dimiſſi ſunt, ab quærente per jocum Hieronymo, *fortuna eis pugnæ ad Cannas fuiſſet? vix credi enim legatos Annibalis narrare. Velle quid ve ſcire, ut ex eo utram ſpem ſequatur, conſilium piat*. Romani, quum ſerio legationes au cœpiſſet, redituros ſe ad eum dicentes eſſe; nito magis eo, quam rogato, ne fidem te mutaret, proficiſcuntur. Hieronymus leg Carthaginem miſit; ad fœdus ex ſocietate Annibale faciendum. Pacto convenit, ut qu Romanos Sicilia expuliſſent (id autem b fore, ſi naves atque exercitum miſiſſent) li mera amnis, qui ferme inſulam dividit, regni Syracuſani ac Punici imperii eſſet. A deinde inflatus aſſentationib⁹ eorum, qui non Hieronis tantum, ſed Pyrrhi etiam materni avi jubebant meminiſſe, legatio miſit: quia æquum cenſebat, Siciliam ſibi nem cedi: Italiæ imperium proprium q Carthaginienſi populo. Hanc levitatem

ja-

jactationem animi neque mirabantur in juvene furioſo, neque arguebant; dummodo averterent eum ab Romanis. Sed omnia in eo præcipitia ad exitium fuerunt. nam quum præmiſſis Hippocrate atque Epicide cum binis millibus armatorum ad tentandas urbes, quæ præſidiis tenebantur Romanis; & ipſe in Leontinos cum cetero omni exercitu (erant autem ad quindecim millia peditum equitumque) profectus eſſet; liberas ædes conjurati (& omnes fortè militabant) imminentes viæ anguſtæ, qua deſcendere ad forum rex ſolebat, ſumpſerunt. ibi, quum inſtructi armatique ceteri tranſitum exſpectantes ſtarent, uni ex eis (Indigemini fuit nomen) quia cuſtos corporis erat, partes datæ ſunt, ut quum appropinquaret januæ rex, per cauſſam aliquam in anguſtiis ſuſtineret ab tergo agmen. Ita ut convenerat, factum eſt. tanquam laxaret elatum pedem ab ſtricto nodo, moratus turbam Indigemines, tantum intervalli fecit, ut quum in prætereuntem ſine armatis regem impetus fieret, confoderetur aliquot prius vulneribus quam ſuccurri poſſet. Clamore & tumultu audito, in Indigeminem jam haud dubie obſtantem tela conjiciuntur: per quæ tamen, duobus acceptis vulneribus, evaſit. Fuga ſatellitum, ut jacentem videre regem, facta eſt. interfectores pars in forum ad multitudinem lætam libertate, pars Syracuſas pergunt, ad præoccupanda Andronodori, regiorumque aliorum conſilia. Incerto rerum ſtatu, Ap. Claudius bellum oriens ex propinquo quum cerneret, ſenatum litteris certiorem fecit; Siciliam Carthaginienſi populo & Annibali conciliari: ipſe adverſus Syracuſana conſilia,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

filia, provinciam, regnique fines omnia con
vertit præſidia. Exitu anni ejus Q. Fabius ex au
ctoritate ſenatus Puteolos, per bellum cœptum
frequentari emporium, cõmuniit, præſidium
que impoſuit. inde Romam comitiorum cauſſ
veniens, in eum quem primum diem comitia
lem habuit, comitia edixit; atque ex itinere præ
ter urbem in campum deſcendit. Eo die quum
ſors prærogativæ ante juniorum exiſſet, eaqu
T. Otacilium, & M. Æmilium Regillum con
ſules diceret; tum Q. Fabius ſilentio facto, tal
oratione eſt uſus: *Si aut pacem in Italia aut bel
lum cum eo hoſte haberemus, in quo negligenti
aut errori locus eſſet, qui veſtris ſtudiis, quæ i
campum ad mandandos, quibus velitis, honore
aſſertis, moram ullam offerret, is mihi parum me
miniſſe videretur veſtræ libertatis. ſed quum i
hoc bello, in hoc hoſte, numquam ab ullo duce ſin
ingenti noſtra clade erratum ſit, eadem vos cura
qua in aciem armati deſcenditis, inire ſuffragium
ad creandos conſules decet, & ſibi ſic quemqu
dicere; Annibali imperatori parem conſulem no
mino. Hoc anno ad Capuam Iubellio Taureæ Cam
pano ſummo equiti provocanti, ſummus Roma
nus eques Aſellus Claudius oppoſitus. Adverſu
Gallum quondam provocantem in ponte Anieni
Manlium, fidentem & animo & viribus, miſer
majores noſtri. Ob eandem cauſſam haud mult
annis poſt fuiſſe non negaverim, cur M. Valeri
non diffideretur, adverſus ſimiliter provocanten
arma capienti Gallum ad certamen. Quemad
modum pedites equiteſque optamus, ut validiores
ſi minus, ut pares hoſti, habeamus; ita duci ho
ſtium parem imperatorem quæramus. Quum qu
eſt ſummus in civitate dux, eum legerimus; tun
repent*

repente lectus, in annum creatus, adverſus veterem ac perpetuum imperatorem comparabitur, nullis neque temporis, neque juris incluſum anguſtiis, quo minus ita omnia gerat adminiſtretque, ut tempora poſtulabunt belli. nobis autem in apparatu ipſo, ac tantum inchoantibus res, annus circumagitur. Quoniam quales viros creare vos conſules deceat, ſatis eſt dictum; reſtat ut pauca de eis, in quos prærogativæ favor inclinavit, dicam. M. Æmilius Regillus flamen eſt Quirinalis, quem neque mittere à ſacris, neque retinere poſſumus, ut non Deûm aut belli deſeramus curam. Otacilius, ſororis meæ filiam uxorem, atque ex ea liberos, habet. ceterum non ea veſtra in me majoreſq; meos merita ſunt, ut non potiorem privatis neceſſitudinibus Rempublicam habeam. Quilibet nautarum vectorumque tranquillo mari gubernare poteſt: ubi ſæva orta tempeſtas eſt, ac turbato mari rapitur vento navis, tum viro & gubernatore opus eſt. Non tranquillo navigamus, ſed jam aliquot procellis ſubmerſi penè ſumus. itaque quis ad gubernacula ſedeat, ſumma cura providendum ac præcavendum nobis eſt. In minore re experti, T. Otacili, operam tuam ſumus. haud ſane, cur ad majora tibi fidamus, documenti quicquam dediſti. Claſſem hoc anno, cui tu præfuiſti, trium rerum cauſſa paravimus: ut Africæ oram popularetur, ut tuta nobis Italiæ littora eſſent, ante omnia, ne ſupplementum cum ſtipendio commeatuque ab Carthagine Annibali tranſportaretur. Create conſulem T. Otacilium, non dico ſi omnia hæc, ſed ſi aliquid eorum Reipublicæ præſtitit. Sin autem, te claſſem obtinente, etiam velut pacato mari quælibet Annibali tuta atque integra ab domo venerunt; ſi ora Italiæ infeſtior hoc anno, quam Africæ

fuit;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

fuit; quid dicere potes, cur te potiſſimum duc Annibali hoſti opponant? Si conſul eſſes, dicta rem dicendum exemplo majorum noſtrorum c ſeremus. nec tu id indignari poſſes, aliquem in vitate Romana meliorem bello haberi, quam Magis nullius intereſt, quam tua, T. Otacili, imponi cervicibus tuis onus, ſub quo concidas. magnopere ſuadeo, eodem animo, quo, ſi ſtanti vobis in aciem armatis repentè delegendi duo i peratores eſſent, quorum ductu atque auſpicio micaretis, hodie quoque conſules creetis: quibus cramenta liberi noſtri dicant, ad quorum edict conveniant, ſub quorum tutela atque cura m tent. Lacus Thraſymenus & Cannæ, triſte ad cordationem exemplar; ad præcavendum ſimi utiles documento ſunt. Prærogativa junioru in ſuffragium revocata, quum T. Otacilius rociter, eum continuare conſulatum velle, v ciferaretur atque obſtreperet, lictores ad eu accedere conſul juſſit. & quia in urbem n inierat, protinus in campum ex itinere pro ctus, admonuit, cum ſecuribus ſibi faſces pr ferri. Interim prerogativa ſuffragium init; cr tique in ea conſules Q. Fabius Maximus qu tum, M. Marcellus tertium. Eoſdem conſu ceteræ centuriæ ſine variatione ulla dixeru & prætor unus refectus, Q. Fulvius Flacc Novi alii creati, T. Otacilius Craſſus iteru Q. Fabius conſulis filius, qui tum ædilis cu lis erat, P. Cornelius Lentulus. Comitiis pr torum perfectis, ſenatusconſultum factum eſt, *ut Q. Fulvio extra ordinem urbana provin eſſet: iſque potiſſimum conſulibus ad bellum p fectis, urbi præeſſet.* Aquæ magnæ, & nives anno fuerunt: Tiberiſque agros inundavit cu

mag

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

magna ſtrage tectorum, pecorumque & hominum pernicie. Quinto anno ſecundi Punici belli, Q. Fabius Maximus quartum, M. Claudius Marcellus tertium, conſulatum ineuntes, plus ſolito converterant in ſe civitatis animos. multis enim annis tale conſulum par non fuerat. Referebant ſenes, ſic Maximum Rullum cum P. Decio ad bellum Gallicum, ſic poſtea Papirium & Carvilium adverſus Samnites, Brutioſque, & Lucanum cum Tarentino populum, conſules declaratos. Abſens Marcellus conſul creatus, quum ad exercitum eſſet; præſenti Fabio, atque ipſo comitia habente, conſulatus continuatus. Tempus ac neceſſitas belli, ac diſcrimen ſummæ rerum faciebant, ne quis aut in exemplum exquireret, aut ſuſpectum cupiditatis imperii conſulem haberet. quin laudabant potius magnitudinem animi, quod quum ſummo imperatore eſſe opus Reipublicæ ſciret, ſeque eum haud dubie eſſe; minoris invidiam ſuam, ſi qua ex re oriretur, quam utilitatem Reipublicæ feciſſet. Quo die magiſtratum inierunt conſules, ſenatus in Capitolio eſt habitus: decretumque omnium primum, ut conſules ſortirentur, compararentve inter ſe, uter cenſoribus creandis comitia haberet, priuſquam ad exercitum proficiſceretur. Prorogatum deinde imperium omnibus, qui ad exercitus erant; juſſique in provinciis manere. Ti. Gracchus Luceriæ, ubi cum volonum exercitu erat, T. Terentius Varro in agro Piceno, Manius Pomponius in Gallico. ex prætoribus prioris anni proprætor Q. Mucius obtineret Sardiniam, M. Valerius ad Brunduſium oræ maritimæ, intentus adverſus

omnes

omnes motus Philippi Macedonum regis p
eſſet. P. Cornelio Lentulo prætori Sicilia
creta provincia. T. Otacilio claſſis eadem, qu
adverſus Carthaginienſes priore anno hab
ſet. Prodigia eo anno multa nunciata ſunt. q
quo magis credebant ſimplices ac religioſi h
mines, eo etiam plura nunciabantur: Lan
in æde intus Soſpitæ Iunonis corvos nidum
ciſſe. In Appulia palmam viridem arſiſſe. M
tuæ ſtagnum effuſum Mincio amni, cruent
viſum. Et Calibus creta, & Romæ in foro b
rio ſanguine pluiſſe. Et in vico Iſtrico font
ſub terra tanta vi aquarum fluxiſſe, ut ſe
doliaque quæ in eo loco erant, provoluta ve
impetus torrẽtis tulerit. Tacta de cœlo, atri
publicum in Capitolio, ædem in campo V
cani, nucem in Sabinis, publicamque viam, m
rum ac portam Gabiis. Iam alia vulgata mi
cula erant: haſtam Martis Præneſte ſua ſpo
promotam: bovem in Sicilia locutum: inf
tem in utero matris in Marrucinis, Io triu
phe! clamaſſe: ex muliere Spoleti virum fact
Hadriæ aram in cœlo, ſpecieſque homin
circum eam, cum candida veſte, viſas eſſe. Qu
Romæ quoque in ipſa urbe ſecundum ap
examen in foro viſum. Affirmantes quidam
giones ſe armatas in Ianiculo videre, conc
verunt civitatem ad arma: qui quum in Ia
culum iviſſent, negarunt quemquam ibi, p
ter aſſuetos collis ejus cultores, apparuiſſe. H
prodigia hoſtiis majoribus procurata ſunt,
aruſpicum reſponſo: & ſupplicatio omni
Diis, quorum pulvinaria Romæ ſint, ind
eſt. Perpetratis, quæ ad pacem Deûm perti
bant, de Republ. belloque gerendo, & quant

co

copiarum, & ubi quæque eſſent, conſules ad ſenatum retulerunt. Duodeviginti legionibus bellum geri placuit: binas conſules ſibi ſumere: binis Galliam Siciliamque ac Sardiniam obtineri: duabuſque Q. Fabium prætorem Appuliæ, duabus volonum T. Gracchum circa Luceriam præeſſe. ſingulas C. Terentio procoſ. ad Picenum, & M. Valerio ad claſſem circa Brundiſium, & duas urbi præſidium relinqui. Hic ut numerus legionum expleretur, ſex novæ legiones erant ſcribendæ. eas primo quoque tempore conſules ſcribere juſſi, & claſſem parare: ut cum eis navibus, quæ pro Calabriæ littoribus in ſtatione eſſent, centum quinquaginta longarum navium claſſis eo anno expleretur. Delectu habito, & navibus novis deductis, Q. Fabius comitia cenſoribus creandis habuit. creati M. Attilius Regulus, & P. Furius Philus. Quum increbeſceret rumor, bellum in Sicilia eſſe; T. Otacilius eo cum claſſe proficiſci juſſus eſt. Quum deeſſent nautæ, conſules ex ſenatusconſulto edixerunt, *ut qui L. Æmilio, C. Flaminio cenſoribus, millibus æris quinquaginta ipſe aut pater ejus cenſus fuiſſet uſque ad centum millia; aut cui poſtea res tanta eſſet facta, nautam unum cum ſex menſium ſtipendio daret. qui ſupra centum millia uſque ad trecenta millia, tres nautas cum ſtipendio annuo: qui ſupra trecenta millia uſque ad decies æris, quinque nautas: qui ſupra decies, ſeptem: ſenatores octo nautas cum annuo ſtipendio darent*. Ex hoc edicto dati nautæ armati inſtructique ab dominis, cum triginta dierum coctis cibariis naves conſcenderunt. Tum primum eſt factum, ut claſſis Romana ſociis navalibus privata impenſa

 paratis

paratis compleretur. Hic major ſolito app
ratus præcipuè conterruit Campanos, ne a
obſidione Capuæ bellum ejus anni Roma
inciperent. itaque legatos ad Annibalem or
tum miſerunt, ut Capuam exercitum adm
veret. ad eam oppugnandam novos exercit
ſcribi Romæ; nec ullius urbis defectioni mag
infenſos eorum animos eſſe. Id quia tam tre
di nunciabant, maturandum Annibal rat
ne prævenirent Romani, profectus Arpis
Tifata, in veteribus caſtris ſuper Capuam co
ſedit. inde Numidis Hiſpaniſque, ad præſidiu
ſimul caſtrorum ſimul Capuæ relictis, cum
tero exercitu ad lacum Averni, (per ſpecie
ſacrificandi; re ipſa, ut tentaret Puteolos, q
que ibi præſidio erant) deſcendit. Maxim
poſtquam Annibalem Arpis profectum, &
gredi in Campaniam, allatum eſt; nec die
nocte intermiſſo itinere, ad exercitum red
& Ti. Gracchum ab Luceria Beneventum
pias admovere, Q. Fabium Prætorem (is
lius conſulis erat) Luceriam Graccho ſucce
re jubet. In Siciliam eodem tempore duo p
tores profecti; P. Cornelius ad exercitum; O
cilius, qui maritimæ oræ reique navali præeſ
& ceteri in ſuas quiſque provincias profecti.
quibus prorogatum imperium erat, eaſd
quas priore anno regiones obtinuerunt.
Annibalem, quum ad lacum Averni eſſ
quinque nobiles juvenes ab Tarento veneru
partim ad Thraſymenum lacum, partim
Cannas capti: dimiſſiq; domos cum eadem
mitate, qua uſus adverſus omnes Romanor
ſocios Pœnus fuerat. Ii memores beneficior
ejus, *Perpuliſſe magnam partem ſe juventutis*
rent

rentinæ, referunt, *ut Annibalis amicitiam ac ſocietatem, quam populi Romani mallent. legatoſque ab ſuis miſſos rogare Annibalem, ut exercitum propius Tarentum admoveat. Si ſigna ejus, ſi caſtra conſpecta à Tarento ſint, haud ullam interceſſuram moram, quin urbs dedatur. In poteſtate juniorum plebem, in manu plebis rem Tarentinam eſſe*. Annibal collaudatos eos, oneratoſque ingentibus promiſſis, domum ad cœpta maturanda redire jubet: ſe in tempore affuturum eſſe. Hac cum ſpe dimiſſi Tarentini. Ipſum ingens cupido inceſſerat Tarenti potiundi. Vrbem eſſe videbat, quum opulentam nobilemque, tum maritimam, & in Macedoniam opportunè verſam: regemque Philippum hunc portum, ſi tranſiret in Italiam, quum Brunduſium Romani haberent, petiturum. Sacro inde perpetrato, ad quod venerat, & dum ibi moratur, pervaſtato agro Cumano uſque ad Miſeni promontorium, Puteolos repente agmen convertit; ad opprimendum præſidium Romanum. Sex millia hominum erant; & locus munimento quoque, non natura modo tutus. Triduum ibi moratus Pœnus, ab omni parte tentato præſidio, deinde ut nihil procedebat, ad populandum agrum Neapolitanum, magis ira quam potiundæ urbis ſpe proceſſit. Adventu ejus in propinquum agrum Nolana mota eſt plebs; iamdiu averſa ab Romana, & infeſta ſenatui ſuo. itaque legati ad accerſendum Annibalem cum haud dubio promiſſo tradendæ urbis venerunt. Prævenit incœptum eorum Marcellus conſul à primoribus accitus. Die uno Sueſſulam a Calibus, quum Vulturnus amnis trajicientem moratus eſſet, contẽderat. inde proxima nocte

ſex millia peditum, equiteſque trecentos, qu
præſidio ſenatui eſſent, Nolam intromiſit: &
uti à conſule omnia impigre facta ſunt ad præ
occupandam Nolam; ita Annibal tempus te
rebat; bis jam ante nequiquam tentata re, ſe
gnior ad credendum Nolanis factus. Iiſdem
diebus & Q. Fabius conſul ad Caſilinum ten
tandum, quod præſidio Punico tenebatur, ve
nit. Et ad Beneventum, velut ex compoſito
parte altera Hanno ex Brutiis cum magna p
ditum equitumque manu, altera Ti. Gracchu
ab Luceria acceſſit. qui primo oppidum intr
vit. Deinde, ut Hannonem tria millia ferm
ab urbe ad Calorem fluvium caſtra poſuiſſe,
inde agrum populari audivit; & ipſe egreſſ
mœnibus, mille ferme paſſus ab hoſte caſt
locat: ibique concionem militum habuit. L
giones magna ex parte volonum habeba
qui jam alterum annum libertatem tacite m
reri, quam poſtulare palam maluerant. Sen
rat tamen hibernis egrediens murmur in a
mine eſſe querentium, numquamne liberi n
litaturi eſſent? Scripſeratque ſenatui, non ta
quid deſiderarent; quam quid meruiſſent, bo
fortique opera eorum ſe ad eam diem uſu
neque ad exemplum juſti militis quicquam
præter libertatem, deeſſe. De eo permiſſum i
erat, faceret quod è Republica duceret e
Itaque prius quam cum hoſte manum con
reret, pronunciat; *tempus veniſſe ejus liberta*
quam diu ſperaſſent, potiundæ. poſtero die ſi
collatis dimicaturum puro ac patenti campo;
ſine ullo inſidiarum metu vera virtute geri
poſſet. Qui caput hoſtis retuliſſet, eum ſe ext
plo liberum juſſurum eſſe: qui loco ceſſiſſet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

rum ſervili ſupplicio animadverſurum. Suam cuique fortunam in manu eſſe: libertatis auctorem eis non ſe fore ſolum, ſed conſulem M. Marcellum, & univerſos Patres, qui conſulti ab ſe de libertate eorum, ſibi permiſiſſe. Literas inde conſulis ac ſenatusconſultum recitavit. Ad quæ clamor cum ingenti aſſenſu eſt ſublatus. pugnam poſcebant, ſignumque ut daret extemplo, ferociter inſtabant. Gracchus prœlio in poſterum diem pronunciato, concionem dimiſit. Milites læti, præcipue quibus merces navatæ in unum diem operæ libertas futura erat, armis expediendis, quod reliquum diei fuit, conſumſerunt. Poſtero die ubi ſigna cœperunt canere, primi omnium parati inſtructique ad prætorium conveniunt. Sole orto, Gracchus in aciem copias eduxit. nec hoſtes moram dimicandi fecerunt. Decem & ſeptem millia peditum erant; maxima ex parte Brutii ac Lucani. equites mille ducenti: inter quos pauci admodum Italici, ceteri Numidæ ferè omnes Maurique. Pugnatum eſt & acriter, & diu. quatuor horis neutro inclinata eſt pugna: nec alia magis Romanum impediebat res, quam capita hoſtium precia libertati facta. Nam ut quiſque hoſtem impigre occiderat, primum capita ægre inter turbam tumultumque abſcindendo tempus terebat: deinde, occupata dextra tenendo caput, fortiſſimus quiſque pugnator eſſe deſierat: ſegnibus ac timidis tradita pugna erat. Quod ubi tribuni militum Graccho nunciaverunt, neminem ſtantem jam vulnerari hoſtem: carnificari jacentes, & in dextris militum pro gladiis humana capita eſſe; ſignum dare propere juſſit: projicerent capita, invaderentque

hoſtem. Claram ſatis & inſignem virtutem eſſ
nec dubiam libertatem futuram ſtrenuis viris
Tum redintegrata pugna eſt, & eques etiam i
hoſtem emiſſus. Quibus quum impigre Nu
midę concurriſſent, nec ſegnior equitum qua
peditum pugna eſſet; iterum in dubium addu
cta res: quum utrimque duces Romanus Bru
tium Lucanumque, toties à majoribus ſuis v
ctos ſubactoſque; Pœnus mancipia Roman
& ex ergaſtulo militem, verbis obterreret. P
ſtremo pronunciat Gracchus, eſſe nihil quo
de libertate ſperarent, niſi eo die fuſi fugatiq
hoſtes eſſent. Ea demum vox ita animos a
cendit, atque, renovato clamore, velut alii r
pentè facti, tanta vi ſe in hoſtem intulerunt,
ſuſtineri ultra non poſſent. Primo anteſigna
Pœnorum, deinde ſigna perturbata, poſtrem
tota impulſa acies: inde haud dubiè terga dat
ruuntque fugientes in caſtra: adeo pavidi tr
pidique, ut ne in portis quidem aut vallo qu
quam reſtiterit, ac propè continenti agmi
Romani inſecuti, novum de integro prœliu
incluſi hoſtium vallo ediderint. Ibi ſicut pug
impeditior in anguſtiis, ita cædes atrocior fu
& adjuvere captivi, qui rapto inter tumultu
ferro conglobati, & à tergo ceciderunt P
nos, & fugam impedierunt. Itaque minus d
millia hominum ex tanto exercitu, & ea m
jor pars equitum, cum ipſo duce effugerun
alii omnes cæſi aut capti. capta & ſigna du
dequadraginta. Ex victoribus duo millia fer
cecidere. præda omnis (præterquam homin
captorum) militi conceſſa eſt: & pecus ex-
ptum eſt, quod intra dies triginta domini
gnoviſſent. Quum præda onuſti in caſtra re
ſe

ent, quatuor millia ferme volonum militum, qui pugnaverant ſegnius, nec in caſtra irruperant ſimul; metu pœnæ collem haud procul caſtris ceperunt. poſtero die per Tribunum militum inde deducti, concione militum advocata a Graccho, ſuperveniunt. Vbi quum proconſul veteres milites primum, prout cujuſque virtus atque opera in ea pugna fuerat, militaribus donis donaſſet; tunc quod ad volones attineret, omnes, ait, *malle laudatos à ſe, dignos indignoſque, quam quemquam eo die caſtigatum eſſe. Quod bonum, fauſtum, felixque Reipublicæ ipſiſque eſſet, omnes eos liberos eſſe jubere*. Ad quam vocem quum clamor ingenti alacritate ſublatus eſſet; ac nunc complexi inter ſe gratulanteſque, nunc manus ad cœlum tollentes, bona omnia populo Romano Gracchoque ipſi precarentur; tum Gracchus: *Prius quam omnes jure libertatis æquaſſem,* inquit, *neminem nota ſtrenui aut ignavi militis notaſſe volui. Nunc exſoluta jam fide publica, ne diſcrimen omne virtutis ignaviæque pereat, nomina eorum, qui detractata pugna memores ſeceſſionem paulo ante fecerunt, referri ad me jubebo: citatoſq; ſingulos jurejurando adigam, niſi quibus morbus cauſſa erit, non aliter, quam ſtantes cibum potumque, quoad ſtipendia facient, capturos eſſe. Hanc mulctam ita æquo animo feretis, ſi reputabitis, nulla ignaviæ nota leviore vos deſignari potuiſſe.* Signum deinde colligendi vaſa dedit: militeſque prædam portantes agenteſque, per laſciviam ac jocum ita ludibundi Beneventum rediere, ut ab epulis per celebrem feſtumque diem actis, non ex acie reverſi viderentur. Beneventani omnes turba effuſa quum obviam ad portas exiſſent, complecti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

milites, gratulari, vocare in hoſpitium. Ap
parata convivia omnibus in propatulo ædiu
fuerant: ad ea invitabant, Gracchumque ora
bant, ut epulari permitteret militibus. Et Grac
chus ita permiſit, in publico epularentur om
nes. Ante ſuas quibuſque fores prolata omni
pileati, aut lana alba velatis capitibus volon
epulati ſunt; alii accubantes, alii ſtantes: q
ſimul miniſtrabant, veſcebanturque. Digna r
viſa, ut ſimulacrum celebrati ejus diei Grac
chus, poſtquam Romam rediit, pingi juber
in æde Libertatis, quam pater ejus in Avent
no ex multaticia pecunia faciendam curav
dedicavitque. Dum hæc ad Beneventum g
runtur, Annibal depopulatus agrum Neap
litanum, ad Nolam caſtra movet. quem u
adventare conſul ſenſit, Pomponio propr
tore cum eo exercitu, qui ſuper Sueſſulam
caſtris erat, accito, ire obviam hoſti parat,
moram dimicandi faceret. Claudium Ner
nem cum robore equitum, ſilentio noctis p
averſam maximè ab hoſte portam emittit: c
cumvectumque occultè ſubſequi ſenſim agm
hoſtium jubet. & quum coortum prœlium
deret, ab tergo ſe objicere. Id errore viaru
an exiguitate temporis, Nero exſequi non p
tuerit, incertum eſt. Abſente eo quum pr
lium commiſſum eſſet, ſuperior quidem ha
dubie Romanus erat: ſed quia equites non
fuere in tempore, ratio compoſitæ rei turba
eſt. non auſus inſequi cedentes Marcellus, v
centibus ſuis ſignum receptui dedit. Plus
men duo millia hoſtium eo die cæſa tradu
tur: Romanorum minus quadringentis.
lis ferè occaſu Nero diem noctemque neq
qu

quam fatigatis equis hominibuſque, ne viſo quidem hoſte rediens, adeo graviter eſt ab conſule increpatus, ut per eum ſtetiſſe diceret, quo minus accepta ad Cannas redderetur hoſti clades. Poſtero die Romanus in aciem deſcendit: Pœnus, tacita etiam confeſſione victus, caſtris ſe tenuit. Tertio die ſilentio noctis, omiſſa ſpe Nolæ potiundæ, rei numquam proſpere tentatæ, Tarentum ad certiorem ſpem proditionis proficiſcitur. Nec minore animo res Romanæ domi quam militiæ gerebantur. Cenſores vacui ab operum locandorum cura, propter inopiam ærarii, ad mores hominum adverterunt, caſtigandaque vitia; quæ velut diutinis morbis ægra corpora ex ſeſe gignunt, nata bello erant. Primum eos citaverunt, qui poſt Cannenſem pugnam Rempublicam deſeruiſſe Italiaque exceſſiſſe velle dicebantur. princeps eorum L. Cæcilius Metellus, qui quæſtor tum forte erat. Iuſſo deinde eo, cæteriſque ejuſdem noxæ reis cauſſam dicere, quum purgari nequiſſent, pronunciarunt, verba orationemque eos adverſus Rempublicam habuiſſe, quo conjuratio deſerendæ Italiæ cauſſa fieret. Secundum eos citati nimis callidi exſolvendi jurisjurandi interpretes: qui captivorum ex itinere regreſſi clam in caſtra Annibalis, ſolutum quod juraverunt redituros, rebantur. His ſuperioribuſque illis equi ademti, qui publicum equum habebant: tribuque moti, ærarii omnes facti. Neque ſenatu modo, aut equeſtri ordine regendo cura ſe cenſorum tenuit. nomina omnium ex juniorum tabulis excerpſerunt, qui quadriennio non militaſſent; quibus neque vacatio juſta militiæ, neque morbus cauſſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

fuiſſet. Et ea ſupra duo millia nominum in æra-
rios relata, tribuque omnes moti. additumque
inerti cenſoriæ notæ triſte ſenatusconſultum:
ut ii omnes, quos cenſores notaſſent, pedibus
mererent, mitterenturque in Siciliam ad Can-
nenſis exercitus reliquias, cui militum generi
non prius quam pulſus Italia hoſtis eſſet, fini-
tum ſtipendiorum tempus erat. Quum cen-
ſores, ob inopiam ærarii ſe jam locationibus
abſtinerent ædium ſacrarum tuendarum, cu-
ruliumque equorum præbendorum, ac ſimi-
lium his rerum; convenere ad eos frequentes,
qui haſtæ hujus generis aſſueverant: hortati-
que cenſores, ut omnia perinde agerent loca-
rentque, ac ſi pecunia in ærario eſſet. Nemi-
nem niſi bello confecto, pecuniam ab ærario
petiturum eſſe. Convenere deinde domini eo-
rum, quos T. Sempronius ad Beneventum ma-
nu emiſerat: accerſitoſq; ſe ab triumviris men-
ſariis eſſe dixerunt, ut precia ſervorum accipe-
rent. ceterum non ante quam bello confecto
accepturos eſſe. Quum hæc inclinatio animo-
rum plebis ad ſuſtinendam inopiam ærarii fie-
ret; pecuniæ quoque pupillares primo, deinde
viduarum cœptæ conferri: nuſquam eas tutius
ſanctiuſque deponere credentibus, qui defere-
bant, quam in publica fide. inde ſi quid emptum
paratumque pupillis ac viduis foret, à quæſto-
re perſcribebatur. Manavit ea privatorum be-
nignitas ex urbe etiam in caſtra, ut non eques,
non centurio ſtipendium acciperent, mercena-
riumque increpantes vocarent, qui accepiſſet.
Q. Fabius Conſul ad Caſilinum caſtra habe-
bat, quod duûm millium Campanorum, &
ſeptingentorum militum Annibalis tenebatur
pra

præſidio. Præerat Statius Metius, miſſus ab Cn. Magio Attelano: qui eo anno Mediaſtuticus erat, ſervitiaque & plebem promiſcue armabat, ut caſtra Romana invaderet; intento conſule ad Caſilinum oppugnandum. Nihil eorum Fabium fefellit. Itaque Nolam ad collegam mittit; altero exercitu, dum Caſilinum oppugnatur, opus eſſe, qui Campanis opponatur. Vel ipſe relicto Nolæ præſidio modico veniret: vel ſi eum Nola teneret, & nec dum ſecuræ res ab Annibale eſſent, T. Gracchum proconſulem à Benevento acciturum. Hoc nuncio Marcellus duobus militum millibus Nolæ in præſidio relictis, cum cætero exercitu Caſilinum venit, adventuque ejus Campani jam moventes ſeſe quieverunt. Ita à duobus conſulibus Caſilinum oppugnari cœptum. ubi quum multa ſuccedentes temerè mœnibus Romani milites acciperent vulnera, neque ſatis incœptis ſuccederet, Fabius, omittendam rem parvam ac juxta magnis difficilem, abſcedendumque inde cenſebat, quum res majores inſtarent. Marcellus, multa magnis ducibus ſicut non aggredienda, ita ſemel aggreſſis non dimittenda eſſe, dicendo, quia magna famę momenta in utramque partem fierent, tenuit, ne incœpto abiretur. Vineæ inde omniaque alia operum machinationumque genera quum admoverentur, Campanique Fabium orarent, ut abire Capuam tuto liceret; paucis egreſſis, Marcellus portam, qua egrediebantur, occupavit, cædeſque promiſcue omnium circa portam primò, deinde, irruptione facta, etiam in urbe fieri cœpta eſt. Quinquaginta ferè primo egreſſi Campanorum, quum ad Fabium con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

confugiſſent, præſidio ejus Capuam pervene runt. Caſilinum, inter colloquia cunctatio nemque petentium fidem, per occaſionem ca ptum eſt. captivi, quique Campanorum, quiq Annibalis militum erant, Romam miſſi, atq; ib in carcere incluſi ſunt: oppidanorum turba pe finitimos populos in cuſtodiam diviſa. Quibu diebus à Caſilino re bene geſta receſſum eſt, ei Gracchus in Lucanis aliquot cohortes in e regione conſcriptas cum præfecto ſociorum i agros hoſtium prædatum miſit. eos effuſe pa latos Hanno adortus, haud multo minorem quam à Benevento acceperat, reddidit hoſ cladem, atque in Brutios raptim, ne Gracchu aſſequeretur, conceſſit. Conſul Marcellus re tro, unde venerat, Nolam redit. Fabius in Sa mnium ad populandos agros, recipiendaſqu armis, quæ defecerant, urbes, proceſſit. Cau dinus Samnis gravius devaſtatus; peruſti popu latique latè agri, prædæ pecudum hominum actæ. oppida vi capta, Compulteria, Theleſi Compſa, Melæ, Fulfulæ & Orbitanium. ex Lu canis Blandæ. Appulorum Ancæ oppugnata Millia hoſtium in his urbibus viginti quinq capta aut occiſa: & recepti perfugæ trecenti ſ ptuaginta; quos quum Romam miſiſſet conſu virgis in comitio cęſi omnes, ac de ſaxo deject Hæc à Q. Fabio intra paucos dies geſta. Ma cellum ab gerendis rebus valetudo adverſa N læ tenuit. Et à prætore Q. Fabio, cui circa L ceriam provincia erat, Accua oppidum p cos dies vi captum: ſtativaque ad Ardone communita. Dum hæc aliis locis ab Romai geruntur, jam Tarentum pervenerat Ani bal, cum maxima omnium, quacunque ier

clad

lade. In Tarentino demum agro pacatum incedere agmen cœpit. nihil ibi violatum, neque uſquam via exceſſum eſt: apparebatque non id modeſtia militum aut ducis, niſi ad conciliandos Tarentinorum animos, fieri. Ceterum quum prope jam mœnibus acceſſiſſet, nullo ad conſpectum primi agminis, ut rebatur, motu facto, caſtra ab urbe ferme paſſus mille locat. Tarentum triduo antequam Annibal ad mœnia accederet, à M. Valerio proprætore, qui claſſi ad Brunduſium præerat, T. Valerius legatus miſſus. Is primorum juventute conſcripta, diſpoſitiſque ad omnes portas, circaque muros, qua res poſtulabat, ſtationibus; die ac nocte plurimum intentus, neque hoſtibus, neque dubiis ſociis loci quicquam præbuit ad tentandum. Sicque diebus aliquot fruſtra ibi abſumptis, Annibal, quum eorum nemo qui ad lacum Averni adiſſent, aut ipſi venirent aut nuncium literaſve mitterent, vana promiſſa ſe temere ſecutum cernens, caſtra inde movit. Tum quoque, intacto agro Tarentino (quamquam ſimulata levitas nondum profuerat, tamen ſpe labefactandæ fidei haud abſiſtens) Salapiam tendit: eoque frumentum ex agris Metapontino atque Heracleenſi (jam media æſtas exacta erat, & hibernis placebat locus) comportat. Prædatum inde Numidæ Maurique per Salentinum agrum proximoſque Appuliæ ſaltus dimiſſi. unde ceteræ prædæ haud multum, equorum greges maxime abacti: è quibus ad quatuor millia domanda equitibus diviſa. Romani, quum bellũ nequaquam contemnendum in Sicilia oriretur, morſque tyranni duces magis impigros dediſſet Syracuſanis, quam
cauſ-

cauſſam aut animos mutaſſet; M. Marcello alteri conſulum eam provinciam decernunt. Secundum Hieronymi cædem primo tumultuatum in Leontinis apud milites fuerat, vociferatumque ferociter, parentandum regi ſanguine conjuratorum eſſe. Deinde libertatis reſtitutæ dulce auditum nomen, crebro uſurpatum, ſpe facta ex pecunia regia largitionis militi, atque fungendi potioribus ducibus, & relata tyranni fœda ſcelera, fœdioreſque libidines; adeò mutavere animos, ut inſepultum jacere corpus paulo ante deſiderati regis paterentur. Quum cæteri ex conjuratis ad exercitum obtinendum remanſiſſent, Theodorus & Soſis regiis equis quanto maximo curſu poterant, ut ignaros omnium regios opprimerent, Syracuſas contendunt. ceterum prævenerat, non fama ſolum, (qua nihil in talibus rebus eſt celerius,) ſed nuncius etiam ex regiis ſervis. Itaque Andronodorus, & inſulam & arcem, & alia quæ poterat, quæque opportuna erant, præſidiis firmarat. Hexapylo Theodorus ac Soſis poſt ſolis occaſum jam obſcura luce invecti, quum cruentam regiam veſtem atque inſigne capitis oſtentarent, tranſvecti per Tycham, ſimul ad libertatem ſimul ad arma vocantes, in Acradinam convenire jubent. Multitudo pars procurrit in vias, pars in ædium veſtibulis ſtat: pars ex tectis feneſtriſque proſpectant, & quid rei ſit rogitant. Omnia luminibus collucent, ſtrepituque vario complentur. armati locis patentibus congregantur. inermes ex Olympii Iovis templo ſpolia Gallorum Illyriorumque, dono data Hieroni à populo Romano fixaque ab eo, detrahunt; precantes Iovem

u

ut volens propitius præbeat ſacra arma; pro patria, pro Deum delubris, pro libertate ſeſe armantibus. Hæc quoque multitudo ſtationibus per principes regionum urbis diſpoſitis adjungitur. In inſula inter cetera Andronodorus præſidiis firmat horrea publica. Locus ſaxo quadrato ſeptus, atque arcis in modum emunitus, capitur ab juventute quæ præſidio ejus loci attributa erat: mittuntque nuncios in Acradinam; horrea frumentumque in ſenatus poteſtate eſſe. Luce prima populus omnis armatus inermiſque in Acradinam ad curiam convenit. ibi pro Concordiæ ara, quæ in eo ſita loco erat, ex principibus unus nomine Polyneus concionem & liberam & moderatam habuit: *Servitudinis indignitatiſque homines expertos, adverſus notum malum irritatos eſſe. Diſcordia civilis quas importet clades, audiſſe magis à patribus Syracuſanos, quam ipſos vidiſſe. Arma quod impigre ceperint, laudare: magis laudaturum, ſi non utantur, niſi ultima neceſſitate coacti. In præſentia legatos ad Andronodorum mitti placere, qui denuncient, ut in poteſtate ſenatus ac populi ſit: portæ Inſulæ pateant, reddat præſidium. Si tutelam alieni regni ſuum regnum velit facere, eundem ſe cenſere: multo acrius ab Andronodoro, quam ab Hieronymo repeti libertatem.* Ab hac concione legati miſſi ſunt. Senatus inde haberi cœptus eſt. quod ſicut regnante Hierone manſerat publicum concilium, ita poſt mortem ejus ante eam diem nulla de re neque convocati neque conſulti fuerant. Vt ventum ad Andronodorum eſt, ipſum quidem movebat & civium conſenſus & quum aliæ occupatæ urbis partes, tum pars inſulæ, velut munitiſſima

pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

prodita atque alienata: ſed evocatum eum ab legatis Demarata uxor, filia Hieronis, inflata adhuc regiis animis ac muliebri ſpiritu, admonet ſæpe uſurpatæ Dionyſii tyranni vocis: *qua, pedibus tractum, non inſidentem equo relinquere tyrannidem dixerit debere. Facile eſſe momento quo quis velit, cedere poſſeſſione magnæ fortunæ: facere & parare eam, difficile atque arduum eſſe. Paululum ſumeret ſpatii ad conſultandum ab legatis. eo uteretur ad accerſendos ex Leontinis milites: quibus ſi pecuniam regiam pollicitus eſſet, omnia in poteſtate ejus futura.* Hæc muliebria conſilia Andronodorus neque tota aſpernatus eſt, neque extemplo accepit: tutiorem ad opes affectandas ratus eſſe viam, ſi in præſentia tempori ceſſiſſet. Itaque legatis renunciare juſſit, futurum ſe in ſenatus ac populi poteſtate. Poſtero die luce prima patefactis inſulæ portis, in forum Acradinæ venit. ibi in aram Concordiæ, ex qua pridie Polyneus concionatus erat, aſcendit: orationemque eam orſus eſt, qua primum cunctationis ſuæ veniam petivit. *Se enim clauſas habuiſſe portas; non ſeparantem ſuas res à publicis, ſed ſtrictis ſemel gladiis timentem, qui finis cædibus eſſet futurus: utrum, quod ſatis libertati foret, contenti nece tyranni eſſent, an quicumque aut propinquitate, aut affinitate, aut aliquibus miniſteriis regiam contigiſſent, alienæ culpæ trucidarentur. Poſt quam animadvertit, eos qui liberaſſent patriam, ſervare etiam liberatam velle, atque undique conſuli in medium; non dubitaſſe, quin & corpus ſuum, & cetera omnia, quæ ſuæ fidei tutelaque eſſent, quando eum, qui mandaſſet, ſuus furor abſumpſiſſet, patriæ reſtitueret.* Converſus deinde ad interfectores tyranni, ac

nomine

omine appellans Theodorum ac Soſim: *Fa-*
nus, inquit, *memorabile feciſtis. Sed mihi cre-*
ite, inchoata veſtra gloria, nondum perfecta eſt:
ericulumque ingens manet, niſi communi concor-
iæ conſulitis, ne libera efferatur Reſpublica. Poſt
anc orationem claves portarum pecuniæque
egiæ ante pedes eorum poſuit. atque illo qui-
em die dimiſſi ex concione læti, circa omnia
ına Deum ſupplicaverunt cum conjugibus ac
beris: poſtero die comitia Prætoribus crean-
is habita. Creatus in primis Andronodorus,
eteri magna ex parte interfectores tyranni.
uos etiam abſentes, Sopatrum ac Deomenem
ecerunt. Qui auditis iis quæ Syracuſis acta
rant, pecuniam regiam, quæ in Leontinis erat,
yracuſas devectam, quæſtoribus ad idipſum
reatis tradiderunt: & ea quæ in inſula erat, &
Acradina tradita eſt, murique ea pars, quæ ab
ætera urbe nimis firmo munimento interſe-
iebat inſulam, conſenſu omnium dejecta eſt.
ecutæ & ceteræ res hanc inclinationem ani-
norum ad libertatem. Hippocrates atque Epi-
ides audita morte tyranni, quam Hippocra-
es etiam nuncio interfecto celare voluerat;
leſerti à militibus, quia id tutiſſimum ex præ-
entibus videbatur, Syracuſas rediere. ubi ne
uſpecti obſervarentur, tamquam novandi res
liquam occaſionem quærentes, prætores pri-
num, deinde per eos ſenatum adeunt: Ab An-
ibale ſe miſſos prædicant ad Hieronymum;
amquam amicum ac ſocium. paruiſſe imperio
ejus, cujus imperator ſuus voluerit. velle ad
Annibalem redire. ceterum quum iter tutum
non ſit, vagantibus paſſim per totam Siciliam
Romanis armis, petere ut præſidii dent ali-
quid,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

quid, quo Locros in Italiam perducantur. gratiam magnam eos parva opera apud Annibalem inituros. Facile res impetrata: abire enim duces regios, quum peritos militiæ, tum egentes eoſdem atque audaces cupiebant: ſed quod volebant, non quam maturato opus erat, naviter expediebant. Interim juvenes militares, & aſſueti militibus, nunc apud eos ipſos, nunc apud transfugas, quorum maxima pars ex navalibus ſociis Romanorum erat, nunc etiam apud infimæ plebis homines crimina ferebant in ſenatum optimateſque: moliri clam eos atque ſtruere, ut Syracuſæ per ſpeciem reconciliandæ ſocietatis in deditione Romanorum ſint; dein factio, & pauci auctores fœderis renovati dominentur. His audiendis credendiſque opportuna multitudo major indies Syracuſas confluebat: nec Hippocrati & Epicidi ſolum ſpem novandarum rerum, ſed Andronodoro etiam præbebat. Qui feſſus tandem uxoris vocibus monentis, Nunc illud eſſe tempu[s] occupandi res, dum turbata omnia nova atqu[e] incognita libertate eſſent, dum regiis ſtipendi[is] paſtus obverſaretur miles: dum ab Annibal[e] miſſi duces aſſueti militibus juvare poſſen[t] incœpta; cum Themiſtio, cui Gelonis fili[a] nupta erat, rem conſociatam paucos poſt di[es] Ariſtoni cuidam tragico actori, cui & alia a[r]cana committere aſſueverat, incaute aperi[t]. Huic & genus & fortuna honeſta erant, ne[c] ars, quia nihil tale apud Græcos pudori eſt, e[a] deformabat. itaque fidem potiorem ratu[s] quam patriæ debebat, indicium ad Prætor[es] defert. Qui ubi rem haud vanam eſſe certis in[]diciis compererunt, conſultis ſenioribus, &

auct[]

ictoritate eorum præſidio ad fores poſito,
igreſſos curiam Themiſtium atque Androno-
orum interfecerunt : & quum tumultus ab re
ſpeciem atrociore, cauſſam aliis ignoranti-
is, ortus eſſet; ſilentio tandem facto, indi-
em in curiam introduxerunt. Qui quum or-
ine omnia edocuiſſet, & principium conju-
itionis factum ab Harmoniæ Gelonis filiæ
uptiis, quibus Themiſtio juncta eſſet; Afro-
im Hiſpanorumque auxiliares inſtructos ad
edem, Prætorum principumque aliorum;
onaque eorum prædæ futura interfectoribus
ronunciatum; jam mercenariorum manum
ſſuetam imperiis Andronodori paratam fuiſ-
ad inſulam rurſus occupandam; ſingula
einde, quæ, per quoſque agerentur, totamque
iris armiſque inſtructam conjurationem ante
culos poſuiſſet; ſenatui quidem tam jure cæ-
, quam Hieronymus, videbantur. Ante cu-
iam variæ atque incertæ rerum multitudinis
amor erat. quam ferociter minitantem, in
eſtibulo curiæ corpora conjuratorum eo me-
i compreſſerunt, ut ſilentes integram plebem
i concionem ſequerentur. Sopatro manda-
im ab ſenatu & ab collegis, ut verba faceret.
tamquam reos agebat. ab ante acta vita or-
is, quæcumque poſt Hieronis mortem ſceleſte
tque impie facta eſſent, Andronodorum ac
hemiſtium arguit feciſſe. *Quid enim ſua ſponte
ciſſe Hieronymum puerum, ac vix dum pubeſcen-
em facere potuiſſe? Tutores ac magiſtratus ejus
ub aliena invidia regnaſſe. itaque aut ante Hiero-
ymum, aut certe cum Hieronymo perire eos de-
uiſſe. At illos debitos jam morti deſtinatoſque,
lia nova ſcelera poſt mortem tyranni molitos: pa-*
lam

lam primo, cum clauſis Andronodorus inſulæ po
tis hæreditatem regni creverit, quæque procurat
tenuerat, pro domino poſſederit; proditus deinde
eis, qui in inſula erant, circumſeſſus ab univer
civitate, quæ Acradinam tenuerit, nequiquam p
lam atque aperte petitum regnum, clam & do
affectare conatus ſit, & ne beneficio quidem atq
honore potuerit vinci, quum inter liberatores p
triæ inſidiator ipſe libertatis creatus eſſet Prato
Sed animos eis regios regias conjuges feciſſe: alt
Hieronis, alteri Gelonis, filias nuptas. Sub ha
vocem ex omnibus partibus concionis clam
oritur, nullam earum vivere debere, nec quer
quam ſupereſſe tyrannorum ſtirpis. Hæc n
tura multitudinis eſt, aut ſervit humiliter a
ſuperbe dominatur: libertatem, quæ media e
nec ſpernere modice, nec habere ſciunt:
non ferme deſunt irarum indulgentes miniſt
qui avidos atque intemperantes plebeioru
animos, ad ſanguinem & cædes irritent. Sic
tum extemplo Prætores rogationem prom
garunt: acceptaque pene prius quam prom
gata eſt, ut omnis regia ſtirps interficeret
miſſique à Prætoribus Demaratam Hieron
& Harmoniam Gelonis filias, conjuges A
dronodori & Themiſtii, interfecerunt. He
clea erat filia Hieronis, uxor Soſippi, qui le
tus ab Hieronymo ad regem Ptolemæum m
ſus, voluntarium conſciverat exilium. Ea qu
ad ſe quoque venire præſciſſet, in ſacrarium
penates confugit cum duabus filiabus virgi
bus, reſolutis crinibus, miſerabilique alio l
bitu: & ad ea addidit preces, *nunc per me*
riam Hieronis patris, Geloniſque fratris, ne ſe
noxiam invidia Hieronymi conflagare ſinere

Ni

Nihil ſe ex regno illius, præter exilium viri, habe-e: neque fortunam ſuam eandem vivo Hieronymo uiſſe quam ſororis, neque interfecto eo cauſſam andem eſſe. Quid? quod ſi Andronodoro conſilia roceſſiſſent, illa cum viro fuerit regnatura: ſibi um ceteris ſerviendum. Si quis Soſippo nunciet, nterfectum Hieronymum, ac liberatas Syracuſas; ui dubium eſſe, quin extemplo conſcenſurus ſit na-vim, atque in patriam rediturus? Quantum ſpes ominum fallit! In liberata patria conjugem ejus, c liberos de vita dimicare; quid obſtantes libertati, ut legibus? Quod ab ſe cuiquam periculum, à ola ac prope vidua, & puellis in orbitate degenti-us eſſe? At enim periculi quidem nihil ab ſe time-i: inviſam tantum regiam ſtirpem eſſe. Ablega-ent ergo procul ab Syracuſis Siciliaque, & aſpor-ari Alexandriam juberent, ad virum uxorem, ad atrem filias. Averſis auribus animiſque, caſſe ne empus tereretur, (ferrum enim quoſdam ex-pedientes cernebat) tum omiſſis pro ſe preci-bus, puellis ut ſaltem parcerent, orare inſtitit: qua ætate etiam hoſtes irati abſtinerent, ne yrannos ulciſcendo, quæ odiſſent ſcelera, ipſi mitarentur. Inter hæc abſtractam à penetra-libus jugulant: in virgines deinde reſperſas matris cruore impetum faciunt. quæ aliena-ta mente ſimul luctu metuque, velut captæ urore, eo curſu ſe ex ſacrario proripuerunt; ut ſi effugium patuiſſet in publicum, imple-turæ urbem tumultu fuerint. Tum quoque haud magno ædium ſpatio inter medios tot armatos aliquoties integro corpore evaſe-runt: tenentibuſque quum tot ac tam validæ eluctandæ manus eſſent, ſeſe eripuerunt: tandem vulneribus confectæ, quum omnia repleſ-

repleſſent ſanguine, exanimes corruerunt. Ca-
demque per ſe miſerabilem miſerabiliorem c
ſus fecit: quod paulo poſt nuncius venit, m
tatis repente ad miſericordiam animis, ne i
terficerentur. Ira deinde ex miſericordia ort
quod adeo feſtinatum ad ſupplicium, nequ
locus pœnitendi, aut regreſſus ab ira relict
eſſet. itaque fremere multitudo, & in locu
Andronodori ac Themiſtii (nam ambo præt
res fuerunt) comitia poſcere: quæ nequaqua
ex ſententia prætorum futura eſſent. Statut
eſt comitiis dies: quo nec opinantibus omn
bus unus ex ultima turba Epicidem nomin
vit, tum inde alius Hippocratem. crebrior
deinde eæ voces, & cum haud dubio aſſen
multitudinis eſſe. Et erat confuſa concio: n
populari modo, ſed militari quoque turb
magna ex parte etiam perfugis, qui omn
novare cupiebant, permiſtis. Prætores diſſ
mulare primo, & trahendam rem eſſe poſtr
mò victi conſenſu, & ſeditionem metuent
pronunciant eos prætores. Nec illi primo ſt
tim creati nudare quid vellent: quamqua
ægre ferebant, & de induciis dierum decem l
gatos iſſe ad Appium Claudium, & impetra
eis alios, qui de fœdere antiquo renovan
agerent, miſſos. Ad Murgantiam tum claſſe
navium centum Romanus habebat, quo ev
derent motus ex cædibus tyrannorum orti S
racuſis, quove eos ageret nova atque inſoli
libertas, operiens. Per eoſdem dies quum
Marcellum venientem in Siciliam, legati Syr
cuſani miſſi ab Appio eſſent, auditis conditi
nibus pacis; Marcellus poſſe rem conveni
ratus, & ipſe legatos Syracuſas, qui coram cu
pr

prætoribus de renovando fœdere agerent, mi-
it. Et jam ibi nequaquam eadem quies & tran-
uillitas erat. poſtquam Punicam claſſem ac-
eſſiſſe Pachynum allatum eſt, demto timore
Iippocrates & Epicides, nunc apud mercena-
ios milites, nunc apud transfugas, prodi Ro-
nanis Syracuſas, criminabantur. At vero Ap-
ius naves ad oſtium portus, quid aliæ partis
ominibus animi accederet operiens, in ſtatio-
e haberi cœpit. Ingens in ſpeciem criminibus
anis acceſſerat fides: ac primo etiam tumul-
toſe decurrerat multitudo ad prohibendos,
in terram egrederentur. In hac turbatione
erum, in concionem vocari placuit. ubi quum
lii alio tenderent, nec procul à ſeditione res
ſſet, Appollonides principum unus oratio-
em ſalutarem, ut in tali tempore habuit: *Nec
em ſalutis, nec perniciem propiorem unquam ci-
itati ulli fuiſſe. Si enim uno animo omnes, vel ad
Romanos vel ad Carthaginienſes inclinent, nullius
ivitatis ſtatum fortunatiorem gratioremve fore.
alia alio trahat res, non inter Pœnos Romanoſque
ellum atrocius fore, quam inter ipſos Syracuſanos;
uum intra eoſdem muros pars unaquæque ſuos
xercitus, ſua arma, ſuos habitura ſit duces. Itaq;
t omnes idem ſentiant, ſumma vi agendum eſſe:
tra ſocietas ſit utilior, longe minoris adeo rem mo-
nenti conſultatione eſſe. tamē Hieronis potius quam
Hieronymi auctoritatem ſequendam in ſociis legen-
is, vel quinquaginta annis feliciter expertam ami-
itiam nunc incognitæ, quondam infideli, præferen-
am. Eſſe etiam momenti aliquid ad conſilium,
uo Carthaginienſibus ita pax negari poſſit, ut non
tique in præſentia bellum cum eis geratur: cum
Romanis extemplo aut pacem, aut bellum haben-
dum.*

dum. Quo minus cupiditatis ac ſtudii viſa
oratio habere, eo plus auctoritatis habuit. A
jectum eſt prætoribus ac delectis ſenator
militare etiam conſilium. juſſi & duces o
num præfectique auxiliorum ſimul conſul
Quum ſæpe acta res eſſet mediis certamini
poſtremò quia belli cum Romanis gerendi
tio nulla apparebat, pacem fieri placuit. n
tique cum eis legatos ad rem confirmand
Dies haud ita multi interceſſerant, quum
Leontinis legati præſidium finibus ſuis ora
venerunt. Legatio peropportuna viſa ad n
titudinem inconditam ac tumultuoſam e
nerandam, duceiſque ejus ablegandos. Hip
crates prætor ducere eos transfugas juſſus
cuti multi ex auxiliis mercenariis, quat
millia armatorum effecerunt. Et mittenti
& miſſis ea læta expeditio fuit. nam & i
quod jam diu cupiebant, novandi res occ
data eſt, & hi ſentinam quandam urbis
exhauſtam, lætabantur. ceterum levaver
modo in præſentia velut corpus ægrum,
mox in graviorem morbum recideret. Hip
crates enim finitima provinciæ Romanæ
mò furtivis excurſionibus vaſtare cœpit: d
de, quum ad tuendos ſociorum agros mi
ab Appio præſidium eſſet, omnibus copiis
petum in oppoſitam ſtationem cum cæde
torum fecit. Quæ quum eſſent nunciata M
cello, legatos extemplo Syracuſas miſit,
pacis fidem ruptam eſſe dicerent: nec bel
turam unquam cauſſam, niſi Hippocrate
que Epicides, non ab Syracuſis modo, ſed
procul Sicilia ablegarentur. Epicides ne
reus criminis abſentis fratris præſens eſſet

de

eeſſet pro parte ſua concitando bello; pro-
ectus & ipſe in Leontinos, quia ſatis eos ad-
erſus populum Romanum concitatos cerne-
at, avertere etiam ab Syracuſis cœpit. *Nam
a eos pacem pepigiſſe cum Romanis, ut quicumque
puli ſub regibus fuiſſent, & ſuæ ditionis eſſent,
ec jam libertate contentos eſſe, niſi etiam regant ac
ominentur. Renunciandum igitur eis eſſe. Leon-
nos quoque æquum cenſere liberos eſſe: vel quod
ſolo urbis ſuæ tyrannus ceciderit, vel quod ibi
imum conclamatum ad libertatem, relictiſque
giis ducibus Syracuſas ſit concurſum. Itaque aut
imendum id de fœdere eſſe, aut legem eam fœde-
s non accipiendam.* Facile multitudini perſua-
m: legatiſque Syracuſanorum & de cæde ſta-
onis Romanæ querentibus, & Hippocratem
que Epicidem, ſeu abire, ſeu Locros, ſeu quo
io mallent, dummodo Sicilia cederent, ju-
entibus; ferociter reſponſum eſt, Neque man-
aſſe ſeſe Syracuſanis, ut pacem pro ſe cum
omanis facerent: neque teneri alienis fœde-
bus. Hæc ad Romanos Syracuſani detule-
nt: abnuentes Leontinos in ſua poteſtate
ſe. itaque integro ſecum fœdere bellum Ro-
anos cum iis geſturos. neque ſeſe defuturos
bello: ita, ut in poteſtatem redacti, ſuæ rur-
s ditionis eſſent, ſicut pax conveniſſet. Mar-
llus cum omni exercitu profectus in Leonti-
os, Appio quoque accito, ut altera parte ag-
rederetur, tanto ardore militum eſt uſus ob
am inter conditiones pacis interfectæ ſtatio-
is, ut primo impetu urbem expugnarent.
ippocrates atque Epicides, poſteaquem capi
uros refringique portas viderunt, in arcem
ſe cum paucis recepere. inde clam nocte Her-
m beſum

beſum perfugiunt. Syracuſanis octo milliu
armatorum agmine profectis domo, ad M
lam flumen nuncius occurrit, captam urbe
eſſe; cetera falſa miſta veris ferens: cædem pr
miſcuam militum atque oppidanorum factar
nec quemquam puberem arbitrari ſupereſ
direptam urbem: bona locupletum donat
Ad nuncium tam atrocem conſtitit agme
concitatiſque omnibus, duces (erant aute
Soſis ac Dinomenes) quid agerent conſul
bant. Erroris ſpeciem haud unam mendac
præbuerant verberati ac ſecuri percuſſi trar
fugæ ad duo millia hominum. ceterum Leo
tinorum militumque aliorum nemo poſt c
ptam urbem violatus fuerat: ſuaque omr
eis, niſi quæ primus tumultus captæ urbis a
ſumpſerat, reſtituebantur. Nec ut in Leon
nos irent, proditos ad cædem commilitor
querentes, perpelli potuere, nec ut eodem lo
certiorem nuncium exſpectarent. Quum
defectionem inclinatos animos cernerent Pr
tores, ſed eum motum haud diuturnum fo
ſi duces amentiæ ſublati eſſent; exercitum c
cunt Megaram. ipſi cum paucis equitibus H
beſum proficiſcuntur: ſpe territis omnibus p
proditionem urbis potiundæ. quod ubi fruſ
eis fuit inceptum, vi agendum rati, poſtero
Megaris caſtra movent, ut Herbeſum omnil
copiis oppugnarent. Hippocrates & Epicid
non tam tutum prima ſpecie, quam unum
undique abſciſſa conſilium eſſe rati, ut ſe m
tibus permitterent, & aſſuetis magna ex pa
ſibi, & tum fama cædis commilitonum acc
ſis, obviam agmini procedunt. Prima forte
gna ſexcentorum Cretenſium erant, qui ap
Hie

Hieronymum meruerant ſub eis, & Annibalis beneficium habebant; capti ad Thraſymenum inter Romana auxilia, dimiſſique. quos ubi ex ſignis armatorumque habitu cognovere Hippocrates atque Epicides, ramos oleæ ac velamenta alia ſupplicum porrigentes, orare, ut reciperent ſeſe, receptoſque tutarentur, neu proderent Syracuſanis: à quibus mox ipſi trucidandi populo Romano dederentur. Enimvero conclamant, bonum ut animum haberent. omnem ſe cum illis fortunam ſubituros. Inter hoc colloquium ſigna conſtiterant, tenebaturque agmen: nec dum quæ moræ cauſſa foret, pervenerat ad duces. Poſtquam Hippocratem atque Epicidem adeſſe pervaſit rumor, fremituſque toto agmine erat, haud dubie approbantium adventum eorum; extemplo Prætores civitatis, equis ad prima ſigna perrexerunt, Qui mos ille, quæ licentia Cretenſium eſſet; rogitantes, colloquia ſerendi cum hoſte, injuſſuque prætorum miſcendi eos agmini ſuo. Comprendi vincirique catenis juſſerunt Hippocratem. ad quam vocem tantus extemplo primum à Cretenſibus clamor eſt ortus, deinde exceptus ab aliis, ut facile, ſi ultra tenderent, appareret eis timendum eſſe. Soliciti incertique rerum ſuarum, Megaram, unde profecti erant, referri ſigna jubent, nunciosque de ſtatu præſenti Syracuſas mittunt. Fraudem quoque Hippocrates addit, inclinatis ad omnem ſuſpicionem animis: & Cretenſium quibuſdam ad itinera inſidenda miſſis, velut interceptas literas, quas ipſe compoſuerat, recitat: *Prætores Syracuſani Marcello ſuo S.* ſecundum ſalutem, ut aſſolet, ſcriptum erat: *Recte eum*

atque ordine feciſſe, quod in Leontinis nulli peperciſſet. Sed omnium mercenariorum militum eandem eſſe cauſſam, nec umquam Syracuſas quieturas, donec quicquam externorum auxiliorum, aut in urbe aut in exercitu ſuo eſſet. itaque daret operam, ut eos qui cum ſuis prætoribus caſtra ad Megaram haberent, in ſuam poteſtatem redigeret, ac ſupplicio eorum liberaret tandem Syracuſas. Hæc quum recitata eſſent; tanto clamore ad arma diſcurſum eſt, ut prætores inter tumultum pavidi obequitaverint Syracuſas: & ne fuga quidem eorum ſeditio compreſſa eſt, impetuſque in Syracuſanos milites fiebat. nec ab ullo temperatum foret, ni Epicides atque Hippocrates iræ multitudinis obviam iſſent: non à miſericordia aut humano conſilio, ſed ne ſpem reditus præciderent ſibi, & quum ipſos ſimul milites fidos haberent, ſimul obſides; tum cognatos quoque eorum atque amicos tanto merito primum, dein pignore ſibi conciliarent: expertique quam vana aut levi aura mobile vulgus eſſet, militem nacti ex eo numero, qui in Leontinis circumſeſſi erant, ſubornant; ut Syracuſas perferret nuncium convenientem eis, quæ ad Mylam falſo nunciata erant: auctoremque ſe exhibendo, ac velut viſa quæ dubia erant, narrando, concitaret iras hominum. Huic non apud vulgum modo fides fuit, ſed ſenatum quoq; in curiam introductus movit, ut vani quidam homines palam ferrent, perbene detectam in Leontinis eſſe avaritiam & crudelitatem Romanorum. eadem ſi intraſſent Syracuſas, aut fœdiora etiam, quo majus ibi avaritiæ præmium eſſet, facturos fuiſſe. Itaque claudendas cuncti portas, & cuſtodiendam urbem

urbem cenſere. ſed non ab eiſdem omnes timere, nec eoſdem odiſſe. apud militares pene omnes, partemque magnam plebis inviſum eſſe nomen Romanum. Prætores optimatumque pauci quamquam inflati vano nuncio erant, tamen ad propius præſentiuſque malum cautiores eſſe. Et jam ad Hexapylum erant Hippocrates atque Epicides: ſerebanturque colloquia per propinquos popularium, qui in exercitu erant, ut portas aperirent, ſinerentque communem patriam defendi ab impetu Romanorum. Iam, unis foribus Hexapyli apertis, cœpti erant recipi, quum Prætores intervenerunt. & primo imperio miniſque, deinde auctoritate, deterrendo, poſtremo, ut omnia vana erant, obliti majeſtatis precibus agebant, ne proderent patriam, tyranni ante ſatellitibus, & tum corruptoribus exercitus. Sed ſurdæ ideo omnium aures concitatæ multitudinis erant, quod non minore intus vi quam foris portæ effringerentur: effractiſq; omnibus tuto in Hexapylo agmen receptum eſt. Prætores in Acradinam cum juventute popularium confugiunt. mercenarii milites perfugæque, & quicquid regiorum militum Syracuſis erat, agmen hoſtium augent. Ita Acradina quoque primo impetu capitur, prætoreſque (niſi qui inter tumultum effugerunt) omnes interficiuntur. nox cædibus finem fecit. Poſtero die ſervi ad pileum vocati, & carcere vincti emiſſi: confuſaque omnis multitudo Hippocratem atque Epicidem creant prætores, Syracuſæque, quum breve tempus libertas affulſiſſet, in antiquam ſervitutem reciderunt. Hæc nunciata quum eſſent Romanis, ex Leontinis mota ſunt

extemplo caſtra ad Syracuſas. Et ab Appio legati per portum miſſi forte in quinqueremi erant. præmiſſa quadriremis, quum intraſſet fauces portus, capitur: legati ægre effugerunt. Et jam non modo pacis, ſed ne belli quidem jura relicta erant: quum Romanus exercitus ad Olympium (Iovis id templum eſt) mille & quingentis paſſibus ab urbe caſtra poſuit. Inde quoque legatos præmitti placuit: quibus ne intrarent urbem, extra portam Hippocrates atque Epicides obviam cum ſuis proceſſerunt. Romanus orator *non bellum ſe Syracuſanis, ſed opem auxiliumque afferre*, ait: *& iis qui ex media cæde elapſi perfugerint ad ſe, & eis, qui metu oppreſſi, fœdiorem, non exilio ſolum, ſed etiam morte, ſervitutem patiantur. Nec cædem nefandam ſociorum inultam Romanos paſſuros. Itaque ſi eis qui ad ſe perfugerunt, tutus in patriam reditus pateret, ac cædis auctores dedantur, & libertas legeſque Syracuſanis reſtituantur, nihil armis opus eſſe. ſi ea non fiant, quicumq; in mora ſit, bello perſecuturos.* Ad ea Epicides, *ſi quæ ad ſe mandata haberent, reſponſum eis*, ait, *ſe daturos fuiſſe: quum in eorum ad quos venerint manu, res Syracuſana eſſet, tum reverterentur. Si bello laceſſant, ipſa re intellecturos, nequaquam idem eſſe Syracuſas ac Leontinos oppugnare.* Ita legatis relictis portas clauſit. Inde terra marique ſimul cœptæ oppugnari Syracuſæ: terra ab Hexapylo, mari ab Acradina, cujus murus fluctu alluitur. & quia ſicut Leontinos terrore ac primo impetu cœperant, non diffidebant vaſtam disjectamque ſpatio urbem parte aliqua ſe invaſuros; omnem apparatum oppugnandarum urbium muris admoverunt. Et habuiſſet tanto impetu cœpta

res

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

es fortunam, niſi unus homo Syracuſis ea tempeſtate fuiſſet. Archimedes is erat; unicus ſpectator cœli ſiderumque: mirabilior tamen inventor ac machinator bellicorum tormentorum, operumque, quibus ea quæ hoſtes ingenti mole agerent, ipſe perlevi momento ludificaretur. Murum per inæquales ductum colles, pleraque alta & difficilia aditu, ſummiſſa quædam, & quæ planis vallibus adire poſſent, ut cuique aptum viſum eſt loco, ita omni genere tormentorum inſtruxit. Acradinæ murum, qui ut ante dictum eſt, mari alluitur, ex quinqueremibus Marcellus oppugnabat, ex ceteris navibus ſagittarii funditoreſque, & velites etiam, quorum telum inhabile ad remittendum imperitis eſt, vix quemquam ſine vulnere conſiſtere in muro patiebantur. Hi, quia ſpacio miſſilibus opus eſt, procul muro tenebant naves. junctæ aliæ binæ ad quinqueremes, demptis interioribus remis, ut latus lateri applicaretur: quum exteriore ordine remorum velut naves agerentur, turres contabulatas, machinamentaque alia quatiendis muris portabant. Adverſus hunc navalem apparatum Archimedes variæ magnitudinis tormenta in muris diſpoſuit. in eas quæ procul erant naves ſaxa ingenti pondere emittebat: propiores levioribus, eoque magis crebris petebat telis: poſtremò ut ſui vulnere intacti tela in hoſtem ingererent, murum ab imo ad ſummum crebris cubitalibus fere cavis aperuit: per quæ cava pars ſagittis, pars ſcorpionibus modicis ex occulto petebant hoſtem. Quæ propius quidem ſubibant naves, quo interiores ictibus tormentorum eſſent; in eas tollendas deſuper murum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

eminentem ferrea manus firmæ catenæ illigata quum injecta proræ eſſet, gravique libramento plumbi recelleret ad ſolum; ſuſpenſa prora, navim in puppim ſtatuebat: dein remiſſa ſubito, velut ex muro cadentem navim cum ingenti trepidatione nautarum ita undæ affligebant, ut etiamſi recta recideret, aliquantum aquæ acciperet. ita maritima oppugnatio eſt eluſa, omniſque vis eſt averſa, ut totis viribus terra aggrederentur. Sed ea quoque pars eodem omni apparatu tormentorum inſtructa erat, Hieronis impenſis curaque per multos annos, Archimedis unica arte. natura etiam adjuvabat loci: quod ſaxum, cui impoſita muri fundamenta ſunt, magna ex parte ita proclive eſt, ut non ſolum miſſa tormenta, ſed etiam quæ pondere ſuo pervoluta eſſent, graviter in hoſtem inciderent. eadem cauſſa ad ſubeundum arduum aditum inſtabilemque ingreſſum præbebant. Ita conſilio habito, quum omnis conatus ludibrio eſſet, abſiſtere oppugnatione atque obſidendo, tantum arcere terra marique commeatibus hoſtem placuit. Interim Marcellus cum tertia fere parte exercitus ad recipiendas urbes profectus, quæ in motu rerum ad Carthaginienſes defecerant, Pelorum atq; Herbeſum dedentibus ipſis recepit. Megaram vi captam diruit ac diripuit: ad reliquorum, ac maxime Syracuſanorum, terrorem. Per idem fere tempus & Himilco, qui ad Pachyni promōtorium claſſem diu tenuerat, ad Heracleam, quam vocant Minoam, quinq; & viginti millia peditum, tria equitum, duodecim elephantos expoſuit. Nequaquam cum tantis copiis ante tenuerat ad Pachynum claſſem: ſed, poſtquam ab

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

b Hippocrate occupatæ Syracuſæ erant, pro-
ectus Carthaginem, accituſque ibi & ab legatis
Hippocratis, & literis Annibalis, qui veniſſe té-
us ajebat Siciliæ per ſummum decus repeten-
æ, & ipſe haud vanus præſens monitor facile
erpulerat, ut quantæ maximæ poſſent, pedi-
um equitumq; copiæ in Siciliam trajicerentur.
Adveniens Heracleam, intra paucos dies inde
Agrigentum recipit: aliarumque civitatum,
uæ partis Carthaginienſium erant, adeo ac-
enſæ ſunt ſpes ad pellendos Sicilia Romanos,
ut poſtremo etiam qui obſidebantur, Syracuſis
nimos ſuſtulerint: & parte copiarum ſatis de-
endi urbem poſſe rati, ita inter ſe munera belli
partiti ſint, ut Epicides præeſſet cuſtodiæ ur-
bis, Hippocrates Himilconi conjunctus, bel-
lum adverſus Conſulem Romanum gereret.
Cum decem millibus peditum, quingentis equi-
tibus nocte per intermiſſa cuſtodiis loca pro-
fectus, caſtra circa Acrillas urbem ponebat.
Munientibus ſupervenit Marcellus, ab Agri-
gento jam occupato; quum fruſtra eo præveni-
re hoſtem feſtinans tetendiſſet. rediens, nihil
minus ratus, quam illo tempore ac loco Syra-
cuſanum ſibi exercitum obviam fore; ſed tamẽ
metu Himilconis Pœnorumque (ut quibus ne-
quaquam eis copiis quas habebat, par eſſet)
quam poterat maxime intentus, atque agmine
ad omnes caſus compoſito ibat. Forte ea cura,
quæ erat adverſus Pœnos præparata, adverſus
Siculos uſui fuit. Caſtris ponendis incompoſi-
tos ac diſperſos nactus eos & pleroſque iner-
mes, quod peditum fuit, circumvenit: eques
levi certamine inito, cum Hippocrate Acras
perfugit. Ea pugna deficientes ab Romanis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

quum cohibuiſſet Siculos, Marcellus Syracuſas rediit: & poſt paucos dies Himilco adjuncto Hippocrate ad flumen Anatim, octo ferme inde millia caſtra poſuit. Sub idem fere tempus & naves longæ quinque & quinquaginta Carthaginienſium cum Bomilcare claſſis præfecto in magnum portum Syracuſas ex alto decurrêre, & Romana item claſſis, triginta quinqueremes, legionem primam Panormi expoſuere: verſumque ab Italia bellum, adeò uterque populus in Siciliam intentus fuiſſe videri poterat. Legionem Romanam, quæ expoſita Panormi erat, venientem Syracuſas prædæ haud dubie ſibi futuram Himilco ratus, via decipitur. mediterraneo namque Pœnus itinere duxit: legio, maritimis locis claſſe proſequente, ad Appium Claudium Pachynum cum parte copiarum obviam progreſſum, pervenit. Nec diutius Pœni Syracuſis morati ſunt, & Bomilcar ſimul parũ fidens navibus ſuis, duplici facile numero claſſe adventantibus Romanis, ſimul inutili mora cernens, nihil aliud ab ſuis quam inopia aggravari ſocios, velis in altum datis in Africã tranſmiſit. Et Himilco ſecutus nequiquam Marcellum Syracuſas, ſi qua prius quam majoribus copiis jungeretur, occaſio pugnandi eſſet; poſtquam ea nulla contigerat, tutumque ad Syracuſas & munimento & viribus hoſtem cernebat; ne fruſtra aſſidendo ſpectandoq; obſidionem ſociorum tempus tereret, caſtra inde movit: ut quocumque vocaſſet defectionis ab Romanis ſpes, admoveret exercitum, ac præſens ſuas res foventibus adderet animos. Murgantiam primum, prodito ab ipſis præſidio Romano, recepit: ubi frumenti magna vis commea-

iſque omnis generis convecti erant à Romanis. Ad hanc defectionem erecti ſunt & aliarum civitatum animi: præſidiaque Romana aut pellebantur arcibus, aut prodita per fraudem opprimebantur. Enna in excelſo loco ac prærupto undique ſita, quum loco inexpugnabilis erat, tum præſidium in arce validum; præfectumque præſidii haud ſane opportunum inſidiantibus habebat. L. Pinarius erat vir acer, & qui plus in eo, ne poſſet decipi, quam in fide Siculorum reponeret. & tum intenderant eum ad cavendum omni cura tot auditæ proditiones defectioneſque urbium, & clades præſidiorum. Itaque nocte dieque juxta parata inſtructaque omnia cuſtodiis ac vigiliis erant: nec ab armis, aut loco ſuo miles abſcedebat. Quod ubi Ennenſium principes, jam pacti cum Himilcone de proditione præſidii, animadverterunt, nulli occaſioni fraudis Romanum patere; aperte ac propalam placuerat agendum. *Urbem arcemque ſuæ poteſtatis*, ajunt, *debere eſſe, ſi liberi in ſocietatem, non ſervi in cuſtodiam traditi eſſent Romanis. itaque claves portarum reddi ſibi æquum cenſent. Bonis ſociis fidem ſuam maximum vinculum eſſe. & ita ſibi populum Romanum ſenatumque gratias habiturum, ſi volentes, ac non coacti manſiſſent in amicitia.* Ad ea Romanus, *Se in præſidio impoſitum eſſe*, dicere, *ab imperatore ſuo: claveſque portarum & cuſtodiam arcis ab eo accepiſſe, quæ nec ſuo nec Ennenſium arbitrio haberet, ſed ejus qui commiſiſſet. Præſidio decedere apud Romanos capitale eſſe: & nece liberorum etiam ſuorum eam legem parentes ſanxiſſe. Conſulem Marcellum haud procul eſſe: ad eum mitterent legatos, cujus juris atque arbitrii eſſet.* Se

verò

verò negare illi miſſuros: teſtarique, ſi verbis nihil agerent, vindictam aliquam libertatis ſuæ quæſituros. Tum Pinarius ait illis: ſi ad conſulem gravarentur mittere, ſibi ſaltem darent populi conſilium: ut ſciretur, utrum paucorum ea denunciata, an universæ civitatis eſſent. Conſenſu in poſterum diem concio edicitur. Poſtquam ab eo colloquio in arcem ſeſe recepit, convocatis militibus: *Credo ego vos audiſſe, milites,* inquit, *quemadmodum præſidia Romana ab Siculis circumventa & oppreſſa ſint per hos dies. Eam vos fraudem, Deûm primo benignitate, dein veſtra ipſi virtute dies nocteſque perſtando ac pervigilando in armis, vitaſtis. utinam reliquum tempus nec patiendo infanda, nec faciendo, traduci poſſit. Hæc occulta fraude cautio eſt: quæ, quia adhuc minus cuiquam ſucceſſit, aperte ac propolam claves portarum repoſcunt; quas ſimul tradiderimus, Carthaginienſium extemplo Enna erit, fœdiuſq; hic trucidabimur, quam Murgantiæ præſidium interfectum eſt. Noctem unam ægre ad conſultandum ſumpſi, qua vos certiores periculi inſtantis facerem. Orta luce concionem habituri ſunt ad criminandum me concitandumque in vos populum. itaque craſtino die, aut veſtro, aut Ennenſium ſanguine Enna inundabitur. nec præoccupati, peculii, nec occupantes, periculi quicquam habebitis. qui prior ſtrinxerit ferrum, ejus victoria erit. Intenti ergo omnes, armatique ſignum exſpectabitis. ego in concione ero: & tempus quoad omnia inſtructa ſint, loquendo altercandoque traham. Quum toga ſignum dedero, tum mihi undique clamore ſublato turbam invadite, ac ſternite omnia ferro: & cavete, ne quiſquam ex iis ſuperſit, à quibus aut vis aut fraus timeri poſſit. Vos, Ceres mater ac*

Pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Proſerpina, precor, ceteri ſuperni infernique Dii, ui hanc urbem, hos ſacratos lacus lucoſque colitis, t ita nobis volentes propitii adſitis, ſi vitandæ non ferendæ fraudis cauſſa hoc conſilii capimus. Plu- bus vos, milites, hortarer, ſi cum armatis dimi- tio futura eſſet. inermes, incautos ad ſatietatem ucidabitis. Et conſulis caſtra in propinquo ſunt, e quid ab Himilcone & Carthaginienſibus timeri ſſit. Ab hac cohortatione dimiſſi, corpora cu- ant. Poſtero die alii aliis locis ad obſidenda inera claudendoſque oppidanis exitus, pars axima ſuper theatrum circaq;, aſſueti & antè ectaculis concionum, conſiſtunt. Productus d populum à magiſtratibus præfectus Roma- us, quum conſulis ea de re jus ac poteſtatem ſſe, non ſuam, & pleraque eadem, quæ pridie rius dixiſſet; primò ſenſim ac plures, reddere laves, dein jam uña voce id omnes juberent, unctantique ac differenti ferociter minitaren- ur, nec viderentur ultra vim ultimam dilaturi; um præfectus toga ſignum, ut convenerat, edit. militeſque intenti dudum ac parati, alii uperne in adverſam concionem clamore ſub- ato decurrunt, alii ad exitus theatri conferti bſiſtunt. Cæduntur Ennenſes cavea incluſi: oacervanturque, non cæde ſolum, ſed etiam uga; quum alii ſuper aliorum capita ruerent, tque integri ſauciis vivi mortuis incidentes, umularentur. Inde paſſim diſcurritur, & ur- is captę modo fugaque & cædes omnia tenet: ihilo remiſſiore militum ira, quod jure tur- am inermem cædebant, quam ſi periculum par & ardor certaminis eos irritaret. Ita Enna, aut malo, aut neceſſario facinore retenta. Marcellus nec factum improbavit, & prædam Ennen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Ennenſium militibus conceſſit: ratus, timore deterritos, temperaturos proditionibus præſidiorum Siculos. Atque ea clades, ut urbis in media Sicilia ſitæ, claræque vel ob inſignem munimento naturali locum, vel ob ſacrata omnia veſtigiis raptæ quondam Proſerpinæ, prope uno die omnem Siciliam pervaſit. Et quia cæde infanda rebantur, non hominum tantum, ſed etiam Deorum ſedem violatam eſſe, tum vero qui etiam ante dubii fuerant, defecere ad Pœnos. Hippocrates inde Murgantiam, Himilco Agrigentum ſeſe recepit: quum acciti à proditoribus nequiquam ad Ennam exercitum admoviſſent. Marcellus retro in Leontinos redit: frumentoque & commeatibus aliis in caſtra convectis, præſidio modico ibi relicto, ad Syracuſas obſidendas venit, inde App. Claudio Romam ad conſulatum petendum miſſo, T. Quintium Criſpinum in ejus locum claſſi caſtriſque præfecit veteribus. ipſe hibernacula quinque millia paſſuum ab Hexapylo (Leontiam vocant locum) communiit, ędificavitque. Hæc in Sicilia uſque ad principium hiemis geſta. Eadem æſtate & cum Philippo rege, quod jam ante ſuſpectum fuerat, motum bellum eſt. Legati ab Orico ad M. Valerium Prætorem venerunt, præſidentem claſſi Brunduſio Calabriæque circa littoribus, nunciantes, Philippum primum Apolloniam tentaſſe, levibus biremibus centum viginti flumine adverſo ſubvectũ: deinde, ut ea res tardior ſpe fuerit, ad Oricum clam nocte exercitum admoviſſe: eamque urbem ſitam in plano, neque mœnibus, neque viris, neque armis validam, primo impetu oppreſſam eſſe. Hæc nunciantes orabant, ut opem

ferret,

ret,hoſtemque haud dubium Romanis,terra
t maritimis viribus arceret, qui ob nullam
am cauſſam, niſi quod imminerent Italiæ,
terentur. M. Valerius præſidio loci ejus re-
to T. Valerio legato, cum claſſe inſtructa pa-
ataque, & quot longæ naves militum capere
on poterant, in onerarias impoſitis, altera die
ricum pervenit: urbemque eam levi tenente
æſidio, quod recedens inde reliquerat Phi-
pus, haud magno certamine recepit. Legati
ab Apollonia venerunt, nunciantes, in obſi-
one ſeſe, quod deficere ab Romanis nollent,
ſe: neque ſuſtinere ultra vim Macedonum
oſſe, niſi præſidium mittatur Romanum. Fa-
urum ſe, quæ vellent, pollicitus, mille delecto-
um militum navibus longis mittit ad oſtium
uminis, cum præfecto ſociûm Nævio Criſpo,
iro impigro & perito militiæ. Is expoſitis in
erram militibus, navibuſque Oricum retro
nde venerat ad ceteram claſſem remiſſis, mi-
tes procul à flumine per viam minime ab
egiis obſeſſam duxit: & nocte (ita ut nemo
oſtium ſentiret) urbem ingreſſus. Die inſe-
uenti quièvere, dum præfectus juventutem
pollonatum, armaque & urbis vires inſpice-
et. ubi ea viſa inſpectaque ſatis animorum fe-
ere, ſimulque ab exploratoribus comperit,
uanta ſocordia ac negligentia apud hoſtes eſ-
et; ſilentio noctis ab urbe ſine ullo tumultu
greſſus, caſtra hoſtium adeo neglecta atque
perta intravit, ut ſatis conſtaret, prius plus
mille hominum vallum intraſſe, quam quiſ-
quam ſentiret: ac ſi cæde abſtinuiſſent, perve-
nire ad tabernaculum regium potuiſſe. Cæ-
des proximorum portæ excitavit hoſtes. inde
tantus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

tantus terror pavorque omnes occupavit, ut non modo alius quiſquam arma caperet, aut caſtris pellere hoſtem conaretur: ſed etiam ipſe rex, ſicut ſomno excitus erat, propè ſeminudus fugiens, militi quoque, nedum regi vix decoro habitu, ad flumen naveſque perfugerit. eodem & alia turba effuſa eſt. Paulò minus tria millia militum in caſtris aut capta, aut occiſa. plus tamen hoſtium aliquantum captum, quam cæſum eſt. Caſtris direptis, Apolloniatæ catapultas, baliſtas, tormentaque alia, quæ oppugnandæ urbi comparata erant, ad tuenda mœnia, ſi quando ſimilis fortuna veniſſet, Apolloniam devexere. cetera omnis præda caſtrorum Romanis conceſſa eſt. Hæc quum Oricum eſſent nunciata, M. Valerius claſſem extemplo ad oſtium fluminis duxit, ne navibus capeſſere fugam rex poſſet. Itaque Philippus, neque terreſtri neque navali certamine ſatis fore parem ſe fidens, ſubductis aut incenſis navibus, terra Macedoniam petiit; magna ex parte inermi exercitu, ſpoliatoque. Romana claſſis cum M. Valerio Orici hibernavit. Eodem anno in Hiſpania variè res geſtæ. nam prius quam Romani amnem Iberum tranſirent, ingentes copias Hiſpanorum Mago & Aſdrubal fuderunt. defeciſſetque ab Romanis ulterior Hiſpania, ni P. Cornelius raptim traducto exercitu Iberum, dubiis ſociorum animis in tempore adveniſſet. Primo ad caſtrum Altum (locus eſt inſignis cæde magni Amilcaris) caſtra Romani habuere. Arx erat munita, & convexerant ante frumentum. tamen quia omnia circa hoſtium plena erant, agmenque Romanum impune incurſatum ab equitibus hoſtium fuerat, & ad duo millia,

aut

aut moratorum aut palantium per agros, in-
erfecta; ceſſere inde Romani propius pacata
oca, & ad montem Victoriæ caſtra commu-
iivere. Eò Cn. Scipio cum omnibus copiis, &
Aſdrubal Giſgonis filius, tertius Carthaginien-
ium dux, cum exercitu juſto advenit: contra-
que caſtra Romana trans fluvium omnes con-
edere. P. Scipio cum expeditis clam profectus
ad loca circa viſenda, haud fefellit hoſtes: op-
preſſiſſentque eum in patentibus campis, ni tu-
mulum in propinquo cepiſſet. ibi quoque cir-
cumſeſſus adventu fratris, obſidione eximitur.
Caſtulo urbs Hiſpaniæ valida ac nobilis, & adeo
conjuncta ſocietate Pœnis, ut uxor inde Anni-
bali eſſet, ad Romanos defecit. Carthaginien-
ſes Illiturgum oppugnare adorti, quia præſi-
dium ibi Romanum erat: videbanturque ino-
pia eum locum maximè expugnaturi. Cn. Sci-
pio, ut ſociis præſidioque ferret opem, cum le-
gione expedita profectus, intra bina caſtra cum
magna cæde hoſtium urbem eſt ingreſſus; &
poſtero die eruptione æquè felici pugnavit. Su-
pra duodecim millia hominum cæſa duobus
prœliis: plus decem millia capta, cum ſex &
triginta militaribus ſignis. ita ab Illiturgi receſ-
ſum eſt obſidione. Bigerra inde urbs (ſocia &
hæc Romanorum erat) à Carthaginienſibus
oppugnari cœpta eſt. Eam obſidionem ſine cer-
tamine adveniens Cn. Scipio ſolvit. Ad Mun-
dam exinde caſtra Punica mota: & Romani
eo confeſtim ſecuti ſunt. Ibi ſignis collatis pu-
gnatum per quatuor ferme horas. egregieque
vincentibus Romanis ſignum receptui eſt da-
tum, quod Cn. Scipionis femur tragula con-
fixum erat: pavorq; circa eum ceperat milites,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ne mortiferum eſſet vulnus. Ceterum hau dubium fuit, quin, niſi ea mora interveniſſe caſtra eo die Punica capi potuerint. jam enir non milites ſolum, ſed elephanti etiam uſqu ad vallum acti erant, ſuperque ipſo novem & triginta elephanti pilis confixi. Hoc quoqu prœlio ad duodecim millia hominum dicur tur cæſa, prope tria millia capta, cum ſign militaribus ſeptem & quinquaginta. Ad Au ringen inde urbem Pœni receſſere: & ut territ inſtaret, ſecutus Romanus. Ibi iterum Scipi lecticula in aciem illatus conflixit, nec dubi victoria fuit: minus tamen dimidio hoſtium quam antea, quia pauciores ſuperfuerant, qu pugnarent, occiſum. Sed gens nata inſtaurar dis reparandiſque bellis, Magone ad conquiſ tionem militum fratre miſſo, brevi replevit ex ercitum, animoſque ad tentandum de integr certamen fecit. Alii plerique milites, ſicut pr parte toties intra paucos dies victa, eiſdem an mis quibus prius, eodemque eventu pugnav re. plus octo millia hominum cæſa: haud mu to minus quam mille capta, & ſigna militari quinquaginta octo, & ſpolia plurima Gallic fuere: annuli aurei, torques armillæq; magnu numerus. duo etiam inſignes reguli Galloru (Mœnicapto & Civiſmaro nomina erant) e prœlio ceciderunt. octo elephanti capti, tr occiſi. Quum jam res proſperæ in Hiſpania e ſent, verecundia Romanos tandem cepit, Sa guntum oppidum, quod cauſſa belli eſſet, octa vum jam annum ſub hoſtium poteſtate eſſe Itaque id oppidum vi pulſo præſidio Punic receperunt: cultoribuſque antiquis, quos v reliquerat belli, reſtituerunt: & Turdetan

qu

ui contraxerant eis cum Carthaginienſibus ellum, in poteſtatem redactos ſub corona endiderunt, urbemque eorum delevere. Hæc a Hiſpania, Q. Fabio, M. Claudio Conſulibus, eſta. Romæ quum tribuni plebis novi magiratum iniſſent, extemplo cenſoribus P. Furio c M. Attilio, à L. Metello tribuno plebis dies icta ad populum eſt. quæſtorem eum proximo nno adempto equo tribu moverant, atq; æraium fecerant, propter conjurationem deſeendæ Italiæ ad Cannas factam. ſed novem tribunorum auxilio vetiti cauſſam in magiſtratu licere, dimiſſique fuerant. Ne luſtrum perficerent mors prohibuit P. Furii. M. Attilius magiſtratu ſe abdicavit. Conſularia comitia habita à Q. Fabio Maximo conſule. creati conſules ambo abſentes, Q. Fabius Maximus conſulis filius, & T. Sempronius Gracchus iterum. Prætores fiunt M. Attilius, & qui tum ædiles curules erant, P. Sempronius Tuditanus, & Cn. Fulvius Centumalus, & M. Æmilius Lepidus. Ludos ſcenicos per quatriduum eo anno primum factos ab curulibus ædilibus, memoriæ proditur. Ædilis Tuditanus hic erat, qui ad Cannas, pavore aliis in tanta clade torpentibus, per medios hoſtes erupit. Comitiis perfectis ab Q. Fabio conſule deſignati conſules Romam accerſiti magiſtratum inierunt: ſenatumq; de bello ac provinciis ſuis prætorumque, & de exercitibus quibus quique præeſſent, conſuluerunt. Itaque provinciæ atq; exexcitus diviſi. Bellum undecumque cum Annibale conſulibus mandatum, & exercitus unus, quem ipſe Sempronius habuerat, alter quem Fabius Conſul. eæ binæ erant legiones. M. Æmilius Prætor cujus

pere-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

peregrina ſors erat, juriſdictionem Attilio c
legæ prætori urbano mandarat, ut Luceri
provinciam haberet, legioneſque duas, quib
Q. Fabius, qui tum conſul erat, prætor pr
fuerat. Prætori Sempronio provincia Arin
num, Cn. Fulvio Sueſſula, cum binis item
gionib⁹ evenerunt: ut Fulvius urbanas legion
duceret, Tuditanus à M. Pomponio acciper
Prorogata imperia provinciæque, M. Claud
Sicilia, finibus eis quibus regnũ Hieronis fuiſſ
Lentulo Proprætori provincia vetus: T. Ot
cilio claſſis; exercitus nulli additi novi: M. V
lerio Græcia Macedoniaque, cum legione
claſſe, quam haberet: Q. Mucio cum vete
exercitu (duæ autem legiones erant) Sardini
C. Terentio cum legione una cui jam diu pr
erat, Picenum. Scribi præterea duæ legion
urbanæ juſſæ, & viginti millia ſociorum. H
ducibus, his copiis, adverſus multa ſimul, a
mota aut ſuſpecta bella, munierunt Romanu
imperium. Conſules duabus urbanis legion
bus ſcriptis, ſupplementoque in alias lect
priuſquam ab urbe moverent, prodigia proc
rarunt, quæ nunciata erant. Murus ac port
tactæ, & Ariciæ etiam Iovis ædes de cœlo tac
fuerat. Et alia ludibria oculorum auriumq
credita pro veris. navium longarum ſpecies
flumine Tarracinæ, quæ nullæ erant, viſæ: & i
Iovis Vicilini templo, quod in Compſano agr
eſt, arma concrepuiſſe: & flumen Amiter
cruentum fluxiſſe. His procuratis ex decret
pontificum, profecti conſules, Sempronius i
Lucanos, in Appuliam Fabius. Pater filio leg
tus ad Sueſſulam in caſtra venit. quum obvian
filius progrederetur, lictoreſque verecundi

maje

ajeſtatis ejus taciti anteirent, nō ſummoven-
s patrem; præter undecim faſces equo præve-
ius ſenex, ut conſul animadvertere proximum
ctorem juſſit, & is, ut deſcenderet ex equo, in-
amavit; tum demum deſiliens, *Experiri* (in-
uit) *volui fili, ſatin' ſcires conſulem te eſſe.* In ea
aſtra Caſſius Altinius Arpinas clam nocte cum
ribus ſervis venit, promittens, ſi ſibi præmio
oret, ſe Arpos proditurum eſſe. Quum eam
unc rem ad conſilium retuliſſet Fabius, aliis *pro
ransfuga verberandus necanduſq; videri; ancipitis
nimi communis hoſtis. qui poſt Cannenſem cladem,
amquam cum fortuna fidem ſtare oporteret, ad An-
ibalem diſceſſiſſet, traxiſſetque ad defectionem Ar-
os: tum poſtea quam res Romana contra ſpem vo-
aq; ejus velut reſurgeret, turpius videatur novam
eferre proditionem: ut proditio pro ſeptemvirali
udicio eſſet, ſemperq; aliud ſentiret: infidus ſocius,
vanus hoſtis, ad Faleriorum, Pyrrhive proditorem
tertium transfugis documentum eſſet.* Contra ea
conſulis pater Fabius, *temporum oblitos homines,
in medio ardore belli tamquam in pace libera de
quoque arbitria agere,* ajebat: *Quum illud potius
agendum atque eis cogitandum ſit, ſi quo modo fieri
poßit, ne qui ſocii à populo Romano deſciſcant, &
non nocitent. documentum autem ducant ſtatui
oportere, quis reſipiſcat, & antiquam ſocietatem
reſpiciat. Quod ſi abire ab Romanis liceat, redire ad
eos non liceat; cui dubium eſſe, quin brevi deſerta
ab ſociis Romana res fœderibus Punicis omnia in
Italia juncta viſura ſit? Se tamen non eum eſſe, qui
Altinio fidei quicquam cenſeat habendum, ſed me-
diam conſecuturum conſilii viam. neque eum pro
hoſte, neq; pro ſocio in præſentia habitum, libera cu-
ſtodia haud procul à caſtris placere in aliqua fida
civitate*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

civitate ſervari per belli tempus: perpetrato bello tum conſultandum, utrum defectio prior plus merita ſit pœnæ, an hic reditus veniæ. Fabio aſſenſum eſt. cateniſque ligatus, traditur & ipſe & comites: & auri ſatis magnum pondus, quod ſecum tum attulerat, ei ſervari juſſum. Calibus eum interdiu ſolutum cuſtodes ſequebantur: noctu clauſum aſſervabant. Arpis domi primum deſiderari quærique eſt cœptus: dein fama per totam urbem vulgata, tumultum pro principi amiſſo fecit: metuq; rerum novarum extemplo nuncii ad Annibalem miſſi. Quib⁹ nequaquam offenſus Pœnus, quia & ipſum, ut ambiguæ fidei virum ſuſpectum jam pridem habebat, & cauſſam nactus erat tam ditis hominis bona poſſidendi vendendique; ceterum ut iræ magis quam avaritiæ datum crederent homines, crudelitati quoque gravitatem addidit: conjugemque ejus ac liberos in caſtra accitos, quæſtioni prius habita, primum de fuga, deinde quantum auri argentique domi relictum eſſet, ſatis cognitis omnibus, vivos combuſſit. Fabius ab Sueſſula profectus, Arpos primum inſtitit oppugnare. ubi quum à mille ferè paſſibus caſtra poſuiſſet, contemplatus ex propinquo ſitum urbis mœniaque; quæ pars tutiſſima mœnibus erat, qua maximè neglectam cuſtodia vidit, ea potiſſimum aggredi ſtatuit. Comparatis omnibus, quæ ad urbes oppugnandas uſui ſunt, centurionum robora ex toto exercitu delegit, tribunoſque viros fortes eis præfecit: & milites ſexcentos, quantum ſatis viſum eſt, attribuit. eoſque, ubi quartæ vigiliæ ſignum ceciniſſet, ad eum locum ſcalas juſſit ferre. Porta ibi humilis & anguſta erat; via infrequenti per deſertam partem

artem urbis: eam portam ſcalis prius tranſ-
greſſos, ad murum pergere,& ex interiore par-
te clauſtra refringere jubet: & tenentes partem
urbis, cornu ſignum dare, ut ceteræ copiæ ad-
moverentur. parata omnia atque inſtructa ſeſe
habiturum. Ea impigre facta: & quod impe-
dimentum agentibus fore videbatur, id maxi-
mè ad fallendum juvit. imber à nocte media
coortus, cuſtodes vigileſque, dilapſos è ſtatio-
nibus, ſuffugere in tecta coegit: ſonituque pri-
mo largioris procellæ ſtrepitum demolientium
portam, exaudiri prohibuit: lentior deinde æ-
qualiorque accidens auribus, magnam partem
hominum ſopivit. Poſteaquam partem tenue-
runt, cornicines in via paribus intervallis diſ-
poſitos canere jubent, ut conſulem excirent.
Id ubi factum ex compoſito eſt; ſigna efferri
conſul jubet, ac paulò ante lucem per effra-
ctam portam urbem ingreditur. Tum demum
hoſtes excitati ſunt; jam & imbre conquieſcen-
te, & propinqua luce. Præſidium in urbe erat
Annibalis, quinque millia ferme armatorum:
& ipſi Arpini tria millia hominum armabant.
eos primos Pœni, ne quid ab tergo fraudis eſ-
ſet, hoſti oppoſuerunt. Pugnatum primò in
tenebris anguſtiſque viis eſt: quum Romani
non vias tantum, ſed tecta etiam proxima
portæ occupaſſent, ne peti ſuperne ac vulne-
rari poſſent. Cogniti inter ſe quidam Arpini-
que & Romani, atque inde colloquia cœpta fie-
ri. Percunctantibus Romanis quid ſibi vellent
Arpini, quam ob noxam Romanorum, quod
ob meritum Pœnorum, pro alienigenis ac bar-
baris, Italici adverſus veteres ſocios Romanos
bellum gererent, & vectigalem ac ſtipendia-
riam

riam Italiam Africæ facerent; Arpinis purga
tibus, ignaros omnium ſe venum à principib
datos, pene captos oppreſſoſque à paucis eſſ
Initio orto, plures cum pluribus colloqui. p
ſtremo prætor Arpinus ab ſuis ad conſulem d
ductus; fideque data inter ſigna acieſque Arpi
repente pro Romanis adverſus Carthaginie
ſes arma verterunt. Hiſpani quoque paulò n
nus mille homines nihil præterea cum conſu
pacti, quam ut ſine fraude Punicum emitte
tur præſidium; ad conſulem tranſtulerunt
gna. Carthaginienſibus portæ patefactæ, em
ſique cum fide incolumes ad Annibalem, Sal
piam venerunt. Arpi ſine clade ullius, præte
quam unius veteris proditoris, novi perfug
reſtituti Romanis. Hiſpanis duplicia cibar
dari juſſa: operaque eorum forti ac fideli pe
ſæpe Reſpublica uſa eſt. Quum conſulum alt
in Appulia, alter in Lucanis eſſet; equites centu
ac duodecim nobiles Campani, per ſpecie
prædandi ex hoſtium agro, permiſſu magiſtr
tuum ab Capua profecti, ad caſtra Roman
quæ ſuper Sueſſulam erant, venerunt. ſtatio
militum qui eſſent, dixerunt, colloqui ſe cu
prætore velle. Cn. Fulvius caſtris præerat: c
ubi nunciatum eſt, decem ex eo numero juſſ
inermibus deduci ad ſe; ubi quæ poſtularen
audivit, (nihil autem aliud petebant, qua
ut Capua recepta bona ſibi reſtituerentur) i
fidem omnes accepti. Et ab altero prætore
Sempronio Tuditano oppidum Aternum e
pugnatum. amplius ſeptem millia hominu
capta, & æris argentique ſignati aliquantun
Romæ fœdum incendium per duas noctes a
diem unum tenuit: ſolo æquata omnia int
Salina

Salinas ac portam Carmentalem, cum Æquimelio Iugarioque vico. in templis Fortunæ ac matris Matutæ & Spei extra portam, latè vagatus ignis ſacra profanaq; multa abſumpſit. Eodem anno P. & Cn. Cornelii, quum in Hiſpania res proſpere eſſent, multoſque & veteres reciperent ſocios, & novos adjicerent, in Africam quoque ſpem extenderunt. Syphax erat rex Numidarum; ſubito Carthaginienſibus hoſtis factus: ad eum centuriones tres legatos miſerunt, qui cum eo amicitiam ſocietatemque facerent: & pollicerentur, ſi perſeveraret urgere bello Carthaginienſes; gratam eam rem fore ſenatui populoque Romano, & adnixuros, ut in tempore, & bene cumulatam gratiam referant. Grata ea legatio barbaro fuit: collocutuſq; cum legatis de ratione belli gerendi; ut veterum militum verba audivit, quam multarum rerum ipſe ignarus eſſet, ex comparatione tam ordinatæ diſciplinæ, animadvertit. Tum primum, ut pro bonis ac fidelibus ſociis facerent, oravit, *ut duo legationem referrent ad imperatores ſuos: unus apud ſeſe magiſter rei militaris remaneret. rudem ad pedeſtria bella Numidarum gentem eſſe, equis tantum habilem. Ita jam inde à principiis gentis majores ſuos bella geſſiſſe: ita ſe à pueris inſuetos: ſed habere hoſtem pedeſtri fidentem Marte. cui ſi æquare robore virium velit, & ſibi pedites comparandos eſſe, & ad id multitudine hominum regnũ abundare: ſed armandi ordinandique & inſtruendi eos, artem ignorare. omnis, velut forte congregata turba ſua inſcia, ac temeraria eſſet.* Facturos ſe in præſentia quod vellet, legati reſponderunt: fide accepta, ut remitteret extemplo eum, ſi imperatores ſui non comprobaſſent factum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Q. Statorio nomen fuit, qui apud regem r
manſit. Cum duobus Romanis relata; Num
daſque legatos in Hiſpaniam miſit ad accipie
dam fidem ab imperatoribus Romanis. iiſde
mandavit, ut protinus Numidas, qui intra po
tas, ſeu præſidia Carthaginienſium auxiliar
eſſent, ad tranſitionem perlicerent. Et Stat
rius ex multa juventute regi pedites conſc
pſit : ordinatoſque proximè morem Rom
num, inſtruendo & decurrendo ſigna ſequi,
ſervare ordines docuit : & operi, aliiſque inſ
tutis militaribus ita aſſuefecit ; ut brevi r
non equiti magis fideret, quam pediti : coll
tiſque æquo campo ſignis, juſto prœlio Carth
ginienſem hoſtem ſuperaret. Romanis quoq
in Hiſpania legatorum regis adventus mag
emolumento fuit. namque ad famam eoru
tranſitiones crebræ ab Numidis cœptæ fie
Ita cum Syphace Romanis juncta amicitia e
Quod ubi Carthaginienſes acceperunt, exte
plo Galam in parte alteram Numidiæ (Maſſy
ea gens vocatur) regnantem, legatos mittu
Filium Gala Maſaniſſam habebat ; ſeptem
decem annos natum. ceterum juvenem ea i
dole, ut jam tum appareret, ejus regnum op
lentius quam quod accepiſſet, facturum. l
gati, quoniam Syphax ſe Romanis junxiſſ
ut potentior ſocietate eorum adverſus reg
populoſque Africæ eſſet, docent : melius fo
Galæ quoque Carthaginienſibus jungi qua
primum, antequam Syphax in Hiſpaniam, a
Romani in Africam tranſeant; opprimi Syph
cem, nihil dum præter nomen ex fœdere R
mano habentem, poſſe. Facile perſuaſum Ga
filio depoſcente id bellum, ut exercitum m

ter

teret: qui Carthaginienſium legionibus conjunctis, magno prœlio Syphacem devicit. Triginta millia eo prœlio hominum cæſa dicuntur. Syphax cum paucis equitib⁹ in Mauruſios ex acie Numidas (extremi prope Oceanum adverſus Gadeis colunt) refugit: affluentibuſque ad famam ejus undique barbaris, ingentes brevi copias armavit. cum quibus antequam in Hiſpaniam anguſto diremptam freto trajiceret; Maſaniſſa cum victore exercitu advenit. iſque ibi cum Syphace ingenti gloria per ſe, ſine ullis Carthaginienſium opibus, geſſit bellum. In Hiſpania nihil memorabile geſtũ, præterquam quod Celtiberum juventutem eadem mercede, quæ pacta cum Carthaginienſibus erat, imperatores Romani ad ſe perduxerunt: & nobiliſſimos Hiſpanos ſupra trecentos. inde in Italiam ad ſolicitandos populares, qui inter auxilia Annibalis erant, miſerunt. Id modo ejus anni in Hiſpania ad memoriam inſigne eſt, quod mercenarium militem in caſtris neminem ante, quam tum Celtiberos, Romani habuerunt.

EPITOME
LIBRI XXV.

P. Cornelius Scipio, poſtea Africanus, ante annos ædilis factus eſt. Annibal urbem Tarentum, præter arcem, per Tarentinos juvenes, qui ſe noctu venatum ire ſimulaverant, cepit. Ludi Apollinares ex Marcii carminibus, quibus Cannenſis clades prædicta fuerat, inſtituti ſunt. A. Q. Fulvio & Ap. Claudio conſulibus, adverſus Hannonem Pœnorum ducem proſpere pugnatum eſt. T. Sempronius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Gracchus proconſul ab hoſpite ſuo Lucano in inſidias deductus, à Magone interemptus eſt. Centenius Penula, qui centurio militaverat, quum petiſſet à ſenatu, ut ſibi exercitus daretur, pollicituſque eſſet ſi hoc impetraſſet, de Annibale victoriam; octo millibus acceptis, militum dux factus, conflixit acie cum Annibale. & cum exercitu cæſus eſt. Cn. Fulvius prætor male adverſus Annibalem pugnavit in quo prœlio hominum ſexdecim millia ceciderunt: ipſe cum equitibus ducentis effugit. Capua obſeſſa eſt à Q. Fulvio, & Ap. Claudio Conſulibus. Claudius Marcellus Syracuſas expugnavit anno tertio, & ingentem ſe virum geſſit. in eo tumultu urbis captæ, Archimedes intentus formis quas in pulvere deſcripſerat, interfectus eſt. P. & Cn. Scipiones in Hiſpania tot tantarumque rerum feliciter geſtarum triſtem exitum tulerunt: prope cum totis exercitibus cæſi, anno octavo, quam in Hiſpaniam iverant. amiſſaque provinciæ poſſeſſio foret, niſi L. Martii equitis Romani virtute, & induſtria contractis exercituum reliquiis, ejuſdem hortatu bina caſtra hoſtium expugnata eſſent. Ad triginta ſeptem millia cæſa: ex mille octingentis præda ingens capta. Dux Martius appellatus eſt.

DVM hæc in Africa atque in Hiſpania geruntur, Annibal in agro Tarentino æſtatem conſumpſit; ſpe per proditionem urbis Tarentinorum potiundæ. ipſorum interim Salentinorum ignobiles urbes ad eum defecerunt. Eodem tempore in Brutiis ex duodecim populis, qui anno priore ad Pœnos deſciverant Conſentini & Thurini in fidem populi Romani redierunt. & plures rediiſſent, ni L. Pompo-

niu

nius Vejentanus præfectus ſociûm, proſperis aliquot populationib⁹ in agroBrutio juſti ducis ſpeciem nactus, tumultuario exercitu coacto, cum Hannone conflixiſſet. Magna ibi vis hominum, ſed inconditæ turbæ agreſtium ſervorumque cæſa aut capta eſt: minimumq; jacturæ fuit, quod præfectus inter ceteros eſt captus, & tum temerariæ pugnæ auctor, & ante publicanus, omnibus malis artibus & Reipubl. & ſocietatibus infidus, damnoſuſque. Sempronius Conſul in Lucanis multa prœlia parva, haud ullum dignum memoratu fecit: & ignobilia oppida Lucanorum aliquot expugnavit. Quo diutius trahebatur bellum, & variabant ſecundæ adverſæque res, non fortunam magis quam animos hominum; tanta religio, & ea magna ex parte externa, civitatem inceſſit, ut aut homines, aut Dii repente alii viderentur facti. nec jam in ſecreto modo atque intra parietes ac poſtes contemnebanturRomani ritus; ſed in publico etiam ac foro Capitolioque mulierum turba erat, nec ſacrificantium nec precantium Deos patrio more. Sacrificuli ac vates ceperant hominum mentes: quorum numerum auxit ruſtica plebs, ex incultis diutino bello infeſtiſq; agris egeſtate & metu in urbem compulſa: & quæſtus ex alieno errore facilis, quem velut ex conceſſæ artis uſu exercebant. Primò ſecretæ bonorum indignationes exaudiebantur, deinde ad Patres etiam, & ad publicam querimoniam, exceſſit res. Incuſati graviter ab ſenatu ædiles triumvirique capitales, quod non prohiberent. quum emovere eam multitudinem è foro, ac disjicere apparatus ſacrorum conati eſſent, haud procul abfuit quin violarentur.

Vbi potentius jam eſſe id malũ apparuit, quai
ut minores per magiſtratus ſedaretur; M.Æm
lio Prætori urbis negotium ab ſenatu datu
eſt, ut his religionibus populum liberaret. Is
in concione ſenatusconſultum recitavit,& ed
xit, *Ut quicumque libros vaticinos precationeſv*
aut artem ſacrificandi conſcriptam haberet, eos l
bros omnes literaſque ad ſe ante Calendas Aprilis d
ferret: neu quis in publico ſacrove loco,novo aut e
terno ritu ſacrificaret. Et aliquot publici ſacerd
tes mortui eo anno ſunt: L. Cornelius Lent
lus pontifex maximus,& C.Papirius C.F.Maſ
pontifex, & P. Furius Philus augur, & C. Pap
rius, Lucii filius Maſſo decemvir ſacrorum. I
Lentuli locum Marcus Cornelius Cethegus, i
Papirii Cn. Servilius Cæpio, pontifices ſuffec
ſunt. augur creatus L. Quintus Flaminius. d
cemvir ſacrorum L. Cornelius Lentulus. C
mitiorum conſularium jam appetebat tempu
ſed quia conſules à bello intentos avocare no
placebat, T. Sempronius conſul comitioru
cauſſa dictatorem dixit C. Claudium Cent
nem. ab eo magiſter equitum eſt dictus Q. Fu
vius Flaccus. Dictator primo comitiali die
creavit conſules, Q. Fulvium Flaccum mag
ſtrum equitum, & App. Claudium Pulchrun
cui Sicilia provincia in prætura fuerat. Tu
prætores creati Cn. Fulvius Flaccus, C. Cla
dius Nero, M. Iunius Syllanus, P. Corneli
Sulla. Comitiis perfectis, dictator magiſtra
abiit. Ædilis curulis fuit eo anno cum M. Co
nelio Cethego, P. Cornelius Scipio, cui po
Africanus fuit cognomen. huic petenti ædilit
tem quum obſiſterent tribuni plebis, negant
rationem ejus habendam eſſe, quod nondu

a

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ad petendum legitima ætas eſſet; Si me, inquit, omnes Quirites ædilem facere volunt, ſatis annorum habeo. Tanto inde favore ad ſuffragium ferendum in tribus diſcurſum eſt, ut tribuni repente incœpto deſtiterint. Ædilitia largitio hæc fuit. Ludi Romani pro temporis illius copiis magnifice facti, & diem unum inſtaurati, & congii olei in vicos ſingulos dati. L. Villius Tappulus & M. Fundanius Fundulus, ædiles plebeii, aliquot matronas apud populum probri accuſarũt: quaſdam ex eis damnatas in exilium egerunt. Ludi plebeii per biduum inſtaurati, & Iovis epulum fuit ludorũ cauſſa. Q. Fulvius Flaccus tertium, Ap. Claudius conſulatum ineunt. Et prætores provincias ſortiti ſunt; P. Cornelius Sulla urbanam & peregrinam, quæ duorum ante ſors fuerat: Cn. Fulvius Flaccus Appuliam, C. Claudius Nero Sueſſulam, M. Iunius Syllanus Tuſcos. Conſulibus bellum cum Annibale & binę legiones decretę: alter à Q. Fabio ſuperioris anni conſule, alter à Fulvio Centimalo acciperet. Prætorum, Fulvii Flacci, quæ Luceriæ ſub Æmilio prætore; Neronis Claudii, quæ in Piceno ſub C. Terentio fuiſſent, legiones eſſent. ſupplementum in eas quiſque ſcriberet ſibi. M. Iunio in Tuſcos legiones urbanæ prioris anni datæ. T. Sempronio Graccho & P. Sempronio Tuditano imperium provinciæque Lucani & Galliæ cum ſuis exercitibus prorogatæ: item Publio Lentulo, qua vetus provincia in Sicilia eſſet, M. Marcello Syracuſæ, & qua Hieronis regnum fuiſſet: T. Otacilio claſſis: Græcia M. Valerio: Sardinia Q. Mutio Scævolæ: Hiſpaniæ P. & Cn. Corneliis. Ad veteres exercitus duæ urbanæ legiones à conſulibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſcriptæ, ſummaque trium & viginti legionum, eo anno effecta eſt. Delectum conſulum M. Poſtumii Pyrgenſis cum magno prope motu rerum factum impediit. Publicanus erat Poſtumius, qui multis annis parem fraude avaritiaq; neminem in civitate habuerat, præter L. Pomponium Vejentanum, quem populantem temere agros in Lucanis, ductu Hannonis priore anno ceperant Carthaginienſes. Hi, quia publicum periculum erat à vi tempeſtatis in iis quæ portarentur ad exercitus, & ementiti erant facta naufragia, & ea ipſa quæ vera renunciaverant, fraude ipſorum facta erant, non caſu; in veteres quaſſataſque naves paucis & parvi precii rebus impoſitis, quum merſiſſent eas in alto, exceptis in præparatas ſcaphas nautis, multiplices fuiſſe merces, ementiebantur. Ea fraus indicata M. Æmilio Prætori priore anno fuerat, ac per eum ad ſenatum delata, nec tamen ullo ſenatusconſulto notata: quia Patres ordinem publicanorum in tali tempore offenſum nolebant. Populus ſeverior vindex fraudis erat; excitatique tandem duo tribuni plebis Sp. & L. Carvilii, quum rem inviſam infamemque cernerent, ducentûm millia ęris multam M. Poſtumio dixerunt. cujus certandę quum dies advenisset, conciliumque tam frequens plebis adeſſet, ut multitudinem area Capitolii vix caperet; perorata cauſſà, ſpes una videbatur eſſe, ſi C. Servilius Caſca tribunus plebis, qui propinquus cognatuſque Poſtumio erat, prius quam ad ſuffragium tribus vocarentur, interceſſiſſet. Teſtibus datis, tribuni populũ ſummoverunt; ſitellaque allata eſt, ut ſortirentur, ubi Latini ſuffragium ferrent. Interim publicani Caſcæ in-

inſtare, ut concilio diem eximeret. populus reclamare: & forte in cornu primus ſedebat Caſca, cui ſimul metus pudorque animum verſabat. Quum in eo parum præſidii eſſet, turbandæ rei cauſſa publicani per vacuum vi ſummo occupato loco, in eos irruperunt; jurgantes ſimul cum populo tribuniſque. Nec procul dimicatione res erat, quum Fulvius conſul tribunis, *Nonne videtis*, inquit, *vos in ordinem coactos eſſe, & rem ad ſeditionem ſpectare, ni properè dimittitis plebis concilium?* Plebe dimiſſa, ſenatus vocatur, & conſules referunt de concilio plebis turbato, vi atq; audacia publicanorum. *M. Furium Camillum, cujus exilium ruina urbis ſecuta fuerit, damnari ſe ab ingratis civibus paſſum eſſe. Decemviros ante eum, quorum legibus ad eam diem viverent multos poſtea principes civitatis judicium de ſe populi paſſos. Poſtumium Pyrgenſem ſuffragium populo per vim extorſiſſe, concilium plebis ſuſtuliſſe, tribunos in ordinem coegiſſe, contra populum Romanum aciem introduxiſſe, locum occupaſſe, ut tribunos à plebe intercluderet, tribus in ſuffragium vocari prohiberet. Nihil aliud à cæde ac dimicatione continuiſſe homines, niſi patientiam magiſtratuum, quod ceſſerint in præſentia furori atque audaciæ paucorum, vincique ſe ac populum Romanum paſſi ſint: & comitia, quæ reus vi atq; armis prohibiturus erat, ne cauſſa quærentibus dimicationem daretur, voluntate ipſius ſuſtulerint.* Hæc quum ab optimo quoque pro atrocitate rei acta eſſent, vimque eam contra Remp. pernicioſo exemplo factam, ſenatus decerneret; confeſtim Carvilii tribuni plebis, omiſſa multa certatione, rei capitalis diem Poſtumio dixerunt: ac, ni vades daret, prehendi à viatore, atq; in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

in carcerem duci juſſerunt. Poſtumius vadibus datis non affuit. Tribuni vocaverunt plebem, quæ ita ſcivit, *Si M. Poſtumius ante Calendas Majas non prodiſſet, citatuſque eo die non reſpondiſſet, neq; excuſatus eſſet; videri eum in exilio eſſe, bonaque ejus venire: ipſi aqua & igni placere interdici.* Singulis deinde eorum, qui turbæ ac tumultus concitatores fuerant, rei capitalis diem dicere ac vades poſcere cœperunt. Primò non dantes, deinde etiam eos qui dare poſſent, in carcerem conjiciebant: cujus rei periculum vitantes, plerique in exilium abierunt. Hunc fraus publicanorum, deinde fraudem audacia protegens, exitum habuit. Comitia inde pontifici maximo creando ſunt habita. Et comitia novus pontifex M. Cornelius Cethegus habuit. Tres ingenti certamine petierunt: Q. Fulvius Flaccus conſul, qui & ante bis conſul & cenſor fuerat: & T. Manlius Torquatus, & ipſe duobus conſulatibus & cenſura inſignis: & P. Licinius Craſſus, qui & ædilitatem curulem petiturus erat. hic ſenes honoratoſque juvenis in eo certamine devicit. Ante hunc, intra centum annos & viginti, nemo præter P. Cornelium Caluſſam pontifex maximus creatus fuerat, qui ſella curuli non ſediſſet. Conſules quum ægre delectum conficerent, quod inopia juniorum non facile in utrumque ut & novæ urbanæ legiones, & ſupplementum veteribus ſcriberetur, ſufficiebat; ſenatus abſiſtere eos incœpto vetuit, *& triumviros binos creari juſſit: alteros, qui citra, alteros qui ultra quinquageſimum lapidem in plateis foriſque, & in conciliabulis omnem copiam ingenuorum inſpicerent: & ſi qui roboris ſatis ad ferenda arma habere viderentur, etiamſi*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

etiamſi nondum militari ætate eſſent, milites facerent. Tribuni plebis, ſi iis videretur, ad populum ferrent: ut qui minores ſeptem & decem annis ſacramento dixiſſent, iis perinde ſtipendia procederent, ac ſi ſeptem & decem annorum, aut majores, milites facti eſſent. Ex hoc ſenatusconſulto creati triumviri bini, conquiſitionem ingenuorum per agros habuerunt. Eodem tempore ex Sicilia literæ M. Marcelli de poſtulatis militum, qui cum P. Lentulo militabant, in ſenatu recitatæ ſunt. Cannēſis reliquiæ cladis is exercitus erat, relegatus in Siciliam, ſicut ante dictum eſt, ne ante Punici belli finem in Italiam reportaretur. Hi permiſſu Lentuli primores equitum centurionumque, & robora ex legionibus peditum legatos in hiberna ad M. Marcellum miſerunt, è quibus unus poteſtate dicendi facta; *Conſulem*, inquit, *te, M. Marcelle, in Italiam adiſſemus, quum primum de nobis, etſi non iniquum, certe triſte ſenatusconſultum factum eſt: niſi hoc ſperaſſemus, in provinciam nos morte regum turbatam ad grave bellum adverſus Siculos ſimul Pœnoſque mitti: & ſanguine noſtro vulneribuſq; magiſtratibus ſatisfacturos eſſe: ſicut patrum memoria qui capti à Pyrrho ad Heracleam erant, adverſus Pyrrhum ipſum pugnantes ſatisfecerunt. Quamquam quod ob meritum noſtrum ſuccenſuiſtis, Patres Conſcripti, nobis, aut ſuccenſetis? Ambos mihi conſules, & univerſum ſenatum intueri videor, quum te, M. Marcelle, intueor: quem ſi ad Cannas conſulem habuiſſemus, melior & Reipub. & noſtra fortuna eſſet. Sine, quæſo, priuſquam de conditione noſtra queror, noxam, cujus arguimur, nos purgare. Si non Deûm ira nec fato, cujus lege immobilis rerum humanarum ordo ſeritur, ſed culpa*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

culpa periimus ad Cannas, cujus tandem ea culpa fuit? Militum, an imperatorum? Equidem miles nihil umquam dicam de imperatore eo, cui præſertim gratias ſciam ab ſenatu actas, quod non deſperaverit de Republica; cui poſt fugam actam ſit per omnes annos prorogatum imperium. Ceteros item ex reliquiis cladis ejus, quos tribunos militum habuimus, honores petere & gerere, provincias obtinere audivimus. An vobis veſtriſque liberis ignoſcitis facile, Patres Conſcripti: in hæc vilia capita ſævitis? & conſuli primoribuſque aliis civitatis fugere, quum ſpes alia nulla eſſet, turpe non fuit; milites utique morituros in aciem miſiſtis? Ad Alliam prope omnis exercitus fugit: ad Furcas Caudinas, ne expertus quidem certamen, arma tradidit hoſti, (ut alias pudendas clades exercituum taceam:) tamen tantum abfuit ab eo, ut illa ignominia iu exercitibus quæreretur, ut & urbs Roma per eum exercitum, qui ab Allia Veios transfugerat, recuperaretur, & Caudinæ legiones, quæ ſine armis redierant Romam, armatæ remiſſæ in Samnium, eumdem illum hoſtem ſub jugum miſerint, qui hac ſua ignominia lætatus fuerat. Cannenſem vero quiſquam exercitum fugæ aut pavoris inſimulare poteſt, ubi plus quinquaginta millia hominum ceciderunt? unde conſul cum equitibus quinquaginta fugit? unde nemo ſupereſt, niſi quem hoſtis cædendo feſſus reliquit? Quum captivis redemtio negabatur, nos vulgo homines laudabant, quod Reipublicæ nos ſervaſſemus: quod ad Conſulem Venuſiam rediſſemus, & ſpeciem juſti exercitus feciſſemus. Nunc deteriore conditione ſumus, quam apud patres noſtros fuerant captivi. quippe illis arma tantum atque ordo militandi, locuſque in quo tenderent, in caſtris eſt mutatus: quæ tamen, ſemel navata

Reipu-
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Reipublicæ opera, & uno felici prælio, recuperarunt. Nemo eorum relegatus in exilium eſt: nemini ſpes emerendi ſtipendia adempta: hoſtis denique eſt datus, cum quo dimicantes, aut vitam ſemel aut ignominiam finirent. Nos, quibus (niſi quod commiſimus, ut quiſquam ex Cannenſi acie miles Romanus ſupereſſet) nihil objici poteſt; non ſolum à patria procul Italiaque, ſed ab hoſte etiam relegati ſumus. ubi ſeneſcamus in exilio, ne qua ſpes, ne qua occaſio abolendæ ignominiæ, ne qua placandæ civium iræ, ne qua denique bene moriendi ſit. Neque ignominiæ finem, nec virtutis præmium petimus: modo experiri animum, & virtutem exercere liceat. laborem & periculum petimus, ut virorum, ut militum officio fungamur. Bellum in Sicilia jam alterum annum ingenti dimicatione geritur: urbes alias Pœnus, alias Romanus expugnat: peditum & equitum acies concurrunt: ad Syracuſas terra marique res geritur: clamorem pugnantium crepitumque armorum exaudimus reſides ipſi ac ſegnes; tanquam nec manus nec arma habeamus. Servorum legionibus T. Sempronius Conſul toties jam cum hoſte ſignis collatis pugnavit. Operæ precium habent, libertatem, civitatemque pro ſervis ſaltem ad hoc bellum emptis. nobis ſimul congredi cum hoſte liceat, & oppugnando quærere libertatem. Vis tu mari, vis terra, vis acie, vis urbibus oppugnandis experiri virtutem? Aſperrima quæque ad laborem periculumq; depoſcimus, ut quod ad Cannas faciendum fuit, quam primum fiat. quoniam quicquid poſtea viximus, id omne deſtinatum ignominiæ eſt. Sub hæc dicta ad genua Marcelli procubuerunt. Marcellus, id nec juris, nec poteſtatis ſuæ eſſe dixit. Senatui ſcripturum ſe, omniaq; de ſententia patrum facturum

rum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

rum eſſe. Hæ literæ ad novos conſules allatæ, ac per eos in ſenatu recitatæ ſunt: conſultuſque de his literis ita decrevit ſenatus: *Militibus, qui ad Cannas commilitones ſuos pugnantes deſeruiſſent, ſenatui nihil videri Rempubl. committendam eſſe. Si M. Claudio proconſuli aliter videretur, faceret quod è Republica fideque ſua duceret: dum ne quis eorum munere vacaret, neu dono militari virtutis ergo donaretur, neu in Italiam reportaretur, donec hoſtis intra Italiam eſſet.* Comitia deinde à prætore urbano de ſenatus ſententia plebiſq; ſcito ſunt habita: quibus creati ſunt quinqueviri muris turribuſq; reficiendis: & triumviri bini; uni ſacris conquirendis, doniſque perſignandis; alteri reficiendis ædibus Fortunæ & matris Matutæ intra portam Carmentalem. ſed & Spei extra portam, quæ priore anno incendio conſumptæ fuerant. Tempeſtates fœdæ fuêre. In Albano monte biduum continenter lapidibus pluit. tacta de cœlo multa: duæ in Capitolio ædes: vallum in caſtris: multis locis ſupra Sueſſulam, & duo vigiles exanimati. murus turreſque quædam Cumis non ictæ modo fulminibus, ſed etiam decuſſæ. Reate ſaxum ingens viſum volitare: ſol rubere ſolito magis, ſanguineoque ſimilis. Horum prodigiorum cauſa diem unum ſupplicatio fuit, & per aliquot dies conſules rebus divinis operam dederunt: & per eoſdem dies ſacrum novendiale fuit. Quum Tarentinorum defectio jam diu & in ſpe Annibali & in ſuſpicione Romanis eſſet; cauſſa forte extrinſecus maturandæ ejus intervenit. Phileas Tarentinus, diu jam per ſpeciem legationis Romæ quum eſſet, vir inquieti animi & minime ocium, quo tum diuturno ſeneſcere videbatur,

batur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

atur, patientis, aditum ſibi ad obſides Tarentinos invenit. Cuſtodiebantur in atrio Libertatis minore cura: quia nec ipſis, nec civitati eorum fallere Romanos expediebat. Hos crebris colloquiis ſolicitatos, corruptis æditius duobus, quum primis tenebris cuſtodia eduxiſſet; ipſe comes occulti itineris factus profugit. Luce prima vulgata per urbem fuga eſt: emiſſique qui ſequerentur. à Tarracina comprehenſos omnes retraxerunt. deducti in comitio, virgiſque approbante populo cæſi, de ſaxo dejiciuntur. Hujus atrocitas pœnæ duarum nobiliſſimarum in Italia Græcarum civitatum animos irritavit: tum publice, tum etiam ſingulos privatim; ut quiſq; tam fœde interemptos aut propinquitate aut amicitia contingebat. Ex iis tredecim fere nobiles Tarentini conjuraverunt, quorum Principes Nico & Philomenes erant. Hi prius quam aliquid moverent, colloquendum cum Annibale rati, nocte per ſpeciem venandi urbe egreſſi, ad eum proficiſcuntur. & quum haud procul caſtris abeſſent; ceteri ſilva prope viam ſeſe occuluerunt: Nico & Philomenes progreſſi ad ſtationes, comprehenſique, ultro id petentes, ad Annibalem deducti ſunt. Qui quum & cauſſas conſilii ſui, & quid pararent, expoſuiſſent; collaudati, oneratique promiſſis, jubentur, ut fidem popularibus facerent, prædandi cauſſa ſe urbe egreſſos: pecora Carthaginienſium, quæ paſtum propulſa eſſent, ad urbem agere. tuto ac ſine certamine id facturos, promiſſum eſt. Conſpecta ea præda juvenum eſt: minuſque iterum ac ſæpius id eos audere, miraculo fuit. Congreſſi cum Annibale, rurſus fide ſanxerunt, liberos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

liberos Tarentinos leges ſuaque omnia habituros, neque ullum vectigal Pœno penſuros, præſidiumve invitos recepturos: prodita præſidia Carthaginienſium fore. Hæc ubi convenerunt, tunc vero Philomenes conſuetudinem nocte egrediundi redeundique in urbem frequentiorem facere (& erat venandi ſtudio inſignis) caneſque & alios apparatus ſequebatur; captumque ferme aliquid, aut ab hoſte ex præparato ablatum reportando, donabat aut præfecto, aut cuſtodibus portarum. nocte maxime commeare propter metum hoſtium credebant. Vbi jam eo conſuetudinis adducta res eſt, ut quocumque noctis tempore ſibilo dediſſet ſignum, porta aperiretur; tempus agendæ rei Annibali viſum eſt. Tridui via aberat: ubi, quo minus mirum eſſet uno eodemque loco ſtativa eum tamdiu habere, ægrum ſimulabat. Romanis quoque qui in præſidio Tarenti erant, ſuſpecta eſſe jam ſegnis mora ejus deſierat. Ceterum poſteaquam Tarentum ire conſtituit, decem millibus peditum atque equitum, quos in expeditione velocitate corporum, ac levitate armorum aptiſſimos eſſe ratus eſt, electis, quarta vigilia noctis ſigna movit. præmiſſiſque octoginta fere Numidis equitibus præcepit, ut diſcurrerent circa vias, perluſtrarentque omnia oculis, ne quis agreſtium procul ſpectator agminis falleret: progreſſos retraherent, obvios occiderent, ut prædonum magis quam exercitus accolis ſpecies eſſet. ipſe raptim agmine facto quindecim ferme millium ſpacio caſtra ab Tarento poſuit, & ne ibi quidem nunciato quo pergerent, tantum convocatos milites monuit, via omnes

irent

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ent: ne diverti quemquam aut excedere or-
inem agminis paterentur, & in primis intenti
l imperia accipienda eſſent: neu quid niſi du-
ım juſſu facerent. ſe in tempore editurum,
ıæ vellet agi. Eadem ferme hora Tarentum
ıma pervenerat, Numidas equites paucos po-
ılari agros, terroremque late agreſtibus in-
ciſſe. Ad quem nuncium nihil ultra motus,
:æfectus Romanus, quam ut partem equitum
oſtero die luce prima juberet exire ad arcen-
ım populationibus hoſtem. interea adeò nihil
bedienter curatum eſt, ut contra pro argu-
ıento fuerit illa procurſatio Numidarum,
nnibalem exercitumque caſtris non moviſſe.
nnibal concubia nocte movit. dux Philome-
es erat cum ſolito captæ venationis onere.
eteri proditores ea quæ compoſita erant, ex-
ectabant. Convenerat autem, ut Philome-
es portula aſſueta venationem inferens, ar-
ıatos induceret: parte alia portam Teminida
diret Annibal. Ea mediterranea regione orien-
em ſpectabat. aliquantum intra mœnia inclu-
itur. Quum portæ approquinquaret, editus
x compoſito ignis ab Annibale eſt, refulſitque.
lem redditum ab Nicone ſignum: extinctæ
einde utrimque flammæ ſunt. Annibal ſilen-
io ducebat ad portam. Nico ex improviſo ad
ortas ſopitos vigiles in cubilibus ſuis obtrun-
at, portamque aperit. Annibal cum peditum
gmine ingreditur, equites ſubſiſtere jubet: ut
uo res poſtulet, occurrere libero campo poſ-
ent. Et Philomenes portulæ parte alia qua
ommeare aſſuerat, appropinquabat. nota
ox ejus, & familiare jam ſignum quum exci-
aſſet vigilem, dicentis, vix ſuſtinere grandis
beſtiæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

beſtiæ onus; portula aperitur. inferentes aprum duos juvenes ſecutus ipſe cum expedito venatore, vigilem incautius miraculo magnitudinis in eos qui ferebant verſum, venabulo trajicit. ingreſſi deinde triginta fere armati, ceteros vigiles obtruncant, refringuntque portam maximam: & agmen ſub ſignis confeſtim irrupit. inde cum ſilentio in forum ducti, Annibali ſeſe conjunxerunt. Tum duo millia Gallorum Pœnus in tres diviſa partes, per urbem dimittit. Tarentinos & Afros quam maxima frequentia occupare jubet: tumultu orto, Romanos paſſim cædi, oppidanis parci. ſed ut fieri id poſſet, præcipit juvenibus Tarentinis ut ubi quem ſuorum procul vidiſſent, quieſcere & ſilere, ac bono animo eſſe juberent. Iam tumultus erat clamorque, qualis eſſe in capta urbe ſolet: ſed quid rei eſſet, nemo ſatis pro certo ſcire. Tarentini Romanos ad diripiendam urbem credere coortos: Romanis ſeditio aliqua cum fraude videri ab oppidanis mota. Præfectus primo excitatus tumultu, in portum effugit: inde acceptus ſcapha, in arcem confugit. Terrorem & tuba audita ex theatro faciebat. nam & Romana erat à proditoribus ad hoc ipſum præparata: & inſcienter à Græco inflata quis aut quibus ſignum daret, incertum efficiebat. Vbi illuxit, & Romanis Punica & Gallica arma cognita, tum dubitationem exemerunt & Græci Romanos paſſim cæde ſtratos cernentes, ab Annibale captam urbem ſenſerunt. Poſteaquam lux certior erat, & Romani qui cædibus ſuperfuerant, in arcem confugerant, conticeſcebatque paulatim tumultus; tum Annibal Tarentinos ſine armis convocare jubet.

Co

ꝯnvenêre omnes, præterquam qui cedentes arcem Romanos ad omnem adeundam ſi- ul fortunam proſecuti fuerant. Ibi Annibal nigne allocutus Tarentinos, teſtatuſque, quæ æſtitiſſet civibus eorum, quos ad Thraſyme- ım aut ad Cannas cepiſſet: ſimul in domina- ɔnem ſuperbam Romanorum invectus, reci- re ſe in domos ſuas quemque juſſit, & fori- ıs nomen ſuum inſcribere: ſe domos eas quæ ſcriptæ non eſſent, ſigno extemplo dato, di- pi juſſurum. Si quis in hoſpitio civis Romani racuas autem tenebat domos) nomen inſcri- iſſet, eum ſe pro hoſte habiturum. Concione imiſſa, quum titulis notatæ fores diſcrimen ıcatæ ab hoſtili domo feciſſent, ſigno dato, d diripienda hoſpitia Romana paſſim diſcur- ım eſt. & fuit prædæ aliquantum. Poſtero die d oppugnandam arcem ducit: quam quum & ıari, quo in peninſulæ modum pars major ircumluitur, & prælatis rupibus, & ab ipſa rbe muro & foſſa ingenti ſeptam videret; eo- ue nec vi, nec operibus expugnabilem eſſe, ne ut ſeipſum cura tuendi Tarentinos à majori- us rebus moraretur; aut in relictos ſine vali- o præſidio Tarentinos impetũ ex arce quum ellent, Romani facerent; vallo urbem ab arce ıterſepire ſtatuit. non ſine ulla etiam ſpe, cum rohibentibus opus Romanis manum poſſe onſeri: & ſi ferocius procurriſſent, magna æde ita attenuari præſidii vires, ut facile per ſe pſi Tarentini urbem ab iis tueri poſſent. Vbi œptum opus eſt, patefacta repente porta, in nunientes impetum fecerunt Romani: pelli- ue ſe ſtatio paſſa eſt quæ pro opere erat; ut ſuc- ceſſu creſceret audacia, pluresque & longius

pulſos

pulſos proſequerentur. Tum ſigno dato co
orti undique Pœni ſunt, quos inſtructos ad ho
Annibal tenuerat: nec ſuſtinuere impetum
Romani, ſed ab effuſa fuga loci anguſtiæ eos
impedimentaque alia, opere jam cœpto, alia
apparatu operis, morabantur. plurimi in fo
ſam præcipitati, occiſique ſunt, plures in fug
quam in pugna. Inde & opus nullo prohibent
fieri cœptum. Foſſa ingens ducta, & vallun
intra eam erigitur: modicoque poſt intervall
murum etiam eadem regione addere parat: u
vel ſine præſidio tueri ſe adverſus Romano
poſſent. Reliquit tamen modicum præſidium
ut ſimul in faciendo muro adjuvaret. ipſe pro
fectus cum ceteris copiis ad Galeſum flume
(quinque millia ab urbe abeſt) poſuit caſtra
Ex iis ſtativis regreſſus ad inſpiciendum opu
(quod aliquantum opinione ejus celerius cre
verat) ſpem cepit, etiam arcem expugnari po
ſe. Et eſt non altitudine, ut cetera tuta, ſed loc
plano poſita, & ab urbe muro tantum ac foſ
diviſa. Quum jam machinationum omni ge
nere & operibus oppugnaretur, miſſum à Me
taponto præſidium Romanis fecit animum, u
nocte ex improviſo opera hoſtium invaderen
Alia disjecerunt, alia igni corruperunt. iſqu
finis Annibali fuit ea parte arcem oppugnar
di. Reliqua erat in obſidione ſpes, nec ea ſat
efficax; quia arcem tenentes, qua in peninſul
poſita imminet faucibus portus mare liberun
habebant: urbs contra excluſa maritimis com
meatibus. propiuſque inopiam erant obſiden
tes, quam obſeſſi. Annibal convocatis princ
pibus Tarentinis, omnes præſentes difficulta
tes expoſuit: *neque arcis tam munitæ expugnand*
via

am cernere, neque in obſidione quicquam habere
i, donec mari potiantur hoſtes. Quod ſi naves
t quibus commeatus invehi prohibeant, extemplo
t abſceſſuros, aut dedituros ſe hoſtes. Aſſentie-
ntur Tarentini, ceterum ei, qui conſilium
erret, opem quoque in eam rem afferendam
e, cenſebant. Punicas enim naves ex Sicilia
citas id poſſe facere: ſuas, quæ ſinu exiguo
terclusæ eſſent, quum clauſtra portus hoſtis
beret, quemadmodum inde in apertum ma-
evaſuras? *Evadent*, inquit Annibal, *Multa,*
æ impedita natura ſunt, conſilio expediuntur.
rbem enim in campo ſitam habetis. plana & ſatis
tæ viæ patent in omnes partes. Via quæ in portum
r mediam urbem ad mare tranſmiſſa eſt, plau-
ris tranſveham naves haud magna mole. & mare
ſtrum erit, quo nunc hoſtes potiuntur: & illinc
ari, hinc terra circumſidebimus arcem. imo bre-
, aut relictam ab hoſtibus, aut cum hoſtibus ca-
emus. Hæc oratio non ſpem modo effectus,
d ingentem etiam ducis admirationem fecit.
ontracta extemplo undique plauſtra junctaq;
ter ſe: & machinæ ad ſubducendas naves ad-
otæ, munitumque iter, quo faciliora plauſtra
inorq; moles in tranſitu eſſet. Iumenta inde
homines contracti, & opus impigre cœptū:
ucoſque poſt dies claſſis inſtructa ac parata
rcumvehitur arcem, & ante ipſum portum
nchoras jacit. Hunc ſtatum rerum Annibal
arenti reliquit; regreſſus ipſe in hiberna. Ce-
rum defectio Tarentinorum, utrum priore
nno an hoc facta ſit, in diverſum auctores
ahunt. plures propioreſque ætate memoriæ
rum, hoc anno tradunt factum. Romæ con-
les prætoreſque uſque ante diem quintum

Calen-

Calendas Majas Latinæ tenuerunt. eo die pe
petrato ſacro in monte, in ſuas quiſque pr
vincias proficiſcuntur. Religio deinde no
objecta eſt ex carminibus Marcianis. Vates
Marcius illuſtris fuerat, & quum inquiſiti
priore anno ex ſenatusconſulto talium libr
rum fieret, in M. Æmilii prætoris urbis, qui ea
rem agebat, manus venerat. is protinus no
prætori Sullæ tradiderat. Ex hujus Marcii du
bus carminibus, alterius poſtea aucta declara
auctoritas eventu, alteri quoque cujus no
dum tempus venerat, afferebat fidem. Pri
carmine Cannenſis prædicta clades in hæc f
me verba erat: *Amnem Trojugena Cannam*
mane fuge: ne te alienigenæ cogant in campo D
medis conſerere manus. Sed neque credes tu mi
donec compleris ſanguine campum: multaque m
lia occiſa tua deferet amnis in pontum magnum
terra frugifera. piſcibus atque avibus feriſque, q
incolunt terras, iis fiat eſca caro tua. nam mihi
Iupiter fatus eſt. Et Diomedis Archivi camp
& Cannam flumen, qui militaverant in iis
cis, juxta atque ipſam cladem agnoſceba
Tum alterum carmen recitatum, non eo ta
tum obſcurius, quia incertiora futura præte
tis ſunt, ſed perplexius etiam ſcripturæ gene
Hoſtem Romani ſi expellere vultis, vomicamq
quæ gentium venit longe, Apollini vovendos cen
ludos: qui quotannis comiter Apollini fiant, qui
populus dederit ex publico partem: privati uti c
ferant pro ſe, ſuiſque. Iis ludis faciendis præ
prætor is, qui jus populo plebique dabit ſumm
Decemviri Græco ritu hoſtiis ſacra faciant.
ſi recte faxitis, gaudebitis ſemper, fietque res veſ
melior. nam is Divus extinguet perduelles veſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ui veſtros campos paſcunt placide. Ad id carmen
:planandum, diem unum ſumpſerunt. poſte-
› die S. C. factum eſt, ut decemviri libros, de
ıdis Apollini reque divina facienda, inſpice-
ınt. Ea quum inſpecta relataque ad ſenatum
ſent, cenſuerunt Patres: *Apollini ludos voven-*
ıs faciendoſque: & quando ludi facti eſſent, duo-
ıcim millia æris prætori ad rem divinam & duas
ıſtias majores dandas. Alterum ſenatusconſul-
ım factum eſt, *Ut decemviri ſacra Græco ritu*
ıcerent, iiſque hoſtiis. Apollini bove aurato &
ıpris duabus albis auratis, Latonæ bove fæmina
urata. Ludos prætor in circo maximo quum
ıcturus eſſet, edixit, ut populus per eos ludos
ipem Apollini, quantam commodum eſſet,
onferret. Hæc eſt origo ludorum Apollina-
um: victoriæ, non valetudinis ergo, ut pleri-
ıe rentur, votorum. factoſque populus coro-
atus ſpectavit: matronæ ſupplicavere: vulgo
pertis januis in propatulo epulati ſunt: cele-
erque dies omni cæremoniarum genere fuit.
Quum Annibal circa Tarentum, conſules am-
o in Samnio eſſent, ſed circumſeſſuri Capuam
iderentur (quod malum diuturnæ obſidionis
ſſe ſolet) jam famem Campani ſentiebant;
uia ſementem facere prohibuerant eos Ro-
ıani exercitus. Itaque legatos ad Annibalem
ıiſerunt, orantes, ut prius quam conſules in
gros ſuos educerent legiones, viæque omnes
oſtium præſidiis inſiderentur, frumentum ex
ropinquis locis convehi juberet Capuam. An-
ibal, Hannonem ex Brutiis cum exercitu in
Campaniam tranſire, & dare operam, ut fru-
ıenti copia fieret Campanis, juſſit. Hanno ex
rutiis profectus cum exercitu, vitabundus
caſtra

caſtra hoſtium, conſuleſque, qui in Sam
erant, quum Benevento jam appropinqua
tria paſſuum millia ab ipſa urbe loco edito
ſtra poſuit. inde ex ſociis circa populis, q
æſtate comportatum erat, devehi frument
in caſtra juſſit; præſidiis datis, quæ comm
tus eos proſequerentur. Capuam inde n
cium miſit, qua die ad accipiendum frum
tum præſto eſſent. omni undique genere ve
culorum jumentorumque ex agris contrac
Id pro cetera ſecordia negligentiaque à Ca
panis actum. paulo plus quadraginta vehic
miſſa, & pauca præterea jumenta: ob id ca
gatis ab Hannone, quod ne fames quidem, q
mutas accenderet beſtias, curam eorum ſti
lare poſſet. alia producta dies ad frument
majore apparatu petendum. Ea omnia, ſi
acta erant, quum enunciata Beneventani
ſent, legatos decem extemplo ad conſules (
ca Bovianum caſtra Romanorum erant) m
runt. Qui quum auditis quæ ad Capuam a
rentur, inter ſe comparaſſent, ut alter in Ca
paniam exercitum duceret; Fulvius, cui
provincia evenerat, profectus nocte Benev
tum, mœnia eſt ingreſſus. Ex propinquo
gnoſcit Hannonem cum exercitus parte p
fectum frumentatum: duo millia plauſtror
inconditam inermemque aliam turbam,
veniſſe: per tumultum ac trepidationem c
nia agi, caſtrorumque formam, & militar
ordinem, immiſtis agreſtibus iis ex terris,
latum. His ſatis compertis, conſul militi
edicit, ſigna tantum armaque in proxim
noctem expedirent: caſtra Punica oppugn
da eſſe. Quarta vigilia profecti, ſarcinis om

us impedimentiſque Beneventi relictis, paulo
nte lucem quum ad caſtra perveniſſent, tan-
um pavoris injecerunt, ut ſi in plano caſtra
oſita eſſent, haud dubie primo impetu capi
otuerint. altitudo loci, & munimenta defen-
erunt: quæ nulla ex parte adiri, niſi arduo ac
ifficili aſcenſu poterant. Luce prima prœlium
igens accenſum eſt: nec vallum modo tutan-
ır Pœni, ſed ut quibus locus æquior eſſet, de-
ırbant nitentes per ardua hoſtes. Vicit tamen
mnia pertinax virtus: & aliquot ſimul parti-
us ad vallum ac foſſas perventum eſt; ſed
ım multis vulneribus, ac militum pernicie.
aque convocatis tribunis militum, conſul ab-
ſtendum temerario incœpto, ait: *tutius ſibi vi-*
eri, reduci eo die exercitum Beneventum: dein
oſtero, caſtris ſe hoſtium jungi, ne exire inde Cam-
ıni, neve Hanno regredi poſſet. Id quo facilius ob-
neatur, collegam quoque, & exercitum ejus ſe ac-
turum, totumque eo verſurum bellum. hæc con-
lia ducis, quum jam receptui caneret, clamor
ıilitum aſpernantium tam ſegne imperium
isjecit. Proxima portæ hoſtium erat cohors
eligna: cujus præfectus Vibius, ereptum vexil-
ım trans vallum hoſtium trajecit. Execratus
ıde ſeque & cohortem, ſi ejus vexilli hoſtes
otiti eſſent, princeps ipſe per foſſam vallumq;
ı caſtra irrumpit. Iamque inter vallum Pe-
gni pugnabant, quum altera parte Valerio
lacco tribuno militum tertiæ legionis expro-
rante Romanis ignaviam, qui ſociis capto-
ım caſtrorum concederent decus, T. Peda-
ius princeps, primus centurio, quum ſignife-
ɔ ſignum ademiſſet: *Iam hoc ſignum, & hic*
enturio, inquit, *intra vallum hoſtium erit. Se-*

quantur, qui capi ſignum ab hoſte prohibituri ſun Manipulares ſui primum tranſcendentem fo ſam, dein legio tota ſecuta eſt. Iam & conſ ad conſpectum tranſgredientium vallum m tato conſilio, ab revocandis ad incitand hortandoſque verſus milites, oſtendere quanto diſcrimine ac periculo fortiſſima c hors ſociorum & civium legio eſſet. Itaq pro ſe quiſque omnes per æqua atque iniq loca, quum undique tela conjicerentur, arm que & corpora hoſtes objicerent, pervadun irrumpuntque. multi vulnerati, etiam qu vires ſanguiſque deſereret, ut intra vallum h ſtium caderent, nitebantur. Capta itaque m mento temporis, velut in plano ſita, nec pe munita caſtra. Cædes inde, non jam pugna er omnibus intra vallum permiſtis, ſupra ſex m lia hoſtium cæſa, ſupra ſeptem millia capiu tur, cum frumentatoribus Campanis, omn plauſtrorum & jumentorum apparatu. cap & alia ingens præda fuit, quam Hanno pop labundus paſſim quum iſſet, ex ſociorum p puli Romani agris traxerat. Inde dejectis h ſtium caſtris, Beneventum reditum eſt, pr damque ibi ambo conſules (nam & Ap. Cla dius eo poſt paucos dies venit) vendiderui diviſeruntque. & donati, quorum opera caſ hoſtium capta erant: ante alios Vibius Pe gnus, & T. Pedanius princeps tertiæ legion Hanno ab Cominio Cerito, quo nunciata ſtrorum clades eſt, cum paucis frumentato bus, quos forte ſecum habuerat, fugæ ma quam itineris modo in Brutios rediit. Et Ca pani audita ſua pariter ſociorumque clade, gatos ad Annibalem miſerunt, qui nunciare

di

uos conſules ad Beneventum eſſe; diei iter à
'apua: tantum non ad portas & muros bel-
ım eſſe. ni propere ſubveniat, celerius Capuam
uam Arpos, in poteſtatem hoſtium ventu-
am. Ne Tarentum quidem, non modo arcem,
ınti debere eſſe, ut Capuam, quam Carthagi-
i æquare ſit ſolitus, deſertam indefenſamque
opulo Romano tradat. Annibal, curæ ſibi
ore rem Campanam pollicitus, in præſentia
uo millia equitum cum legatis mittit; quo
ræſidio agros populationibus poſſent prohi-
ere. Romanis interim, ſicut aliarum rerum,
rcis Tarentinæ, præſidiique quod ibi obſide-
etur, cura eſſe. C. Servilius legatus ex aucto-
itate Patrum, à P. Cornelio prætore in Etru-
iam ad frumentum coemendum miſſus, cum
liquot navibus onuſtis in portum Tarentinum
nter hoſtium cuſtodias pervenit. Cujus ad-
entu, qui ante in exigua ſpe, vocati ſæpe ad
ranſitionem ab hoſtibus per colloquia erant;
ltro ad tranſeundum hoſtes vocabant, ſolici-
abantque. & erat ſatis validum præſidium;
raductis ad arcem Tarenti tuendam, qui Me-
aponti erant, militibus. Itaque Metapontini
xtemplo metu quo tenebantur liberati, ad
ınnibalem defecere. Hoc idem eadem ora ma-
is & Thurini fecerunt. movit eos non Taren-
inorum magis defectio, Metapontinorumque,
uibus indidem ex Achaia oriundi etiam co-
natione juncti erant, quam ira in Romanos
ropter obſides nuper interfectos. Eorum ami-
i cognatique, literas ac nuncios ad Hanno-
em Magonemque, qui in propinquo in Bru-
is erant, miſerunt, ſi exercitum ad mœnia
dmoviſſent, ſe in poteſtatem eorum urbem

tradituros eſſe. M. Atinius Thoriis cum m
dico præſidio præerat. quem facile elici ad c
tamen temere ineundum rebantur poſſe; n
tam militum, quos perpaucos habebat, fid
cia, quam juventutis Thurinæ. eam ex ind
ſtria centuriaverat, armaveratq; ad tales caſu
Diviſis copiis inter ſe, duces Pœni quum agru
Thurinum ingreſſi eſſent, Hanno cum peditu
agmine infeſtis ſignis ire ad urbem pergit. M
go cum equitatu, tectus collibus, ad tegend
inſidias oppoſitis, ſubſiſtit. Atinius peditu
tantum agmine per exploratores compert
in aciem copias educit: & fraudes inteſtinæ,
hoſtium inſidiarum ignarus. Pedeſtre prœliu
fuit perſegne; paucis in prima acie pugnan
bus Romanis; Thurinis exſpectantibus ma
quam adjuvantibus eventum: & Cartha
nienſium acies de induſtria pedem refereb
ut ad terga collis ab equite ſuo inſeſſi hoſt
incautum pertraheret. Quo ubi ventum e
coorti cum clamore equites, propere incon
tam Thurinorum turbam, nec ſatis fido a
mo unde pugnabat ſtantem, extemplo in
gam averterunt. Romani, quanquam circu
ventos hinc pedes, hinc eques urgebat, tam
aliquamdiu pugnam traxere. poſtremò & i
terga vertunt, atque ad urbem fugiunt.
proditores conglobari, quum populariu
agmen patentibus portis accepiſſent: ubi R
manos adfuſos urbem ferri viderunt, conc
mant, inſtare Pœnum: permiſtoſque hoſ
urbem invaſuros, ni propere portas clauda
ita excluſos Romanos præbuere hoſti ad
dem. Atinius tamen cum paucis receptus.
ditio inde paulisper tenuit; quum alii urb
tu

tuendam, inde alii cedendum fortunæ, & tradendam urbem victoribus cenſerent. ceterum, ut plerumque, fortuna, & conſilia mala vicerunt: Atinio cum ſuis ad mare ac naves deducto, magis quia ipſi ob imperium in ſe mite ac juſtum conſultum volebant, quam reſpectu Romanorum, Carthaginienſes in urbem accipiunt. Conſules à Benevento in Campanum agrum legiones ducunt, non ad frumenta modo, quæ jam in hibernis erant, corrumpenda, ſed ad Capuam oppugnandam; nobilem ſe conſulatum tam opulentæ urbis excidio rati facturos: ſimul & ingens flagitium imperio dempturos, quod urbi tam propinquæ tertium annum impunita defectio eſſet. Ceterum, ne Beneventum ſine præſidio eſſet, & ut ad ſubita belli, ſi Annibal, (quod facturum haud dubitabant) opem ferendam ſociis Capuam veniſſet, equites vim ſuſtinere poſſent, T. Gracchum ex Lucanis cum equitatu ac levi armatura Beneventum venire jubent: legionibus ſtativiſque ad obtinendas res in Lucanis aliquem præficeret. Graccho, priuſquam ex Lucanis moveret, ſacrificanti, triſte prodigium factum eſt. ad exta, ſacrificio perpetrato, angues duo ex occulto allapſi, edère jecur, conſpectique repente ex oculis abierunt. id quum aruſpicum monitu ſacrificium inſtauraretur, atque intentius exta reſerata ſervarentur; iterum ac tertium veniſſe tradunt, libatoque jecinore intactos angues abiiſſe. Quum aruſpices, ad imperatorem id pertinere prodigium, præmonuiſſent, & ab occultis cavendum hominibus conſiliiſque; nulla tamen providentia fatum imminens moveri potuit. Flavius Lucanus fuit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

caput partis ejus Lucanorum, quum pars
Annibalem defeciſſet, quæ cum Romanis
bat. & jam anno in magiſtratu erat; ab
dem illis creatus prætor. Is mutata reper
voluntate locum gratiæ apud Pœnum qu
rens, neque tranſire ipſe, neque trahere ad
fectionem Lucanos ſatis habuit, niſi impe
toris & ejuſdem hoſpitis proditi capite ac ſ
guine fœdus cum hoſtibus ſanxiſſet, ad M
gonem, qui in Brutiis præerat, clam in col
quium venit: fideque ab eo accepta, ſi Ro
num imperatorem ſibi tradidiſſet, liberos c
ſuis legibus venturos in amicitiam Lucan
deducit Pœnum, in locum pacis Gracchum
ducturus. Magonem ibi pedites equiteſque
mare, & capere eas latebras, ubi ingentem
merum occuleret, jubet. Loco ſatis inſpe
atque undique explorato, dies compoſita
rendæ rei eſt. Flavius ad Romanum imp
torem venit: *Rem ſe*, ait, *magnam inchoaſſe*
quam perficiendam ipſius Gracchi opera opus e
omnium populorum prætoribus, qui ad Pœnum
in illo communi Italiæ motu deſciſſent, perſuaſ
ut redirent in amicitiam Romanorum. qu
res quoque Romana, quæ prope exitium clade
nenſi veniſſet, indies melior atque auctior f
Annibalis vis ſeneſceret, ac prope ad nihilum
niſſet. Veteri delicto haud implacabiles fore R
nos: nullam unquam gentem magis exorab
promptioremque veniæ dandæ fuiſſe. quoties
lioni etiam majorum ſuorum ignotum? Hæc
ait, *dicta: ceterum ab ipſo Gracchho eadem hæ*
dire malle eos, præſentiſque contingere dext
id pignus fidei ſecum ferre. Locum ſe con
edixiſſe à conſpectu amotum, haud procul à ca

R

Romanis. Ibi paucis verbis tranſigi rem poſſe, ut omne nomen Lucanum in fide ac ſocietate Romana ſit. Gracchus fraudem & ſermoni & rei abeſſe ratus, ac ſimilitudine veri captus, cum lictoribus ac turma equitum è caſtris profectus, duce hoſpite in inſidias præcipitatus. Hoſtes ſubito exorti: & ne dubia proditio eſſet, Flavius his ſe adjungit. tela undique in Gracchum atque equites conjiciuntur. Gracchus ex equo deſiliit. idem ceteros facere jubet: hortaturque, *Ut quod unum reliquum fortuna fecerit, id honeſtent virtute. Reliquum autem quid eſſet, paucis à multitudine in valle ſilva ac montibus ſepta circumventis, præter mortem? id referre, utrum præſenti torpore pecorum modo inulti trucidentur, an toto animo à patiendo exſpectandoque eventu in impetum atq; iram verſo, agentes audenteſque, perfuſi hoſtium cruore inter exſpirantium inimicorum cumulata armaq; & corpora cadant. Lucanum proditorem ac transfugam omnes peterent. qui eam victimam præ ſe ad inferos miſiſſet; eum decus eximium egregiumque ſolatium ſuæ morti inventurum.* inter hæc dicta paludamento circum lævum brachium intorto (nam ne ſcuta quidem ſecum extulerant) in hoſtes impetum fecit. Major quam pro numero hominum editur pugna. jaculis maxime aperta corpora Romanorum: & quum undique ex altioribus locis in cavam vallem conjectus eſſet, transfiguntur. Gracchum jam nudatum præſidio vivum capere Pœni nituntur. ceterum ille conſpicatus Lucanum hoſpitem inter hoſtes, adeò infeſtus confertos invaſit, ut parci ei ſine multorum pernicie non poſſet. Exanimem eum Mago extemplo ad Annibalem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

miſit, ponique cum captis ſimul faſcibus ant tribunal imperatoris juſſit. Hæc vera fama eſt Gracchus in Lucanis ad campos, qui Vetere vocantur, periit. Sunt qui in agro Beneventano, prope Calorem fluvium, oſtendant caſtris cum lictoribus ac tribus ſervis lavand cauſſa progreſſum, quum forte inter ſalicta innata ripis laterent hoſtes, nudum atque inermem, ſaxiſque, quæ volvit amnis, propugnantem, interfectum. Sunt qui aruſpicum monitu quingentos paſſus à caſtris progreſſum, ut loco puro, ea quæ ante dicta prodigia ſunt procuraret, ab inſidentibus forte locum duabus turmis Numidarum circumventum ſcribant. adeò nec locus nec ratio mortis in viro tam claro & inſigni conſtat. Funeris quoque Gracchi varia fama eſt. Alii in caſtris Romanis ſepultum ab ſuis, alii ab Annibale (& ea vulgatior fama eſt) tradunt in veſtibulo Punicorum caſtrorum rogum extructum eſſe. armatum exercitum decurrriſſe cum tripudiis Hiſpanorum, motibuſque armorum & corporum ſua cuique genti aſſuetis: ipſo Annibale omni rerum verborumq; honore exſequias celebrante. Hæc tradunt qui in Lucanis rei geſtæ auctores ſunt. Si illis, qui ad Calorem fluvium interfectum memorant, credere velis, capitis tantum Gracchi hoſtes potiti ſunt. eo delato ad Annibalem, miſſus ab eo confeſtim Carthalo qui in caſtra Romana ad C. Cornelium quæſtorem deferret. is funus imperatoris in caſtris, celebrantibus cum exercitu Beneventanis, fecit. Conſules agrum Campanum ingreſſi, quum paſſim popularentur; eruption oppidanorum & Magonis cum equitatu ter

riti

riti, ac trepidi ad ſigna milites palatos paſſim revocarunt: & vix dum inſtructa acie fuſi, ſupra mille & quingentos milites amiſerunt. Inde ingens ferocia ſuperbæ ſuopte ingenio genti crevit: multiſque prœliis laceſſebant Romanos: ſed intentiores ad cavendum conſules una pugna fecerat; incaute atque inconſulte inita. Reſtituit tamen his animos, & illis minuit audaciam, parva una res. ſed in bello nihil tam leve eſt, quod non magnæ interdum rei momentum faciat. T. Quintio Criſpino Badius Campanus hoſpes erat, perfamiliari hoſpitio junctus. creverat conſuetudo, quod æger Romæ apud Criſpinum Badius ante defectionem Campanam liberaliter comiterque curatus fuerat. tum Badius progreſſus ante ſtationes, quæ pro porta ſtabant, evocari Criſpinum juſſit. quod ubi eſt Criſpino nunciatum; ratus colloquium amicum ac familiare quæri, manente memoria etiam in diſſidio publicorum fœderum, privati juris; paullum à ceteris proceſſit. Poſtquam in conſpectum venere, *Provoco te*, inquit, *ad pugnam, Criſpine,* Badius: *conſcendamus equos, ſummotiſque aliis, uter bello melior ſit, decernamus.* Ad ea Criſpinus, *nec ſibi, nec illi*, ait, *hoſtes deeſſe, in quibus virtutem oſtendant: ſe ab eo, etiam ſi acie occurrat, declinaturum, ne hoſpitali cæde dextram violet.* converſuſque abibat. Enimvero ferocius tum Campanus, increpare mollitiem, ignaviamque, & ſe digna probra in inſontem jacere, hoſpitalem hoſtem appellans; *ſimulantemque parcere, cui ſciat parem ſe non eſſe. ſi parum publicis fœderibus ruptis dirempta ſimul & privata jura eſſe putet, Badium Campanum, T. Quintio Criſpino*

Romano palam omnibus (duobus exercitibus au-dientibus) renunciare hoſpitium. Nihil ſibi cum eo conſociatum, nihil fœderatum hoſpiti cum hoſte, cujus patriam ac penates publicos privatoſque op-pugnatum veniſſet. Si vir eſſet, congrederetu-
Diu cunctantem Criſpinum perpulere turma-les, ne impune inſultare Campanum pateren-tur. itaque tantum moratus, dum imperato-res conſuleret, permitterentne ſibi extra ordi-nem in provocantem hoſtem pugnare; per-miſſu eorum arma cepit, equumque conſcen-dit, & Badium nomine compellans, ad pugnam evocavit. Nulla mora à Campano facta eſt: infeſtis equis concurrere. Criſpinus ſupra ſcu-tum ſiniſtrum humerum Badio haſta tran-fixit: ſuperque delapſum cum vulnere ex equo deſiliit, ut pedes jacentem conficeret. Badius, priuſquam opprimeretur, parma atque equo relicto, ad ſuos aufugit. Criſpinus, equum, ar-maque capta, cruentam cuſpidem inſignis ſpo-liis oſtentans; cum magna laude & gratula-tione militum ad conſules eſt deductus, lauda-tuſque ibi magnifice, & donis donatus. An-nibal ex agro Beneventano caſtra ad Capuam quum moviſſet; tertio poſt die quam veni-copias in aciem eduxit: haudquaquam du-bius, quod Campanis abſente ſe paucos an-... ſecunda fuiſſet pugna; quin multo minu-ſe ſuumque toties victorem exercitum ſuſti-nere Romani poſſent. Cæterum, poſtea quam pugnari cœptum eſt, equitum maxime incurſu quum jaculis obrueretur, laborabat Romana acies: donec ſignum equitibus datum eſt, u-in hoſtem admitterent equos. itaque equeſtre prœlium erat, quum procul viſus Semproni-

nu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

nus exercitus, cui Cn. Cornelius quæſtor præerat, utrique parti parem metum præbuit, ne hoſtes novi adventarent. Velut ex compoſito utrimque ſignum receptui datum: reductique in caſtra prope æquo Marte diſceſſerunt. plures tamen ab Romanis primo incurſu equitum ceciderunt. Inde conſules, ut averterent Capua Annibalem, nocte quæ ſecuta eſt, diverſi, Fulvius in agrum Cumanum; Claudius in Lucanos, abierunt. Poſtero die, quum vacua caſtra Romanorum nunciatum Annibali eſſet, & duobus agminibus diverſos abiiſſe; incertus primò utrum ſequeretur, Appium inſtitit ſequi. Ille circumducto hoſte qua voluit, alio itinere ad Capuam rediit. Annibali alia in aliis locis bene gerendæ rei fortuna oblata eſt. M. Centenius fuit cognomine Penula; inſignis inter primipili centuriones, & magnitudine corporis & animi. is perfunctus militia, per P. Cornelium Sullam prætorem in ſenatum introductus, petit à patribus, uti ſibi quinque millia militum darentur. Se peritum & hoſtis & regionum, brevi operæpretium facturum. & quibus artibus ad id locorum noſtri & duces, & exercitus capti forent, iis adverſus inventorem uſurum. Id non promiſſum magis ſtolide quam ſtolide creditum: tanquam eædem militares & imperatoriæ artes eſſent. [illegible] pro quinque octo millia militum; pars dimidia cives, pars ſocii & ipſe aliquantum voluntariorum itinere in agris concivit: ac prope duplicato exercitu in Lucanos pervenit; ubi Annibal, nequiquam ſecutus Claudium, ſubſtiterat. Haud dubia res eſt: quippe inter Annibalem ducem & centurionem, exercituſque, alterum

vincen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

vincendo veteranum, alterum novum totũ
& magna ex parte etiam tumultuarium ac ſ
miermem. Vt conſpecta inter ſe agmina ſun
& neutra pars detrectavit pugnam; extempl
inſtructæ acies. pugnatum tamen, ut in nul
pari re duabus amplius horis; concitata etian
donec dux ſtetiſſet, Romana acie. Poſteaquai
is non pro vetere fama ſolum, ſed etiam met
futuri dedecoris, ſi ſua temeritate contract
cladi ſupereſſet, objectans ſe hoſtium telis c
cidit; fuſa extemplo eſt Romana acies. ſe
adeo ne fugæ quidem iter patuit, omnibus vi
ab equite inſeſſis, ut ex tanta multitudine vi
mille evaſerint. ceteri paſſim, alii alia peſte ab
ſumpti ſunt. Capua à conſulibus interim ſum
ma vi obſideri cœpta eſt: quæque in eam rer
opus erant, comportabantur parabanturque
Caſilinum, frumentum convectum: ad Vul
turni oſtium, ubi nunc urbs eſt, caſtellun
communitum (ante Fabius Maximus munie
rat) præſidium impoſitum, ut & mare proxi
mum, & flumen in poteſtate eſſent. In ea du
maritima caſtella frumentum, quod ex Sar
dinia nuper miſſum erat, quodque Mucius præ
tor ex Etruria coemerat, ab Oſtia convectun
eſt, ubi exercitui per hiemem copia eſſet. Ce
terum ſuper eam cladem, quæ in Lucanis ac
cepta erat, volonum quoque exercitus, qui vi
vo Graccho ſumma fide ſtipendia fecerat (ve
lut exauctoratus morte ducis) ab ſignis deceſ
ſit. Annibal non Capuam neglectam, neque i
tanto diſcrimine deſertos volebat ſocios: ſe
proſpero ex temeritate unius Romani duci
ſucceſſu, in alterius ducis exercituſque oppri
mendi occaſionem imminebat. Cn. Fulvium

præ

prætorem Appuli legati nunciabant, primo dum urbes quaſdam Appulorum quæ ad Annibalem deſciviſſent oppugnaret, intentius rem egiſſe: poſtea nimio ſucceſſu & ipſum & milites præda impletos in tantam licentiam ſecordiamque effuſos, ut nulla diſciplina militiæ eſſet. Annibal, quum ſæpe alias, tum paucis diebus ante expertus, qualis ſub inſcio duce exercitus eſſet, in Appuliam caſtra movit. Circa Herdoniam Romanæ legiones & prætor Fulvius erant. quo ubi allatum eſt, hoſtes adventare, prope eſt factum, ut injuſſu prætoris ſignis convulſis in aciem exirent. nec res ulla magis tenuit, quam ſpes haud dubia, ſuo arbitrio, ubi vellent, acturos. Nocte inſequenti Annibal, quum tumultuatum in caſtris, & pleroſque ferociter ſignum ut daret inſtitiſſe duci ad arma vocantes ſciret; haud dubius proſperæ pugnæ occaſionem dari; tria millia expeditorum militum in villis circa, vepribuſque & ſilvis, diſponit; qui ſigno dato ſimul omnes è latebris exilirent: & Magonem, ac duo ferme millia equitum, qua fugam inclinaturam credebat, omnia itinera inſidere jubet. his nocte præparatis, prima luce in aciem copias educit. Nec Fulvius eſt cunctatus; non tam ſua ulla ſpe, quam militum impetu fortuito tractus. itaque eadem temeritate, qua proceſſum in aciem eſt, inſtruitur ipſa acies ad libidinem militum forte procurrentium, conſiſtentiumque quo loco ipſorum tuliſſet animus: deinde per libidinem aut metum deſerentium locum, prima legio, & ſiniſtra ala primò inſtructæ, & in longitudinem porrectæ acies. clamantibus tribunis, nihil introrſus roboris ac virium eſſe, & quacumque

impetum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

impetum feciſſent, hoſtes perrupturos; nil, quod ſalutare eſſet, non modo ad animum, ſed ne ad aures quidem admittebant. Et Annibal quidem haud quaquam ſimili exercitu, neque ita inſtructo aderat. ergo ne clamorem quidem atque impetum primum eorum Romani ſuſtinuere. Dux ſtultitia & temeritate Centenio par, animo nequaquam comparandus, ubi rem inclinatam ac trepidantes ſuos vidit, equo arrepto cum ducentis ferme equitibus effugit: cetera à fronte pulſa, à tergo atque alis circumventa acies, eo uſque eſt cæſa, ut ex duodeviginti millibus hominum, duo millia haud amplius evaſerint. caſtris hoſtes potiti ſunt. Hæc clades ſuper aliam alia Romam quum eſſent nunciatæ, ingens quidem & luctus & pavor civitatem cepit. ſed tamen quia conſules, ubi ſumma rerum eſſet, ad id locorum proſpere gererent, minus his cladibus commovebantur. Legatos ad conſules mittunt C. Lætorium & M. Mitilium, qui nunciarent, ut reliquias duorum exercituum cum cura colligerent: darentque operam, ne per metum ac deſperationem hoſti ſe dederent, (id quod poſt Cannenſem accidiſſet cladem) & ut deſertores de exercitu volonum conquirerent. Idem negotii P. Cornelio datum. cui & delectus mandatus erat. iſque per fora conciliabulaque edixit, ut conquiſitio volonum fieret, iique ad ſigna reducerentur. Hæc omnia intentiſſima cura acta. Ap. Claudius conſul, D. Iunio ad oſtium Vulturni, M. Aurelio Cotta Puteolis præpoſito, qui ut quæque naves ex Etruria ac Sardinia acceſſiſſent, extemplo in caſtra mitterent frumentum: ipſe ad Capuam regreſſus, Q. Fulvium collegam

inveni-

invenit, Caſilino omnia importantem, molientemque ad oppugnandam Capuam. Tum ambo conſules circumſederunt urbem,&Claudium Neronem prætorem, abSueſſula exClaudianis caſtris exciverunt. Is quoque modico ibi præſidio ad tuendum locum relicto, ceteris cum omnibus copiis ad Capuam deſcendit. ita tria prætoria circa Capuam erecta, tres exercitus diverſis partibus opus aggreſſi, foſſa, valloque circumdare urbem parant: & caſtella excitant modicis intervallis. multiſq; ſimul locis cum prohibentibus opera Campanis eo eventu pugnant, ut poſtremo portis muroque ſe contineret Campanus. Prius tamen quam hæc continuarentur opera, legati ad Annibalem miſſi: qui quererentur, deſertam ab eo Capuam, ac prope redditam Romanis: obteſtarenturque, ut tunc ſaltem opem non circumſeſſis modo, ſed etiam circumvallatis, ferret. Conſulibus literæ à P. Cornelio prætore miſſæ: *Ut, priuſquam clauderent Capuam operibus, poteſtatem Campanis faceret, ut qui eorum vellent, exirent ab Capua, ſuaſque res ſecum auferrent. Liberos fore ſuaque omnia habituros, qui ante Idus Martias exiſſent. poſt eam diem quique exiſſent, quique ibi manſiſſent, hoſtium futuros numero.* ea pronunciata Campanis, atque ita ſpreta, ut ultro dicerent contumelias, minarenturque. Annibal ab Herdonia Tarentum duxerat legiones; ſpe, aut vi, aut dolo, arcis Tarentinæ potiundæ. Quod ubi parum proceſſit, ad Brunduſium flectit iter: prodi id oppidum ratus. ibi quoque quum fruſtra tereret tempus, legati Campani ad eum venerunt; querentes ſimul, orantesque. quibus Annibal magnifice reſpondit, & antea

ſolviſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſolviſſe obſidionem, & nunc adventum ſuu
conſules non laturos. Cum hac ſpe dimiſſi l
gati, vix regredi Capuam, jam duplici foſ
valloque cinctam, potuerunt. Quum maxin
Capua circumvallaretur, Syracuſarum quoq
oppugnatio ad finem venit: præterquam vi
virtute ducis exercituſque, inteſtina etiam pr
ditione adjuta. Namque Marcellus initio ve
incertus, utrum Agrigentum ad Himilcone
& Hippocratem verteret bellum, an obſidio
Syracuſas premeret; quamquam nec vi capi
debat poſſe inexpugnabilem terreſtri ac ma
timo ſitu urbem, nec fame, quam prope lib
ab Carthagine commeatus alerent; tamen
quid inexpertum relinqueret, transfugas Syr
cuſanos (erant autem apud Romanos aliq
nobiliſſimi viri, inter defectionem ab Rom
nis, qui ab novis conſiliis abhorrebant, pulſ
colloquiis ſuæ partis tentare hominum a
mos juſſit: & fidem dare, ſi traditæ forent S
racuſæ, liberos eos ac ſuis legibus victuros eſ
Non erat colloquii copia: quia multorum a
mi ſuſpecti, omnium curam oculoſque co
verterant, ne quid falleret tale admiſſum. S
vus unus exulum pro transfuga intromiſſus
urbem, conventis paucis, initium colloque
de tali re fecit. deinde in piſcatoria quida
navi retibus operti, circumvectique ita ad c
ſtra Romana, collocutique cum transfugis:
idem ſæpius eodem modo alii atque alii. p
ſtremo ad octuaginta facti: & quum jam co
poſita omnia ad proditionem eſſent, indi
delato ad Epicidem per Attalum quendam, i
dignantem ſibi rem creditam non eſſe, nec
omnes, & cruciati ſunt. Alia ſubinde ſpes, po

qua

quam hæc vana evaſerat, excepit. Damaſippus quidam Lacedæmonius miſſus ab Syracuſis ad Philippum regem, captus ab Romanis navibus erat. hujus utique redimendi & Epicidæ cura erat ingens: nec abnuit Marcellus; jam tum Ætolorum, cujus gentis ſocii Lacedæmonii erant, amicitiam affectantibus Romanis. ad colloquium de redemptione ejus miſſis, medius maximè atque utriſque oportunus locus, ad portam Trogilorum, propter turrim, quam vocant Galeagram, eſt viſus. quo quum ſæpius commearent, unus ex Romanis ex propinquo murum contemplatus, numerando lapides, æſtimandoque ipſe ſecum qui in fronte patèrent; ſimul altitudinem muri, quantum proxime conjectura poterat, permenſus, humilioremque aliquanto priſtina opinione ſua & ceterorum omnium ratus eſſe, & vel mediocribus ſcalis ſuperabilem; ad Marcellum rem refert. Haud ſpernenda res viſa. ſed, quum adiri locus, qui ob idipſum intentius cuſtodiebatur, non poſſet, occaſio quærebatur. quam obtulit transfuga, nuncians, diem feſtum Dianæ per triduum agi, & quia alia in obſidione deſint, vino largius epulas celebrari; & ab Epicide præbito univerſæ plebi, & per tribus à principibus diviſo. Id ubi accepit Marcellus, cum paucis rribunorum militum collocutus, electiſque per eos, ad rem tantam agendam audendamque, idoneis centurionibus militibuſque, & ſcalis in occulto comparatis, ceteris ſignum dari jubet, ut mature corpora curarent, quietique darent. nocte in expeditionem eundum eſſe. Inde ubi id temporis viſum, quod de die epulatis jam vini ſatias, principiumque ſomni eſſet; ſigni unius

milites

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

militcs ferre ſcalas juſſit: & ad mille ferè ar
mati tenui agmine per ſilentium eo deduct
Vbi ſine ſtrepitu ac tumultu primi evaſerun
in murum, ſecuti ordine alii; quum prioru
audacia dubiis etiam animum faceret. Ia
mille armatorum ceperant partem, quum cæ
teræ admotę, pluribuſque ſcalis in murum eva
debant; ſigno ab Hexapylo dato: quo per i
gentem ſolitudinem erat perventum, quia ma
gna pars in turribus epulati, aut ſopiti vin
erant, aut ſemigraves potabant. paucos tame
eorum comprehenſos in cubilibus interfec
runt. Prope Hexapylon eſt portula, ea magr
vi refringi cœpta: & è muro ex compoſito tu
datum ſignum erat; & jam undique, nec fu
tim, ſed vi aperta, gerebatur res; quippe ad Ep
polas, frequentem cuſtodiis locum, perventu
erat: terrendique magis hoſtes erant, quam fa
lendi; ſicut territi ſunt. nam ſimul ac tubaru
eſt auditus cantus, clamorque tenentium m
ros, partemque urbis; omnia teneri cuſtod
rati, alii per murum fugere, alii ſalire de mur
præcipitarique turba paventium. Magna pa
tamen ignara tanti mali erat; & gravatis om
bus vino ſomnoque, & in vaſtæ magnitudi
urbe, partium ſenſu non ſatis pertinente in o
nia. Sub luce Hexapylo effracto, Marcellus o
nibus copiis urbem ingreſſus, excitavit conv
titque omnes ad arma capienda, opemque
quam poſſent, jam captę prope urbi ferenda
Epicides, ab Inſula, quam ipſi Naſon vocant,
tato profectus agmine; haud dubius quin pa
cos per negligentiam cuſtodum tranſgreſſu
murum expulſurus foret; occurrentibus pa
dis, tumultum augere eos, dictitans, & maj

ac terribiliora vero afferre; poſtquam conſpexit omnia circa Epipolas armis completa, laceſſito tantum hoſte paucis miſſilibus retro in Acradinam agmen convertit: non tam vim, multitudinemque hoſtium metuens, quam ne qua inteſtina fraus per occaſionem oriretur, clauſaſq; inter tumultum Acradinæ atque Inſulæ inveniret portas. Marcellus ut mœnia ingreſſus, ex ſuperioribus locis urbem, omnium ferme illa tempeſtate pulcherrimam, ſubjectam oculis vidit; illacrimaſſe dicitur: partim gaudio tantæ perpetratæ rei, partim vetuſta gloria urbis. Athenienſium claſſes demerſæ, & duo ingentes exercitus cum duobus clariſſimis ducibus deleti, occurrebant: & tot bella cum Carthaginienſibus tanto cum diſcrimine geſta, tot ac tam opulenti tyranni regeſque: præter ceteros Hiero, quum recentiſſimæ memoriæ rex, tum ante omnia, quæ virtus ei fortunaque ſua dederat, beneficiis in populum Romanum inſignis. ea quum univerſa occurrerent animo, ſubiretque cogitatio, jam illa momento horæ arſura omnia, & ad cineres reditura: priuſquam ſigna Acradinæ admoveret, præmittit Syracuſanos, qui inter præſidia Romana, ut ante dictum eſt, fuerant, ut alloquio leni perlicerent hoſtes ad dedendum urbem. Tenebant Acradinæ portas muroſque maxime transfugæ, quibus nulla erat per conditiones veniæ ſpes: ii nec adire muros, nec alloqui quemquam paſſi. itaque Marcellus poſtquam id incœptum irritum fuit, ad Euryalum ſigna referri juſſit. tumulus eſt in extrema parte urbis verſus à mari, viæque imminens ferenti in agros, mediterraneæque inſulæ, percommodus ad commeatus excipiendos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

piendos. Præerat huic arci Philodemus Argi-
vus, ab Epicide impoſitus. ad quem miſſus à
Marcello Soſis, unus ex interfectoribus tyran-
ni, quum longo ſermone habito dilatus per fru-
ſtrationem eſſet, retulit Marcello, tempus eum
ad deliberandum ſumpſiſſe. Quum is diem de
die differret, dum Hippocrates atque Himilco
admoverent caſtra legioneſque, haud dubius
ſi in arcem accepiſſet eos, deleri Romanum ex-
ercitum incluſum muris poſſe; Marcellus u
Euryalum neque tradi, neque capi vidit poſſe
inter Neapolim & Ticam (nomina partium
urbis, & inſtar urbium ſunt) poſuit caſtra: ti-
mens ne, ſi frequentia intraſſet loca, contineri
à diſcurſu miles avidus prædæ non poſſet. Le-
gati ab Tica & Neapoli, cum infulis & velamen-
tis venerunt; precantes, ut à cædibus & ab in-
cendiis parceretur. De quorum precibus quam
poſtulatis magis conſilio habito; Marcellus ex
omnium ſententia edixit militibus, ne quis li-
berum corpus violaret. cetera prædæ futura.
caſtraque tectis parietum pro muro ſepta, por-
tis regione platearum patentibus ſtationes præ-
ſidiaque diſpoſuit, ne quis in diſcurſu militum
impetus in caſtra fieri poſſet. Inde ſigno dato
milites diſcurrerunt: refractiſque foribus quum
omnia terrore ac tumultu ſtreperent, à cæ-
dibus tamen temperatum eſt. rapinis nullu
ante modus fuit, quam omnia diuturna feli-
citate cumulata bona egeſſere. Inter hæc Phi-
lodemus, quum ſpes auxilii nulla eſſet, fide ac-
cepta, ut inviolatus ad Epicidem rediret, re-
ducto præſidio tradidit tumulum Romanis.
Averſis omnibus ad tumulum ex parte capta
urbis, Bomilcar nocte eam nactus, qua, propte
vin

rim tempeſtatis ſtare ad anchoram in ſalo Romana claſſis non poſſet, cum triginta quinque navibus ex portu Syracuſano profectus, libero mari vela in altum dedit; quinque & quinquaginta navibus Epicide & Syracuſanis relictis. edoctiſque Carthaginienſibus, in quanto res Syracuſana diſcrimine eſſet, cum centum navibus poſt paucos dies redit, multis (ut fama eſt) donis ex Hieronis gaza ab Epicide donatus. Marcellus, Euryalo recepto, præſidioque addito, una cura erat liber, ne qua ab tergo vis hoſtium in arcem accepta, incluſos impeditoſque mœnibus ſuos turbaret. Acradinam inde, ternis caſtris per idonea diſpoſitis loca, ſpe ad inopiam omnium rerum incluſos redacturum ſe, circumſedit. Quum per aliquot dies quietæ ſtationes utrimque fuiſſent, repente adventus Hippocratis & Himilconis, ut ultro undique oppugnarentur Romani, fecit. nam & Hippocrates caſtris ad magnum portum communitis, ſignoque iis dato qui Acradinam tenebant, caſtra vetera Romanorum adortus eſt, quibus Criſpinus præerat; & Epicides eruptionem in ſtationes Marcelli fecit. & claſſis Punica littori, quod inter urbem & caſtra Romana erat, appulſa eſt; ne quid præſidii Criſpino ſubmitti à Marcello poſſet. Tumultum tamen majorem hoſtes præbuerunt, quam certamen. nam & Criſpinus Hippocratem non repulit tantum à munimentis, ſed inſecutus etiam eſt trepide fugientem: & Epicidem Marcellus in urbem compulit. ſatiſq; jam etiam in poſterum videbatur proviſum, ne quid ab repentinis eorum excurſionibus periculi foret. Acceſſit & peſtilentia, commune malum, quod

facile

facile utrorumq; animos averteret à belli conſiliis. nam tempore autumni, & locis natura gravibus, multo tamen magis extra urbem, quam in urbe intoleranda vis æſtus per utraque caſtra omnium ferme corpora movit. & primo temporis ac loci vitio & ægri erant, & moriebantur: poſtea curatio ipſa, & contactus ægrorum, vulgabat morbos: ut aut neglecti deſertique, qui incidiſſent, morerentur: aut aſſidentes curanteiſque, eadem vi morbi repletos ſecum traherent: quotidianaq; funera & mors ob omnium oculos eſſet, & undique dies noctesque, ploratus audirentur. poſtremo ita aſſuetudine mali efferaverant animos; ut non modo non lacrimis juſtoque comploratu proſequerentur mortuos; ſed ne efferrent quidem, aut ſepelirent, jacerentque ſtrata exanima corpora in conſpectu ſimilem quoq; mortem exſpectantium: mortuique ægros, ægri validos, cum metu, cum tabe ac peſtifero odore corporum conficerent. & ut ferro potius morerentur, ferro quidam invadebant ſoli hoſtium ſtationes. Multo tamen major vis peſtis Pœnorum caſtra quam Romana, diu circumſedendo Syracuſas, cęde aquiſque affecerat magis. Ex hoſtium exercitu Siculi ut primum videre ex gravitate loci vulgari morbos; in ſua quiſque propinquas urbes dilapſi ſunt. at Carthaginienſes, quibus nuſquam receptus erat, cum ipſis ducibus Hippocrate atque Himilcone, ad internecioné omnes perierunt. Marcellus, ut tanta vis ingruebat mali, adduxerat in urbem ſuos: infirmaq; corpora tecta & umbra recreaverant. multi tamen ex Romano exercitu eadem peſte abſumti ſunt. Deleto terreſtri

Punico

Punico exercitu, Siculi, qui Hippocratis milites fuerant, haud in magna oppida, ceterum & ſitu & munimentis tuta, tria millia alterum ab Syracuſis, alterum quindecim ab oſtio, & commeatus, è civitatibus ſuis comportabant, & auxilia accerſebant. Interea Bomilcar iterum cum claſſe profectus Carthaginem, ita expoſita fortuna ſociorum, ut ſpem faceret, non ipſis modo ſalutarem opem ferri poſſe, ſed Romanos quoque in capta quodammodo urbe capi; perpulit, ut onerarias naves quam plurimas omni copia rerum onuſtas ſecum mitterent, claſſemque ſuam augerent. Igitur centum triginta navibus longis & ſeptuaginta onerariis profectus à Carthagine, proſperos ſatis ventos ad trajiciendum in Siciliam habuit. ſed iidem venti ſuperare eum Pachynum prohibebant. Bomilcaris adventus, fama primo, dein præter ſpem mora, quum gaudium & metum invicem Romanis Syracuſaniſque præbuiſſet; Epicides, metuens, ne, ſi pergerent iidem qui tum tenebant ab ortu ſolis flare per dies plures venti, claſſis Punica Africam repeteret; tradita Acradina mercenariorum militum ducibus, ad Bomilcarem navigat; claſſem in ſtatione verſa in Africam habentem, atque timentem navale prœlium; non tam quod impar viribus aut numero navium eſſet, (quippe etiam plures habebat) quam quod venti aptiores Romanæ quam ſuę claſſi flarent; perpulit tandem, ut fortunam navalis certaminis experiri vellet. Et Marcellus, quum & Siculum exercitum ab tota inſula conciri videret, & cum ingenti commeatu claſſem Punicam adventare, ne ſimul terra marique incluſus urbe hoſtium urgeretur, quanquam

impar

impar numero navium erat, prohibere adi
Syracuſarum Bomilcarem conſtituit. Duæ cla
ſes infeſtæ circa promontorium Pachynum ſt
bant; ubi primum tranquillitas maris in altu
evexiſſet, concurſuræ. Itaque, cadente jam E
ro, qui per dies aliquot ſævierat, prior Bom
car movit: cujus prima claſſis petere altum vi
eſt, quo facilius ſuperaret promontorium. c
terum, poſtquam tendere ad ſe Romanas n
ves vidit; incertum qua ſubita territus re, B
milcar vela in altum dedit, miſſiſque nunc
Heracleam, qui onerarias naves retro in Af
cam repetere juberent, ipſe Siciliam præt
vectus, Tarentum petit. Epicides à tanta
pente deſtitutus ſpe, ne in obſidionem mag
ex parte captæ urbis rediret, Agrigentum na
gat: exſpectaturus magis eventum, quam in
quicquam moturus. Quæ ubi in caſtra Sicul
rum ſunt nunciata, Epicidem Syracuſis exc
ſiſſe, à Carthaginienſibus relictam inſulam,
prope iterum Romanis traditam, legatos
conditionibus dedendæ urbis, explorata pri
per colloquia voluntate eorum, qui obſideba
tur, ad Marcellum mittunt. Quum haud f
me diſcreparet, quin quæ ubique regum fu
ſent, Romanorum eſſent; Siculis cetera cu
libertate ac legibus ſuis ſervaretur; evocatis
colloquium his, quibus ab Epicide credita
erat, miſſos ſe ſimul ad Marcellum, ſimul
eo ad exercitum Siculorum, ajunt, ut una o
nium qui obſiderentur, quique extra obſid
nem eſſent, fortuna eſſet: neve alteri prop
ſibi paciſcerentur quicquam. Recepti deinde
iis, ut neceſſarios hoſpiteſq; alloquerentur,
poſitis quæ pacta jam cum Marcello habere

obl

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

oblata ſpe ſalutis perpulére eos, ut ſecum præfectos Epicidis, Polycletum, & Philiſtionem & Epicidem, cui Sydon cognomen erat, aggrederentur. interfectis iis, & multitudine ad concionem convocata, & inopiam, qua ipſi inter ſe fremere occulte ſoliti erant conqueſti; & quamquam tot mala urgerent, negarunt, *fortunam accuſandam eſſe, quod in ipſorum eſſet poteſtate, quamdiu ea paterentur. Romanis cauſſam oppugnandi Syracuſas fuiſſe caritatem Syracuſanorum, non odium: nam ut occupatas res ab ſatellitibus Annibalis, deinde Hieronymi, Hippocrate, atq; Epicide audierint, tum bellum moviſſe, & obſidere urbem cœpiſſe: ut crudeles tyrannos ejus, nõ ut ipſam urbem expugnarent. Hippocrate vero interempto, Epicide intercluſo ab Syracuſis, & præfectis ejus occiſis, Carthaginienſibus omni poſſeßione Siciliæ terra marique pulſis, quam ſupereſſe cauſſam Romanis, cur non perinde ac ſi Hiero ipſe viveret, unicus Romanæ amicitiæ cultor, incolumes Syracuſas eſſe velint? Itaq; nec urbi nec hominibus aliud periculi, quam ab ſemetipſis eſſe, ſi occaſionem reconciliandi ſe Romano prætermiſiſſent. eam autem, qualis illo momento horæ ſit, nullam deinde fore, ſi ſimul libertas ab impotentibus tyrannis apparuiſſet.* Omnium ingenti aſſenſu oratio audita eſt. Prætores tamen prius creari, quam legatos nominari, placuit. ex ipſorum deinde prætorum numero miſſi oratores ad Marcellum. quorum Princeps, *Neque primo,* inquit, *Syracuſani à vobis defecimus, ſed Hieronymus, nequaquam tam in vos impius, quam in nos: nec poſtea pacem tyranni cæde compoſitam Syracuſanus quiſquam, ſed ſatellites regii Hippocrates atque Epicides, oppreßis nobis hinc metu, hinc fraude,*

turbaverunt. nec quiſquam dicere poteſt, aliqua do nobis libertatis tempus fuiſſe, quod pacis vobiſcu non fuerit. Nunc certe cæde eorum qui oppreſ tenebant Syracuſas, quum primum arbitrii noſt eſſe cœpimus, extemplo venimus ad tradenda arm dedendos nos, urbem, mœnia: nullam recuſanda fortunam, quæ impoſita à vobis fuerit. Gloria captæ nobiliſſimæ pulcherrimæque urbis Græcaru Dii tibi dederunt, Marcelle. quicquid umqua terra mariq; memorandum geſſimus, id tui triu phi titulo accedit. Famæ ne credi malis, qua urbs à te capta ſit, quam poſteris quoque eam ſ ctaculo eſſe. quo quiſquis terra, quiſquis mari nerit, nunc noſtra de Athenienſibus Carthagini ſibusque trophæa, nunc tua de nobis oſtendat, in lumeſque Syracuſas familiæ veſtræ ſub client nominis Marcellorum, tutelaque habendas trad ne plus apud vos Hieronymi quam Hieronis me ria momenti faciat. Diutius ille multo ami fuit, quam hic hoſtis: & illius etiam benefacta p ſenſiſtis: hujus amentia ad perniciem tantum ip valuit. Omnia & impetrabilia & tuta era apud Romanos. inter ipſos plus belli ac pe culi erat. Namque transfugæ tradi ſe Ro nis rati, mercenariorum quoque militum xilia in eundem compulere metum: arrep que armis prætores primum obtruncant, in ad cædem Syracuſanorum diſcurrunt: qu que fors obtulit, irati interfecerunt, atque o nia quæ in promptu erant, diripuere. t ne ſine ducibus eſſent, ſex præfectos creav ut terni Acradinæ ac Naſo præeſſent. Se to tandem tumultu exſequentibus ſciſcitar mercenariis, quæ acta cum Romanis eſſe dilucere id quod erat, cœpit; aliam ſuam

tra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

transfugarum cauſſam eſſe. In tempore legati à Marcello redierunt, falſa eos ſuſpicione incitatos memorantes: nec cauſſam expetendæ pœnæ eorum ullam Romanis eſſe. Erat ex tribus Acradinæ præfectis Hiſpanus, Mericus nomine. ad eum inter comites legatorum de induſtria unus ex Hiſpanorum auxiliaribus eſt miſſus: qui ſine arbitris Mericum nactus, primum quo in ſtatu reliquiſſet Hiſpaniam, (& nuper inde venerat) exponit. *Omnia Romanis ibi obtineri armis. poſſe eum, ſi operæ precium faciat, principem popularium eſſe: ſeu militare cum Romanis, ſeu in patriam reverti libeat. Contra, ſi malle obſideri pergat, quam ſpem eſſe terra mariq; clauſo?* Motus hic Mericus, quum legatos ad Marcellum mitti placuiſſet, fratrem inter eos mittit: qui per eundem illum Hiſpanum ſecretus ab aliis ad Marcellum deductus quum fidem accepiſſet, compoſuiſſetque agendæ rei ordinem, Acradinam redit. Tum Mericus, ut ab ſuſpicione proditionis averteret omnium animos, negat, *ſibi placere legatos commeare ultro citroque, neque recipiendum quemquam, neque mittendum: & quo intentius cuſtodiæ ſerventur, opportuna loca dividenda præfectis eſſe, ut ſuæ quiſque partis tutandæ reus ſit.* Omnes aſſenſi ſunt partibus dividendis: ipſi regio evenit ab Arethuſa fonte uſque ad oſtium magni portus. id ut ſcirent Romani, fecit. Itaque Marcellus nocte navium onerariam cum armatis remulco quadriremis trahi ad Acradinam juſſit: exponitque milites regione portæ, quæ prope fontem Arethuſam eſt. Hoc quum quarta vigilia factum eſſet, expoſitoſque milites porta ut convenerat, recepiſſet Mericus; luce prima

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Marcellus omnibus copiis mœnia Acradinę a
greditur: ita ut non eos ſolum, qui Acradina
tenebant, in ſe converteret, ſed ab Naſo etia
agmina armatorum concurrerent, relictis ſt
tionibus ſuis, ad vim & impetum Romanoru
arcendum. In hoc tumultu actuariæ naves, i
ſtructæ jam ante, circumvectæque, ad Naſu
armatos exponunt, qui improviſo adorti
miplenas ſtationes, & adapertas fores port
qua paulò ante excurrerant armati, haud m
gno certamine Naſum cepere, deſertam t
pidatione & fuga cuſtodum. neque ullis r
nus præſidii aut pertinaciæ ad manendum
quam transfugis fuit: quia ne ſuis quidem
tis credentes ſe, medio certamine effugeru
Marcellus ut captam eſſe Naſum didicit, &
cradinæ regionem unam teneri, Mericum
cum præſidio ſuis adjunctum, receptui c
nit: ne regiæ opes, quarum fama major qu
res erat, diriperentur. Suppreſſo impetu m
tum, & iis qui in Acradina erant transfu
ſpacium locuſque fugæ datus eſt: & Syracu
ni tandem liberi metu, portis Acradinæ ap
tis, oratores ad Marcellum mittunt: nihil
tentes aliud, quam incolumitatem, ſibi, l
riſque ſuis. Marcellus concilio advocato, &
hibitis etiam Syracuſanis, qui per ſeditio
pulſi ab domo inter præſidia Romana fuer
reſpondit: *non plura per annos quinquaginta*
nefacta Hieronis quam paucis his annis male
eorum qui Syracuſas tenuerint, erga populum
manum eſſe; ſed pleraque eorum quo debuerin
cidiſſe: fœderumq; ruptorum ipſos ab ſe grav
multo, quam populus Romanus voluerit, p
exegiſſe. Se quidem tertium annum circumſ

Syra-

Syracuſas: non ut populus Romanus ſervam civitatem haberet, ſed ne transfugarum duces captam & oppreſſam tenerent. Quid potuerint Syracuſani facere, exemplo vel eos Syracuſanorum eſſe qui intra præſidia Romana fuerint: vel Hiſpanum ducem Mericum, qui præſidium tradiderit, vel ipſorum Syracuſanorum poſtremo, ſerum quidem, ſed forte conſilium. Omnium ſibi laborum periculorumq;, circa mœnia Syracuſana terra mariq; tam diu exhauſtorum, nequaquam tantum fructum eſſe, quam capere Syracuſas potuiſſe. Inde quæſtor cum præſidio ad Naſum, ad accipiendam pecuniam regiam, cuſtodiendamque miſſus: diripiendaque urbs militi data eſt; cuſtodibuſque diviſis per domos eorum, qui intra præſidia Romana fuerunt. Quum multa iræ, multa avaritiæ, fœda exempla ederentur; Archimedem, memoriæ proditum eſt, in tanto tumultu, quantum capta urbs in diſcurſu diripientium militum ciere poterat, intentum formis, quas in pulvere deſcripſerat, ab ignaro milite quis eſſet, interfectum. ægre id Marcellum tuliſſe, ſepulturæque curam habitam. & propinquis etiam inquiſitis, honori præſidioque nomen ac memoriam ejus fuiſſe. Hoc maxime modo Syracuſæ captæ. in quibus prædæ tantum fuit, quantum vix capta Carthagine tum fuiſſet, cum qua viribus æquis certabatur. Paucis ante diebus quam Syracuſæ caperentur, T. Otacilius cum quinqueremibus octoginta Vticam ab Lilybæo tranſmiſit. & quum ante lucem portum intraſſet, onerarias frumento onuſtas cepit: egreſſuſque in terram, depopulatus eſt aliquantum agri circa Vticam, prædamque omnis generis retro ad naves egit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Lilybæum tertio die quam inde profectus erat cum centum triginta onerariis navibus frumento prædaque onuſtis rediit: idque frumentum extemplo Syracuſas miſit. quod ni tam in tempore ſubveniſſet, victoribus victiſque pariter pernicioſa fames inſtabat. Eadem æſtate in Hiſpania, cum biennio ferme nihil admodum memorabile factum eſſet, conſiliiſque magis quam armis bellum gereretur, Romani imperatores egreſſi hibernis copias conjunxerunt: ibi concilium advocatum, omniumq; in unum congruerunt ſententiæ: quando ad id locorum id modo actum eſſet, ut Aſdrubalem tendentem in Italiam retinerent; tempus eſſe id jam agi, ut bellum in Hiſpania finiretur: & ſatis ad id virium credebant acceſſiſſe, triginta millia Celtiberorum ea hieme ad arma excitata. Tres exercitus erant. Aſdrubal Giſgonis filius, & Mago conjunctis caſtris quinque ferme dierum iter ab Romanis aberat. Propior erat Amilcaris filius Aſdrubal; vetus in Hiſpania imperator. ad urbem nomine Anitorgin exercitum habebat. Eum volebant prius opprimi duces Romani: & ſpes erat ſatis ſuperq; ad id virium eſſe. illa reſtabat cura, ne fuſo eo perculſi, alter Aſdrubal & Mago, in avios ſaltus monteſq; recipientes ſeſe, bellum extraherent. Optimum igitur rati, diviſis bifariam copiis totius ſimul Hiſpaniæ amplecti bellum; ita inter ſe diviſerunt, ut P. Cornelius duas partes exercitus Romanorum ſociorumq; adverſus Magonem duceret atque Aſdrubalem: Cn. Cornelius cum tertia parte veteris exercitus, Celtiberis adjunctis cum Aſdrubale Barchino, bellum gereret. Vna profecti ambo duces exercituſque

Cel

Celtiberis prægredientibus, ad urbem Anitorgin in conſpectu hoſtium, dirimente amne, ponunt caſtra. Ibi Cn. Scipio, cum quibus ante dictum eſt, copiis ſubſtitit, & P. Scipio profectus ad deſtinatam belli partem. Aſdrubal poſtquam animadvertit exiguum Romanum exercitum in caſtris, & ſpem omnem in Celtiberorum auxiliis eſſe; peritus omnis barbaricæ, & pæcipue omnium earum gentium, in quibus per tot annos militabat, perfidiæ, facili linguæ commercio; quum utraque caſtra plena Hiſpanorum eſſent, per occulta colloquia paciſcitur magna mercede cum Celtiberorum principibus, ut copias inde abducant. Nec atrox viſum facinus. non enim ut in Romanos verterent arma agebatur. & merces, quanta vel pro bello ſatis eſſet, dabatur, ne bellum gererent: & quum quies ipſa, tum reditus domum fructuſque videndi ſuos ſuaque, grata vulgo erant. Itaque non ducibus facilius quam multitudini perſuaſum eſt: ſimul ne metus quidem ab Romanis erat, quippe tam paucis, ſe ne retinerent. Id quidem cavendum ſemper Romanis ducibus erit, exemplaq; hæc vere pro documentis habenda, ne ita externis credant auxiliis, ut non plus ſui roboris, ſuarumq; proprie virium in caſtris habeant. Signis repente ſublatis Celtiberi abeunt, nihil aliud, quærentibus cauſſam obteſtantibuſq; ut manerent, Romanis reſpondentes, quam domeſtico ſe avocari bello. Scipio poſtquam ſocii nec precibus nec vi retineri poterant, nec ſe aut parem ſine illis hoſti eſſe, aut fratri rurſus conjungi vidit poſſe, nec ullum aliud ſalutare conſilium in promptu eſſe; retro quantum poſſet, cedere ſtatuit;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſtatuit; in id omni cura intentus, necubi hoſ
æquo ſe committeret loco: qui tranſgreſſus flu
men prope veſtigiis abeuntium inſiſtebat. Pe
eoſdem dies P. Scipionem par terror, pericu
lum majus ab novo hoſte urgebat. Maſaniſ
erat juvenis, qui eo tempore erat ſocius Car
thaginienſium, quem deinde clarum poten
temq; Romana fecit amicitia. is tum cum equ
tatu Numidarum & advenienti P. Scipioni oc
currit, & deinde aſſidue dies noctesque infeſtu
aderat. ut non vagos tantum, procul à caſtri
lignatum pabulatumque progreſſos, exciperet
ſed ipſis obequitaret caſtris, invectuſque in m
dias ſæpe ſtationes, omnia ingenti tumult
turbaret. noctibus quoque ſæpe incurſu reper
tino in portis valloque trepidatum eſt: nec au
locus, aut tempus ullum vacuum à metu a
ſolicitudine erat Romanis: compulſiſque intr
vallum, ademto rerum omnium uſu, quur
prope juſta obſidio eſſet, futuramque arctio
rem eam appareret, ſi ſe Indibilis, quem cur
ſeptem millibus & quingentis Sueſſetanorur
adventare fama erat, Pœnis conjunxiſſet. du
cautus & prudens Scipio, victus neceſſitatibu
temerarium capit conſilium, ut nocte Indibi
obviam iret: & quocumque occurriſſet loco
prœlium conſereret. Relicto igitur modic
præſidio in caſtris, præpoſitoque T. Fonteio le
gato, media nocte profectus, cum obviis ho
ſtibus manus conſeruit. Agmina magis, quar
acies pugnabant: ſuperior tamen, ut in tumu
tuaria pugna, Romanus erat. ceterum & equ
tes Numidæ repente, quos fefelliſſe ſe dux ra
tus erat, ab lateribus circumfuſi, magnum ter
rorem intulere. Contracto adverſus Numida
certa

certamine novo, tertius inſuper advenit hoſtis. duces Pœni aſſecuti ab tergo jam pugnantes, ancepſque prœlium Romanos circumſteterat; incertos in quem potiſſimum hoſtem, quamve in partem conferti eruptionem facerent. Pugnanti hortantique imperatori & offerenti ſe ubi plurimus labor erat, latus dexterum lancea trajicitur: cuneuſq; is hoſtium, qui in confertos circa ducem impetum fecerat, ut exanimem labentemque ex equo Scipionem vidit, alacres gaudio cum clamore per totam aciem nunciantes diſcurrunt, imperatorem Romanum cecidiſſe. Hæc pervagata paſſim vox, ut & hoſtes haud dubie pro victoribus, & Romani pro victis eſſent, fecit. Fuga confeſtim ex acie duce amiſſo fieri cœpta eſt. ceterum ut ad erumpendum inter Numidas, aliaq; levium armatorum auxilia haud difficilis res erat: ita effugere tantum equitum, æquantiumque equos velocitate peditum, vix poterant: cæſique prope plures in fuga, quam in pugna ſunt. nec ſuperfuiſſet quiſquam ni præcipiti jam ad veſperum die nox interveniſſet. Haud ſegniter inde duces Pœni fortuna uſi, confeſtim è prœlio, vix neceſſaria quiete data militibus, ad Aſdrubalem Amilcaris citatum agmen rapiunt: non dubia ſpe quum copias conjunxiſſent, debellari poſſe. Quo ubi eſt ventum, inter exercitus duceſque victoria recenti lætos gratulatio ingens facta, imperatore tanto cum omni exercitu deleto, & alteram pro haud dubio parem victoriam exſpectantes. Ad Romanos nondum quidem fama tantæ cladis pervenerat, ſed tamen mœſtum quoddam ſilentium erat, & tacita divinatio: qualis jam præſagientib⁹ animis imminétis mali

mali eſſe ſolet. Imperator ipſe, præterqua
quod ab ſociis ſe deſertum, hoſtium tantu
auctas copias ſentiebat, conjectura etiam
ratione ad ſuſpicionem acceptæ cladis, qua
ad ullam bonam ſpem pronior erat. *Quona
modo enim Aſdrubalem ac Magonem niſi defu
cto fratre ſuo bello, ſine certamine adducere exe
citum potuiſſe? Quomodo autem non obſtitiſ
aut ab tergo non ſecutum fratrem? ut ſi prohiber
quo minus in unum coirent & duces, & exer
tus hoſtium, non poſſet, ipſe certe cum fratre co
jungeret copias.* His anxius curis, id modo e
ſalutare in præſens credebat, cedere inde qua
tum poſſet: & inde una nocte ignaris hoſ
bus & ob id quietis, aliquantum emenſus
iter. Luce, ut ſenſerunt, profectos hoſtes, pra
miſſis Numidis, quam poterant maxime cit
to agmine ſequi cœperunt: ante noctem aſ
cuti Numidæ, nunc ab tergo, nunc in late
concurſantes. Conſiſtere cœperunt, ac tuta
agmen quantum poſſent: tamen tuto ut
mul pugnarent procederentque, Scipio ho
tabatur, priuſquam pedeſtres copiæ aſſequere
tur. Ceterum nunc agendo nunc ſuſtinend
agmen, quum aliquandiu haud multum pr
cederetur, & nox jam inſtaret, revocat è pr
lio ſuos Scipio: & collectos in tumulum que
dam, non quidem ſatis tutum, (præſertim a
mini perculſo) editiorem tamen, quam cete
circa erant, ſubducit. Ibi primo impediment
& equitatu in medium receptis, circumda
pedites haud difficulter impetus incurſantiu
Numidarum arcebant: dein poſtquam toto a
mine tres imperatores cum tribus juſtis exerc
tibus aderant, apparebatque, parum armis
tuendu

tuendum locum ſine munimẽto valituros eſſe; circumſpectare atque cogitare dux cœpit, ſi quo modo poſſet vallum circum injicere. ſed erat adeo nudus tumulus & aſperi ſoli, ut nec virgulta vallo cædendo, nec terra ceſpiti faciendo, aut ducendæ foſſæ aliive ulli operi, apta inveniri poſſet: nec ferme quicquam ſatis arduum aut abſciſſum erat, quod hoſti aditum aſcenſumve difficilem præberet; omnia faſtigio leni ſubvexa. Vt tamen aliquam imaginem valli objicerent, clitellas illigatas oneribus, velut ſtruentes ad altitudinem ſolitam, circumdabant; cumulo ſarcinarum omnis generis objecto, ubi ad moliendum clitellæ defuerant. Punici exercitus poſtquam advenere, in tumulum quidem perfacile agmen erexere, munitionis vero facies nova primo eos velut miraculo quodam tenuit: quum duces undique vociferarentur, *Quid ſtarent? & non ludibrium illud vix fœminis pueriſve morandis ſatis validum diſtraherent, diriperentque? Captum hoſtem teneri, latentem poſt ſarcinas.* Hæc contemptim duces increpabant. ceterum, neque tranſilire, neq; moliri onera objecta, nec cædere ſtipatas clitellas, ipſiſque obrutas ſarcinis, facile erat. Tardatis diu quum amolita objecta onera, armatis dediſſent viam, pluribuſque idem partibus fieret, capta jam undique caſtra erant: pauci ab multis, perculſique à victoribus paſſim cędebantur. Magna pars tamen militum, quum in propinquas refugiſſet ſilvas, in caſtra P. Scipionis, quibus T. Fonteius legatus præerat, perfugerunt. Cn. Scipionem alii in tumulo primo impetu hoſtium cęſum tradunt: alii cum paucis in propinquã caſtris turrim perfugiſſe. hanc igni circum-

cumdatam, atque ita exuſtis foribus, quas nul
moliri potuerunt vi, captam: omneſq; intus c
ipſo imperatore occiſos. Anno ſeptimo poſ
quam in Hiſpaniam venerat Cn. Scipio, undetr
geſimo die poſt fratris mortem eſt interfectu
Luctus ex morte eorũ, non Romæ major quai
per totam Hiſpaniam fuit. Quin apud cives pa
tem doloris & exercitus amiſſi, & alienata pro
vincia, & publica trahebat clades. Hiſpaniç ipſ
lugebant deſiderabantq; duces: Cneum tame
magis, quod diutius præfuerat iis, priorque
favorem occupaverat, & ſpecimen juſtitię ten
perantiæque Romanæ primus dederat. Quu
deletus exercitus, amiſſæque Hiſpaniæ videre
tur, vir unus res perditas reſtituit. Erat in exe
citu L. Martius Septimi filius, eques Romanu
impiger juvenis, animique & ingenii aliquant
quam pro fortuna, in qua erat natus, majori
âd ſummam indolem acceſſerat Cn. Scipion
diſciplina: ſub qua per tot annos omneis mil
tiæ arteis edoctus fuerat. Hic & ex fuga coll
ctis militibus, & quibuſdam de præſidiis dedu
ctis, haud contemnendum exercitum fecerat
junxeratque cum T. Fonteio P. Scipionis lega
to. Sed tantum prçſtitit eques Romanus aucto
ritate inter milites atque honore, ut caſtris c
tra Iberum communitis, quum ducem exerc
tuum comitiis militarib9 creari placuiſſet, ſul
euntes alii aliis in cuſtodiam valli ſtationeſqu
donec per omnes ſuffragium iret, ad L. Mai
tium cuncti ſummã imperii detulerint. Omn
inde tempus (exiguum fuit) muniendis caſtri
convehendiſque commeatibus comſumptun
& omnia imperia milites, quum impigre, tur
haudquaquam abjecto animo exſequebantu
Cete

Ceterum poſtquam Aſdrubalem Giſgonis venienté ad reliquias belli delendas tranſiſſe Iberum,& appropinquare allatum eſt, ſignumque pugnæ propoſitum ab novo duce milites viderunt; recordati quos paulo ante imperatores habuiſſent, quibuſque & ducibus & copiis freti prodire ad pugnam ſoliti eſſent; flere omnes repente, & oſtenſare capita: & alii manus ad cœlum tendere, Deos incuſantes:alii ſtrati humi ſuum quiſque nominatim ducem implorare. neque ſedari lamentatio poterat; excitantibus centurionibus manipulares, & ipſo minitante & increpante Martio, quod in muliebres & inutiles ſe projeciſſent fletus, potius quam ad tutandos ſemetipſos & Rempub. ſecum acuerent animos, & ne inultos imperatores ſuos jacere ſinerent. Quum ſubito clamor turbarumq; ſonus (jam enim prope vallũ hoſtes erant) exauditur. inde verſo repente in iram luctu, diſcurrere ad arma: ac velut accenſi rabie diſcurrunt ad portas, & in hoſtem negligenter atque incompoſite venientem incurrunt. Extemplo improviſa res pavoré incutit Pœnis: mirabundiq; unde tot hoſtes tam ſubito exorti prope deleto exercitu forent: unde tanta audacia, tanta fiducia ſui victis ac fugatis: quis imperator duobus Scipionibus cæſis extitiſſet: quis caſtris præeſſet: quis ſignum dediſſet pugnæ. Ad hæc tot jam nec opinata, primo omnium incerti, ſtupenteſque referunt pedem: dein valida impreſſione pulſi, terga vertunt. Et aut fugientium cædes fœda fuiſſet, aut temerarius periculoſuſque ſequentium impetus, ni Martius propere receptui dediſſet ſignum, obſiſtenſque ad prima ſigna, quoſdam & ipſe retinens, concitatam repreſſiſſet

ſiſtet aciem..inde in caſtra avidos adhuc cædi
& ſanguinis reduxit. Carthaginienſes trepi
primo ab hoſtium vallo acti, poſtquam nen
nem inſequi viderunt, metu ſubſtitiſſe rati, co
temptim rurſus & ſedato gradu in caſtra a
eunt. Par negligẽtia in caſtris cuſtodiendis fu
nam etſi propinquus hoſtis erat, tamen re
quias eum eſſe duorum exercituum ante pa
cos dies deletorum, ſuccurrebat. Ob hoc quu
omnia neglecta apud hoſtes eſſent, explora
iis, Martius ad conſilium, prima ſpecie tem
rarium magis quam audax, animum adjecit,
ultro caſtra hoſtium oppugnaret: ſimul facili
eſſe ratus, unius Aſdrubalis expugnari caſtr
quam ſi ſe rurſus tres exercitus ac tres duc
junxiſſent, ſua defendi. Simul aut ſi ſucceſſiſ
cœptis, recepturum ſe afflictas res: aut ſi pulſ
eſſet, tamẽ ultro inferendo arma, contemptu
ſui dempturum. Ne tamen ſubita res, & noct
nus terror, etiam non ſuæ fortunæ conſiliu
perturbaret, alloquendos adhortandoſque ſi
milites ratus, concione advocata ita diſſeru

*Vel mea erga imperatores noſtros vivos mortuoſq
pietas, vel præſens omnium noſtrum, milites, fort
na fidem cuivis facere poteſt, mihi hoc imperiu
ut amplum judicio veſtro, ita re ipſa grave ac ſo
citum eſſe. Quo enim tempore, niſi metus mœror
obſtupefaceret, vix ita compos mei eſſem, ut aliq
ſolatia invenire ægro animo poſſem; cogor veſtræ
omnium vicem (quod difficilimum in luctu eſ
unus conſulere. & ne tum quidem, ubi quon
modo has reliquias duorum exercituum patriæ co
ſervare poßim, cogitandum eſt; avertere animu
ab aßiduo mœrore libet. Præſto eſt enim acer
memoria, & Scipiones me ambo dies nocteſque cu*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

inſomniiſque agitant: & excitant ſæpe ſomno, neu ſe, neu invictos per octo annos in his terris milites ſuos, commilitones veſtros, neu Rempublicam patiar inultam, & ſuam diſciplinam ſuaq; inſtituta ſequi jubent. Et ut imperiis vivorum nemo obedientior me uno fuerit, ita poſt mortem ſuam, quod quaque in re facturos illos fuiſſe maxime cenſeam; id optimum ducere vos quoque velim, milites. non lamentis lacrimiſque tanquam extinctos proſequi, (vivunt enim vigentq; fama rerum geſtarum) ſed quotieſcunque occurret memoria illorum, velut ſi adhortanteis ſignumq; dantes videatis eos, ita prœlia inire. Nec alia profecto ſpecies heſterno die oculis animiſque veſtris oblata, memorabile illud edidit prœlium: quo documentum dediſtis hoſtibus, non cum Scipionibus extinctum eſſe nomen Romanum: & cujus populi vis atque virtus non obruta ſit Cannenſi clade, ex omni profecto ſævitia fortunæ emerſuram eſſe. Nunc, qui tantum auſi eſtis ſponte veſtra, experiri libet, quantum audeatis duce veſtro auctore. non enim heſterno die quum ſignum receptui dedi, ſequentibus effuſe vobis turbatum hoſtem, frangere audaciam veſtram, ſed differre in majorem gloriam atque opportunitatem volui: ut poſtmodum præparati incautos, armati inermes, atque etiam ſopitos, per occaſionem aggredi poſſetis. Nec hujus occaſionis ſpem, milites, forte temere, ſed ex re ipſa conceptam habeo. A vobis quoque profecto ſi quis quærat, quonam modo pauci à multis, victi à victoribus caſtra tutati ſitis; nihil aliud reſpondeatis, quam idipſum timentes vos, omnia & operibus firmata habuiſſe, & ipſos paratos inſtructoſque fuiſſe. Et ita ſe res habet. ad id, quod, ne timeatur, fortuna facit, minime tuti ſunt homines: quia quod neglexeris, incautum atque apertum habeas.

beas. Nihil omnium nunc minus metuunt hoſte
quam ne obſeſſi modo ipſi atque oppugnati, caſtr
ſua ultro oppugnemus. Audeamus, quod credi no
poteſt auſuros nos. eo ipſo, quod difficilimum v
detur, facilimum erit. Tertia vigilia noctis ſilen
agmine ducam vos. exploratum habeo, non vig
liarum ordinem, non ſtationes juſtas eſſe. Clam
in portis auditus, & primus impetus caſtra ceper
tum inter torpidos ſomno, paventeiſque ad nec op
natum tumultum, & inermes in cubilibus ſuis o
preſſos, illa cædes edatur, à qua vos heſterno die r
vocatos ægre ferebatis. Scio audax videri conſilium
ſed in rebus aſperis & tenui ſpe, fortiſſima quæqu
conſilia tutiſſima ſunt. quia ſi in occaſionis mome
to, cujus prætervolat opportunitas, cunctatus pau
lum fueris, nequiquam mox omiſſam querar
Unus exercitus in propinquo eſt: duo haud proc
abſunt. nunc aggredientibus par aliqua opportun
tas eſt: & jam tentaſtis veſtras atq; illorum vire
Si diem proferimus, & heſternæ eruptionis fam
contenti deſierimus; periculum eſt, ne omnes duc
omneſque copiæ conveniant. Tres deinde duces, tr
exercitus ſuſtinebimus hoſtium: quos Cn. Scip
incolumi exercitu non ſuſtinuit? Ut dividendo c
pias periere duces noſtri, ita ſeparati ac diviſi o
primi poſſunt hoſtes. alia belli gerendi via nulla e
proinde nihil præter noctis proximæ opportunitate
exſpectemus. Ite, Diis bene juvantibus: corpo
curate, ut integri vigenteſque eodem animo in c
ſtra hoſtium irrumpatis, quo veſtra tutati eſt
Læti & audiere ab novo duce novum conſ
lium, & quo audacius erat, magis placeba
reliquum diei expediendis armis, & curatio
corporum conſumptum: & major pars noct
quieti data eſt. quarta vigilia movere. Era

ult

ltra proxima caſtra ſex millium intervallo liſtantes aliæ copiæ Pœnorum. Vallis cava intererat, condenſa arboribus. in hujus ſilvæ medio ferme ſtadio cohors Romana arte Punica bditur, & equites. Ita medio itinere intercepto, ceterę copiæ ſilenti agmine ad proximos oſtes ductæ. & quum ſtatio nulla pro portis, eque in vallo cuſtodiæ eſſent; velut in ſua caſtra, nullo uſquam obſiſtente, penetravere. nde ſigna canunt, & tollitur clamor. Pars ſemiſopitos hoſtes cædunt: pars ignis eſcas, ſtramenta arida tectis injiciunt: pars portas occupant, ut fugam intercludant. Hoſteis ſimul ignis, clamor, cædes, velut alienatos ſenſibus, nec audire, nec providere quicquam ſinunt. incidunt inermes inter catervas armatorum: alii ruunt ad portas, alii obſeptis itineribus ſuper vallum ſaliunt: & ut quiſque evaſerat, protinus ad caſtra altera fugiunt: ubi à cohorte & equitibus ex occulto proruentibus circumventi, cæſique ad unum omnes ſunt. quamquam etiam, ſi quis ex ea cæde effugiſſet, adeo raptim captis propioribus caſtris in altera tranſcurſum caſtra ab Romanis eſt, ut prævenire nuncius cladis non poſſet. Ibi verò longius ab hoſte aberant, & quia ſub lucem pabulatum, lignatum & prædatum quidam dilapſi fuerant, neglecta magis omnia ac ſoluta invenere: arma tantum in ſtationibus poſita: milites inermes, aut humi ſedentes accubantesque, aut obambulantes ante vallum portaſque. Cum his tam ſecuris ſolutiſque Romani, calentes adhuc ab recenti pugna, feroceſque victoria, prœlium ineunt. Itaque nequaquam reſiſti in portis potuit. intra portas concurſu ex totis caſtris ad primum clamo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

clamorem, ex tumultu facto, atrox prœliu oritur: diuque tenuiſſet, ni cruenta ſcuta R manorum viſa, indicium alterius cladis Pœn atque inde pavorem injeciſſent. Hic terror fugam avertit omnes: effuſique, qua iter e niſi quos cædes oppreſſit, exuuntur caſtris. I nocte ac die bina caſtra hoſtium expugna ductu L. Martii. Ad triginta ſeptem millia h ſtium cæſa, auctor eſt Claudius, qui annal Acilianos ex Græco in Latinum ſermonem ve tit: captos ad mille octingentos triginta: pr dam ingentem partam. in ea fuiſſe clypeum a genteum pondo centum triginta octo, cu imagine Barchini Aſdrubalis. Valerius Anti una caſtra Magonis capta tradit, ſeptem mill cæſa hoſtium: altero prœlio, eruptione pugn tum cum Aſdrubale: decem millia occiſa, qu tuor millia trecentos triginta captos. Piſo qui que millia hominum, quum Mago cedent noſtros effuſe ſequeretur, cæſa ex inſidiis ſc bit. Apud omnium magnum nomen Mar ducis eſt. & veræ gloriæ ejus etiam miracu addunt: flammam ei concionanti fuſam è c pite ſine ipſius ſenſu, cum magno pavore ci cumſtantium militum. monumentumque v ctoriæ ejus de Pœnis, uſque ad incenſum Ca tolium, fuiſſe in templo clypeum, Martium a pellatum; cum imagine Aſdrubalis. Quie deinde aliquamdiu in Hiſpania res fuere; utr que, poſt tantas acceptas invicem illataſq clades, cunctantibus periculum ſummæ reru facere. Dum hæc in Hiſpania geruntur, Ma cellus, captis Syracuſis, quum cetera in Sicil tanta fide atque integritate compoſuiſſet, non modo ſuam gloriam, ſed etiam majeſt

te

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

rem populi Romani augeret: ornamenta urbis, ſigna tabulaſque, quibus abundabant Syracuſæ, Romam devexit. Hoſtium quidem illa ſpolia, & parta belli jure: ceterum inde primum initium mirandi Græcarum artium opera, licentiæque hinc ſacra profanaque omnia vulgo ſpoliandi, factum eſt. quæ poſtremo in Romanos Deos, templum idipſum primum, quod à Marcello eximie ornatum eſt, vertit. Videbantur enim ab externis ad portam Capenam dedicata à Marcello templa: propter excellentia ejus generis ornamenta, quorum perexigua pars comparet. Legationes omnium ferme civitatum Siciliæ ad eum conveniebant. Diſpar ut cauſſa earum, ita conditio erat. qui ante captas Syracuſas aut non deſciverant, aut redierant in amicitiam, ut ſocii fideles accepti, cultique: quos metus poſt captas Syracuſas dediderat, ut victi à victore leges acceperunt. Erant tamen haud parvæ reliquiæ belli circa Agrigentum Romanis: Epicides & Hanno, duces reliqui prioris belli, & tertius novus ab Annibale in locum Hippocratis miſſus, Libyphœnicum generis Hipponiates, (Mutinem populares vocabant) vir impiger, & ſub Annibale magiſtro omneſ belli artes edoctus. Huic ab Epicide & Hannone Numidæ dati auxiliares: cum quibus ita pervagatus eſt hoſtium agros, ita ſocios ad retinendos in fide animos eorum, ferendumque in tempore cuique auxilium, adiit; ut brevi tempore totam Siciliam impleret nominis ſui: nec ſpes alia major apud faventes rebus Carthaginienſium eſſet. Itaque incluſi ad tempus mœnibus Agrigenti dux Pœnus Syracuſanuſque, non conſilio Mutinis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

quam fiducia magis, auſi egredi extra mur[illegible]
ad Himeram amnem poſuerunt caſtra. Qu[illegible]
ubi perlatum ad Marcellum eſt, extemplo c[illegible]
pias movit: & ab hoſte quatuor ferme milliu[illegible]
intervallo conſedit; quid agerent pararent[illegible]
exſpectaturus. Sed nullum neque locum neq[illegible]
tempus cunctationi conſiliove dedit Mutin[illegible]
tranſgreſſus amnem, ac ſtationibus hoſtiu[illegible]
cum ingenti terrore ac tumultu invectus. P[illegible]
ſtero die prope juſto prœlio compulit hoſte[illegible]
intra munimenta. inde revocatus, ſeditio[illegible]
Numidarum in caſtris facta, quum trecenti fe[illegible]
me eorum Heracleam Minoam conceſſiſſen[illegible]
ad mitigandos revocandoſque eos profectu[illegible]
magnopere monuiſſe duces dicitur, ne abſen[illegible]
ſe cum hoſte manus conſererent. Id ambo æg[illegible]
paſſi duces, magis Hanno, jam ante anxius gl[illegible]
ria ejus: Mutinem ſibi modum facere, degen[illegible]
rem Afrum imperatori Carthaginienſi miſ[illegible]
ab ſenatu populoque. Is perpulit cunctante[illegible]
Epicidem, ut tranſgreſſi flumen in aciem ex[illegible]
rent. nam ſi Mutinem opperirentur, & ſecu[illegible]
da pugnæ fortuna eveniſſet, haud dubie Mut[illegible]
nis gloriam fore. Enimvero indignum rat[illegible]
Marcellus ſe, qui Annibalem ſubnixum victo[illegible]
ria Cannenſi ab Nola repuliſſet, his terra ma[illegible]
que victis ab ſe hoſtibus cedere; arma prope[illegible]
capere milites, & efferri ſigna jubet. Ad in[illegible]
ſtruentem exercitum decem effuſis equis adv[illegible]
lant ex hoſtium acie Numidæ, nunciantes, po[illegible]
pulares ſuos primum ea ſeditione motos: qu[illegible]
trecenti ex numero ſuo conceſſerint Her[illegible]
cleam. dein quod præfectum ſuum ab obtr[illegible]
ctantibus ducibus gloriæ ejus ſub ipſam certa[illegible]
minis diem ablegatum videant, quieturos i[illegible]
pugn[illegible]

pugna. Gens fallax promiſſi, fidem præſtitit. itaque & Romanis crevit animus, nuncio celeri per ordinem miſſo, deſtitutum ab equite hoſtem eſſe, quem maxime timuerant: & territi hoſtes, præterquam quod maxima parte virium ſuarum non juvabantur, timore etiam incuſſo, ne à ſuo & ipſi equite oppugnarentur. Itaque haud magna vis certaminis fuit. Primus clamor atque impetus rem decrevit. Numidæ quum in concurſu quieti ſtetiſſent in cornibus, ut terga dantes ſuos viderunt, fugæ tantum parumper comites facti, poſtquam omnes Agrigentum trepido agmine petentes viderunt, ipſi metu obſidionis paſſim in civitates proximas dilapſi. Multa millia hominum cæſa captaque, & octo elephanti. Hæc ultima in Sicilia Marcelli pugna fuit. victor inde Syracuſas rediit. Iam ferme in exitu annus erat. itaque ſenatus Romæ decrevit, ut P. Cornel. Prætor literas Capuam ad conſules mitteret; dum Annibal procul abeſſet, nec ulla magni diſcriminis res ad Capuam gereretur: alter eorum, ſi ita videretur, ad magiſtratus ſubrogandos Romam veniret. Literis acceptis, inter ſe conſules compararunt, ut Claudius comitia perficeret, Fulvius ad Capuam maneret. Conſules Claudius creavit, Cn. Fulvium Centimalum, & P. Sulpicium Servii filium Galbam, qui nullum antea curulem magiſtratum geſſiſſet. Prætores deinde creati, L. Cornelius Lentulus, M. Cornelius Cethegus, C. Sulpicius, C. Calpurnius Piſo. Piſoni juriſdictio urbana, Sulpicio Sicilia, Cethego Appulia, Lentulo Sardinia evenit. Conſulibus prorogatum in annum imperium eſt.

EPITO-

EPITOME
Libri XXVI.

ANnibal ad tertium ab urbe Roma lapidem ſu
Anienem caſtra poſuit. ipſe vero cum du
millibus equitum uſque ad ipſam Capenam port
ut urbis ſitum exploraret, obequitavit. & qu
per triduum in aciem utrimque exercitus om
deſcendiſſet, certamẽ tempeſtas diremit : nam qu
in caſtra rediiſſent, ſtatim ſerenitas erat. Ca
capta eſt à Q. Fulvio, & Ap. Claudio Coſſ. Pr
cipes Campanorum, veneno ſibi conſciverunt m
tem. Quum ſenatus Campanorum deligatus e
ad palos, ut ſecuri feriretur; literas à ſenatu miſ
Q. Fulvius conſul quibus jubebatur parcere, an
quam legeret, in ſinu poſuit, & lege agi juſſit,
ſupplicium peregit. Quum in comitiis apud pop
quæreretur, cui mandaretur Hiſpaniarum im
rium; nullo id volente ſuſcipere, P. Scipio, P. fil
qui in Hiſpania ceciderat, profeſſus eſt ſe itur
& ſuffragio populi conſenſuque omnium miſ
Novam Carthaginem uno die expugnavit, qu
ageret vigeſimum quartum annum; videretur
divina ſtirpe creatus : quoniam & ipſe poſteaqu
togam acceperat, quotidie in Capitolio erat : &
cubiculo matris ejus anguis ſæpenumero videbat
Res præterea in Sicilia geſtas continet. & amiciti
cum Ætolis junctam, bellumq; geſtum adverſu
Acarnanas, & Philippum Macedoniæ regem.

CN. Fulvius Centumalus, P. Sulpic
Galba conſules, quum idibus Mar
magiſtratum iniſſent, ſenatu in C
pitolium vocato, de Republica,
adminiſtratione belli, de provinviis exerci

buſq

busque Patres conſuluerunt. Q. Fulvio, & Appio Claudio prioris anni conſulibus, prorogatum imperium eſt: atque exercitus, quos habebant, decreti. adjectumque, ne à Capua, quam obſidebant, abſcederent, priuſquam expugnaſſent. Ea tum cura maxime intentos habebat Romanos: non tam ab ira, quæ in nullam umquam civitatem juſtior fuit; quam quod urbs tam nobilis ac potens, ſicut defectione ſua traxerat aliquos populos, ita recepta inclinatura rurſus animos videbatur ad veteris imperii reſpectum. Et prætoribus prioris anni, M. Iunio in Etruria, P. Sempronio in Gallia, cum binis legionibus, quas habuerant, prorogatum eſt imperium. prorogatum & M. Marcello, ut proconſul in Sicilia reliquias belli perficeret eo exercitu, quem haberet. ſi ſupplemento opus eſſet, ſuppleret de legionibus, quibus P. Cornelius proprætor in Sicilia præeſſet. dum ne quem militem legeret ex eo numero, quibus ſenatus miſſionem reditumq; in patriam negaſſet ante belli finem. C. Sulpicio, cui Sicilia evenerat, duæ legiones, quas P. Cornelius habuiſſet, decretæ: & ſupplementum de exercitu Cn. Fulvii, qui priore anno in Appulia fœde cæſus fugatuſque erat. Huic generi militum ſenatus eundem, quem Cannenſibus, finem ſtatuerat militiæ: additum etiam utrorumque ignominiæ eſt, ne in oppidis hibernarent, neve hiberna propius ullam urbem decem millibus paſſuum ædificarent. L. Cornelio in Sardinia duæ legiones datæ, quibus Q. Mucius præfuerat. ſupplementum, ſi opus eſſet, conſules ſcribere juſſi. T. Otacilio, & M. Valerio, Siciliæ Græciæque

ora,

ora, cum legionibus claſſibuſque quibus pr
erant, decreta. Quinquaginta Græci cum
gione una, centum Siculi cum duabus legio
bus habebant naves. Tribus & viginti leg
nibus Romanis eo anno bellum terra mariq
eſt geſtum. Principio ejus anni quum de lite
L. Martii referretur, res geſtæ magnificæ ſer
tui viſæ: titulus honoris (quod imperio, n
populi juſſu, non ex auctoritate Patrum da
Propretor ſenatui, ſcripſerat) magnam parte
hominum offendebat. Rem mali exempli e
imperatores legi ab exercitibus: & ſolenne a
ſpicatorum comitiorum in caſtra & provi
cias, procul ab legibus magiſtratibuſque ad n
litarem temeritatem transferri. & quum q
dam referendum ad ſenatum cenſerent; m
lius viſum differri eam conſultationem, don
proficiſcerentur equites, qui ab Martio liter
attulerant. Reſcribi de frumento & veſtimen
exercitus placuit: utramq; rem eam curæ fo
ſenatui. adſcribi autem, Proprætori L. Marti
non placuit: ne idipſum, quod conſultatio
reliquerant, pro præjudicato ferrent. Dimi
equitibus, de nulla re prius conſules retulerui
omniumque in unum ſententiæ congrueba
agendum cum tribunis plebis eſſe: primo qu
que tempore ad plebem ferrent, quem cu
imperio mitti placeret in Hiſpaniam ad eu
exercitum, cui Cn. Scipio imperator præfuiſ
Ea res cum tribunis acta, promulgataque e
Sed aliud certamen occupaverat anim
C. Sempronius Blæſus die dicta Cn. Fulvium
exercitum in Appulia amiſſum in concionib
vexabat: multa imperatorem temeritate atq
inſcitia exercitum in locum præcipitem p
duxi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

duxiſſe dictitans. *Neminem, præter Cn. Fulvium, ante corrupiſſe omnibus vitiis legiones ſuas, quam proderet. itaq; vere dici poſſe; prius eos periſſe, quam viderent hoſtem: nec ab Annibale, ſed ab imperatore ſuo victos eſſe. Neminem, quum ſuffragium ineat, ſatis cernere, cui imperium, cui exercitum permittat. Quid interfuiſſe inter Ti. Sempronium? Quum ei ſervorum exercitus datus eſſet, brevi effeciſſe diſciplina atque imperio, ut nemo eorum generis ac ſanguinis ſui memor in acie eſſet, præſidio ſociis, hoſtibus terrori eſſent. Quum ad Beneventum aliaſque urbes eos velut è faucibus Annibalis ereptos populo Romano reſtituiſſet, Cn. Fulvium Quiritium Romanorum exercitum, honeſte genitos, liberaliter educatos, ſervilibus vitiis imbuiſſe. ergo effeciſſe, ut feroces & inquieti inter ſocios; ignavi, & imbelles inter hoſtes eſſent, nec impetum modo Pœnorum, ſed ne clamorem quidem ſuſtinere poſſent. Nec hercule mirum eſſe, milites in acie non ſtetiſſe, quum primus omnium imperator fugeret. magis mirari ſe, aliquos ſtantes cecidiſſe, & non omnes comites Cn. Fulvii fuiſſe pavoris ac fugæ. C. Flaminium, L. Paullum, L. Poſtumium, Cn. ac P. Sciones cadere in acie maluiſſe, quam deſerere circũventos hoſtibus ſuos exercitus. Cn. Fulvium prope unum nuncium deleti exercitus Romam rediſſe. Facinus indignum eſſe, Cannenſem exercitum, quod ex acie fugerit, in Siciliam deportatum, ne prius inde dimittatur, quam hoſtis ex Italia deceſſerit; & hoc idem in Cn. Fulvii legionibus nuper decretum: Cn. Fulvio fugam ex prœlio, ipſius temeritate commiſſo, impunitam eſſe: & eum in ganea luſtriſque ubi juventam egerit, ſenectutem acturum: milites, qui nihil aliud peccaverint, quam quod imperatoris ſimiles fuerint, relegatos prope in exilium, ignominio-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

minioſam pati militiam. adeo imparem libertat
Romæ diti ac pauperi, honorato atque inhonor
eſſe. Reus ab ſe culpam in milites transfereb
Eos ferociter pugnam poſcenteis productos in acie
non eo quo voluerint, (quia ſerum diei fuerit)
poſtero die & tempore & loco æquo inſtructos,
famam, ſeu vim hoſtium non ſuſtinuiſſe. Qu
effuſe omnes fugerent, ſe quoque turba ablatum;
Varronem Cannenſi pugna, ut multos alios impe-
tores. Quid autem ſolum ſe reſtantem prodeſſe R
publicæ potuiſſe? niſi ſi mors ſua remedio publ
cladibus futura eſſe potuiſſet. Non ſe inopia comm-
atus, non in loca iniqua incaute deductum,
agmine inexplorato euntem inſidiis circumventu
vi aperta, armis, acie victum: nec ſuorum anim
nec hoſtium, in poteſtate habuiſſe. ſuum cuique
genium audaciam aut pavorem facere. Bis eſt
cuſatus; pecuniaque anquiſitum. tertio, te-
bus datis, quum præterquam quod omni
probris onerabatur, jurati permulti dicere
fugæ pavoriſque initium à prætore ortum:
eo deſertos milites. quum haud vanum tim
ducis crederent, terga dediſſe; tanta ira acc-
ſa eſt, ut capite anquirendum concio ſucclar-
maret. De eo quoque novum certamen
tum. nam quum tribunus bis pecunia anq-
ſiſſet, tertio capitis ſe anquirere diceret; trib
plebis appellati. quum collegæ negarent, ſ
mora eſſe, quo minus, quod ei more major
permiſſum eſſet, ſeu legibus, ſeu moribus m-
let, anquireret; quoad vel capitis vel pecu
judicaſſet privato; tum Sempronius perduel-
nis ſe judicare Cn. Fulvio dixit, diemque co-
tiis ab C. Calpurnio prætore urbis petit. I
alia ſpes ab reo tentata eſt: ſi adeſſe jud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Q. Fulvius frater poſſet; florens tum & fama rerum geſtarum, & propinqua ſpe Capuæ potiundæ. Id quum per literas miſerabiliter pro fratris capite ſcriptas petiſſet Fulvius, negaſſentque Patres, è Republica eſſe, abſcedi à Capua, priuſquam dies comitiorum aderat; C. Fulvius exulatū Tarquinios abiit. id ei juſtum exilium eſſe, ſcivit plebs. Inter hæc vis omnis belli verſa in Capuam erat. obſidebatur tamen acrius quam oppugnabatur: nec aut famem tolerare ſervitia ac plebs poterant, aut mittere nuncios ad Annibalem per cuſtodias tam arctas. Inventus eſt tandem quidam Numida, qui, acceptis literis evaſurum ſe profeſſus, ut promiſſum præſtaret, per media Romana caſtra nocte egreſſus, ſpem accendit Campanis, dum aliquid virium ſupereſſet, ab omni parte eruptionem tentandi. Ceterum in multis certaminibus equeſtria prœlia ferme proſpera faciebant: pedites ſuperabantur. ſed nequaquam tam lætum vincere, quam triſte vinci ulla parte erat, ab obſeſſo & prope expugnato hoſte. Inita tandem ratio eſt, ut quod viribus deerat, arte æquaretur. ex omnibus legionibus electi ſunt juvenes maxime vigore ac levitate corporum veloces. eis parmæ breviores, quam equeſtres, & ſeptena jacula quaternos longa pedes data; præfixa ferro, quale haſtis velitaribus ineſt. eos ſingulos in equos ſuos accipientes equites aſſuefecerunt, & vehi poſt ſeſe, & deſilire perniciter, ubi ſignum datū eſſet. Poſtquam aſſuetudine quotidiana ſatis intrepide viſum eſt fieri; in campum, qui medius inter caſtra murumque erat, adverſus inſtructos Campanorum equites proceſſerunt. ubi ad conjectum teli ventum eſt, ſigno

dato velites deſiliunt. pedeſtris inde acies ex equitatu repente in hoſtium equites incurrit: jaculaque cum impetu alia ſuper alia emittunt. Quibus plurimis in equos viroſque paſſim conjectis permultos vulneraverunt. pavoris tamen plus ex re nova atque inopinata injectum eſt: & in perculſum hoſtem equites invecti, fugam ſtragemque eorum uſque ad portas fecerunt. Inde equitatu quoque ſuperior Romana acies fuit. Inſtitutum, ut velites in legionibus eſſent. Auctorem peditum equiti immiſcendorum centurionem Q. Navium ferunt: honorique id ei apud imperatorem fuiſſe. Quum in hoc ſtatu ad Capuam res eſſent, Annibalem in diverſum, Tarentinæ arcis potiundæ Capuæque retinendæ trahebant curæ. vicit tamen reſpectu Capuæ, in quam omnium ſociorum hoſtiumque converſos videbat animos: documento futuræ, qualemcunque eventum defectio ab Romanis habuiſſet. Igitur magna parte impedimentorum relicta in Brutiis, & omni graviore armatura, cum delectis peditum equitumque quam poterat aptiſſimis, ad maturandum iter in Campaniam contendit. ſecuti tamen tam raptim euntem tres & triginta elephanti. In valle occulta poſt Tifata montem imminentem Capuæ conſedit. Adveniens quum caſtellum Galatiam, præſidio inde vi pulſo, cepiſſet, in circumſedentes Capuam ſe vertit: præmiſſis ante nunciis Capuam, quo tempore caſtra Romana aggreſſurus eſſet, ut eodem & illi ad eruptionem parati, portis omnibus ſeſe effunderent. Res nec explorata Romanis, ingentem præbuit terrorem. nam alia parte ipſe adortus eſt; alia Campani, omnes pedites equiteſque, &

cur

cum iis Punicum præſidium, cui Boſtar & Hanno præerant, erupit. Romani ut in re trepida, ne ad unam concurrendo partem aliquid indefenſi relinquerent, ita inter ſe copias partiti ſunt. Appius Claudius Campanis, Fulvius Annibali eſt oppoſitus. Claudius Nero proprætor cum equitibus ſextæ legionis, via, quæ Sueſſulam fert; Cajus Fulvius Flaccus legatus cum ſociali equitatu conſtitit è regione Vulturni amnis. Prœlium non ſolito modo clamore ac tumultu eſt cœptum, ſed alium virorum, equorum, armorumque ſonum, diſpoſita in muris Campanorum imbellis multitudo tantum cũ æris crepitu, qualis in defectu lunę ſilenti nocte cieri ſolet, edidit clamorem, ut averteret etiam pugnantium animos. Campanos facile in vallo Appius arcebat. Major vis ab altera parte; Fulvium, Annibal & Pœni urgebant. legio ibi ſexta loco ceſſit, qua pulſa, cohors Hiſpanorum cum tribus elephantis uſque ad vallum pervaſit: ruperatque mediam aciem Romanorum, & in ancipiti ſpe & periculo erat, utrum in caſtra perrumperet, an intercluderetur à ſuis. Quem pavorem legionis, periculumque caſtrorum Fulvius ubi vidit, Q. Navium primoreſque alios centurionum hortatur, *ut cohortem hoſtium ſub vallo pugnantem invadant ac trucident. in ſummo deſcrimine rem verti: aut viam dandam iis eſſe, & minore conatu, quam condenſam aciem irrupiſſent, in caſtra irrupturos: aut conficiendos ſub vallo eſſe. Nec magni certaminis rem fore: paucos eſſe, & ab ſuis interclusos, & quæ dum paveat, Romanis interrupta acies videatur. etiam ſi ſe utrimque in hoſtem vertat, ancipiti pugna medios circumventuram.* Navius ubi hæc

imperatoris dicta accepit, ſecundi haſtati ſignum ademptum ſignifero in hoſtes infert: jacturum in medios eos minitans, ni ſe propere ſequantur milites & partem capeſſant pugnæ. Ingens corpus erat, & arma honeſtabant: & ſublatum alte ſignum converterat ad ſpectaculum cives hoſteſque. ceterum poſtquam jam ad ſigna pervenerat Hiſpanorum, tum undique in eum tragulæ conjectæ, & prope tota in unum acies verſa: ſed neque hoſtium multitudo, neque telorum vis arcere impetum ejus viri potuerunt. Et M. Attilius legatus primi principis ex eadem legione ſignum inferri in cohortem Hiſpanorum coegit. Et qui caſtris præerant, L. Porcius Licinus, & T. Popilius legati, pro vallo acriter pugnant: elephantoſque tranſgredientes in ipſo vallo conficiunt. quorum corporibus quum oppleta eſſet foſſa, velut aggere aut ponte injecto, tranſitum hoſtibus dedit. Ibi per ſtragem jacentium elephantorum, atrox edita cædes. Altera in parte caſtrorum jam pulſi erant Campani, Punicumque præſidium, & ſub ipſa porta Capuæ, quæ ad Vulturnum fert, pugnabatur: neque tam armati irrumpentibus Romanis reſiſtebant, quam quod porta baliſtis ſcorpionibuſq; inſtructa, miſſilibus procul hoſtes arcebat. & ſuppreſſit impetum Romanorum vulnus imperatoris Appii Claudii: cui ſuo ante prima ſigna adhortanti, ſub lævo humero ſummum pectus gæſo ictum eſt. Magna tamen vis hoſtium ante portam eſt cæſa: ceteri trepidi in urbem compulſi. Et Annibal poſteaquam cohortis Hiſpanorum ſtragem vidit, ſummaque vi caſtra hoſtium defendi, omiſſa oppugnatione recipere ſigna, & convertere agmen re-

tr

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

tro peditum, objecto à tergo equitatu, ne hoſtis inſtaret, cœpit. Legionum ardor ingens ad hoſtem inſequendum fuit: ſed Flaccus receptui cani juſſit; ſatis ad utrumque profectum ratus, ut & Campani, quam haud multum in Annibale præſidii eſſet, & ipſe Annibal ſentiret. Cæſa eo die, qui hujus pugnæ auctores ſunt, octo millia hominum de Annibalis exercitu, tria ex Campanis tradunt: ſignaq; Carthaginienſibus quindecim ademta, duodeviginti Campanis. Apud alios nequaquam tantam molem pugnæ invenio: pluſque pavoris quam certaminis fuiſſe. quum inopinato in caſtra Romana Numidę Hiſpanique cum elephantis irrupiſſent: elephanti per media caſtra vadentes, ſtragem tabernaculorum ingenti ſonitu ac fuga abrumpentium vincula jumentorum facerent. fraudem quoque ſuper tumultum adjectam, immiſſis ab Annibale, qui (habuit aliquot) gnari Latinæ linguę juberent conſulum verbis, quoniam amiſſa caſtra eſſent, pro ſe quemque militum in proximos montes fugere. ſed eam celeriter cognitam fraudem, oppreſſamque magna cæde hoſtium: elephantos igni è caſtris exactos. Hoc ultimum (utcumque initum finitumque eſt) ante deditionem Capuæ prœlium fuit. Mediaſtuticus, qui ſummus magiſtratus apud Campanos eſt, eo anno Seppius Leſius erat; loco obſcuro tenuique fortuna ortus. Matrem ejus quondam, pro pupillo eo procurantem familiare oſtentum, quum reſpondiſſet aruſpex, ſummum quod eſſet imperium Capuæ, perventurum ad eum puerum; nihil ad eam ſpem agnoſcentem, dixiſſe ferunt, *Næ tu perditas res Campanorum narras, ubi ſummus honos ad filium*

meum perveniet! Ea ludificatio veri, & ipſa in verum vertit. nam quum fame ferroque urgerentur, nec ſpes ulla ſupereſſet, iis, qui nati in ſpem honorum erant, honores detrectantibus; Leſius querendo, deſertam ac proditam à primoribus Capuam, ſummum magiſtratum ultimus omnium Campanorum cepit. Ceterum Annibal, ut nec hoſtes elici amplius ad pugnam vidit, nec per caſtra eorum perrumpi ad Capuam poſſe; ne ſuos quoque commeatus interciuderent novi conſules; abſcedere irrito incœpto, & movere à Capua ſtatuit caſtra. Multa ſecum quo jam inde ire pergeret volventi, ſubiit animum impetus, caput ipſum belli Romam petendi: cujus rei ſemper cupitæ prætermiſſam occaſionem poſt Cannenſem pugnam, & alii vulgo fremebant, & ipſe non diſſimulabat, *nec opinato pavore ac tumultu, non eſſe deſperandum aliquam partem urbis occupari poſſe. Eo ſi Roma in diſcrimine eſſet, Capuam extemplo omiſſuros, aut ambos imperatores Romanos, aut alterum ex iis. qui ſi diviſiſſent copias, utrumque infirmiorem factum, aut ſibi, aut Campanis bene gerendæ rei fortunam daturos eſſe.* Vna ea cura angebat, ne ubi abſceſſiſſet, extemplo dederentur Campani. Numidam promptum ad omnia audenda donis perlicit, ut literis acceptis, ſpecie transfugæ caſtra Romana ingreſſus altera parte Capuam clam pervadat. Literæ autem erant adhortatione plenæ. *Profectionem ſuam, quæ ſalutaris illis foret, abſtracturam ad defendendam Romam ab oppugnanda Capua duces atque exercitus Romanos. Ne deſponderent animos: tolerando paucos dies, totam ſoluturos obſidionem.* Inde naves in flumine Vulturno comprehenſas duci ad id,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

id, quod jam ante præſidii cauſſa fecerat, caſtellum, juſſit. Quarum ubi tantam copiam eſſe, ut una nocte trajici poſſet exercitus, allatum eſt, cibariis decem dierum præparatis, deductas nocte ad fluvium legiones ante lucem trajecit. Id priuſquam fieret, ita futurum compertum ex transfugis, Fulvius Flaccus ſenatui Romam quum ſcripſiſſet, varie hominum animi pro cujuſque ingenio affecti ſunt. Vt in re tam trepida, ſenatu extemplo vocato, P. Cornelius, cui Aſinæ cognomen erat, omnes duces exercituſque ex tota Italia, neque Capuæ, neque ullius alterius rei memor, ad urbis præſidium revocabat. Fabius Maximus abſcedi à Capua, terrerique & circumagi ad nutus comminationeſque Annibalis, flagitioſum ducebat. *Qui ad Cannas victor, ire tamen ad urbem auſus non eſſet, eum à Capua repulſum ſpem potiundæ urbis Romæ cepiſſe? Non ad Romam obſidendam, ſed ad Capuam liberandam obſidione, ire Romam, cum eo exercitu, qui ad urbem eſſet. Iovem fœderum ruptorum ab Annibale teſtem, Deoſque alios, defenſuros eſſe.* Has diverſas ſententias media ſententia P. Valerii Flacci vicit, qui utriuſque rei memor, imperatoribus, qui ad Capuam eſſent, ſcribendum cenſuit, *Quid ad urbem præſidii eſſet. quantas autem Annibal copias duceret, aut quanto exercitu ad Capuam obſidendam opus eſſet, ipſos ſcire. Si & Romam è ducibus alter, & exercitus pars mitti poſſet, ut ab reliquo & duce & exercitu Capua recte obſideretur; inter ſe compararent Claudius Fulviuſque, utri obſidenda Capua, utri ad prohibendam obſidione patriam, Romam veniendum eſſet.* Hoc ſenatuſconſulto Capuam perlato, Q. Fulvius proconſul, cui, collega ex vulne-

re ægro, eundum Romam erat; è tribus exercitibus milite electo, ad quindecim millia peditum, mille equites, Vulturnum traducit. inde quum AnnibalemLatina via iturum ſatis comperiſſet, ipſe per Appiæ municipia, quæque propter eam viam ſunt, Setiam, Coram, Lanuvium præmiſit, ut commeatus paratos & in urbibus haberent, & ex agris deviis in viam proferrent: præſidiaque in urbes contraherent, ut ſua cuique Reſpublica in manu eſſet. Annibal quo die Vulturnum eſt tranſgreſſus, haud procul à flumine caſtra poſuit. Poſtero die præter Cales in agrum Sidicinum pervenit. ibi diem unum populando moratus, per Sueſſulam Alliſanumque & Caſinatem agrum viaLatina ducit. ſub Caſinum biduo ſtativa habita, & paſſim populationes factæ. Inde, præter Interamnam Aquinumque, in Fregellanum agrum ad Lirim fluvium ventum. ubi interciſum pontem à Fregellanis morandi itineris cauſſa invenit. Et Fulvium Vulturnus tenuerat amnis; navibus ab Annibale incenſis, rates ad trajiciendum exercitum in magna inopia materiæ ægre comparantem. trajecto ratibus exercitu, reliquum Fulvio expeditum iter, non per urbes modo, ſed circa viam expoſitis benigne commeatibus, erat: alacreſq; milites alius alium, ut adderet gradum memor ad defendendam ire patriam, hortabantur. Romam Fregellanus nuncius, diem noctemque itinere continuato, ingentem attulit terrorem, tumultuoſius, quam allatum erat, curſus hominum affingentium vana auditis, totam urbem conciverat. ploratus mulierum non ex privatis ſolum domibus exaudiebatur: ſed undique matronæ in publicum effuſæ circa

Deûm

Deûm delubra diſcurrunt, crinibus paſſim aras verrentes, nixæ genibus, ſupinas manus ad cœlum ac Deos tendentes, orantesque, ut urbem Romam è manibus hoſtium eriperent: matreſque Romanas & liberos parvos inviolatos ſervarent. Senatus magiſtratibus in foro præſto eſt, ſi quid conſulere velint. Alii accipiunt imperia, diſceduntque ad ſuas quiſque officiorum partes: alii offerunt ſe ſi quo uſus operæ ſit. præſidia in arce, in Capitolio, in muris, circa urbem, in monte etiam Albano atque arce Tuſculana ponuntur. Inter hunc tumultum Q. Fulvium proconſulem profectum cum exercitu à Capua affertur, cui, ne minueretur imperium, ſi in urbem veniſſet, decrevit ſenatus, ut Q. Fulvio par cum conſulibus imperium eſſet. Annibal infeſtius perpopulato agro Fregellano propter interciſos pontes, per Fruſinatem Ferentinatemque & Anagninum agrum in Labicanum venit. inde Algido Tuſculum petiit: nec receptus mœnibus, infra Tuſculum dextrorſum Gabios deſcendit. inde in Pupiniam exercitu demiſſo, octo millia paſſuum à Roma poſuit caſtra. Quo propius hoſtis accedebat, eo major cædes fiebat fugientium; præcedentibus Numidis: pluresque omnium generum atque ætatum capiebantur. In hoc tumultu Fulvius Flaccus porta Capena cum exercitu Romam ingreſſus, media urbe per Carinas Exquilias contendit. inde egreſſus, inter Exquilinam Collinamque portam poſuit caſtra. Ædiles plebis commeatum eo comportarunt. Conſules ſenatuſque in caſtra venerunt. ibi de ſumma Reipublicæ conſultatum. Placuit conſulibus circa portas Collinam Exquilinamque ponere caſtra.

caſtra. C.Calpurnium prætorem urbanum Capitolio atque arci præeſſe: & ſenatum frequentem in foro contineri, ſi quid in tam ſubitis rebus conſulto opus eſſet. Inter hæc Annibal ad Anienem fluvium, tria millia paſſuum ab urbe caſtra admovit. ibi, ſtativis poſitis, ipſe cum duobus millibus equitum ad portam Collinam uſque ad Herculis templum eſt progreſſus: atque unde proxime poterat, mœnia ſitumque urbis obequitans contemplabatur. Id eum tam licenter atque ocioſe facere, Flacco indignum viſum eſt. itaque immiſit equites, ſubmoverique atque in caſtra redigi hoſtium equitatum juſſit. Quum commiſſum prœlium eſſet, conſules transfugas Numidarum, qui tum in Aventino ad mille & ducentos erant, media urbe tranſire Exquilias juſſerunt: nullos aptiores, inter convalles tectaque hortorum & ſepulchra & cavas undique vias, ad pugnandum futuros rati. quos quum ex arce Capitolioque clivo publico in equis decurrentes quidam vidiſſent; captum Aventinum conclamaverunt. Ea res tantum tumultum ac fugam præbuit, ut niſi caſtra Punica extra urbem fuiſſent, effuſura ſe omnis pavida multitudo fuerit. tunc in domos atque in tecta refugiebant: vagoſque in viis ſuos pro hoſtibus lapidibus teliſque inceſſebant. Nec comprimi tumultus, aperirique error poterat, refertis itineribus agreſtium turba pecorumque, quæ repentinus pavor in urbem compulerat. Equeſtre prœlium ſecundum fuit, ſummotique hoſtes ſunt: & quia multis locis comprimendi tumultus erant, qui temere oriebantur; placuit, omnes qui dictatores, conſules, cenſoreſve fuiſſent, cum imperio eſſe, do-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

nec receſſiſſet à muris hoſtis. Et diei quod reliquum fuit, & nocte inſequenti, multi temere excitati tumultus ſunt, compreſſique. Poſtero die tranſgreſſus Anienem Annibal, in aciem omnes copias eduxit: nec Flaccus conſuleſque certamen detrectavere. Inſtructis utrimque exercitibus in ejus pugnæ caſum, in qua urbs Roma victori præmium eſſet; imber ingens grandine miſtus ita utramque aciem turbavit, ut vix armis retentis in caſtra ſeſe receperint: nullius rei minore quam hoſtium metu. Et poſtero die eodem loco acies inſtructas eadem tempeſtas diremit. ubi recepiſſent ſe in caſtra, mira ſerenitas cum tranquillitate oriebatur. In religionem ea res apud Pœnos verſa eſt: auditaque vox Annibalis fertur, Potiundæ ſibi urbis Romæ, modo mentem non dari, modo fortunam. Minuere etiam ſpem ejus & aliæ parvæ magnæque res. magna illa, quod quum ipſe ad mœnia urbis Romæ armatus ſederet, milites ſub vexillis in ſupplemētum Hiſpaniæ profectos audivit: parva autem, quod per eos dies eum forte agrum, in quo ipſe caſtra haberet, veniſſe, nihil ob id diminuto precio, cognitum ex quodam captivo eſt. Id vero adeo ſuperbum atque indignum viſum, ejus ſoli, quod ipſe bello captum poſſideret haberetque, inventum Romæ emptorem; ut extemplo vocato pręcone, tabernas argentarias, quę circa forum Romanū tunc eſſent, juſſerit venire. His motus ad Tutiam fluvium caſtra retulit, ſex millia paſſuum ab urbe. inde ad lucum Færoniæ pergit ire; templum ea tempeſtate inclitum divitiis. Capenates aliqui accolæ ejus erant; primitias frugum eo, donaq; alia pro copia portantes: multo auro argentoq;

id

id exornatum habebant. His omnibus donis tum ſpoliatum templum. æris acervi, quum rudera milites religione inducti jacerent, poſt profectionem Annibalis magni inventi. Hujus populatio templi haud dubia inter ſcriptores eſt. Cœlius, Romam euntem ab Ereto divertiſſe eo Annibalem tradit: iterque ejus ab Reate, Cutiliiſque, & ab Amiterno orditur ex Campania in Samnium: inde in Pelignos perveniſſe. præterque oppidum Sulmonem in Marrucinos tranſiſſe: inde Albenſi agro in Marſos, hinc Amiternum, Foruloſque vicum veniſſe. Neque ibi error eſt, quod tanti exercitus veſtigia intra tam brevis ævi memoriam potuerint confundi. iſſe enim ea conſtat. Tantum id intereſt; veneritne eo itinere ad urbem, an ab urbe in Campaniam redierit. Ceterum non quantum pertinaciæ ad premendam obſidione Capuam Romanis fuit, tantum ad defendendam Annibali. namque ex Lucanis in Brutium agrum; ad fretum vero ac Rhegium eo curſu contendit, ut prope repentino adventu incautos oppreſſerit. Capua etſi nihil ſegnius oppreſſa per eos dies fuerat, tamen adventum Flacci ſenſit. & admiratio orta eſt, non ſimul regreſſum Annibalem. Inde per colloquia intellexerunt, relictos ſe deſertoſque, & ſpem Capuæ retinendæ deploratam apud Pœnos eſſe. Acceſſit edictum proconſulis ex ſenatuſconſulto propoſitum, vulgatumque apud hoſtes: ut qui civis Campanus ante certam diem tranſiſſet, ſine fraude eſſet. nec ulla facta eſt tranſitio; metu magis eos, quam fide continente: quia majora in defectione deliquerant, quam quibus ignoſci poſſet. Ceterum quemadmodum nemo

no privato conſilio ad hoſtem trăſibat, ita nihil ſalutare in medium conſulebatur. Nobilitas Rempublicam deſeruerat, neque in ſenatum cogi poterat. in magiſtratu autem erat, qui non ſibi honorem adjeciſſet, ſed indignitate ſua vim ac jus magiſtratui, quem gerebat, dempſiſſet. Iam ne in foro quidem, aut publico loco, principum quiſquam apparebat: domibus incluſi patriæ occaſum cum ſuo exitio indies exſpectabant. ſumma curæ omnis in Boſtarem Hannonemque præfectos præſidii Punici verſa erat; ſuo, non ſociorum periculo ſolicitos. Hi conſcriptis ad Annibalem literis, non libere modo, ſed etiam aſpere, quibus, *non Capuam ſolum traditam in manum hoſtibus, ſed ſe quoque & præſidium in omnes cruciatus proditos*, incuſabant: *abiiſſe eum in Brutios, velut avertentem ſeſe, ne Capua in oculis ejus caperetur. at hercule Romanos ne oppugnatione quidem urbis Romæ abſtrahi à Capua obſidenda potuiſſe. tanto conſtantiorem inimicum Romanum, quam amicum Pœnum eſſe. Si redeat Capuam, bellumque omne eo vertat; & ſe, & Campanos paratos eruptioni fore. Non cum Rheginis neque Tarentinis bellum geſturos tranſiſſe Alpes. ubi Romanæ legiones ſint, ibi & Carthaginienſium exercitus debere eſſe. Sic ad Cannas, ſic ad Thraſymenum rem bene geſtam; coeundo, conferendo cum hoſte caſtra, fortunam tentando.* In hanc ſententiam literæ conſcriptæ Numidis, propoſita mercede jam profeſſis operam, dantur. Hi ſpecie transfugarum quum ad Flaccum in caſtra veniſſent, ut inde tempore captato abirent, fameſque, quæ tam diu Capuæ erat, nulli non probabilem cauſſam tranſitionis faceret, mulier repente Campana in

caſtra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

caſtra venit, ſcortum transfugarum unius: indicatque imperatori Romano, Numidas fraude compoſita tranſiſſe, literaſque ad Annibalem ferre. id unum ex iis qui ſibi rem aperuiſſet, arguere ſeſe paratum eſſe. Productus primo ſatis conſtanter ignorare ſe mulierem ſimulabat: paulatim deinde cõvictus veris, quum tormenta poſci & parari videret; faſſus id ita eſſe. literæque prolatæ: & additum etiam indicio, quod celabatur; & alios ſpecie transfugarum Numidas vagari in caſtris Romanis. hi ſupra ſeptuaginta comprehenſi, & cum transfugis novis mulctati virgis, manibuſque præciſis, Capuam rediguntur. Conſpectum tam triſte ſupplicium fregit animos Campanorum. Concurſus ad curiam populi factus, coëgit Leſium ſenatum vocare: & primoribus, qui jam diu publicis conſiliis aberant, propalam minabantur, niſi venirent in ſenatum, circa domos eorum ituros ſe, & in publicum omnes vi extracturos eſſe. Is timor frequentem ſenatum magiſtratui præbuit. Ibi quum ceteri de legatis mittendis ad imperatores Romanos agerent; Vibius Virius, qui defectionis ab Romanis auctor fuerat, interrogatus ſententiam, negat, *eos qui de legatu, & de pace ac deditione loquantur, meminiſſe, nec quid facturi fuerint, ſi Romanos in poteſtate habuiſſent: nec quid ipſis patiendum ſit. Quid vos*, inquit, *eam deditionem fore cenſetis, qua quondam, ut adverſus Samnites auxilium impetraremus, nos noſtraque omnia Romanis dedidimus? Iam è memoria exceſſit, quo tempore, & in qua fortuna à populo Romano defecerimus? jam quemadmodum in defectione præſidium, quod poterat emitti, per cruciatum & ad contumeliam,*

[...]eliam, necaverimus? quoties in obſidenteis, quam [...]imici eruperimus, caſtra oppugnaverimus? Annibalem vocaverimus ad opprimendos eos; hoc quod [...]centiſſimum eſt, ad oppugnandam Romam hinc [...]um miſerimus? Age contra, quæ illi infeſte in [...]os fecerint repetite: ut ex eo quid ſperetis habeatis. [Q]uum hoſtis alienigena in Italia eſſet, & Annibal hoſtis, & cuncta bello arderent, omiſſis omnibus, omiſſo ipſo Annibale, ambos conſules & duos [co]nſulares exercitus ad Capuam oppugnandam miſerunt. Alterum annum circumvallatos incluſoſque nos fame macerant; & ipſi nobiſcum ultima [p]ericula, graviſſimos labores perpeſſi: circa vallum [a]c foſſas ſæpe trucidati, & prope ad extremum caſtris exuti. Sed omitto hæc. vetus atque uſitata res [e]ſt, in oppugnanda hoſtium urbe labores ac pericula pati. illud iræ atque odii execrabilis indicium [e]ſt. Annibal ingentibus copiis peditum equitumque, caſtra oppugnavit, & ex parte cepit: tanto [p]ericulo nihil moti ſunt ab obſidione. Profectus [t]rans Vulturnum, peruſſit Calinum agrum: nihil [t]anta ſociorum clade avocati ſunt. Ad ipſam urbem Romam infeſta ſigna ferri juſſit. eam quoque tempeſtatem imminentem ſpreverunt. Tranſgreſſus Anienem, tria millia paſſuum ab urbe caſtra poſuit: poſtremo ad mœnia ipſa & ad portas acceſſit. Romam ſe adempturum eis, niſi omitterent Capuam oſtendit. & non omiſerunt. Feras beſtias cæco impetu ac rabie concitatas, ſi ad cubilia & catulos earũ ire pergas; ad opem ſuis ferendam avertas. Romanos Roma circumſeſſa, conjuges, liberi, quorum ploratus hic quoq; prope exaudiebantur, aræ, foci, Deum delubra, ſepulchra majorum temerata ac violata, à Capua non averterunt. tanta aviditas ſupplicii expetendi, tanta ſanguinis noſtri hauriendi eſt ſitis.

Nec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Nec injuria forſitan. nos quoque idem feciſſemus,
ſi data fortuna eſſet. Itaque quando aliter Diis im-
mortalibus viſum eſt, quum mortem ne recuſar
quidem debeam; cruciatus contumeliaſque qua
ſperat hoſtis, dum liber, dum mei potens ſum, effu
gere morte præterquam honeſta, etiam leni poſſum
Non videbo Ap. Claudium & Q. Fulvinm, victo
ria inſolenti ſubnixos, neque vinctus per urbem Ro
mam triumphi ſpectaculum trahar, ut deinde i
carcere, aut ad palum deligatus, lacerato virg
tergo, cervicem ſecuri Romanæ ſubjiciam: nec di
rui incendique patriam videbo: nec rapi ad ſtuprun
matres Campanas, virgineſque, & ingenuos pue
ros. Albam, unde ipſi oriundi erant, à fundamen
tis proruerunt, ne ſtirpis, ne memoria originum ſua
rum extaret: nedum eos Capuæ parſuros credam
cui infeſtiores quam Carthagini ſunt. Itaque qui
bus veſtrûm ante fato cedere, quam hæc tot & tan
acerba videant, in animo eſt; iis apud me hodi
epulæ inſtructæ paratæque ſunt. Satiatis vino ci
boque poculum idem, quod mihi datum fuerit, cir
cumferetur: ea potio corpus à cruciatu, animum
contumeliis, oculos, aures, à videndis audiendiſqu
omnibus acerbis indigniſque, quæ manent victos,
vindicabit. parati erunt, qui magno rogo in propa
tulo ædium accenſo corpora exanima injiciant. Hæ
una via & honeſta & libera ad mortem. & ip
virtutem mirabuntur hoſtes, & Annibal forte
ſocios ſciet ab ſe deſertos ac proditos eſſe. Hanc o
rationem viri plures audierunt cum aſſenſu
quam forti animo id quod probabant exſequ
potuerunt. Major pars ſenatus, multis ſæp
bellis expertam populi Romani clementiam
haud diffidentes ſibi quoque placabilem fo
re, legatos ad dedendam Romanis Capuan
decre

ecreverunt, miſeruntque. Vibium Virium
ptem & viginti ferme ſenatores domum ſe-
iti ſunt, epulatique cum eo. &, quantum
ıcere potuerant, alienatis mentibus vino
imminentis ſenſu mali, venenum omnes
umpſerunt: inde miſſo convivio, dextris in-
er ſe datis, ultimoque complexu, collacriman-
es ſuum patriæque caſum, alii ut eodem ro-
o cremarentur, manſerunt: alii domos di-
reſſi ſunt. Impletæ cibis vinoque venæ, mi-
ius efficacem in maturanda morte vim ve-
ieni fecerunt. itaque noctem totam plerique
orum, & diei inſequentis partem quum ani-
mam egiſſent; omnes tamen, priuſquam ape-
rirentur hoſtibus portæ, exſpirarunt. Poſtero
die porta Iovis, quæ adverſus caſtra Roma-
na erat, juſſu proconſulis aperta eſt. ea intro-
miſſa legio una & duæ alæ, cum C. Fulvio le-
gato. Is quum omnium primum arma telaque
quæ Capuæ erant, ad ſe conferenda curaſſet;
cuſtodiis ad omnes portas diſpoſitis, ne quis
exire aut emitti poſſet, præſidium Punicum
comprehendit, Senatum Campanum ire in ca-
ſtra ad imperatores Romanos juſſit. quo quum
veniſſent, extemplo his omnibus catenæ in-
jectæ, juſſitque ad quæſtores deferre quod au-
ri argentique haberent. auri pondo ſeptuagin-
ta fuit: argenti tria millia pondo, & ducenta.
ſenatores quinque & viginti Cales in cuſto-
diam, duodetriginta Theanum miſſi: quo-
rum de ſententia maxime deſcitum ab Roma-
nis conſtabat. De ſupplicio Campani ſenatus
haud quaquam inter Fulvium Claudiumque
conveniebat. Facilis impetrandæ veniæ Clau-
dius, Fulvii durior ſententia erat. Itaque Appius
Romam

Romam ad ſenatum arbitrium ejus rei totum rejiciebat: percunctandi etiam æquum eſſe poteſtatem fieri Patribus, num communicaſſent conſilia cum aliquibus ſociorum Latini nominis municipiorum: & num ope eorum in bello forent, & municipiorum adjuti. *Id vero minime committendum eſſe*, Fulvius dicere, *ut ſolicitarentur criminibus dubiis ſociorum fidelium animi: & ſubjicerentur indicibus, queis neque quid facerent, neque quid dicerent, quicquam unquam penſi fuiſſet. itaque ſe eam quæſtionem oppreſſurum extincturumque.* Ab hoc ſermone quum digreſſi eſſent, & Appius quamvis ferociter loquentem collegam, non dubitaret tamen literas ſuper tanta re ab Roma exſpectaturum; Fulvius ne id ipſum impedimentum incœpto foret, dimittens prætorium, tribunis militum ac præfectis ſociorum imperavit, uti duo millia equitum delectis denunciarent, ut ad tertiam buccinam præſto eſſent. Cum hoc equitatu nocte Theanum profectus, prima luce portam intravit, atque in forum perrexit: concurſuque ad primum equitum ingreſſum facto, magiſtratum Sidicium citari juſſit: imperavitque, ut produceret Campanos, quos in cuſtodia haberet. Producti omnes, virgiſque cæſi, ac ſecuri percuſſi. Inde citato equo Cales percurrit: ubi quum in tribunali conſediſſet, productiq; Campani deligarentur ad palum, eques citus ab Roma venit, literaſque à C. Calpurnio Prætore Fulvio quum tradidiſſet, murmur à tribunali totam concionem pervaſit, deferri rem integram ad Patres de Campanis. & Fulvius id ita eſſe ratus, acceptas literas, neque reſolutas quum in gremio repoſuiſſet, præconi impe-

ıperavit, ut lictorem lege agere juberet. Ita
: iis quoque qui Calibus erant, ſumptum ſup-
icium. Tum literæ lectæ ſenatuſque conſul-
ım, ſerum ad impediendam rem actam: quæ
mma ope approperata erat, ne impediri poſ-
:. Conſurgentem jam Fulvium Taurea Iu-
llius Campanus per mediam vadens urbem
rbamque, nomine inclamavit: & quum mi-
ıbundus, quidnam ſeſe vellet, inquireret, reſi-
ns Flaccus, *Me quoque*, inquit, *jube occidi, ut*
ɔriari poſſis, multo fortiorem quam ipſe es virum
te occiſum eſſe. Quum Flaccus negaret, *pro-*
cto ſatis compotem mentis eſſe: modo prohiberi
iam ſe ſi id vellet, Senatusconſulto, diceret; tum
ıbellius, *Quandoquidem*, inquit, *capta patria,*
opinquis amiciſque amiſſis, quum ipſe manu
ea conjugem liberoſque interfecerim, ne quid in-
gni paterentur; mihi ne mortis quidem copia ea-
m eſt, quæ his civibus meis; petatur à virtute
viſæ hujus vitæ vindicta. atque ita gladio,
ıem veſte texerat, per adverſum pectus tranſ-
cus, ante pedes imperatoris moribundus pro-
ıbuit. Quia & quod ad ſupplicium attinet
ampanorum, & pleraque alia, de Flacci
ıius ſententia acta erant; mortuum Ap-
um Claudium ſub deditionem Capuæ qui-
ım tradunt. hunc quoque ipſum Tauream
eque ſua ſponte veniſſe Cales, neque ſua ma-
u interfectum: ſed dum inter ceteros ad pa-
ım deligatur, quia parum inter ſtrepitus ex-
ıdiri poſſent quæ vociferabatur, ſilentium
rri Flaccum juſſiſſe: tum Tauream illa quæ
ıte memorata ſunt, dixiſſe, virum ſe fortiſ-
mum à nequaquam pari ad virtutem occidi.
ıb hæc dicta, juſſu proconſulis præconem
ita

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ita pronunciaſſe : *Lictor viro forti adde virgas, & in eum primum lege age.* Lectum quoque ſenatusconſultum, priuſquam ſecuri feriret, quidam auctores ſunt. ſed quia adſcriptum in ſenatusconſulto fuerit, ſi ei videretur, integram rem ad ſenatum rejiceret, interpretatum eſſe, quid magis è Republ. duceret, æſtimationem ſibi permiſſam. Capuam à Calibus reditum eſt. Atellaque & Calatia in deditionem acceptæ. ibi quoque in eos qui capita rerum erant, animadverſum. Ita ad octoginta principes ſenatus interfecti: trecenti ferme nobiles Campani in carcerem conditi: alii per ſociorum Latini nominis urbes in cuſtodias dati, variis caſibus interierunt: multitudo alia civium Campanorum venundata. De urbe quoque reliqua conſultatio fuit; quibuſdam delendam cenſentibus, prævalidam, propinquam, inimicam. Ceterum præſens utilitas vicit. nam propter agrum, quem omni fertilitate terræ ſatis conſtabat primum in Italia eſſe, urbs ſervata eſt, ut eſſet aliqua aratorum ſedes. urbi frequentanda multitudo incolarum libertinorumque & inſtitorum opificumque retenta: ager omnis & tecta publica, populi Romani facta. Ceterum habitari tantum, tanquam urbem, Capuam frequentarique placuit: corpus nullum civitatis, nec ſenatus, nec plebis concilium, nec magiſtratus eſſe. ſine conſilio publico, ſine imperio multitudinem, nullius rei inter ſe ſociam ad conſenſum inhabilem fore. præfectum ad jura reddenda ab Roma quotannis miſſuros. Ita ad Capuam res compoſitę conſilio ab omni parte laudabili. ſeverè & celeriter in maxime noxios animadverſum: multitudo civium diſ-

ſipat[illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

pata in nullam ſpem reditus:non ſævitum in-
ndiis ruiniſque in tecta innoxia, muroſque:
cum emolumento quæſita etiam apud ſo-
os lenitatis ſpecies. Incolumitate urbis nobi-
ſſimæ opulentiſſimæque, cujus ruinis omnis
ampania, omnis qui Campaniam circa acco-
nt, populi ingemuiſſent, confeſſio expreſſa
oſti, quanta vis in Romanis ad expetendas
enas ab infidelibus ſociis, & quam nihil in
nnibale auxilii ad receptos in fidem tuendos
let. Romani proconſules perfuncti, quod ad
apuam attinebat, cura, Claudio Neroni ex iis
uabus legionibus, quas ad Capuam habuerat,
x millia peditum, & trecentos equites, quos
ſe legiſſet, & ſociûm Latini nominis peditum
umerum parem, & octingentos equites de-
rnunt. eum exercitum Puteolis in naves im-
oſitum Nero in Hiſpaniam tranſportavit.
uum Tarraconem navibus veniſſet, expoſi-
ſque ibi copiis, & navibus ſubductis, ſocios
uoque navales multitudinis augendæ cauſſa
maſſet; profectus ab Iberum flumen, exer-
tum ab T. Fonteio & L. Martio accepit. in-
pergit ad hoſtes ire. Aſdrubal Amilcaris ad
pides atros caſtra habebat in Auſetanis. is
cus eſt inter oppida Illiturgi & Mentiſſam.
ujus ſaltus fauces Nero occupavit. Aſdrubal
in arcto res eſſet, caduceatorem miſit, qui
omitteret, ſi inde miſſus foret, ſe omnem
ercitum ex Hiſpania deportaturum. Quam
m quum læto animo Romanus accepiſſet,
em poſterum Aſdrubal colloquio petivit, ut
omani leges conſcriberent de tradendis arci-
us urbium, dieque ſtatuenda, ad quam præ-
dia deducerentur, ſuaque omnia ſine fraude
Pœni

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Pœni deportarent. Quod ubi impetravit, extemplo primis tenebris, atque inde tota nocte, quod graviſſimum exercitus erat, Aſdrubal quacumque poſſet, evadere è ſaltu juſſit. data ſedulo opera eſt, ne multi ea nocte exirent, ut ipſa paucitas, tum ad hoſtem ſilentio fallendum aptior, tum ad evadendum per arctas ſemitas ac difficiles eſſet. Ventum inſequenti die ad colloquium eſt: ſed loquendo plura ſcribendoque, dedita opera, quæ in rem non eſſent, die conſumpto, in poſterum dilatum eſt. Addita inſequens nox ſpacium dedit & alios emittendi: nec poſtero die res finem invenit. ita aliquot dies diſceptando palam de legibus, noctesque, emittendis clam è caſtris Carthaginienſibus, abſumptæ. & poſteaquam major pars emiſſa exercitus erat, jam ne iis quidem quæ ultro dicta erant ſtabatur: minuſque a minus (cum timore ſimul fide decreſcente) conveniebat. Iam ferme pedeſtres omnes co piæ evaſerant è ſaltu: quum prima luce denſ nebula ſaltum omnem campoſque circa in texuit. quod ubi ſenſit Aſdrubal, mittit ad Ne ronem, qui in poſterum diem colloquium di ferret. illum diem religioſum Carthaginienſ bus ad agendum quicquam rei, feriatum eſſ Ne tum quidem ſuſpecta fraus. quum data e ſet venia ejus diei, extemplo Aſdrubal cu equitatu elephantiſque caſtris egreſſus, ſi ullo tumultu in tutum evaſit. Hora ferm quarta depulſa ſole nebula aperuit diem, v cuaque hoſtium caſtra conſpexerunt Roma Tum demum Claudius Punicam fraudē agn ſcens, ut ſe dolo captum ſenſit, proficiſcente inſtitit ſequi; paratus confligere acie: ſed h

ſ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſtis detrectabat pugnam. levia tamen prœlia inter extremum Punicum agmen præcurſoreſque Romanorum fiebant. Inter hæc Hiſpaniæ populi, nec qui poſt cladem acceptam defecerant, redibant ad Romanos, nec ulli novi deficiebant. Et Romæ ſenatui populoque, poſt receptam Capuam, non Italiæ jam major quam Hiſpaniæ cura erat: & exercitum augeri & imperatorem mitti placebat. nec tamen quem mitterent, ſatis conſtabat: quoniam illuc, ubi duo ſummi imperatores intra dies triginta cecidiſſent, qui in locum duorum ſuccederet, extraordinaria cura deligendus eſſet. Quum alii alium nominarent; poſtremum eo decurſum eſt, ut populus proconſuli creando in Hiſpaniam comitia haberet: diemque comitiis conſules edixerunt. Primo exſpectaverant, ut qui ſe tanto imperio dignos crederent nomina profiterentur. quæ ut deſtituta exſpectatio eſt; redintegratus luctus acceptæ cladis, deſideriumque imperatorum amiſſorum. Mœſta itaque civitas prope inops conſilii, comitiorum die tamen in campum deſcendit: atque in magiſtratus verſi circumſpectant ora principum, aliorum alios intuentium, fremuntque, adeò perditas res, deſperatumque de Republica eſſe, ut nemo audeat in Hiſpaniam imperium accipere. Quum ſubito P. Cornelius, illius qui in Hiſpania ceciderat filius, quatuor & viginti ferme annos natus, profeſſus ſe petere, in ſuperiore unde conſpici poſſet loco conſtitit. In quem poſtquam omnium ora converſa ſunt, clamore ac favore ominati extemplo ſunt felix fauſtumque imperium. juſſi deinde inire ſuffragium, ad unum omnes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

non centuriæ modo, ſed etiam homines, Scipioni imperium eſſe in Hiſpaniam juſſerunt. Ceterum poſt rem actam, ut jam reſederat impetus animorum ardorque, ſilentium ſubito ortum & tacita cogitatio, quidnam egiſſent novi, quod favor plus valuiſſet, quam ratio, ætatis maxime pœnitebat: quidam fortunam etiam domus horrebant, nomenque, ex funeſtis duabus familiis in eas provincias, ubi inter ſepulchra patris patruique res gerendæ eſſent, proficiſcentis. Quam ubi ab re tanto impetu acta ſolicitudinem curamque hominum animadvertit; advocata concione, ita de ætate ſua imperioque mandato & bello quod gerendum eſſet, magno, elatoque animo diſſeruit; ut ardorem eum qui reſederat, excitaret rurſus, inovaretque: & impleret homines certioris ſpei, quam quantam fides promiſſi humani, aut ratio ex fiducia rerum ſubjicere ſolet. Fuit enim Scipio, non veris tantum virtutibus mirabilis, ſed arte quoque quadam ab juventa in oſtentationem earum compoſitus: pleraque apud multitudinem, aut per nocturnas viſa ſpecies, aut velut divinitus, mente monita, agens: ſive & ipſe capti quadam ſuperſtitione animi, ſive ut imperia conſiliaque velut ſorte oraculi miſſa, ſine cunctatione aſſequeretur. Ad hæc jam inde ab initio præparans animos, ex quo togam virilem ſumpſit, nullo die prius ullam publicam privatamque rem egit, quam in Capitolium iret, ingreſſuſque ædem conſideret: & plerumque tempus ſolus in ſecreto ibi tereret. Hic mos, qui per omnem vitam ſervabatur, ſeu conſulto, ſeu temere, vulgatæ opinioni fidem apud quoſdam fecit, ſtirpis eum divini

virum

virum eſſe, retulitque famam, in Alexandro Magno prius vulgatam, & vanitate & fabula parem, anguis immanis concubitu conceptum, & in cubiculo matris ejus perſæpe viſam prodigii ejus ſpeciem, interventuque hominum evolutam repente, atque ex oculis elapſam. His miraculis numquam ab ipſo eluſa fides eſt: quin potius aucta arte quadam, nec abnuendi tale quicquam, nec palam affirmandi. Multa alia ejuſdem generis, alia vera, alia aſſimulata, admirationis humanę in eo juvene exceſſerant modum: quibus freta tunc civitas, ætati haudquaquam maturæ tantam molem rerum, tantumque imperium permiſit. Ad eas copias, quas ex vetere exercitu Hiſpania habebat, quæque à Puteolis cum Claudio Nerone trajectæ erant, decem millia peditum, & mille equites adduntur. & M. Iunius Syllanus proprætor adjutor ad res gerendas datus eſt. Ita cum triginta navium claſſe (omnes autem quinqueremes erant) oſtiis Tiberinis profectus præter oram Tuſci maris, Alpes atque Gallicum ſinum, & deinde Pyrenes circumvectus promontorium, Emporiis urbe Græca (oriundi & ipſi à Phocæa ſunt) copias expoſuit: inde ſequi navibus juſſis, Tarraconem pedibus profectus, conventum omnium ſociorum (etenim legationes ad famam adventus ejus ex omni ſe provincia effuderant) habuit. naves ibi ſubduci juſſit: remiſſis quatuor triremibus Maſſilienſium, quæ officii cauſſa ab domo proſecutæ fuerant. Reſponſa inde legationibus ſuſpenſis varietate tot caſuum dare cœpit. ita elato ab ingenti virtutum ſuarum fiducia animo, ut nullum ferox verbum excideret: ingenſque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

omnibus quæ diceret, quum majeſtas ineſſet, tum fides. Profectus ab Tarracone, & civitates ſociorum & hiberna exercitus adiit: collaudavitque milites, quod duabus tantis cladibus deinceps icti, provinciam obtinuiſſent: nec fructum ſecundarũ rerum ſentire hoſtes paſſi, omni cis Iberum agro eos arcuiſſent, ſocioſque cum fide tutati eſſent. Martium ſecum habebat cum tanto honore, ut facile appareret, nihil minus eum vereri, quam ne quis obſtaret gloriæ ſuæ. Succeſſit inde Neroni Syllanus, & in hiberna novi milites deducti. Scipio omnibus quæ adeunda agendaque erant, mature aditis peractiſque, Tarraconem conceſſit. Nihilo minor fama apud hoſtes Scipionis erat, quam apud cives ſocioſque: & divinatio quædam futuri, quo minus ratio timoris reddi poterat, eo opportune majorem inferens metum. In hiberna diverſi conceſſerant: Aſdrubal Giſgonis, uſque ad Oceanum & Gades: Mago in mediterranea maxime ſupra Caſtulonenſem ſaltum. Aſdrubal Amilcaris filius proximus Ibero, circa Saguntum hibernavit. Æſtatis ejus extremo, quo capta eſt Capua, & Scipio in Hiſpaniam venit, Punica claſſis ex Sicilia Tarentum accita, ad arcendos commeatus præſidii Romani, quod in arce Tarentina erat; clauſerat quidem omnes ad arcem à mari aditus; ſed aſſidendo diutius arctiorem annonam ſociis quam hoſti faciebat. non enim tantum ſubvehi oppidanis per pacata littora apertoſque portus præſidio navium Punicarum poterat, quantum frumenti claſſis ipſa turba navali miſta ex omni genere hominum abſumebat: ut arcis præſidium etiam ſine invecto (quia ibi pauci erant)

ex

ex ante præparato ſuſtentari poſſet: Tarentinis claſſique ne invectum quidem ſufficeret. Tandem majore gratia quam venerat, claſſis dimiſſa eſt. annona haud multum laxaverat: quia remoto maritimo præſidio, ſubvehi frumentum non poterat. Ejuſdem æſtatis exitu M. Marcellus ex Sicilia provincia quum ad urbem veniſſet, à C. Calpurnio Prætore ſenatus ei ad ædem Bellonæ datus eſt. ibi quum de rebus à ſe geſtis diſſeruiſſet, queſtus leniter, non ſuam magis quam militum vicem, quod provincia confecta exercitum deportare non licuiſſet, poſtulavit, ut triumphanti urbem inire liceret. id non impetravit. Quum multis verbis actum eſſet, *Utrum minus conveniret, cujus nomine abſentis ob res proſpere ductu ejus geſtas ſupplicatio decreta foret, & Diis immortalibus habitus honos, ei præſenti negare triumphum: an quem tradere exercitum ſucceſſori juſſiſſent, (quod niſi manente in provincia bello non decerneretur) eum quaſi debellato, triumphare: quum exercitus teſtis meriti atque immeriti triumphi abeſſet*; medium viſum, ut ovans urbem iniret. Tribuni plebis ex auctoritate ſenatus ad populum tulerunt, ut M. Marcello, quo die urbem ovans iniret, imperium eſſet. Pridie quam urbem iniret, in monte Albano triumphavit. inde ovans multam præ ſe prædam in urbem intulit. Cum ſimulachro captarum Syracuſarum, catapultæ baliſtæque, & alia omnia inſtrumenta belli lata, & pacis diuturnæ regiæque opulentiæ ornamenta, argenti æriſque fabrefacta vaſa: & alia ſupellex, pretioſaque veſtis, & multa nobilia ſigna, quibus inter primas Græciæ urbes Syracuſæ ornatæ fuerant. Punicæ quo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

que victoriæ ſignum, octo ducti elephanti. Et non minimum fuere ſpectaculum cum coronis aureis præcedentes Soſis Syracuſanus, & Mericus Hiſpanus. quorum altero duce nocturno Syracuſas introitum erat: alter Naſum, quodque ibi præſidii erat, prodiderat. His ambobus civitas data, & quingenta jugera agri. Soſidi in agro Syracuſano, qui aut regius, aut hoſtium populi Romani fuiſſet, & ædes Syracuſis cujus vellet, eorum, in quos belli jure animadverſum eſſet: Merico, Hiſpaniſque, qui cum eo tranſierant, urbs agerque in Sicilia, ex iis, qui à populo Romano defeciſſent, juſſa dari. Id M. Cornelio mandatum, ut ubi ei videretur, urbem agrumque eis aſſignaret. In eodem agro Belligeni, per quem illectus ad tranſitionem Mericus erat, quadringenta jugera agri decreta. Poſt profectionem ex Sicilia Marcelli, Punica claſſis, octo millia peditum, tria Numidarum equitum expoſuit. Ad eos Murgantinæ deſciverunt terræ. ſecutæ defectionem earum Hybla & Macella ſunt, & ignobiliores quædam aliæ. Et Numidæ, præfecto Mutine, vagi per totam Siciliam, ſociorum populi Romani agros urebant. Super hæc exercitus Romanus iratus, partim quod cum imperatore non devectus ex provincia eſſet, partim quod in oppidis hibernare vetiti erant, ſegni fungebantur militia: magiſque eis auctor ad ſeditionem, quam animus deerat. Inter has difficultates M. Cornelius prætor, & militum animos, nunc conſolando, nunc caſtigando, ſedavit, & civitates omnes quæ defecerant, in deditionem redegit: atque ex his Murgantiam Hiſpanis, quibus urbs agerque debebatur, ex

Senatus-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Senatusconſulto tribuit. Conſules quum ambo Appuliam provinciam haberent, minuſq; jam terroris à Pœnis & Annibale eſſet, ſortiri juſſi Appuliam Macedoniamque provincias. Sulpicio Macedonia evenit, iſque Lævino ſucceſſit. Fulvius Romam comitiorum cauſſa accerſitus, quum comitia conſulibus rogandis haberet, prærogativa centuria juniorum declaravit T. Manlium Torquatum, & T. Otacilium. Manlius qui præſens erat, gratulandi cauſſa quum turba coiret, nec dubius eſſet conſenſus populi, magna circumfuſus turba ab tribunal conſulis venit: petitque ut pauca ſua verba audiret, centuriamque, quæ tuliſſet ſuffragium, revocari juberet. Erectis omnibus exſpectatione quidnam poſtulaturus eſſet, oculorum valetudinem excuſavit. *Impudentem & gubernatorem & imperatorem eſſe, qui, quum alienis oculis ei omnia agenda ſint, poſtulet ſibi aliorum capita ac fortunas committi. proinde ſi videretur, & redire in ſuffragium centuriam juniorum juberet, & meminiſſet in conſulibus creandis belli, quod in Italia ſit, temporumque Reipublicæ. Vix dum requieſcere aures à ſtrepitu & tumultu hoſtili, quo paucos ante menſes aſſederint prope mœnia Romana.* Poſt hæc quum centuria frequens ſucclamaſſet, nihil ſe mutare ſententiæ; eoſdemq; conſules dicturos eſſe; tum Torquatus, *Neque veſtros*, inquit, *mores conſul ferre potero, neque vos imperium meum. Redite in ſuffragium, & cogitate bellum Punicum in Italia, & hoſtium ducem Annibalem eſſe.* Tum centuria & auctoritate mota viri, & admirantium circa fremitu, petit à conſule, ut centuriam ſeniorum citaret. Velle ſeſe cum majoribus natu colloqui, & ex auctoritate eo-

rum conſules dicere. Citatis centuriæ ſenioribus, datum ſecreto in Ovili cum his colloquendi tempus. Seniores de tribus conſulendum, dixerunt, eſſe, duobus jam plenis honorum, Q. Fabio, & M. Marcello, & ſi utique novum aliquem adverſus Pœnos conſulem creari vellent, M. Valerium Lævinum egregie adverſus Philippum regem terra marique res geſſiſſe. Ita de tribus conſultatione data, ſenioribus dimiſſis, juniores ſuffragium ineunt. M. Claudium Marcellum fulgentem tum Sicilia domita, & M. Valerium abſentem conſules dixerunt. auctoritatem prærogativæ omnes centuriæ ſecutæ ſunt. Eludant nunc, antiqua admirantes. non equidem ſi qua ſit ſapientium civitas, quam docti fingunt magis quam norunt, aut principes graviores temperantioreſq; à cupidine imperii, aut multitudinem melius moratam cenſeam fieri poſſe. Centuriam verò juniorum ſeniores conſulere voluiſſe, quibus imperium ſuffragio mandaret; vix ut veriſimile ſit, parentum quoque hoc ſeculo vilis leviſque apud liberos auctoritas fecit. Prætoria inde comitia habita. P. Manlius Volſo, & L. Manlius Acidinus, & C. Lætorius, & L. Cincius Alimentus creati ſunt. Forte ita incidit, ut comitiis perfectis nunciaretur, T. Otacilium, quem T. Manlio, niſi interpellatus ordo comitiorum eſſet, collegam abſentem daturus fuiſſe videbatur populus; mortuum in Sicilia eſſe. Ludi Apollinares & priore anno fuerant, & eo anno ut fierent, referente Calpurnio Prætore, ſenatus decrevit, ut in perpetuum voverentur. Eodem anno prodigia aliquot viſa nunciataque ſunt. In æde Concordiæ Victoria

quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

quæ in culmine erat, fulmine icta decuſſaque ad Victorias quæ in antefixis erant, hæſit: neque inde procidit. Et Anagniæ & Fregellis nunciatum eſt, murum portaſque de cœlo tactas. & in foro Sudortano ſanguinis rivos per diem totum fluxiſſe, & Ereti lapidibus pluiſſe, & Reate mulam peperiſſe. Et prodigia hoſtiis majoribus ſunt procurata, & obſecratio in unum diem populo indicta, & novendiale ſacrum. Sacerdotes publici aliquot eo anno mortui ſunt, novique ſuffecti: in locum M. Æmilii Numidæ decemviri ſacrorum, M. Æmilius Lepidus: in locum M. Pomponii Mathonis pontificis, C. Livius: in locum Sp. Carvilii maximi auguris, M. Servilius. T. Otacilius Craſſus pontifex quia exacto anno mortuus erat, ideo nominatio in locũ ejus non eſt facta. C. Claudius flamen Dialis, quod exta perperam dederat, flaminio abiit. Per idem tempus M. Valerius Lævinus, tentatis prius per ſecreta colloquia principum animis, ad indictum ante ad ipſum concilium Ætolorum claſſe expedita venit. Vbi quum Syracuſas Capuamque captas in fidem, in Italiaque rerum ſecundarum ſucceſſum oſtentaſſet, adjeciſſetque, *jam inde à majoribus traditum morem Romanis colendi ſocios, ex quibus alios in civitatem atque æquum ſecum jus accepiſſent, alios in ea fortuna haberent, ut ſocii eſſe quam cives mallent; Ætolos eo in majore futuros honore, quod gentium tranſmarinarum in amicitiam primi veniſſent. Philippum eis & Macedonas graves accolas eſſe, quorum ſe vim ac ſpiritus etiam fregiſſe: & eo redactos eſſe, ut non his modo urbibus quas per vim ademiſſent Ætolis, excedant: ſed ipſam Macedoniam in-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

feſtam habeant. Et Acarnanas, quos ægre ferrent Ætoli à corpore ſuo diremptos, reſtituturum ſe in antiquam formulam juriſque ac ditionis eorum. Hæc dicta promiſſaque ab Romano imperatore, Scopas, qui tum prætor gentis erat, & Dorimachus princeps Ætolorum affirmaverunt auctoritate ſua; minore cum verecundia & majore cum fide vim majeſtatemque populi Romani extollentes. maxime tamen ſpes potiundæ movebat Acarnaniæ. Igitur conſcriptę conditiones quibus in amicitiam ſocietatemque populi Romani venirent: additumque, *ut ſi placeret, vellentque eodem jure amicitiæ Elei, Lacedæmoniique, & Attalus & Pleuratus & Scerdiletus eſſent.* (Aſiæ Attalus, hi Illyriorum reges.) *Bellum ut extemplo Ætoli cum Philippo terra gererent. Navibus ne minus viginti quinqueremibus adjuvaret Romanus. Urbium Corcyratenus ab Ætolia incipienti ſolum tectaque, & muri cum agris, Ætolorum: alia omnis præda populi Romani eſſet. Darentque operam Romani, ut Acarnaniam Ætoli haberent. Si Ætoli pacem cum Philippo facerent, fœderi adſcriberent. ita ratam eorum pacem, ſi Philippus arma ab Romanis ſociiſque, quique eorum ditionis eſſent, abſtinuiſſet. Item ſi populus Romanus fœdere jungeretur regi, ut caveret, ne jus ei belli inferendi Ætolis ſociiſque eorum eſſet.* Hæc convenerunt, conſcriptaque biennio poſt, Olympiæ ab Ætolis, in Capitolio ab Romanis, ut teſtata ſacratis monumentis eſſent, ſunt poſita. Moræ cauſſa fuerant retenti Romæ diutius legati Ætolorum. Nec tamen impedimento id rebus gerendis fuit. & Ætoli extemplo moverunt adverſus Philippum bellum, & Lævinus Zacynthum (parva

inſul

inſula eſt propinqua Ætoliæ: urbem unam eodem quo ipſa eſt nomine habet) eam præter arcem vi cepit, & Oeniada Naxumque Acarnanum, captas, Ætolis contribuit. Philippum quoque ſatis implicatum bello finitimo ratus, ne Italiam Pœnoſque & pacta cum Annibale poſſet reſpicere; Corcyram ipſe ſe recepit. Philippo Ætolorum defectio Pellæ hibernanti allata eſt. itaque quia primo vere moturus exercitum in Græciam erat, Illyrios finitimaſque ei urbes alieno metu quietas ut Macedonia haberet, expeditionem ſubitam in Oricinorum atque Apolloniatum fines fecit: egreſſoſque Apolloniatas cum magno terrore atque pavore compulit intra muros. Vaſtatis proximis Illyriis, in Pelagoniam eadem celeritate vertit iter: inde Dardanorum urbem ſitam in Macedonia, tranſitu Dardanis facturam, cepit. His raptim actis, memor Ætolici junctique cum eo Romani belli, per Pelagoniam, & Nymphæum, & Boleam, in Theſſaliam deſcendit. Ad bellum ſecum adverſus Ætolos capeſſendum incitari poſſe homines credebat: & relicto ad fauces Theſſaliæ Perſeo cum quatuor millibus armatorum ad arcendos aditu Ætolos, ipſe priuſquam majoribus occuparetur rebus, in Macedoniam atque inde in Thraciam exercitum ad Medos eduxit. Incurrere ea gens in Macedoniam ſolita erat; ubi regem occupatum externo bello, ac ſine præſidio eſſe regnum ſenſiſſet. Ad Phragandas igitur vaſtare agros, & urbem Iamphorinam, caput arcemque Medicæ, oppugnare cœpit. Scopas, ubi profectum in Thraciam regem occupatumque ibi bello audivit, armata omni juventute Ætolorum, bellum inferre

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ferre Acarnaniæ parat. Adverſus quos Acarnanum gens & viribus impar, & jam mœnia Oeniadon Naxumque amiſſa cernens, Romanaque inſuper arma ingruere, ira magis inſtruit quam conſilio bellum. Conjugibus liberiſque & ſenioribus ſupra ſexaginta annos in propinquam Epirum miſſis, ab quindecim ad ſexaginta annos conjurant, niſi victores, ſe non redituros. Qui victus acie exceſſiſſet, eum ne quis urbe, tecto, menſa, lare reciperet; diram execrationem in populares, obteſtationem quam ſanctiſſimam potuerũt, adverſus hoſpites compoſuerunt. precatique ſimul Epirotas ſunt, ut qui ſuorum in acie cecidiſſent, eos uno tumulo contegerent, adhiberentque humatis titulum: HIC SITI SVNT ACARNANES, QVI ADVERSVS VIM ATQVE INIVRIAM ÆTOLORVM PRO PATRIA PVGNANTES, MORTEM OPPETIERVNT. Per hæc incitatis animis, caſtra in extremis finibus ſuis obviam hoſti poſuerunt. nunciis ad Philippũ miſſis, quanto res in diſcrimine eſſet, omittere Philippum id, quod in manibus erat, coegerunt bellum; Iamphorina per deditionem recepta, & proſpero alio ſucceſſu rerum. Ætolorum impetum tardaverat primò conjurationis fama Acarnanicæ: deinde auditus Philippi adventus, regredi etiam in intimos coegit fines. Nec Philippus quamquam ne opprimerentur Acarnanes, itineribus magnis ierat; ultra Clinen eſt progreſſus. inde quum audiſſet reditum Ætolorum ex Acarnania, & ipſe Pellam rediit. Lævinus veris principio, à Corcyra profectus navibus; ſuperato Leucate promontorio, quum veniſſet Naupactum, Anticyram inde ſe petiturum edixit, ut præſto ibi

Scopas

Scopas Ætolique eſſent. Sita Anticyra eſt in Locride læva parte ſinum Corinthiacum intrantibus. breve terra iter eo, brevis navigatio ab Naupacto eſt. Tertio ferme poſt die utrimque oppugnari cœpta eſt. Gravior à mari oppugnatio erat: quia & tormenta machinæque omnis generis in navibus erant, & Romani inde oppugnabant. Itaque intra paucos dies recepta urbs per deditionem, Ætolis traditur. præda ex pacto Romanis ceſſit. Literæ Lævino redditæ, conſulem eum abſentem declaratum, & ſucceſſorem venire P. Sulpicium. ceterum diuturno ibi morbo implicitus, ſerius ſpe omnium Romam venit. M. Marcellus quum Idibus Martiis conſulatum iniſſet, ſenatum eo die, moris modo cauſſa, habuit: profeſſus, *nihil ſe, abſente collega, neque de Republica neque de provinciis acturum. Scire ſe, frequentes Siculos prope urbem in villis obtrectatorum ſuorum eſſe. quibus tantum abeſſe, ut per ſe non liceat palam Romæ crimina edita fictaque ab inimicis vulgare; ut ni ſimularent aliquem ſibi timorem abſente collega dicendi de conſule eſſe, ipſe eis extemplo daturus ſenatum fuerit. Ubi quidem collega veniſſet, non paſſurum quicquam prius agi, quam Siculi in ſenatum introducantur. Delectum prope à M. Cornelio per totam Siciliam habitum, ut quamplurimi queſtum de ſe Romam venirent. eundem literis falſis urbem impleſſe, bellum in Sicilia eſſe, ut ſuam laudem minuat.* Moderati animi gloriam eo die adeptus conſul, ſenatum dimiſit, ac prope juſtitium omnium rerum futurum videbatur, donec alter conſul ad urbem veniſſet. Ocium, ut ſolet, excitavit plebis rumores: *belli diuturnitate, &*

vaſtatos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

vaſtatos agros circa urbem, qua infeſto agmine iſſet Annibal, & exhauſtam delectibus Italiam, & pro republica Cannis exercitus cæſos querebantur, & conſules bellicoſos ambos, viros acres nimis & feroces creatos: qui vel in pace tranquilla bellum excitare poſſent, nedum in bello reſpirare civitatem forent paſſuri. Interrupit hos ſermones nocte, quæ pridie Quinquatrus fuit, pluribus ſimul locis circa forum incendium ortum. eodem tempore ſeptem tabernæ, quæ poſtea quinque, & argentariæ, quæ nunc novæ appellantur, arſere. Comprehenſa poſtea privata ædificia: neque enim tum baſilicæ erant: comprehenſæ latumiæ, forumque piſcatorium, & atrium regium. Ædes Veſtæ vix defenſa eſt tredecim maxime ſervorum opera, qui in publicum redempti, ac manumiſſi ſunt. nocte ac die continuatum incendium fuit. Nec ulli dubium erat, humana id fraude factum eſſe, quod pluribus ſimul locis, & iis diverſis, ignes coorti eſſent. Ita conſul ex auctoritate ſenatus pro concione edixit, qui, quorum opera id conflatum incendium, profiteretur, præmium fore, libero pecuniam, ſervo libertatem. Eo præmio inductus Campanorum Calaviorum ſervus (Mannus ei nomen erat) indicavit, *dominos, & quinque præterea juvenes nobiles Campanos, quorum parentes à Q. Fulvio ſecuri percuſſi erant, id incendium feciſſe; vulgoque facturos alia, ni comprehendantur.* Comprehenſi, familiæque eorum. & primo elevabatur index, indiciumque: pridie eum verberibus caſtigatum ab dominis diſceſſiſſe, per iram ac levitatem ex re fortuita crimen commentum. ceterum ut coram coarguebantur, & quæſtio ex miniſtris faci-

facinoris foro medio haberi cœpta eſt, faſſi omnes, atque in dominos ſervoſque conſcios animadverſum eſt. indici libertas data, & viginti millia æris. Conſuli Lævino Capuam prætereunti circumfuſa multitudo Campanorum eſt, obſecrantium cum lacrimis, ut ſibi Romam ad ſenatum ire liceret, oratum, ſi qua miſericordia tandem flecti poſſent, ne ſe ad ultimum perditum irent, nomenque Campanorum à Q. Flacco deleri ſinerent. Flaccus, *ſibi privatam ſimultatem cum Campanis, negare, ullam eſſe: publicas inimicitias & hoſtiles eſſe, & futuras, quoad eo animo in populum Romanum eſſe ſciret. nullam enim in terris gentem eſſe, nullum infeſtiorem populum nomini Romano. Ideo ſe mœnibus incluſos tenere eos: quia ſi qui evaſiſſent aliqua, velut feras beſtias per agros vagari, & laniare, & trucidare quodcumque obvium detur. Alios ad Annibalem transfugiſſe; alios ad Romam incendendam profectos. inventurum in ſemiuſto foro conſulem veſtigia ſceleris Campanorum. Veſtæ ædem perditam, & æternos ignes, & conditum in penetrali fatale pignus imperii Romani. Se minime cenſere tutum eſſe, Campanis poteſtatem intrandi Romana mœnia fieri.* Lævinus, Campanos jurejurando à Flacco adactos, quinto die quam à ſenatu reſponſum accepiſſent, Capuam redituros, ſequi ſe Romam juſſit. Hac circumfuſus multitudine, ſimul Siculis obviam egreſſis, Siculiſque Romam præbuit: clariſſimarum urbium excidio celeberrimis viris victos bello accuſatores in urbem adducens. De Republica tamen primum ac de provinciis ambo conſules ad ſenatum retulere. Ibi Lævinus, quo in ſtatu Macedonia, Græcia, Ætoli, Acar-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Acarnanes Locrique eſſent, quaſque ibi res ipſe egiſſet terra marique expoſuit. Philippum inferentem bellũ Ætolis in Macedoniam retro ab ſe compulſum, ad intima penitus regni abiiſſe, legionemque inde deduci poſſe. claſſem ſatis eſſe ad arcendum Italia regem. Hæc de ſe, deque provincia cui præfuerat. Conſulum de provinciis communis relatio fuit. decrevere Patres, *Ut alteri conſulum Italia bellumque cum Annibale, provincia eſſet: alter claſſem, cui T. Otacilius præfuiſſet, Siciliamque provinciam cum L. Cincio prætore obtineret.* Exercitus eis duo decreti, quæ in Etruria Galliaque eſſent: eæ quatuor erant legiones. urbanæ duæ ſuperioris anni Etruriam; duæ, quibus Sulpicius conſul præfuiſſet, in Galliam mitterentur. Galliæ & legionibus præeſſet, quem conſul, cujus Italia provincia eſſet, præfeciſſet. In Etruriam C. Calpurnius poſt præturam, prorogato in annum imperio, miſſus: & Q. Fulvio Capua provincia decreta, prorogatumque in annum imperium. Exercitus civium ſociorumque minui juſſus, ut ex duabus legionibus una legio, quinque millia peditum, & trecenti equites eſſent: dimiſſis qui plurima ſtipendia haberent: & ſociorum ſeptem millia peditum, & trecenti equites relinquerentur: eadem ratione ſtipendiorum habita in veteribus militibus dimittendis. Cn. Fulvio Conſuli ſuperioris anni, nec de provincia Appulia, nec de exercitu quem habuerat, quicquam mutatum. tantum in annum prorogatum imperium eſt. P. Sulpicius collega ejus omnem exercitum, præter ſocios navales, juſſus dimittere eſt. Item ex Sicilia exercitus, cui M. Cornelius præeſſet, ubi conſul in provinciam

ciam veniſſet, dimitti juſſus. L. Cincio Prætori ad obtinendam Siciliam, Cannenſes milites dati; duarum inſtar legionum. Totidem legiones in Sardiniam P. Manlio Volſoni Prætori decretæ: quibus L. Cornelius in eadem provincia priore anno præfuerat. Vrbanas legiones ita ſcribere conſules juſſi, ne quem militem facerent, qui in exercitu M. Claudii, M. Valerii, Fulviique fuiſſent: neve eo anno plures quam una & viginti Romanæ legiones eſſent. His ſenatusconſultis perfectis, ſortiti provincias conſules. Sicilia & claſſis Marcello, Italia cum bello adverſus Annibalem Lævino evênit. Quæ ſors, velut iterum captis Syracuſis, ita exanimavit Siculos exſpectatione ſortis in conſulum conſpectu ſtantes, ut comploratio eorum flebileſque voces, & extemplo oculos hominum converterent, & poſtmodum ſermones præbuerint. Circumibant enim ſenatum cum veſte ſordida, affirmantes, *ſe non modo ſuam quiſque patriam, ſed totam Siciliam relicturos, ſi eo Marcellus iterum cum imperio rediſſet. Nullo ſuo merito eum ante implacabilem in ſe fuiſſe: quid iratum, quod Romam de ſe queſtum veniſſe Siculos ſciat, facturum? Obrui Ætna ignibus, aut mergi freto, ſatius illi inſulæ eſſe, quam velut dedi noxæ inimico*. Hæ Siculorum querelæ, per domos primum nobilium circumlatæ, celebratæque ſermonibus, quos partim miſericordia Siculorum, partim invidia Marcelli excitabat, in ſenatum etiam pervenerunt. Poſtulatum à conſulibus eſt, ut de permutandis provinciis ſenatum conſulerent. Marcellus, *ſi jam auditi ab ſenatu Siculi eſſent, aliam forſitan futuram fuiſſe ſententiam ſuam*, dicere. *nunc ne quis timore frænari*

frænari eos dicere poſſet, quo minus de eo libere querantur, in cujus poteſtate mox futuri ſint. Si collegæ nihil interſit, mutare ſe provinciam paratum eſſe. Deprecari ſenatus præjudicium. *nam quum extra ſortem collegæ optionem dare provinciæ iniquum fuerit, quanto majorem injuriam, immo contumeliam eſſe, ſortem ſuam ad eum transferri?* Ita ſenatus, quum quid placeret, magis oſtendiſſet, quam decreviſſet, dimittitur. inter ipſos conſules permutatio provinciarum, rapiente fato Marcellum ad Annibalem, facta eſt: ut ex quo primus adverſæ pugnæ gloriam ceperat, in ejus laudem poſtremus Romanorum imperatorum, proſperis tum maxime bellicis rebus, caderet. Permutatis provinciis, Siculi in ſenatum introducti, multa de Hieronis regis fide perpetua erga populum Romanum verba fecerunt, in gratiam publicam avertentes, *Hieronymum ac poſtea Hippocratem & Epicidem tyrannos, quum ob alia, tum propter defectionem ab Romanis ad Annibalem, inviſos fuiſſe ſibi. ob eam cauſſam & Hieronymum à principibus juventutis prope publico conſilio interfectum: & in Epicidis Hippocratiſque cædem ſeptuaginta nobiliſſimorum juvenum conjurationem factam: quos Marcelli mora deſtitutos, quia ad prædictum tempus exercitum ad Syracuſas non admoviſſet, indicio facto, omnes ab tyrannis interfectos. Eam quoque Hippocratis atque Epicidis tyrannidem, Marcellum excitaſſe; Leontinis crudeliter direptis. Nunquam deinde principes Syracuſanorum deſiſſe ad Marcellum tranſire: pollicerique, ſe urbem, quum vellet, ei tradituros: ſed eum primo vi capere maluiſſe. dein quum i neq; terra, neque mari, omnia expertus, potuiſſet*

aucto

uctores traditarum Syracuſarum fabrum æra-
ium Soſin, & Mericum Hiſpanum, quam princi-
es Syracuſanorum habere, toties id nequiquam ul-
ro offerentes, præoptaſſe: quo ſcilicet juſtiore de
auſſa vetuſtiſsimos ſocios populi Romani trucida-
et, ac diriperet. Si non Hieronymus ad Anniba-
m defeciſſet, ſed populus Syracuſanus & ſenatus,
portas Marcello Syracuſani publice, & non op-
reſsis Syracuſanis, tyranni eorum Hippocrates &
picides, clauſiſſent, ſi Carthaginienſium animis
ellum cum populo Romano geſsiſſent; quid ultra
uam quod fecerit, niſi ut deleret Syracuſas, facere
oſtiliter Marcellum potuiſſe? Certe præter mœnia
r tecta exhauſta urbis, & refracta Deûm delubra,
)iis ipſis ornamentiſque eorum ablatis, nihil reli-
tum Syracuſis eſſe. Bona quoque multis adempta:
a ut ne nudo quidem ſolo, reliquiis dereptæ for-
unæ, alere ſeſe ac ſuos poſſent. Orare ſe Patres Con-
riptos, ut ſi nequeant omnia, ſaltem quæ compa-
eant cognoſcique poſsint, reſtitui dominis jubeant.
'alia conqueſtos quum excedere templo, ut
e poſtulatis eorum Patres conſuli poſſent,
ævinus juſſiſſet, *Imo maneant*, inquit Mar-
ellus, *ut coram his reſpondeam: quando ea con-*
itione pro vobis, Patres Conſcripti, bella gerimus,
t victos armis accuſatores habeamus. Duæ captæ
oc anno urbes Capua Fulvium reum, Marcellum
yracuſæ habeant. Reductis in curiam legatis,
um conſul, *Non adeo majeſtatis*, inquit, *po-*
uli Romani imperiique hujus oblitus ſum, Patres
onſcripti, ut ſi de meo crimine ambigeretur, con-
ul dicturus cauſſam, accuſantibus Græcis, fue-
im. Sed non quid ego fecerim, in diſquiſitionem
enit, (quem, quicquid in hoſtibus feci, jus belli
efendit) ſed quid iſti pati debuerint. qui ſi non
fuerunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

fuerunt hoſtes, nihil intereſt, nunc, an vivo Hierone Syracuſas violaverim. Sin autem deſciverunt, legatos noſtros ferro atque armis petierunt, urbem ac mœnia clauſerunt, exercitumque Carthaginienſium adverſus nos tutati ſunt; quis paſſos eſſe hoſtilia, quum fecerint, indignatur? Tradentes urbem principes Syracuſanorum, averſatus ſum: Soſin, & Mericum Hiſpanum, quibus tantam rem crederem, potiores habui. Non eſtis extremi Syracuſanorum, quippe qui aliis humilitatem objiciatis. Quis eſt veſtrûm, qui ſe mihi portas aperturum, qui armatos milites meos in urbem accepturum promiſerit? Odiſtis, & execramini eos qui fecerunt, & ne hic quidem contumeliis in eos dicendis parcitis: tantum abeſt, ut & ipſi tale quicquam facturi fueritis. Ipſa humilitas eorum, Patres Conſcripti, quam iſti objiciunt, maximo argumento eſt, me neminem, qui navatam operam Reipublicæ noſtræ velit, averſatum eſſe. Et antequam obſiderem Syracuſas, nunc legatis mittendis, nunc ad colloquium eundo, tentavi pacem: & poſteaquam neque legatos violandi verecundia erat, nec mihi ipſi congreſſo ad portas cum principibus reſponſum dabatur; multis terra marique exhauſtis laboribus, tandem vi atque armis Syracuſas cepi. Quæ captis acciderint, apud Annibalem & Carthaginienſes, victoſque juſtius, quam apud victoris populi Romani ſenatum, quererentur. Ego, Patres Conſcripti, Syracuſas ſpoliatas ſi negaturus eſſem, numquam ſpoliis earum urbem Romam exornarem. quæ autem ſingulis victor aut ademi aut dedi; quum belli jure, tum ex cujuſque merito, ſatis ſcio me feciſſe. Ea vos rata habeatis, Patres Conſcripti, necne, magis Reipublicæ intereſt, quam mea. Mea quippe fides exſoluta eſt: ad Rempublicam pertinet, ne acta mea reſcin-

eſcindendo, alios in poſterum ſegniores duces facia-s. Et quoniam coram, & Siculorum, & mea ver-a audiſtis, Patres Conſcripti; ſimul templo exce-emus, ut me abſente liberius conſuli ſenatus poſ-it. Ita dimiſſis Siculis, & ipſe in Capitolium ad electum diſceſſit. Conſul alter de poſtulatis iculorum ad Patres retulit. Ibi quum diu de ntentiis certatum eſſet, & magna pars ſena-us, principe ejus ſententiæ T. Manlio Torqua-o, *cum tyrannis bellum gerendũ fuiſſe*, cenſerent, *oſtibus & Syracuſanorum & populi Romani: & rbem recipi, non capi: & receptam legibus anti-uis & libertate ſtabiliri, non feſſam miſeranda ervitute bello affligi. Inter tyrannorum & ducis Romani certamina, præmium victoris in medio po-itam urbem pulcherrimam ac nobiliſſimam periiſ-e; horreum atq; ærarium quondam populi Romani: ujus munificentia ac donis multis tempeſtatibus, oc denique ipſo Punico bello adjuta ornataque Reſ-ublica eſſet. Si ab inferis exiſtat rex Hiero, fidiſ-imus imperii Romani cultor, quo ore aut Syracu-as, aut Romam ei oſtendi poſſe? quum, ubi ſemiru-am ac ſpoliatam patriam reſpexiſſet, ingrediens Romam in veſtibulo urbis, prope in porta, ſpolia pa-riæ ſuæ viſurus ſit?* Hæc taliaque quum ad in-idiam conſulis miſerationemque Siculorum dicerentur, mitius tamen decreverunt Patres cauſſa Marcelli. *Quæ is gerens bellum victor-que egiſſet, rata habenda eſſe. in reliquum curæ enatui fore rem Syracuſanam, mandaturoſque onſuli Lævino, quoad ſine jactura Reipublicæ fieri oſſet, fortunis ejus civitatis conſuleret.* Miſſis duobus ſenatoribus in Capitolium ad conſu-em, uti rediret in curiam, & introductis Sicu-is, ſenatusconſultum recitatum eſt. legatique

benigne

benigne appellati ac dimiſſi, ad genua ſe Mar-
celli conſulis projecerunt, obſecrantes, *ut quæ
deplorandæ ac levandæ calamitatis cauſſa dixiſ-
ſent, veniam eis daret, & in fidem, & clientelam ſe
urbemque Syracuſas acciperet*. poſt hæc conſul
clementer appellatos eos dimiſit. Campanis
deinde ſenatus datus eſt, quorum oratio miſe-
rabilior, cauſſa durior erat. neque enim meri-
tas pœnas negare poterant, nec tyranni erant,
in quos culpam conferrent: ſed ſatis penſum
pœnarum, tot veneno abſumptis, tot ſecuri
percuſſis ſenatoribus, credebant. *Paucos nobi-
lium ſuperſtites eſſe, quos nec ſua conſcientia, ut
quicquam de ſe gravius conſulerent, impulerit, nec
victoris ira capitis damnaverit. eos libertatem ſibi
ſuiſque, & bonorum aliquam partem orare ci-
ves Romanos; affinitatibus pleroſque & propin-
quis jam cognationibus connubio vetuſto junctos.*
Summotis deinde è templo, pauliſper dubita-
tum, an accerſendus à Capua Q. Fabius eſſet.
(mortuus enim poſt captam Claudius conſul
erat) ut coram imperatore qui res geſſiſſet,
ſicut inter Marcellum Siculoſque diſceptatum
fuerat, diſceptaretur: dein, quum M. Attilium,
C. Fulvium fratrem Flacci, legatos ejus, a
Q. Minucium & L. Veturium Philonem, iten
Claudii legatos, qui omnibus gerendis rebu
affuerant, in ſenatu viderent, nec Fulviun
avocari à Capua, nec differri Campanos vel
lent; interrogatus ſententiam M. Attilius Re
gulus, cujus ex iis qui ad Capuam fuerant ma
xima auctoritas erat, *In conſilio*, inquit, *arbi
tror me fuiſſe conſulibus Capua capta. quum quæ
reretur, ecquis Campanorum de Republica noſtr
bene meritus eſſet; duas mulieres compertum eſt
Veſtian*

Veſtiam Oppiam Attellanam Capuæ habitantem, & Fauculam Cluviam, quæ quondam quæſtum corpore feciſſet; illam quotidie ſacrificaſſe pro ſalute & victoria populi Romani; hanc captivis egentibus alimenta clam ſuppeditaſſe. Ceterorum omnium Campanorum eundem erga nos animum, quem Carthaginienſium, fuiſſe: ſecurique percuſſos à Q. Fulvio fuiſſe magis, quorum dignitas inter alios, quam quorum culpa eminebat. Per ſenatum agi de Campanis, qui cives Romani ſunt, injuſſu populi non video poſſe. idque & apud majores noſtros in Sutrianis factum eſt, quum defeciſſent: ut M. Antiſtius tribunus plebis prius rogationem ferret, ſciretque plebs, uti ſenatui de Sutrianis ſententiæ dicendæ jus eſſet. Itaque cenſeo cum tribunis plebis agendum eſſe.ut eorum unus pluresve rogationem ferant ad plebem, qua nobis ſtatuendi de Campanis jus fiat. L. Attilius tribunus plebis, ex auctoritate ſenatus plebem in hæc verba rogavit: *Omnes Campani, Attellani, Calatini, Sabatini, qui ſe dediderunt in arbitrium ditionemque populi Romani Fulvio proconſule, quæque una ſecum dediderunt, agrum urbemque, divina humanaque, utenſiliaque, ſive quid aliud dediderunt; de iis rebus quid fieri velitis, vos rogo, Quirites.* Plebs ſic juſſit, *Quod ſenatus maxima pars cenſeat, qui aſſidetis id volumus jubemuſque.* Ex hoc plebiſcito ſenatus conſultus, *Oppiæ Cluviæq; primum bona ac libertatem reſtituit. ſi qua alia præmia petere à ſenatu vellent, venire eas Romam.* Campanis in familias ſingulas decreta facta, quę non operæ precium eſt omnia enumerare. *Aliorum bona publicanda: ipſos liberoſque eorum & conjuges vendendas; extra filias quæ nupſiſſent prius quam in populi Romani poteſtatem venirent. Alios*

in

in vincula condendos, ac de his poſterius conſulendum. Aliorum Campanorum ſummam etiam cenſus diſtinxerunt, publicanda necne bona eſſent; *pecua captiva, præter equos & mancipia, præter puberes virilis ſexus, & omnia quæ ſolo non continerentur, reſtituenda,* cenſuerunt, *dominis. Campanos omnes, Attellanos, Calatinos, Sabatinos, extra quam, qui eorum aut ipſi aut parentes eorum apud hoſtes eſſent, liberos eſſe,* juſſerunt: *ita ut nemo eorum civis Romanus, aut Latini nominis eſſet. neve quis eorum, qui Capuæ fuiſſent, dum portæ clauſæ eſſent, in urbe agrove Campano intra certam diem maneret. Locus, ubi habitarent, trans Tiberim, qui non contingeret Tiberim, daretur. qui nec Capuæ, nec in urbe Campana, quæ à populo Romano defeciſſet, per bellum fuiſſent, eos cis Lirim amnem Romam verſus; qui ad Romanos tranſiſſent prius, quam Annibal Capuam veniret, cis Vulturnum emovendos,* cenſuerunt. *ne quis eorum propius mare quindecim millibus paſſuum agrum ædificiumve haberet. Qui eorum trans Tiberim moti eſſent, ne ipſi poſterive eorum uſpiam pararent, haberentve, niſi in Veiente, aut Sutrino Nepeſinove agro: dum ne cui major, quam quinquaginta jugerum agri modus eſſet. Senatorum omnium, quique magiſtratus Capuæ, Attellæ, Calatiæ geſſiſſent, bona venire Capuæ,* juſſerunt. *libera corpora quæ venundari* placuerat, *Romam mitti, ac Romæ venire. Signa, ſtatuas æneas, quæ capta de hoſtibus dicerentur, quæ eorum ſacra ac profana eſſent, ad pontificum collegium* rejecerunt. Ob hæc decreta mœſtiores aliquanto quam Romam venerant, Campanos dimiſerunt. nec jam Q. Fulvii ſævitiam in ſeſe, ſed iniquitatem Deûm, atque execrabilem fortunam ſuam incuſabant.

Dimiſſis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Dimiſſis Siculis Campaniſque, delectus habitus. ſcripto deinde exercitu, de remigum ſupplemento agi cœptum. in quam rem quum neque hominum ſatis, nec, ex qua pararentur ſtipendiumque acciperent, pecuniæ quicquam ea tempeſtate in publico eſſet; dixerunt conſules, ut privati ex cenſu ordinibuſque, ſicut antea, remiges darent cum ſtipendio cibariiſque dierum triginta. Ad id edictum tantus fremitus hominum tantaque indignatio fuit, ut magis dux, quam materia ſeditioni deeſſet. *Secundum Siculos Campanoſque plebem Romanam perdendam, lacerandamque ſibi conſules ſumpſiſſe. per tot annos tributo exhauſtos, nil reliqui, præter terram nudam ac vaſtam, habere. Tecta hoſtes incendiſſe, ſervos agricultores Rempublicam abduxiſſe: nunc ad militiam parvo ære emendo, nunc remiges imperando. Si quid cui argenti æriſve fuerit, ſtipendio remigum, & tributis annuis ablatum. ſe ut dent quod non habent, nulla vi, nullo imperio cogi poſſe. Bona ſua venderent: in corpora quæ reliqua eſſent, ſævirent. Ne unde redimantur quidem, quicquam ſupereſſe.* Hæc non in occulto, ſed propalam in foro atque oculis ipſorum conſulum ingens turba circumfuſi fremebant: nec eos ſedare conſules, nunc caſtigando, nunc conſolando poterant. Spacium deinde his tribuere ſe, dareque ad cogitandum dixerunt: quo ipſi ad rem inſpiciendam expediendamque uſi ſunt. Senatum poſtero die habuerunt de remigum ſupplemento: ubi quum multa diſſeruiſſent, cur æqua plebis recuſatio eſſet, verterunt orationem eo, ut dicerent, *Privatis id, ſeu æquum, ſeu iniquum onus injungendum eſſe. Nam unde, quum pecunia in ærario non eſſet, paraturos navales ſocios?*

cios? Quomodo autem ſine claßibus, aut Siciliam obtineri, aut Italia Philippum arceri poſſe, aut tuta Italiæ littora eſſe? Quum in hac difficultate rerum conſilium hæreret, ac prope torpor quidam occupaſſet hominum mentes, tum Lævinus conſul, *Magiſtratus ſenatui, & ſenatus populo, ſicut honore præſtet, ita ad omnia quæ dura atque aſpera eſſent, ſubeunda ducem debere eſſe. Si quid injungere inferiori velis, id prius in te ac tuos ſi ipſe juris ſtatueris, facilius omnes obedientes habeas. nec impenſa gravis eſt, quum ex ea plus quam pro virili parte ſibi quemque capere principum vident. Itaque ut claſſem habeat quam ornare volumus, populus Romanus, privatos ſine recuſatione remiges dare nobiſmet ipſis primum imperemus. Aurum, argentum, æs ſignatum omnes ſenatores craſtina die in publicum conferamus: ita ut annulos ſibi quiſque, & conjugi, & liberis, & filio bullam, & quibus uxor filiæve ſunt, ſingulas uncias auri, pondo relinquant argenti. Qui curuli ſella ſederunt, equi ornamenta & libras pondo, ut ſalinum patellamque Deorum cauſſa habere poßint. ceteri ſenatores libram argenti tantum, æris ſignati quina in ſingulos patres familiæ relinquamus. Ceterum omne aurum, argentum, æs ſignatum, ad triumviros menſarios extemplo deferamus; nullo ante ſenatuſconſulto facto: ut voluntaria collatio, & certamen adjuvandæ Reipublicæ excitet ad æmulandum animos primum equeſtris ordinis, dein reliquæ plebis. hanc unam viam, multa inter nos collocuti, conſules invenimus. Ingredimini Diis bene juvantibus. Reſpublica incolumis & privatas res facile ſalvas præſtat. publica prodendo, tua nequicquam ſerves.* In hæc tanto animo conſenſum eſt, ut gratię ultro conſulibus agerentur. ſe-

natu

natu inde miſſo, pro ſe quiſque aurum, argentum & res in publicum conferunt: tanto certamine injecto, ut prima inter primos nomina ſua vellent in publicis tabulis eſſe; ut nec triumviri accipiendo, nec ſcribæ referendo ſufficerent. Hunc conſenſum ſenatus equeſter ordo eſt ſecutus: equeſtris ordinis plebs. ita ſine edicto, ſine cohortatione magiſtratus, nec remige in ſupplementum, nec ſtipendio Reſpublica eguit: paratiſque omnibus ad bellum, conſules in provincias profecti ſunt. Neque aliud magis tempus belli fuit, quo Carthaginienſes Romanique pariter variis caſibus immiſtis, magis in ancipiti ſpe ac metu fuerint. Nam Romanis & provinciis, hinc in Hiſpania adverſæ res, hinc proſperæ in Sicilia, luctum & lætitiam miſcuerant: & in Italia, quum Tarentum amiſſum damno & dolori, tum arx cum præſidio retenta præter ſpem gaudio fuit: & terrorem ſubitum pavoremque urbis Romæ obſeſſæ & oppugnatę, Capua poſt dies paucos capta in lętitiam vertit. Transmarinæ quoque res quadam vice penſatæ. Philippus hoſtis tempore haud ſatis opportuno factus: Ætoli novi adſciti ſocii, Attaluſque Aſiæ rex, jam velut deſpondente fortuna Romanis imperium orientis. Carthaginienſes quoque Capuam amiſſam, & Tarentum captum æquabant: & ut ad mœnia urbis Romæ nullo prohibente ſe perveniſſe in gloria ponebant, ita pigebat irriti incœpti: pudebatque adeo ſe ſpretos, ut ſedentibus ipſis ad Romana mœnia, alia porta exercitus Romanus in Hiſpaniam duceretur. Ipſæ quoque Hiſpaniæ quo propius ſpem venerant, tantis duobus ducibus exercitibuſque cæſis, debellatum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ibi, ac pulſos inde Romanos eſſe; eo plus, ab L. Martio tumultuario duce ad vanum & irritũ victoriam redactam eſſe, indignationis præbebant. Ita æquante fortuna, ſuſpenſa omnia utrimque erant: integra ſpe, integro metu, velut illo tempore primũ bellum inciperent. Annibalem ante omnia angebat, quod Capua pertinacius oppugnata ab Romanis, quam deféſa ab ſe, multorum Italię populorum animos averterat: quos neque omnes tenere præſidiis, niſi vellet in multas parvaſque partes carpere exercitum, quod minime tum expediebat, poterat: nec deductis præſidiis ſpei liberã vel obnoxiam timori ſociorum relinquere fidem. Præceps in avaritiam & crudelitatem animus, ad ſpolianda, quę tueri nequibat, ut vaſtata hoſti relinquerentur, inclinavit. Id fœdum cõſilium, quum incœpto, tunc etiam exitu fuit. neque enim indigna patientium modo abalienabantur animi, ſed ceterorum etiam. quippe ad plures exemplũ, quam calamitas, pertinebat. Nec conſul Romanus tentandis urbibus, ſicunde ſpes aliqua ſe oſtendiſſet, deerat. Salapiæ principes erant, Daſius & Blaſius: Daſius Annibali amicus, Blaſius quantum ex tuto poterat, rem Romanam fovebat: & per occultos nuncios ſpem proditionis fecerat Marcello, ſed ſine adjutore Daſio res tranſigi non poterat. Multum ac diu cunctatur, & tum quoque magis inopia conſilii potioris, quam ſpe effectus, Daſium appellabat. at ille quum ab re adverſus, tum æmulo potentatus inimicus, rem Annibali aperit. Accerſito utroque, Annibal quum pro tribunali quædam ageret, mox de Blaſio cogniturus, ſtarentque ſummoto populo accuſator & reus: Blaſius de proditione Daſium

Daſium appellabat. Enimuero ille, velut in manifeſta re, exclamat, ſub oculis Annibalis ſecum de proditione agi. Annibali atque eis qui aderant, quo audacior res erat, minus ſimilis veri viſa eſt. æmulationem profecto atq; odium eſſe: & id crimen afferri, quod, quia teſtem habere non potuiſſet, liberius fingeretur. Ita deinde dimiſſi ſunt. nec Blaſius ante abſtitit tam audaci incœpto, quam idem obtundendo, docendoque quam ea res ipſis patriæque ſalutaris eſſet, pervicit, ut præſidium Punicum, (hi autem Numidę erant) Salapiaque traderetur Marcello. Nec ſine cæde multa tradi potuit. longe fortiſſimi equitum toto Punico exercitu erant. Itaque quamquam improviſa res fuit, nec uſus equorum in urbe erat; tamen armis inter tumultum captis, & eruptionem tentaverunt; & quum evadere nequirent, pugnantes ad ultimum occubuerunt. nec plus quinquaginta ex his in poteſtatem hoſtium vivi venerunt. pluſque aliquanto damni hæc ala equitum amiſſa Annibali, quam Salapia fuit: nec deinde umquam Pœnus (quo longe plurimum valuerat) equitatu ſuperior fuit. Per idem tempus quum in arce Tarentina vix inopia tolerabilis eſſet, ſpem omnē præſidium quod ibi erat Romanū, præfectuſque præſidii atque arcis M. Livius, in commeatibus ab Sicilia miſſis habebant. qui ut tuto prætervveherentur oram Italiæ, claſſis viginti ferme navium Rhegii ſtabat. Præerat claſſi commeatibuſque D. Quintius, obſcuro genere ortus; ceterum multis fortibus factis gloria militari illuſtris. Primo quinque naves, quarum maximæ duæ triremes à Marcello ei traditæ erant, habuit: poſtea rem impigre ſæpe

gerenti tres additæ quinqueremes: poſtremo ipſe à ſociis, Rheginiſque, & à Velia & à Peſto, debitas ex fœdere exigendo, claſſem viginti navium, ſicut ante dictum eſt, effecit. Huic ab Rhegio profectæ claſſi, Democrates cum pari claſſe navium Tarentinarum numero, quindecim millia ferme ab urbe ad Sacriportū obvius fuit. Velis tum forte improvidus futuri certaminis Romanus veniebat. ſed circa Crotonem Sibarimque ſuppleverat remigio naves: inſtructamque & armatam egregie pro magnitudine navium claſſem habebat. & tum forte ſub idem fere tempus & venti vis omnis cecidit, & hoſtes in conſpectu fuere: ut ad componenda armamenta, expediendumque remigem ac militem ad imminens certamen ſatis temporis eſſet. Raro alias tantis animis juſtæ concurrerunt claſſes: quippe quum in majoris diſcrimen rei, quam ipſæ erant, pugnarent. Tarentini, ut recuperata urbe ab Romanis poſt centeſimum prope annum, arcem etiam liberarent; ſpem commeatus quoque hoſtibus, ſi navali prœlio poſſeſſionem maris ademiſſent, interclуſuri: Romani, ut, retenta poſſeſſione arcis, oſtenderent, non vi aut virtute, ſed proditione ac furto, Tarentum amiſſum. Itaque ex utraque parte ſigno dato quum roſtris concurriſſent, neque retro navem inhiberent, nec dirimi ab ſe hoſtem paterentur, quam quis indeptus navem erat, ferrea injecta manu; ita conſerebant ex propinquo pugnam, ut non miſſilibus tantum, ſed gladiis etiam prope collato pede prœliarentur. Proræ inter ſe junctæ hærebant, puppes alieno remigio circumagebantur. ita in arcto ſtipatæ erant naves, ut vix ullum telum in

mari

mari vanum intercideret. frontibus velut pedeſtris acies urgebant: perviæque naves pugnantibus erant. Inſignis tamen inter ceteras pugna fuit duarum, quæ primæ agminis concurrerant inter ſe. In Romana nave ipſe Quintius erat, in Tarentina Nico, cui Perconi fuit cognomen, non publico modo, ſed privato etiam odio inviſus atque infeſtus Romanis: quod ejus factionis erat, quæ Tarentum Annibali prodiderat. Hic Quintium ſimul pugnantem hortantemq; ſuos, incautum haſta transfigit. ille ſimul atque præceps cum armis procidit ante proram, victor Tarentinus in turbatam duce amiſſo navem impigre transgreſſus, quum ſummoviſſet hoſtes, & prora jam Tarentinorum eſſet, puppim male conglobati tuerentur Romani; repente & alia à puppi triremis hoſtium apparuit. Ita in medio circumvéta Romana navis capitur. hinc ceteris terror injectus, ut prætoriam navem captam videre: fugienteſque paſſim, aliæ in alto merſæ, aliæ in terram remis abreptæ, mox prædæ fuere Thurinis Metapontiniſque. ex onerariis, quæ cum commeatu ſequebantur, perpaucæ in poteſtatem hoſtium venere: aliæ ad incertos ventos hinc atque illinc obliqua transferentes vela: in altum evectæ ſunt. Nequaquam pari fortuna per eos dies Tarenti res geſta. nam ad quatuor millia hominum frumentatum egreſſa, quum in agris paſſim vagarentur; Livius, qui arci præſidioque Romano præerat, intentus in omnes occaſiones gerendæ rei, C. Perſium, impigrum virum, cum duobus millibus armatorum ex arce emiſit. qui vage effuſos per agros palatoſque adortus, quum diu paſſim cecidiſſet, pau-

cos ex multis trepida fuga incidentes ſemiapertis portarum foribus, in urbem compulit: ne urbs eodem impetu caperetur. Ita æquatæ res ad Tarentum; Romanis victoribus terra, Tarentinis mari. frumenti ſpes, quæ in oculis fuerat, utroſque fruſtrata pariter. Per idem tempus Lævinus Conſul jam magna parte anni circumacta, in Sicilia veteribus noviſque ſociis exſpectatus, quum veniſſet, primum ac potiſſimum omnium ratus, Syracuſanis nova pace inconditas componere res. Agrigentum inde, (quod belli reliquum erat, tenebaturque à Carthaginienſium valido præſidio) duxit legiones. affuit fortuna incœpto. Hanno erat imperator Carthaginienſium, ſed omnem in Mutina Numidiſque ſpem repoſitam habebat. Per totam Siciliam vagus prædas agebat ex ſociis Romanorum: neque intercludi ab Agrigento vi aut arte ulla, nec quin erumperet ubi vellet, prohiberi poterat. Hæc ejus gloria quia jam imperatoris quoque famæ officiebat, poſtremo in invidiam vertit: ut ne bene geſtæ quidem res jam Hannoni propter auctorem ſatis lætæ eſſent. propter quæ poſtremo præfecturam ejus filio ſuo dedit, ratus, cum imperio auctoritatem quoq; ei inter Numidas erepturum. quod longe aliter evenit. Nam veterem favorem ejus ſua inſuper invidia auxit. neque ille indignitatem injuriæ tulit: confeſtimque ad Lævinum occultos nuncios miſit de tradendo Agrigento. Per quos ut eſt facta fides, compoſituſq; rei gerendæ modus, portam ad mare ferentem Numidæ quum occupaſſent, pulſis inde cuſtodibus, aut cæſis, Romanos ad id ipſum miſſos in urbem acceperunt. & quum agmine jam in media urbis ac forum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſorum magno tumultu iretur, ratus Hanno non aliud quam tumultum ac ſeceſſionem (id quod & ante acciderat) Numidarum eſſe, ad comprimendam ſeditionem proceſſit. atq; ille, quum ei multitudo major, quam Numidarum procul viſa, & clamor Romanus haud quaquam ignotus ad aures accidiſſet; prius quam ad ictum teli veniret, capeſſit fugam. per averſam portam emiſſus, aſſumpto comite Epicide, cum paucis ad mare pervenit: nactique opportune parvum navigium, relicta hoſtibus Sicilia (de qua per tot annos certatum erat) in Africam trajecerunt. alia multitudo Pœnorum, Siculorumque ne tentato quidem certamine, quum cæci in fugam ruerent, clauſique exitus eſſent, circa portas cæſa. Oppido recepto Lævinus, qui capita rerum Agrigenti erant, virgis cæſos ſecuri percuſſit: ceteros prædamque vendidit. omnem pecuniam Romam miſit. Fama Agrigentinorum cladis, Siciliam quum pervaſiſſet, omnia repente ad Romanos inclinaverunt. Prodita brevi ſunt viginti oppida: ſex vi capta: voluntaria deditione in fidem venerunt ad quadraginta. quarum civitatum principibus quum pro cujuſque merito conſul præmia pœnaſque exſolviſſet, coegiſſetque Siculos poſitis tandem armis, ad agrum colendum animos convertere, ut eſſet non incolarum modo alimentis frugifera inſula, ſed urbis Romæ, atque Italiæ (id quod multis ſæpe tempeſtatibus fecerat) annonam levaret; ab Agatirna inconditam multitudinem ſecum in Italiam tranſvexit. quatuor millia hominum erant miſti ex omni colluvione exules, obærati, capitalia auſi plerique; & quum in civitatibus ſuis ac

ſub legibus vixerant, & poſtquam eos ex variis cauſſis fortuna ſimilis conglobaverat, Agatirnę per latrocinia ac rapinam tolerantes vitam. hos neque relinquere Lævinus in inſula, tum primum nova pace coaleſcente, velut materiam novandis rebus, ſatis tutum ratus eſt: & Rheginis uſui futuri erant ad populandum Brutium agrum; aſſuetam latrociniis quærentibus manum. Et quod ad Siciliam attinet, eo anno debellatũ eſt. In Hiſpania principio veris P. Scipio navibus deductis, evocatiſque edicto Tarraconem ſociorum auxiliis, claſſem onerariaſque oſtium inde Iberi fluminis petere jubet. Eodem legiones ex hibernis convenire quum juſſiſſet, ipſe cum quinque millibus ſociorum ab Tarracone profectus ad exercitum eſt. quo quum veniſſet, alloquendos maxime veteres milites, qui tantis ſuperfuerant cladibus, ratus, concione advocata ita diſſeruit: *Nemo ante me novus imperator militibus ſuis, prius quam opera eorum uſus eſſet, gratias agere jure ac merito potuit. Me vobis, priuſquam provinciam aut caſtra viderem, obligavit fortuna: primum, quod ea pietate erga patrem patruumque meum vivos mortuoſque fuiſtis: deinde, quod amiſſam tanta clade provinciæ poſſeſſionem, integram, & populo Romano, & ſucceſſori mihi, virtute veſtra obtinuiſtis. Sed quum jam benignitate Deûm id paremus atque agamus, non ut ipſi maneamus in Hiſpania, ſed ne Pœni maneant, nec ut pro ripa Iberi ſtantes arceamus tranſitum hoſtis, ſed vi ultro tranſeamus, transferamuſque bellum; vereor ne cui veſtrum majus id, audaciuſque conſilium, quam aut pro memoria cladium nuper acceptarum aut pro ætate mea videatur. Adverſæ pugnæ in Hiſpania,*

nia, nullius in animo, quam meo, minus obliterari poſſunt. quippe cui pater & patruus intra triginta dierum ſpacium, ut aliud ſuper aliud cumularetur familiæ noſtræ funus, interfecti ſunt. Sed ut familiaris pene orbitas ac ſolitudo frangit animum; ita publica quum fortuna tum virtus, deſperare de ſumma rerum prohibet; eo fato, quo donata nobis ſors eſt, ut magnis omnibus bellis victi vicerimus. Vetera omitto, Porſenam, Gallos, Samnites: à Punicis bellis incipiam. Quot claſſes, quot duces, quot exercitus priore bello amiſſi ſunt? Iam quid hoc de bello memorem? Omnibus aut ipſe affui cladibus: aut quibus abfui, maxime unus omnium eas ſenſi. Trebia, Thraſymenus, Cannæ, quid aliud ſunt, quam monumenta occiſorum exercituum, conſulumque Romanorum? Adde defectionem Italiæ, Siciliæ, majoris partis Sardiniæ. Adde ultimum terrorem ac pavorem, caſtra Punica inter Anienem & mœnia Romana poſita: & viſum prope in portis victorem Annibalem. In hac ruina rerum ſtetit una integra atque immobilis virtus populi Romani. Hæc, omnia ſtrata humi erexit ac ſuſtulit. Vos omnium primi, milites, poſt Cannenſem cladem vadenti Aſdrubali ad Alpes Italiamque, qui ſi ſe cum fratre conjunxiſſet, nullum jam nomen eſſet populi Romani, ductu auſpicioque patris mei obſtitiſtis. & hæ ſecundæ res illas adverſas ſuſtinuerunt. Nunc, benignitate Deûm, omnia ſecunda, proſpera, indies lætiora ac meliora in Italia Siciliaque geruntur. In Sicilia, Syracuſæ Agrigentumque, captum. pulſi tota inſula hoſtes, receptaque provincia in ditionem populi Romani eſt. In Italia Arpi recepti, Capua capta. Iter omne ab urbe Roma trepida fuga emenſus Annibal, in extremum angulum agri Brutii compulſus; nihil jam majus precatur Deos, quam ut inco-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

incolumi cedere atque abire ex hoſtium terra liceat. Quid igitur minus conveniat, milites, quam quum aliæ ſuper alias clades cumularentur, ac Dii prope ipſi cum Annibale ſtarent, vos hic cum parentibus meis (æquentur enim ipſi etiam honore nominis) ſuſtinuiſſe labentem fortunam populi Romani: nunc eoſdem, quia illic omnia ſecunda lætaque ſunt, animis deficere? Nuper quoque quæ acciderunt, utinam tam ſine meo luctu, quam veſtro, tranſiſſent! Nunc Dii immortales imperii Romani præſides, qui centuriis omnibus, ut mihi imperium juberent dari, fuere auctores; iidem auguriis auſpiciiſque, & per nocturnos etiam viſus omnia læta ac proſpera portendunt. Animus quoque meus, maximus mihi ad hoc tempus vates, præſagit, noſtram Hiſpaniam eſſe: brevi extorre hinc omne Punicum nomen, maria terraſque fœda fuga impleturum. Quod mens ſua ſponte divinat, idem ſubjicit ratio haud fallax. Vexati ab iis ſocii, noſtram fidem per legatos implorant. duces diſcrepantes, prope ut defecerint alii ab aliis, trifariam exercitum in diverſiſſimas regiones diſtraxere. Eadem in illos ingruit fortuna, quæ nuper nos afflixit. nam & deſeruntur ab ſociis, ut prius ab Celtiberis nos: & diduxere exercitus; quæ patri, patruoque meo cauſſa exitii fuit. Nec diſcordia inteſtina coire eos in unum ſinet, neque ſinguli nobis reſiſtere poterunt. Vos modo, milites, favete nomini Scipionum, ſoboli imperatorum veſtrorum, velut acciſis recreſcenti ſtirpibus. Agite milites veteres, novum exercitum, novumque ducem traducite Iberum, traducite in terras cum multis fortibus factis ſæpe à vobis peragratas. Brevi faciam, ut quemadmodum nunc noſcitatis in me patris patruiq; ſimilitudinem oris vultuſque, & lineamenta corporis; ita ingenii, fidei, virtutiſque exemplum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

plum, expreſſam ad effigiem vobis reddam. ut revixiſſe, aut renatum ſibi quiſque Scipionem imperatorem dicat. Hac ratione accenſis militum animis, relicto ad præſidium regionis ejus M. Syllano cum tribus millibus peditum, & trecentis equitibus, ceteras omnes copias (erant autem viginti quinque millia peditum, duo millia & quingenti equites) Iberum trajecit. Ibi quibuſdam ſuadentibus, ut quoniam in tres tam diverſas regiones diſceſſiſſent Punici exercitus, proximum aggrederetur; periculum eſſe ratus, ne eo facto in unum omnes contraheret, nec par eſſet unus tot exercitibus, Carthaginem Novam interim oppugnare ſtatuit: urbem quum ipſam opulentam ſuis opibus, tum hoſtium omni bellico apparatu plenam. ibi arma, ibi pecunia, ibi totius Hiſpaniæ obſides erant. Sitam præterea quum opportune ad trajiciendum in Africam, tum ſuper portum ſatis amplum quantævis claſſi, & neſcio an unum in Hiſpaniæ ora, qua noſtro adjacet mari. Nemo omnium quo iretur ſciebat, præter C. Lælium. Is claſſe circummiſſus, ita moderari curſum navium juſſus erat, ut eodem tempore Scipio ab terra exercitum oſtenderet, claſſis portum intraret. Septimo die ab Ibero Carthaginem ventum eſt. ſimul terra marique caſtra ab regione urbis, qua in Septentrionem verſa eſt, poſita, ab his tergo (nam frons natura tuta erat) vallum objectum. Ceterum ſita Carthago ſic eſt: Sinus eſt maris media fere Hiſpaniæ ora, maxime Africo vento oppoſitus, & quingentos paſſus introrſus retractus, paululo plus paſſuum in latitudinem patens. hujus in oſtio ſinus parva inſula objecta ab alto, portum ab omni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

omnibus ventis præterquam Africo, tutum facit. ab intimo ſinu peninſula excurrit, tumulus is ipſe, in quo condita urbs eſt; ab ortu ſolis & à meridie cincta mari: ab occaſu ſtagnum claudit, paulum & ad ſeptentrionem fuſum; incertæ altitudinis utcumque exæſtuat aut deficit mare. Continenti urbem jugum ducentos fere & quinquaginta paſſus patens conjungit. unde quum tam parvi operis munitio eſſet, non objecit vallum imperato Romanus: ſeu fiduciam hoſti ſuperbe oſtentans, ſive ut ſubeunti ſæpe ad mœnia urbis recurſus pateret. Cetera, quæ munienda erant, quum perfeciſſet, naves etiam in portu, velut maritimam quoque oſtentans obſidionem, inſtruxit: circumvectuſq; claſſem, cum monuiſſet præfectos navium, ut vigilias nocturnas intenti ſervarent: omnia ubique primo obſeſſum hoſtem conari; regreſſus in caſtra, ut conſilii ſui rationem, quod ab urbe potiſſimum oppugnanda bellum orſus eſſet, militibus oſtenderet, & ſpem potiundæ cohortando faceret; concione advocata ita diſſeruit: *Ad urbem unam oppugnandum, ſi quis vos adductos credit, is magis operis veſtri, quam emolumenti rationem exactam, milites, habet. Oppugnabitis enim vere mœnia unius urbis, ſed in una urbe univerſam ceperitis Hiſpaniam. Hic ſunt obſides omnium nobilium regum populorumque: qui ſimul in poteſtate veſtra erunt, extemplo omnia quæ nunc ſub Carthaginienſibus ſunt, in deditionem tradent. Hic pecunia omnis hoſtium, ſine qua neque illi gerere bellum poſſunt: quippe qui mercenarios exercitus alunt: & quæ nobis maximo uſui ad conciliandos animos barbarorum erit. Hic tormenta, arma, armamenta, &*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

omnis apparatus belli eſt; qui ſimul & vos inſtruet, & hoſtes nudabit. Potiemur præterea quum pulcherrima opulentiſſimaque urbe, tum opportuniſſima portu egregio: unde terra marique, quæ belli uſus poſcunt, ſuppeditentur. quæ quum magna ipſi habebimus, tum dempſerimus hoſtibus multo majora. Hæc illis arx, hoc horreum, ærarium, armamentarium, hoc omnium rerum receptaculum eſt. Huc rectus ex Africa curſus eſt: hæc una inter Pyrenæum & Gades ſtatio: hinc omnis Hiſpania imminet Africæ. Sed quoniam vos inſtructos & ordinatos cognoſco; ad Carthaginem novam oppugnandã totis viribus & bono animo tranſeamus. Quumque omnes una voce, hoc faciendum, ſucclamarent, eos Carthaginem duxit. tum terra marique eam oppugnari jubet. Contra Mago Pœnorum dux, quum terra marique inſtrui oppugnationem videret, & ipſe copias ita diſponit: Oppidanorum duo millia ab ea parte, qua caſtra Romana erant, opponit: quingentis militibus arcem inſedit: quingentos tumulo urbis in orientem verſo imponit: multitudinem aliam, quo clamor quo ſubita vis advocaſſet, reſiſtentem ad omnia occurrere jubet. Patefacta deinde porta, eos quos in via ferente ad caſtra hoſtium inſtruxerat, mittit. Romani, duce ipſo præcipiente, parumper ceſſere, ut propiores ſubſidiis in certamine ipſo ſubmittendis eſſent. Et primo haud impari ſtetere acie: ſubſidia deinde identidem ſummiſſa, è caſtris non averterunt ſolum in fugam hoſtes, ſed adeo effuſis inſtiterunt, ut niſi receptui cecinisſet, permiſti fugientibus irrupturi fuiſſe in urbem viderentur. Trepidatio vero non prœlio major, quam tota urbe fuit. multæ ſtationes

pavore

pavore atque loca deſerta ſunt: relictique muri, quum, qua cuique erat proximum, deſiluiſſent. Quod ubi verſus Scipio in tumulum, quem Mercurium Teutatem appellant, advertit, multis partibus nudata defenſoribus mœnia eſſe; omnes è caſtris excitos ire ad oppugnandum urbem, & ferre ſcalas, jubet. ipſe trium præ ſe juvenum validorum ſcutis oppoſitis (ingens enim jam vis omnis generis telorum è muris volabat) ad urbem ſuccedit, hortatur, imperat quæ in rem ſunt: quodque plurimum ad accendendos militum animos intererat, teſtis ſpectatorq; virtutis atque ignavię cujuſque adeſt. Itaque in vulnera ac tela ruunt, neque illos muri, neque ſuperſtantes armati arcere queunt, quin certatim aſcendant. Et ab navibus eodem tempore ea quæ mari alluitur, pars urbis oppugnari cœpta eſt. Ceterum tumultus inde major quam vis, videri poterat. dum applicant, dum partim exponunt ſcalas militeſque, dum qua cuique proximum eſt, in terram evadere properant; ipſa feſtinatione & certamine alii alios impediunt. Inter hæc repleverat jam Pœnus armatis muros, & vis magna & ingens copia congeſta telorum ſuppeditabat. Sed neque viri, nec tela, nec quicquam aliud æque quam mœnia ipſa ſeſe defendebant. raræ enim ſcalæ altitudini æquari poterant: & quo quæque altiores, eo infirmiores erant. Itaque quum ſummus quiſq; evadere non poſſet, ſubirent tamen alii, onere ipſo frangebantur. quidam ſtantibus ſcalis, quum altitudo caliginem oculis offudiſſet, ad terram delati ſunt. Et quum paſſim homines, ſcalæque ruerent, & ipſo ſucceſſu audacia atque alacritas hoſtium creſceret, ſignum receptui

ceptui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

receptui datum eſt; quod ſpem non præſentis modo ab tanto certamine ac labore quietis obſeſſis, ſed etiam in poſterum dedit; ſcalis & corona capi urbem non poſſe. opera & difficilia eſſe, & tempus datura ad ferendam opem imperatoribus ſuis. Vix prior tumultus conticuerat, quum Scipio ab defeſſis jam vulneratiſque recentes integroſq; alios accipere ſcalas jubet; & vi majore aggredi urbem. Ipſe, ut ei nunciatum eſt, æſtum decedere; quod per piſcatores Tarraconenſes, nunc levibus cymbis, nunc, ubi eæ ſederent, vadis pervagatos per ſtagnum, compertum habebat, facilem pedibus ad murum tranſitum dari; eo armatos duxit. Medium ferme diei erat: & ad id quod ſua ſponte cedente in mare æſtu trahebatur aqua, acer etiam Septentrio ortus inclinatum ſtagnum eodem quo æſtus ferebat: & adeò nudaverat vada, ut alibi umbilicotenus aqua eſſet, alibi genua vix ſuperaret. Hoc cura accuratiore compertum, in prodigium ac Deos vertens Scipio, qui ad tranſitum Romanis mare verterent, & ſigna auferrent, viaſq; ante numquam initas humano veſtigio aperirent; Neptunum jubebat ducem itineris ſequi, ac medio ſtagno evadere ad mœnia. Ab terra ingens labor ſuccedentibus erat: nec altitudine tantum mœnium impediebantur, ſed quod euntes ad ancipites utrimque ictus, ſubjectos habebant Romanos; ut latera infeſtiora ſubeuntibus, quam adverſa corpora, eſſent. At parte in alia quietus, & per ſtagnum facilis tranſitus, & in murum aſcenſus inde fuit. nam neque opere munitus erat, ut ubi ipſius loci ac ſtagni præſidio ſatis creditum foret: nec ulla armatorum ſtatio,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

tio, aut cuſtodia oppoſita; intentis omnibus ad opem eo ferendam, unde periculum oſtendebatur. Vbi urbem ſine certamine intravere, pergunt inde quanto maximo curſu poterant, ad eam portam, circa quam omne contractum certamen erat. in quod adeò intenti omnium non animi ſolum fuerant, ſed etiam oculi aureſque pugnantium ſpectantiumque, & adhortantium pugnantes; ut nemo ante ab tergo ſenſerit captam urbem, quam tela in averſos inciderunt, & utrimque ancipitem hoſtem habebant. tunc turbatis defenſoribus metu, & mœnia capta, & porta intus foriſque pariter refringi cœpit: & mox cædendo confractis, ne iter impediretur foribus, armati impetum fecerunt. Magna multitudo & muros tranſcendebat, ſed hi paſſim ad cædem oppidanorum verſi. illa, quæ portam ingreſſa erat, juſta acies, cum ducibus, cum ordinibus media urbe in forum proceſſit. Inde quum duobus itineribus fugientes videret hoſtes, alios ad tumulum in orientem verſum, qui tenebatur quingentorum militum præſidio, alios in arcem, in quam & ipſe Mago cum omnibus fere armatis, qui muris pulſi fuerant, refugerat; partem copiarum ad tumulum expugnandum mittit: ipſe ad arcem ducit. & tumulus primo impetu eſt captus, & Mago arcem conatus defendere, quum omnia hoſtium plena videret, neque ſpem ullam eſſe; ſe arcemque & præſidium dedit. Quoad dedita arx eſt, & cædes tota urbe paſſim factæ: nec ulli puberum, qui obvius fuit, parcebatur. tum ſigno dato cædibus finis factus. ad prædam victores verſi, quæ ingens omnis generis fuit. Liberorum capitum virilis

ſexus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

xus ad decem millia capta. inde qui cives
ovæ Carthaginis erant, dimiſit: urbemque,
: ſua omnia, quæ reliqua eis bellum fecerat,
eſtituit. Opifices ad duo millia hominum
rant, eos publicos fore populi Romani edixit;
um ſpe propinqua libertatis, ſi ad miniſteria
elli enixe operam navaſſent. Ceterum multi-
udinem incolarum juvenum, ac validorum
ervorum, in claſſem ad ſupplementum remi-
um dedit. & auxerat navibus octo captivis
laſſem. Extra hanc multitudinem Hiſpano-
um obſides erant: quorum perinde, ac ſi ſo-
iorum liberi eſſent, cura habita. Captus &
pparatus ingens belli; catapultæ maximæ fer-
ne centum viginti, minores ducentæ, octogin-
a & una: baliſtæ majores viginti tres, minores
quinquaginta duo: ſcorpionum majorum mi-
norumque, & armorum telorumque, ingens
numerus: ſigna militaria ſeptuaginta quatuor.
Et auri argentique relata ad imperatorem ma-
gna vis: pateræ aureæ fuerunt CCLXXVI. li-
brales ferme omnes pondo: argenti facti, ſigna-
tique decem & octo millia & CCC pondo: va-
ſorum argenteorum magnus numerus. Hæc
omnia C. Flaminio quæſtori appenſa adnume-
rataque ſunt. tritici quadraginta millia mo-
diorum, hordei ducenta ſeptuaginta. Naves
onerariæ CXIII. in portu expugnatæ, captæ-
que: quædam cum ſuis oneribus, frumento,
armis, ære præterea, ferroque, & linteis, &
ſparto, & navali alia materia ad claſſem ædifi-
candam: ut minimum omnium, inter tantas
opes belli captas, Carthago ipſa fuerit. Eo die
Scipio C. Lælio cum ſociis navalibus urbem
cuſtodire juſſo, ipſe in caſtra legiones reduxit:
feſſoſque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

feſſoſque milites omnibus uno die belli operibus (quippe qui & acie dimicaſſent, & in capienda urbe tantum laboris periculique adiſſent, & capta, cum iis qui in arcem confugerant, iniquo etiam loco pugnaſſent) curare corpora juſſit. Poſtero die militibus navalibuſque ſociis convocatis, primum Diis immortalibus laudes gratiaſque egit, qui ſe non urbis ſolum opulentiſſimę omnium in Hiſpaniæ uno die compotem feciſſent, ſed ante eo congeſſiſſent omnis pene Africæ atque Hiſpaniæ opes: ut neque hoſtibus quicquam relinqueretur, & ſibi ac ſuis omnia ſupereſſent. Militum deinde virtutem collaudavit, quod eos non eruptio hoſtium, non altitudo mœnium, non inexplorata ſtagni vada, non caſtellum in alto tumulo ſitum, non munitiſſima arx deterruiſſet, quo minus tranſcenderent omnia, perrumperentque. Itaque quamquam omnibus omnia deberet, præcipuum tamen muralis coronæ decus ejus eſſe, qui primus murum aſcendiſſet. profiteretur, qui ſe dignum eo duceret dono. Duo profeſſi ſunt. Q. Trebellius centurio legionis quartæ, & Sex. Digitius ſocius navalis. nec ipſi tam inter ſe acriter contendebant, quam ſtudia excitaverant uterque ſui corporis hominum. Sociis, C. Lælius præfectus claſsis; legionariis, M. Sempronius Tutidanus aderat. Ea contentio quum prope ad ſeditionem veniret, Scipio tres recuperatores quum ſe daturũ pronunciaſſet, qui cognita cauſſa teſtibuſque auditis judicarent, uter prior in oppidum tranſcendiſſet; C. Lælio, & M. Sempronio advocatis partis utriuſque, P. Cornelium Caudinum de medio adjecit: eoſque tres recuperatores

ratores conſidere, & cauſſam cognoſcere juſſit. Quum res eo majore ageretur certamine, quod admoti tantæ dignitatis non tam advocati quam moderatores ſtudiorum fuerant; C. Lælius, relicto concilio, ad tribunal ad Scipionem accedit, eumque docet, *rem ſine modo ac modeſtia agi: ac prope eſſe, ut manus inter ſe conſerant. Ceterum etiam ſi vis abſit, nihilominus deteſtabili exemplo rem agi: quippe ubi fraude ac perjurio decus petatur virtutis. Stare hic legionarios milites, hinc claſſicos, per omnes Deos paratos jurare magis quæ velint, quam quæ ſciant vera eſſe: & obſtringere perjurio non ſe ſolum, ſuumque caput, ſed ſigna militaria & aquilas, ſacramentique religionem. Hæc ſe ad eum de ſententia P. Cornelii, & M. Sempronii deferre.* Scipio collaudato Lælio, ad concionem vocavit, pronunciavitque, *Se ſatis compertum habere, Q. Trebellium & Sex. Digitium pariter in murum aſcendiſſe: ſeque eos ambos virtutis cauſſa coronis muralibus donare.* tum reliquos, prout cujuſque meritum virtuſque erat, donavit. ante omnes C. Lælium præfectum claſsis, & omni genere laudis ſibimetipſi æquavit, & corona aurea ac triginta bobus donavit. Tum obſides civitatum Hiſpaniæ vocari juſsit: quorum quantus numerus fuerit, piget ſcribere. quippe quum alibi trecentos ferme, alibi ſeptingentos quinque fuiſſe inveniam. Æque & alia inter auctores diſcrepant. Præſidium Punicum, alius decem, alius ſeptem, alius haud plus quam duûm millium fuiſſe ſcribit. Capta alibi decem millia capitum, alibi ſupra quinque & viginti invenio. Scorpiones majores minoreſque ad ſexaginta captos ſcripſerim, ſi auctorem Græcum

ſequar

ſequar Silenum: ſi Valerium Antiatem, majorum ſcorpionum ſex millia, minorum tredecim: adeo nullus mentiendi modus eſt. Ne de ducibus quidem convenit. plerique Lælium præfuiſſe claſſi, ſunt qui M. Iunium Sullanum dicant. Armen præfuiſſe Punico præſidio, deditumque Romanis, Antias Valerius; Magonem alii ſcriptores tradunt. Non de numero navium captarum, non de pondere auri atque argenti, & redacta pecunia, convenit. Si aliquibus aſſentiri neceſſe eſt; media ſimilia veri ſunt. Ceterum Scipio, vocatis obſidibus, primum univerſos bonum animum habere juſſit. *Veniſſe eos in populi Romani poteſtatem, qui beneficio quam metu obligare homines malit: exteraſque gentes fide ac ſocietate junctas habere, quam triſti ſubjectas ſervitio.* Deinde acceptis nominibus civitatum, recenſuit captivos; quot cujuſque populi eſſent: & nuncios domum miſit, ut ad ſuos quiſque recipiendos veniret. Si quarum forte civitatum legati aderant, eis præſentibus ſuos reſtituit: ceterorum curam benigne tuendorum C. Flaminio quæſtori attribuit. Inter hæc è media turba obſidum mulier magno conatu, Mandonii uxor, qui frater Indibilis Ilergetum reguli erat, flens ad pedes imperatoris procubuit, obteſtarique cœpit: ut curam cultumque fœminarum impenſius cuſtodibus commendaret. quum Scipio, nihil profecto defuturum iis, diceret; tum rurſus mulier, *Haud magni iſta facimus*, inquit. *quid enim huic fortunæ non ſatis eſt? Alia me angit cura, ætatem harum intuentem. nam ipſa jam extra periculum injuriæ muliebris ſum.* Simul ætate & forma florentes circa eam Indibilis filiæ

erant:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

erant: aliæque nobilitate pari, quæ omnes eam pro parente colebant. Tum Scipio, *Mea, populique Romani diſciplinæ cauſſa facerem*, inquit, *ne quid, quod ſanctum uſquam eſſet, apud nos violaretur. nunc ut id curem impenſius, veſtra quoque virtus dignitaſque facit: quæ nec in malis quidem oblitæ decoris matronalis eſtis.* Spectatæ deinde integritatis viro tradidit eas, tuerique haud ſecus verecunde ac modeſte, quam hoſpitum conjuges ac matres juſſit. Captiva deinde à militibus adducitur ad eum adulta virgo; adeo eximia forma, ut quacunque incedebat, converteret omnium oculos. Scipio percunctatus patriam parenteſque; inter cetera accepit, deſponſatam eam principi Celtiberorum adoleſcenti, cui Allucio nomen erat. Extemplo igitur parentibus ſponſoque ab domo accitis, quum interim audiret deperire eum ſponſæ amore; ubi primum venit, accuratiore eum ſermone quam parentes alloquitur. *Iuvenis*, inquit, *juvenem appello: quo minus ſit inter nos hujus ſermonis verecundia. Ego, quum ſponſa tua capta à militibus noſtris ad me deducta eſſet, audiremque eam tibi cordi eſſe, & forma faceret fidem; quia ipſe, ſi frui liceret ludo ætatis, (præſertim recto & legitimo amore) & non Reſpublica animum noſtrum occupaſſet, veniam mihi dari ſponſam impenſius amanti vellem: tuo, cujus poſſum, amori faveo. Fuit ſponſa tua apud me eâdem, qua apud ſoceros tuos parenteſque ſuos verecundia: ſervata tibi eſt, ut inviolatum & dignum me teque dari tibi donum poſſet. Hanc mercedem unam pro eo munere paciſcor; amicus populo Romano ſis: & ſi me virum bonum credis eſſe, quales patrem patruumque meum jam ante*

hæ

hæ gentes norant, ſcias multos noſtri ſimiles in civitate Romana eſſe: nec ullum in terris populum hodie dici poſſe, quem minus tibi hoſtem tuiſque eſſe velis, aut amicum malis. Quum adoleſcens, ſimul pudore gaudioque perfuſus, dextram Scipionis tenens, Deos omnes invocaret ad gratiam illi pro ſe referendam; quoniam ſibi nequaquam ſatis facultatis pro ſuo animo atque illius erga ſe merito, eſſet; parentes inde cognatiq; virginis apppellati, qui quoniam gratis ſibi redderetur virgo; ad quam redimendam ſatis magnum attuliſſent auri pondus; orare Scipionem, ut id ab ſe donum acciperet, cœperunt: haud minorem ejus rei apud ſe gratiam fore, affirmantes, quam redditæ inviolatæ foret virginis. Scipio, quando tanto opere peterent, accepturum ſe pollicitus, poni ante pedes juſſit: vocatoque ad ſe Allucio, *Super dotem*, inquit, *quam accepturus à ſocero es, hæc tibi à me dotalia dona accedent*, aurumque tollere, ac ſibi habere juſſit. His lætus donis honoribuſque dimiſſus domum, implevit populares laudibus & meritis Scipionis: Veniſſe Diis ſimilimum juvenem; vincentem omnia, quum armis, tum benignitate ac beneficiis. Itaque delectu clientium habito, cum delectis mille & quadringentis equitibus intra paucos dies ad Scipionem rediit. Scipio retentum ſecum Lælium, dum captivos obſideſque & prædam ex conſilio ejus diſponeret; rebus omnibus compoſitis, data quinquereme, captivis cum Magone, & quindecim fere ſenatoribus, qui ſimul cum eo capti erant, in nave impoſitis, nuncium victoriæ Romam mittit. ipſe paucos dies, quibus morari Carthagine ſtatuerat, exercen-

dis

dis navalibus pedeſtribuſque copiis abſumpſit. Primo die legiones in armis quatuor millium ſpacio decurrerunt: ſecundo die arma curare & tergere ante tentoria juſſit: tertio die ſudibus inter ſe in modum juſtæ pugnæ concurrerunt: præpilatiſque miſſilibus jaculati ſunt: quarto die quies data: quinto iterum in armis concurſum eſt. Hunc ordinem laboris, quietiſque, quoad Carthagine morati ſunt, ſervaverunt. Remigio claſſici milites tranquillo in altum evecti, agilitatem nauium ſimulacris navalis pugnæ experiebantur. Hæc extra urbem terra marique, corpora ſimul, animoſque ad bellum acuebant. urbs ipſa ſtrepebat apparatu belli, fabris omnium generum in publica officina incluſis, dux cuncta pari cura obibat. nunc in claſſe ac navali erat: nunc cum legionibus decurrebat: nunc operibus aſpiciendis tempus dabat, quæque in officinis, quæque in armamentario ac navalibus fabrorum multitudo plurima in ſingulos dies certamine ingenti faciebat. His ita inchoatis, refectiſque quos quaſſaverat muris, diſpoſitiſque præſidiis ad cuſtodiam urbis; Tarraconem eſt profectus, à multis legationibus protinus in via aditus. quas partim dato reſponſo ex itinere dimiſit, partim diſtulit Tarraconem, quo omnibus novis veteribuſq; ſociis, edixerat conventum. Et cuncti fere, qui cis Iberum incolunt populi, multique etiam ulterioris Hiſpaniæ convenerunt. Carthaginienſium duces, primo ex induſtria famam captæ Carthaginis compreſſerant: deinde ut clarior res erat, quam ut tegi ac diſſimulari poſſet, elevabant verbis. *Nec opinato adventu ac prope furto unius diei urbem*

unam Hiſpaniæ interceptam. cujus rei tam parvæ præmio, elatum inſolentem juvenem, immodico gaudio ſpeciem magnæ victoriæ impoſuiſſe. At ubi appropinquare tres duces, tres victores hoſtium exercitus audiſſet, occurſuram ei extemplo domeſticorum funerum memoriam. Hæc in vulgus jactabant; haud quaquam ipſi ignari, quantum ſibi ad omnia virium Carthagine amiſſa deceſſiſſet.

EPITOME LIBRI XXVII.

CN. Fulvius Proconſul cum exercitu ab Annibale ad Herdoneam cæſus eſt. Meliore eventu à Claudio Marcello conſule adverſus eundē ad Numiſtronem pugnatum eſt. inde Annibal noctu receſſit. Marcellus inſecutus eſt, & ſubinde cedentem preſſit, donec confligeret. priore pugna Annibal ſuperior fuit, Marcellus inſequenti. Fabius Maximus pater conſul Tarentinos per proditionem recepit. In Hiſpania ad Betulam Scipio cum Aſdrubale Amilcaris conflixit & vicit. inter alia captum puerum regalem eximiæ formæ ad avunculum Maſaniſſam cum donis dimiſit. Claudius Marcellus, T. Quintius Criſpinus conſules ſpeculandi cauſſa egreſſi è caſtris, inſidiis ab Annibale circumventi ſunt. Marcellus occiſus fuit, Criſpinus fugit. Res præterea à P. Sulpicio Prætore adverſus Philippum & Achæos geſtas continet. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt: cenſa ſunt civium capita centum triginta ſeptem millia centum & octo: ex quo numero apparuit quantum hominum tot præliorum adverſa fortuna populo Romano abſtuliſſet. Aſdrubal, qui cum exercitu novo tranſcenderat Alpes, ut ſe Annibali conjungeret,

jungeret, cum millibus hominum quinquaginta ſex cæſus eſt; M. Livii conſulis ductu; ſed non minore opera Claudii Neronis conſulis. qui quum Annibali oppoſitus eſſet, relictis caſtris, ita ut hoſtem falleret, electa manu profectus, Aſdrubalem circumvenit.

HIc ſtatus rerum Hiſpaniæ erat. In Italia conſul Marcellus, Salapia per proditionem recepta, Maroneam & Meles de Samnitibus vi cepit. Ad tria millia militum ibi Annibalis, quæ præſidii cauſſa relicta erant, oppreſſa. Prædæ aliquantum ejus militi fuit conceſſum. tritici quoque ducenta quadraginta millia modium, & centum decem millia hordei inventa. Ceterum nequaquam inde tantum gaudii fuit, quanta clades intra paucos dies accepta eſt, haud procul ab Herdonea urbe. Caſtra ibi Cn. Fulvius proconſul habebat, ſpe recipiundæ Herdoneæ: quæ poſt Cannenſem cladem ab Romanis defecerat, nec loco ſatis tuto poſita, nec præſidiis firmata. Neligentiam inſitam ingenio ducis augebat ſpes ea, quod labare iis adverſus Pœnum fidem ſenſerat. Poſtquam Salapia amiſſa exceſſiſſe his locis Annibalem in Brutios auditum eſt, ab Herdonea ea omnia per occultos nuncios delata Annibali, ſimul curam ſociæ retinendæ urbis, & ſpem fecere incautum hoſtem aggrediendi. exercitu expedito, ita ut famam prope præveniret, magnis itineribus ad Herdoneam contendit, & quo plus terroris hoſti objiceret, acie inſtructa acceſſit. Par audacia Romanus, conſilio & viribus impar, copiis raptim eductis conflixit. quinta legio & ſiniſtra ala acriter pugnam inie-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

runt. Ceterum Annibal ſigno equitibus dato, ut, quum pedeſtres acies occupaſſent præſenti certamine oculos animoſque, circumvecti, pars caſtra hoſtium, pars terga pugnantium invaderent; ipſe Cn. Fulvii ſimilitudinem nominis, quod Cn. Fulvium prætorem biennio ante in iiſdem devicerat locis, increpans, ſimilem eventum pugnæ fore, affirmabat. Neque ea ſpes vana fuit. nam quum cominus acie & peditum certamine multi cecidiſſent Romanorum, ſtarent tamen ordines ſignaque; equeſtris à tergo tumultus, ſimul à caſtris clamor hoſtilis auditus, ſextam ante legionem, quæ in ſecunda acie poſita, prior ab Numidis turbata eſt; quintam deinde, atque eos qui ad prima ſigna erant, avertit. Pars in fugam effuſi, pars in medio cæſi: ubi & ipſe Cn. Fulvius cum duodecim tribunis militum cecidit. Romanorum ſociorumq; quot cæſa in eo prœlio millia ſint, quis pro certo affirmet? quum tredecim millia alibi, alibi haud plus quam ſeptem inveniam. Caſtris prædaque victor potitur. Herdoneam, quia & defecturam fuiſſe ad Romanos comperit, nec manſuram in fide, ſi inde abſceſſiſſet; multitudine omni Metapontum ac Thurios traducta, incendit, occiditque principes, qui cum Fulvio colloquia occulta habuiſſe comperti ſunt. Romani, qui ex tanta clade evaſerant, diverſis itineribus ſemiermes ad Marcellum conſulem in Samnium confugerunt. Marcellus nihil admodum tanta clade territus, literas Romam ad Senatum de duce & exercitu ad Herdoneam amiſſo ſcribit. ceterum, *eundem ſe, qui poſt Cannenſem pugnam ferocem victoria Annibalem contudiſſet; ire adverſus*

eum,

eum, brevem illi lætitiam qua exſultet facturum. Et Romæ quidem quum luctus ingens ex præterito, tum timor in futurum erat. Conſul ex Samnio in Lucanos tranſgreſſus, ad Numiſtronem in conſpectu Annibalis loco plano, quum Pœnus collem teneret, poſuit caſtra. Addit & aliam fidentis ſpeciem, quod prior in aciem eduxit. nec detrectavit Annibal, ut ſigna portis efferri vidit. Ita tamen aciem inſtruxerunt, ut Pœnus dextrum cornu in collem erigeret, Romani ſiniſtrum ad oppidum applicarent. Ab hora tertia quum ad noctem pugnam extendiſſent, feſſæque pugnando primæ acies eſſent, ab Romanis prima legio & dextera ala, ab Annibale Hiſpani milites & funditores Baleares, elephanti quoque, commiſſo jam certamine, in prœlium acti. Diu pugna neutro inclinata ſtetit. Primæ legioni tertia, dexteræ alæ ſiniſtra ſubiit, & apud hoſtes integri à feſſis pugnam accepere. Novum atque atrox prœlium ex tam ſegni repente exarſit; recentibus animis corporibuſque: ſed nox incerta victoria diremit pugnantes. Poſtero die Romani ab ſole orto, in multum diem ſtetere in acie: ubi nemo hoſtium adverſus prodiit; ſpolia per ocium legêre, & congeſtos in unum locum cremavere ſuos. Nocte inſequenti Annibal ſilentio movit caſtra, & in Appuliam abiit: Marcellus ubi lux fugam hoſtium aperuit, ſauciis cum præſidio modico Numiſtrone relictis, præpoſitoque his L. Furio Purpurione tribuno militum, veſtigiis inſtitit ſequi. Ad Venuſiam adeptus eum eſt. Ibi per dies aliquot quum ab ſtationibus procurſaretur; miſta equitum peditumque tumultuoſa magis prœlia quam magna, & ferme

omnia Romanis ſecunda fuerunt. Inde per Appuliam ducti exercitus, ſine ullo memorando certamine; quum Annibal nocte ſigna moveret, locum inſidiis quærens: Marcellus, niſi certa luce, & explorato ante, non ſequeretur. Capuæ interim Flaccus dum bonis principum vendendis, agro, qui publicatus fuerat, locando (locavit autem omnem frumento) tempus terit; ne deeſſet materia in Campanos ſæviendi, novũ in occulto gliſcens per indicium protractum eſt facinus. milites ædificiis emotos, ſimul ut cum agro tecta urbis fruenda locarentur, ſimul metuens, ne ſuum quoque exercitum, ſicut Annibalis, nimia urbis amœnitas emolliret; in portis muriſq, ſibimet ipſos tecta militariter coegerat ædificare. erant autem pleraq; ex cratibus aut tabulis facta, alia arundine texta; ſtramento intecta omnia, velut de induſtria, alimentis ignis. Hæc noctis una hora ut omnia incenderent, centum ſeptuaginta Capuani, principibus fratribus Bloſiis, conjuraverant. indicio ejus rei ex familia Bloſiorum facto, portis repente juſſu proconſulis clauſis, quum ad arma ſigno dato milites concurriſſent; comprehenſi omnes qui in noxa erant, & quæſtione acriter habita, damnati necatique: indicibus libertas, & æris dena millia data. Nucerinos, & Acerranos querentes, ubi habitarent non eſſe, Acerris ex parte incenſis, Nuceria deleta, Romam Fulvius ad ſenatum miſit. Acerranis permiſſum, ut ædificarent quæ incenſa erant: Nucerini Attellam, quia id maluerant (Attellanis Calatiam migrare juſſis) traducti. Inter multas magnaſque res, quæ nunc ſecundæ, nunc adverſæ occupabant cogitatio-

nes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

nes hominum, ne Tarentinæ quidem arcis excidit memoria. M. Ogulnius, & P. Aquilius, in Ætoliam legati ad frumentum coemendum quod Tarentum portaretur, profecti: & mille milites de exercitu urbano, par numerus Romanorum, ſociorumque eodem in præſidium cum frumento miſſi ſunt. Iam æſtas in exitu erat, comitiorumque conſularium inſtabat tempus. ſed litteræ Marcelli negantis è Republica eſſe, veſtigium abſcedi ab Annibale, cui cedenti, certamenque abnuenti gravius ipſe inſtaret; curam injecerant, ne aut conſulem tum maxime res agentem à bello avocarent, aut in annum conſules deeſſent. Optimum viſum eſt, quamquam extra Italiam eſſet, Valerium potius conſulem ex Sicilia revocari. Ad eum literæ juſſu ſenatus ab L. Manlio prætore urbis miſſæ, cum literis conſulis M. Marcelli: ut ex iis noſceret, quæ cauſſa patribus eum potius quam collegam revocandi ex provincia eſſet. Eo fere tempore legati ab rege Syphace Romam venerunt; quæ is proſpera prœlia rex cum Carthaginienſibus feciſſet, memorantes. *Regem nec inimiciorem ulli populo quam Carthaginienſi, nec amiciorem quam Romano, affirmabant eſſe. miſiſſe eum antea legatos in Hiſpaniam ad Cn. & P. Cornelios, imperatores Romanos. nunc ab ipſo velut fonte petere Romanorum amicitiam voluiſſe.* Senatus non legatis modo benigne reſpondit, ſed & ipſe legatos cum donis ad regem miſit, L. Genutium, P. Petellium, P. Popilium. Dona tulere, togam, & tunicam purpuream, ſellam eburneam, pateram auream ex quinque pondo factam. Protinus & alios Africæ regulos juſſit adire

adire. iis quoque quæ darentur, portata, togæ prætextæ, & ternûm pondo pateræ aureæ. Et Alexandriam ad Ptolemæum Cleopatramque reges M. Attilius & Manius Acilius legati, ad commemorandam renovandamq; amicitiam miſſi, dona tulere: Regi, togam, & tunicam purpuream cum ſella eburnea: Reginæ, pallam pictam cum amiculo purpureo. Multa æſtate, qua hæc facta ſunt, ex propinquis urbibus agriſque nunciata ſunt prodigia; Tuſculi agnum cum ubere lactanti natum; Iovis ædis culmen fulmine ictum, ac prope omni tecto nudatum. Iiſdem ferme diebus, Anagnię terram ante portam ictam, diem ac noctem ſine ullo ignis alimento arſiſſe. & aves, ad compitum Anagninum, luco Dianæ nidos in arboribus reliquiſſe. Tarracinæ in mari haud procul portu angues magnitudinis miræ, laſcivientium piſcium more exultaſſe. Tarquiniis porcũ cum ore humano genitum. Et in agro Capenate, ad lucum Feroniæ, quatuor ſigna ſanguine multo diem ac noctem ſudaſſe. Hęc prodigia hoſtiis majoribus procurata decreto pontificum: & ſupplicatio diem unum Romæ ad omnia pulvinaria, alterum, in Capenate agro ad Feroniæ lucum, indicta. M. Valerius conſul literis excitus, provincia exercituq; mandato Cincio prætori, M. Valerio Meſſala præfecto claſſis, cum parte navium in Africam, prædatum ſimul ſpeculatumque, quæ populus Carthaginienſis ageret pararetque, miſſo; ipſe decem navibus Romam profectus quum proſpere perveniſſet, ſenatum extemplo habuit. ibi de ſuis rebus geſtis commemoravit. *Quum annos prope ſexaginta in Sicilia terra marique ſæpe magnis cladibus bellatum eſſet,*

ſe

ſe eam provinciam confeciſſe. neminem Carthagi nienſem in Sicilia eſſe: neminem Siculum, qui metu inde fugati abfuerint, nõ eſſe: omnes in urbes agroſq; ſuos reductos, arare, ſerere: deſertam recoli tandem terram, frugiferam ipſis cultoribus, populoque Romano pace ac bello fideliſſimum annonæ ſubſidium. Exin Mutine, & ſi quorum aliorum merita erga populum Romanum erant, in ſenatum introductis; honores omnibus, ad exſolvendam fidẽ conſulis habiti. Mutines etiam civis Romanus factus; rogatione ab tribuno plebis ex auctoritate patrum ad plebem lata. Dum hæc Romæ geruntur, M. Valerius Meſſala quinquaginta navibus quum ante lucem ad Africam acceſſiſſet, improviſo in agrum Vticenſem excurſionem fecit: eumque late depopulatus, multis mortalibus cum alia omnis generis præda captis, ad naves rediit, atque in Siciliam tranſmiſit: tertiodecimo die, quam profectus inde erat, Lilybæum revectus. Ex captivis, quæſtione habita, hæc comperta: conſuliq; Lævino omnia ordine perſcripta, ut ſciret in quo ſtatu res Africæ eſſent. *Quinque millia Numidarum cum Maſaniſſa Calæ filio acerrimo juvene Carthagine eſſe: & alios per totam Africam milites mercede conduci, qui in Hiſpaniam ad Aſdrubalem trajicerentur: ut is quam maximo exercitu primo quoque tempore in Italiam tranſgreſſus, jungeret ſe Annibali. in eo poſitam victoriam credere Carthaginienſes. Claſſem præterea ingentem apparari ad Siciliam repetendam, eamq; ſe credere brevi trajecturam.* Hæc recitata à conſule, ita movere ſenatum, ut non exſpectanda comitia conſulis cenſeret, ſed dictatore comitiorum habendorũ cauſſa dicto, extemplo in provin-

ciam redeundum. Illa diſceptatio tenebat, quod conſul in Sicilia ſe M. Valerium Meſſalam, qui tum claſſi præeſſet, dictatorem dicturum eſſe ajebat: Patres extra Romanum agrum (eum autem in Italia terminari) negabant dictatorẽ dici poſſe. M. Lucretius tribunus plebis, quum de ea re conſuleret, ita decrevit ſenatus, *Ut conſul prius quam ab urbe diſcederet, populum rogaret, quem dictatorem dici placeret: eumque quem populus juſſiſſet, dictatorem diceret. Si conſul noluiſſet, prætor urbanus populum rogaret: ſi ne is quidem vellet, tum tribuni ad plebem ferrent.* Quum conſul ſe populum rogaturum negaſſet, quod ſuæ poteſtatis eſſet, prætoremque vetuiſſet rogare; tribuni plebis rogarunt, plebeſque ſcivit, ut Q. Fulvius, qui tum ad Capuam erat, dictator diceretur. ſed quo die id plebis concilium futurum erat, conſul clam nocte in Siciliam abiit. deſtitutique Patres literas ad Marcellum mittendas cenſuerunt, ut deſertæ à collega Reipublicæ ſubveniret, diceretque, quem populus juſſiſſet, dictatorem. Ita à Marcello conſule Q. Fulvius dictator dictus, & ex eodem plebiſcito à Q. Fulvio dictatore P. Licinius Craſſus Pontifex maximus magiſter equitum dictus. Dictator poſteaquam Romam venit, Cn. Sempronium Blæſum legatum, quem ad Capuam habuerat, in Etruriam provinciam ad exercitum miſit; in locum C. Calpurnii prætoris: quem, ut Capuæ exercituique ſuo præeſſet, literis excivit. Ipſe comitia in quem diem primum potuit, edixit: quæ certamine inter tribunos dictatoremque injecto, perfici non potuerant. Galeria juniorum, quæ ſorte prærogativa erat, Q. Fulvium

&

& Q. Fabium conſules dixerat. eodemque jure vocatæ reliquæ inclinaſſent, ni tribuni plebis C. & L. Arennii ſe interpoſuiſſent: qui neque magiſtratũ continuari ſatis civile eſſe ajebant: & multo fœdioris exempli, eum ipſum creari qui comitia haberet. Itaque ſi ſuum nomen dictator acciperet, ſe comitiis interceſſuros: ſi aliorum, præterquam ipſius, ratio haberetur, comitiis ſe moram non facere. Dictator cauſſam comitiorum auctoritate ſenatus, plebiſcito, exempliſque tutabatur. nam, Cn. Servilio conſule, quum Flaminius alter conſul ad Thraſymenum cecidiſſet; ex auctoritate Patrum ad plebem latum, plebemq; ſciviſſe, ut quoad bellum in Italia eſſet, ex iis qui conſules fuiſſent, quos & quoties vellet reficiendi conſules populo jus eſſet. exemplaque ea in re ſe habere: vetus L. Poſtumii Megelli, qui interrex iis comitiis quę ipſe habuiſſet, conſul cum C. Iunio Bubulco creatus eſſet: recens Q. Fabii, qui ſibi cõtinuari conſulatũ, niſi id bono publico fieret, profecto numquam ſiviſſet. His orationibus quum diu certatum eſſet, poſtremo ita inter dictatorem ac tribunos convenit, ut eo quod cenſuiſſet ſenatus, ſtaretur. Patribus id tempus Reipublicæ viſum eſt, ut per veteres, & expertos, belliquе peritos imperatores Reſpublica gereretur. itaque moram fieri comitiis non placere. Concedentibus tribunis, comitia habita. Declarati conſules Q. Fabius Maximus quintum, Q. Fulvius Flaccus tertium. Prætores inde creati, L. Veturius Philo, T. Quintius Criſpinus, C. Hoſtilius Tubulus, C. Aurunculeius. Magiſtratibus in annum creatis, Q. Fulvius dictatura ſe abdicavit. Extremo æſtatis hujus, claſſis Punica na-

vium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

vium quadraginta cum præfecto Amilcare in Sardiniam trajecta; Olbienſem primo, dein poſtquam ibi P. Manlius Vulſo prætor cum exercitu apparuit, circumacta inde ad alterum Inſulæ latus, Caralitanum agrum vaſtavit: & cum præda omnis generis in Africam rediit. Sacerdotes Romani eo anno mortui aliquot ſuffectique. C. Servilius Pontifex factus in locum T. Otacilii Craſſi. Decemvir item ſacris faciundis in locum Tib. Sempronii C. F. Longi, Tib. Sempronius Tib. F. Longus ſuffectus. M. Marcius rex ſacrorum mortuus eſt: & M. Æmilius Papus maximus curio. neque in eorum locum ſacerdotes eo anno ſuffecti. Et cenſores hic annus habuit L. Veturium Philonem, & P. Licinium Craſſum, pontificem maximum. Craſſus Licinius nec conſul, nec prætor ante fuerat, quam cenſor eſt factus. ex ædilitate gradum ad cenſuram fecit. Sed hi cenſores neque ſenatum legerunt, nec quicquam publicæ rei egerunt: mors diremit L. Veturii. inde & Licinius cenſura ſe abdicavit. Ædiles curules L. Veturius, & P. Licinius Varus, ludos Romanos diem unum inſtaurarunt. Ædiles plebis Q. Catius, & L. Porcius Licinius ex multaticio argento ſigna ænea ad Cereris dedere: & ludos pro temporis ejus copia magnifici apparatus fecerunt. Exitu anni hujus, die quarta & trigeſima quam ab Tarracone profectus erat, C. Lælius legatus Scipionis Romam venit. iſque cum agmine captivorum ingreſſus urbem, magnum concurſum hominum fecit. Poſtero die in ſenatum introductus, captam Carthaginem, caput Hiſpanię, uno die, receptaſque aliquot urbes, quæ defeciſſent, no-

vaſque

vaſque in ſocietaté aſcitas, expoſuit. Ex captivis comperta his fere congruentia, quæ in literis fuerant M. Valerii Meſſalæ. Maxime movit Patres Aſdrubalis tranſitus in Italiam; vix Annibali atq; ejus armis obſiſtentem. Productus in concionem Lælius eadem diſſeruit. Senatus ob res feliciter à P. Scipione geſtas, ſupplicationem in unum diem decrevit. C. Lælium primo quoque tempore cum quibus venerat navibus, redire in Hiſpaniam juſſit. Carthaginis expugnationem in hunc annum contuli, multis auctoribus: haud neſcius, quoſdam eſſe, qui anno inſequenti captam tradiderint. Sed mihi minus ſimile veri viſum eſt, annum integrum Scipionem nihil gerendo in Hiſpania conſumpſiſſe. Q. Fabio Maximo quintum, Q. Fulvio Flacco tertium conſulibus, Idibus Martiis, quo die magiſtratum inierunt, Italia ambobus provincia decreta; regionibus tamen partitum imperium: Fabius ad Tarentum, Fulvius in Lucanis ac Bruttiis rem gereret. M. Claudio prorogatum in annum imperium. Prætores ſortiti provincias: L. Veturius Philo urbanam: C. Hoſtilius Tubulus peregrinam cum Gallia: T. Quintius Criſpinus Capuam: C. Aurunculeius Sardiniam. Exercitus ita per provincias diviſi. Fulvio duæ legiones, quas in Sicilia M. Valerius Lævinus haberet: Q. Fabio, quibus in Etruria C. Calpurnius præfuiſſet. Exercitus urbanus ut in Etruriam ſuccederet: C. Calpurnius eidem præeſſet provinciæ: Capuam, exercitumque, quem Q. Fulvius habuiſſet, T. Quintius obtineret. C. Hoſtilius ab C. Lætorio proprætore provinciam exercitumque, qui tum jam Arimini erat, acciperet. M. Marcello, quibus conſul

bene

bene rem geſſerat, legiones decretæ: M. Valerio cum L. Cincio (his quoque eſt in annum prorogatum in Sicilia imperium) Cannenſis exercitus datus: eumque ſupplere ex militibus, qui ex legionibus Cn. Fulvii ſupereſſent, juſſi. Conquiſitos eos, conſules in Siciliam miſerunt: additaque eadem militię ignominia, ſub qua Cannenſes militabant: quique ex prætoris Cn. Fulvii exercitu ob ſimilis iram fugæ miſſi eò ab ſenatu fuerant. C. Aurunculeio eædem in Sardinia legiones, quibus P. Manlius Vulſo eam provinciam obtinuerat, decretæ. P. Sulpicio eadem legione, eademque claſſe Macedoniam obtinere juſſo, prorogatum in annum imperium. triginta quinqueremes ex Sicilia Tarentum ad Q. Fabium conſulem mitti juſſæ: cetera claſſe placere prædatum in Africam, aut ipſum M. Valerium Lævinum trajicere; aut mittere, ſeu L. Cincium, ſeu M. Valerium Meſſalam, vellet. Nec de Hiſpania quicquam mutatum, niſi quod non in annum Scipioni Syllanoque, ſed donec revocati ab ſenatu forent, prorogatum imperium eſt. Ita provinciæ exercituſque in eum annum partita imperia. Inter majorum rerum curas comitia maximi curionis, quum in locum M. Æmilii ſacerdos crearetur, vetus excitaverat certamen; patriciis negantibus C. Mamilii Vituli, qui unus ex plebe petebat, habendam rationem eſſe: quia nemo ante eum, niſi ex Patribus, id ſacerdotium habuiſſet. Tribuni appellati, ad ſenatum rejecerunt. Senatus populo poteſtatem fecit. Ita primus ex plebe creatus maximus curio C. Mamilius Vitulus. Et flaminem dialem invitum inaugurari coegit P. Licinius pontifex maximus C. Valerium

lerium

lerium Flaccum. Decemvir ſacris faciundis creatus in locum Q. Mucii Scævolæ demortui, C. Lætorius. Cauſſam inaugurari coacti flaminis libens reticuiſſem, ni ex mala fama in bonā vertiſſet. Ob adoleſcentiam negligentem luxurioſamque C. Flaccus flamen captus à P. Licinio pontifice maximo erat; L. Flacco fratri germano, cognatiſque aliis ob eadem vitia inviſus. Is, ut animum ejus cura ſacrorum & cæremoniarum cepit, ita repente exuit antiquos mores, ut nemo tota juventute haberetur prior, nec probatior primoribus Patrum, ſuis pariter alieniſque, eſſet. Hujus famæ conſenſu elatus ad juſtam fiduciam ſui, rem intermiſſam per multos annos ob dignitatem flaminum priorum repetivit, ut in ſenatum introiret. Ingreſſum eum curiam quum L. Licinius prætor inde eduxiſſet, tribunos plebis appellavit flamen. Vetuſtum jus ſacerdotii repetebat: datum id cum toga prætexta, & ſella curuli & flaminio. Prætor, nõ exoletis vetuſtate annalium exemplis ſtare jus, ſed recentiſſimæ cujuſque conſuetudinis uſu volebat: nec patrum, nec avorum memoria Dialem quemquam id jus uſurpaſſe. Tribuni, rem inertia flaminum obliteratam, ipſis, non ſacerdotio damno fuiſſe, quum æquum cenſuiſſent, ne ipſo quidem contra tendente prætore, magno aſſenſu Patrum plebiſque, flaminem in ſenatum introduxerunt: omnibus ita exiſtimantibus, magis ſanctitate vitæ, quam ſacerdotii jure, rem eam flaminem obtinuiſſe. Conſules prius quam in provincias irent, duas urbanas legiones in ſupplementum, quantum opus erat cæteris exercitibus, militum ſcripſerunt. Vrbanum veterem exer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

exercitum Fulvius conſul C. Fulvio Flacco legato (frater hic conſulis erat) in Etruriam dedit ducendum : & legiones, quæ in Etruria erant, Romam deducendas. Et Fabius conſul reliquias exercitus Fulviani conquiſitas (fuerunt autem ad tria millia trecenti triginta ſex) Q. Maximum filium ducere in Siciliam ad M. Valerium proconſulem juſſit: atque ab eo duas legiones, & triginta quinqueremes accipere. Nihil hę eductæ ex inſula legiones minuerunt nec viribus nec ſpecie ejus provinciæ præſidium. nam quum præter egregie ſuppletas duas veteres legiones, transfugarum etiam Numidarum equitum peditumque magnam vim haberet, Siculos quoque qui in exercitu Epicidis aut Pœnorum fuerant, belli peritos viros, milites ſcripſit. Ea externa auxilia quum ſingulis Romanis legionibus adjunxiſſet, duorum ſpeciem exercituum ſervavit: altero L. Cincium partem inſulæ, qua regnum Hieronis fuerat, tueri juſſit: altero ipſe ceteram inſulam tuebatur; diviſam quondam Romani Punicique imperii finibus. Claſſis quoque navium ſeptuaginta parata, ut omni ambitu littorum præſidio oræ maritimæ eſſent. Ipſe cum Mutinis equitatu provinciam peragrabat; ut viſeret agros, cultaque ab incultis notaret: & perinde dominos laudaret caſtigaretque. Ita tantum ea cura frumenti provênit, ut & Romam mitteret, & Catanam conveheret. unde exercitui, qui ad Tarentum æſtiva acturus eſſet, poſſet præberi. Ceterum tranſportati milites in Siciliam (& erat major pars Latini nominis, ſociorumque) prope magni motus cauſſa fuêre: adeo ex parvis ſæpe magnarum momenta rerum pendent.

Fre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Fremitus enim inter Latinos, ſocioſque in conciliis ortus: *Decimum annum delectibus & ſtipendiis exhauſtos eſſe. quotannis ferme clade magna pugnare. Alios in acie occidi, alios morbo abſumi: magis perire ſibi civem, qui ab Romano miles lectus ſit, quam qui à Pœno captus. quippe ab hoſte gratis remitti in patriam; ab Romanis extra Italiam in exilium verius, quam in militiam ablegari. Octavum jam ibi annum ſeneſcere Cannenſem militem, moriturum antequam Italia hoſtis (quippe nunc quum maxime florens viribus) excedat. Si veteres milites non redeant in patriam, novi legantur, brevi neminem ſuperfuturum. Itaque quod propediem res ipſa negatura ſit, prius quam ad ultimam ſolitudinem atque egeſtatem perveniant, negandum populo Romano eſſe. Si conſentientes in hoc ſocios videant Romani, profecto de pace cum Carthaginienſibus jungenda cogitaturos. aliter numquam, vivo Annibale, ſine bello Italiam fore.* Hæc acta in conciliis. Triginta tum coloniæ populi Romani erant. ex iis duodecim quum omnium legationes Romæ eſſent, negaverunt conſulibus eſſe, unde milites pecuniamq; darent. Eæ fuere Ardea, Nepet, Sutrium, Circeii, Alba, Carſeoli, Sueſſa, Sora, Setia, Cales, Narnia, Interamna. Nova re conſules icti, quum abſterrere eos à tam deteſtabili conſilio vellent, caſtigando increpandoque plus quam leniter agendo profecturos rati, *eos auſos eſſe conſulibus dicere*, ajebant, *quod conſules in ſenatu ut pronunciarent, in animum inducere non poſſent, non enim detrectationem eam munerum militiæ, ſed apertam defectionem à populo Romano eſſe. Redirent itaque propere in colonias, & tamquam integra re locuti magis quam auſi tantum nefas, cum ſuis conſulerent.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

rent. admonerent, non Campanos, neque Tarentinos eos eſſe, ſed Romanos: inde oriundos, inde in colonias atque in agrum bello captum ſtirpis augendæ cauſſa miſſos: quæ liberi parentibus deberent, ea illos Romanis debere, ſi ulla pietas, ſi memoria antiquæ patriæ eſſet. Conſulerent igitur de integro. nam tum quidem quæ temere agitaſſent, ea prodendi imperii Romani, tradendæ Annibali victoriæ eſſe. Quum alternis hæc conſules diu jactaſſent, nihil moti legati, neque ſe quod domum renunciarent, habere dixerunt, neque ſenatum ſuum quid novi conſuleret; ubi nec miles qui legeretur, nec pecunia, quæ daretur in ſtipendium, eſſet. Quum obſtinatos eos viderent conſules, rem ad ſenatum detulerunt. ubi tantus pavor animis hominum eſt injectus, ut magna pars, actum de imperio diceret. idem alias colonias facturas; idem ſocios conſenſiſſe omnes, ad prodendam Annibali urbem Romam. Conſules hortari & conſolari ſenatum, & dicere, *Alias colonias in fide atque officio priſtino fore, eas quoque ipſas quæ ab officio deceſſerint, ſi legati circa eas colonias mittantur, qui caſtigent, non qui precentur, verecundiam imperii habituras eſſe.* Permiſſum ab ſenatu iis quum eſſet, agerent, facerentque, ut è Republica ducerent; pertentatis prius aliarum coloniarum animis, citaverunt legatos: quæſiveruntque ab iis, ecquid milites ex formula paratos haberent? Pro duodeviginti coloniis M. Sextilius Fregellanus reſpondit: *& milites ex formula paratos eſſe: & ſi pluribus opus eſſet, plures daturos: & quicquid aliud imperaret velletque populus Romanus, enixe facturos. ad id ſibi neq; opes deeſſe, animum etiam ſupereſſe.* Conſules, ſibi parum videri, præfati,
pro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

pro merito eorum, ſua voce collaudari eos, niſi univerſi Patres in curia gratias egiſſent, ſequi in ſenatum juſſerunt. Senatus quam poterat honoratiſſimo decreto allocutus eos, mandat conſulibus, ut ad populum quoque eos producerent. & inter multa alia præclara, quæ ipſis, majoribuſque ſuis præſtitiſſent, recens etiam meritum eorum in Rempublicam commemorarent. Ne nunc quidem poſt tot ſecula ſileantur, fraudenturve laude ſua, Signini fuere, & Nolani, & Norbani, Saticulanique, & Brunduſini, & Fregellani, & Lucerini, & Venuſini, & Adriani, & Firmani, & Ariminenſes: & ab altero mari; Pontiani, & Pæſtani, & Coſſani: & mediterranei; Beneventani, & Æſernini, & Spoletani, & Placentini, & Cremonenſes. Harum coloniarum ſubſidio tum imperium populi Romani ſtetit: iiſque gratiæ, & in ſenatu, & apud populum actæ. Duodecim aliarum coloniarum quæ detrectaverunt imperium, mentionem fieri Patres vetuerunt, neque illos dimitti, neque retineri, neque appellari à conſulibus. ea tacita caſtigatio maxime ex dignitate populi Romani viſa eſt. Cetera expedientibus, quæ ad bellum opus erant, conſulibus; aurum viceſimarium, quod in ſanctiore ærario ad ultimos caſus ſervaretur, promi placuit. Prompta ad quatuor millia pondo auri. inde quingena pondo data conſulibus, & M. Marcello, & P. Sulpicio proconſulibus, & T. Veturio prætori, qui Galliam provinciam ſortitus erat; additumque Fabio Conſuli centum pondo auri præcipuum, quod in arcem Tarentinam portaretur. cetero auro uſi ſunt ad veſtimenta præſenti pecunia locanda exercitui,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

citui, qui in Hiſpania bellum ſecunda ſua fama, duciſque gerebat. Prodigia quoque, prius quam ab urbe Conſules proficiſcerentur, procurari placuit. In Albano monte tacta de cœlo erant, ſignum Iovis, arborque templo propinqua, & Hoſtiæ lacus, & Capuæ murus, Fortunæque ædes, & Sinueſſæ murus portaque. Hæc de cœlo tacta. Cruentam etiam fluxiſſe aquam Albanam, quidam auctores erant: & Romæ intra cellam ædis Fortis Fortunæ de capite ſignum, quod in corona erat, in manus ſponte ſua prolapſum. Et Priverni ſatis conſtabat bovem locutum, volturiumque frequenti foro in tabernam devolaſſe, & Sinueſſæ natum ambiguo inter marem ac feminam ſexu infantem: quos androgynos vulgus (ut pleraque faciliore ad duplicanda verba Græco ſermone) appellat. & lacte pluiſſe, & cum elephanti capite puerum natum. Et prodigia hoſtiis majoribus procurata, & ſupplicatio circa omnia pulvinaria, & obſecratio in unum diem indicta: & decretum, ut C. Hoſtilius prætor ludos Apollinis, ſicut his annis voti factique erant, voveret, faceretque. Per eos dies & cenſoribus creandis Q. Fulvius conſul comitia habuit. Creati cenſores, ambo, qui nondum conſules fuerant, M. Cornelius Cethegus, P. Sempronius Tuditanus. Hi cenſores, ut agrum Campanum fruendum locarent, ex auctoritate Patrum latum ad plebem eſt, plebeſque ſcivit. Senatus lectionem: contentio inter cenſores de principe legendo, tenuit. Sempronii lectio erat, ceterum Cornelius morem traditum à patribus ſequendum ajebat. ut qui primus cenſor ex iis qui viverent, fuiſſet, eum principem legerent: is Man-

s Manlius Torquatus erat. Sempronius, cui Dii ſortem legendi dediſſent, ei jus liberum eoſdem dediſſe Deos. Se id ſuo arbitrio facturum: lecturumque Q. Fabium Maximum, quem tum principem Romanæ civitatis eſſe vel Annibale judice dicturus eſſet. Quum diu certatum eſſet verbis, concedente collega, lectus à Sempronio princeps in ſenatu Q. Fabius Maximus Conſul: inde alius lectus ſenatus, octo præteritis, inter quos L. Cæcilius Metellus erat; infamis auctor deſerendæ Italiæ poſt Cannenſem cladem. In equeſtribus quoque notis eadem ſervata cauſſa. ſed erant perpauci, quos ea infamia attingeret. Illis omnibus (& multi erant) adempti equi, qui Cannenſium legionum equites in Sicilia erant. addiderunt acerbitati etjam tempus, ne præterita ſtipendia procederent iis, qui equo publico meruerant, ſed dena ſtipendia equis privatis facerent. Magnum prę terea numerum eorum conquiſiverunt, qui equo merere deberent: atque ex iis, qui principio ejus belli ſeptemdecim annos nati fuerant, neque militaverant, omnes ærarios fecerunt. Locaverunt inde reficienda quæ circa forum incendio conſumpta erant, ſeptem tabernas, macellum, atrium regium. Tranſactis omnibus quæ Romæ agenda erant, conſules ad bellum profecti: prior Fulvius prægreſſus Capuam. poſt paucos dies conſecutus Fabius, qui & collegam coram obteſtatus, & per literas Marcellum, ut quam acerrimo bello detineret Annibalem, dum ipſe Tarentum oppugnaret: ea urbe adempta hoſti, undique pulſo, nec ubi conſiſteret, nec quid fidum reſpiceret habenti; ne morandi quidem cauſſam

in

in Italia fore. Rhegium etiam nuncium mittit ad præfectum præſidii, quod ab Lævino Conſule adverſus Brutios ibi locatum erat, octo millia hominum: pars maxima ab Agatirna (ſicut antea dictum eſt) ex Sicilia traducta, & rapto vivere hominum aſſuetorum. additi erant Brutiorum indidem perfugæ, & audacia & audendi omnia neceſſitatibus pares. Hanc manum ad Brutium primum agrum depopulandum duci juſſit, inde ad Cauloniam urbem oppugnandam. Imperata non impigre ſolum, ſed etiam avide exſecuti, direptis fugatiſque cultoribus agri, ſumma vi urbem oppugnabant. Marcellus conſulis literis excitatus, & quia ita in animum induxerat, neminem ducem Romanum tam parem Annibali quam ſe eſſe; ubi primum in agris pabuli copia fuit, ex hibernis profectus, ad Cannuſium Annibali occurrit. Solicitabat ad defectionem Cannuſinos Pœnus. ceterum ut appropinquare Marcellum audivit; caſtra inde movit. Aperta erat regio ſine ullis ad inſidias latebris: itaque in loca ſaltuoſa cedere inde cœpit. Marcellus veſtigiis inſtabat, caſtraque caſtris conferebat: & opere perfecto, extemplo in aciem legiones educebat. Annibal turmatim per equites peditumque jaculatores levia certamina ſerens, caſum univerſæ pugnæ non neceſſarium ducebat. tractus eſt tamen ad id quod vitabat certamen. Nocte prægreſſum eum aſſequitur locis planis ac patentibus Marcellus. caſtra inde ponentem, pugnando undique in munitores, operibus prohibet. Ita ſigna collata, pugnatumque totis copiis: & quum jam nox inſtaret, Marte æquo diſceſſum eſt. caſtra exiguo

diſtantia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

liſtantia ſpatio, raptim ante noctem permuni-ta. Poſtero die luce prima Marcellus in aciem copias eduxit. nec Annibal detrectavit certamen; multis verbis adhortatus milites, *ut memores Thraſymeni Cannarumque, contunderent ferociam hoſtis. urgere atque inſtare eum. non iter quietos facere, non caſtra ponere pati, non reſpirare aut circumſpicere. quotidie ſimul orientem ſolem, & Romanam aciem in campis videndam eſſe. Si uno prœlio haud incruentus abeat, quietius deinde tranquilliuſque eum bellaturum.* His irritati adhortationibus, ſimulque tædio ferociæ hoſtium quotidie inſtantium laceſſentiumque, acriter prœlium ineunt. Pugnatum amplius duabus horis eſt. cedere inde ab Romanis dextera ala, & extraordinarii cœpere. Quod ubi Marcellus vidit, duodeviceſimam legionem in primam aciem inducit. Dum alii trepide cedunt, alii ſegniter ſubeunt, turbata tota acies eſt: dein prorſus fuſa; & vincente pudorem metu, terga dabant. Cecidereque in pugna fugaque ad duo millia & ſeptingenti civium, ſociorumque. in his quatuor Romani centuriones fuere: duo tribuni militum, M. Licinius & M. Fulvius. Signa militaria quatuor de ala prima, quæ fugit: duo de legione quæ cedentibus ſociis ſucceſſerat, amiſſa. Marcellus, poſtquam in caſtra reditum eſt, concionem adeo ſævam atque acerbam apud milites habuit, ut prœlio per diem totam infeliciter tolerato, triſtior iis irati ducis oratio eſſet. *Diis immortalibus ut in tali re laudes grateſque*, inquit, *ago, quod victor hoſtis cum tanto pavore incidentibus vobis in vallum portaſque, non ipſa caſtra eſt aggreſſus. deſeruiſſetis profecto eodem terrore caſtra,*

quo

*quo omiſiſtis pugnam. Qui pavor hic, qui terror,
quæ repente, qui, & cum quibus pugnaretis, obli-
vio animos invaſit? nempe iidem ſunt ii hoſtes,
quos vincendo & victos ſequendo priorem æſtatem
abſumpſiſtis: quibus dies nocteſq; fugientibus per hos
dies inſtitiſtis: quos levibus prœliis fugaſtis, quos he-
ſterno die nec iter facere, nec caſtra ponere paſſi eſtis.
Omitto ea quibus gloriari poteſtis: cujus & ipſius
pudere ac pœnitere vos oportet. nempe æquis ma-
nibus heſterna die diremiſtis pugnam. Quid hæc
nox, quid hæc dies abſtulit? veſtræ his copiæ immi-
nutæ ſunt an illorum auctæ? Non equidem mihi
cum exercitu meo loqui videor, nec cum Romanis
militibus. corpora tantum atque arma eadem ſunt.
An ſi eoſdem animos habuiſſetis, terga veſtra vi-
diſſet hoſtis? ſigna alicui manipulo, aut cohorti
abſtuliſſet? Non adhuc cæſis Romanis legionibus
gloriabatur. vos illi hodierno die primum fugati
exercitus dediſtis decus.* Clamor inde ortus, ut
veniam ejus diei daret; ubi vellet deinde expe-
riretur militum ſuorum animos. *Ego vero ex-
periar*, inquit, *milites: & vos craſtina die in aciem
educam, ut victores potius quam victi veniam im-
petretis, quam petitis*. Cohortibus, quę ſigna ami-
ſerant, hordeum dari juſſit: centurioneſque
manipulorum, quorum ſigna amiſſa fuerant,
diſtrictis gladiis diſcinctos deſtituit: & ut po-
ſtero die omnes pedites equiteſque armati ad-
eſſent, edixit. Ita concio dimiſſa, fatentium,
jure ac merito ſeſe increpitos. neque illo die
virum quemquam in acie Romana fuiſſe; præ-
ter unum ducem, cui aut morte ſatisfacien-
dum, aut egregia victoria eſſet. Poſtero die
armati ornatique ad edictum aderant. Impe-
rator eos collaudat: pronunciatque, *à quibus*

orta

orta pridie fuga eſſet, cohorteſque, quæ ſigna amiſiſſent, ſe in primam aciem inducturum. edicere jam ſeſe, omnibus pugnandum ac vincendum eſſe: & adnitendum ſingulis univerſiſque, ne prius heſternæ fugæ quam hodiernæ victoriæ fama Romam perveniat. Inde cibo corpora firmare juſſit, ut ſi longior eſſet pugna, viribus ſufficerent. Vbi omnia dicta factaque ſunt, quibus excitarentur animi militum, in aciem procedunt. Quod ubi Annibali nunciatum eſt: *Cum eo nimirum,* inquit, *hoſte res eſt, qui nec bonam nec malam ferre fortunam poteſt. Seu vicit, ferociter inſtat victis: ſeu victus eſt, inſtaurat cum victoribus certamen.* Signa inde canere juſſit, & copias educit. Pugnatum utrimq; aliquanto quam pridie acrius eſt; Pœnis ad obtinendum heſternum decus adnitentibus: Romanis ad demendam ignominiam. Siniſtra ala ab Romanis, & cohortes, quæ amiſerant ſigna, in prima acie pugnabant, & legio viceſima à dextro cornu inſtructa. L. Cornelius Lentulus, & C. Claudius Nero legati, cornibus præerant: Marcellus mediam aciem, hortator teſtiſque præſens, firmabat. Ab Annibale Hiſpani primam obtinebant frontem, & id roboris in omni exercitu erat. Quum anceps diu pugna eſſet; Annibal elephantos in primam aciem induci juſſit: ſi quem injicere ea res tumultum ac pavorem poſſet. Et primo turbarunt ſigna, ordineſque, & partim occulcatis, partim diſſipatis terrore qui circa erant, nudaverant una parte aciem. latiuſque fuga manaſſet, ni C. Decimius Flavus tribunus militum, ſigno arrepto primi haſtati manipulum ejus ſigni ſe ſequi juſſiſſet. duxit ubi maxime tumultum conglobatæ belluæ faciebant: pilaque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

in eas conjici juſſit. Hæſere omnia tela haud difficili ex propinquo in tanta corpora ictu, & tam conferta turba. ſed ut non omnes vulnerati ſunt; ita in quorum tergis infixa ſtetere pila, (ut eſt genus anceps) in fugam verſi etiam integros avertere. Tum jam non unus manipulus, ſed pro ſe quiſque miles, qui modo aſſequi agmen fugientium elephantorum poterat, pila conjicere. eo magis ruere in ſuos belluæ: tantoque majorem ſtragem edere, quam inter hoſtes ediderant, quanto acrius pavor conſternatas agit, quam inſidentis magiſtri imperio reguntur. In perturbatam tranſcurſu belluarum aciem ſigna inferunt Romani pedites: & haud magno certamine diſſipatos, trepidanteſque avertunt. Tum in fugientes equitatum immittit Marcellus, nec ante finis ſequendi eſt factus, quam in caſtra paventes compulſi ſunt. Nam ſuper alia, quæ terrorem trepidationemq; facerent, elephanti forte duo in ipſa porta corruerant, coactiq; erant milites per foſſam vallumque ruere in caſtra. ibi maxima hoſtium cædes facta: cæſa ad octo millia hominum, quinque elephanti. Nec Romanis incruenta victoria fuit. mille ferme, & ſeptingenti de duabus legionibus, & ſociorum ſupra mille & trecentos occiſi: vulnerati permulti civium, ſociorumque. Annibal nocte proxima caſtra movit. Cupientem inſequi Marcellum prohibuit multitudo ſauciorum. Speculatores, qui ſequerentur agmen miſſi, poſtero die retulerunt, Bruttios Annibalem petere. Iiſdem ferè diebus & ad Q. Fulvium conſulem Hirpini & Lucani, & Volſcentes, traditis præſidiis Annibalis, quæ in urbibus habebant, dediderunt ſeſe, clemen-

terque

terque à conſule cum verborum tantum caſtigatione, ob errorem præteritum, accepti. Et Bruttiis ſimilis ſpes veniæ facta eſt: quum ab iis Vibius & Pactius fratres, longe nobiliſſimi gentis ejus, eandem, quæ data Lucanis erat, conditionem deditionis petentes veniſſent. Q. Fabius conſul oppidum in Salentinis Manduriam vi cepit. ibi ad quatuor millia hominum capta; & ceteræ prædæ aliquantum. Inde Tarentum profectus, in ipſis faucibus portus poſuit caſtra. naves, quas Livius tutandis commeatibus habuerat, partim machinationibus onerat, apparatuque mœnium oppugnandorum; partim tormentis & ſaxis, omnique miſſilium telorum genere inſtruit: onerarias quoque, non eas ſolum, quæ remis agerentur; ut alii machinas ſcalaſque ad muros ferrent, alii procul ex navibus vulnerarent mœnium propugnatores. Eæ naves ab aperto mari, ut urbem aggrederentur, inſtructæ paratæq; ſunt. Et erat liberum mare, claſſe Punica, quum Philippus oppugnare Ætolos pararet, Corcyram tranſmiſſa. In Bruttiis interim Cauloniæ impugnatores, ſub adventum Annibalis, ne opprimerentur, in tumulum à præſenti impetu tutum, ad cætera inopem, conceſſere. Fabium Tarentum obſidentem leve dictu momentum ad rem ingentem potiundam adjuvit. Præſidium Bruttiorum datum ab Annibale Tarentini habebant. ejus præſidii præfectus deperibat amore mulierculæ, cujus frater in exercitu Fabii conſulis erat. Is certior literis ſororis factus de nova conſuetudine advenæ locupletis, atq; inter populares tam honorati, ſpem nactus per ſororem quolibet impelli amantem poſſe; quid ſperaret, ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

conſulem detulit. quę quum haud vana cogitatio viſa eſſet, perfuga juſſus Tarentum tranſire, ac per ſororem pręfecto conciliatus, primo occulte animum ejus tentando, dein ſatis explorata levitate, blandiciis muliebribus perpulit eum ad proditionem cuſtodiæ loci, cui præpoſitus erat. Vbi & ratio agendæ rei, & tempus convênit, miles nocte per intervalla ſtationum clam ex urbe emiſſus, ea quæ acta erant, quæque, ut agerentur, convenerant, ad conſulem refert. Fabius vigilia prima, dato ſigno iis qui in arce erant, quique cuſtodiam portus habebant, ipſe circuito portu ab regione urbis in orientē verſa occultus conſedit. Canere inde tubæ ſimul ab arce, & à portu, & à navibus, quę aperto mari appulſæ erant; clamorque undiq; cum ingenti tumultu, unde minimum periculi erat, de induſtria ortus. Conſul interim ſilentio continebat ſuos. Igitur Democrates, qui præfectus antea claſſis fuerat, forte illi loco præpoſitus, poſtquam quieta omnia circa ſe vidit, alias partes eo tumultu perſonare, ut captæ urbis interdum excitaretur clamor; veritus ne inter cunctationem ſuam conſul aliquam vim faceret, ac ſigna inferret; pręſidium ad arcem, unde maxime terribilis accidebat ſonus, traducit. Fabius, quum ex temporis ſpacio & ex ſilentio ipſo (quod ubi paulo ante ſtrepebant excitantes vocanteſq; ad arma, inde nulla accidebat vox) deductas cuſtodias ſenſiſſet; ferri ſcalas ad eam partem muri, qua Bruttiorum cohortem præſidium agitare proditionis conciliator nunciaverat, jubet. Ea primum eſt captus murus; adjuvantibus recipientibuſque Bruttiis: & tranſcenſum in urbem eſt. deinde proxima refracta porta,

porta, ut frequenti agmine ſigna inferrentur. Tum clamore ſublato, ſub ortum ferme lucis, nullo obvio armato in forum perveniunt: omneſque undique, qui ad arcem portumque pugnabant, in ſe converterunt. Prœlium in aditu fori majore impetu, quam perſeverantia commiſſum eſt. non animo, non armis, non arte belli, non vigore aut viribus corporis, par Romano Tarentinus erat. Igitur pilis tantum conjectis, prius pene quam con ſererent manus, terga dederunt, dilapſiq; per nota urbis itinera in ſuas amicorumq; domos. Duo ex ducibus Nico & Democrates, fortiter pugnantes cecidere. Philomenes qui proditionis ad Annibalem auctor fuerat, quum citato equo ex prœlio evectus eſſet; vacuus paulo poſt equus erranſque per urbem cognitus: corpus nuſquam inventũ eſt. creditum vulgo eſt, in puteum apertum ex equo præcipitaſſe. Cartalonem autem præfectum Punici præſidii, cum commemoratione paterni hoſpitii poſitis armis venientẽ ad conſulem, miles obvius obtruncat. Alii alios paſſim ſine diſcrimine armatos inermeſq; cędunt; Carthaginienſes Tarentinoſque pariter. Bruttii quoque multi interfecti, ſeu per errorem, ſeu vetere in eos inſito odio: ſeu ad proditionis famam (ut vi potius atque armis captum Tarentum videretur) extinguendam. Tum à cæde ad diripiendam urbem diſcurſum. Triginta millia ſervilium capitum dicuntur capta: ingens argenti vis facti ſignatique: auri octoginta ſeptem millia pondo: ſigna tabulęque prope ut Syracuſarum ornamenta æquarent. Sed majore animo generis ejus præda abſtinuit Fabius quam Marcellus: qui interroganti ſcribæ, quid fieri de

ſignis vellet (ingentis magnitudinis Dii ſunt, ſuo quiſq; habitu in modum pugnantium formati) Deos iratos Tarentinis relinqui juſſit. Murus inde, qui urbem ab arce dirimebat, dirutus eſt ac disjectus. Dum hæc Tarenti aguntur, Annibal iis, qui Cauloniam obſidebant, in deditionem acceptis; audita oppugnatione Tarenti, dies noctesque curſim agmine acto quum feſtinans ad opem ferendam, captam urbem audiſſet; *Et Romani*, inquit, *ſuum Annibalem habent. eadem, qua ceperamus, arte, Tarentum amiſimus.* Ne tamen fugientis modo convertiſſe agmen videretur; quo conſtiterat loco, quinq; millia ferme ab urbe poſuit caſtra. ibi paucos moratus dies, Metapontum ſeſe recepit. inde duos Metapontinos cum literis principum ejus civitatis ad Fabium Tarentum mittit; fidem ab conſule accepturos, impunita priora fore, ſi Metapontum ei cum præſidio Punico prodidiſſent. Fabius vera, quæ afferrent, eſſe ratus, diem, qua acceſſurus eſſet Metapontum, conſtituit: literasque ad principes dedit, quæ ad Annibalem delatæ ſunt. Enimvero lætus ſucceſſu fraudis, ſi ne Fabius quidem dolo invictus eſſet, haud procul Metaponto inſidias ponit. Fabio auſpicanti, prius quam egrederetur ab Tarento, aves ſemel atque iterum non addixerunt. hoſtia quoque cæſa conſulenti deos, aruſpex, cavendum à fraude hoſtili, & ab inſidiis, prædixit. Metapontini, poſtquam ad conſtitutam non venerat diem, remiſſi ut cunctantem hortarentur, repente comprehenſi, metu gravioris quæſtionis detegunt inſidias. Æſtatis ejus principio, qua hæc agebantur, P. Scipio in Hiſpania quum hiemem totam reconciliandis barba-

barbarorũ animis, partim donis, partim emiſſione obſidum captivorumque abſumpſiſſet; Edeſco ad eum, clarus inter duces Hiſpanos, venit. Erant conjux liberiq; ejus apud Romanos. ſed præter eam cauſſam etiam, velut fortuita inclinatio animorum, quæ Hiſpaniam omnem averterat ad Romanum à Punico imperio, traxit eum. Eadem cauſſa Indibili Mandonioque fuit, haud dubie omnis Hiſpaniæ principibus, cum omni popularium manu relicto Aſdrubale, ſecedendi in imminentes caſtris ejus tumulos, unde per continentia juga tutus receptus ad Romanos eſſet. Aſdrubal quum hoſtium res tacitis augeſcere incrementis cerneret, ſuas imminui, ac fore, ut, niſi audendo aliquid moveret, qua cœpiſſent ruerent; dimicare quam primum ſtatuit. Scipio avidior etiam certaminis erat; cum à ſpe, quam ſucceſſus rerum augebat; tum quod prius, quam jungerentur hoſtium exercitus, cum uno dimicare duce exercituque, quam ſimul cum univerſis, malebat. Ceterum, etiam ſi cum pluribus pariter dimicandum foret, arte quadam copias auxerat. nam quum videret nullum eſſe navium uſum, quia vacua omnis Hiſpaniæ ora claſſibus Punicis erat, ſubductis navibus Tarraconem, navales ſocios terreſtribus copiis addit. & armorum affatim erat captorum Carthagine: & quæ poſt captam eam fecerat, tanto opificum numero incluſo. Cum iis Scipio veris principio ab Tarracone egreſſus (jam enim & Lęlius redierat ab Roma, ſine quo nihil majoris rei motum volebat) ducere ad hoſtẽ pergit. Per omnia pacata eunti, ut cujuſq; populi fines tranſiret, proſequentibus excipientibuſque ſociis, Indibilis & Mandonius cum ſuis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

copiis occurrerunt. Indibilis pro utroque locutus, haudquaquam ut barbarus ſtolide incauteque, ſed potius cum verecunda gravitate: propiorque *excuſanti tranſitionem ut neceſſariam, quam glorianti ea velut ad primam occaſionem rapta. Scire enim ſe, transfuga nomen execrabile veteribus ſociis, novis ſuſpectum eſſe. neque eum ſe reprehendere morem hominum, ſi tamen anceps odium cauſſa non nomen faciat. Merita inde ſua in duces Carthaginienſes* commemoravit, *avaritiam contra eorum, ſuperbiamque, & omnis generis injurias in ſe atque populares. Itaque corpus dumtaxat ſuum ad id tempus apud eos fuiſſe: animum jam pridem ibi eſſe, ubi jus ac fas crederet coli. ad Deos quoque confugere ſupplices, qui nequeant hominum vim atque injurias pati. Se id Scipionem orare, ut tranſitio ſibi nec fraudi apud eum, nec honori ſit. quales ex ea die experiundo cognoverit, perinde operæ eorum precium faciat.* Ita prorſus reſpondet facturum Romanus: nec pro transfugis habiturum, qui non duxerint ſocietatem ratam, ubi nec divini quicquam nec humani ſanctum eſſet. Productæ deinde in conſpectum ejus conjuges liberique, lacrimantibus gaudio redduntur, atque eo die in hoſpitium abducti. Poſtero die fœdere accepta fides, dimiſſique ad copias adducendas. Iiſdem deinde in caſtris tendebant, donec ducibus iis ad hoſtem perventum eſt. Proximus Carthaginienſium exercitus Aſdrubalis prope urbem Bætulam erat. pro caſtris equitum ſtationes habebat. In eas velites anteſignanique, & qui primi agminis erant, advenientes ex itinere, priuſquam caſtris locum caperent, adeo contemptim impetum fecerunt, ut facile appareret, quid utrique parti

parti animorum eſſet. In caſtra trepida fuga compulſi equites ſunt: ſignaque Romana portis prope ipſis illata. Atque illo quidem die irritatis tantum ad certamen animis, caſtra Romani poſuerunt. Nocte Aſdrubal in tumulum copias recepit; plano campo in ſummo patentem: fluvius ab tergo, ante circaque velut ripa pręceps oram ejus omnem cingebat. Suberat & altera inferior ſummiſſa faſtigio planities. eam quoque altera crepido haud facilior in aſcenſum ambibat. In hunc inferiorem campum poſtero die Aſdrubal, poſtquam ſtantem pro caſtris hoſtium aciem vidit; equites Numidas, leviumque armorum Baleares, & Afros dimiſit. Scipio circumvectus ordines ſignaque, oſtendebat hoſtem: *prædamnata ſpe æquo dimicandi campo, captantem tumulos, loci fiducia, non virtutis aut armorum, ſtare in conſpectu. ſed altiora mœnia habuiſſe Carthaginem, quæ tranſcendiſſet miles Romanus. Nec tumulos, nec arcem, nec mare quidem armis obſtitiſſe ſuis. ad id fore altitudines, quas cepiſſent, hoſtibus, ut per præcipitia & præruptam ſalientes fugerent. eam quoque ſe illis fugam clauſurum.* Cohorteſque duas, alteram tenere fauces vallis, per quam defertur amnis, jubet: alteram viam inſidere, quæ ab urbe per tumuli obliqua in agros ferret. ipſe expeditos, qui pridie ſtationes hoſtium pepulerant, ad levem armaturam infimo ſtantem ſupercilio ducit. Per aſpreta primum, nihil aliud quam via impediti iere. deinde ut ſub jactum venerunt telorum, primo omnis generis vis ingens effuſa eſt in eos: ipſi contra, ſaxa, quæ locus ſtrata paſſim, omnia ferme miſſilia, præbet, ingerere. non milites ſolum, ſed etiam turba calonum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

immiſta armatis. Ceterum quamquam aſcenſus difficilis erat, & prope obruebantur telis ſaxiſque, aſſuetudine tamen ſuccedendi muros, & pertinacia animi, ſubierunt primi. Qui, ſimul cepere aliquid æqui loci, ubi firmo conſiſterent gradu, levem & concurſatorem hoſtem, atque intervallo tutum, quum procul miſſilibus pugna eluditur, inſtabilem eundem ad cominus conſerendas manus, expulerunt loco: & cæde magna in aciem altiori ſuperſtantem tumulo impegere. Inde Scipio juſſis adverſus mediam evadere aciem victoribus, ceteras copias cum Lælio dividit; atque eum parte dextra tumuli circumire, donec mollioris aſcenſus viam inveniret, jubet. ipſe ab læva, circuitu haud magno, in tranſverſos hoſtes incurrit. Inde primo turbata acies eſt, dum ad circumſonantem undique clamorem flectere cornua & obvertere ordines volunt. Hoc tumultu & Lælius ſubiit, & dum pedem referunt, ne ab tergo vulnerarentur, laxata prima acies, locuſque ad evadendum & mediis datus eſt: qui per tam iniquum locum, ſtantibus integris ordinibus, elephantiſque ante ſigna locatis, nunquam evaſiſſent. Quum ab omni parte cædes fierent, Scipio, qui lævo cornu in dextrum incurrerat, maxime in nuda hoſtium latera pugnabat. Et jam ne fugæ quidem patebat locus, nam & ſtationes utrimque Romanæ dextra lævaque inſederant vias: & portam caſtrorum ducis principumque fuga clauſerat; addita trepidatione elephantorum, quos territos æque atq; hoſtes timebant. Cæſa igitur ad octo millia hominum. Aſdrubal jam antequam dimicaret, pecunia rapta, elephantiſq; præmiſſis, quam plurimos poterat de fuga

exci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

excipiens; præter Tagum flumen ad Pyrenæum tendit. Scipio caſtris hoſtium potitus, quum præter libera capita omnem prædam militibus conceſſiſſet; in recenſendis captivis decem millia peditum, duo millia equitum invenit. ex iis Hiſpanos ſine precio omnes domum dimiſit. Afros vendere quæſtorem juſſit. Circumfuſa inde multitudo Hiſpanorum & ante deditorum, & pridie captorum, regem eum ingenti conſenſu appellavit. Tum Scipio, ſilentio per præconem facto, *ſibi maximum nomen imperatoris eſſe* dixit, *quo ſe milites ſui appellaſſent. regium nomen alibi magnum, Romæ intolerandum eſſe. Regalem animum in ſe eſſe. ſi id in hominis ingenio ampliſſimum ducerent, tacitè judicarent; vocis uſurpatione abſtinerent.* Senſere etiam barbari magnitudinem animi; cujus miraculo nominis alii mortales ſtuperent, id ex tam alto faſtigio aſpernantis. Dona inde regulis principibuſque Hiſpanorum diviſa, & ex magna copia captorum equorum trecentos, quos vellet, eligere Indibilem juſſit. Quum Afros venderet juſſu imperatoris quæſtor, puerum adultum inter eos forma inſigni, quum audiſſet regii generis eſſe, ad Scipionem miſit. quem quum percunctaretur Scipio, *quis, & cuiâs, & cur id ætatis in caſtris fuiſſet; Numidam ſe lacrymans eſſe,* ait. *Maſſivam populares vocare. orbum à patre factum, apud maternum avum Galam regem Numidarum educatum: cum avunculo Maſaniſſa, qui nuper cum equitatu ſubſidio Carthaginienſibus veniſſet, in Hiſpaniam trajeciſſe. Prohibitum propter ætatem à Maſaniſſa: numquam ante prœlium iniiſſe. Eo die ſe, quo pugnatum cum Romanis eſſet, inſcio avunculo clam armis equoq; ſumpto in aciem exiſſe;*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

exiſſe: ibi prolapſo equo effuſum in præceps, captum ab Romanis eſſe. Scipio quum aſſervari Numidam juſſiſſet, quæ pro tribunali agenda erant, peragit. inde quum ſe in prætorium recepiſſet, vocatum eum interrogat, vellet ne ad Maſaniſſam reverti? quum effuſis gaudio lacrimis, cupere vero, diceret; tum puero annulũ aureum, tunicam lato clavo cum Hiſpano ſagulo, & aurea fibula equumque ornatum donat, juſſiſque proſequi quoad vellet equitibus dimiſit. De bello inde conſilium habitum. & auctoribus quibuſdam, ut confeſtim Aſdrubalem perſequeretur; anceps id ratus, ne Mago atque Aſdrubal cum eo jungerent copias, præſidio tantum ad inſidendum Pyrenæum miſſo, ipſe reliquum æſtatis recipiendis in fidem Hiſpaniæ populis abſumpſit. Paucis poſt prœlium factum ad Bætulam diebus, quum Scipio rediens jam Tarraconem ſaltu Caſtulonenſi exceſſiſſet; Aſdrubal Giſgonis filius & Mago imperatores ex ulteriore Hiſpania ad Aſdrubalem venere; ſerum poſt male geſtam rem auxilium; conſilio in cætera exſequenda belli haud parum opportuni. Ibi conferentibus, quid in cujuſque provinciæ regione animorum Hiſpanis eſſet, unus Aſdrubal Giſgonis, ultimã Hiſpaniç oram, quæ ad Oceanum & Gades vergit, ignaram adhuc Romanorum eſſe, eoq; Carthaginienſibus ſatis fidam cenſebat. Inter Aſdrubalem alterũ, & Magonem conſtabat, *beneficiis Scipionis occupatos omnium animos publice privatimque eſſe: nec tranſitionis finem ante fore, quam omnes Hiſpani milites aut in ultima Hiſpaniæ amoti, aut traducti in Galliam forent. Itaque etiam ſi ſenatus Carthaginienſium non cenſuiſſet, eundum tamen*

Aſdru-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Aſdrubali fuiſſe in Italiam, ubi belli caput & rerum ſumma eſſet: ſimul ut Hiſpanos omnes procul ab nomine Scipionis ex Hiſpania abduceret. exercitum ejus cum tranſitionibus, tum adverſo prœlio imminutum, Hiſpaniæ repleri militibus. Et Magonem, Aſdrubali Giſgonis filio tradito exercitu, ipſum cum grandi pecunia ad conducenda mercede auxilia in Baleares trajicere. Aſdrubalem Giſgonis cum exercitu penitus in Luſitaniam abire: nec cum Romano manus conſerere. Maſaniſſæ ex omni equitatu quod roboris eſſet, tria millia equitum expleri: eumque vagum per citeriorem Hiſpaniam ſociis opem ferre, hoſtium oppida atque agros populari. his decretis, ad exſequenda quæ ſtatuerant, duces digreſſi. Hæc eo anno in Hiſpania acta. Romæ fama Scipionis indies creſcere. Fabio Tarentum captum aſtu magis quam virtute, gloriæ tamen eſſe. Fulvii ſeneſcere fama. Marcellus etiam adverſo rumore eſſe, ſuper quam quod primo male pugnaverat, quia vagante per Italiam Annibale, media æſtate Venuſiam in tecta milites abduxiſſet. Inimicus erat ei C. Publicius Bibulus tribunus plebis. Is jam à prima pugna, quæ adverſa fuerat, aſſiduis concionibus infamem inviſumque plebi Claudium fecerat, & jam de imperio abrogando ejus agebat: quum tamen neceſſarii Claudii obtinuerunt, ut relicto Venuſiæ legato, Marcellus Romam veniret ad purganda ea, quæ inimici objicerent: nec de imperio ejus abrogando abſente ipſo ageretur. Forte ſub idem tempus & Marcellus ad deprecandam ignominiam, & Q. Fulvius conſul comitiorum cauſa Romam venit. Actum de imperio Marcelli in circo Flaminio eſt, ingenti concurſu plebiſque & omnium ordinum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

dinum. Accuſavit tribunus plebis, non Marcellum modo, ſed omnem nobilitatem. *Fraude eorum & cunctatione fieri, ut Annibal decimum jam annum Italiam provinciam habeat: diutius ibi quam Carthagine vixerit. Habere fructum imperii prorogati Marcello populum Romanum. bis caſum exercitum ejus, æſtiva Venuſiæ ſub tectis agere.* Hanc tribuni orationem ita obruit Marcellus commemoratione rerum ſuarum, ut non rogatio ſolum de imperio ejus abrogando antiquaretur, ſed poſtero die conſulem eum ingenti conſenſu centuriæ omnes crearent. Additur collega T. Quintius Criſpinus, qui tum prætor erat. Poſtero die prætores creati P. Licinius Craſſus Dives, pontifex maximus, P. Licinius Varus, Sex. Iulius Cæſar, Q. Claudius Flamen. Comitiorum ipſorum diebus ſolicita civitas de Etruriæ defectione fuit. Principium ejus rei ab Arretinis fieri, C. Calpurnius ſcripſerat, qui eam provinciam proprætor obtinebat. Itaque confeſtim eo miſſus Marcellus conſul deſignatus, qui rem inſpiceret; ac, ſi digna videretur, exercitu accito bellum ex Appulia in Etruriam transferret. Eo metu compreſſi Etruſci quieverunt. Tarentinorum legatis pacem petentibus cum libertate ac legibus ſuis, reſponſum ab ſenatu eſt, ut redirent quum Fabius conſul Romam veniſſet. Ludi & Romani & plebeii eo anno in ſingulos dies inſtaurati. Ædiles curules fuere L. Cornelius Caudinus, & Servius Sulpicius Galba: plebeii, C. Servilius; & Q. Cæcilius Metellus. Servilium negabant jure aut tribunum plebis fuiſſe, aut ædilem eſſe; quod patrem ejus, quem triumvirum agrarium occiſum à Boiis circa Mutinam eſſet opinio per decem

cem

cem annos fuerat, vivere, atque in hoſtium poteſtate eſſe ſatis conſtabat. Vndecimo anno Punici belli conſulatum injerunt M. Marcellus quintum (ut numeretur conſulatus, quem vitio creatus non geſſit) & T. Quintius Criſpinus. Vtrique conſulum Italia decreta provincia eſt, & duo conſulum prioris anni exercitus: tertius tum erat Venuſiæ, cui M. Marcellus præfuerat. ita ut ex tribus eligerent duos quos vellent: tertius ei traderetur, cui Tarentum & Salentini provincia eveniſſet. Cæteræ provinciæ ita diviſæ prætoribus. P. Licinio Varo urbana, P. Licinio Craſſo pontifici maximo peregrina, & quo ſenatus cenſuiſſet: Sex. Iulio Cæſari Sicilia, Q. Claudio Flamini Tarentum. Prorogatum imperium in annum eſt Q. Fulvio Flacco, ut provinciam Capuam, quæ T. Quintii prætoris fuerat, cum una legione obtineret. prorogatum & C. Hoſtilio Tubulo eſt, ut proprætor in Etruriam ad ſuas legiones ſuccederet C. Calpurnio. Prorogatum & L. Veturio Philoni eſt, ut proprætor Galliam eandem provinciam cum iiſdem duabus legionibus obtineret, quibus prætor obtinuiſſet. Quod in L. Veturio, idem in C. Aurunculeio decretum ab ſenatu, latumque de prorogando imperio ad populum eſt, qui prætor Sardiniam provinciam cum duabus legionibus obtinuerat. additæ ei ad præſidium provinciæ, quinquaginta longæ naves, quas P. Scipio ex Hiſpania miſiſſet. Et P. Scipioni, & M. Syllano ſuæ Hiſpaniæ, ſuique exercitus in annum decreti. Scipio, ex octuaginta navibus, quas ſecum ex Italia adductas aut captas Carthagine habebat, quinquaginta in Sardiniam tranſmittere juſſus. quia fama erat,

erat, magnum navalem apparatum eo anno Carthagine eſſe: ducentis navibus omnem oram Italiæ, Siciliæque ac Sardiniæ impleturos. Et in Sicilia ita diviſa res eſt. Sex. Cæſari exercitus Cannenſis eſt datus. M. Valerius Lævinus (ei quoque enim in annum prorogatum imperium eſt) claſſem quæ ad Siciliam erat navium ſeptuaginta obtineret. Adderet eo triginta naves, quę ad Tarentum priore anno fuerant. cum ea centum navium claſſe, ſi videretur ei, prædatum in Africam trajiceret. Et P. Sulpicio, ut eadem claſſe Macedoniam Græciamque provinciam haberet, prorogatum in annum imperium eſt. De duabus, quæ ad urbem Romam fuerant, legionibus, nihil mutatum. Supplementum, quo opus eſſet, ut ſcriberent, conſulibus permiſſum. Vna & viginti legionibus eo anno defenſum imperium Romanum eſt. Et P. Licinio Varo prætori urbis negotium datum, *ut naves longas triginta veteres reficeret, quæ Hoſtiæ erant, & viginti novas naves ſociis navalibus compleret: ut quinquaginta navium claſſe oram maris vicinam urbis Romæ tueri poſſet.* C. Calpurnius vetitus ab Arretio movere exercitum niſi cum ſucceſſor veniſſet. Idem & Tubulo imperatum, ut inde præcipue caveret, ne qua nova conſilia orirentur. Prætores in provincias profecti. Conſules religio tenebat, quod prodigiis aliquot nunciatis, non facile litabant. Ex Campania nunciata erant Capuæ duas ædes, Fortunæ, & Martis, & ſepulchra aliquot de cœlo tacta. Cumis (adeo minimis etiam rebus prava religio inſerit Deos) mures in æde Iovis aurum roſiſſe. Caſſini examen apum ingens in foro conſediſſe. Et Oſtiæ murum portamque de cœlo

o tactam. Cære vulturium volaſſe in ædem Jovis. Vulſiniis ſanguine lacum manaſſe. Horum prodigiorum cauſſâ diem unum ſupplicatio fuit. Per dies aliquot hoſtiæ majores ſine litatione cæſæ, diuq; non impetrata pax Deûm, in capita conſulum, Republica incolumi, exitiabilis prodigiorum eventus vertit. Ludi Apollinares Q. Fulvio, Ap. Claudio conſulibus à P. Cornelio Sulla prætore urbis primum facti erant. inde omnes deinceps prætores urbani fecerant: ſed in unum annum vovebant, dieque incerta faciebant. Eo anno peſtilentia gravis incidit in urbem agroſque: quæ tamen magis in longos morbos quam in perniciales evaſit. Ejus peſtilentiæ cauſſâ, & ſupplicatum, per compita tota urbe eſt, & P. Licinius Varus prætor urbis legem ferre ad populum juſſus, ut hi ludi in perpetuum in ſtatam diem voverentur. Itaque ipſe primus ita vovit, fecitque ante diem tertium Nonas Quintiles. is dies deinde ſolennis ſervatus. De Arretinis, & fama indies gravior, & cura creſcere Patribus. Itaque C. Hoſtilio ſcriptum eſt, ne differret obſides ab Arretinis accipere: cui traderet Romam deducendos, C. Terentius Varro cum imperio miſſus. qui ut advenit, extemplo Hoſtilius legionẽ unam, quæ ante urbem caſtra habebat, ſigna in urbem ferre juſſit, præſidiaque locis idoneis diſpoſuit, tum in foro citatis ſenatoribus obſides imperavit. Quum ſenatus biduum ad conſiderandum peteret tempus, aut ipſos extemplo dare, aut ſe poſtero die ſenatorum omnes liberos ſumpturum, edixit. inde portas cuſtodire juſſit tribunos militum, præfectoſque ſociûm & centuriones, ne quis nocte urbe exiret. Id ſegnius, negli-

negligentiuſque factum.ſeptem principes ſenatus, prius quam cuſtodiæ in portis locarentur, ante noctem cum liberis evaſerunt. Poſtero die luce prima quum ſenatus in forum citari cœptus eſſet, deſiderati,bonaque eorum venierunt. à ceteris ſenatoribus centum viginti obſides, liberi ipſorum accepti, traditique C. Terentio Romam deducendi.Is omnia ſuſpectiora,quam ante fuerant, in ſenatu fecit. Itaque tamquam imminente Etruſco tumultu, legionem alteram ex urbanis Arretium ducere juſſus ipſe C. Terentius, eamque habere in præſidio urbis. C. Hoſtilium cum cetero exercitu placuit totam provinciam peragrare, & cavere, ne qua occaſio novare cupientibus res daretur. C. Terentius ut Arretium cum legione venit, claves portarum quum magiſtratus popoſciſſet, negantibus iis comparere; fraude amotas magis ratus, quam negligentia intercidiſſe; ipſe alias claves omnibus portis impoſuit: cavitque cum cura, ut omnia in poteſtate ſua eſſent. Hoſtilium intentius monuit, ut in eo ſpem non moturos quicquam Etruſcos poneret, ſi ne quid movere poſſent, præcaviſſet. De Tarentinis inde magna contentione in ſenatu actum coram Fabio;defendente ipſo quos ceperat armis, aliis infenſis, & pleriſque æquantibus eos Campanorum noxæ, pœnæque. Senatuſconſultum in ſententiam M. Acilii factum eſt,ut oppidum præſidio cuſtodiretur: Tarentinique omnes intra mœnia continerentur. res integra poſtea referretur, quum tranquillior ſtatus Italiæ eſſet. Et de M. Livio præfecto arcis Tarentinæ haud minore certamine actum eſt; aliis ſententiis notantibus præfectum, quod ejus ſocordia

Taren-

Tarentum proditum hoſti eſſet: aliis præmia decernentibus, quod per quinquennium arcem tutatus eſſet, maximeque unius ejus opera receptum Tarentum foret: mediis ad cenſores, non ad ſenatum cognitionem de eo pertinere dicentibus. cujus ſententiæ & Fabius fuit. adjecit tamen, fateri ſe, opera Livii Tarentum receptum (quod amici ejus vulgo in ſenatu jactaſſent) neque enim recipiendum fuiſſe, niſi amiſſum foret. Conſulum alter T. Quintius Criſpinus ad exercitum, quem Q. Fulvius Flaccus habuerat, cum ſupplemento in Lucanos eſt profectus. Marcellum aliæ atque aliæ objectæ animo religiones tenebant. in quibus quod quum bello Gallico ad Claſtidium ædem Honori & Virtuti voviſſet, dedicatio ejus à pontificibus impediebatur: quod negabant unam cellam amplius quam uni Deo rite dedicari. quia ſi de cœlo tacta, aut prodigii aliquid in ea factum eſſet, difficilis procuratio foret: quod utri Deo divina res fieret, ſciri non poſſet. neque enim duobus, niſi certis Deis, rite una hoſtia fieri. ita addita Virtutis ædes approperato opere: neque tamen ab ipſo ædes eæ dedicatæ ſunt. Tum demum ad exercitum, quem priore anno Venuſiæ reliquerat, cum ſupplemento proficiſcitur. Locros in Bruttiis Criſpinus oppugnare conatus, quia magnam famam attuliſſe Fabio Tarentum ferebatur, omne genus tormentorum, machinarumque ex Sicilia acceſſierat: & naves indidem accitæ erant, quæ vergentem ad mare partem urbis oppugnarent. Ea omiſſa oppugnatio eſt, quia Lacinium Annibal admoverat copias: & collegam eduxiſſe jam à Venuſia exercitum fama erat, cui

con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

conjungi volebat. Itaque in Appuliam ex Bruttiis reditum, & inter Venuſiam Bantiamque, minus trium millium paſſuum intervallo, conſules binis caſtris conſederant. In eandem regionem & Annibal rediit; averſo ab Locris bello. Ibi conſules ambo ingenio feroces prope quotidie milites in aciem excire; haud dubia ſpe, ſi duobus exercitibus conſularibus junctis commiſiſſet ſeſe hoſtis, debellari poſſe. Annibal quia cum Marcello bis priore anno congreſſus vicerat, victuſque erat, ut cum eodem ſi dimicandum foret, nec ſpem nec metum ex vano haberet; ita duobus conſulibus haud quaquam ſeſe parem futurum credebat. itaque totus in ſuas artes verſus, inſidiis locum quærebat. Levia tamen prœlia inter bina caſtra vario eventu fiebant: quibus quum extrahi æſtatem poſſe conſules crederent, nihilominus oppugnari Locros poſſe rati, L. Cincio, ut ex Sicilia Locros cum claſſe trajiceret, ſcribunt. Et ut ab terra quoque oppugnari mœnia poſſent, ab Tarento partem exercitus, qui in præſidio erat, duci eo juſſerunt. Ea ita futura per quoſdam Thurinos comperta Annibali quum eſſent, mittit ad inſidendam à Tarento viam. ibi ſub tumulo Petelliæ equitum duo, peditum tria millia in occulto locata: in quæ inexplorato euntes Romani quum incidiſſent, ad duo millia armatorum cæſa, & mille ducenti ferme vivi capti. alii diſſipati fuga per agros ſaltuſque Tarentum rediêre. Tumulus erat ſilveſtris inter Punica & Romana caſtra, ab neutris primò occupatus: quia Romani qualis pars ejus, quæ vergeret in hoſtium caſtra, eſſet, ignorabant. Annibal inſidiis, quam caſtris aptiorem eum credi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

crediderat. itaque nocte ad id miſſas aliquot Numidarum turmas medio in ſaltu condiderat, quorum interdiu nemo ab ſtatione movebatur, ne aut arma, aut ipſi procul conſpicerentur. Fremebant vulgo in caſtris Romanis, occupandum eum tumulum eſſe, & caſtello firmandum: ne, ſi occupatus ab Annibale foret, velut in cervicibus haberent hoſtem. Movit ea res Marcellum, & collegæ, *Quin imus*, inquit, *ipſi cum equitibus paucis exploratum? Subjecta res oculis, certius dabit conſilium.* Adſentiente Criſpino, cum equitibus ducentis & viginti, ex quibus quadraginta Fregellani, ceteri Etruſci erant, proficiſcuntur. Secuti M. Marcellus conſulis filius, & A. Manlius, tribuni militum: ſimul & duo præfecti ſociûm, L. Arennius, & M. Aulius. Immolaſſe eo die quidam memoriæ prodidere conſulem Marcellum, & prima hoſtia cæſa, jecur ſine capite inventum, in ſecunda omnia comparuiſſe, quæ aſſolent. Auctum etiam viſum in capite: nec id ſane aruſpici placuiſſe; quod ſecundum trunca & turpia exta, nimis læta apparuiſſent. Ceterum conſulem Marcellum tanta cupiditas tenebat dimicandi cum Annibale, ut numquam ſatis caſtra caſtris collata duceret. tum quoque vallo egrediens ſignum dedit, ut ad locum miles eſſet paratus: ſi collis, in quem ſpeculatum irent, placuiſſet, vaſa colligerent, ac ſequerentur. Exiguum campi ante caſtra erat: inde in collem aperta undique & conſpecta ferebat via. Numidis ſpeculator nequaquam in ſpem tantæ rei poſitus; ſed ſi quos vagos pabuli aut lignorum cauſſa longius à caſtris progreſſos poſſent excipere, ſignum dat ut pariter ab ſuis

quiſque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

quiſque latebris exorirentur. Non ante appa-ruere, quibus obviis ab jugo ipſo conſurgen-dum erat, quam circumiere qui à tergo inclu-derent viam. Tum undique omnes exorti, & clamore ſublato impetum fecêre. Quum in ea valle conſules eſſent, ut neque evaderent in ju-gum occupatum ab hoſte, nec receptum ab tergo circumventi haberent; extrahi tamen diutius certamen potuiſſet, ni cœpta ab Etru-ſcis fuga pavorem ceteris injeciſſet. Non tamen omiſere pugnam deſerti ab Etruſcis Fregellani, donec integri conſules hortando, ipſique ex parte pugnando rem ſuſtinebant. Sed poſt-quam vulneratos ambos conſules, Marcellum etiam transfixum lancea prolabentem ex equo moribundum vidêre, tum & ipſi (perpauci autem ſupererant) cum Criſpino conſule duo-bus jaculis icto, & Marcello adoleſcente, ſau-cio & ipſo, effugerunt. Interfectus A. Manlius tribunus militum, & ex duobus præfectis ſo-ciûm M. Aulius occiſus, L. Arennius captus. & lictores conſulum quinque vivi in hoſtium poteſtatem venerunt: ceteri aut interfecti, aut cum conſule effugerunt. equites tres & qua-draginta, aut in prœlio aut in fuga ceciderunt: duodeviginti vivi capti. Tumultuatum & in caſtris fuerat, ut conſulibus irent ſubſidio: quum conſulem, & filium alterius conſulis ſaucios, exiguaſque infelicis expeditionis reli-quias, ad caſtra venientes cernunt. Mors Mar-celli quum alioqui miſerabilis fuit; tum quod nec pro ætate, (major jam enim ſexaginta an-nis erat) neque pro veteris prudentia ducis, tam improvide ſe collegamque, & prope totam Rempublicam in præceps dederat. Multos circa

unam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

unam rem ambitus fecerim, ſi quæ de Marcelli morte variant auctores, omnia exſequi velim. Vt omittam alios, L. Cælius triplicem rei geſtæ ordinem edit: unam traditam fama: alteram ſcripta laudatione filii, qui rei geſtæ interfuerit: tertiam, quam ipſe pro inquiſita ac ſibi comperta affert. Ceterum ita fama variat, ut tamen plerique, loci ſpeculandi cauſſa caſtris egreſſum; omnes, inſidiis circumventum, tradant. Annibal magnum terrorem hoſtibus morte conſulis unius, vulnere alterius, injectum eſſe ratus, ne cui deeſſet occaſioni, caſtra in tumulum, in quo pugnatum erat, extemplo transfert. ibi inventum Marcelli corpus ſepelit. Criſpinus & morte collegæ, & ſuo vulnere territus, ſilentio inſequentis noctis profectus, quos proximos nactus eſt montes, in iis loco alto & tuto undique caſtra poſuit. Ibi duo duces ſagaciter moti ſunt; alter ad inferendam, alter ad cavendam fraudem. Annulo Marcelli ſimul cum corpore Annibal potitus erat. ejus ſigni errore ne qui dolus necteretur à Pœno, metuens Criſpinus, circa civitates proximas miſerat nuncios: occiſum collegam eſſe, annuloque ejus hoſtem potitum. ne quibus literis crederent nomine Marcelli compoſitis. Paulò ante hic nuncius conſulis Salapiam venerat, quum literæ ab Annibale allatæ ſunt; Marcelli nomine compoſitæ: ſe nocte, quæ diem illum ſecutura eſſet, Salapiam venturum. parati milites eſſent, qui in præſidio erant, ſi quo opera eorum opus eſſet. Senſere Salapiani fraudem: & ab ira, non defectionis modo, ſed etiam equitum interfectorum, rati occaſionem ſupplicii peti, remiſſo retro nuncio, (perfuga autem

Roma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Romanus erat) ut ſine arbitro milites quæ vellent, agerent, oppidanos per muros urbiſque opportuna loca in ſtationibus diſponunt: cuſtodias, vigiliaſque in eam noctem intentius inſtruunt. circa portam, qua venturum hoſtem rebantur, quod roboris in præſidio erat, opponunt. Annibal quarta vigilia ferme ad urbem acceſſit. Primi agminis erant perfugæ Romanorum, & arma Romana habebant. ii, ubi ad portam eſt ventum, Latine omnes loquentes excitant vigiles: aperirique portam jubent. conſulem adeſſe. Vigiles velut ad vocem eorum excitati, tumultuari, trepidare, moliri. Porta cataracta dejecta clauſa erat. eam partim vectibus levant: partim funibus ſubducunt, in tantum altitudinis, ut ſubire recti poſſent. Vixdum ſatis patebat iter, quum perfugæ certatim ruunt per portam: & quum ſexcenti ferme intraſſent, remiſſo fune, quo ſuſpenſa erat, cataracta magno ſonitu cecidit. Salapiani, alii perfugas negligenter ex itinere ſuſpenſa humeris, ut inter pacatos, gerentes arma, invadunt: alii è turribus portæ muriſque ſaxis, ſudibus, pilis, abſterrent hoſtem. Ita inde Annibal ſuamet ipſe fraude captus abiit: profectuſque ad Locrorum ſolvendam obſidionem, quam Cincius ſumma vi, operibus tormentorumque omni genere ex Sicilia advecto, oppugnabat. Magoni jam haud ferme fidenti, retenturum defenſurumque ſe urbem, prima ſpes morte nunciata Marcelli affulſit. Secutus inde nuncius, Annibalem Numidarum equitatu præmiſſo, ipſum quantum accelerare poſſet, cum peditum agmine ſequi. Itaque ubi primum Numidas edito è ſpeculis ſigno adventare ſenſit,

&

& ipſe patefacta repente porta ferox in hoſtes erumpit. Et primò, magis, quia improviſo id fecerat, quam quod par viribus eſſet, anceps certamen erat. deinde ut ſupervenere Numidæ, tantus pavor Romanis eſt injectus, ut paſſim ad mare ac naves fugerent; relictis operibus machiniſque, quibus muros quatiebant. Ita adventu Annibalis ſoluta Locrorum obſidio eſt. Criſpinus poſtquam in Bruttios profectum Annibalem ſenſit, exercitum cui collega præfuerat, M. Marcellum tribunum militum Venuſiam adducere juſſit. ipſe cum legionibus ſuis Capuam profectus, vix lecticæ agitationem præ gravitate vulnerum patiens; Romam literas de morte collegæ ſcripſit, quantoque ipſe in diſcrimine eſſet. *Se comitiorum cauſſa non poſſe Romam venire: quia nec viæ laborem paſſurus videretur, & de Tarento ſolicitus eſſet, ne in Bruttiis Annibal eo converteret agmen. Legatos opus eſſe ad ſe mitti, viros prudentes: cum quibus, quæ vellet, de Republica loqueretur.* Hæ literæ recitatæ, & magnum luctum alterius conſulis, & metum de altero fecerunt. Itaque & Q. Fabium filium ad exercitum Venuſianum miſerunt: & ad conſulem tres legati miſſi, Sext. Iulius Cæſar, L. Licinius Pollio, L. Cincius Alimentus, quum paucis ante diebus ex Sicilia rediſſet. Hi nunciare conſuli juſſi, ut ſi ad comitia ipſe Romam venire non poſſet; dictatorem in agro Romano diceret comitiorum cauſſa. Si conſul Tarentum profectus eſſet, Q. Claudium prætorem placere in eam regionem inde abducere legiones, in qua plurimas ſociorum urbes tueri poſſet. Eadem æſtate M. Valerius cum claſſe centum navium ex Si-

cilia in Africam tranſmiſit: & ad Clupeam urbem exſcenſione facta, agrum late nullo ferme obvio armato vaſtabat. inde ad naves raptim prædatores recepti, quia repente fama accidit, claſſem Punicam adventare. octoginta erant & tres naves. Cum iis haud procul Clupea proſpere pugnat Romanus. decem & octo navibus captis, fugatis aliis, cum magna terreſtri navalique præda, Lilybæum rediit. Eadem æſtate & Philippus implorantibus Achæis auxilium tulit. quos & Machanidas tyrannus Lacedæmoniorum finitimo bello urebat: & Ætoli navibus per fretum, quod Naupactum & Patras interfluit (Rhion incolæ vocant) exercitu trajecto, depopulati erant. Attalum quoque regem Aſiæ, quia Ætoli ſummum gentis ſuæ magiſtratum ad eum proximo concilio detulerant, fama erat in Europam trajecturum. Ob hæc Philippo in Græciam deſcendenti ad Lamiam urbem, Ætoli duce Phyſia, qui prætor in eum annum cum abſente Attalo creatus erat, occurrerunt. Habebant & ab Attalo auxilia ſecum: & mille ferme ex Romana claſſe à P. Sulpicio miſſos. Adverſus hunc ducem atque has copias Philippus bis proſpero eventu pugnavit: multos admodum hoſtium utraque pugna occidit. Inde quum Ætoli metu compulſi Lamiæ urbis mœnibus tenerent ſeſe, Philippus ad Phaleram exercitum reduxit. in Maliaco ſinu is locus eſt; quondam frequenter habitatus propter egregium portum, tutaſque circa ſtationes, & aliam opportunitatem maritimam, terreſtremque. Eo legati ab rege Ægypti Ptolemæo, Rhodiiſque, & Athenienſibus & Chiis venerunt, ad dirimendum inter Philip-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

hilippum atque Ætolos bellum. Adhibitus b Ætolis ex finitimis pacificator Aminander ex Athamanum. Omnium autem non tanta ro Ætolis cura erat; ferocioris quam pro in-eniis Græcorum gentis: quam ne Philippus egnumque ejus, grave libertati futurum, re-us Græciæ immiſceretur. De pace dilata con-ultatio eſt in concilium Achæorum; conci-ioque ei & locus, & dies certa indicta. inte-im triginta dierum induciæ impetratæ. Pro-ectus inde rex per Theſſaliam Bœotiamque, Chalcidem Eubœæ venit, ut Attalum, quem laſſe Eubœam petiturum audierat, portubus & littorum appulſu arceret. Inde præſidio re-icto adverſus Attalum, ſi forte interim tra-eciſſet, profectus, ipſe cum paucis equitum, eviſque armaturæ, Argos venit. Ibi curatione Hereorum Nemeorumque ſuffragiis populi ad um delata, quia ſe Macedonum reges ex ea civitate oriundos referunt: Hereis peractis, ab pſo ludicro extemplo Rhium profectus eſt, d indictum multo ante ſociorum concilium. bi de Ætolico finiendo bello actum, ne cauſſa ut Romanis, aut Attalo intrandi Græciam eſſet. Sed ea omnia vixdum induciarum tem-pore circumacto, Ætoli turbavere: poſtquam & Attalum Æginam veniſſe, & Romanam claſſem ſtare ad Naupactum audivere. Vocati enim in concilium Achæorum, in quo eædem egationes erant, quæ ad Phaleram egerant de pace; primum queſti ſunt quædam contra fi-dem conventionis tempore induciarum facta: poſtremò negarunt dirimi bellum poſſe, niſi Meſſeniis Achæi Pylum redderent. Sationis re-ſtitueretur Athamanis, Scerdileto & Pleurato

Parthini. id verò indignum ratus Philippus, victos victori ſibi ultro conditiones ferre: *ne antea quidem ſe aut de pace audiſſe, aut inducias pepigiſſe*, dixit, *ſpem ullam habentem quieturos Ætolos; ſed ut omnes ſocios teſtes haberet, ſe pacis, illos belli cauſſam quæſiſſe.* ita infecta pace concilium dimiſit; quatuor millibus armatorum relictis ad præſidium Achæorum, & quinque longis navibus acceptis. quas ſi adjeciſſet miſſæ nuper ad ſe claſſi Carthaginienſium, & ex Bithynia ab rege Pruſia venientibus navibus, ſtatuerat navali prœlio laceſſere Romanos; jam diu in ea regione potentes maris. ipſe ab eo concilio Argos regreſſus: jam enim Nemeorum appetebat tempus, quæ celebrari volebat præſentia ſua. Occupato rege apparatu ludorum, & per dies feſtos licentius quam inter belli tempora remittente animum, P. Sulpicius ab Naupacto profectus, claſſem appulit inter Sicyonem & Corinthum, agrumque nobiliſſimæ fertilitatis effuſe vaſtavit. Fama ejus rei Philippum ab ludis excivit: raptimque cum equitatu profectus, juſſis ſubſequi peditibus, palatos paſſim per agros, graveſque præda (ut qui nihil tale metuerent) adortus Romanos, compulit ad naves. Claſſis Romana haudquaquam læta præda Naupactum rediit. Philippus quoque ludorum, qui reliqui erant, celebritate, quantæcumque de Romanis tum victoriæ partæ famam auxerat: lætitiaque ingenti celebrati feſti dies. eo magis etiam, quod populariter dempto capitis inſigni, purpura atque alio regio habitu æquaverat ceteris ſe in ſpeciem: quo nihil gratius eſt civitatibus liberis. Præbuiſſetque haut dubiam eo facto ſpem liber-

libertatis, niſi omnia intoleranda libidine fœda ac deformia effeciſſet. vagabatur enim cum uno aut altero comite per maritimas domos dies noctesque: & ſubmittendo ſe in privatum faſtigium, quo minus ſuſpectus, eo ſolutior erat: & libertatem quum aliis vanam oſtendiſſet, totam in ſuam licentiam verterat. Neque enim omnia emebat aut eblandiebatur, ſed vim etiam flagitiis adhibebat: periculoſumque & viris & parentibus erat, moram incommoda ſeveritate libidini regiæ feciſſe. uni etiam principi Achæorum Arato adempta uxor nomine Polycratia, ac ſpe regiarum nuptiarum in Macedoniam aſportata fuerat. Per hæc flagitia ſolenni Nemeorum peracto, paucisque additis diebus, Dymas eſt profectus ad præſidium Ætolorum, quod ab Eleis accitum acceptumque in urbem erat, ejiciendum. Cycliadas (penes eum ſumma imperii erat) Achæique ad Dymas regi occurrere: & Eleorum accenſi odio, quod à cæteris Achæis diſſentirent: & infenſi Ætolis, quos Romanum quoque adverſus ſe moviſſe bellum credebant. Profecti à Dymis conjuncto exercitu tranſeunt Lariſſum amnem, qui Eleum agrum ab Dymeo dirimit. Primum diem, quo fines hoſtium ingreſſi ſunt, populando abſumpſerunt. Poſtero die acie inſtructa ad urbem acceſſerunt; præmiſſis equitibus, qui obequitando portis promptum ad excurſiones genus laceſſerent Ætolorum. Ignorabant Sulpicium cum quindecim navibus ab Naupacto Cyllenen trajeciſſe: & expoſitis in terram quatuor millibus armatorum ſilentio noctis, ne conſpici agmen poſſet, in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

traſſe Elim. Itaque improviſa res ingentem injecit terrorem, poſtquam inter Ætolos Eleoſque Romana ſigna atque arma cognovere. Et primò recipere ſuos voluerat rex: dein, contracto jam inter Ætolos & Trallos (Illyriorum id eſt genus) certamine, quum urgeri videret ſuos, & ipſe rex cum equitatu in cohortem Romanam incurrit. Ibi equus pilo trajectus, quum prolapſum per caput regem effudiſſet, atrox pugna utrimque accenſa eſt: & ab Romanis impetu in regem facto, & protegentibus regiis. inſignis & ipſius pugna fuit, quum pedes inter equites coactus eſſet prœlium inire. deinde quum iam impar certamen eſſet, caderentque circa eum multi & vulnerarentur, raptus ab ſuis atque alteri equo injectus, fugit. Eo die caſtra quinque millia paſſuum ab urbe Eleorum poſuit. poſtero die omnes copias ad propinquum Eleorum caſtellum (Pyrgum vocant) duxit: quo agreſtium multitudinem cum pecoribus metu populationum compulſam audierat. eam inconditam inermemque multitudinem primo ſtatim terrore adveniens cepit: compenſaveratque ea præda, quod ignominiæ ad Elim acceptum fuerat. Dividenti prædam captivoſque (fuerant autem quatuor millia hominum, pecorumque omnis generis ad viginti millia) nuncius ex Macedonia venit: Eropum quendam, corrupto arcis præſidiique præfecto, Lychnidum cepiſſe. tenere & Daſſaretiorum quoſdam vicos, & Dardanos etiam concire. Omiſſo igitur Achaico atque Ætolico bello, relictis tamen duobus millibus & quingentis omnis generis armatorum, cum Menippo & Polyphante ducibus ad præſidium ſociorum,

num, profectus ab Dymis per Achaiam Bœotiamque & Bebœidem, decimis caſtris Demetriadem in Theſſaliam pervenit. Ibi alii majorem afferentes tumultum nuncii occurrunt: Dardanos in Macedoniam effuſos, Oreſtidem iam tenere, ac deſcendiſſe in Æſtræum campũ: famamque inter barbaros celebrem eſſe, Philippum occiſum. Expeditione ea, qua cum populatoribus agri ad Sycionem pugnavit; in arborem illatus impetu equi ad eminenté ramum, cornu alterum galeæ perfregit. id inventum ab Ætolo quodam, perlatumque in Ætoliam ad Scerdiletum, cui notum erat inſigne galeæ; famam interfecti regis vulgavit. Poſt profectionem ex Achaia Philippi, Sulpicius Æginam claſſe profectus, cum Attalo ſeſe conjunxit. Achæi cum Ætolis Eleiſque haud procul Meſſene proſperam pugnam fecerunt. Attalus rex, & P. Sulpicius Æginæ hibernarunt. Exitu hujus anni T. Quintius Criſpinus conſul, dictatore comitiorum ludorumque faciendorum cauſſà dicto L. Manlio Torquato, ex vulnere moritur. alii Tarenti, alii in Campania mortuum tradunt. Id quod nullo ante bello acciderat; duo conſules ſine memorando prœlio interfecti, velut orbam Rempubl. reliquerant. Dictator Manlius magiſtrum equitum Cn. Servilium (qui tum ædilis curulis erat) dixit. Senatus, quo die primum eſt habitus, ludos magnos facere dictatorem juſſit, quos M. Æmilius prætor urbis, C. Flaminio, Cn. Servilio, conſulibus, fecerat: & in quinquennium voverat. Tum dictator & ludos fecit, & in ſequens luſtrum vovit. Ceterum, quum duo conſulares exercitus tam prope hoſtem ſine ducibus eſſent,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

omnibus aliis omiſſis, una præcipua cura Patres populumque inceſſit, conſules primo quoque tempore creandi: & ut potiſſimum crearent, quorum virtus ſatis tuta à fraude Punica eſſet; *cum toto eo bello damnoſa, præpropera ac fervida ingenia imperatorum fuiſſe: tum eo ipſo anno conſules nimia cupiditate conſerendi cum hoſte manum, in nec opinatam fraudem lapſos eſſe. ceterum Deos immortales miſertos nominis Romani, peperciſſe innoxiis exercitibus: temeritatem conſulum ipſorum capitibus dámnaſſe.* Quum circumſpicerent Patres, quoſnam conſules facerent, longe ante alios eminebat C. Claudius Nero. Ei collega quærebatur. & virum quidem eum egregium ducebant: ſed promptiorem acrioremque, quam tempora belli poſtularent, aut hoſtis Annibal: temperandum acre ejus ingenium moderato & prudenti viro adjuncto collega cenſebant. M. Livius erat multis ante annis ex conſulatu populi judicio damnatus. quam ignominiam adeò ægre tulerat, ut & rus migrarit: & per multos annos & urbe, & omni cœtu caruerit hominum. octavo ferme poſt damnationem anno M. Claudius Marcellus, & M. Valerius Lævinus conſules reduxerant eum in urbem: ſed erat veſte obſoleta, capilloque & barba promiſſa: præferens in vultu habituque inſignem memoriam ignominiæ acceptæ. L. Veturius & P. Licinius cenſores, eum tondere, & ſqualorem deponere, & in ſenatum venire, fungique aliis publicis muneribus coegerunt. ſed tum quoque aut verbo aſſentiebatur, aut pedibus in ſententiam ibat, donec cognati hominis eum cauſſa M. Livii Macati, quum de fama ejus ageretur, ſtantem coegit in

ſenatu

natu ſententiam dicere. Tum ex tanto inter-
llo auditus convertit ora hominum in ſe,
uſſamque ſermonibus præbuit, *indigno inju-*
am à populo factam, magnoque id damno fuiſſe,
uod tam gravi bello nec opera, nec conſilio talis viri
ſa Reſpublica eſſet. C. Neroni neque Q. Fabium,
eque M. Valerium Lævinum dari collegas poſſe,
uia duos patricios creari non liceret. eandem cauſ-
am in T. Manlio eſſe, præterquam quod recuſaſſet
elatum conſulatum, recuſaturuſque eſſet. Egre-
ium par conſulum fore, ſi M. Livium C. Claudio
ollegam adjunxiſſent. Nec populus mentionem
jus rei ortam à Patribus eſt aſpernatus. Vnus
am rem in civitate, is cui deferebatur honos,
bnuebat: levitatem civitatis accuſans. *Sordida-*
i rei non miſertos, candidam togam invito offerre:
odem honores pœnaſque congeri. Si bonum virum
ducerent, quid ita pro malo ac noxio damnaſſent?
ſi noxium comperiſſent, quid ita male credito priore
conſulatu, alterum crederent? Hæc taliaque ar-
guentem & querentem, caſtigabant Patres; *&*
M. Furium memorantes *revocatum de exilio,*
patria pulſum ſede ſua reſtituiſſe. Ut parentum ſæ-
vitiam, ſic patriæ, patiendo ac ferendo leniendam
eſſe. adnixi omnes, cum C. Claudio M. Livium
conſulem fecerunt. Poſt diem tertium ejus
diei prætorum comitia habita. Prætores crea-
ti L. Porcius Licinius, C. Manlius, A. & C. Ho-
ſtilii Catones. Comitiis perfectis, ludiſque fa-
ctis, dictator & magiſter equitum magiſtratu
abierunt. C. Terentius Varro in Etruriam
proprætor miſſus, ut ex ea provincia C. Ho-
ſtilius Tarentum ad eum exercitum iret, quem
T. Quintius conſul habuerat. & L. Manlius
trans mare legatus iret, viſeretque quæ res ibi

gererentur: ſimul, quod Olympiæ ludicrum ea æſtate futurum erat, quod maximo cœtu Græciæ celebraretur: ut ſi tuto per hoſtem poſſet, adiret id concilium: ut qui Siculi bello ibi profugi, aut Tarentini cives relegati ab Annibale eſſent, domos redirent: ſcirentque, ſua omnia, quæ ante bellum habuiſſent, reddere populum Romanum. Quia periculoſiſſimus annus imminere videbatur, neque conſules in Republica erant; in conſules deſignatos omnes verſi; quamprimum eos ſortiri provincias, & præſciſcere quam quiſque eorum provinciam, quem hoſtem haberet, volebant. De reconciliatione etiam gratiæ eorum in ſenatu actum eſt; principio facto à Q. Fabio Maximo. Inimicitiæ ante nobiles inter eos erant, & acerbiores eas, indignioreſque Livio ſua calamitas fecerat, quod ſpretum ſe in ea fortuna credebat. itaque is magis implacabilis erat: &, nihil opus eſſe reconciliatione, ajebat. acrius & intentius omnia geſturos; timentes ne creſcendi ex ſe inimico collegæ poteſtas fieret. Vicit tamen auctoritas ſenatus, ut poſitis ſimultatibus, communi animo conſilioque adminiſtrarent Rempublicam. Provinciæ iis non permiſtæ regionibus, ſicut ſuperioribus annis, ſed diverſæ extremis Italiæ finibus: alteri adverſus Annibalem Bruttii, Lucani; alteri Galliæ adverſus Aſdrubalem (quem jam Alpibus appropinquare fama erat) decreta. Exercitum ex duobus, qui in Gallia, quique in Etruria eſſent, addito urbano, eligeret quem mallet, qui Galliam eſſet ſortitus. Cui Bruttii provincia eveniſſet, novis legionibus urbanis ſcriptis, utrius mallet conſulum prioris anni exercitum ſumeret.

ret. Relictum à conſule exercitum, Q. Fulvius proconſul acciperet : eique in annum imperium eſſet. & C. Hoſtilio, cui pro Etruria Tarentum mutaverant provinciam, pro Tarento Capuam mutaverunt. legio una data, cui Fulvius proximo anno præfuerat. De Aſdrubalis adventu in Italiam cura indies creſcebat. Maſſilienſium primum legati nunciaverant, eum in Galliam tranſgreſſum : erectoſque adventu ejus, quia magnum pondus auri attuliſſe diceretur, ad mercede auxilia conducenda, Gallorum animos. miſſi deinde cum iis legati ab Roma Sex. Antiſtius & M. Retius ad rem inſpiciendam, retulerant, miſiſſe ſe cum Maſſilienſibus ducibus, qui per hoſpites eorum principes Gallorum omnia explorata referrent. Pro comperto habere, Aſdrubalem ingenti jam coacto exercitu proximo vere Alpes trajecturum : nec tum eum quicquam aliud morari, niſi quod clauſæ hieme Alpes eſſent. In locum M. Marcelli L. Aquilius Pætus augur creatus, inauguratuſque. & Cn. Cornelius Dolabella rex ſacrorum inauguratus eſt in locum M. Martii, qui biennio ante mortuus erat. Hoc eodem anno & luſtrum conditum eſt à cenſoribus P. Sempronio Tuditano, & M. Cornelio Cethego. Cenſa civium capita centum triginta ſeptem millia, centum & octo. minor aliquanto numerus quam qui ante bellum fuerat. Eo anno primum, ex quo Annibal in Italiam veniſſet, comitium tectum eſſe, memoriæ proditum eſt, & ludos Romanos ſemel inſtauratos ab ædilibus curulibus Q. Metello, & C. Servilio. & plebeiis ludis biduum inſtauratum ab Q. Mamilio, & M. Cæcilio Metello ædili-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ædilibus plebis. & tria ſigna ad Cereris ædem dederunt: & Iovis epulum fuit ludorum cauſſa. Conſulatum inde ineunt C. Claudius Nero, & M. Livius iterum. qui, quia jam deſignati provincias ſortiti erant, prætores ſortiri juſſerunt. C. Hoſtilio urbana juriſdictio evenit: addita & peregrina, ut tres in provincias exire poſſent. A. Hoſtilio Sardinia, C. Manlio Sicilia, L. Porcio Gallia evenit. Summa legionum trium & viginti; ita per provincias diviſa, ut binæ conſulum eſſent, quatuor Hiſpania haberet: tres prætores binas, in Sicilia, in Sardinia & Gallia; duas C. Terentius in Etruria, duas Q. Fulvius in Bruttiis; duas Q. Claudius circa Tarentum & Salentinos; unam C. Hoſtilius Tubulus Capuæ. Duæ urbanæ ut ſcriberentur. primis quatuor legionibus populus tribunos creavit. in ceteras conſules miſerunt. Priuſquam conſules proficiſcerentur, novendiale ſacrum fuit: quia Veiis de cœlo lapidaverat. Sub unius prodigii (ut fit) mentionem, alia quoque nunciata, Minturnis ædem Iovis, & lucum Maricæ; item Atellæ murum, & portam de cœlo tactam. Minturnenſes, terribilius quod eſſet, adjiciebant, ſanguinis rivum in porta fluxiſſe. & Capuæ lupus nocte portam ingreſſus, vigilem laniaverat. Hæc procurata hoſtiis majoribus prodigia, & ſupplicatio diem unum fuit ex decreto pontificum. inde iterum novendiale inſtauratum, quod in Armiluſtro lapidibus viſum pluere. Liberatas religione mentes turbavit rurſus nunciatum, Fruſinone infantem natum eſſe quadrimo parem: nec magnitudine tam mirandum, quam quod is quoque, ut Sinueſſæ biennio ante, incer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

incertus mas an fœmina eſſet, natus erat. Id
vero aruſpices ex Etruria acciti fœdum ac turpe
prodigium dicere. extorrem agro Romano
procul terræ contactu alto mergendum. Vi-
vum in arcam condidere, provectumq; in mare
projecerunt. Decrevere item pontifices, ut vir-
gines ter novenæ per urbem euntes carmen ca-
nerent. Id quum in Iovis Statoris æde diſcerent
conditum ab Livio poëta carmen, tacta de cœ-
lo ædes in Aventino Iunonis Reginæ. prodi-
giumque id ad matronas pertinere aruſpices
quum reſpondiſſent, donoque Divam placan-
dam eſſe; ædilium curulium edicto in Capito-
lium convocatæ, quibus in urbe Roma, intra-
que decimum lapidem ab urbe, domicilia eſ-
ſent. ipſæ inter ſe quinque & viginti delegerunt,
ad quas ex dotibus ſtipem conferrent. Inde do-
num pelvis aurea facta, lataque in Aventinum,
pureque & caſte à matronis ſacrificatum. Con-
feſtim ad aliud ſacrificium eidem Divæ ab de-
cemviris edicta dies: cujus ordo talis fuit: ab
æde Apollinis boves fœminæ albæ duæ porta
Carmentali in urbem ductæ. poſt eas duo ſigna
cupreſſea Iunonis reginæ portabantur: tum
ſeptem & viginti virgines longam indutæ ve-
ſtem, carmen in Iunonem reginam canentes
ibant: illa tempeſtate forſitan laudabile rudi-
bus ingeniis; nunc abhorrens & inconditum,
ſi referatur. Virginum ordinem ſequebantur
decemviri coronati laurea, prætextatique. A
porta Iugario vico in forum venere. in foro
pompa conſtitit; & per manus reſte data, vir-
gines ſonum vocis pulſu pedum modulantes
inceſſerunt. inde vico Tuſco, Velabroque, per
Boarium forum, in clivum publicum, atque
ædem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ædem Iunonis reginæ perrectum. ibi duæ hoſtiæ ab decemviris immolatæ, & ſimulacra cupreſſea in ædem illata. Diis ritè placatis delectum conſules habebant acrius intentiuſque, quam prioribus annis quiſquam meminerat habitum. nam & belli terror duplicatus novi hoſtis in Italiam adventu: & minus juventutis erat, unde ſcriberent milites. Itaque colonos etiam maritimos, qui ſacroſanctam vacationem dicebantur habere, dare milites cogebant. quibus recuſantibus, edixere in diem certam, ut quo quiſque jure vacationem haberet, ad ſenatum deferret. Ea die hi populi ad ſenatum venerunt: Oſtienſis, Alſienſis, Antias, Anxuras, Minturnenſis, Sinueſſanus, & à ſupero mari Senenſis. Quum vacationes ſuas quiſque populus recitaret; nullius, quum in Italia hoſtis eſſet, præter Antiatem Oſtienſemque, vacatio obſervata eſt, & earum coloniarum juniores jurejurando adacti, ſupra dies triginta non pernoctaturos ſe eſſe extra mœnia coloniæ ſuæ, donec hoſtis in Italia eſſet. Quum omnes cenſerent, primo quoque tempore conſulibus eundum ad bellum (nam & Aſdrubali occurrendum eſſe deſcendenti ab Alpibus, ne Gallos Ciſalpinos, neve Etruriam erectam in ſpem rerum novarum ſolicitaret: & Annibalem ſuo proprio occupandum bello, ne emergere ex Bruttiis atque obviam fratri ire poſſet) Livius cunctabatur, parum fidens ſuarum provinciarum exercitibus: collegam ex duobus conſularibus egregiis exercitibus, & tertio, cui Q. Claudius Tarenti præeſſet, electionem habere. intuleratque mentionem de Volonibus revocandis ad ſigna. Senatus liberam poteſtatem

rem conſulibus fecit, & ſupplendi unde vellent, & eligendi de omnibus exercitibus quos vellent, permutandique: & ex provinciis, quos è Republica cenſerent eſſe, traducendi. Ea omnia cum ſumma concordia conſulum acta. Volones in undeviceſimam & viceſimam legiones ſcripti. Magni roboris auxilia ex Hiſpania quoque à P. Scipione Livio miſſa, quidam ad id bellum auctores ſunt: octo millie Hiſpanorum Gallorumque, & duo millia de legionibus militum, equitum ad mille octingentos, miſtos Numidas Hiſpanoſque. M. Lucretium has copias navibus advexiſſe: & ſagittariorum, funditorumq; ad quatuor millia, ex Sicilia C. Manlium miſiſſe. Auxerunt Romæ tumultum literæ ex Gallia miſſæ ab L. Porcio prætore: *Aſdrubalem moviſſe ex hibernis, & jam Alpes tranſire: octo millia Ligurum conſcripta, armataque, conjuncturaque ſe tranſgreſſo in Italiam eſſe, niſi mitteretur in Ligures qui eos bello occuparet. ſe cum invalido exercitu, quoad tutum putaret, progreſſurum.* Hæ literæ conſules, raptim confecto delectu, maturius quam conſtituerant, exire in provincias coegerunt: ea mente, ut uterque hoſtem in ſua provincia contineret, neque conjungi, aut conferre in unum vires pateretur. Plurimum in eam rem adjuvit opinio Annibalis: quod etſi ea æſtate tranſiturum in Italiam fratrem crediderat, recordando quæ ipſe in tranſitu nunc Rhodani nunc Alpium cum hominibus lociſque pugnando per quinque menſes exhauſiſſet, haudquaquam tam facilem maturumque tranſitum exſpectabat. ea tardius movendi ex hibernis cauſſa fuit. Ceterum Aſdrubali, & ſua & aliorum ſpe omnia cele-

celeriora atque expeditiora fuere. non enim receperunt modo Arverni eum, deincepſque aliæ Gallicæ atque Alpinæ gentes; ſed etiam ſecutæ ſunt ad bellum. & quum per munita pleraque tranſitu fratris, quæ antea invia fuerant, ducebat; tum etiam duodecim annorum aſſuetudine perviis Alpibus factis, inter mitiora jam hominū tranſibat ingenia. Inuſitati namque antea alienigenis, nec videre ipſi advenam in ſua terra aſſueti, omni generi humano inſociabiles erant. & primo ignari quo Pœnus pergeret, ſuas rupes ſuaque caſtella, & pecorum hominumque prædam peti crediderant: fama deinde Punici belli, quo duodecimum annum Italia urebatur, ſatis edocuerat, viam tantum Alpes eſſe: duas prævalidas urbes, magno inter ſe maris terrarumque ſpatio diſcretas, de imperio & opibus, certare. hæ cauſſæ aperuerant Alpes Aſdrubali. Ceterum quod celeritate itineris profectum erat, id mora ad Placentiam, dum fruſtra obſidet magis, quam oppugnat, corrupit. Crediderat campeſtris oppidi facilem expugnationem eſſe: & nobilitas coloniæ induxerat eum, magnum ſe excidio ejus urbis terrorem ceteris injecturum. Non ipſe ſe ſolum ea oppugnatione impediit: ſed Annibalem poſt famam tranſitus ejus tanto ſpe ſua celeriorem, jam moventem ex hibernis, continuerat. quippe reputantem non ſolum quam lenta urbium oppugnatio eſſet: ſed etiam quam ipſe fruſtra eandem illam coloniam ab Trebia victor regreſſus tentaſſet. Conſules diverſis itineribus profecti ab urbe, velut in duo pariter bella, diſtenderant curas hominum: ſimul recordantium, quas primus adventus Annibalis intuliſſet

clades:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ades: ſimul quum illa angeret cura, *quos tam pitios urbi atque imperio fore Deos, ut eodem npore utrobique Reſpublica proſpere gereretur. verſa ſecundis penſando, rem ad id tempus ex- ctam eſſe. quum in Italia ad Thraſymenum & nnas præcipitaſſet Romana Reſpublica, proſpera la in Hiſpania prolapſam eam erexiſſe. poſtea um in Hiſpania alia ſuper aliam clades, duobus regiis ducibus amiſſis, duos exercitus ex parte de- ſet, ſecunda in Italia Siciliaque geſta quaſſa- m Rempublicam excepiſſe: & ipſum intervallum ci, quod in ultimis terrarum oris alterum bellum reretur, ſpatium dediſſe ad reſpirandum. Nunc o bella in Italiam accepta, duos celeberrimi no- inis duces circumſtare urbem Romam, & unum locum totam periculi molem, omne onus incu- iſſe. qui eorum prior viciſſet, intra paucos dies aſtra cum altero juncturum.* terrebat & proxi- nus annus lugubris duorum conſulum fune- ibus. His anxii curis homines, digredientes in rovincias conſules proſecuti ſunt. Memoriæ roditum eſt, plenum adhuc ira in cives M. Li- ium ad bellum proficiſcentē, monenti Q. Fa- io, ne priuſquam genus hoſtium cognoſſet, emere manū conſereret, reſpondiſſe, Vbi pri- num hoſtium agmen conſpexiſſet, pugnatu- um. Quum quæreretur, quæ cauſſa feſtinandi eſſet, *Aut ex hoſte egregiam gloriam*, inquit, *aut ex civibus victis gaudium, meritum certè, etſi non honeſtum capiam.* Priuſquam Claudius con- ſul in provinciam perveniret, per extremum finem agri Larinatis ducentem in Salentinos exercitum Annibalem cum expeditis cohorti- bus adortus C. Hoſtilius Tubulus, incompo- ſito agmini terribilem tumultum intulit. ad

quatuor

quatuor millia hominum occidit, novem ſigna militaria cœpit. Moverat ex hibernis ad famam hoſtis Q. Claudius, qui per urbes agri Salentini caſtra diſpoſita habebat. Itaque ne cum duobus exercitibus ſimul confligeret Annibal, nocte caſtra ex agro Tarentino movit, atque in Bruttios conceſſit. Claudius in Salentinos agmen convertit. Hoſtilius Capuam petens, obvius ad Venuſiam fit conſuli Claudio. Ibi ex utroque exercitu electa peditum quadraginta millia, duo millia & quingenti equites, quibus conſul adverſus Annibalem res gereret. reliquas copias Hoſtilius Capuam ducere juſſus, ut Q. Fulvio proconſuli traderet. Annibal undique contracto exercitu, quem in hibernis, aut in præſidiis agri Bruttii habuerat, in Lucanos ad Grumentum venit; ſpe recipiendi oppida, quæ per metum ad Romanos defeciſſent. eodem à Venuſia conſul Romanus exploratis itineribus contendit, & mille fere & quingentos paſſus caſtra ab hoſte locat. Grumenti mœnibus prope junctum videbatur Pœnorum vallum. quingenti paſſus erant inter caſtra Punica ac Romana. Interjacebat campus, colles imminebant nudi, ſiniſtro lateri Carthaginienſium, dextro Romanorum; neutris ſuſpecti: quod nihil ſilvæ neque ad inſidias latebrarum habebant. In medio campo ab ſtationibus procurſantes, certamina, haud ſatis digna dictu, ſerebant. Id modo Romanum quærere apparebat, ne abire hoſtem pateretur. Annibal inde evadere cupiens, totis viribus in aciem deſcendebat. Tum conſul ingenio hoſtis uſus, quo minus in tam apertis collibus timeri inſidiæ poterant; quinq; cohortes additis quinque mani-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

anipulis, nocte jugum ſuperare, & in averſis
llibus conſidere jubet. tempus exſurgendi ex
idiis, & aggrediendi hoſtem, T. Claudium
ellum tribunum militum, & P. Claudium
æfectum ſociûm edocet, quos cum iis mitte-
t. Ipſe luce prima copias omnes peditum
uitumque in aciem eduxit. Paulo poſt & ab
nnibale ſignum pugnæ propoſitum eſt: cla-
orque in caſtris ad arma diſcurrentium eſt
blatus. inde eques, pedeſque certatim portis
ere, ac palati per campum properare ad ho-
es. Quos ubi effuſos conſul videt, tribuno
ilitum tertiæ legionis C. Aurunculeio impe-
t, ut equites legionis quanto maximo impe-
 poſſit, in hoſtem emittat. ita pecorum mo-
o, incompoſitos toto paſſim campo ſe fudiſ-
, ut ſterni opprimique, priuſquam inſtruan-
ur, poſſint. Nondum Annibal è caſtris exierat,
uum pugnantium clamorem audivit. itaque
xcitus tumultu raptim ad hoſtem copias agit.
am primos occupaverat equeſtris terror. pe-
itum etiam prima legio; & dextra ala prœ-
ium inibant. incompoſiti hoſtes ut quemque
ut pediti, aut equiti caſus obtulit, ita conſe-
unt manus. creſcit pugna ſubſidiis, & pro-
urrentium ad certamen numero augetur: pu-
gnanteſque (quod niſi in veteri exercitu, &
duce veteri haud facile eſt) inter tumultum ac
terrorem inſtruxiſſet Annibal; ni cohortium
ac manipulorum decurrentium per colles cla-
mor ab tergo auditus, metum, ne interclude-
rentur à caſtris, injeciſſet. Inde pavor incuſſus:
& fuga paſſim fieri cœpta eſt. minorque cædes
fuit, quia propinquitas caſtrorum breviorem
fugam perculſis fecit. Equites enim in tergo
hærebant:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

hærebant: in tranſverſa latera invaſerant cohortes, ſecundis collibus via nuda ac facili decurrentes. tamen ſupra octo millia hominum occiſa: ſupra ſeptingentos capti: ſigna militaria novem adempta: elephanti etiam, quorum nullus uſus in repentina ac tumultuaria pugna fuerat, quatuor occiſi, duo capti. Romanorum ſocjorumque ducenti ceciderunt. poſtero die Pœnus quievit. Romanus in aciem copiis eductis, poſteaquam neminem ſigna contra efferre vidit; ſpolia legi cæſorum hoſtium, & ſuorum corpora collata in unum ſepeliri juſſit. inde inſequentibus continuis diebus aliquot ita inſtitit portis, ut prope inferre ſigna videretur: donec Annibal tertia vigilia crebris ignibus tabernaculiſque, quæ pars caſtrorum ad hoſtes vergebat, & Numidis paucis, qui in vallo portiſque ſe oſtenderent, relictis, profectus Appuliam petere intendit. Vbi illuxit, ſucceſſit vallo Romana acies. & Numidæ ex compoſito pauliſper in portis ſe valloque oſtentavere: fruſtratique aliquandiu hoſtem, citatis equis agmen ſuorum aſſequuntur. Conſul ubi ſilentium in caſtris, & ne paucos quidem qui prima luce obambulaverant, parte, ulla cernebat; duobus equitibus ſpeculatum in caſtra præmiſſis, poſtquam ſatis tuta omnia eſſe exploratum eſt, inferri ſigna juſſit. tantumque ibi moratus, dum milites ad prædam diſcurrunt, receptui deinde cecinit, multoque ante noctem copias reduxit. Poſtero die prima luce profectus, magnis itineribus famam & veſtigia agminis ſequens, haud procul Venuſia hoſtem aſſequitur. Ibi quoque tumultuaria pugna fuit. ſupra duo millia Pœnorum cæſa. Inde nocturnis, montaniſq; itineribus

ribus

lis Pœnus, ne locum pugnandi daret, Meta-
atum petiit. Hanno inde (is enim præſidio
ls loci præfuerat) in Bruttios cum paucis ad
ercitum novum comparandum miſſus. An-
al copiis ejus ad ſuas additis, Venuſiam re-
p, quibus venerat itineribus, repetit: atque
e Canuſium procedit. Nunquam Nero ve-
iis hoſtis abſtiterat: & Q. Fulvium, quum
taponcum ipſe proficiſceretur, in Lucanos,
regio ea ſine præſidio eſſet, accerſierat. Inter
c ab Aſdrubale, poſtquam à Placentiæ obſi-
one abſceſſit, quatuor Galli equites, duo Nu-
dæ cum literis ad Annibalem miſſi, quum
r medios hoſtes totam ferme longitudinem
liæ emenſi eſſent, dum Metapontum ceden-
n Annibalem ſequuntur, incertis itineribus
rentum delati, à vagis per agros pabulatori-
s Romanis ad Q. Claudium proprætorem
ducuntur. Eum primo incertis implicantes
ponſis, ut metus tormentorum admotus fa-
ri vera coegit, edocuerunt; literas ſe ab Aſ-
ubale ad Annibalem ferre. Cum iis literis,
ut erant, ſignatis, L. Virginio tribuno mili-
m ducendi ad Claudium conſulem tradun-
r. duæ ſimul turmæ Samnitium præſidii cauſ-
miſſæ. qui ubi ad conſulem pervenerunt, li-
ræque lectæ per interpretem ſunt, & ex ca-
ivis percunctatio facta; tum Claudius non id
mpus eſſe Reipublicæ ratus, quo conſiliis or-
nariis provinciæ ſuæ quiſque finibus per ex-
rcitus ſuos cum hoſte deſtinato ab ſenatu, bel-
m gereret: Audendum ac novandum aliquid
nprovifum, inopinatum, quod cœptum non
inorem apud cives, quam hoſteis, terrorem
ceret; perpetratum in magnam lætitiam ex
magno

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

magno metu verteret; literis Aſdrubalis Romam ad ſenatum miſſis, ſimul & ipſe Patres conſcriptos quid paret, edocet, ut quum in Vmbria ſe occurſurum Aſdrubal fratri ſcribat; legionem à Capua Romam accerſant: delectum Romæ habeant: exercitum urbanum ad Narniam hoſti opponant. Hæc ſenatui ſcripta. Præmiſſi item per agrum Larinatem, Marrucinum, Frentanum, Præcutianum, qua exercitum ducturus erat, ut omnes ex agris urbibuſque commeatus paratos militi ad veſcendum in viam deferrent, equos jumentaque alia producerent, ut vehiculorum feſſis copia eſſet. Ipſe de toto exercitu civium ſociorumque quod roboris erat, delegit, ſex millia peditum, mille equites: pronuntiat, occupare ſe in Lucanis proximam urbem, Punicumq; in ea præſidium velle, ut ad iter parati omnes eſſent. Profectus nocte, flexit in Picenum. Et conſul quidem quantis maximis poterat itineribus, ad collegam ducebat; relicto Q. Catio legato, qui caſtris præeſſet, Romæ haud minus terroris ac tumultus erat; quam fuerat biennio ante, quum caſtra Punica objecta Romanis mœnibus portiſque fuerant. neque ſatis conſtabat animis, tam audax iter conſulis laudarent vituperarentne. Apparebat (quo nihil iniquius eſt) ex eventu famam habiturũ. *Caſtra prope Annibalem hoſtem relicta ſine duce cum exercitu, cui detractum foret omne quod roboris, quod floris fuerit: & conſulem in Lucanos oſtendiſſe iter, quum Picenum & Galliam peteret: caſtra relinquentem nulla alia re tutiora, quam errore hoſtis, qui ducem inde atque exercitus partem abiſſe ignoraret. Quid futurum, ſi id palam fiat? & aut inſequi*

Neronem

onem cum ſex millibus armatorum profectum, ibal toto exercitu velit, aut caſtra invadere, æ relicta, ſine viribus, ſine imperio, ſine auſpi- Veteres ejus belli clades, duo conſules proximo interfecti terrebant. & eo omnia accidiſſe, m unus imperator, unus exercitus hoſtium in ia eſſet: nunc duo bella Punica facta, duos in- es exercitus, duos prope Annibales in Italia eſſe. pe & Aſdrubalem, patre eodem Amilcare ge- m, æque impigrum ducem, per tot in Hiſpania s Romano exercitum bello, gemina victoria in- m, duobus exercitibus cum clariſſimis ducibus tis. nam itineris quidem celeritate ex Hiſpa- & concitatis ad arma Gallicis gentibus, multo is quam Annibalem ipſum gloriari poſſe. quip- n iis locis hunc coegiſſe exercitum, quibus ille iorem partem militum fame, ac frigore, quæ mi- ima mortis genera ſunt, amiſiſſet. Adjiciebant m periti rerum Hiſpaniæ, *haud cum ignoto e C. Nerone congreſſurum: ſed quem in ſaltu edito deprehenſus forte, haud ſecus quam pue- , conſcribendis fallacibus conditionibus pacis ſtratus eluſiſſet.* Omnia majora etiam vero, ſidia hoſtium, minora ſua, metu interprete per in deteriora inclinato, ducebant. Nero ſtquam jam tantum intervalli ab hoſte fe- at, ut detegi conſilium ſatis tutum eſſet, ucis milites alloquitur. *Negat ullius conſi- m imperatoris in ſpeciem audacius, reipſa tutius ſſe, quam ſuum. Ad certam eos ſe victoriam cere. quippe ad quod bellum collega non, ante- am ad ſatietatem ipſius peditum atque equitum æ ab ſenatu copiæ fuiſſent, majores, inſtructio- que quam ſi adverſus ipſum Annibalem iret, fectus ſit; eo ipſos, quantumcunque virium mo-*

mentum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

mentum addiderint, rem omnem inclinaturos. Auditum modo in acie (nam ne ante audiatur, daturum operam) alterum conſulem, & alterum exercitum adveniſſe, haud dubium victoriam facturum. Famam bellum conficere, & parva momenta in ſpem metumque impellere animos. Gloriæ quidem ex re bene geſta partæ fructum prope omnem ipſos laturos. Semper quod poſtremum adjectum ſit, id rem totam videri traxiſſe. Cernere ipſos, quo concurſu, qua admiratione, quo favore hominum iter ſuum celebretur. Et, hercule, per inſtructa omnia ordinibus virorum mulierumque undique ex agris effuſorum, inter vota ac preces & laudes ibant, illos præſidia Reipublicæ, vindices urbis Romæ imperiique appellabant: in illorum armis dextriſq; ſuam liberorumq; ſuorum ſalutem ac libertatem repoſitam eſſe. Deos omnes Deaſque precabantur, ut illis fauſtum iter felixque pugna, matura ex hoſtibus victoria eſſet: damnarenturque ipſi votorum, quæ pro iis ſuſcepiſſent. Vt quemadmodum nunc ſolliciti proſequerētur eos, ita paucos poſt dies læti ovantibus victoria obviam irent. Invitare inde pro ſe quiſque, & offerre & fatigare precibus, ut quæ ipſis jumentiſque uſui eſſent, ab ſe potiſſimum ſumerent. benigne omnia cumulata dare. Modeſtia certare milites, ne quid ultra uſum neceſſarium ſumerent: nihil morari, nec ab ſignis abſiſtere cibum capientes: diem ac noctem ire: vix quod ſatis ad naturale deſiderium corporum eſſet, quieti dare. Et ad collegam præmiſſi erant, qui nuntiarent adventum, percunctarenturque, clam an palam, interdiu an noctu, venire ſeſe vellet, iiſdem an aliis conſidere caſtris. Nocte clam ingredi melius

nius viſum eſt. Teſſera per caſtra ab Livio
nſule data erat, ut tribunum tribunus, cen-
io centurionem, eques equitem, pedes pe-
em acciperet. neque enim dilatari caſtra
us eſſe, ne hoſtis adventum alterius conſulis
ſtiret: & coartatio plurium in anguſto ten-
ntium facilior futura erat: quod Claudianus
ercitus nihil ferme, præter arma, ſecum in
peditionem tulerat. Ceterum in ipſo itinere
ctum voluntariis agmen erat; offerentibus
e ultro; & veteribus militibus perfunctis
n militia; & juvenibus, quos certatim no-
na dantes, ſi quorum corporis ſpecies, ro-
rque virium aptum militiæ videbatur, con-
ipſerat. Ad Senam caſtra alterius conſulis
ant: & quingentos inde ferme paſſus Aſdru-
l aberat. Itaque quum jam appropinqua-
, tectus montibus ſubſtitit Nero: ne ante
ctem, caſtra ingrederetur. Silentio ingreſſi,
ſui quiſque ordinis hominibus in tentoria
ducti, cum ſumma omnium lætitia hoſpita-
er excipiuntur. Poſtero die concilium habi-
m, cui & L. Porcius Licinus prætor affuit.
ſtra juncta conſulum caſtris habebat: & ante
ventum eorum, per loca alta ducendo exer-
um, quum modo inſideret anguſtos ſaltus,
tranſitum clauderet, modo ab latere aut ab
go carperet agmen, ludificatus hoſtem om-
bus artibus belli fuerat. is tum in concilio
erat. Multorum eo inclinabant ſententiæ,
, dum feſſum via ac vigiliis reficeret militem
ero; ſimul & ad noſcendum hoſtem paucos
i ſumeret dies, tempus pugnandi differre-
r. Nero non ſuadere modo, ſed ſumma ope
rare inſtitit, *ne conſilium ſuum, quod tutum*

 celeritas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

celeritas feciſſet, temerarium morando facerent. Errore (qui non diuturnus futurus eſſet) velut torpentem Annibalem, nec caſtra ſua ſine duce relicta aggredi, nec ad ſequendum ſe iter intendiſse. antequam ſe moveat, delere exercitum Aſdrubalis poſse, redireque in Apuliam. Qui prolatando ſpacium hoſti det, eum & illa caſtra prodere Annibali, & aperire in Galliam iter; ut per ocium ubi velit, Aſdrubali conjungatur. Extemplo ſignum dandum, & exeundum in aciem: abutendumque errore hoſtium abſentium, præſentiumque. dum neq; illi ſciant cum paucioribus, nec hi cum pluribus & validioribus rem eſſe. Concilio dimiſſo, ſignum pugnæ proponitur, confeſtimque in aciem procedunt. Iam hoſtes ante caſtra inſtructi ſtabant. moram pugnæ attulit, quod Aſdrubal profectus ante ſigna cum paucis equitibus, ſcuta vetera hoſtium notavit, quæ ante non viderat, & ſtrigoſiores equos. multitudo quoque major ſolito viſa eſt. Suſpicatus, id quod erat, receptui propere cecinit, ac miſit ad flumen, unde aquabantur: ubi & excipi aliqui poſſent, & notari oculis, ſi qui forte aduſtioris coloris, ut ex recenti via, eſſent. ſimul circumvehi procul caſtra jubet, ſpecularique, num auctum aliqua parte ſit vallum: & attendant, ſemel bisne ſignum canat in caſtris. Et quum ordine omnia relata eſſent; caſtra nihil aucta errorem faciebant. Bina erant, ſicut ante adventum conſulis alterius fuerant: una M. Livii, altera L. Porcii: neutris quicquam quo latius tenderetur, ad munimenta adjectum. Illud veterem ducem aſſuetumque Romano hoſti movit; quod ſemel in prætoriis caſtris ſignum, bis in conſularibus referebant ceciniſſe. duos profecto cõſules eſſe, & quo-

& quonam modo alter ab Annibale abſceſſiſſet, cura angebat. Minime id quod erat, ſuſpicari poterat, tantæ rei fruſtratione Annibalem eluſum: ut ubi dux, ubi exercitus eſſet, cum quo caſtra collata haberet, ignoraret. Profecto haud mediocri clade abſterritum inſequi non auſum. magnopere vereri, ne perditis rebus ſerum ipſe auxilium veniſſet: Romaniſque eadem jam fortuna in Italia: quæ in Hiſpania eſſet. interdum, literas ſuas ad eum non perveniſſe; credere: interceptiſque iis, conſulem ad ſeſe opprimendum acceleraſſe. His anxius curis, extinctis ignibus, vigilia prima dato ſigno, ut taciti vaſa colligerent, ſigna ferri juſſit. In trepidatione & nocturno tumultu duces, parum intente aſſervati, alter in deſtinatis jam inde ante animo latebris ſubſedit, alter per vada nota Metaurum flumen tranavit: ita deſertum à ducibus agmen, primo per agros palatur; feſſique aliquot ſomno ac vigiliis ſternunt corpora paſſim, atque infrequentia relinquunt ſigna. Aſdrubal, dum lux viam oſtenderet, ripa fluminis ſigna ferri jubet. & per tortuoſi amnis ſinus fluxuſque quum errore volvens haud multum proceſſiſſet; ubi prima lux tranſitum opportunum oſtendiſſet, tranſiturus erat. ſed quum, quantum à mari abſcedebat, tanto altioribus coercentibus amnem ripis, non inveniret vada; diem terendo, ſpatium dedit ad inſequendum ſeſe hoſti. Nero primum cum omni equitatu advenit. Porcius deinde aſſecutus cum levi armatura. Qui quum feſſum agmen carperent ab omni parte incurſarentque, & jam omiſſo itinere, quod fugæ ſimile erat, caſtrametari Pœnus in tumulo ſuper fluminis ripam

vellet; advenit Livius peditum omnibus copiis, non itineris modo, ſed ad conſerēdum extemplo prœlium inſtructis, armatiſque. Sed ubi omnes copias conjunxerunt, directaque acies eſt; Claudius dextro in cornu, Livius ab ſiniſtro pugnam inſtruit: media acies prætori tuenda datur. Aſdrubal omiſſa munitione caſtrorum, poſtquam pugnandū vidit, in prima acie ante ſigna elephantos locat. circa eos lævo in cornu adverſus Claudium Gallos opponit; haud tantum eis fidens, quantum ab hoſte timeri eos credebat. ipſe dextrum cornu adverſus M. Livium ſibi, atque Hiſpanis (& ibi maxime in vetere milite ſpem habebat) ſumpſit. Ligures in medio poſt elephantos poſiti; ſed longior quam latior acies erat. Gallos prominens collis tegebat. Ea frons, quam Hiſpani tenebant, cum ſiniſtro Romanorum cornu concurrit. dextra omnis acies extra prœlium eminens ceſſabat. collis oppoſitus arcebat, ne aut à fronte, aut ab latere aggrederentur. Inter Livium, Aſdrubalemq; ingens contractū certamen erat, atroxque cædes utrimque edebatur. ibi duces ambo, ibi pars major peditum equitumque Romanorum: ibi Hiſpani, vetus miles peritusq; Romanæ pugnæ, & Ligures; durum in armis genus. eodem verſi elephanti, qui primo impetu turbaverant anteſignanos, & jam ſigna moverant loco: deinde, creſcente certamine & clamore, impotentius jam regi, & inter duas acies verſari, velut incerti quorum eſſent; haud diſſimiliter navibus ſine gubernaculo vagis. Claudius, *Quid ergo præcipiti curſu tam longum iter emenſi ſumus?* clamitans militibus, quum in adverſum collem fruſtra ſigna erigere conatus

eſſet;

eſſet; poſtquam ea regione penetrari ad hoſtem non videbat poſſe; cohortes aliquot ſubductas è dextro cornu, ubi ſtationem magis ſegnem quam pugnam futuram cernebat, poſt aciem circumducit. & non hoſtibus modo, ſed etiam ſuis inopinantibus in ſiniſtrum hoſtium latus incurrit: tantaque celeritas fuit, ut quum oſtendiſſent ſe in latere, mox in terga jam pugnarét. Ita ut omnibus partibus ab fronte, ab latere, ab tergo, trucidarentur Hiſpani Ligureſque: & ad Gallos jam cædes pervenerat. Ibi minimum certaminis fuit. nam & pars magna ab ſignis aberant, nocte dilapſi, ſtratique ſomno paſſim per agros: & qui aderant, itinere ac vigiliis feſſi, intolerantiſſima laboris corpora, vix arma humeris gerebant. Et jam diei medium erat, ſitiſque & calor hianteis, cædendos capiendoſque affatim præbebat. Elephanti plures ab ipſis rectoribus quam ab hoſte interfecti. fabrile ſcalprum cum malleo habebant, id, ubi ſævire belluæ ac ruere in ſuos cœperant, magiſter inter aures poſitum, ipſa in compage qua jungitur capiti cervix, quanto maximo poterat, ictu adigebat. Ea celerrima via mortis in tantæ molis bellua inventa erat, ubi regendi ſpem vi viciſſet. primuſque id Aſdrubal inſtituerat, dux quum ſæpe alias memorabilis, tum illa præcipue pugna. Ille pugnantes hortando, pariterq; obeundo pericula, ſuſtinuit: ille feſſos, abnuenteiſque tædio & labore, nunc precando nunc caſtigando, accendit: ille fugientes revocavit, omiſſamque pugnam aliquot locis reſtituit. poſtremo, quum haud dubia fortuna hoſtium eſſet, ne ſupereſſet tanto exercitui ſuum nomen ſecuto, concitato equo ſe in cohorté Romanam immiſit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

immiſit. Ibi ut patre Amilcare & Annibale fratre dignum erat, pugnans cecidit. Numquam eo bello, una acie tantum hoſtium interfectum eſt, redditaque æqua Cannenſi clades, vel ducis vel exercitus interitu videbatur. Quinquaginta ſex millia hoſtium occiſa: capta quinque millia & quadringenti: præda alia magna tum omnis generis, tum auri etiam argentique. Civium etiam Romanorum, qui capti apud hoſtes erant, ſupra quatuor millia capitum recepta. id ſolatii fuit pro amiſſis eo prœlio militibus. Nam haudquaquam incruenta victoria fuit: octo ferme millia Romanorum, ſociorumque occiſa. Adeoque etiam victores ſanguinis cædiſque ceperat ſatietas, ut poſtero die, quum eſſet nunciatum Livio conſuli, Gallos Ciſalpinos, Ligureſque, qui ante prœlio non affuiſſent, aut inter cædem effugiſſent, uno agmine abire ſine certo duce, ſine ſignis, ſine ordine ullo aut imperio: poſſe, ſi una equitum ala mittatur, omnes deleri; *Superſint*, inquit, *aliqui nuncii, & hoſtium cladis, & noſtræ virtutis.* Nero ea nocte, quę ſecuta eſt pugnam, citatiore quam inde venerat agmine, die ſexto ad ſtativa ſua atque ad hoſtem pervenit. Iter ejus frequentia minore, nemo enim præceſſerat nuncius, lætitia vero tanta, vix ut compotes mentium gaudio eſſent, celebratum eſt. Nam Romæ neuter animi habitus ſatis dici narrarique poteſt: nec quo incerta exſpectatione eventus civitas fuerit, nec quo victorię famam acceperit. Numquam per omnes dies, ex quo Claudium conſulem profectum fama attulit, ab orto ſole ad occidentem, aut ſenator quiſquam à curia atque à magiſtratibus abſceſſit, aut populus è foro.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

foro. Matronæ, quia nihil in ipſis opis erat, in preces obteſtationeſque verſæ; per omnia delubra vagæ ſuppliciis votiſque fatigavere Deos. Tam ſolicitæ ac ſuſpenſæ civitati, fama incerta primo accidit: duos Narnienſes equites in caſtra, quæ in faucibus Vmbriæ oppoſita erant, veniſſe ex prœlio nunciantes, cæſos hoſtes. Et primo magis auribus quam animis id acceptũ erat, ut majus lætiuſque, quam quod mente capere, aut ſatis credere poſſent: & ipſa celeritas fidem impediebat, quod biduo ante pugnatum dicebatur. Literæ deinde ab L. Manlio Æcidino miſſę ex caſtris afferuntur de Narnienſium equitum adventu. Eæ literæ per forum ad tribunal Prætoris latæ, ſenatum curia exciverunt: tantoque certamine ac tumultu populi ad fores curiæ concurſum eſt, ut adire nuncius non poſſet præ cunctantibus, vociferantibuſque, ut in roſtris, priuſquam in ſenatu, literæ recitarentur. tandem ſummoti, & coerciti à magiſtratibus: diſpenſariq; lætitia inter impotentes ejus animos potuit. In ſenatu primum, deinde in concione literæ recitatæ ſunt: & pro cujuſque ingenio aliis jam certum gaudium, aliis nulla ante futura fides erat, quam legatos conſulum, vel literas audiſſent. Ipſos dein le appropinquare legatos allatum. tum enimvero omnis ætas currere obviam; primus quiſque oculis auribuſq; haurire tantum gaudium cupientes. ad Milvium uſque pontem continens agmen pervênit. Legati erant, L. Veturius Philo, P. Licinius Varus, Q. Cæcilius Metellus. circumfuſi omnis generis hominum frequentia in forum pervenerunt; quum alii ipſos, alii comites eorum, quę acta ſint, percunctarentur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

& ut quiſque audierat, exercitum hoſtium, imperatoremque occiſum, legiones Romanas incolumes, ſalvos conſules eſſe; extemplo aliis porro impertiebant gaudium ſuum. Quum ægre in curiam perventum eſſet; multo ægrius ſummota turba ne Patribus miſceretur; literæ in ſenatu recitatæ ſunt. inde traducti in concionem legati. L. Veturius literis recitatis, ipſe planius omnia, quæ acta erant, expoſuit; cum ingenti aſſenſu: poſtremo etiam clamore univerſæ concionis, quum vix gaudium animis caperent. Diſcurſum inde, ab aliis circa templa Deûm, ut grates agerent; ab aliis domos, ut conjugibus liberiſque tam lætum nuncium impertirent. Senatus, quod M. Livius, & C. Claudius conſules, incolumi exercitu, ducem hoſtium legioneſque occidiſſent, ſupplicationem in triduum decrevit. eam ſupplicationem C. Hoſtilius prætor pro concione edixit; celebrataque à viris fœminiſque eſt. Omnia templa per totum triduum æqualem turbam habuere: quum matronæ ampliſſima veſte cum liberis, perinde ac ſi debellatum foret, omni ſolutæ metu, Deis immortalibus grates agerent. Statum quoque civitatis ea victoria movit: ut jam inde haud ſecus quam in pace, res inter ſe contrahere, vendendo, emendo, mutuum dando, argentum creditum ſolvendo, auderent. C. Claudius conſul quum in caſtra rediſſet, caput Aſdrubalis, quod ſervatum cum cura attulerat; projici ante hoſtium ſtationes, captivoſq; Afros vinctos, ut erant, oſtendi, duos etiam ex iis ſolutos ire ad Annibalem, & expromere quæ acta eſſent, juſſit. Annibal tanto ſimul publico familiariq; ictus luctu; agnoſcere ſe fortu-

fortunam Carthaginis, fertur dixiſſe: caſtriſque inde motis, ut omnia auxilia, quæ diffuſa latius tueri non potuerat, in extremum Italiæ angulum Bruttios, contraheret; & Metapontinos, civitatem univerſam, excitos ſedibus ſuis, & Lucanorum, qui ſuæ ditionis erant, in Bruttium agrum traduxit.

EPITOME
LIBRI XXVIII.

Res in Hiſpania proſpere geſtæ à Sullano Scipionis legato, & ab L. Scipione fratre adverſus Pœnos, à Sulpitio Proconſule, & ab Attalo Rege Aſiæ adverſus Philippum regem Macedonum pro Ætolis, referuntur. Quum M. Livio, & Claudio Neroni conſulibus triumphus decretus eſſet; Livius, qui in provincia ſua rem geſſerat, quadrigis invectus eſt: Nero qui in collegæ provinciam, ut victoriam ejus adjuvaret, venerat, equo eſt ſecutus. & in hoc habitu plus gloriæ reverentiæque habuit. nam & plus in bello, quam collega, fecerat. Ignis in æde Veſtæ negligentia virginis, quæ non cuſtodierat, extinctus eſt: virgo cæſa eſt flagro. P. Scipio in Hiſpania cum Pœnis debellavit, decimoquinto anno ejus belli, anno quinto poſtquam ierat: excluſiſque in totum poſſeſſione ejus hoſtibus, Hiſpaniam recepit. & à Tarracone in Africam ad Syphacem regem Numidarum, duobus navigiis tranſvectus, fœdus junxit. Aſdrubal Giſgonis, ibi cum eo in eodem lecto accubuit. Munus gladiatorium in honorem patris patruique Carthagini Novæ dedit: non ex gladiatoribus, ſed ex iis qui aut in honorem ducis, aut ex provocatione in certamẽ deſcendebant: in quo Reguli fratres de regno

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ferro contenderunt. Quum Aſtapa urbs ab Romanis oppugnaretur; oppidani liberos & conjuges rogo extructo occiderunt, & ſe inſuper præcipitaverunt. Ipſe Scipio dum gravi morbo implicitus eſſet, ſeditionem in parte exercitus motam, confirmatus diſcuſſit: rebellanteſque Hiſpaniæ pcpulos coegit in deditionem venire. Et amicitia facta eſt cum Maſaniſſa rege Numidarum, qui illi auxilium, ſi in Africam trajeciſſet, pollicebatur: cum Gaditanis quoq; poſt diſceſſum inde Magonis, cui ex Carthagine ſcriptum erat, ut in Italiam trajiceret. Romam reverſus, conſulq; creatus. Africam provinciam petenti, contradicente Q. Fabio Maximo, Sicilia data eſt: permiſſumq; ut in Africam trajiceret, ſi ex republ. eſſe cenſeret. Mago Amilcaris filius à minore Baleari inſula, ubi hiemarat, in Italiam trajecit.

QVUM tranſitu Aſdrubalis, quantum in Italiam inclinaverat belli, tantum levatæ Hiſpaniæ viderentur; renatum ibi ſubito par priori bellum eſt. Et Hiſpanias ea tempeſtate ſic habebant Romani, Pœnique. Aſdrubal Giſgonis filius ad Oceanum penitus, Gadeiſque conceſſerat. Noſtri maris ora, omniſque ferme Hiſpania, qua in orientem vergit, Scipionis ac Romanæ ditionis erat. Novus imperator Hanno in locum Barchini Aſdrubalis novo cum exercitu ex Africa tranſgreſſus, Magoniq; junctus, quum in Celtiberia, quæ media inter duo maria eſt, brevi magnum hominum numerum armaſſet; Scipio adverſus eum M. Sullanum cum decem millibus peditum, equitibus quingentis, miſit. Sullanus quantis maximis potuit itineribus, (impediebant autem & aſperitates viarum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

viarum,& anguſtię ſaltibus crebris,ut pleraque Hiſpaniæ ſunt,incluſæ)tamen non ſolum nuncios,ſed etiam famam adventus ſui prægreſſus, ducib⁹ indidem ex Celtiberia transfugis ad hoſtem pervênit. Eiſdem auctoribus compertum eſt quum decem circiter millia ab hoſte abeſſent,bina caſtra circa viam,qua irent,eſſe: læva Celtiberos , novum exercitum ſupra novem millia hominum, dextra Punica tenere caſtra. hæc ſtationibus, vigiliis, omni juſta militari cuſtodia tuta & firma eſſe: illa altera ſoluta neglectaque, ut barbarorum & tyronum, & minus timẽtium,quod in ſua terra eſſent. Ea prius aggredienda ratus Sullanus, ſigna quam maxime ad lævam jubebat ferri, necunde ab ſtationibus Punicis conſpiceretur. ipſe præmiſſis ſpeculatoribus, citato agmine ad hoſtem pergit, Tria millia ferme aberat,quum haud dum quiſquam hoſtium ſenſerat.confragoſa loca,& obſita virgultis tenebant colles. Ibi in cava valle, atque ob id occulta, conſidere militem, & cibum capere jubet. interim ſpeculatores, transfugarum dicta affirmantes,venerunt. Tum ſarcinis in medium conjectis, arma Romani capiunt : acieque juſta in pugnam vadunt. Mille paſſuum aberant, quum ab hoſte cõſpecti ſunt, trepidarique repente cœptum.Mago ex caſtris, citato equo, ad primum clamorem & tumultum advehitur. Erant autem in Celtiberorum exercitu quatuor millia ſcutatorum & ducenti equites, hanc juſtam legionem (& id ferme roboris erat) in prima acie locat: ceteros, levem armaturã, in ſubſidiis poſuit. Quum ita inſtructos educeret caſtris, vixdum in egreſſos valle Romani pila conjecerunt . Subſidunt Hiſpani ad-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

adverſus emiſſa tela ab hoſte, inde ad remittenda ipſi conſurgunt: quæ quum Romani conferti, ut ſolent, denſatis excepiſſent ſcutis; tum pes cum pede collatus, & gladiis geri res cœpta eſt. Cæterum aſperitas locorum, & Celtiberis, quibus in prœlio concurſare mos eſt, velocitatem inutilem faciebat: & haud iniqua eadem erat Romanis ſtabili pugnę aſſuetis; niſi quod anguſtiæ & internata virgulta ordines dirimebant: & ſinguli binique, velut cum paribus, conſerere pugnam cogebantur. Quod ad fugam impedimento hoſtibus erat, id ad cædem eos, velut vinctos, præbebat. Et jam ferme omnibus ſcutariis Celtiberorum interfectis levis armaturæ, & Carthaginienſes, qui ex alteris caſtris ſubſidio venerant, perculſi cædebantur. duo haud amplius millia peditum, & equitatus omnis, vix inito prœlio, cum Magone effugerunt. Hanno alter imperator cum eis qui poſtremi jam profligato prœlio advenerant, vivus capitur. Magonem fugientem equitatus ferme omnis, & quod veterum peditum erat ſecuti, decimo die in Gaditanam provinciam ad Aſdrubalem pervenerũt. Celtiberi novus miles, in proximas dilapſi ſilvas, inde domos diffugerunt. Peropportuna victoria, nequaquam tantum jam conflatum bellum, quanta futuri materia belli (ſi licuiſſet eis, Celtiberorum gente excita, & alios ad arma ſolicitare populos) oppreſſerat. Itaque collaudato benigne Sullano, Scipio ſpem debellandi, ſi nihil etiam ipſe cunctando moratus eſſet, nactus ad id, quod reliquum belli erat, in ultimam Hiſpaniam adverſus Aſdrubalem pergit. Pœnus quum caſtra ſua forte ad ſociorum animos in Bætica cõtinendos in fide haberet, ſignis repente

repente ſublatis, fugæ magis, quam itineris modo, penitus ad Oceanum & Gadeis ducit. Ceterum quoad continuiſſet exercitum, propoſitum bello ſe fore ratus; antequam freto Gades trajiceret, exercitum omnem paſſim in civitates dimiſit, ut & muris ſe ipſi & armis muros tutarentur. Scipio ubi animadvertit, diſſipatum paſſim bellum, & circumferre ad ſingulas urbes arma, diutini magis quam magni eſſe operis, retro vertit iter. ne tamen hoſtibus eam relinqueret regionem, L. Scipionem fratrem cum decem millibus peditum, & mille equitum, ad oppugnandam opulentiſſimam in iis locis urbem, quam Oringin barbari appellabant, mittit. Sita in Meleſſum finibus eſt, Hiſpaniæ gentis. ager frugifer. argentum etiam incolæ fodiunt. ea arx fuit Aſdrubali; ad excurſiones circa in mediterraneos populos faciendas. Scipio caſtris prope urbem poſitis, prius quam circumvallaret urbem, miſit ad portas qui ex propinquo alloquio animos tentarent, ſuaderentque, ut amicitiam potius quam vim experirentur Romanorum. Vbi nihil pacati reſpondebatur, foſſa duplicique vallo circumdata urbe, in treis parteis exercitum dividit: ut una ſemper pars, quietis interim duabus, oppugnaret. Prima pars cum adorta oppugnare eſt, atrox ſane & anceps prœlium fuit: non ſubire, non ſcalas ferre ad muros præ incidentibus telis facile erat. & jam qui erexerant ad murum ſcalas, alii furcis ad idipſum factis detrudebantur, in alios lupi ſuperne ferrei injecti, ut in periculo eſſent, ne ſuſpenſi in murum extraherentur. quod ubi animadvertit Scipio, nimia paucitate ſuorum exæquatum

tum

tum certamen eſſe, & jam eo ſuperare hoſtem, quod ex muro pugnaret; duabus ſimul partibus, prima recepta, urbem eſt aggreſſus. Quæ res tantum pavoris injecit feſſis jam cum primis pugnando, ut & oppidani mœnia repentina fuga deſererent: & Punicum præſidium metu, ne prodita urbs eſſet, relictis ſtationibus in unum locum ſe colligeret. Timor inde oppidanos inceſſit, ne, ſi hoſtis urbem intraſſet, ſine diſcrimine, Pœnus an Hiſpanus eſſet, obvii paſſim cæderentur. itaque patefacta repente porta, frequentes ex oppido ſeſe ejecerunt; ſcuta præ ſe tenentes ne tela procul conjicerentur: dextras nudas oſtentantes, ut gladios abjeciſſe appareret. id utrum parum ex intervallo ſit conſpectum, an dolus aliquis ſuſpectus fuerit, incompertum eſt. Impetus hoſtilis in transfugas factus: nec ſecus, quam adverſa acies, cæſi. Eademque porta ſigna infeſta urbi illata: & aliis partibus ſecuribus dolabriſque cædebantur & refringebantur portæ, & ut quiſque intraverat eques, ad forum occupandum (ita enim præceptum erat) citato equo pergebat. Additum erat & triariorum equiti præſidium. legionarii ceteram partem urbis pervadunt direptione & cæde obviorum, niſi qui armis ſe tuebantur. Carthaginienſes omnes in cuſtodiam dati ſunt: oppidanorum quoque trecenti ferme, qui clauſerant portas. ceteris traditum oppidum, ſuæ redditæ res. Cecidere in urbis ejus oppugnatione hoſtium duo millia ferme, Romanorum haud plus nonaginta. Læta & ipſis qui rem geſſere, urbis ejus expugnatio fuit: & imperatori ceteroque exercitui ſpecioſum adventum ſuum, ingentem turbam capti-

captivorum præ ſe agentes, fecerunt. Scipio collaudato fratre, quum quanto poterat verborum honore, Carthagini ab ſe captæ, captam ab eo Oringin æquaſſet, quia & hiems inſtabat, ut nec tentare Gades, nec disjectum paſſim per provinciam exercitum Aſdrubalis conſectari poſſet; in citeriorem Hiſpaniam recipit exercitum: dimiſſiſque in hiberna legionibus, L. Scipione fratre Romam miſſo, & Hannone hoſtium imperatore, ceteriſque nobilibus captivis, ipſe Tarracone conceſſit. Eodem anno claſſis Romana cum M. Valerio Lævino proconſule ex Sicilia in Africam tranſmiſſa in Vticenſi Carthaginienſique agro late populationes fecit. extremis finibus Carthaginienſium circa ipſa mœnia Vticæ, prædæ actæ ſunt. Repetentibus Siciliam claſſis Punica (ſeptuaginta erant longæ naves) occurrit. decem & ſeptem naves ex iis captæ ſunt, quatuor in alto merſæ. cætera fuſa ac fugata claſſis. Terra marique victor Romanus cum magna omnis generis præda Lilybæum repetit. Toto inde mari pulſis hoſtium navibus, magni commeatus frumenti Romam ſubvecti. Principio æſtatis ejus, qua hæc ſunt geſta, P. Sulpicius proconſul, & Attalus rex quum Æginæ (ſicut ante dictum eſt) hibernaſſent, Lemnum inde claſſe juncta Romanæ quinque & viginti quinqueremes, regiæ quinque & triginta, tranſmiſerunt. Et Philippus, ut, ſeu terra ſeu mari obviam eundum hoſti foret, paratus ad omnes conatus eſſet, ipſe Demetriadem ad mare deſcendit; Lariſſam diem ad conveniendum exercitui edixit. Vndique ab ſociis legationes Demetriadem ad famam regis convenerunt. Suſtulerant enim animos

mos

mos Ætoli, quum ab Romana ſocietate, tum poſt Attali adventum: finitimoſque depopulabantur. nec Acarnanes ſolum Bœotique, & qui Eubœam incolunt, in magno metu erant: ſed Achæi quoque; quod ſuper Ætolicum bellum Machanidas etiam Lacedæmonius tyrannus haud procul Argivorum fine poſitis caſtris terrebat. hi omnes ſuis quiſque urbibus, quæ pericula terra marique portenderentur, memorantes, auxilia regem orabant. Nec ex regno quidem ipſius tranquillæ nunciabantur res. & Scerdiletum, Pleuratumque motos eſſe, & Thracum maxime Medos, ſi quod longinquum bellum regem occupaſſet, proxima Macedoniæ incurſuros. Bœoti quidem ipſi, & interiores Græciæ populi, Thermopylarum ſaltum, ubi anguſtæ fauces coartant iter, foſſa valloque intercludi ab Ætolis nunciarant, ne tranſitum ad ſociorum urbes tuendas Philippo darent. Vel ſegnem ducem tot excitare tumultus circumfuſi poterant. Legationes dimittit: pollicitus, prout tempus ac res ſe daret, omnibus laturum auxilium. in præſentia, quæ maxime urgebant, res pararent. Tum præſidium urbi mitti, unde allatum erat, Attalum ab Lemno claſſe tranſmiſſa omnem circa urbem agrum depopulatum. Polyphantum cum modica manu in Bœotiam, Menippum item quendam ex regiis ducibus cum mille peltatis (pelta cetræ haud diſſimilis eſt) Chalcidem mittit. additi quingenti Ænianum: ut omnes Inſulæ partes tueri poſſent. ipſe Scotuſam eſt profectus: eodemque ab Lariſſa Macedonum copias traduci juſſit. Eo nunciatum eſt, concilium Ætolis Heracleam indictum, regemque Atta-

Attalum, ad conſultandum de ſumma belli, venturum. Hunc conventum ut turbaret ſubito adventu, magnis itineribus Heracleam duxit. & concilio quidem dimiſſo jam venit: ſegetibus tamen, quæ jam prope maturitatem erant, maxime in ſinu Æniano evaſtatis, Scotuſam copias reducit. Ibi exercitu omni relicto, cum cohorte regia Demetriadem ſeſe recipit. Inde ut ad omnes hoſtium motus poſſet occurrere, etiam in Phocidem, atque Eubœam, & Peparethum mittit, qui loca alta eligerent, unde editi ignes apparerent. ipſe in Ciſſæo (mons eſt in altitudinem ingentem cacuminis editi) ſpeculam poſuit: ut ignibus procul ſublatis ſignum, ubi quid molirentur hoſtes, momento temporis acciperet. Romanus imperator, & Attalus rex à Peparetho Niceam trajecerunt. inde claſſem in Eubœam ad urbem Oreum tranſmittunt: quæ ab Demetriaco ſinu Chalcidem & Euripum petenti ad lævam, prima urbium Eubœæ poſita eſt. Ita inter Attalum ac Sulpicium convenit, ut Romani à mari, regii à terra oppugnarent. Quatriduo poſtquam appulſa claſſis eſt, urbem aggreſſi ſunt. id tempus occultis cum Platore, qui à Philippo præpoſitus urbi erat, colloquiis abſumptum eſt. Duas arces urbs habet, unam imminentem mari: altera urbis medio eſt. cuniculo inde via ad mare ducit, quam à mari turris quinque tabulatorum, egregium propugnaculum claudebat. Ibi primo atrociſſimum contractum eſt certamen, & turre inſtructa omni genere telorum, & tormentis machiniſque ad oppugnandam eam ex navibus expoſitis. Quum omnium animos oculoſq; id certamen avertiſſet, porta mari-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

maritimæ arcis Plator Romanos accepit, momentoque arx occupata eſt. Oppidani pulſi inde in mediam urbem ad alteram tendere arcem. Et ibi poſiti erant, qui fores portæ objicerent. ita excluſi in medio cæduntur capiunturque. Macedonum præſidium conglobatum ſub arcis muro ſtetit; nec fuga effuſe petita, nec pertinaciter prœlio inito. Eos Plator venia à Sulpicio impetrata in naves impoſitos ad Demetrium Phthiotidis expoſuit: ipſe ad Attalum ſe recepit. Sulpicius tam facili ad Oreum ſucceſſu elatus, Chalcidem inde protinus victrici claſſe petit. ubi haud quaquam ad ſpem eventus reſpondit. Ex patenti utrimq; coactum in anguſtias mare, ſpeciem intuenti primo gemini portus in ora duo verſi præbuerit: ſed haud facile alia infeſtior claſſi ſtatio eſt. nam & venti ab utriuſque terræ præaltis montibus, ſubiti ac procelloſi decidunt, & fretum ipſum Euripi non ſepties die, ſicut fama fert, temporibus ſtatis reciprocat: ſed temere in modum venti nunc huc nunc illuc verſo mari, velut monte præcipiti devolutus torrens rapitur. ita nec nocte nec die quies navibus datur. Quum claſſem tam infeſta ſtatio accepit, tum & oppidum alia parte clauſum mari, alia à terra egregie munitum, præſidioque valido firmatum, & præcipue fide præfectorum principumque, quæ fluxa & vana apud Oreum fuerat, ſtabile atque inexpugnabile fuit. Id prudenter, ut in temere ſuſcepta re, Romanus fecit, quod circumſpectis difficultatibus, ne fruſtra tempus tereret, celeriter abſtitit incœpto, claſſemque inde ad Cynum Locridis (emporium id eſt Opuntiorum) urbis mille paſſuum à mari ſitæ,

tra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

trajecit. Philippum & ignes ab Oreo editi monuerant, ſed ſerius Platoris fraude è ſpecula elati: & impari maritimis viribus, haud facilis erat in Inſulam claſſi acceſſus. ita res per cunctationem omiſſa. Ad Chalcidis auxilium ubi ſignum accepit, impigre eſt motus. nam & ipſa Chalcis, quanquam ejuſdem Inſulæ urbs eſt, tamen adeo arcto interſcinditur freto, ut ponte continenti jungatur, terra aditum faciliorem quam mari habeat. igitur Philippus dejecto præſidio, fuſis Ætolis, qui ſaltum Thermopylarum inſidebant, quum ab Demetriade Scotuſam, inde tertia vigilia profectus, trepidos hoſtes Heracleam compuliſſet, ipſe uno die Phocidis Elatiam millia amplius ſexaginta contendit. Eodem ferme die ab Attalo rege Opuntiorum urbs capta diripiebatur. conceſſerat eam prædam regi Sulpicius, quia Oreum paucos ante dies ab Romano milite, ex partibus regiis, direptum fuerat. Romana claſſis Oreum ſeſe receperat, & Attalus ignarus adventus Philippi, pecuniis à principibus exigendis terebat tempus. adeoque improviſa res fuit, ut niſi Cretenſium quidam forte pabulatum ab urbe longius progreſſi, agmen hoſtium procul conſpexiſſent, opprimi potuerit. Attalus inermis atque incompoſitus, curſu effuſo mare ac naves petit. & molientibus ab terra naves Philippus advenit, metumque etiam ex terra nauticis præbuit. inde Opuntem rediit, Deos homineſque accuſans, quod tantæ rei fortunam ex oculis prope raptam amiſiſſet. Opuntii quoque ab eadem ira increpiti, quod quum trahere obſidionem in adventum ſuum potuiſſent, viſo ſtatim hoſte prope in voluntariam dedi-

tionem

tionem conceſſiſſent. Compoſitis circa Opuntem rebus, Toronem eſt profectus. Et Attalus primò Oreum ſe recepit. inde quum fama accidiſſet, Pruſiam Bithyniæ regem in fines regni ſui tranſgreſſum, omiſſis Romanis rebus, atque Ætolico bello, in Aſiam trajecit. Et Sulpicius Æginam claſſem recipit, unde initio veris profectus erat. Haud majore certamine quam Opuntem Attalus ceperat, Philippus Toronem cepit. Incolebant urbem eam profugi ab Thebis Phtioticis. urbe ſua capta à Philippo, quum in fidem Ætolorum perveniſſent, ſedem eis Ætoli eam dederant, urbis vaſtæ ac deſertæ priore quidem Philippi bello. Tum ab Torone, ſicut paulo ante dictum eſt, recepta profectus, Tritonon, & Drymas, Doridis parva atque ignobilia oppida cepit. inde Elatiam, juſſis ibi ſe opperiri Ptolemæi Rhodiorumque legatis, venit. quum de finiendo Ætolico bello ageretur (affuerant enim legati nuper Heracleæ concilio Romanorum Ætolorumque) nuncius affertur, Machanidam, Olympiorum ſolenne ludicrum paranteis Eleos, aggredi ſtatuiſſe. Prævertendum id ratus, legatis cum benigno reſponſo dimiſſis; ſe neque cauſſam ejus belli fuiſſe; nec moram (ſi modo æqua & honeſta conditione liceat) paci facturum; cum expedito agmine profectus per Bœotiam, Megaram, atque inde Corinthum deſcendit. unde commeatibus ſumptis, Phliunta Pheneumque petit. Et jam cum Eream veniſſet, audito, Machanidam fama adventus ſui territum refugiſſe Lacedæmonē, Ægium ſe ad concilium Achæorum recepit: ſimul claſſem Punicam, ut mari quoque aliquid poſſet, accitam, ibi ratus ſe inventu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

venturum. Paucis ante diebus in Phoceas trajecerant Pœni: inde portus Acarnanum petierant, quum ab Oreo profectum Attalum Romanoſque audiſſent, veriti ne in ſe iretur, & intra Rhium (fauces eæ ſunt Corinthii ſinus) opprimerentur. Philippus mœrebat quidem & angebatur, quum ad omnia ipſe raptim iſſet, nulli tamen ſe rei in tempore occurriſſe, & rapientem omnia ex oculis eluſiſſe celeritatem ſuam fortunam. In concilio tamen diſſimulans ægritudinem, elato animo diſſeruit: *teſtatus Deos homineſque, ſe nulli loco, nec tempori defuiſſe, quin ubi hoſtium arma concrepuiſſent, eo quanta maxima poſſet celeritate contenderet: ſed vix rationem iniri poſſe, utrum ab ſe audacius, an fugacius ab hoſtibus geratur bellum. Sic ab Opunte Attalum, ſic Sulpicium à Chalcide, ſic ipſis diebus Machanidam è manibus ſuis elapſum. Sed non ſemper felicem eſſe fugam: nec pro difficili id bellum habendum, in quo, ſi modo congreſſus cum hoſte ſis, viceris. Quod primum eſſet, confeſſionem ſe hoſtium habere, nequaquam pares eſſe eos: brevi & victoriam haud dubiam habiturum, nec meliore eventu eos ſecum quam ſpe pugnaturos.* Læti regem ſocii audierunt. Reddidit inde Achæis Ercam & Triphyliam. Alipheram autem Megalopolitis, quod ſuorum jus eſſe finium ſatis probabant, reſtituit. inde navibus acceptis ab Achæis (erant autem tres quadriremes, & biremes totidem) Anticyram trajecit. inde quinqueremibus ſeptem, & lembis viginti amplius, quos ut adjungeret Carthaginienſium claſſi, miſerat in Corinthium ſinum, profectus ad Erythras Ætolorum, quæ prope Eupalium ſunt, exſcenſionem fecit. Haud fefellit Ætolos: nam hominum

quod

quod aut in agris, aut in propinquis caſtellis Potidaniæ ac Apolloniæ fuit, in ſilvas monteſque refugit. Pecora, quæ inter feſtinationem abigi nequiverant, ſunt direpta & in naves compulſa. Cum his ceteraque præda, Nicia prætore Achæorum Ægium miſſo, quum Corinthum petiſſet, pedeſtres inde copias per Bœotiam terra duci juſſit. ipſe à Cenchreis præter Atticen ſuper Sunium navigans, inter medias prope hoſtium claſſes, Chalcidem pervenit. inde, collaudata fide ac virtute, quod neque timor, neque ſpes flexiſſent eorum animos; hortatuſque in poſterum, ut eadem conſtantia permanerent in ſocietate, ſi ſuam quam Oritanorum atque Opontiorum fortunam mallent; ab Chalcide Oreum navigat, principumque iis, qui fugere capta urbe, quam ſe Romanis tradere, maluerant, ſumma rerum & cuſtodia urbis permiſſa: ipſe Demetriadem ab Eubœa, unde primò ad opem ferendam ſociis profectus erat, trajecit. Caſſandreæ deinde centum navium longarum carinis poſitis, contractaque ad effectum ejus operis & multitudine fabrorum navalium, quia res in Græcia tranquillas & profectio Attali fecerat, & in tempore laborantibus ſociis latum ab ſe auxilium, retro in regnum conceſſit, ut Dardanis bellum inferret. Extremo æſtatis ejus, qua hæc in Græcia ſunt geſta, quum Q. Fabius Maximus pater legatus ab M. Livio conſule Romam ad ſenatum miſſus nunciaſſet, conſulem ſatis præſidii Galliæ provinciæ credere L. Porcium cum ſuis legionibus eſſe: decedere ſe inde, ac deduci exercitum conſularem poſſe; Patres non M. Livium tantum redire ad urbem, ſed collegam

quoque

quoque ejus C. Claudium juſſerunt. Id modo in decreto interfuit, quod M. Livii exercitum deduci, Neronis legiones Annibali oppoſitas manere in provincia juſſerunt. Inter conſules ita per literas convenit, ut, quemadmodum uno animo rem geſſiſſent; ita, quamquam ex diverſis regionibus convenirent, uno tempore ad urbem accederent. Præneſte qui prior veniſſet, collegam ibi opperiri juſſus. Forte ita evenit, ut eodem die ambo Præneſte venirent. Inde præmiſſo edicto, ut triduo poſt frequens ſenatus ad ædem Bellonæ adeſſet, omni multitudine obviam effuſa, ad urbem acceſſere. Non ſalutabant modo univerſi circumfuſi, ſed contingere pro ſe quiſq; victrices dextras conſulum cupientes; alii gratulabantur, alii gratias agebant, quod eorum opera incolumis Reſpublica eſſet. In ſenatu quum more omnium imperatorum, expoſitis rebus ab ſe geſtis, poſtulaſſent, ut pro Republica fortiter fideliterque adminiſtrata, & Diis immortalibus haberetur honos, & ipſis triumphantibus urbem inire liceret; Se vero ea quæ poſtularent, decernere Patres, merito Deorum primum, dein ſecundum Deos, conſulum, reſponderunt; & ſupplicatione amborum nomine, & triumpho utrique decreto. Inter ipſos, ne quum bellum communi animo geſſiſſent, triumphum ſepararent, ita convenit: *quoniam in provincia M. Livii res geſta eſſet, & eo die, quo pugnatum foret, ejus forte auſpicium fuiſſet; exercitus Livianus deductus Romam veniſſet, Neronis de provincia deduci non potuiſſet; ut M. Livium quadrigis urbem ineuntem milites ſequerentur: C. Claudius equo ſine militibus inveheretur.* Ita conſociatus trium-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

triumphus, quum utrique, tum magis ei, qui quantum merito anteibat, tantum honore collegæ ceſſerat, gloriam auxit: *illum equitem* ajebant *ſex dierum ſpatio tranſcurriſſe longitudinem Italiæ: & eo die cum Aſdrubale in Gallia ſignis collatis pugnaſſe, quo eum caſtra adverſus ſeſe in Appulia poſita habere Annibal credidiſſet. Ita unum conſulem pro utraque parte Italiæ adverſus duos duces, duos imperatores, hinc conſilium ſuum, hinc corpus oppoſuiſſe. Nomen Neronis ſatis fuiſſe ad continendum caſtris Annibalem: Aſdrubalem vero, qua alia re, quam adventu ejus obrutum atque exſtinctum eſſe? Itaque iret alter conſul ſublimis curru multijugis, ſi vellet, equis. Uno equo per urbem verum triumphum vehi: Neronemque, etiam ſi pedes incedat; vel parta eo bello, vel ſpreta eo triumpho gloria, memorabilem fore.* Hi ſermones ſpectantium Neronem uſque in Capitolium proſecuti ſunt. Pecuniæ in ærarium tulerunt ſeſtertium tricies octoginta millia æris. militibus M. Livius quinquagenos ſenos aſſes diviſit. tantundem C. Claudius abſentibus militibus ſuis eſt pollicitus, quum ad exercitum rediſſet. Notatum ea die plura carmina militaribus jocis in C. Claudium, quam in conſulem ſuum jactata. Equites L. Veturium, & Q. Cæcilium legatos magnis tuliſſe laudibus: hortatoſque eſſe plebem, ut eos conſules in proximum annum crearent. adjeciſſe equitum prærogativæ auctoritatem conſules; poſtero die in concione, quam forti fidelique duorum præcipue legatorum opera uſi eſſent, commemorantes. Quum comitiorum tempus appeteret, & per dictatorem comitia haberi placuiſſet, C. Claudius conſul M. Livium col-

legam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

egam dictatorem dixit: Livius Quintum Cæcilium magiſtrum equitum. à M. Livio dictatore creati conſules L. Veturius, Quintus Cæcilius. is ipſe, qui tum erat magiſter equitum. inde prætorum comitia habita. creati C. Servilius, M. Cæcilius Metellus, T. Claudius Aſellus, Quintus Mamilius Turrinus, qui tum ædilis plebis erat. Comitiis perfectis, dictator magiſtratu abdicato, dimiſſoque exercitu, in Etruriam provinciam ex ſenatusconſulto eſt profectus, ad quæſtiones habendas, qui Etruſcorum Vmbrorumve populi defectionis ab Romanis ad Aſdrubalem ſub adventum ejus conſilia agitaſſent, quique eum auxiliis, aut commeatu, aut ope aliqua juviſſent. Hæc eo anno domi militiæque geſta. Ludi Romani ter toti inſtaurati ab ædilibus curulibus, Cn. Servilio Cæpione, Ser. Cornelio Lentulo. Item ludi plebeii ſemel toti inſtaurati ab ædilibus plebis Manio Pomponio Mathone, & Quinto Mamilio Turrino. Tertiodecimo anno Punici belli, L. Veturio Philone, & Quinto Cæcilio Metello conſulibus, Bruttii ambobus, ut cum Annibale bellum gererent, provincia decreta. Prætores exinde ſortiti ſunt: M. Cæcilius Metellus urbanam, Q. Mamilius peregrinam, C. Servilius Siciliam, T. Claudius Sardiniam. Exercitus ita diviſi: conſulum alteri, quem C. Claudius prioris anni conſul; alteri, quem Q. Claudius proprætor (eæ binæ legiones erant) habuiſſet exercitum: in Etruria duas volonum legiones à C. Terentio proprætore M. Livius proconſul, cui prorogatum in annum imperium erat, acciperet. & Q. Manlio, ut collegæ juriſdictione tradita, Galliam cum exercitu, cui L. Porcius

proprætor præfuerat, obtineret, decretum eſt: juſſuſque populari agros Gallorum, qui ad Pœnos ſub adventũ Aſdrubalis defeciſſent. C. Servilio cum Cannenſibus duabus legionibus, ſicut P. Manlius tenuerat, Sicilia tuenda data. Ex Sardinia vetus exercitus, cui A. Hoſtilius præfuerat, deportatus. novam legionem, quam T. Claudius trajiceret ſecum, conſules conſcripſerunt. Q. Claudio, ut Tarentum, C. Hoſtilio Tubulo, ut Capuam provinciam haberet, prorogatum in annum imperium eſt. M. Valerius proconſul, qui tuendæ circa Siciliam maritimæ oræ præfuerat, triginta navibus C. Servilio traditis, cum cetera omni claſſe redire ad urbem juſſus. In civitate tanto diſcrimine belli ſolicita, quum omnium ſecundorum adverſorumque cauſſas in Deos verterent, multa prodigia nunciabantur; Tarracinæ Iovis ædem, Satrici, matris Matutæ de cœlo tactam. Satricanos haud minus terrebant in ædem Iovis foribus ipſis duo prolapſi angues. Ab Antio nunciatum eſt, cruentas ſpicas metentibus viſas eſſe. Cære porcus biceps, & agnus mas idemque fœmina natus erat. Et Albæ duos ſoles viſos referebant: & nocte Fregellis lucem obortam. Et bos in agro Romano locutus; & ara Neptuni multo ſudore manaſſe in circo Flaminio dicebatur: & ædes Cereris, Salutis, Quirini de cœlo tactæ. Prodigia conſules hoſtiis majoribus procurare juſſi, & ſupplicationem una die habere. Ea ex ſenatusconſulto facta. Plus omnibus aut nuntiatis peregre, aut viſis domi prodigiis, terruit animos hominum, ignis in æde Veſtæ exſtinctus. ob quam cauſſam cæſa flagro eſt Veſtalis, cujus cuſtodia noctis ejus fuerat, juſſu P. Licinii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

cinii pontificis. Id quamquam nihil portendentibus Deis, ceterum negligentia humana acciderat, tamen & hoſtiis majoribus procurari, & ſupplicationem ad Veſtæ haberi placuit. Priuſquam ptoficiſcerentur conſules ad bellum, admoniti ab ſenatu ſunt, *ut in agros reducendæ plebis curam haberent. Deûm benignitate ſummotum bellum ab urbe Roma & Latio eſſe, & poſſe ſine metu in agris habitari. Minime convenire, Siciliæ quam Italiæ colendæ majorem curam eſſe.* Sed res haudquaquam erat populo facilis; & liberis cultoribus bello abſumptis, & inopia ſervitiorum, & pecore direpto, villiſque dirutis aut incenſis. magna tamen pars auctoritate conſulum compulſa in agros remigravit. Moverant autem hujuſce rei mentionem Placentinorum & Cremonenſium legati, querentes, agrum ſuum ab accolis Gallis incurſari, ac vaſtari: magnamque partem colonorum ſuorum dilapſam eſſe: & infrequentes ſe urbes, agrum vaſtum ac deſertum habere. Mamilio prætori mandatũ, ut colonias ab hoſte tueretur. Conſules ex ſenatusconſulto edixerunt, ut qui cives Cremonenſes atque Placentini eſſent, ante certam diem in colonias reverterentur. principio deinde veris & ipſi ad bellum profecti ſunt. Q. Cæcilius conſul exercitum ab C. Nerone, L. Veturius ab Q. Claudio proprætore accepit, noviſque militibus, quos ipſe conſcripſerat, ſupplevit. In Conſentinum agrum conſules exercitum duxerunt, paſſimque depopulati, quum agmen jam grave præda eſſet, in ſaltu anguſto, à Bruttiis jaculatoribuſq; Numidis turbati ſunt, ita ut non præda tantum, ſed armati quoque in periculo fuerint. major tamen tumultus, quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

pugna fuit: & præmiſſa præda, incolumes legiones in loca tuta evaſere. Inde in Lucanos profecti. ea ſine certamine tota gens in ditionē populi Romani rediit. Cum Annibale nihil eo anno rei geſtum eſt. nam neq; ipſe ſe obtulit in tam recenti vulnere publico privatoque, neque laceſſierunt quietum Romani. tantam inesſe vim, etſi omnia alia circa eum ruerent, in illo duce cenſebāt. Ac neſcio an mirabilior fuerit adverſis quam ſecundis rebus. quippe qui, quum & in hoſtium terra per annos tredecim, jam procul ab domo, varia fortuna bellum gereret exercitu non ſuo civili, ſed miſto ex colluvione omnium gentium, quibus non lex, non mos, non lingua communis; alius habitus, alia veſtis, alia arma, alii ritus, alia ſacra, alii prope dii eſſent; ita quodammodo uno vinculo copulaverit eos, ut nulla nec inter ipſos, nec adverſus ducem ſeditio extiterit: quum & pecunia ſæpe in ſtipendium, & commeatus in hoſtium agro deeſſēnt: quorum inopia, priore Punico bello multa infanda inter duces militeſq; commiſſa fuerant. Poſt Aſdrubalis verò exercitum cum duce, in quibus ſpes omnis repoſita victoriæ fuerat, deletum, cedendoque in angulum Bruttium cetera Italia conceſſum; cui non videatur mirabile, nullum motum in caſtris factum? nam ad cetera id quoq; acceſſerat, ut ne alendi quidem exercitus, niſi ex Bruttio agro ſpes eſſet; qui ut omnis coleretur, exiguus tamē tanto alendo exercitui erat: tum magnam partem juventutis abſtractam à cultu agrorum bellum occupaverat, & mos vitio etiam inſitus genti inter latrocinia militiam exercendi. nec ab domo quicquam mittebatur, de Hiſpania reti-

retinenda ſolicitis, tamquam omnia proſpera in Italia eſſent. In Hiſpania res quadam ex parte eandem fortunam, quadam longe diſparem habebant: eandem, quod prœlio victi Carthaginienſes duce amiſſo in ultimam Hiſpaniæ oram uſque ad Oceanum compulſi erant: diſparem autem, quod Hiſpania, non quam Italia modo, ſed quam ulla pars terrarum, bello reparando aptior erat, locorum hominumque ingeniis. itaq; ergo prima Romanis inita provinciarum, quæ quidē continentis ſint, poſtrema omnium, noſtra demum ætate, ductu auſpicioq; Auguſti Cæſaris, perdomita eſt. Ibi tum Aſdrubal Giſgonis filius, maximus clariſſimuſque eo bello ſecundum Barchinos dux, regreſſus ab Gadibus, rebellandi ſpem adjuvante Magone Amilcaris filio, delectibus per ulteriorem Hiſpaniam habitis, ad quinquaginta millia peditum, & quatuor millia & quingentos equites armavit. De equeſtribus copiis ferme inter auctores convenit: peditum ſeptuaginta millia quidam adducta ad Silpiam urbem ſcribunt. Ibi ſuper campos patentes duo duces Pœni ea mente, ne detrectarent certamē, conſederunt. Scipio, quum ad eum fama tanti comparati exercitus perlata eſſet, neque Romanis legionibus tantæ ſe parem fore multitudini ratus, ut non in ſpeciem ſaltem opponerentur barbarorum auxilia; neque in iis tamen tantum virium ponendum, ut mutando fidem, quæ cladis cauſſa fuiſſet patri patruoque, magnum momentum facerent; præmiſſo Sullano ad Calcam duodetriginta oppidis regnantem, ut equites pediteſque ab eo, quos ſe per hiemem conſcripturum pollicitus erat, acciperet; ipſe à Tarracone profectus, pro-

tinus ab ſociis, qui accolunt viam, modica contrahendo auxilia, Caſtulonem pervenit. Eo adducta ab Sullano auxilia, tria millia peditum, & quingenti equites. inde ad Betulam urbem proceſſum cum omni exercitu civium, ſociorum; peditum equitumque quinque & quadraginta millibus. Caſtra ponenteis eos Mago & Maſaniſſa cum omni equitatu aggreſſi ſunt. turbaſſentque munientes, ni abditi poſt tumulum opportune ad id poſiti ab Scipione equites, improviſo in effuſos incurriſſent. Hi promptiſſimum quemque, & proxime vallum, atque in ipſos munitores primum invectum, vixdum prœlio inito fuderunt: cum ceteris, qui ſub ſignis atq; ordine agminis inceſſerant, longior & diu ambigua pugna fuit. ſed quum ab ſtationibus primum expeditæ cohortes, deinde ex opere deducti milites, atque arma capere juſſi plures, & uſque integri feſſis ſubirent, magnumque jam agmen armatorum à caſtris in prœlium rueret, terga haud dubie vertunt Pœni Numidæque. Et primum turmatim abibant; nihil propter pavorem feſtinationemve confuſis ordinibus: dein, poſt quam acrius ultimis incidebat Romanus, neque ſuſtineri impetus poterat; nihil jam ordinum memores, paſſim qua cuiq; proximum fuit, in fugam effunduntur. Et quamquam eo prœlio, aliquantum & Romanis aucti & diminuti hoſtib⁹ animi erant, tamen numquam per aliquot inſequentes dies ab excurſionibus equitum leviſque armaturæ ceſſatum eſt. Vbi ſatis tentatæ per hæc levia certamina vires ſunt; prior Aſdrubal in aciem copias eduxit: deinde & Romani proceſſere. ſed utraque acies pro vallo ſtetit inſtructa: & quum

à neu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

neutris pugna cœpta eſſet, jam die ad occa-
ſum inclinante, à Pœno prius, deinde ab Ro-
mano in caſtra copiæ reductæ. Hoc idem per
dies aliquot factum. prior ſemper Pœnus co-
pias caſtris educebat. prior feſſis ſtando ſignum
receptui dabat. ab neutra parte procurſum,
telumve miſſum, aut vox ulla orta. mediam
aciem hinc Romani, illinc Carthaginienſes mi-
ſti Afris: cornua ſocii tenebant: erant autem
utrimque Hiſpani pro cornibus. ante Punicam
aciem elephanti caſtellorum procul ſpeciem
præbebant. Iam hoc in utriſq; caſtris ſermonis
erat, ita, ut inſtructi ſtetiſſent, pugnaturos. me-
dias acies Romanum Pœnumque, quos inter
belli cauſſa eſſet, pari robore animorum armo-
rumque concurſuras. Scipio ubi hæc obſtinate
credita animadvertit, omnia de induſtria in
eum diem, quo pugnaturus erat, mutavit, Teſ-
ſeram veſperi per caſtra dedit, ut ante lucẽ viri
equique pranſi eſſent: armatus eques frenatos
ſtratoſq; teneret equos. Vixdum ſatis certa luce,
equitatum omnem cum levi armatura in ſta-
tiones Punicas immiſit; inde confeſtim ipſe cum
gravi agmine legionum procedit: præter opi-
nionem deſtinatam ſociorum hoſtiumque, Ro-
mano milite cornibus firmatis, ſociis in me-
diam aciem acceptis. Aſdrubal clamore equitũ
excitatus, ut ex tabernaculo proſiluit, tumul-
tumq; ante vallum, & trepidationem ſuorum,
& procul ſigna legionum fulgentia, plenoſque
hoſtium campos vidit; equitatum omnem ex-
templo in equites immittit. ipſe cum peditum
agmine caſtris egreditur. nec ex ordine ſolito
quicquam acie inſtruenda mutat. Equitum jam
diu anceps pugna erat; nec ipſa per ſe decerni

poterat, quia pulſis (quod prope invicem fiebat) in aciem peditum tutus receptus erat. ſed ubi jam haud plus quingentos paſſus acies inter ſeſe aberant, ſigno receptui dato, Scipio, patefactiſque ordinibus, equitatum omnem levemque armaturam in medium acceptam diviſamq; in partes duas, in ſubſidiis poſt cornua locat. Inde ubi incipiendæ jam pugnæ tempus erat, Hiſpanos (ea media acies fuit) preſſo gradu incedere jubet. ipſe è dextro cornu (ibi namq; præerat) nuncium ad Sullanum & Marcium mittit, ut cornu extenderent in ſiniſtra parte, quemadmodum ſe tendentem à dextra vidiſſent: & cum expeditis peditum equitumque prius pugnam conſererent cum hoſte, quam coire inter ſe mediæ acies poſſent. Ita diductis cornibus cum ternis peditum cohortibus, terniſque equitum turmis, ad hoc velitibus, citato gradu in hoſtem ducebant; ſequentibus in obliquum aliis. Sinus in medio erat, quia ſegnius Hiſpanorum ſigna incedebant, & jam conflixerant cornua: quum, quod roboris in acie hoſtium erat, Pœni veterani, Afrique nondum ad teli conjectum veniſſent, neque in cornua, ut adjuvarent pugnantes, diſcurrere auderent; ne aperirent mediam aciem venienti ex adverſo hoſti. Cornua ancipiti prœlio urgebantur: eques, leviſque armatura, & velites, circumductis alis in latera incurrebant; cohortes à fronte urgebant, ut abrumperent cornua à cetera acie. Et tum ab omni parte haudquam par pugna erat, tum quod turba Balearium tyronumque Hiſpanorum, Romano Latinoque militi objecta erat, & procedente jam die vires etiam deficere Aſdrubalis exercitum cœperant,

oppreſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

oppreſſos matutino tumultu, coactoſque priuſquam cibo corpora firmarent, raptim in aciem exire. Ad id ſedulo diem extraxerat Scipio, ut sera pugna eſſet. nam ab ſeptima demum hora peditum ſigna cornibus concurrerunt. ad medias acies aliquanto ſerius pervenit pugna: ita ut prius æſtus à meridiano ſole, laborque ſtandi sub armis, & ſimul fames ſitiſque corpora affigeret, quam manus cum hoſte conſererent. Itaque ſteterunt ſcutis innixi. nam ſuper cetera elephanti etiam, tumultuoſo genere pugnæ equitum velitumq; & levis armaturæ conſternati, è cornibus in mediam aciem ſeſe intulerant. Feſſi igitur corporibus animiſque retulêre pedem: ordines tamen ſervantes, haud ſecus, quam ſi imperio ducis cederet integra acies. Sed quum eo ipſo acrius, ubi inclinatam ſenſere, victores ſe undique inveherent; nec facile impetus ſuſtineri poſſet; quamquam retinebat, obſiſtebatque cedentibus Aſdrubal, *ab tergo eſſe colleis tutumque receptum, modice ſe reciperent*, clamitans; tamen vincente verecundiam metu (quum proximus quiſq; hoſtem cederet) terga extemplo data, atque in fugam ſeſe omnes effuderunt. Ac primo conſiſtere ſigna in radicibus collium, ac revocare in ordines militum cœperant; cunctãtibus in adverſum collem erigere aciem Romanis. deinde ut inferri impigre ſigna viderunt, integrata fuga, in caſtra pavidi compelluntur. Nec procul vallo Romanus aberat; cepiſſetq; tanto impetu caſtra; niſi ex vehementi ſole, qualis inter graves imbre nubes effulget, tanta vis aquæ dejecta eſſet, ut vix in caſtra ſua receperit ſe victor. quoſdam etiam religio ceperat, ulterius quicquam eo die co-

 nandi.

nandi. Carthaginienſes, quamquam feſſos labore ac vulneribus, nox imberque ad neceſſariam quietem vocabat; tamen quia metus & periculum ceſſandi non dabat tempus, prima luce oppugnaturis hoſtibus caſtra, ſaxis undiq; circa ex propinquis vallibus congeſtis augent vallum; munimento ſeſe, quando in armis parum præſidii foret, defenſuri. Sed tranſitio ſociorum, fuga ut tutior mora videretur, fecit. Principium defectionis ab Attane regulo Turdetanorum factum eſt. is cum magna popularium manu transfugit. inde duo munita oppida cum præſidiis tradita à præfectis Romano. Et ne latius, inclinatis ſemel ad defectioně animis ſerperet res, ſilentio proximæ noctis Aſdrubal caſtra movet. Scipio, ut prima luce qui in ſtationibus erant, retulerunt, profectos hoſtes; præmiſſo equitatu ſigna ferri jubet. adeoque citato agmine ducti ſunt, ut ſi via recta veſtigia ſequentes iſſent, haud dubie aſſecuturi fuerint. ducibus eſt creditum, brevius aliud eſſe iter ad Bætim fluvium, ut tranſeuntes aggrederentur. Aſdrubal, clauſo tranſitu fluminis ad Oceanũ flectit. & jam inde fugientium modo effuſi abibant: idq; aliquantum ab legionibus Romanis intervalli fecit. Eques, leviſque armatura, nunc ab tergo, nunc ab lateribus occurrendo, fatigabat morabaturque: ſed quum ad crebros tumultus ſigna conſiſterent, & nunc equeſtria, nunc cum velitibus auxiliiſque peditum prœlia conſererent, ſupervenerunt legiones. Inde non jam pugna, ſed trucidatio velut pecorum fieri; donec ipſe dux fugæ auctor, in proximos colles cum ſeptem millibus ferme ſemiermium evaſit. ceteri cæſi captique: caſtra tumultuaria raptim

Pœni

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

œni tumulo editiſſimo communierunt:atque nde, quum hoſtes nequicquam ſubire iniquo ſcenſu conati eſſent, haud difficulter ſeſe tutati unt. Sed obſidio in loco nudo atque inopi vix n paucos dies tolerabilis erat. itaque tranſitiones ad hoſtes fiebant. Poſtremò ipſe dux navibus acceptis (nec procul inde aberat mare) nocte relicto exercitu, Gadeis perfugit. Scipio fuga ducis hoſtium audita, decem millia peditum, mille equites relinquit Syllano ad caſtrorum obſidionem. ipſe cum ceteris copiis, ſeptuageſimis caſtris, protinus cauſſis regulorum civitatumq; cognoſcendis, ut præmia ad veram meritorum æſtimationem tribui poſſent, Tarraconem rediit. Poſt profectionem ejus, Maſaniſſa cum Syllano clam congreſſus, ut ad nova conſilia gentem quoq; ſuam obedientem haberet, cum paucis popularibus in Africam trajecit: non tam evidenti eo tempore ſubitæ mutationis cauſſa, quam documento poſt id tempus conſtantiſſimæ ad ultimam ſenectam fidei, ne tum quidem eum ſine probabili cauſſa feciſſe. Mago inde remiſſis ab Aſdrubale navibus Gades petit. Ceteri deſerti ab ducibus, pars tranſitione, pars fuga diſſipati per proximas civitates ſunt. nulla manus numero aut viribus inſignis. Hoc maxime modo ductu atq; auſpicio P. Scipionis pulſi Hiſpania Carthaginienſes ſunt; tertiodecimo anno poſt bellum initum, quinto poſtquam P. Scipio provinciam & exercitum accepit. Haud multo poſt Syllanus, debellatum referens, Tarraconem ad Scipionem rediit. L. Scipio cum multis nobilibus captivis nuncius receptæ Hiſpaniæ Romam eſt miſſus. & quum ceteri lætitia gloriaque ingenti eam rem

vulgo

vulgo ferrent, unus qui geſſerat, inexplebilis virtutis veræque laudis, parvum inſtar eorum, quæ ſpe ac magnitudine animi concepiſſet, receptas Hiſpanias ducebat. jam Africam, magnamque Carthaginem, & in ſuum decus nomenq; velut conſummatam ejus belli gloriam ſpectabat. Itaque præmoliendas ibi ratus jam res, conciliandoſque regum gentiumque animos, Syphacem primum regem ſtatuit tentare. Maſæſylorum is rex erat. Maſæſyli gens affinis Mauris, regionem Hiſpaniæ, maxime qua ſita Nova Carthago eſt, ſpectant. Fœdus ea tempeſtate regi cum Carthaginienſibus erat, quod haud gravius ei ſanctiuſque, quam vulgo barbaris, quibus ex fortuna pendet fides, ratus fore; oratorem ad eum C. Lælium cum donis mittit. Quibus barbarus lætus, & quia res tam proſperæ ubique Romanis, Pœnis in Italia adverſæ, in Hiſpania nullę jam erant; amicitiam ſe Romani accipere annuit. firmandæ ejus fidem nec dare, nec accipere, niſi cum ipſo coram duce Romano. Ita Lælius, in id modo fide ab rege accepta; tutum adventum fore, ad Scipionem rediit. Magnum in omnia momentũ Syphax affectanti res Africæ erat; opulentiſſimus ejus terræ rex, bello jam expertus ipſos Carthaginienſes; finibus etiam regni apte ad Hiſpaniam, quod freto exiguo dirimuntur, poſitis. Dignam itaque rem Scipio ratus, quæ, quoniam non aliter poſſet, magno periculo peteretur; L. Marcio Tarracone, M. Sullano Carthagine Nova, quo pedibus ab Tarracone itineribus magnis ierat, ad præſidium Hiſpaniæ relictis; ipſe cum C. Lælio duabus quinqueremibus ab Carthagine profectus tranquillo mari plurimum remis, interdum & leni

juvante

juvante vento, in Africam trajecit. Forte ita jncidit, ut eo ipſo tempore Aſdrubal pulſus Hiſpania ſeptem triremibus portum invectus, anchoris poſitis terræ applicaret naves; quum conſpectæ duæ quinqueremes haud cuiquam dubio, quin hoſtium eſſent, opprimique à pluribus priuſquam portum intrarent, poſſent, nihil aliud quam tumultum ac trepidationem ſimul militum ac nautarum, nequicquam armaq; & naves expedientium, fecerunt. percuſſa enim ex alto vela paulo acriori vento, prius in portum intulerunt quinqueremes , quam Pœni anchoras molirentur. nec ultra tumultum agere quis quicquam in regio portu audebat. Itaque prior in terram Aſdrubal, mox Scipio & Lælius egreſſi, ad regem pergunt. Magnificumque id Syphaci (nec erat aliter) viſum, duorum opulentiſſimorum ea tempeſtate duces populorum, uno die ſuam pacem amicitiamque petenteis veniſſe. Vtrumque in hoſpitium invitat ; & quoniam fors eos ſub uno tecto eſſe, atque ad eoſdem penates voluiſſet; contrahere in colloquium dirimendarum ſimulratum cauſſa eſt conatus; Scipione abnuente, aut privatim ſibi ullum cum Pœno odium eſſe, quod colloquendo finiret: aut de Republica ſe quicquam cum hoſte agere injuſſu ſenatus poſſe. Illud magnopere contendente rege, ne alter hoſpitum excluſus menſa videretur, ut in animum induceret ad eaſdem venire epulas; haud abnuit. Cœnatumque ſimul apud regem eſt: eodem etiam lecto Scipio atque Aſdrubal (quia ita cordi erat regi) accubuerunt. Tanta autem inerat comitas Scipioni, atq; ad omnia naturalis ingenii dexteritas, ut non Syphacem

modo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

modo, barbarum inſuetumque moribus Romanis, ſed hoſtem etiam infeſtiſſimum, facunde alloquendo ſibi conciliarit, *mirabilioremque ſibi eum congreſſo coram viſum præ ſe ferebat, quam bello rebus geſtis. Nec dubitare, quin Syphax, regnumque ejus in Romana eſſet poteſtate. eam artem illi viro ad conciliandos animos eſſe. Itaq; non quomodo Hiſpania amiſſa ſit, quærendum magis Carthaginienſibus eſſe, quam quo modo Africam retineant, cogitandum. Non peregrinabundum, neque circa amœnas oras vagantem tantum ducem Romanum, relicta provincia novæ ditionis, relictis exercitibus, duabus navibus in Africam trajeciſſe, & commiſiſſe ſeſe in hoſtilem terram, in poteſtatem regiam, in fidem inexpertam: ſed potiundæ Africæ ſpem affectantem. Hoc eum jam pridem volutare in animo, hoc palam fremere, quod non quemadmodum Annibal in Italia, ſic Scipio in Africa bellum gereret.* Scipio fœdere icto cum Syphace, profectus ex Africa, dubiiſque & plerumque ſævis in alto jactatus ventis, die quarto Novæ Carthaginis portum tenuit. Hiſpaniæ ſicut à bello Punico quietæ erant, ita quaſdam civitates, propter conſcientiam culpæ, metu magis quam fide quietas eſſe apparebat: quarum maxime inſignes & magnitudine & noxa, Illiturgi & Caſtulo erant. Caſtulonenſes quum proſperis rebus ſocii fuiſſent, poſt cæſos cum exercitibus Scipiones, defecerant ad Pœnos. Illiturgitani prodendis, qui ex illa clade ad eos perfugerant, interficiendiſque, ſcelus etiam defectioni addiderant. In eos populos primo adventu, quum dubiæ Hiſpaniæ eſſent, merito magis quam utiliter ſævitium foret; tunc jam tranquillis rebus, quia tempus expetendæ pœnę vide-

videbatur veniſſe, accitum ab Tarracone L. Marcium cum tertia parte copiarum ad Caſtulonem oppugnandum mittit: ipſe cum cetero exercitu quintis ferme ad Illiturgim caſtris pervenit. Clauſæ erant portæ, omniaque inſtructa & parata ad oppugnationem arcendam: adeo conſcientia, quid ſe meritos ſcirent, pro indicto eis bello fuerat. Hinc exhortari milites Scipio orſus eſt. *Ipſos claudendo portas indicaſſe Hiſpanos, quid ut timerent meriti eſſent. itaque multo infeſtioribus animis cum eis, quam cum Carthaginienſibus, bellum gerendum eſſe. Quippe cum illis prope ſine ira de imperio & gloria certari: ab iis perfidiæ & crudelitatis & ſceleris pœnas expetendas eſſe. Veniſſe tempus, quo & nefandam commilitonum necem, & in ſemetipſos, ſi eodem fuga delati forent, inſtructam fraudem ulciſcerentur: & in omne tempus gravi documento ſancirent, ne quis unquam Romanum civem, militemve in ulla fortuna opportunum injuriæ duceret.* Ab hac exhortatione ducis incitati, ſcalas electis per manipulos viris dividunt: partitoque exercitu, ita ut parti alteri Lælius præeſſet legatus, duobus ſimul locis ancipiti terrore urbem aggrediuntur. Non dux unus, aut plures principes oppidanos, ſed ſuus ipſorum ex conſcientia culpæ metus ad defendendam impigre urbem hortatur. & meminerant, & admonebant alii alios *ſupplicium ex ſe, non victoriam peti. Ubi quiſque mortem oppeteret, id referre, utrum in pugna & in acie, ubi Mars communis & victum ſæpe erigeret, & affligeret victorem: an poſtmodum cremata & diruta urbe, ante ora captarum conjugum liberorumque, inter verbera & vincula, omnia fœda atque indigna paſſi exſpirarent.* Igitur non

mili-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

militaris modo ætas, aut viri tantum, ſed fœminæ quoque puerique ſupra animi corporiſque vires adſunt: propugnantibus tela miniſtrant, ſaxa in muros munientibus gerunt. Non libertas ſolum agebatur, quæ virorum fortium tantum pectora acuit; ſed ultima omnibus ſupplicia, & fœda mors ob oculos erat. Accendebantur animi & certamine laboris ac periculi, atque ipſo inter ſe conſpectu. Itaque tanto ardore certamen initum eſt, ut domitor ille totius Hiſpaniæ exercitus ab unius oppidi juventute ſæpe repulſus à muris, haud ſatis decoro prœlio trepidarit. Id ubi vidit Scipio, veritus ne vanis tot conatibns ſuorum, hoſtibus creſceret animus, & ſegnior miles fieret; ſibimet conandum ad partem periculi capeſſendum eſſe ratus; increpita ignavia militum, ferri ſcalas jubet: ſeipſum, ſi ceteri cunctentur, aſcenſurum minatur. Iam ſubierat haud mediocri periculo mœnia, quum clamor undique ab ſollicitis vicem imperatoris militibus ſublatus: ſcalæque multis ſimul partibus erigi cœptæ. Et ex altera parte Lælius inſtitit. Tum victa oppidanorum vis, dejectiſque propugnatoribus occupantur muri. arx etiam ab ea parte, qua inexpugnabilis videbatur, inter tumultum capta eſt. Transfugæ Afri, qui tum inter auxilia Romana erant; & oppidanis in ea tuenda, unde periculum videbatur, verſis, & Romanis ſubeuntibus qua adire poterant; conſpexerunt editiſſimam urbis partem, quia rupe præalta tegebatur, neque opere ullo munitam, & ab defenſoribus vacuam. levium corporum homines, & multa exercitatione pernicium, clavos ſecum ferreos portantes, qua per inæqualiter eminen-

eminentia rupis poterant, ſcandunt. ſicubi nimis arduum & leve ſaxum occurrebat, clavos per modica intervalla figentes, quum velut gradus feciſſent; primi inſequentes extrahentes manu, poſtremi ſublevantes eos, qui præ ſe irent; in ſummum evadunt. inde decurrunt cum clamore in urbem jam captam ab Romanis. Tum vero apparuit; ab ira & ab odio urbem oppugnatam eſſe. nemo capiendi vivos, nemo patentibus ad direptionem omnibus, prædæ memor eſt. Trucidant inermes juxta atque armatos, fœminas pariter ac viros: uſque ad infantium cædem ira crudelis pervenit. Ignem deinde tectis injiciunt, ac diruunt quæ incendio abſumi nequeant: adeo veſtigia quoque urbis exſtinguere, ac delere memoriam hoſtium ſedis cordi eſt. Caſtulonem inde Scipio exercitum ducit. quam urbem non Hiſpani modo convenæ, ſed Punici etiam exercitus è diſſipata paſſim fuga reliquiæ tutabantur. ſed adventum Scipionis prævenerat fama cladis Illiturgitanorum, terrorque inde ac deſperatio invaſerat omnes; & in diverſis cauſſis, quum ſibi quiſque conſultum ſine alterius reſpectu vellet, primo tacita ſuſpicio, deinde aperta diſcordia ſeceſſionem inter Carthaginienſes atque Hiſpanos fecit. His Cerdubellus propalam deditionis auctor. Himilco Punicis auxiliaribus præerat: quos urbemque clam fide accepta, Cerdubellus Romano prodit. Mitior ea victoria fuit. nec tantundem noxæ admiſſum erat, & aliquantum iræ lenierat voluntaria deditio. Marcius inde in barbaros, ſi qui nondum perdomiti erat, ſub jus, ditionemque redigendos miſſus. Scipio Carthaginem, ad vota ſolvenda

Diis,

Diis, munuſque gladiatorium, quod mortis cauſa patris patruique paraverat, edendum rediit. Gladiatorium ſpectaculum fuit non ex eo genere hominum, ex quo laniſtis comparare mos eſt, ſervorum delectu ac libertorum, qui venalem ſanguinem habent. Voluntaria omnis & gratuita opera pugnantium fuit. nam alii miſſi ab regulis ſunt ad ſpecimen inſitæ genti virtutis oſtendendum: alii ipſi profeſſi, ſe pugnaturos in gratiam ducis: alios æmulatio & certamen, ut provocarent, provocatique haud abnuerent, traxit. quidam quas diſceptando controverſias finire nequierant, aut noluerant, pacto inter ſe, ut victorem res ſequeretur, ferro decreverunt. Neque obſcuri generis homines, ſed clari illuſtreſque, Corbis & Orſua patrueles fratres, de principatu civitatis, quam Ibem vocabant, ambigentes, ferro ſe certaturos profeſſi ſunt. Corbis major erat ætate. Orſuæ pater princeps proxime fuerat; à fratre majore poſt mortem ejus principatu accepto. Quum verbis diſceptare Scipio vellet, ac ſedare iras; negatum id ambo dicere communibus cognatis: nec alium deorum hominumve, quam Martem ſe judicem habituros eſſe. Robore major, minor flore ætatis ferox, mortem in certamine, quam ut alter alterius imperio ſubjiceretur, præoptantes, quod ab tanta rabie dirimi nequirent, inſigne ſpectaculum exercitui præbuêre, documentumque, quantum cupiditas imperii malum inter mortales eſſet. Major uſu armorum & aſtu facile ſtolidas vires minoris ſuperavit. Huic gladiatorum ſpectaculo ludi funebres additi pro copia, & provinciali & caſtrenſi apparatu. Res interim nihilominus

minus ab legatis gerebantur. Marcius ſuperato Bæte amni, quem incolæ Cirtium appellant, duas opulentas civitates ſine certamine in deditionem accipit. Aſtapa urbs erat, Carthaginienſium ſemper partis: neque id tam dignum ira erat, quam quod, extra neceſſitates belli, præcipuum in Romanos gerebant odium. nec urbem, aut ſitu aut munimento tutam habebant, quæ ferociores iis animos faceret: ſed ingenia incolarum latrocinio læta, ut excurſiones in finitimum agrum ſociorum populi Romani facerent, impulerant, & vagos milites Romanos, lixaſque aut mercatores exciperent. magnum etiam comitatum, quia paucis parum tutum fuerat, tranſgredientem fines poſitis inſidiis circumventum iniquo loco interfecerant. Ad hanc urbem oppugnandam quum admotus exercitus eſſet, oppidani conſcientia ſcelerum, quia nec deditio tuta ad tam infeſtos videbatur, nec ſpes mœnibus aut armis tuendæ ſalutis erat; facinus in ſe ac ſuos fœdum ac ferum conſciſcunt. Locum in foro deſtinant, quo precioſiſſima rerum ſuarum cogerent. ſuper eum cumulum conjuges ac liberos conſidere quum juſſiſſent, ligna circa extruunt, faſceſque virgultorum conjiciunt. Quinquaginta deinde armatis juvenibus præcipiunt, *ut donec incertus eventus pugnæ eſſet, præſidium eo loco fortunarum ſuarum, corporumque, quæ cariora fortunis eſſent, ſervarent. Si rem inclinatam viderent, atque in eo jam eſſe ut urbs caperetur; ſcirent, omnes, quos euntes in prœlium cernerent, mortem in ipſa pugna obituros. Illos ſe per Deos ſuperos inferoſque orare, ut memores libertatis, quæ illo die aut morte honeſta, aut ſervitute infami finienda eſſet,*

nihil

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

nihil relinqueret, in quod ſævire iratus hoſtis poſſet. Ferrum ignemque in manibus eſſe. Amicæ ac fideles potius ea, quæ peritura forent, abſumerent manus, quam inſultarent ſuperbo ludibrio hoſtes. His adhortationibꝰ execratio dira adjecta, ſi quem à propoſito ſpes mollitiave animi flexiſſet. inde concitato agmine patentibus portis ingenti cum tumultu erumpunt. Neque erat ulla ſatis firma ſtatio oppoſita; quia nil minus quam ut egredi mœnibus auderent, timeri poterat. perpaucę equitum turmæ, leviſq; armatura repente è caſtris ad idipſum emiſſa occurrit. Acrior impetu atque animis, quam compoſitior ordine ullo pugna fuit. Itaque pulſus eques, qui primum hoſti ſe obtulerat, terrorem intulit levi armaturæ. pugnatumque ſub ipſo vallo foret, ni robur legionum, perexiguo ad inſtruendum dato tempore, aciem direxiſſet. Ibi quoque trepidatum parumper circa ſigna eſt, quum cæci furore in vulnera ac ferrum vecordi audacia ruerent. diu vetus miles adverſus temerarios impetus pertinax, cæde primorum inſequentes ſuppreſſit. conatus paulo poſt ultro inferre pedem, ut neminem cedere, atque obſtinatos mori in veſtigio quemque ſuo vidit; patefacta acie (quod ut facere poſſet, multitudo armatorum facile ſuppeditabat) cornua hoſtium amplexus, in orbem pugnantes ad unum omnes occidit. Atque hæc tamen hoſtium iratorum, ac tum maxime dimicantium jure belli in armatos repugnanteſque edebantur. fœdior alia in urbe trucidatio erat; quum turbam fœminarum puerorumque imbellem inermemque, cives ſui cæderent, & in ſuccenſum rogum ſemianima pleraque injicerent corpora, riviq; ſangui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſanguinis flammam orientem reſtinguerent: poſtremo ipſi cæde miſeranda ſuorum fatigati, cum armis medio ſe incendio injecerunt. Iam cædi perpetratæ victores Romani ſupervenerunt. ac primo conſpectu tam fœdæ rei mirabundi parumper obſtupuerunt. dein quum aurum argentumque cumulo rerum aliarum interfulgens, aviditate ingenii humani, rapere ex igne vellent, correpti alii flamma ſunt, alii ambuſti afflatu vaporis: quum receptus primis, urgente ab tergo ingenti turba, non eſſet. Ita Aſtapa, ſine præda militum, ferro ignique abſumpta eſt. Marcius ceteris ejus regionis metu in deditionem acceptis, victorem exercitum Carthaginem ad Scipionem reduxit. Per eos ipſos dies perfugæ à Gadibus venerunt, pollicentes, urbem, Punicumque præſidium, quod in ea eſſet, & imperatorem præſidii cum claſſe prodituros eſſe. Mago ibi ex fuga ſubſtiterat, navibuſque in Oceano collectis, aliquantum auxiliorum & trans fretum Africæ oræ, & ex proximis Hiſpaniæ locis per Hannonem præfectum coegerat. Fide accepta dataque perfugis, & Marcius eo cum expeditis cohortibus, & Lælius cum ſeptem triremibus, & quinqueremi una eſt miſſus, ut terra mariq; communi conſilio rem gererent. Scipio ipſe gravi morbo implicitus, graviore tamen fama, quum ad id quiſque quod audierat (inſita hominibus libidine alendi de induſtria rumores) adjiceret aliquid; provinciam omnem ac maxime longinqua ejus turbavit: apparuitque, quantam excitatura molem vera fuiſſet clades, quum vanus rumor tantas procellas exciviſſet. non ſocii in fide, non exercitus in officio manſit. Mandonius

nius & Indibilis, quibus (quia regnum ſibi Hiſpaniæ, pulſis inde Carthaginienſibus, deſtinârant animis) nihil pro ſpe contigerat, concitatis popularibus (Lacetani autem erant) & juventute Celtiberorum excitata, agrum Sueſſitanum Sedetanumq; ſociorum populi Romani hoſtiliter depopulati ſunt. Civilis alius furor in caſtris ad Sucronem ortus. Octo ibi millia militum erant; præſidium gentibus, quę cis Iberum incolunt, impoſitum. Motæ autem eorum mentes ſunt; non tum, quum primum de vita imperatoris dubii rumores allati ſunt; ſed jam ante, licentia ex diuturno, ut fit, ocio collecta, & non nihil, quod in hoſtico laxius rapto ſuetis vivere, arctiores in pace res erant. Ac primo ſermones tantum occulti ſerebantur, ſi bellum in provincia eſſet, quid ſeſe inter pacatos facere: ſi debellatum jam & confecta provincia eſſet, cur in Italiam non revehi? Flagitatum quoque ſtipendium procacius, quam ex more & modeſtia militari, erat: & à cuſtodibus probra in circumeuntes vigilias tribunos jacta: & noctu quidam prædatum in agrum circa pacatum ierant: poſtremo interdiu, ac propalam ſine commeatu ab ſignis abibant. omnia libidine ac licentia militum, nihil inſtituto ac diſciplina militiæ, aut imperio eorum qui præerant, gerebatur. forma tamen Romanorum caſtrorum conſtabat una ex ſpe, quod tribunos contagione furoris haud expertes ſeditionis defectioniſque rati fore, & jura reddere in principiis ſinebant, & ſignum ab eis petebant, & in ſtationes ac vigilias ordine ibant: & ut vim imperii abſtulerant, ita ſpeciem dicto parentium ultro ipſi imperantes ſervabant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Erupit deinde ſeditio, poſtquam reprehendere atque improbare tribunos ea, quæ fierent, & conari obviam ire, & propalam abnuere, furoris eorum ſe futuros ſocios, ſenſerunt. Fugatis itaque ex principiis, ac paulo poſt è caſtris tribunis, ad principes ſeditionis, gregarios milites, C. Albium Calenum, & Atrium Vmbrum, delatum omnium conſenſu imperium eſt. qui nequaquam tribuniciis contenti ornamentis, inſignia etiam ſummi imperii, faſces ſecureſque artrectare auſi: neque iis venit in mentem, ſuis tergis, ſuis cervicibus virgas illas ſecureſque imminere, quas ad metum aliorum pręferrent. Mors Scipionis falſo credita occæcabat animos: ſub cujus vulgatam jam famam non dubitabant totam Hiſpaniam arſuram bello. in eo tumultu & ſociis pecunias imperari, & diripi propinquas urbes poſſe. & turbatis rebus, quum omnia omnes auderent, minus inſignia fore quæ ipſi feciſſent. Quum alios ſubinde recentes nuncios, non mortis modo, ſed etiam funeris expectarent, neque ſuperveniret quiſquam, evaneſceretque temere ortus rumor; tum primi auctores requiri cœpti. & ſubtrahentes ſe quoque, ut crediſiſſe potius temere, quam finxiſſe rem talem videri poſſent; deſtituti duces jam ſua ipſi inſignia, & pro vana imagine imperii quod gererent, veram juſtamque mox in ſe verſuram poteſtatem exhorrebant. Stupenti ita ſeditioni, quum vivere primo, mox etiam valere Scipionem, certi auctores afferrent, tribuni militum ſeptem, ab ipſo Scipione miſſi ſupervenerunt. Ad quorum primum adventum exaſperari animi; mox, ipſis placido ſermone permulcentibus notos, cum quibus

quibus congreſſi erant; leniti ſunt. circumeuntes enim tentoria primo, deinde in principiis prætorioque, ubi ſermones inter ſe ſerentium circulos vidiſſent, alloquebantur: percunctantes magis, quæ cauſſa iræ conſternationiſque ſubitæ foret, quam factum accuſantes. Vulgo ſtipendium non datum ad diem jactabatur: & quum eodem tempore, quo ſcelus Illiturgitanum extitiſſet, poſt duorum imperatorum duorumque exercituum ſtragem, ſua virtute defenſum nomen Romanum, ac retenta provincia eſſet; Illiturgitanos pœnam noxæ meritam habere; ſuis factis gratiam qui exſolvat non eſſe. Talia querentes, æqua orare, ſeque ea relaturos ad imperatorem, reſpondebant. lætari, quod nihil triſtius, nec inſanabilius eſſet: & P. Scipionem, Deûm benignitate, & Rempublicam, eſſe gratiæ referendæ. Scipionem bellis aſſuetum, ad ſeditionum procellas rudem, ſolicitum habebat res, ne aut exercitus peccando, aut ipſe puniendo, modum excederet. in præſentia ut cœpiſſet, leniter agi placuit, & miſſis circa ſtipendiarias civitates exactoribus, ſtipendii ſpem propinquam facere. Edictum ſubinde propoſitum, ut ad ſtipendium petendum convenirent Carthaginem; ſeu carptim partes, ſeu univerſi mallent. Tranquillam ſeditionem jam per ſe langueſcentem, repentina quies rebellantium Hiſpanorum fecit. redierant enim in fines omiſſo incœpto Mandonius & Indibilis; poſtquam vivere Scipionem allatum eſt. nec jam erat aut civis, aut externus, cum quo furorem ſuum conſociarent. Omnia circumſpectantes conſilia, nihil reliqui habebant, præter vulgatiſſimum à malis conſiliis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

filiis receptum. ut imperatoris vel juſtæ iræ, vel non deſperandæ clementiæ ſeſe committerent. etiam hoſtibus eum ignoviſſe, cum quibus ferro dimicaſſet. Suam ſeditionem ſine vulnere, ſine ſanguine fuiſſe: nec ipſam atrocem, nec atroci pœna dignam: ut ingenia humana ſunt ad ſuam cuique levandam culpam nimio plus facunda. Illa dubitatio erat, ſingulæ ne cohortes, an univerſi ad ſtipendium petendum irent. inclinavit eo ſententia, quod tutius cenſebant, univerſos ire. Per eoſdem dies, quibus hæc illi conſultabant, cōſilium de iis Carthagine erat: certabantq; ſententiis, utrum in auctores tantum ſeditionis (erant autem hi numero haud plus quam quinque & triginta) animadverteretur, an plurium ſupplicio vindicanda tam fœdi exempli defectio magis quam ſeditio eſſet. Vicit ſententia lenior, ut unde orta culpa eſſet, ibi pœna conſiſteret. ad multitudinem caſtigationem ſatis eſſe. Concilio dimiſſo, uti actum videretur, expeditio adverſus Mandonium Indibilemque edicitur exercitui, qui Carthagine erat, & cibaria dierum aliquot parare jubentur. tribunis ſeptem, qui & antea Sacronem ad leniendam ſeditionem ierant, obviam exercitui miſſis, quina nomina principum ſeditionis edita ſunt. ut eos per idoneos homines, benigno vultu ac ſermone in hoſpitium invitatos, ſopitoſq; vino vincirent. Haud procul jam Carthagine aberant, quum ex obviis auditum, poſtero die omnem exercitum cum M. Syllano in Lacetanos proficiſci; non metu modo omni, qui tacitus incidebat animis, liberavit eos, ſed lætitiam ingentem fecit: quod magis habituri ſolum imperatorem,

quam ipſi futuri in poteſtate ejus eſſent. Sub occaſum ſolis urbem ingreſſi ſunt, exercitumque alterum parantem omnia ad iter viderunt, excepti ſermonibus de induſtria compoſitis; lætum opportunumque adventum eorum imperatori eſſe, quod ſub ipſam profectionem alterius exercitus veniſſent, corpora curat. A tribunis ſine ullo tumultu auctores ſeditionis per idoneos homines inducti in hoſpitia, comprehenſi ac vincti ſunt. Vigilia quarta impedimenta exercitus, cui ſimulabatur iter, proficiſci cœpere. ſub lucem ſigna mota, & ad portam retentum agmen: cuſtodeſque circa omnes portas miſſi: ne quis urbe egrederetur. Vocati deinde ad concionem qui pridie venerant, ferociter in forum ad tribunal imperatoris, ut ultro territuri ſucclamationibus, concurrunt. Simul & imperator in tribunal conſcendit: & reducti armati à portis inermi ſe concioni ab tergo circumfuderunt. tum omnis ferocia concidit, ut poſtea fatebantur. nihil æque eos terruit, quam præter ſpem robur & color imperatoris; quem affectum viſuros crediderant: vultuſque, qualem ne in acie quidem ajebant meminiſſe. Sedit tacitus pauliſper, donec nunciatum eſt, deductos in forum auctores ſeditionis, & parata jam omnia eſſe. Tum ſilentio per præconem facto, ita cœpit: *Nunquam mihi defuturam orationem, qua exercitum meum alloquerer, credidi. non quod verba unquam potius quam res exercuerim; ſed quia prope à pueritia in caſtris habitus, aſſueveram militaribus ingeniis. Apud vos quemadmodum loquar, nec conſilium, nec oratio ſuppeditat: quos nec quo nomine quidem appellare debeam, ſcio. Cives? qui à patria veſtra deſciviſtis:*

ſcivistis: an milites? qui imperium auſpiciumque abnuiſtis, ſacramenti religionem rupiſtis. Hoſtes? corpora, ora, veſtitum, habitum civium agnoſco: facta, dicta, conſilia, animos hoſtium video. Quid enim vos, niſi quod Illergetes & Lacetani, aut optaſtis aliud aut ſperaſtis? Et illi tamen Mandonium, atq; Indibilem, regiæ nobilitatis viros, duces furoris ſecuti ſunt: vos auſpicium & imperium ad Vmbrum Atrium, & Calenum Albium, detuliſtis. Negate vos id omnes feciſſe, aut factum voluiſſe milites: paucorum eum furorem atq; amentiam eſſe. Libenter credam negantibus. nec enim ea ſunt commiſſa, quæ vulgata in omnem exercitũ ſine piaculis ingentibus expiari poſſunt. Invitus ea, tanquam vulnera attingo. ſed niſi tacta tractataq; ſanari non poſſunt. Et quidem pulſis Hiſpania Carthaginienſibus, nullum locum in tota provincia, nullos homines credebam eſſe, ubi vita inviſa eſſet mea. ſic me non ſolum adverſus ſocios geſſeram, ſed etiam adverſus hoſtes. In caſtris meis (en quantum me opinio fefellit!) fama mortis meæ non accepta ſolum, ſed etiam exſpectata eſt. non quod ego vulgari facinus per omnes velim (equidem ſi totum exercitum meum mortem mihi optaſſe crederem; hic ſtatim ante oculos veſtros morerer: nec me vita juvaret, inviſa civibus & militibus meis) ſed multitudo omnis, ſicut natura maris, per ſe immobilis eſt; ut venti & auræ cient, aut tranquilli, aut procelloſi. & cauſſa in vobis atque origo omnis furoris penes auctores eſt: vos contagione inſaniſtis. Quin mihi ne hodie quidem ſcire videmini, quo amentiæ progreſſi ſitis: quid facinoris in me, quid in patriam, parenteſque ac liberos veſtros, quid in Deos, ſacramenti teſtes, quid adverſus auſpicia, ſub quibus militaſtis, quid adverſus morem militiæ diſciplinamq; majorum, quid adverſus ſummi

imperii majeſtatem auſi ſitis. De me ipſo taceo. temere potius, quam avide credideritis. Is denique ego ſim, cujus imperii tædere exercitum, minime mirandum ſit. patria quid de vobis meruerat, quam cum Mandonio & Indibili conſociando conſilia prodebatis? Quid populus Romanus, quum imperium ablatum ab tribunis ſuffragio populi creatis, ad homines privatos detuliſtis? quum, eo ipſo non contenti, ſi pro tribunis illos haberetis, faſces imperatoris veſtri ad eos, quibus ſervus, cui imperarent, nunquam fuerat, Romanus exercitus detuliſtis. In prætorio tetenderunt Albius & Atrius: claßicum apud eos cecinit: ſignum ab iis petitum eſt: ſederunt in tribunali proconſulis Scipionis: lictor apparuit: ſubmovente eo inceſſerunt: faſces & ſecures prælatæ ſunt. Lapides pluere, & fulmina jaci de cœlo, & inſuetos fœtus animalia edere, vos portenta eſſe putatis; hoc eſt portentum, quod nullis hoſtiis, nullis ſupplicationibus ſine ſanguine eorum, qui tantum facinus auſi ſunt, expiari poßit. Atque ego (quanquam nullum ſcelus rationem habet) tamen ut in re nefaria, quæ mens, quod conſilium veſtrum fuerit, ſcire velim. Rhegium quondam in præſidium miſſa legio, interfectis per ſcelus principibus civitatis, urbem opulentam per decem annos tenuit. propter quod facinus tota legio, millia hominum quatuor, in foro Romæ ſecuri percuſſa ſunt. Sed illi primum, non Atrium Vmbrum ſemilixam, nominis etiam abominandi ducem, ſed Decium Iubellium tribunum militum ſecuti ſunt: nec cum Pyrrho, nec Samnitibus aut Lucanis, hoſtibus populi Romani, ſe conjunxerant. vos cum Mandonio & Indibili conſilia communicaſtis, & arma conſociaturi fuiſtis. Illi, ſicut Campani Capuam Tuſcis veteribus cultoribus ademptam, Mamertini in Sicilia Meſſanen, ſic Rhegium habi-

habituri perpetuam ſedem erant: nec populum Romanum, nec ſocios populi Romani ultro laceſſituri bello. Sucronemne vos domicilium habituri eratis? ubi ſi vos decedens confecta provincia imperator relinquerem, Deûm hominumque fidem implorare debebatis; quod non rediretis ad conjuges liberoſque veſtros. Sed horum quoque memoriam, ſicut patriæ meique ejeceratis ex animis veſtris. Viam conſilii ſcelerati, ſed non ad ultimum dementis, exequi volo. Mene vivo, & cetero incolumi exercitu, cum quo ego die una Carthaginem cepi, cum quo quatuor imperatores, quatuor exercitus Carthaginienſium fudi, fugavi, Hiſpania expuli, vos octo millia hominum, majoris certe omnes precii, quam Albius & Atrius ſunt, quibus vos ſubjeciſtis, Hiſpaniam provinciam populo Romano erepturi eratis? Amolior & amoveo nomen meum. nihil ultra facile creditam mortem meam à vobis violatus ſim. Quid? ſi ego morerer, mecum exſpiratura Reſpublica, mecum caſurum imperium populi Romani erat? ne iſtuc Iupiter Optimus Maximus ſiverit; urbem auſpicato Diis auctoribus in æternum conditam, fragili huic & mortali corpori æqualem eſſe. Flaminio, Paullo, Graccho, Poſtumio Albino, M. Marcello, T. Qnintio Criſpino, C. Fulvio, Scipionibus meis, tot tam claris imperatoribus uno bello abſumptis, ſuperſtes eſt populus Romanus, eritque mille aliis nunc ferro, nunc morbo morientibus. meo unius funere elata populi Romani eſſet Reſpublica? Vos ipſi hic in Hiſpania, patre & patruo meo, duobus imperatoribus interfectis, Septimum Martium ducem vobis adverſus exultantes recenti victoria Pœnos delegiſtis. & ſic loquor, tanquam ſine duce Hiſpaniæ futuræ fuerint. M. Syllanus, eodem jure, eodem imperio mecũ in provinciam miſſus, L. Scipio

frater meus, C. Lælius, legati, vindices majeſtatis imperii deeſſent? Utrum exercitus exercitui, an duces ducibus, an dignitas, an cauſſa comparari poterat? quibus ſi omnibus ſuperiores eſſetis, arma tamen Pœnis contra patriam, contra cives veſtros ferretis? Africam Italiæ, Carthaginem urbi Romæ imperare velletis? Quam ob noxam patriæ? Coriolanum quondam damnatio injuſta, miſerum & indignum exilium, ut iret ad oppugnandam patriam, impulit: revocavit tamen à publico parricidio privata pietas. Vos qui dolor, quæ ira incitavit? Stipendiumne diebus paucis imperatore ægro ſerius numeratum, ſatis digna cauſſa fuit, cur patriæ indiceretis bellum? cur ad Ilergetes deſciſceretis à populo Romano? cur nihil divinarum humanarumve rerum inviolatum vobis eſſet? Inſaniſtis profecto milites: nec major in corpus meum vis morbi, quam in veſtras mentes invaſit. Horret animus referre, quid crediderint homines, quid ſperaverint, quid optaverint. Auferat omnia irrita oblivio, ſi poteſt: ſi non, utcumque ſilentium tegat. Non negaverim, triſtem atrocemque vobis viſam orationem; quanto creditis facta veſtra atrociora eſſe, quam dicta mea? & me ea quæ feciſtis, pati æquum cenſetis: vos ne dici quidem omnia æquo animo ferretis? Sed ne ea quidem ipſa ultra exprobrabuntur. utinam tam facile vos obliviſcamini eorum, quam ego obliviſcar. Itaq; quod ad vos univerſos attinet, ſi erroris pœnitet, ſatis ſuperque pœnarum habeo. Albius Calenus, & Atrius Umber, & ceteri nefariæ ſeditionis auctores, ſanguine luent quod admiſerunt. Vobis ſupplicii eorum ſpectaculum non modo non acerbum, ſed lætum etiam, ſi ſana mens rediit, debet eſſe. de nullis enim quam de vobis infeſtius, aut iniquius conſuluerunt. Vix

finem

finem dicendi fecerat, quum ex præparato ſimul omnium rerum terror oculis auribuſq; eſt offuſus. Exercitus, qui corona concionem circumdederat, gladiis ad ſcuta cōcrepuit. præconis audita vox citantis nomina damnatorum in concilio. Nudi in medium protrahebantur. & ſimul omnis apparatus ſupplicii expromebatur. deligati ad palum, virgiſque cæſi, & ſecuri percuſſi, adeo torpentibus metu, qui aderant, ut non modo ferocior vox adverſus atrocitatem pœnę, ſed ne gemitus quidem exaudiretur. Tracti inde de medio omnes, purgatoque loco, citati milites nominatim apud tribunos militum, in verba P. Scipionis jurarunt, ſtipendiumque ad nomen ſingulis perſolutum. Hunc finē exitumque ſeditio militum cœpta apud Sucronem habuit. Per idem tēpus ad Bætim fluvium Hanno præfectus à Magone, miſſus à Gadibus, cum parva manu Afrorum, mercede Hiſpanos ſolicitando, ad quatuor millia juvenum armavit. caſtris deinde exutus ab L. Marcio, maxima parte militum inter tumultum captorum caſtrorum, quibuſdam etiam in fuga amiſſis, palatos, perſequente equite, cum paucis ipſe effugit. Quum hæc ad Bætim fluvium geruntur, Lælius interim freto in Oceanum evectus, ad Carteiam claſſe acceſſit. Vrbs ea in ora Oceani ſita eſt, ubi primum è faucibus anguſtis panditur mare. Gadeis ſine certamine proditione recipiendi, ultro qui eam rem pollicerentur, in caſtra Romana venientibus, ſpes, ſicut ante dictum eſt, fuerat. ſed patefacta immatura proditio eſt, comprehenſoſq; omnes, Mago Adherbali prætori Carthaginem devehendos tradit. Adherbal conjuratis in quinqueremem impoſitis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſitis, præmiſſaq; ea, quia tardior quam triremis erat, ipſe cum octo triremibus modico intervallo ſequitur. Iam fretum intrabat quinqueremis, quum Lælius & ipſe in quinqueremi è portu Carteiæ ſequentibus ſeptem triremibus evectus, in Adherbalem ac triremes invehitur, quinqueremem ſatis credens deprehenſam rapido in freto in adverſum æſtum reciprocari nō poſſe. Pœnus in re ſubita parumper incertus trepidavit, utrum quinqueremem ſequeretur, an in hoſtes roſtra converteret. Ipſa cunctatio facultatē detrectandæ pugnæ ademit. jam enim ſub ictu teli erant, & undique inſtabant hoſtes. æſtus quoque arbitrium moderandi naves ademerat. neque erat navali pugna ſimilis: quippe ubi nihil voluntarium, nihil artis aut conſilii eſſet. Vna natura freti, æſtuſque totius certaminis potens, ſuis alienis navibus nequiquam remigio in contrarium tendentes invehebat, ut fugientem videres retro vertice intortam victricibus illatam: & ſequentem, ſi in cōtrarium tractum incidiſſet maris, fugientis modo ſeſe avertentem. Iam in ipſa pugna hæc quum infeſto roſtro peteret hoſtium navem, obliqua ipſa ictum alterius roſtri accipiebat: illa quum tranſverſa objiceretur hoſti, repente intorta in proram circumagebatur. Quum inter triremes fortuna regente anceps prœlium miſceretur, quinqueremis Romana, ſeu pondere tenacior, ſeu pluribus remorum ordinibus ſcindentibus vortices, quum facilius regeretur, duas triremes ſuppreſſit, unius prælata impetu lateris alterius remos deterſit. ceteraſque, quas indepta eſſet, mulctaſſet, ni cum reliquis quinque navibus Adherbal velis in Africam tranſmiſiſſet. Lælius

victor

victor Carteiam revectus, auditis quæ acta Gadibus erant;patefactam proditionem,conjuratoſque miſſos Carthaginem; ſpe in irritum redacta, qua veniſſent, nunciis ad L. Marcium miſſis;niſi terere fruſtra tempus ſedendo adGades vellent, redeundum ad imperatorem eſſe; aſſentiente Marcio,paucos poſt dies ambo Carthaginem rediere. Ad quorum diſceſſum non reſpiravit modo Mago, quum terra marique ancipiti metu urgeretur; ſed etiam audita rebellione Illergetum, ſpem recuperandæ Hiſpaniæ nactus; nuncios Carthaginem mittit ad ſenatum : qui ſimul ſeditionem civilem in caſtris Romanis, ſimul defectionem ſociorum in majus verbis extollentes, hortarentur,ut auxilia mitterent, quibus traditum à patribus imperium Hiſpaniæ repeti poſſet. Mandonius & Indibilis in fines regreſſi, pauliſper, dum, quidnam de ſeditione ſtatueretur, ſcirent, ſuſpenſi quieverunt; ſi civium errori ignoſceretur, non diffidentes ſibi quoque ignoſci poſſe; poſtquam vulgata eſt atrocitas ſupplicii, ſuam quoq; noxam pari pœna æſtimatam rati, vocatis rurſus ad arma popularibus, contractiſque,quæ ante habuerant, auxiliis, in Sedetanum agrum, ubi principio defectionis ſtativa habuerant, cum viginti millibus peditum,duobus millibus equitum quingentis,tranſcenderunt. Scipio cum fide ſolvendi pariter omnibus noxiis innoxiiſq; ſtipendii, tum vultu ac ſermone in omnes placato, facile reconciliatis militum animis,priuſquam caſtra à Carthagine moveret, concione advocata, multis verbis in perfidiam rebellantium regulorum invectus , *nequaquam eodem animo ſe ire profeſſus eſt ad vindicandum id ſcelus,*

quo civilem errorem nuper ſanaverit. Tum ſe haud ſecus quam viſcera ſecantem ſua, cum gemitu & lacrimis triginta hominum capitibus expiaſſe octo millium ſeu imprudentiam, ſeu noxam: nunc læto & erecto animo ad cædem Illergetum ire. Non enim eos, neque natos in eadem terra, nec ulla ſecum ſocietate junctos eſſe. eam, quæ ſola fuerit, fidem, atq; amicitiam ipſos per ſcelus rupiſſe. In exercitu ſuo ſe, præterquam quod omnes cives, aut ſocios, Latinique nominis videat, etiam eo moveri; quod nemo fere ſit miles, qui non aut à patruo ſuo Cn. Scipione, qui primus Romani nominis in eam provinciam venerit, aut à patre conſule, aut à ſe ſit ex Italia advectus. Scipionum nomini auſpiciisq; omnes aſſuetos, quos ſecum in patriam ad meritum triumphũ deducere velit: quos conſulatum petenti, velut ſi omnium communis agatur honos, affuturos ſperet. Quod ad expeditionem eam attineat, quæ inſtet, immemorem eſſe rerum ſuarum geſtarum, qui id bellum ducat. Magonis hercule ſibi, qui extra orbem terrarũ in circumfuſam Oceano inſulam cum paucis perfugerit navibus, majorem curam eſſe, quam Illergetum. quippe illic & ducem Carthaginienſem, & quantumcunque Punicum præſidium eſſe: hic latrones, latronumque duces. quibus ut ad populandos finitimorum agros, tectaque urenda, & rapienda pecora aliqua vis ſit; ita in acie ac ſignis collatis nullam eſſe. magis velocitate ad fugam, quam armis fretos, pugnaturos eſſe. Itaque non quod ullum inde periculum, aut ſemen majoris belli videat, ideo ſe priuſquam provincia decedat, opprimendos Illergetes duxiſſe: ſed primum, ne impunita tam ſcelerata defectio eſſet: deinde, ne quis in provincia ſimul virtute tanta & felicitate perdomita rectus hoſtis dici poſſet. Proinde Deis bene juvantibus

ſeque-

ſequerentur, non tam ad bellum gerendum (neque enim cum pari hoſte certamen eſſe), quam ad expetendas ab hominibus ſceleſtis pœnas. Ab hac oratione dimiſſos, ad iter ſe comparare in diem poſterum jubet, profectuſque decimis caſtris pervenit ad Iberum flumen. Inde ſuperato amni, die quarto in conſpectu hoſtium poſuit caſtra. Campus autem montibus circumſeptus erat. in eam vallem Scipio quum pecora rapta pleraque ex ipſorum hoſtium agris, propelli ad irritandam feritatem barbarorum juſſiſſet, velites ſubſidio miſit. à quib⁹ ubi per procurſationem commiſſa pugna eſſet, Lælium cum equitatu impetum ex occulto facere jubet. Mons opportune prominens equitum inſidias texit: nec ulla mora pugnę facta eſt. Hiſpani in conſpecta procul pecora, velites in Hiſpanos præda occupatos incurrere. Primo miſſilibus territavere: deinde miſſis levibus telis, quæ irritare magis quam decernere pugnam poterant, gladios nudant, & collato pede res cœpta geri eſt: ancepſque pedeſtre certamen erat, niſi equites ſupervemiſſent. neq; ex adverſo tantum illati obvios obtrivere, ſed circumvecti etiam quidam per infima clivi, ab tergo ſe, ut pleroſque intercluderent, objecere: majorque cædes fuit, quam quantam edere levia per excurſiones prœlia ſolent. Ira magis accenſa adverſo prœlio barbaris eſt, quam imminuti animi. itaque ne perculſi viderentur, prima luce poſtero die in aciem proceſſere. Non capiebat omnes copias anguſta, ſicut ante dictum eſt, vallis: duæ ferme peditum partes, & omnis equitatus in aciem deſcendit. quod reliquum peditum erat, obliquo conſtiterunt colle. Scipio pro ſe eſſe loci

angu-

anguſtias ratus; & quod in arcto pugna Romano aptior quam Hiſpano militi futura videbatur; & quod in eum locum detracta hoſtium acies eſſet, qui non omnem multitudinem eorum caperet; novo etiam conſilio adjecit animum: equitem nec ſe poſſe circumdare cornibus in tam anguſto ſpatio: & hoſti, quem cum pedite eduxiſſet, inutilem fore. Itaque imperat Lælio, ut per colles quam occultiſſimo itinere circumducat equites, ſegregetque, quantum poſſit, equeſtrem à pedeſtri pugna. Ipſe omnia ſigna peditum in hoſtes vertit: quatuor cohortes in fronte ſtatuit, quia latius pandere aciem non poterat. Moram pugnandi nullam fecit, ut ipſo certamine averteret à conſpectu tranſeuntium per colles equitum. nec ante circumductos ſenſere, quam tumultum equeſtris pugnæ ab tergo accepere. Ita duo diverſa prœlia erant: duæ peditum acies, duo equitatus per longitudinem campi (quia miſceri ex genere utroque prœlium anguſtiæ non patiebantur) pugnabant. Hiſpanorum, quum neque pedes equiti, nec eques pediti auxilio eſſet; pedes fiducia equitis temere commiſſus campo cæderetur, eques circumventus nec peditem à fronte (jam enim ſtratæ pedeſtres copiæ erant) nec ab tergo equitem ſuſtineret; & ipſi quum diu in orbem ſeſe ſtantibus equis defendiſſent; ad unum omnes cæſi ſunt: nec quiſquam peditum equitumve ſuperfuit, qui in valle pugnaverunt. Tertia pars, quæ in colle ad ſpectaculum magis tutum quam ad partem pugnæ capeſſendam ſteterat, & locum & tempus ad fugiendum habuit. inter eos & reguli ipſi fugerunt, priuſquam tota circumveniretur acies,

inter

ꝛter tumultum elapſi. Caſtra eadem die Hi-
ſpanorum præter cæteram prædam cum tribus
ferme millibus hominum capiuntur. Romani
ſociique ad mille ducentos eo prœlio ceciderunt: vulnerata amplius tria millia hominum.
Minus cruenta victoria fuiſſet, ſi patentiore
campo, & ad fugam capeſſendam facili foret
pugnatum. Indibilis abjectis belli conſiliis,
nihil tutius afflictis rebus experta fide & clementia Scipionis ratus, Mandonium fratrem
ad eum mittit: qui advolutus genibus *fatalem
rabiem temporis ejus* accuſat, *quum velut contagione quadam peſtifera, non Illergetes modo & Laletani, ſed caſtra quoq; Romana inſanierint. Suam
quidem & fratris, & reliquorum popularium eam
conditionem eſſe; ut aut, ſi ita videatur, reddant
ſpiritum P. Scipioni, ab eodem illo acceptum: aut
ſervati bis uni debitam vitam pro eo in perpetuum
devoveant. Antea in cauſſa ſua fiduciam ſibi fuiſſe,
nondum experta clementia ejus: nunc contra, nullam in cauſſa, omnem in miſericordia victoris ſpem
repoſitam habere.* Mos vetuſtus erat Romanis,
cum quo nec fœdere nec æquis legibus jungerentur amicitia, non prius imperio in eum tanquam pacatum uti, quam omnia divina humanaq; dediſſet: obſides accepti, arma adempta,
præſidia viribus impoſita forent. Scipio multis
invectus in præſentem Mandonium, abſentemque Indibilem verbis, *illos quidem merito
perituros fuiſſe ipſorum maleficio,* ait: *victuros
ſuo atque populi Romani beneficio. Ceterum, ſe neque arma iis ademturum (quippe ea pignora timentium rebellionem eſſe) ſed libera arma relinquere, ſolutoſque metu animos. Neque ſe in obſides innoxios, ſed in ipſos, ſi defecerint, ſæviturum: nec ab*

inermi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

inermi, ſed ab armato hoſte pœnas expetiturum. Utramq; fortunam expertis permittere ſeſe, utrum propitios, an iratos habere Romanos mallent. Ita dimiſſus Mandonius; pecunia tantummodo imperata, ex qua ſtipendium militi præſtari poſſet. ipſe Marcio in ulteriorem Hiſpaniam præmiſſo, Syllanum Tarraconem remiſſo, paucos moratus dies, dum imperatam pecuniam Illergetes pernumerarent, cum expeditis Marcium jam appropinquantem Oceano aſſequitur. Inchoata res jam ante de Maſaniſſa aliis atque aliis de cauſſis dilata erat, quod Numida cum ipſo utique congredi Scipione volebat, atque ejus dextra fidem ſancire. ea tum itineris tam longi ac tam devii cauſſa Scipioni fuit. Maſaniſſa quum Gadibus eſſet certior adventare eum à Marcio factus, cauſſando corrumpi equos incluſos in inſula, penuriamq; omnium rerum & facere ceteris, & ipſos ſentire, ad hoc equitem marceſcere deſidia; Magonem perpulit, ut ſe trajicere in continentem ad depopulandos proximos Hiſpanos agros pateretur. Tranſgreſſus, tres principes Numidarum præmittit, ad tempus locumque colloquio ſtatuendum: duos pro obſidibus retineri à Scipione jubet. remiſſo tertio, qui, quo juſſus erat, adduceret Maſaniſſam; cum paucis in colloquium venerunt. Ceperat jam ante Numidam ex fama rerum geſtarum admiratio viri: ſubſtitueratq; animo ſpeciem quoque corporis amplam ac magnificam. ceterum major præſentis veneratio cepit; & præterquam quod ſuapte natura multa majeſtas inerat, adornabat promiſſa cæſaries habituſque corporis, non cultus munditiis, ſed virilis ac vere militaris: & ætas erat

in

in medio virium robore, quod plenius nitidiuſque ex morbo velut renovatus flos juventæ faciebat. Prope attonitus ipſo congreſſu Numida, *gratias de fratris filio remiſſo agit. Ex eo tempore affirmat, eam ſe quæſiſſe occaſionem, quam tandem oblatam Deûm immortalium beneficio non omiſerit. Cupere ſe illi populoque Romano operam navare: ita, ut nemo unus externus magis enixe adjuverit rem Romanam. Id ſe, etiamſi jampridem vellet, minus præſtare in Hiſpania, terra aliena atque ignota potuiſſe: in qua autem genitus educatuſque in ſpem paterni regni eſſet, facile præſtaturum. Siquidem eundem Scipionem ducem in Africam mittant Romani, ſatis ſperare perbrevis ævi Carthaginem eſſe.* Lætus eum Scipio vidit audivitque; quum caput rerum in omni hoſtium equitatu Maſaniſſam fuiſſe ſciret, & ipſe juvenis ſpecimen animi præ ſe ferret. Fide data acceptaque, profectus retro Tarraconem eſt. Maſaniſſa permiſſu Romanorum ne ſine cauſſa trajeciſſe in continentem videretur; populatus proximos agros, Gades rediit. Magoni deſperatis in Hiſpania rebus, in quarum ſpem ſeditio primum militaris, deinde defectio Indibilis animos ejus ſuſtulerant, paranti trajicere in Africam, nunciatum ab Carthagine eſt, jubere ſenatum, ut claſſem quam Gadibus haberet, in Italiam trajiceret: conductaque ibi Gallorum ac Ligurum quanta maxima poſſet juventute, conjungeret ſe Annibali: neu ſeneſcere bellum maximo impetu, majore fortuna cœptum ſineret. Ad eam rem & à Carthagine pecunia Magoni advecta eſt: & ipſe quantam potuit, à Gaditanis exegit: non ærario modo eorum, ſed etiam templis ſpoliatis, & privatim omni-

omnibus coactis aurum argentumque in publicum conferre. Quum prætervéheretur Hiſpaniæ oram, haud procul Carthagine Nova expoſitis in terram militibus, proximos depopulatus agros, inde ad urbem claſſem appulit. ibi quum interdiu milites in navibus tenuiſſet, nocte in littus expoſitos ad partem eam muri, qua capta Carthago ab Romanis fuerat, ducit: nec præſidio ſatis valido urbem teneri ratus, & aliquos oppidanorum ad ſpem novandi res aliquid moturos. Cæterum nuncii ex agris trepidi, ſimul populationem agreſtiumque fugam & hoſtium adventum attulerant: & viſa interdiu claſſis erat, nec ſine cauſſa electam ante urbem ſtationem apparebat. itaque inſtructi armatique, intra portam, ad ſtagnum ac mare verſam, continebantur. Vbi effuſi hoſtes, miſta inter milites navali turba, ad muros tumultu majore quam vi ſubierunt. patefacta repente porta, Romani cum clamore erumpunt: turbatoſque hoſtes, & ad primum incurſum conjectumq; telorum averſos, uſque ad littus cum multa cæde perſequuntur. nec niſi naves littori appulſæ trepidos accepiſſent, ſuperfuiſſet fugæ ac pugnæ quiſquam. In ipſis quoque trepidatum navibus eſt, dum ne hoſtes cum ſuis ſimul irrumperent, trahunt ſcalas oraſque, & anchoras, ne in moliendo mora eſſet, præcidunt. multique adnantes navibus, incerti præ tenebris quid aut peterent aut vitarent, fœde interierunt. Poſtero die quum claſſis inde retro ad Oceanum, unde venerat, fugiſſet, ad octingentos homines cæſi: inter murum littuſque ad duo millia armorum inventa. Mago quum Gadeis repetiſſet, excluſus inde ad Cimbim

(haud

(haud procul Gadibus is locus abeſt) claſſe appulſa, mittendis legatis, querendoque quod portæ ſibi ſocio atque amico clauſæ forent, purgantibus iis, multitudinis concurſu factum, infeſtę ob direpta quædam ab conſcendentibus naves militibus, ad colloquium Suffetes eorum, qui ſummus Pœnus eſt magiſtratus, cum quæſtore elicuit, laceratoſque verberibus cruci affigi juſſit: inde navibus ad Pityuſam inſulam, centum millia ferme à continenti (Pœni tum eam incolebant) trajecit: itaque claſſis bona cum pace accepta eſt, nec commeatus modo benigne præbiti, ſed in ſupplementum claſſis juventus armaque data. quorum fiducia Pœnus in Baleares inſulas (quinquaginta inde millia abſunt) tranſmiſit. Duæ ſunt Baleares, major altera atque opulentior armis viriſque: & portum habet, ubi commode hibernaturum ſe (& jam extremum autumni erat) cenſebat. ceterum haud ſecus quam ſi Romani eam inſulam incolerent, hoſtiliter claſſi occurſum eſt. Fundis ut nunc plurimum, ita tunc ſolo eo telo utebantur. nec quiſquam alterius gentis unus tantum ea arte, quantum inter àlios omnes Baleares excellunt. itaque tanta vis lapidum creberrimæ grandinis modo in propinquantem jam terræ claſſem effuſa eſt, ut intrare portum non auſi, averterent in altum naves. In minorem inde Balearium inſulam trajecerunt, fertilem agro; viris, armiſque haud æque validam. Itaque egreſſi navibus, ſupra portum loco munito caſtra locant: ac ſine certaminę urbe agroque potiti, duobus millibus auxiliarium inde conſcriptis, miſſique Carthaginem ad hibernandum, naves ſubduxerunt. Poſt Ma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

gonis ab Oceani ora diſceſſum, Gaditani Romanis deduntur. Hæc in Hiſpania P. Scipionis ductu auſpicioque geſta. Ipſe L. Lentulo & L. Manlio Acidino provincia tradita, decem navibus Romam rediit. & ſenatu extra urbem dato in æde Bellonæ, quas res in Hiſpania geſſiſſet, diſſeruit: quoties ſignis collatis dimicaſſet, quot oppida ex hoſtibus vi cepiſſet, quas gentes in ditionem populi Romani redegiſſet. adverſus quatuor ſe imperatores, quatuor victores exercitus in Hiſpaniam iviſſe: neminem Carthaginienſem in iis terris reliquiſſe. Ob has res geſtas magis tentata eſt triumphi ſpes, quam petita pertinaciter: quia neminem ad eam diem triumphaſſe, qui ſine magiſtratu res geſſiſſet, conſtabat. Senatu miſſo, urbem eſt ingreſſus, argentique præ ſe in ærarium tulit quatuordecim millia pondo CCCXLII. & ſignati argenti magnum numerum. Comitia inde creandis conſulibus habuit L. Veturius Philo: centuriæque omnes ingenti favore P. Scipionem conſulem dixerunt. collega additur ei P. Licinius Craſſus pontifex maximus. Ceterum comitia majore, quam ulla per id bellum celebrata frequentia, proditum memoriæ eſt. Convenerant undique non ſuffragandi modo, ſed etiam ſpectandi cauſſa P. Scipionis. concurrebantque & domum frequentes, & in Capitolium ad immolantem eum, quum centum bobus votis in Hiſpania Iovi ſacrificaret: deſpondebantque animis, ſicut C. Lutatius ſuperius bellum Punicum finiſſet, ita id quod inſtaret P. Cornelium finiturum. atque ut Hiſpania omni Pœnos expuliſſet, ſic Italia pulſurum eſſe: Africamque ei, perinde ac debellatum in Italia foret, provin-

ciam

ciam deſtinabāt. Prætoria inde comitia habita. creati duo, qui tum ædiles plebis erant, Sp. Lucretius & Cn. Octavius, & ex privatis, Cn. Servilius Cæpio, & L. Æmilius Papus. Quartodecimo anno Punici belli P. Cornelius Scipio & P. Licinius Craſſus conſulatum inierunt. Nominatæ conſulibus provinciæ ſunt, Sicilia Scipioni extra ſortem, concedente collega, quia cura ſacrorum pontificem maximum in Italia retinebat; Bruttii Craſſo. Tum prætoriæ provinciæ in ſortem conjectæ. urbana Cn. Servilio obtigit: Ariminum (ita Galliam appellabant) Sp. Lucretio: Sicilia L. Æmilio: Cn. Octavio Sardinia. Senatus in Capitolio habitus. ita referente P. Scipione, ſenatusconſultū factum eſt, ut quos ludos inter ſeditionem militarem in Hiſpania voviſſet, ex ea pecunia, quam ipſe in ærarium detuliſſet, faceret. Tum Saguntinorum legatos in ſenatum introduxit. Ex eis maximus natu: *Etſi nihil ultra malorum eſt, Patres conſcripti, quam quod paſſi ſumus, ut ad ultimum fidem vobis præſtaremus; tamen ea veſtra merita, imperatorumque veſtrorum erga nos fuerunt, ut nos cladium noſtrarum non pœniteat. Bellum propter nos ſuſcepiſtis: ſuſceptum quartum decimum annum tam pertinaciter geritis, ut ſæpe ad ultimum diſcrimen & ipſi veneritis, & populum Carthaginienſem adduxeritis. Quum in Italia tam atrox bellum & Annibalem hoſtem haberetis, conſules cum exercitu in Hiſpaniam, velut ad colligendas reliquias naufragii noſtri miſiſtis. P. & Cn. Cornelii, ex quo in provinciam venerunt, nullo tempore deſtiterunt, quæ nobis ſecunda, quæque adverſa hoſtibus noſtris eſſent, facere. Iam omnium primum oppidum nobis reſtituerunt: per omnem*

Hiſpa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Hiſpaniam cives noſtros venundatos, dimiſſis qui conquirerent, ex ſervitute in libertatem reſtituerunt. Quum jam prope eſſet, ut optabilem ex miſerrima fortunam haberemus; P. & Cn. Cornelii imperatores veſtri luctuoſius nobis prope quam vobis perierunt. Tum vero ad hoc retracti ex diſtantibus locis in ſedem antiquam videbamur, ut iterum periremus, & alterum excidium patriæ videremus. nec ad perniciem noſtram Carthaginienſi utique aut duce aut exercitu opus eſſe: ab Turdetanis veterrimis hoſtibus, qui prioris quoq; excidii cauſſa nobis fuerant, exſtingui poſſe. quum ex inſperato repente miſiſtis nobis P. hunc Scipionem: quem, fortunatiſſimi omnium Saguntinorum videmur, quia conſulem declaratum vidimus, ac vidiſſe nos civibus noſtris renunciaturi ſumus, ſpem, opem, ſalutem noſtram. qui quum plurimas hoſtium veſtrorum cepiſſet in Hiſpania urbes, ubique ex captivorum numero excerptos Saguntinos in patriam remiſit. poſtremo Turdetaniam, adeo infeſtam nobis, ut illa gente incolumi ſtare Saguntum non poſſet, ita bello afflixit, ut non modo nobis, (abſit verbo invidia) ſed ne poſteris quidem timenda noſtris eſſet. Deletam urbem cernimus eorum, quorum in gratiam Saguntum deleverat Annibal. vectigal ex agro eorum capimus, quod nobis non fructu jucundius eſt, quam ultione. Ob hæc, quibus majora neque ſperare neque optare ab Diis immortalibus poteramus, gratias actum nos decem legatos Saguntinus ſenatus populuſque ad vos miſit: ſimul gratulatum, quod ita res per hos annos in Italia atque Hiſpania geſſiſtis, ut Hiſpaniam non Ibero amne tenus, ſed qua terrarum ultimus finis Oceanus, domitam armis habeatis: Italiæ, niſi quatenus vallum caſtrorum cingit, nihil reliqueritis

ritis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ritis Pœno. Iovi Optimo Maximo, præſidi Capitolinæ arcis, non grates tantum ob hæc agere juſſi ſumus, ſed donum hoc etiam, ſi vos permitteretis, coronam auream in Capitolium victoriæ ergo ferre. Id uti permittatis, quæſumus. utique ſi vobis ita videtur, quæ nobis imperatores veſtri commoda tribuerunt, ea rata atque perpetua auctoritate veſtra faciatis. Senatus legatis Saguntinis reſpondit, *Et dirutum & reſtitutum Saguntum fidei ſocialis utrimque ſervatæ documentum omnibus gentibus fore. Suos imperatores, recte & ordine, & ex voluntate ſenatus feciſſe, quod Saguntum reſtituerint, civeſque Saguntinos ſervitio exemerint: quæque alia eis benigne fecerint, ea ſenatum ita voluiſſe fieri. donum permittere ut in Capitolio ponerent.* Locus inde lautiaque legatis præberi juſſa, & muneris ergo in ſingulos dari ne minus dena millia æris. Legationes deinde ceteræ in ſenatum introductæ, auditæque. Et petentibus Saguntinis, ut quatenus tuto poſſent, Italiam ſpectatum irent; duces dati, literæque per oppida miſſæ, ut Hiſpanos comiter acciperent. Tum de Republica, de exercitibus ſcribendis, de provinciis, relatum. Quum Africam novam provinciam extra ſortem P. Scipioni deſtinari, homines fama ferrent, & ipſe nulla jam modica gloria contentus, non ad gerendum modo bellum, ſed ad finiendum, diceret ſe conſulem declaratum eſſe, *neque aliter finiri id poſſe, quam ſi ipſe in Africam exercitum tranſportaſſet, & acturum ſe id per populum aperte ferret, ſi ſenatus adverſaretur*, idque conſilium haudquaquam primoribus Patrum placeret, ceterique per metum aut ambitionem muſſarent; Q. Fabius Maximus rogatus ſententiam, *Scio*, inquit,

multis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

multis veſtrûm videri, Patres conſcripti, rem actam hodierno die agi, & fruſtra habiturum orationem, qui tamquam de integra re, de Africa provincia, ſententiam dixerit. Ego autem primum illud ignoro, quemadmodum jam certa provincia Africa conſulis viri fortis ac ſtrenui ſit, quam nec ſenatus cenſuit in hunc annum provinciam eſſe, nec populus juſſit. deinde, ſi eſt, conſulem peccare arbitror, qui de re tranſacta ſimulando ſe referre, ſenatum ludibrio habet: non ſenatorem, qui de quo conſulitur, ſuo loco dicit ſententiam. Atque ego certum habeo, diſſentienti mihi ab iſta feſtinatione in Africam trajiciendi, duarum rerum ſubeundam opinionem eſſe; unius, inſitæ ingenio meo cunctationis; quam metum pigritiamque homines adoleſcentes ſane appellent; dum me non pœniteat, adhuc aliorum ſpecioſiora primo adſpectu conſilia ſemper viſa, mea uſu meliora. alterius, obtrectationis atque invidiæ adverſus creſcentem indies gloriam fortiſſimi conſulis. A qua ſuſpicione, ſi me neque vita acta & mores mei, neque dictatura cum quinque conſulatibus, tantumque gloriæ belli domique partæ vindicat, ut propius faſtidium ejus ſim, quam deſiderium; ætas ſaltem liberat. quæ enim mihi æmulatio cum eo eſſe poteſt, qui ne filio quidem meo æqualis ſit? Me dictatorem, quum vigerem adhuc viribus & in curſu maximarum rerum eſſem, recuſantem nemo aut in ſenatu, aut ad populum audivit, quo minus inſectanti me magiſtro equitum, quod fando numquam ante auditum erat, imperium mecum æquaretur. Rebus quam verbis aſſequi malui, ut qui aliorum judicio mihi comparatus erat, ſua mox confeſſione me ſibi præferret: nedum ego perfunctus honoribus certamina mihi atque æmulationes, cum adoleſcente florentiſſimo proponam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

nam. videlicet ut mihi jam vivendo, non ſolum rebus gerendis feſſo, ſi huic negata fuerit, Africa provincia decernatur. cum ea gloria, quæ parta eſt, vivendum atque moriendum eſt. Vincere ego prohibui Annibalem, ut à vobis, quorum vigent nunc vires, etiam vinci poſſet. Illud te mihi ignoſcere, P. Corneli, æquum erit, ſi quum in me ipſo nunquam pluris famam hominum, quam Rempublicam fecerim; ne tuam quidem gloriam bono publico præponam. quamquam ſi aut bellum nullum in Italia, aut is hoſtis eſſet, ex quo victo nihil gloriæ quæreretur; qui te in Italia retineret, etſi id bono publico faceret, ſimul cum bello materiam gloriæ tuæ ire ereptum videri poſſet. Quum vero Annibal hoſtis incolumi exercitu decimum quartum annum Italiam obſideat, pœnitebit te, P. Corneli, gloriæ tuæ, ſi hoſtem eum, qui tot funerum, tot cladium nobis cauſſa fuit, tu conſul Italia expuleris, & ſicut penes C. Luctatium prioris Punici perpetrati belli titulus fuit, ita penes te hujus fuerit? Niſi aut Amilcar Annibali dux eſt præferendus, aut illud bellum huic, aut victoria illa major clariorque, quam hæc (modo contingat ut te conſule vincamus) futura eſt. Ab Drepano atque Eryce detraxiſſe Amilcarem, quam Italia expuliſſe Pœnos atque Annibalem, malis? Ne tu quidem, etſi magis partam, quam ſperatam gloriam amplecteris, Hiſpania potius quam Italia bello liberata gloriatus fueris. Nondum is eſt Annibal, quem non magis timuiſſe videatur, quam contempſiſſe, qui aliud bellum maluerit. Quin igitur ad hoc accingeris, nec per iſtos circuitus, ut quum in Africam trajeceris, ſecuturum te illuc Annibalem ſperes, potius quam recto hinc itinere, ubi Annibal eſt, eo bellum intendis? Egregiam iſtam palmam belli Punici patrati petis?
Et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Et natura prius eſt, tua quum defenderis, aliena ire oppugnatum. Pax ante in Italia quam bellum in Africa ſit: & nobis prius decedat timor, quam ultro aliis inferatur. Si utrumque tuo ductu auſpicioque fieri poteſt; Annibale hic victo, illic Carthaginem expugna. ſi alterutra victoria novis conſulibus relinquenda eſt; prior quum major clariorque, tum cauſſa etiam inſequentis fuerit. Nam nunc quidem, præterquam quod & in Italia & in Africa duos diverſos exercitus alere ærarium non poteſt; præterquam quod unde claſſes tueamur, unde commeatibus præbendis ſufficiamus, nihil reliqui eſt; periculi tandem, quantum adeatur, quem fallit? P. Licinius in Italia, P. Scipio bellum in Africa geret. Quid, ſi (quod omnes Dii omen avertant, & dicere etiam reformidat animus, ſed quæ acciderunt, accidere poſſunt) victor Annibal ire ad urbem pergat; tum demum te conſulem ex Africa, ſicut Q. Fulvium à Capua, accerſemus? Quid? quod in Africa quoque Mars communis, pars belli erit. Domus tibi tua, pater patruuſque, intra triginta dies cum exercitibus cæſi, documento ſint; ubi per aliquot annos maximis rebus terra marique gerendis ampliſſimum nomen apud exteras gentes populi Romani veſtræque familiæ fecerant. Dies me deficiat, ſi reges, imperatoreſque, temere in hoſtium terras tranſgreſſos cum maximis cladibus ſuis exercituumque ſuorum, enumerare velim. Athenienſes, prudentiſſima civitas, bello domi relicto, auctore æque impigro ac nobili juvene, magna claſſe in Siciliam tranſmiſſa, una pugna navali florentem Rempublicam ſuam in perpetuum afflixerunt. Externa & nimis antiqua repeto. Africa eadem iſta, & M. Atilius inſigne utriuſque fortunæ exemplum, nobis documento ſint. Næ tibi,

P. Cor-

P. Corneli, quum ex alto Africam conſpexeris, ludus & jocus fuiſſe Hiſpaniæ tuæ videbuntur. Quid enim ſimile? Pacato mari præter oram Italiæ Galliæque vectus, Emporias in urbem ſociorum claſſem appuliſti: expoſitos milites, per tutiſſima omnia, ad ſocios & amicos populi Romani, Tarraconem duxiſti: ab Tarracone deinde iter per præſidia Romana: circa Iberum exercitus patris patruique tui, poſt amiſſos imperatores feroces calamitate ipſa facti: & dux tumultuarius quidem ille L. Marcius, & militari ſuffragio ad tempus electus, ceterum ſi nobilitas ac juſti honores adornarent, claris imperatoribus qualibet arte belli par: oppugnata per ſummum ocium Carthago, nullo trium Punicorum exercituum ſocios defendente. Cetera, neque ea elevo, nullo tamen modo Africo bello comparanda; ubi non portus ullus claſſi noſtræ apertus, non ager pacatus, non civitas ſocia, non rex amicus, non conſiſtendi uſquam locus, non procedendi. Quacumque circumſpexeris, hoſtilia omnia atque infeſta. An Syphaci Numidiſque credis? ſatis ſit ſemel creditum. Non ſemper temeritas eſt felix: & fraus fidem in parvis ſibi præſtruit, ut quum operæ precium ſit, cum mercede magna fallat. Non hoſtes patrem patruumque tuum armis prius, quam Celtiberi ſocii fraude circumvenerunt: nec tibi ipſi à Magone & Aſdrubale hoſtium ducibus, quantum ab Indibili & Mandonio in fidem acceptis, periculi fuit. Numidis tu credere potes, defectionem militum tuorum expertus? Et Syphax & Maſaniſſa ſe, quam Carthaginienſes, malunt potentiſſimos in Africa eſſe: Carthaginienſes, quam quemquam alium. Nunc illos æmulatio inter ſeſe, & omnes cauſſæ certaminum acuunt, quia procul externus metus eſt. Oſtende illis Romana arma, & exerci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

tum alienigenam; jam veluti ad commune reſtinguendum incendium concurrent. Aliter iidem illi Carthaginienſes Hiſpaniam defenderunt: aliter mœnia patriæ, templa Deûm, aras, focos, defendent; quum euntes in prœlium pavida proſequetur conjunx, & parvi liberi occurſabunt. Quid porro? Si ſatis confiſi Carthaginienſes conſenſu Africæ, fide ſociorum regum, mœnibus ſuis, quum tuo exercituſque tui præſidio nudatam Italiam viderint, ipſi ultro novum exercitum in Italiam aut ex Africa miſerint, aut Magonem, quem à Balearibus claſſe tranſmiſſa jam præter oram Ligurum Alpinorum vectari conſtat, Annibali ſe conjungere juſſerint? Nempe in eodem terrore erimus, in quo nuper fuimus, quum Aſdrubal in Italiam tranſcendit: quem tu, qui non ſolum Carthaginem, ſed omnem Africam exercitu tuo es clauſurus, è manibus tuis in Italiam emiſiſti. Victum à te dices: eo quidem minus vellem & id tua, non Reipublicæ ſolum cauſſa, iter datum victo in Italiam eſſe. Patere nos omnia quæ proſpera tibi ac Reipublicæ in imperio evenere, tuo conſilio aſſignare: adverſa caſibus incertis belli & fortunæ legare. Quo melior fortiorque es, eo magis talem præſidem ſibi patria atque univerſa Italia retinet. Non potes ne ipſe quidem diſſimulare, ubi Annibal ſit, ibi caput atque arcem hujus belli eſſe. quippe qui præ te feras, eam tibi cauſſam trajiciendi in Africam eſſe, ut Annibalem eo trahas. Sive igitur hic, ſive illic, cum Annibale eſt tibi futura res. Utrum ergo tandem firmior eris in Africa ſolus, an hic tuo collegæque exercitu conjuncto? ne Claudius quidem & Livius Conſules tam recenti exemplo, quantum id interſit, documento ſunt? Quid? Annibalem, utrum tandem extremus angulus agri Bruttii fruſtra jam diu

diu poſcentem ab domo auxilia, an propinqua Carthago, & tota ſocia Africa potentiorem armis viriſque faciet? Quod iſtuc conſilium eſt, ibi malle decernere, ubi tuæ dimidio minores copiæ ſint, hoſtium multo majores, quam ubi duobus exercitibus adverſus unum tot prœliis & tam diuturna & gravi militia feſſum, pugnandum ſit? Quam compar conſilium tuum parentis tui conſilio ſit, reputa. Ille conſul profectus in Hiſpaniam, ut Annibali ab Alpibus deſcendenti occurreret, in Italiam ex provincia rediit: tu, quum Annibal in Italia ſit, relinquere Italiam paras; non quia Reipublicæ id utile, ſed quia id amplū & glorioſum cenſes eſſe: ſicut quum provincia & exercitu relicto ſine lege, ſine ſenatusconſulto, duabus navibus populi Romani imperator fortunam publicam & majeſtatem imperii, quæ tum in tuo capite periclitabantur, commiſiſti. Ego P. Cornelium, Patres conſcripti, Reipublicæ nobiſque, non ſibi ipſi privatim creatum conſulem exiſtimo: exercituſque ad cuſtodiam vobis atque Italiæ ſcriptos eſſe, non quos regio more per ſuperbiam conſules, quo terrarum velint, trajiciant. Cum oratione ad tempus parata Fabius, tum auctoritate & inveterata prudentiæ fama magnam partem ſenatus, & ſeniores maxime moviſſet, pluresque conſilium ſenis quam animum adoleſcentis ferocem laudarent; Scipio ita locutus fertur: *Et ipſe Q. Fabius principio orationis P. C. commemoravit, in ſententia ſua poſſe obtrectationem ſuſpectam eſſe. Cujus ego rei non tam ipſe auſim tantum virum inſimulare, quam quod ea ſuſpicio, vitio orationis an rei, haud ſane purgata eſt. Sic enim honores ſuos & famam rerum geſtarum extulit verbis, ad extinguendum invidiæ crimen, tamquam mihi ab infimo quoque periculum ſit, ne*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

mecum æmuletur: & non ab eo, qui, quia ſuper ceteros excellat, quo me quoque niti non diſsimulo, me ſibi æquari nolit. ſic ſenem ſe perfunctum honoribus, & me infra ætatem filii ſui poſuit; tanquam non longius quam quantum vitæ humanæ ſpacium eſt, cupiditas gloriæ extendatur, maximaque pars ejus in memoriam ac poſteritatẽ promineat. Maximo cuiq; id accidere animo certum habeo, ut ſe non cum præſentibus modo, ſed cum omnis ævi claris viris comparet. Equidem haud diſsimulo, me tuas Q. Fabi laudes non aſſequi ſolum velle, ſed (bona venia tua dixerim!) ſi poſsim, etiam exſuperare. Illud nec tibi in me, nec mihi in minores natu animi ſit, ut nolimus quemquam noſtri ſimilem evadere civem. id enim non eorum modo, quibus inviderimus, ſed Reipublicæ, & pene omnis generis humani detrimentum ſit. Commemoravit, quantum eſſem periculi aditurus, ſi in Africam trajicerem: ut meam quoque non ſolum Reipublicæ & exercitus vicem videretur ſolicitus. Unde hæc repente de me cura exorta? quum pater patruuſque meus interfecti, quum duo exercitus eorum prope occidione occiſi eſſent, quum amiſſæ Hiſpaniæ, quum quatuor exercitus Pœnorum, quatuor duces omnia metu armiſque tenerent, quum quæſitus ad id bellum imperator nemo ſe oſtenderet, præter me, nemo profiteri nomen auſus eſſet, quum mihi quatuor & viginti annos nato detuliſſet imperium populus Romanus; quid ita tum nemo ætatem meam, vim hoſtium, difficultatem belli, patris patruiq; recentem cladem commemorabat? Utrum major aliqua nunc in Africa calamitas accepta eſt, quam tunc in Hiſpania erat? An majores nunc ſunt exercitus in Africa, duces plures melioreſque, quam tunc in Hiſpania fuerunt? An ætas mea tunc maturior bello gerendo

fuit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

fuit, quam nunc eſt? An cum Carthaginienſi hoſte in Hiſpania, quam in Africa bellum geri aptius eſt? Facile eſt poſt fuſos fugatoſque quatuor exercitus Punicos, poſt tot urbes vi captas, aut metu ſubactas in ditionem, poſt perdomita omnia uſque ad Oceanum, tot regulos, tot ſævas gentes, poſt receptam totam Hiſpaniam, ita ut veſtigium nullum belli reliquum ſit, elevare meas res geſtas: tam, Hercule, quam ſi victor ex Africa redierim, ea ipſa elevare, quæ nunc retinendi mei cauſſa, ut terribilia eadem videantur, verbis extolluntur. Negat aditum eſſe in Africam, negat ullos patere portus. M. Attilium captum in Africa commemorat; tamquam M. Attilius primo acceſſu ad Africam offenderit. neque recordatur, illi ipſi tam infelici imperatori patuiſſe tamen portus Africæ, & res egregias primo anno geſſiſſe: & quantum ad Carthaginienſes duces attinet, invictum ad ultimum permanſiſſe. Nihil igitur me iſto exemplo terrueris: ſi hoc bello, non priore, ſi nuper, non annis ante quadraginta, iſta clades accepta foret; qui ego minus in Africam Regulo capto, quam Scipionibus occiſis in Hiſpaniam, trajicerem? Nec felicius Xantippum Lacedæmonium Carthagini, quam me patriæ meæ ſinerem natum eſſe. creſceretque mihi ex eo ipſo fiducia, quod poßit in hominis unius virtute, tantum momenti eſſe. At etiam Athenienſes audiendi ſunt, temere in Siciliam, omiſſo domi bello, tranſgreßi. Cur ergo, quoniam Græcas fabulas narrare vacat, non Agathoclem potius Syracuſanum regem, quum diu Sicilia Punico bello ureretur, tranſgreſſum in hanc eandem Africam, avertiſſe eo bellum unde venerat, refers? Sed quid ultro metum inferre hoſti, & ab ſe remoto periculo alium in diſcrimine adducere, quale ſit, veteribus externiſque exemplis admonere opus

 eſt?

eſt? Majus præſentiuſve ullum exemplum eſſe quam Annibal poteſt? multum intereſt, alienos populere fines, an tuos uri exſcindique videas. plus animi eſt inferenti periculum, quam propulſanti. Ad hoc major ignotarum rerum eſt terror: bona malaque hoſtium ex propinquo ingreſſus fines aſpicias. Non ſperaverat Annibal fore, ut tot in Italia populi ad ſe deficerent, quot defecerunt poſt Cannenſem cladem; quanto minus quicquam in Africa Carthaginenſibus firmum ac ſtabile eſt, infidis ſociis, gravibus ac ſuperbis dominis? Ad hæc nos etiam deſerti ab ſociis, viribus noſtris, milite Romano, ſtetimus. Carthagine nihil civilis roboris eſt. mercede paratos milites habent, Afros, Numidaſque; leviſsima fidei mutandæ ingenia. Hic modo nihil moræ ſit. una & trajeciſſe me audietis, & ardere bello Africam, & molientem hinc Annibalem, & obſideri Carthaginem. lætiores, & frequentiores ex Africa exſpectate nuncios, quam ex Hiſpania accipiebatis. Has mihi ſpes ſubiicit fortuna populi Romani, Dii fœderis ab hoſte violati teſtes, Syphax & Maſaniſſa reges: quorum ego fidei ita innitar, ut veriturus perfidiam ſim. Multa quæ nunc ex intervallo non apparent, bellum aperiet. &, id eſt viri & ducis, non deeſſe fortunæ præbenti ſe, & oblata caſu flectere ad conſilium. Habebo, Q. Fabi, parem quidem Annibalem; ſed illum potius ego traham, quam ille me retineat. In ſua terra cogam pugnare eum, & Carthago potius præmium victoriæ erit, quam ſemiruta Bruttiorum caſtella. Ne quid interim, dum traiicio, dum expono exercitum in Africam, dum caſtra ad Carthaginem promoveo, Reſpublica hic detrimenti capiat; quod tu Q. Fabi, quum victor tota Italia volitaret Annibal, potuiſti præſtare; hoc vide ne con-

tume-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

tumelioſum ſit, concuſſo jam & pene fracto Annibale, negare, poſſe P. Licinium conſulem virum fortiſſimum præſtare. qui ne à ſacris abſit pontifex maximus, ideo in ſortem tam longinquæ provinciæ non venit. Si, Hercule, nihilo maturius hoc, quo ego cenſeo, modo perficeretur bellum; tamen ad dignitatem populi Romani, famamque apud reges genteſque externas pertinebat; non ad defendendam modo Italiam ſed ad inferenda etiam Africæ arma, videri nobis animum eſſe: nec hoc credi vulgarique, quod Annibal auſus ſit, neminem ducem Romanorum audere: & priore Punico bello, tum quum de Sicilia certaretur, toties Africam noſtris exercitibus & claſſibus oppugnatam, nunc quum de Italia certatur, Africam pacatam eſſe. Requieſcat aliquando vexata diu Italia: uratur, populeturque invicem Africa. Caſtra Romana potius Carthaginis portis immineant, quam nos iterū vallum hoſtium ex mœnibus noſtris videamus. Africa ſit reliqui belli ſedes: illuc terror fugaque, populatio agrorum, defectio ſociorum, cetera belli clades, quæ in nos per quatuordecim annos ingruerunt, vertantur. Quæ ad Rempublicam pertinent, & bellum quod inſtat, & provincias de quibus agitur, dixiſſe ſatis eſt. Illa longa oratio, nec ad vos pertinens ſit, ſi quemadmodum Q. Fabius meas res geſtas in Hiſpania elevavit, ſic & ego contra gloriam ejus eludere, & meam verbis extollere velim. Neutrum faciam, Patres conſcripti. &, ſi nulla alia re, modeſtia certe & temperamento linguæ adoleſcens ſenem vicero. Ita & vixi & res geſſi, ut tacitus ea opinione, quam veſtra ſponte conceptam animis haberetis, facile contentus eſſem. Minus æquis animis auditus eſt Scipio, quia vulgatum erat, ſi apud Senatum non obtinuiſſet, ut provincia Africa ſibi decerneretur,

ad populum extemplo laturum. itaque Q. Fulvius, qui conſul quater & cenſor fuerat, poſtulavit à conſule, ut palam in ſenatu diceret, *permitteretne Patribus, ut de provinciis decernerent. ſtaturuſque eo eſſet quod cenſuiſſent, an ad populum laturus?* Quum Scipio reſpondiſſet, ſe quod è Republica eſſet facturum; tum Fulvius, *Non ego ignarus quid reſponſurus facturuſve eſſes, quæſivi, quippe quum præ te feras tentare magis, quam conſulere ſenatum, & ni provinciam tibi quam volueris, extemplo decernamus, paratam rogationem habeas. Itaque à vobis, Tribuni plebis, poſtulo,* inquit, *ut ſententiam mihi ideo non dicenti, quod ſi in meam ſententiam diſcedatur, non ſit ratum habiturus conſul, auxilio ſitis.* Inde altercatio orta, quum conſul negaret, æquum eſſe tribunos intercedere, quo minus ſuo quiſque loco ſenator rogatus ſententiam diceret; Tribuni ita decreverunt, *Si conſul ſenatui de provinciis permittit, ſtari eo quod ſenatus cenſuerit, placet; nec de ea referre ad populum patiemur: ſi non permittit, qui de ea re ſententiam recuſabit dicere, auxilio erimus.* Conſul diem ad colloquendum cum collega petiit. Poſtero die permiſſum ſenatui eſt. Provinciæ ita decretæ: alteri conſuli Sicilia, & triginta roſtratæ naves, quas C. Servilius ſuperiore anno habuiſſet: permiſſumque ut in Africam, ſi id è Republica eſſe cenſeret, trajiceret. alteri Bruttii, & bellum cum Annibale, cum eo exercitu, quem L. Veturius, aut Q. Cæcilius habuit: & ut L. Veturius & Q. Cæcilius ſortirentur inter ſe, compararentve, uter in Bruttiis duabus legionibus, quas conſul reliquiſſet, rem gereret: imperiumque in annum ei prorogaretur, cui ea provincia eveniſſet. & ceteris

ceteris prætoribus conſulibuſque, qui exercitibus provinciiſque præfuturi erant, prorogata imperia. Q. Cæcilio ſorte evênit, ut cum conſule in Bruttiis adverſus Annibalem bellum gereret. Ludi deinde Scipionis, magna frequentia & favore ſpectantium, celebrati. Legati Delphos ad donum ex præda Aſdrubalis portandum miſſi, M. Pomponius Matho, & Q. Catius; tulerunt coronam auream CC pondo, & ſimulacra ſpoliorum, ex mille pondo argenti facta. Scipio, quum ut delectum haberet, neque impetraſſet, neque magnopere retendiſſet; ut voluntarios ducere ſibi milites liceret, tenuit: & quia impenſæ negaverat Reipublicæ futuram claſſem, ut quæ à ſociis darentur ad novas fabricandas naves, acciperet. Etruriæ primum populi pro ſuis quiſque facultatibus conſulem adjuturos polliciti. Cærites frumentum ſociis navalibus commeatumque omnis generis, Populonienſes ferrum, Tarquinienſes lintea in vela, Volaterrani armamenta navium & frumentum, Aretini triginta millia ſcutorum, galeas totidem, pila, gæſa, haſtas longas, millium quinquaginta ſummam pari cujuſque generis numero expleturos, ſecures, rutra, falces, alveolos, molas quantum in quadraginta longas naves opus eſſet, tritici centum & viginti millia modiûm, & in viaticum decurionibus remigibuſque collaturos. Peruſini, Cluſini, Ruſellani, abietem in fabricandas naves, & frumenti magnum numerum. abiete ex publicis ſilvis eſt uſus. Vmbriæ populi, Nurſinique, & Reatini, Amiternini, Sabinuſque omnis ager, milites polliciti. Marſi, Peligni, Marrucinique, multi voluntarii, nomina in claſſem dederunt. Ca-

mertes quum æquo fœdere cum Romanis eſſent, cohortem armatam ſexcentorum hominũ miſerunt. Triginta navium carinæ, viginti quinqueremes, decem quadriremes quum eſſent poſitæ; ipſe ita inſtitit operi, ut die quadrageſimo quinto, quam ex ſilvis detracta materia erat, naves inſtructæ armatæque in aquam deductæ ſint. Profectus in Siciliam eſt triginta navibus longis; voluntariorum ſeptem ferme millibus in naves impoſitis. Et P. Licinius in Bruttios ad duos exercitus conſulares venit. ex eis eum ſibi ſumpſit, quem L. Veturius conſul habuerat. Metello, quibus præfuiſſet, legionibus iis præeſſet (facilius cum aſſuetis imperio rem geſturum ratus) permiſit. Et prætores diverſi in provincias profecti. Et quia pecunia ad bellum deerat, agri Campani regionem, à foſſa Græca ad mare verſam, vendere quæſtores juſſi; indicio quoque permiſſo, qui ager civis Campani fuiſſet, ut is publicus populi Romani eſſet. indici præmium conſtitutum, quantæ pecuniæ ager indicatus eſſet, pars decima. Et C. Servilio Prætori urbis negotium datum, ut Campani cives, ubi cuique ex ſenatusconſulto liceret, habitarent: animadverteretque in eos, qui alibi habitarent. Eadem æſtate Mago Amilcaris filius, ex minore Balearium inſula, ubi hibernarat, juventute lecta in claſſem impoſita, in Italiam triginta ferme roſtratis navibus & multis onerariis, duodecim millia peditum, duo ferme equitum trajecit: Genuamque, nullis præſidiis maritimam oram tutantibus, repentino adventu cepit. inde ad oram Ligurũ Alpinorum, ſi quos ibi motus facere poſſet, claſſem appulit. Ingauni (Ligurum ea gens eſt)

bellum ea tempeſtate gerebant cum Epanteriis montanis. Igitur Pœnus, Savone oppido Alpino præda depoſita, & decem longis navibus in ſtatione ad præſidium relictis, ceteris Carthaginem miſſis ad tuendam maritimam oram; quia fama erat, Scipionem trajecturum eſſe; ipſe ſocietate cum Ingaunis, quorum gratiam malebat, compoſita, montanos inſtitit oppugnare. Et creſcebat exereitus indies; ad famam nominis ejus Gallis undique confluentibus. Ea literis cognita Sp. Lucretii, ne fruſtra Aſdrubale cum exercitu deleto biennio ante forent lætati, ſi par aliud inde bellum, duce tantum mutato, oriretur, curam ingentem accenderunt Patribus. Itaque & M. Livium Proconſulem ex Etruria volonum exercitum admovere Ariminum juſſerunt, & Cn. Servilio prætori negotium datum, ut ſi è Republica cenſeret eſſe, duas urbanas legiones, cui imperio videretur dato, ex urbe duci juberet. M. Valerius Lævinus Aretium eas legiones duxit. Eiſdem diebus naves onerarię Pœnorum ad octoginta, circa Sardiniam, ab Cn. Octavio, qui provinciæ præerat, captæ. Eas Cælius, frumento miſſo ad Annibalem commeatuq; onuſtas, Valerius, prædam Etruſcam Ligurumque montanorum captivos, Carthaginem portantes, captas tradit. In Bruttiis nihil ferme anno eo memorabile geſtum eſt. Peſtilentia inceſſerat; pari clade in Romanos Pœnoſque: niſi quod Punicum exercitum ſuper morbum etiam fames affecit. Propter Iunonis Laciniæ templum æſtatem Annibal egit. ibique aram condidit, dedicavitque, cum ingenti rerum ab ſe geſtarum titulo; Punicis Græciſque literis inſculpto.

EPITO-

EPITOME
LIBRI XXIX.

EX Sicilia C. Lælius in Africam à Scipione miſſus, ingentem prædam reportavit: & mandata Maſaniſſæ Scipioni exponit, conquerentis quod nondum exercitum in Africam trajeciſſet. Bellum in Hiſpania finitum, victore Romano, quod Indibilis excitaverat, ipſe in acie occiſus. Mandonius expoſcentibus Romanis à ſuis deditus eſt. Magoni, qui in Gallia & in Liguribus erat, ex Africa & militum ampla manus miſſa, & pecuniæ, quibus auxilia conduceret: præceptumque, ut ſe Annibali jungeret. Scipio à Syracuſis in Bruttios trajecit, & Locros, pulſo Punico præſidio, fugatoque Annibale, recepit. Pax cum Philippo facta eſt. Idæa mater deportata eſt Romam à Peſſinunte oppido Phrygiæ; carmine in libris Sibyllinis invento, pelli Italia alienigenam hoſtem poſſe, ſi mater Idæa deportata Romam eſſet. *tradita autem eſt Romanis per Attalum regem Aſiæ. Lapis erat, quem Matrem Deûm incolæ dicebant. Excepit P. Scipio Naſica Cn. filius, ejus, qui in Hiſpania perierat, vir optimus à ſenatu judicatus; adoleſcens nondum quæſtorius: quoniam ita reſponſum habebat:* ut numen id ab optimo viro reciperetur, conſecraretur que. *Locrenſes legatos Romam miſerunt, qui de impotentia Q. Pleminii legati quererentur, quod pecuniam Proſerpinæ abſtulerat, & liberos eorũ ac conjuges ſtupraverat. Pleminius in catenis Romam perductus, in carcere mortuus eſt. Quum falſus rumor de P. Scipione proconſule, qui in Sicilia erat, in urbem perlatus eſſet, tamquam is luxuriaretur; miſſis ob hoc legatis à ſenatu, qui explòrarent an ea vera eſſent; purgatus infamia Scipio in Africã trajecit, ſenatus permiſſu.*

Syphax,

Syphax, accepta in matrimonium filia Aſdrubalis Giſgonis, amicitiæ, quam cum Scipione ipſe junxerat, renunciavit. Maſaniſſa, rex Maſæſylorum, dum pro Carthaginienſibus in Hiſpania militat, amiſſo patre Gala, de regno exciderat. quo per bellum ſæpe repetito, aliquot prœliis à Syphace rege Numidarum victus, in totum privatus eſt: & cum ducentis equitibus exul Scipioni ſe junxit: & cum eo primo ſtatim bello Hannonem Amilcaris filium cum ampla manu interemit. Scipio, adventu Aſdrubalis & Syphacis, qui prope cum centum millibus armatorum venerant, ab obſidione Uticæ depulſus, hiberna communivit. Sempronius conſul in agro Crotonienſi proſpere adverſus Annibalem pugnavit. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. cenſa ſunt civium capita ducenta quindecim millia. Inter cenſores, Marcum Livium, & Claudium Neronem, notabilis diſcordia fuit. nam & Claudius Livio collegæ equum ademit, quod à populo damnatus actuſque in exilium fuerat: & Livius Claudio, quod falſum in ſe teſtimonium dixiſſet, & quod non bona fide ſecum in gratiam rediſſet. Idem omnes tribus, extra unam, ærarias reliquit, quod & innocentem ſe damnaſſent, & poſtea conſulem cenſoremque feciſſent.

SCIPIO poſteaquam in Siciliam venit, voluntarios milites ordinavit, centuriavitque: ex iis trecentos juvenes, florentes ætate, & virium robore inſignes, circa ſe habebat; ignorantes quem ad uſum neque centuriati, neque armati ſervarentur. Tum ex totius Siciliæ juniorum numero, principes genere & fortuna trecentos equites, qui ſecum in Africam trajice-

trajicerent, legit: diemque iis, qua equis armiſque inſtructi atque ornati adeſſent, edixit. Gravis ea militia, procul domo, terra mariq; multos labores, magna pericula allatura videbatur: neque ipſos modo, ſed parentes cognatoſque eorum ea cura angebat. Vbi dies quæ dicta erat, advênit, arma equoſque oſtenderunt. tum Scipio, renuntiari ſibi dixit, quoſdam equites Siculorum tamquam gravem & duram horrere eam militiam. Si qui ita animati eſſent, malle eos ſibi jam tunc fateri, quam poſtmodum querentes, ſegnes atque inutiles milites Reipublicæ eſſe. Expromerent quid ſentirent, cum bona venia ſe auditurum. Vbi ex his unus auſus eſt dicere, ſe prorſus, ſi ſibi utrum vellet, liberum eſſet, nolle militare; tum Scipio ei, *Quando igitur adoleſcens quid ſentires non diſſimulaſti, vicarium tibi expediam, cui tu arma equumque & cetera inſtrumenta militiæ tradas, & tecum hinc extemplo domum ducas, exerceas: docendum cures equo armiſque.* Læto conditionem accipienti, unum ex trecentis, quos inermes habebat, tradit. ubi hoc modo exauctoratum equitem cum gratia imperatoris ceteri viderunt; ſe quiſque excuſare, & vicarium accipere. Ita trecentis Siculis Romani equites ſubſtituti, ſine publica impenſa. Docendorum atque exercendorum curam Siculi habuerunt: quia edictum imperatoris erat, ipſum militaturum, qui ita non feciſſet. Egregiam hanc alam equitum evaſiſſe ferunt, multiſque prœliis Rempublicam adjuviſſe. Legiones inde quum inſpiceret, plurimorum ſtipendiorum ex iis milites delegit; maxime qui ſub duce Marcello militaverant: quos quum optima diſciplina inſtitutos credebat, tum

tum etiam ab longa Syracuſarum obſidione peritiſſimos eſſe urbium oppugnandarum. nihil enim parvum, ſed Carthaginis jam excidia agitabat animo. Inde exercitum per oppida diſpertit: frumentum Siculorum civitatibus imperat: ex Italia advecto parcit: veteres naves reficit, & cum iis C. Lælium in Africam prædatum mittit. novas Panormi ſubducit, quia ex viridi materia raptim factæ erant, ut in ſicco hibernarent. Præparatis omnibus ad bellum, Syracuſas, nondum ex magnis belli motibus ſatis tranquillas, venit. Græci res, à quibuſdam Italici generis, eadem vi, qua per bellum ceperant, retinentibus, conceſſas ſibi ab ſenatu repetebant. Omnium primum ratus, tueri publicam fidem, partim edicto, partim judiciis etiam in pertinaces ad obtinendam injuriam redditis, ſuas res Syracuſanis reſtituit. Non ipſis tantum ea res ſed omnibus Siciliæ populis grata fuit: eoque enixius bellum adjuverunt. Eadem æſtate in Hiſpania coortum ingens bellum, conciente Ilergete Indibili; nulla alia de cauſſa, quam per admirationem Scipionis contemptu imperatorum aliorum orto. *Eum ſupereſſe unum ducem Romanis, ceteris ab Annibale interfectis, rebantur. eo nec in Hiſpaniam cæſis Scipionibus alium, quem mitterent, habuiſſe: & poſteaquam in Italia gravius bellum urgeret, adverſus Annibalem eum accerſitum. præterquam quod nomina tantum ducum in Hiſpania Romani haberent, exercitum quoque inde veterem deductum. Trepida omnia & inconditam turbam tyronum eſſe. numquam talem occaſionem liberandæ Hiſpaniæ fore. Servitum ad eam diem aut Carthaginienſibus, aut Romanis: nec invicem his aut illis,*

ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſed interdum utriſque ſimul. Pulſos ab Romanis Carthaginienſes; ab Hiſpanis, ſi conſentirent, pelli Romanos poſſe. ut ab omni externo imperio ſoluta in perpetuum Hiſpania in patrios rediret mores rituſque. Hæc taliaque dicendo, non populares modo, ſed Auſetanos quoque vicinam gentem concitat, & alios finitimos ſibi atque illis populos. itaque intra paucos dies triginta millia peditum, quatuor ferme equitum in Sedetanum agrum, quo edictum erat, convenerunt. Romani quoque imperatores, L. Lentulus & L.Manlius Acidinus, ne gliſceret, prima negligendo, bellum, junctis & ipſi exercitibus per agrum Auſetanum, hoſtico, tamquam pacato clementer ductis militibus, ad ſedem hoſtium pervenere. trium millium ſpatio procul à caſtris eorum poſuerunt caſtra. Primo per legatos nequiquam eſt tentatum, ut diſcederetur ab armis, deinde quum in pabulatores Romanos impetus repente ab equitibus Hiſpanis factus eſſet, ſummiſſo ab ſtatione Romana equitatu, prœlium equeſtre fuit; haud ſane memorando in partem ullam eventu. Sole oriente poſtero die armati inſtructique omnes mille ferme paſſus procul à caſtris Romanis aciem oſtendêre. Medii Auſetani erant: cornu dextrum Illergetes, lævum ignobiles tenebant Hiſpani populi. Inter cornua & mediam aciem intervalla patentia ſatis late fecerunt;qua equitatum,ubi tempus eſſet, emitterent. Et Romani more ſuo exercitum quum inſtruxiſſent, id modo hoſtium imitati ſunt, ut inter legiones & ipſi patentes equitis relinquerent vias. Cæterum Lentulus ei parti uſum equitis fore ratus, quæ prior in dehiſcentem intervallis hoſtium

aciem

aciem equites immiſiſſet; Ser. Cornelio tribuno militum imperat, equites per patentes in hoſtium acie vias permittere equos jubeat: ipſe cœpta parum proſpere pedeſtri pugna, tantum moratus, dum cedenti duodecimæ legioni, quæ in lævo cornu adverſus Illergetes locata erat, tertiam decimam legionem ex ſubſidiis in primam aciem firmamentum ducit. Poſteaquam æquata ibi pugna eſt, ad L. Manlium inter prima ſigna hortantem, ac ſubſidia quibus res poſtulabat locis inducentem, venit. indicat tuta ab lævo cornu eſſe: jam miſſum ab ſe Ser. Cornelium, procella equeſtri hoſtes circumfuſurum. Vix hæc dicta dederat, quum Romani equites in medios invecti hoſtes, ſimul pedeſtres acies turbarunt, ſimul equitibus Hiſpanorum viam immittendi equos clauſerunt. Itaque omiſſa pugna equeſtri, ad pedeſtrem Hiſpani deſcenderunt. Romani imperatores, ut turbatos hoſtium ordines, & trepidationem pavoremque, & fluctuantia viderunt ſigna, hortantur, orant milites, *ut perculſos invadant, non reſtitui aciem patiantur.* non ſuſtinuiſſent tam infeſtum impetum barbari, ni regulus ipſe Indibilis, cum equitibus ad pedes digreſſis, ante prima ſigna peditum ſe objeciſſet. Ibi aliquandiu atrox pugna ſtetit. tandem poſtquam ii, qui circa regem, ſeminecem reſtantem, deinde pilo terræ affixum, pugnabant, obruti telis occubuerunt, tum, fuga paſſim cœpta, plures cęſi, quia equos conſcendendi equitibus ſpatium non fuerat, & quia perculſis acriter inſtiterunt Romani. nec ante abſceſſum eſt, quam caſtris quoq; exuerunt hoſtem. Tredecim millia Hiſpanorum cæſa eo die, octingenti ferme

capti.

capti. Romanorum ſociorumque paulo amplius ducenti, maxime in lævo cornu ceciderunt. Pulſi caſtris Hiſpani aut qui ex prœlio effugerant, ſparſi primo per agros, deinde in ſuas quiſque civitates redierunt. Tum à Mandonio evocati in concilium, conqueſtique ibi clades ſuas, increpitis auctoribus belli, legatos mittendos ad arma tradenda, deditionemque faciendam, cenſuerunt. Quibus, culpam in auctores belli, Indibilem ceteroſque principes, quorum plerique in acie cecidiſſent, conferentibus, tradentibuſque arma & dedentibus ſeſe, reſponſum eſt: *In deditionem ita accipi eos, ſi Mandonium ceteroſque belli concitatores tradidiſſent vivos: ſin minus: exercitus ſe in agrum Illergetum Auſetanorumque & deinceps aliorum populorum ducturos.* Hæc dicta legatis, renunciataque in concilium. Ibi Mandonius, ceterique principes comprehenſi, traditi ad ſupplicium. Hiſpanis populis reddita pax: ſtipendium ejus anni duplex, & frumentum ſex menſium imperatum, ſagaque & togæ exercitui: & obſides ab triginta ferme populis accepti. Ita Hiſpaniæ rebellantis tumultu haud magno motu intra paucos dies concito & compreſſo, in Africam omnis terror verſus. C. Lælius nocte ad Hipponem Rhegium quum acceſſiſſet, luce prima ad populandum agrum, ſub ſignis milites ſocioſque navales duxit. Omnibus, pacis modo incurioſe agentibus, magna clades illata: nunciique trepidi Carthaginem terrore ingenti complevere, claſſem Romanam, Scipionemque imperatorem (& fama fuerat jam in Siciliam tranſgreſſum) adveniſſe. Nec quot naves vidiſſent, nec quanta manus agros popularetur, ſatis

gnari,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

nari, omnia in majus metu augente, accipiebant. itaque primo terror pavorque, deinde mœſtitia animos inceſſit: *tantum fortunam mutaſſe, ut qui modo ipſi exercitum ante mœnia Romana habuiſſent victores, ſtratis tot hoſtium exercitibus, omnes Italiæ populos aut vi aut voluntate in deditionem accepiſſent; ii, verſo Marte, Africæ populationes & obſidionem Carthaginis viſuri forent: nequaquam pari ad patienda ea robore, ac Romani fuiſſent. Illis Romanam plebem, illis Latium juventutem præbuiſſe; majorem ſemper, frequentioremque pro tot cæſis exercitibus ſuboleſcentem. Ceterum ſuam plebem, imbellem in urbe, imbellem in agris eſſe. mercede parari auxilia ex Afris, gente ad omnem auram ſpei mobili atque infida. Iam reges, Syphacem poſt colloquium cum Scipione alienatum: Maſaniſſam aperta defectione infeſtiſſimum hoſtem. nihil uſquam ſpei, nihil auxilii eſſe. Nec Magonem ex Gallia movere tumultus quicquam, nec conjungere ſe Annibali: & Annibalem ipſum jam & fama ſeneſcere, & viribus.* In hæc deflenda prolapſos ab recenti nuncio animos, rurſus terror inſtans revocavit ad conſultandum, quonam modo obviam præſentibus periculis iretur. Delectus raptim in urbe agriſque haberi placet, mittere ad conducenda Afrorum auxilia, munire urbem, frumentum convehere, tela, arma parare, inſtruere naves, ac mittere ad Hipponem adverſus Romanam claſſem. Iam hęc agentibus nuncius tandem venit, Lælium non Scipionem, copiaſque, quantæ ad incurſiones agrorum ſatis ſint, tranſvectas. ſummam belli molem adhuc in Sicilia eſſe. Ita reſpiratum, mittique ad Syphacem legationes, alioſque regulos, firmandæ ſocie-

ſocietatis cauſſà, cœptæ. Ad Philippum quoque miſſi, qui ducenta argenti talenta pollicerentur, ut in Siciliam aut Italiam trajiceret. Miſſi & ad ſuos imperatores in Italiam, ut omni terrore Scipionem retinerent: ad Magonem non legati modo, ſed vigintiquinque naves longæ, ſex millia peditum, octingenti equites, ſeptem elephanti, ad hæc magna pecunia ad conducenda auxilia, quibus fretus propius urbem Romam exercitum admoveret, conjungeretque ſe Annibali. Hæc Carthagine parabant agitabantque, quum ad Lælium prædas ingentes ex agro inermi ac nudo præſidiis agentem, Maſaniſſa fama Romanæ claſſis excîtus, cum equitibus paucis venit. *Is ſegniter rem agi à Scipione queſtus, quod non jam exercitum in Africam trajeciſſet, perculſis Carthaginienſibus, Syphace impedito finitimis bellis, quem certum haberet, ſi ſpatium ad ſua ut velit componenda detur, nihil ſincera fide cum Romanis acturum. Hortaretur, ac ſtimulare Scipionem ne ceſſaret, ſe, quamquam regno pulſus eſſet, cum haud contemnendis copiis affuturum peditum equitumque. nec ipſi Lælio morandum in Africa eſſe. claſſem credere profectam à Carthagine, cum qua abſente Scipione non ſatis tutum eſſet contrahi certamen.* Ab hoc ſermone dimiſſo Maſaniſſà, Lælius poſtero die naves præda onuſtas ab Hippone ſolvit, revectuſque in Siciliam, mandata Maſaniſſæ Scipioni expoſuit. Eiſdem ferme diebus naves, quæ ab Carthagine ad Magonem miſſæ erant; inter Albingaunos, Ligures, Genuamque acceſſerunt. In iis locis tum forte Mago tenebat claſſem: qui legatorum auditis verbis, jubentium exercitus quam maximos comparare; extemplo

Gallo-

Gallorum & Ligurum (namque utriuſq; gentis ingens ibi multitudo erat) concilium habuit. *& miſſum ſe ad eos vindicandos in libertatem* ait: *&, ut ipſi cernant, mitti ſibi ab domo præſidia: ſed quantis viribus, quanto exercitu id bellum gereretur, in eorum poteſtate eſſe. Duos exercitus Romanos, unum in Gallia, alterum in Etruria eſſe, ſatis ſcire. Sp. Lucretium ſe cum M. Livio juncturum. multa millia ipſis etiam armanda eſſe, ut duobus ducibus, duobus exercitibus Romanis reſiſtatur.* Galli, *ſummam ad id ſuam voluntatem eſſe,* dicere: *ſed quum una caſtra Romana intra fines, altera in finitima terra Etruria prope in conſpectu habeant, ſi palam fiat auxiliis adiutum ab ſeſe Pœnum, extemplo infeſtos utrimque exercitus in agrum ſuum incurſuros. ea ab Gallis deſideraret, quibus occulte adjuvari poſſet. Liguribus, quod procul agro urbibuſque eorum caſtra Romana ſint, libera conſilia eſſe. illos armare juventutem, & capeſſere pro parte bellum, æquum eſſe.* Ligures haud abnuere: tempus modo duorum menſium petere ad delectus habendos. Interim Mago milites, Gallis dimiſſis, clam per agros eorum mercede conducere. commeatus quoque omnis generis occulte ad eum à Gallicis populis mittebantur. M. Livius exercitum volonum ex Etruria in Galliam traducit: junctuſque Lucretio, ſi ſe Mago ex Liguribus propius urbem moveat, obviam ire parat; ſi Pœnus ſub angulo Alpium quietus ſe contineat, & ipſe in eadem ſtatione circa Ariminum Italiæ præſidio futurus. Poſt reditum ex Africa C. Lælii, & Scipione ſtimulato Maſaniſſæ adhortationibus, & militibus prædam ex hoſtium terra cernentibus tota claſſe efferri, accenſis ad trajiciendum quam primum, inter-

intervenit majori minor cogitatio, Locros urbem recipiendi, quæ ſub defectionem Italiæ deſciverat & ipſa ad Pœnos. Spes autem affectandæ ejus rei ex minima re affulſit: quod latrociniis magis quam juſto bello in Bruttiis gerebantur res; principio ab Numidis facto, & Bruttiis, non ſocietate magis Punica, quam ſuopte ingenio promptis in eum morem. poſtremo Romani quoque milites jam contagione quadam rapto gaudentes, quantum per duces licebat, excurſiones in hoſtium agros facere. Ab iis egreſſi quidam urbe Locrenſes circumventi, Rhegiumque abſtracti fuerant. in eo captivorum numero fabri quidam fuere, aſſueti forte apud Pœnos mercede opus in arce Locrorum facere. Ii cogniti ab Locrenſium principibus, qui exulabant Rhegii pulſi ab adverſa factione, quæ Annibali Locros tradiderat; quum cetera percunctantibus (ut mos eſt iis qui diu abſunt) quæ domi agerentur, expoſuiſſent; ſpem fecerunt, ſi redempti ac remiſſi forent, arcem ſe iis traditurOS. ibi ſe habitare, fidemque ſibi rerum omnium inter Carthaginienſes eſſe. Itaque ut qui ſimul deſiderio patriæ agerentur, ſimul cupiditate inimicos ulciſcendi arderent, redemtis extemplo iis remiſſiſque, quum ordinem agendæ rei compoſuiſſent, ſignaque quæ procul edita obſervarent: ipſi ad Scipionem Syracuſas profecti, apud quem pars exulum erat, referentes ibi promiſſa captivorum, quum ſpem ab effectu haud abhorrentem conſuli feciſſent; tribuni militum cum iis M. Sergius & P. Matienus miſſi, juſſique ab Rhegio tria millia militum Locros ducere. & Q. Pleminio proprætori ſcriptum, ut rei agendæ

agendæ adeſſet. Profecti ab Rhegio, ſcalas ad editam altitudinem arcis fabricatas portantes, media ferme nocte ex eo loco, unde convenerat, ſignum dedere proditoribus arcis. qui parati intentique, & ipſi ſcalas ad idipſum factas quum demiſiſſent, pluribuſq; ſimul locis ſcandentes accepiſſent, priuſquam clamor oriretur, in vigiles Pœnorum, ut in nullo tali metu ſopitos, impetus eſt factus. quorum gemitus primo morientium exauditus; deinde ſubita conſternatio ex ſomno, & tumultus, quum cauſſa ignoraretur, poſtremo certior res, aliis excitantibus alios. jamque ad arma pro ſe quiſque vocabat: hoſtes in arce eſſe, & cædi vigiles. oppreſſique forent Romani, nequaquam numero plures, ni clamor ab iis, qui extra arcem erant ſublatus, incertus unde accidiſſet (omnia vana augente nocturno tumultu) feciſſet. Itaque velut plena jam hoſtium arce territi Pœni, omiſſo certamine, in alteram arcem (duæ ſunt haud multum inter ſe diſtantes) confugiunt. Oppidani urbem habebant; victoribus præmium in medio poſitam. Ex arcibus duabus prœliis quotidie levibus certabatur. Q. Pleminius Romano, Amilcar Punico præſidio præerat: & accerſentes ex propinquis locis ſubſidia, copias augebant. Ipſe poſtremo veniebat Annibal. nec ſuſtinuiſſent Romani, niſi Locreuſium multitudo exacerbata ſuperbia atq; avaritia Pœnorum, ad Romanos inclinaſſet. Scipioni ut nunciatum eſt, in majore diſcrimine Locris rem verti, ipſumque Annibalem adventare; ne præſidium etiam periclitaretur haud facili inde receptu; & ipſe à Meſſana, L. Scipione fratre in præſidio ibi relicto, quum

primum

primum æſtu fretum inclinatum eſt,naves mari ſecundo tranſmiſit; Et Annibal à Butroto amni (haud procul is ab urbe Locris abeſt) nuncio præmiſſo, ut ſui luce prima ſumma vi prœlium cum Romanis ac Locrenſibus conſererent, dum ipſe, averſis omnibus, in eum tumultum ab tergo urbem incautam aggrederetur; ubi luce cœptam invenit pugnam, ipſe nec in arcem ſe includere, turba locum arctum impediturus, voluit: neque ſcalas,quibus ſcanderent muros, attulerant. ſarcinis in acervum conjectis, quum haud procul muris ad terrorē hoſtium aciem oſtendiſſet, cum equitibus Numidis circumequitabat urbem,dum ſcalæ,quęque alia ad oppugnandum opus erant, parantur; ad viſendum qua maxime parte aggrederetur, progreſſus ad murum, ſcorpione ictus, qui proximus eũ forte ſteterat. Territus inde tam periculoſo caſu, receptui canere quum juſſiſſet, caſtra procul ab ictu teli communiit. Claſſis Romana à Meſſana Locros multa die ſuperante acceſſit: expoſitis omnes navibus, & ante occaſum ſolis, urbem ingreſſi ſunt. Poſtero die cœpta ex arce à Pœnis pugna: & Annibal jam ſcalis, aliiſque omnibus ad oppugnationem paratis, ſubibat muros. quum repente in eum nihil minus quam tale quicquam timentem, patefacta porta erumpunt Romani. ad ducentos improvidos quum invaſiſſent, occidunt. ceteros Annibal, ut conſulem adeſſe ſenſit, in caſtra recipit: nuncioque miſſo ad eos, qui in arce erant, ut ſibimetipſis conſulerent, nocte motis caſtris abiit. Et qui in arce erant igni injecto tectis, quæ tenebant, ut vis tumultus hoſtem moraretur,agmen ſuorum, fugæ ſimili

curſu,

curſu, ante noctem aſſecuti ſunt. Scipio ut & arcem relictam ab hoſtibus, & vacua vidit caſtra, vocatos ad concionem Locrenſes, graviter ob defectionem incuſavit: de auctoribus ſupplicium ſumpſit, bonaque eorum alterius factionis principibus, ob egregiam fidem adverſus Romanos, conceſſit. publice nec dare, nec eripere ſe quicquam Locrenſibus, dixit: *Romam mitterent legatos: quam ſenatus æquum cenſuiſſet, eam fortunam habituros. Illud ſatis ſcire, etſi male de populo Romano meriti eſſent, in meliore ſtatu ſub iratis Romanis futuros, quam ſub amicis Carthaginienſibus fuerint*. Ipſe Q. Pleminio legato, præſidioque quod arcem ceperat, ad tuendam urbem relicto, cum quibus venerat copiis, Meſſanam trajecit. Ita ſuperbe crudeliterque habiti Locrenſes à Carthaginienſibus poſt defectionem ab Romanis fuerant, ut modicas injurias non æquo modo animo pati, ſed prope libenti videri poſſent. verum enimvero tantum Pleminius Amilcarem præſidii præfectum, tantum præſidiarii milites Romani Pœnos ſcelere atque avaritia ſuperaverunt, ut non armis, ſed vitiis videretur certari. nihil omnium, quæ inopi inviſas opes potentioris faciunt, prætermiſſum in oppidanos eſt ab duce aut à militibus, in corpora ipſorum, in liberos, in conjuges infandæ contumeliæ editæ. Iam avaritia ne ſacrorum quidem ſpoliatione abſtinuit: nec alia modo templa violata, ſed Proſerpinæ etiam, intacti omni ætate, theſauri; præterquam quod à Pyrrho; qui cum magno piaculo ſacrilegii ſui manubias retulit; ſpoliati dicebantur. Ergo ſicut ante regiæ naves laceratæ, naufragiis nihil in terram integri, præter

ſacram pecuniam Deæ, quam aſportaverant, extulerunt; tum quoque alio genere cladis eadem illa pecunia omnibus contactis ea violatione templi furorem objecit, atque inter ſe ducem in ducem, militem in militem rabie hoſtili vertit. Summæ rei Pleminius præerat: militum pars ſub eo, quam ipſe ab Rhegio adduxerat, pars ſub tribunis erat. Rapto poculo argenteo ex oppidani domo Pleminii miles fugiens, ſequentibus quorum erat, obvius forte Sergio & Matieno tribunis militum fuit. cui quum juſſu tribunorum ademptum poculum eſſet; jurgium inde & clamor, pugna poſtremo orta inter Pleminii milites, tribunorumque; ut ſuis quiſque opportunus advenerat, multitudine ſimul ac tumultu creſcente. Victi Pleminii milites, quum ad Pleminium cruorem & vulnera oſtentantes non ſine vociferatione atque indignatione concurriſſent, probra in eum ipſum jactata in jurgiis referentes; accenſus ira, domo ſe proripuit, vocatoſque Tribunos nudari, ac virgas expediri jubet. Dum ſpoliandis iis (repugnabant enim, militumq; fidem implorabant) tempus teritur, repente frequentes milites feroces recenti victoria, ex omnibus locis, velut adverſus hoſtes ad arma conclamatum eſſet, concurrerunt. & quum violata jam virgis corpora Tribunorum vidiſſent, tum vero in multo impotentiorem ſubito rabiem accenſi, ſine reſpectu, non majeſtatis modo, ſed etiam humanitatis, in legatum, impetum, lictoribus prius indignum in modum mulctatis, faciunt. tum ipſum, ab ſuis interceptum & ſecluſum, hoſtiliter lacerant, & prope exſanguem, naſo auribuſque mutilitatis, relinquunt. His Meſſanam nun-

nunciatis, Scipio poſt paucos dies Locros hexeri advectus, quum cauſſam Pleminii & tribunorum audiſſet, Pleminio noxa liberato, relictoque in ejuſdem loci præſidio, tribunis ſontibus judicatis, & in vincula conjectis, ut Romam ad ſenatum mitterentur, Meſſanam atque inde Syracuſas redit. Pleminius impotens iræ, neglectam ab Scipione & nimis leviter latam ſuam injuriam, ratus; nec quemquam æſtimare alium eam litem poſſe, niſi qui atrocitatem ejus patiendo ſenſiſſet; tribunos attrahi ad ſe juſſit: laceratoſque omnibus, quæ pati corpus ullum poteſt, ſuppliciis interfecit: nec ſatiatus vivorum pœna, inſepultos projecit. Simili crudelitate & in Locrenſium principes eſt uſus, quos ad conquerendas injurias ad Scipionem profectos audivit. & quæ antea per libidinem atque avaritiam fœda exempla in ſocios ediderat; tunc ab ira multiplicia edere: infamiæ atque invidiæ non ſibi modo, ſed etiam imperatori eſſe. Iam comitiorum appetebat tempus, quum à P. Licinio conſule literæ Romam allatæ ſunt: *ſe, exercitumque ſuum gravi morbo afflictari: nec ſubſiſti potuiſſe, niſi eadem vis mali, aut gravior etiam, in hoſtes ingruiſſet. Itaque quoniam ipſe venire ad comitia non poſſet, ſi ita Patribus videretur, ſe Q. Cæcilium Metellum dictatorem comitiorum cauſſa dicturum: exercitum Q. Cæcilii dimitti, è Republica eſſe. Nam neque uſum ejus ullum in præſentia eſſe, quum Annibal jam in hiberna ſuos receperit: & tantam inceßiſſe in ea caſtra vim morbi, ut niſi mature dimittantur, nemo omnium ſuperfuturus videatur.* ea conſuli à Patribus facienda, ut è Republica fideque ſua duceret, permiſſa. Civitatem eo tempore recens

religio invaſerat, invento carmine in libris Sybillinis, propter crebrius eo anno de cœlo lapidatum, inſpectis. *Quandocumque hoſtis alienigena terræ Italiæ bellum intuliſſet, eum pelli Italia vincique poſſe, ſi mater Idæa Peſſinunte Romam advecta eſſet.* Id carmen ab decemviris inventum eo magis patres movit, quod & legati, qui donum Delphos portaverant, referebant: & ſacrificantibus ipſis Pythio Apollini, omnia læta exta fuiſſe, & reſponſum oraculo editum, majorem multo victoriam, quam cujus ex ſpoliis dona portarent, adeſſe populo Romano. In ejuſdem ſpei ſummam conferebant P. Scipionis velut præſagientem animum de fine belli, quod depopoſciſſet provinciam Africam. Itaque quo maturius fatis omnibus oraculiſque portendentis ſeſe victoriæ compotes fierent, id cogitare, quæ ratio transportandæ Romam Deæ eſſet. Nullas tum in Aſia civitates ſocias habebat populus Romanus: tamen memores, Æſculapium quoque ex Græcia quondam, haud dum ullo fœdere ſociata, valetudinis populi cauſſa accerſitum, & jam cum Attalo rege propter commune adverſus Philippum bellum cœptam amicitiam eſſe; facturum eum quæ poſſit, populi Romani cauſſa; legatos ad eum decernunt, M. Valerium Lævinum, qui bis conſul fuerat, ac res in Græcia geſſerat, M. Cæcilium Metellum prætorium, Ser. Sulpicium Galbam ædilitium, duos quæſtorios, C. Tremellium Flaccum, & M. Valerium Falconem. His quinque naves quinqueremes, ut ex dignitate populi Romani adirent eas terras, ad quas concilianda majeſtas nomini Romano eſſet, decernunt. Legati

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Aſiam petentes protinus Delphos quum exſcendiſſent, oraculum adierunt, conſulentes, ad quod negotium domo miſſi eſſent, perficiendæ ejus, quam ſibi ſpem populoque Romano portenderet. Reſponſum eſſe ferunt, *Per Attalum regem compotes ejus fore quod peterent. quum Romam Deam devexiſſent, tum curarent, ut eam qui vir optimus Romæ eſſet, hoſpitio acciperet*. Pergamum ad regem venerunt. Is legatos comiter acceptos Peſſinuntem in Phrygiam deduxit: ſacrumque iis lapidem, quem matrem Deûm incolæ eſſe dicebant, tradidit, ac deportare Romam juſſit. Præmiſſus ab legatis M. Valerius Falco, nunciavit, Deam apportari. quærendum virum optimum in civitate eſſe, qui eam rite hoſpitio acciperet. Q. Cæcilius Metellus dictator ab conſule in Bruttiis comitiorum cauſſa dictus, exercituſque ejus dimiſſus: magiſter equitum L. Veturius Philo. Comitia per dictatorem habita. Conſules facti M. Cornelius Cethegus, P. Sempronius Tuditanus abſens; quum provinciam Græciam haberet. Prętores inde creati, T. Claudius Nero, M. Martius Ralla, L. Scribonius Libo, M. Pomponius Matho. Comitiis perfectis, dictator ſeſe magiſtratu abdicavit. Ludi Romani ter, plebeii ſepties inſtaurati. Curules erant ædiles Cn. & L. Cornelii Lentuli. Lucius Hiſpaniam provinciam habebat: abſens creatus; abſens eum honorem geſſit. T. Claudius Aſellus, & M. Iunius Pennus plebeii ædiles fuerunt. Ædem Virtutis eo anno ad portam Capenam M. Marcellus dedicavit, ſeptimodecimo anno poſtquam à patre ejus primo conſulatu vota in Gallia ad Claſtidium fuerat. Et flamen Martialis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

eo anno eſt mortuus M. Æmilius Regillus. Neglectæ eo biennio res in Græcia erant. itaque Philippus Ætolos, deſertos ab Romanis, cui uni fidebant auxilio, quibus voluit conditionibus ad petendam & paciſcendam ſubegit pacem. quod niſi omni vi perficere maturaſſet, bellantem eum cum Ætolis P. Sempronius proconſul, ſucceſſor imperii miſſus Sulpicio, cum decem millibus peditum, & mille equitibus, & triginta quinque roſtratis navibus (haud parvum momentum ad opem ferendam ſociis) oppreſſiſſet. Vixdum pace facta nuncius regi venit, Romanos Dyrrhachium veniſſe: Parthinoſq; & propinquas alias gentes motas eſſe ad ſpem novandi res: Dimallumque oppugnari. Eo ſe averterant Romani ab Ætolorum, quo miſſi erant, auxilio: irati, quod ſine auctoritate ſua adverſus fœdus cum rege pacem feciſſent. Ea quum audiſſet Philippus, ne qui motus major in finitimis gentibus populiſque oriretur, magnis itineribus Apolloniam contendit: quo Sempronius ſe receperat, miſſo Lætorio legato cum parte copiarum, & quindecim navibus in Ætoliam, ad viſendas res, pacemque ſi poſſet, turbandam. Philippus agros Apolloniatum vaſtavit, & ad urbem admotis copiis, poteſtatem pugnæ Romano fecit. quem poſteaquam quietum muros tantũmodo tueri vidit, nec ſatis fidens viribus ut urbem oppugnaret, & cum Romanis quoque, ſicut cum Ætolis, cupiens pacem, ſi poſſet, ſin minus, inducias facere; nihil ultra irritatis novo certamine odiis, in regnũ ſe recepit. Per idem tempus tædio diutini belli Epirotæ, tentata prius Romanorũ voluntate, legatos de pace communi

ad

ad Philippum miſere; ſatis confidere conventuram eam affirmantes, ſi ad colloquium cum P. Sempronio imperatore Romano veniſſet. Facile impetratum (neque enim nec ipſius quidem regis abhorrebat animus) ut in Epirum tranſiret. Phœnice urbs eſt Epiri: ibi prius collocutus rex cum Eropo, & Darda, & Philippo Epirotarum prætoribus, poſtea cum P. Sempronio congreditur. Affuit colloquio & Aminander Athamanum rex, & magiſtratus alii Epirotarum, & Acarnanum. Primus Philippus prætor verba fecit, & petiit ſimul ab rege, & ab imperatore Romano, ut finem belli facerent, darentque eam Epirotis veniam. P. Sempronius conditiones pacis dixit, ut Parthini, & Dimallum, & Bargulum, & Eugenium, Romanorum eſſent. Atintanas, miſſis Romam legatis ab ſenatu impetraſſe, ut Macedoni acciderent. In eas conditiones quum pax conveniſſet, ab rege fœderi adſcripti, Pruſia Bithynię rex, Achæi, Bœoti, Theſſali, Acarnanes, Epirotæ: ab Romanis, Ilienſes, Attalus rex, Pleuratus, Nabis Lacedæmoniorum tyrannus, Elei, Meſſenii, Athenienſes. Hæc conſcripta conſignataque ſunt, & in duos menſes inducię factæ, donec Romam mitterentur legati, ut populus in has conditiones pacem juberet. juſſeruntq; omnes tribus: quia verſo in Africam bello, omnib⁹ aliis in præſentia levari bellis volebant. P. Sempronius pace facta, ad conſulatum Romam deceſſit. M. Cornelio, P. Sempronio conſulibus (quintusdecimus is annus Punici belli erat) provinciæ, Cornelio Etruria cum vetere exercitu, Sempronio Bruttii, ut novas ſcriberet legiones, decretę. Prętoribus, M. Marcio urbana, L. Scribonio Liboni

peregrina, & eidem Gallia, M. Pomponio Mathoni Sicilia, T. Claudio Neroni Sardinia evenit. P. Scipioni cum eo exercitu, cumq; ea claſſe, quam habebat, prorogatum in annum imperium eſt. item P. Licinio, ut Bruttios, cum duabus legionibus obtineret; quoad eum in provincia cum imperio morari conſuli è Republica viſum eſſet. Et M. Livio, & Sp. Lucretio, cum binis legionibus, quibus adverſus Magonem Galliæ præſidio fuiſſent, prorogatum imperium eſt. Et Cn. Octavio, ut cum Sardiniam, legionemque T. Claudio tradidiſſet, ipſe navibus longis quadraginta maritimam oram, quibus finibus ſenatus cenſuiſſet, tutaretur. M. Pomponio prætori in Sicilia Cannenſis exercitus duæ legiones decretæ. T. Quintius Tarentum, C. Hoſtilius Tubulus Capuam, proprętores, ſicut priore anno, cum vetere uterque prępſidio obtinerent. De Hiſpaniç imperio, quos in eam provinciam duos proconſules mitti placeret, latum ad populum eſt. Omnes tribus eoſdem L. Cornelium Lentulum, & L. Manlium Acidinum proconſules, ſicut priore anno tenuiſſent, obtinere eas provincias juſſerũt. Conſules delectum habere inſtituerunt, & ad novas ſcribendas in Bruttios legiones, & ceterorum (ita enim juſſi ab ſenatu erant) exercituum ſupplementum. Quamquam nondum aperte Africa provincia decreta erat (occultantibus id credo, Patribus, ne præſcirent Carthaginienſes) tamen in eam ſpem erecta civitas erat, in Africa eo annò debellatum iri, finemque bello Punico adeſſe. Impleverat ea res ſuperſtitione animos: proniq; & ad nuncianda, & ad credenda prodigia erant, eo plura vulgabantur. *Duos ſoles viſos:*

viſos: & nocte interluxiſſe: & facem Setiæ ab ortu Solis in occidentem porrigi viſam. Tarracinæ portam, Anagninæ & portam & multis locis murum, de cœlo tactum. In æde Iunonis Soſpitæ Lanuvii cum horrido fragore ſtrepitum editum. Eorum procurandorum cauſſa diem unum ſupplicatio fuit: & novendiale ſacrum, quod de cœlo lapidatum eſſet, factum. Eo acceſſit conſultatio de matre Idæa accipienda. quam præterquam quod M. Valerius, unus ex legatis, prægreſſus, actutum in Italia fore nunciaverat; recens nuncius aderat, Tarracinæ jam eſſe. Haud parvæ rei judicium ſenatum tenebat, qui vir optimus in civitate eſſet. Veram certè victoriam ejus rei ſibi quiſque mallet, quam ulla imperia, honoresve ſuffragio ſeu Patrum, ſeu plebis delatos. P. Scipionem, Cn. filium, ejus qui in Hiſpania ceciderat, adoleſcentem nondum quæſtorium, judicaverunt in tota civitate virum optimum eſſe. id quibus virtutibus inducti ita judicaverint, ſicut proditum memoriæ à proximis temporum illorum ſcriptoribus, libens poſteris tradiderim; ita meas opiniones, conjectando rem vetuſtate obrutam, non interponam. P. Cornelius cum omnibus matronis Oſtiam obviam ire Deæ juſſus. iſque eam de nave accipere, & in terram elatam tradere ferendam matronis. Poſtquam navis ad oſtium amnis Tiberini acceſſiſſet, ſicut erat juſſus, in ſalum nave evectus, ab ſacerdotibus Deam accepit, extulitque in terram. Matronæ primores civitatis, inter quas unius Claudiæ Quintæ inſigne eſt nomen, accepere: cui dubia (ut traditur) ante fama, clariorem ad poſteros tam religioſo miniſterio pudicitiam fecit. Eæ per manus

 ſucce-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſuccedentes deinceps aliæ aliis, omni effuſa civitate obviam, thuribulis ante januas poſitis, qua præferebatur, atque incenſo thure, precantibus, ut volens propitiaque urbem Romam iniret, in ædem Victoriæ, quæ eſt in palatio, pertulere Deam pridie idus Aprilis. isque dies feſtus fuit. populus frequens dona Deæ in Palatium tulit, lectiſterniumque & ludi fuere, Megaleſia appellata. Quum de ſupplemento legionum, quæ in provinciis erant, ageretur; tempus eſſe, à quibuſdam ſenatoribus ſubjectum eſt, quæ dubiis in rebus utcumque tolerata eſſent, ea dempto jam tandem Deûm benignitate metu, non ultra pati. Erectis expectatione Patribus, ſubjecerunt: colonias Latinas duodecim, quæ Q. Fabio & Q. Fulvio conſulibus abnuiſſent milites dare, eas annum jam ferme ſextum vacationem militiæ, quaſi honoris & beneficii cauſſa habere: quum interim boni, obedienteſque ſocii pro fide atque obſequio imperii Romani continuis omnium annorum delectibus exhauſti eſſent. Sub hanc vocem non memoria magis Patribus renovata rei prope jam obliteratæ, quam ira irritata eſt. itaque nihil prius referre conſules paſſi, decreverunt, *ut conſules magiſtratus, denoſque principes, Nepete, Sutrio, Ardea, Calibus, Alba, Carſeolis, Sora, Sueſſa, Setia, Circeis, Narnia, Interamna,* (eæ namque coloniæ in ea cauſſa erant) *Romam excirent: iis imperarent; quantum quæque earum coloniarum militum plurimum dediſſet populo Romano ex quo hoſtes in Italia eſſent, duplicatum ejus ſumma numerum peditum daret, & equites centenos vicenos. ſi qua eum numerum equitum explere non poſſet, pro equite uno tres pedites liceret*

ceret dare: pedites, equiteſque quam locupletiſſimi legerentur, mitterenturque, ubicumque extra Italiam ſupplemento opus eſſet. Si qui ex iis recuſarent, retineri ejus coloniæ magiſtratus, legatoſque placere: neque, ſi poſtularent, ſenatum dari, priuſquam imperata feciſſent. ſtipendium præterea iis coloniis tria millia æris, aſſes ſingulos, imperari, exigique quotannis: cenſumque in iis coloniis agi ex formula ab Romanis cenſoribus data. dari autem placere eandem, quam populo Romano: deferrique Romam ab juratis cenſoribus coloniarum, priuſquam magiſtratu abirent. Ex hoc ſenatusconſulto accitis Romam magiſtratibus, primoribuſque earum coloniarum, conſules quum milites ſtipendium imperaſſent, alii aliis magis recuſare ac reclamare. *negare tantum militum effici poſſe: vix, ſi ſimplum ex formula imperetur, enixuros. Orare, atque obſecrare, ut ſibi ſenatum adire ac deprecari liceret. nihil ſe, quare perire merito deberent, admiſiſſe: ſed ſi pereundum etiam foret, neque ſuum delictum, neque iram populi Romani, ut plus militum darent, quam haberent, poſſe efficere.* Conſules obſtinati manere legatos Romæ jubent; magiſtratus ire domos ad delectus habendos. niſi ſumma militum, quæ imperata eſſet, Romam adducta, neminem iis ſenatum daturum. Ita præciſa ſpe ſenatum adeundi deprecandique, delectus in iis duodecim coloniis, per longam vacationem numero juniorum aucto, haud difficulter eſt perfectus. Altera itidem res, prope æque longo neglecta ſilentio, relata à M. Valerio Lævino eſt. qui privatis collatas pecunias, ſe ac M. Claudio conſule, reddi tandem æquum eſſe dixit, *nec mirari quemquam debere, in publica*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

blica obligata fide ſuam præcipuam curam eſſe. Nam præterquam quod aliquid proprie ad conſulem ejus anni, quo collatæ pecuniæ eſſent, pertineret: etiam ſe auctorem ita conferendi fuiſſe; inopi ærario, nec plebe ad tributum ſufficiente. Grata ea Patribus admonitio fuit: juſſiſque referre conſulibus, decreverunt, *ut tribus penſionibus ea pecunia ſolveretur: primam præſentem ii qui tum eſſent, duas tertii & quinti conſules numerarent.* Omnes deinde alias curas una occupavit, poſtquam Locrenſium clades, quæ ignotæ ad eam diem fuerant, legatorum adventu vulgatæ ſunt. nec tam Q. Pleminii ſcelus, quam Scipionis in eo aut ambitio aut negligentia iras hominum irritavit. Decem legati Locrenſium, obſiti ſquallore & ſordibus, in comitio ſedentibus conſulibus, velamenta ſupplicum, ramos oleæ (ut Græcis mos eſt) porrigentes, ante tribunal cum flebili vociferatione humi procubuerunt. Quærentibus conſulibus Locrenſes ſe dixerunt eſſe *ea paſſos à Q. Pleminio legato, Romaniſque militibus, quæ pati ne Carthaginienſes quidem velit populus Romanus. Orare, ut ſibi Patres adeundi, deplorandique ærumnas ſuas poteſtatem facerent.* Senatu dato, maximus natu ex iis: *Scio,* inquit, *quanti æſtimentur noſtræ apud vos querelæ, Patres Conſcripti, plurimum in eo momenti eſſe, ſi probe ſciatis, & quomodo proditi Locri Annibali ſint, & quomodo pulſo Annibalis præſidio, reſtituti in ditionem veſtram. quippe ſi & culpa defectionis procul à publico conſilio abſit, & reditum in veſtram ditionem appareat, non voluntate ſolum, ſed ope etiam ac virtute noſtra; magis indignemini, bonis ac fidelibus ſociis tam atroces atque indignas*

indignas injurias ab legato veſtro militibuſque fieri. Sed ego cauſſam utriuſque defectionis noſtræ in aliud tempus differendam arbitror eſſe, duarum rerum gratia: unius, ut coram P. Scipione, qui Locros recepit, quique omnium nobis recte perperamq; factorum eſt teſtis, agatur: alterius, quod qualeſcumque ſumus, tamen hæc quæ paſſi ſumus, pati non debuimus. Non poſſumus diſſimulare, Patres conſcripti, nos, quum præſidium Punicum in arce noſtra haberemus, multa fœda, indigna, & à præfecto præſidii Amilcare, & ab Numidis Afriſque paſſos eſſe. Sed quid illa ſunt, collata cum iis, quæ hodie patimur? Cum bona venia quæſo audiatis, Patres conſcripti, id quod invitus eloquar. In diſcrimine eſt nunc humanum omne genus, utrum vos, an Carthaginienſes principes orbis terrarum videat. ſed ſi ex iis, quæ Locrenſes aut ab illis paſſi ſumus, aut à veſtro præſidio nunc quum maxime patimur, æſtimandum Romanum ac Punicum imperium ſit; nemo non illos ſibi quam vos dominos præoptet. Et tamen videte, quemadmodum Locrenſes in vos animati ſint. Quum à Carthaginienſibus injurias multo minores acciperemus, ad veſtrum imperatorem confugimus: quum à veſtro præſidio pluſquam hoſtilia patiamur, nuſquam alio quam ad vos querelas detulimus. Aut vos reſpicietis perditas res noſtras, Patres conſcripti, aut ne ab Diis quidem immortalibus quod precemur, quicquam ſupereſt. Q. Pleminius legatus miſſus eſt cum præſidio ad recuperandos à Carthaginienſibus Locros, & cum eodem ibi relictus eſt præſidio. In hoc legato veſtro (dant enim animum ad loquendum libere ultimæ miſeriæ) nec hominis quicquam eſt, Patres conſcripti, præter figuram & ſpeciem, neque Romani civis, præter habitum & ſo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

& ſonum Latinæ linguæ. Peſtis, ac bellua immanis, qualem fretum quondam, quo ab Sicilia dividimur, ad perniciem navigantium circumſediſſe fabulæ ferunt. At ſi ſcelus, libidinem, & avaritiam ſolus ipſe exercere in ſocios veſtros ſatis haberet, unam profundam quidem voraginem tamen patientia noſtra expleremus. nunc omnes centuriones militeſque veſtros (adeo in promiſcuo licentiam atque improbitatem eſſe voluit) Pleminios fecit: omnes rapiunt, ſpoliant, verberant, vulnerant, occidunt: conſtuprant matronas, virgines, ingenuos, raptos ex complexu parentum. Quotidie capitur urbs noſtra, quotidie diripitur: dies noctesque omnia paßim mulierum puerorumque, qui rapiuntur atque aſportantur, ploratibus ſonant. Miretur qui neſciat, quomodo aut nos ad patiendum ſufficiamus, aut illos qui faciunt, nondum tantarum injuriarum ſatietas ceperit. Neque ego exſequi poſſum, nec vobis operæ eſt audire ſingula, quæ paßi ſumus. communiter omnia complectar. Nego domum ullam Locris, nego quemquam hominem expertem injuriæ eſſe: nego ullum genus ſceleris, libidinis, avaritiæ ſupereſſe, quod in ullo, qui pati potuerit, prætermiſſum ſit. Vix ratio iniri poteſt; uter caſus civitatis ſit deteſtabilior, quum hoſtes bello urbem cepere, an quum exitiabilis tyrannus vi atque armis oppreßit. Omnia, quæ captæ urbes patiuntur, paßi ſumus, & nunc quam maxime patimur, Patres conſcripti: omnia quæ crudelißimi atque importunißimi tyranni ſcelera in oppreſſos cives edunt, Pleminius in nos, liberoſque noſtros, & conjuges, edidit. Unum eſt, de quo nominatim & nos queri religio infixa animis cogat, & vos audire & exſolvere Rempublicam veſtram religione, ſi ita vobis videbitur, velimus,

mus, Patres conſcripti. Vidimus enim cum quanta cæremonia non veſtros ſolum colatis Deos, ſed etiam externos accipiatis. Fanum eſt apud nos Proſerpinæ, de cujus ſanctitate templi credo aliquam famam ad vos perveniſſe Pyrrhi bello: qui quum ex Sicilia rediens Locros claſſe prætervéheretur, inter alia fœda, quæ propter fidem noſtram erga vos in civitatem noſtram facinora edidit, theſauros quoque Proſerpinæ, intactos ad eam diem, ſpoliavit: atque ita pecunia in naves impoſita, ipſe terra eſt profectus. Quid ergo evênit, Patres conſcripti? Claſſis poſtero die fœdiſſima tempeſtate lacerata, omneſque naves, quæ ſacram pecuniam habebant, in littora noſtra ejectæ ſunt. Qua tanta clade edoctus tandem Deos eſſe ſuperbiſſimus rex, pecuniam omnem conquiſitam in theſauros Proſerpinæ referri juſſit. nec tamen illi unquam poſtea proſpere quicquam evenit: pulſusque Italia, ignobili atque inhoneſta morte, temere nocte ingreſſus Argos, occubuit. Hæc quum audiſſet legatus veſter, tribunique militum, & mille alia, quæ non augendæ religionis cauſſa, ſed præſentis Deæ numine ſæpe comperta nobis majoribuſque noſtris, referebantur; auſi ſunt nihilominus ſacrilegas admovere manus intactis illis theſauris: & nefanda præda ſeipſos, ac domos contaminare ſuas, & milites veſtros. quibus per vos fidemque veſtram P. C. priuſquam eorum ſcelus expietis, neque in Italia, neque in Africa quicquam rei geſſeritis: ne quod piaculi commiſerunt, non ſuo ſolum ſanguine, ſed etiam publica clade luant. Quamquam ne nunc quidem P. C. aut in ducibus aut in militibus veſtris ceſſat ira Deæ. Aliquoties jam inter ſe ſignis collatis concurrunt. dux alterius partis Pleminius, alterius duo tribuni

mili-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

militum erant : non acrius cum Carthaginienſibus, quam ipſi inter ſe ferro dimicaverunt. præbuiſſentque occaſionem furore ſuo Locros recipiendi Annibali, ni accitus à nobis Scipio interveniſſet. At, Hercule, milites contactos ſacrilegio furor agitat : in ducibus ipſis puniendis nullum Deæ numen apparuit. Imo ibi præſens maxime fuit. Virgis cæſi tribuni ab legato ſunt. Legatus deinde inſidiis tribunorum interceptus, præterquam quod toto corpore laceratus, naſo quoque auribuſque deciſis exſanguis eſt relictus : recreatus deinde legatus ex vulneribus, tribunos militum in vincula conjectos, dein verberatos, ſervilibuſque omnibus ſuppliciis cruciatos occidit : mortuos deinde prohibuit ſepeliri. Has Dea pœnas à templi ſui ſpoliatoribus habet : nec ante deſinet omnibus eos agitare furiis, quam repoſita ſacra pecunia in theſauris fuerit. Majores quondam noſtri, gravi Crotonienſium bello, quia extra urbem templum eſt, transferre in urbem eam pecuniam voluerunt. nocte audita ex delubro vox eſt, abſtinerent manus : Deam ſua templa defenſuram. *Quia movendi inde theſauros incuſſa erat religio, muro circumdare templum voluerunt. ad aliquantum jam altitudinis excitata erant mœnia, quum ſubito collapſa ruina ſunt. Sed & nunc, & ſæpe alias Dea ſuam ſedem, ſuumque templum aut tutata eſt, aut à violatoribus gravia piacula exegit. noſtras injurias, nec poteſt, nec poſſit alius ulciſci, quam vos, Patres conſcripti. Ad vos, veſtramque fidem ſupplices confugimus. nihil noſtra intereſt, utrum ſub illo legato, ſub illo præſidio Locros eſſe ſinatis, an irato Annibali & Pœnis ad ſupplicium dedatis. Non poſtulamus, ut extemplo nobis, ut de abſente, ut indicta cauſſa credatis. Veniat coram,*

ipſe

ipſe audiat, ipſe diluat. Si quicquam ſceleris, quod homo in homines edere poteſt, in nos prætermiſit; non recuſamus, quin & nos, omnia eadem iterum, ſi pati poſſamus, patiamur, & ille omni divino humanoque liberetur ſcelere. Hæc quum ab legatis dicta eſſent, quæſiſſetque ab iis Q. Fabius, detuliſſentne eas querelas ad P. Scipionem; reſponderunt: *miſſos legatos eſſe, ſed cum belli apparatu occupatum eſſe: & in Africam aut jam trajeciſſe, aut intra paucos dies trajecturum. Et legati gratia quanta eſſet apud imperatorem, expertos eſſe: quum inter eum & tribunos cognita cauſſa, tribunos in vincula conjecerit: legatum æque ſontem, aut magis etiam, in ea poteſtate reliquerit.* Iuſſis excedere è templo legatis, non Pleminius modo, ſed etiam Scipio principum orationibus lacerari. ante omnes Q. Fabius, natum ad corrumpendam diſciplinam militarem, arguere. *Sic & in Hiſpania plus prope per ſeditionem militum, quam bellum amiſſum. externo & regio more & indulgere licentiæ militum, & ſævire in eos.* Sententiam deinde trucem orationi adjecit. *Pleminium legatum vinctum Romam deportari placere, & ex vinculis cauſſam dicere: ac ſi vera forent, quæ Locrenſes quererentur, in carcere necari, bonaque ejus publicari. P. Scipionem, quod de provincia deceſſerit injuſſu ſenatus, revocari: agique cum tribunis plebis, ut de imperio ejus abrogando ferrent ad populum. Locrenſibus coram ſenatum reſpondere, Quas injurias ſibi factas quererentur, neque ſenatum neque populum Romanum factas velle. Viros bonos, ſocioſque & amicos eos appellari: liberos, conjuges, quæque alia erepta eſſent, reſtitui: pecuniam, quanta ex theſauris Proſerpinæ ſublata eſſet, conquiri,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

quiri, duplamque pecuniam in theſauris reponi: & ſacrum piaculare fieri, ita ut prius ad collegium pontificum referretur, quod ſacri theſauri moti, aperti, violatique eſſent, quæ piacula quibus Diis, quibus hoſtiis, fieri placeret. Milites qui Locris eſſent omnes in Siciliam tranſportari: quatuor cohortes ſociorum Latini nominis in præſidium Locros adduci. Perrogari eo die ſententiæ accenſis ſtudiis pro Scipione & adverſus Scipionem, non potuere. Præter Pleminii facinus, Locrenſiumque cladem, ipſius etiam imperatoris non Romanus modo, ſed ne militaris quidem cultus jactabatur, *cum pallio crepidiſque inambulare in gymnaſio: libellis etiam palæſtræque operam dare: æque ſegniter molliterque cohortem totam Syracuſarum amœnitate frui: Carthaginem atque Annibalem excidiſſe de memoria: exercitum omnem licentia corruptum. qualis Suoroni in Hiſpania fuerit, qualis nunc Locris; ſociis magis quam hoſti metuendus.* Hæc quanquam partim vera, partim miſta, eoque ſimilia veris jactabantur, vicit tamen Q. Metelli ſententia: qui de ceteris Maximo aſſenſus, de Scipionis cauſſa diſſenſit. *Qui enim convenire, quem modo civitas juvenem admodum, unum recuperandæ Hiſpaniæ delegerit ducem, quem recepta ab hoſtibus Hiſpania ad imponendum Punico bello finem creaverit conſulem, ſpe æſtimaverit Annibalem ex Italia detracturum, Africam ſubacturum; eum repente, tanquam Q. Pleminium, indicta cauſſa prope damnatum ex provincia revocari? quum ea, quæ in ſe nefarie facta Locrenſes quererentur, ne præſente quidem Scipione facta dicerent, neque aliud quam patientia, aut pudor, quod legato pepercisſet, inſimulari poſſit? Sibi placere,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

*ere, M. Pomponium prætorem, cui Sicilia pro-
vincia ſorte eveniſſet, triduo proximo in provin-
ciam proficiſci: conſules, decem legatos, quos iis
videretur, ex ſenatu legere, quos cum prætore mit-
terent, & duos tribunos plebis, atque ædilem. cum
eo concilio prætorem cognoſcere, ſi ea quæ Locren-
ſes facta quererentur, juſſu aut voluntate P. Sci-
pionis facta eſſent, ut eum de provincia decedere
juberent. Si P. Scipio jam in Africam trajeciſſet,
tribuni plebis, atque ædilis, cum duobus legatis,
quos maxime prætor idoneos cenſuiſſet, in Afri-
cam proficiſcerentur: tribuni atque ædilis, qui re-
ducerent inde Scipionem: legati, qui exercitui præ-
eſſent, donec novus imperator ad eum exercitum
veniſſet. Sin M. Pomponius & decem legati com-
periſſent, neque juſſu neque voluntae P. Scipionis
ea facta eſſe; ut in exercitu Scipio maneret, bel-
lumque ut propoſuiſſet, gereret.* Hoc facto ſena-
tusconſulto cum tribunis plebis actum eſt, aut
compararent inter ſe, aut ſorte legerent, qui
duo cum prætore ac legatis irent. Ad colle-
gium pontificum relatum de expiandis, quæ
Locris in templo Proſerpinæ tacta, violata,
elataque inde eſſent. Tribuni plebis cum præ-
tore & decem legatis profecti, M. Claudius
Marcellus, & M. Cincius Alimentus: iiſque
ædilis plebis datus eſt. quem ſi aut in Sicilia
prætoris dicto audiens non eſſet Scipio, aut
jam in Africam trajeciſſet, comprehendere
tribuni juberent, ac jure ſacroſanctæ poteſta-
tis reducerent. Prius Locros ire, quam Meſ-
ſanam conſilium erat. Ceterum duplex fama
eſt, quod ad Pleminium attinet. alii, audi-
tis quæ Romæ acta eſſent, in exilium Neapo-
lim euntem, forte in Q. Metellum unum ex
lega-

legatis incidiſſe, & ab eo Rhegium vi retractum: alii, ab ipſo Scipione legatum cum triginta nobiliſſimis equitum miſſum, qui Q. Pleminium in catenas, & cum eo ſeditionis principes, conjicerent. Ii omnes, ſeu ante Scipionis, ſeu cum prætoris juſſu traditi in cuſtodiam Rheginis ſunt. Prætor legatique Locros profecti, primum, ſicuti mandatum erat, religionis curam habuere. omnem enim ſacram pecuniam, quæque apud Pleminium, quæque apud milites erat, conquiſitam, cum ea, quam ipſi ſecum attulerant, in theſauris repoſuerunt, ac piaculare ſacrum fecerunt. tum vocatos in concionem milites, prætor ſigna extra urbem efferre jubet, caſtraque in campo locat, cum gravi edicto, *Si quis miles aut in urbe reſtitiſſet, aut ſecum extuliſſet quod ſuum non eſſet; Locrenſibus ſe permittere, ut quod ſuum quiſque cognoſceret, prehenderet. ſi quid non compareret, repeteret. Ante omnia, libera corpora placere ſine mora Locrenſibus reſtitui. non levi defuncturum pœna, qui non reſtituiſſet.* Locrenſium deinde concionem habuit, atque *iis libertatem legeſque ſuas populum Romanum ſenatumque reſtituere* dixit. *Si qui Pleminium, aliumve quem accuſare vellet, Rhegium ſe ſequeretur. Si de P. Scipione publice queri vellent, ea quæ Locris nefarie in Deos homineſque facta eſſent, juſſu aut voluntate P. Scipionis facta eſſe, legatos mitterent Meſſanam; ibi ſe cum conſilio cogniturum*, Locrenſes prætori legatiſque, & ſenatui ac populo Romano, gratias egere: *ſe ad Pleminium accuſandum ituros. Scipionem, quamquam parum injuriis civitatis ſuæ doluerit: eum eſſe virum, quem amicum ſibi quam inimicum malint eſſe.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſe. pro certo ſe habere, neque juſſu neque voluntate P. Scipionis tot jam nefanda commiſſa: ſed ut Pleminio nimium, aut ſibi parum creditum. Natura inſitum quibuſdam eſſe, ut magis peccari nolint, quam ſatis animi ad vindicanda peccata habeant. Et prætori & conſilio haud mediocre onus demptum erat de Scipione cognoſcendi. Pleminium, & ad duos & triginta homines cum eo damnaverunt, atque in catenis Romam miſerunt: ipſi ad Scipionem profecti ſunt, ut ea quoque, quæ vulgata ſermonibus erant, de cultu ac deſidia imperatoris, ſolutaque militiæ diſciplina, comperta oculis perferrent Romam. Venientibus eis Syracuſas, Scipio res, non verba, ad purgandum ſe paravit. exercitum omnem eo convenire, claſſem expediri juſſit, tanquam dimicandum eo die terra marique cum Carthaginienſibus eſſet. Quo die venerunt, hoſpitio comiter accepti, poſtero die terreſtrem navalemque exercitus non inſtructos modo, ſed hos decurrentes, claſſem in portu, ſimulacrum & ipſam edentem navalis pugnæ, oſtendit: tum circa armamentaria & horrea aliumque belli apparatum viſendum prætor legatique ducti. Tantaque admiratio ſingularum univerſarumque rerum incuſſa, ut ſatis crederent, aut illo duce atque exercitu vinci Carthaginienſem populum, aut nullo alio poſſe: juberentque, quod Dii bene verterent, trajiceret, & ſpei conceptæ, quo die illum omnes centuriæ priorem conſulem dixiſſent, primo quoque tempore compotem populum Romanum faceret: adeoque lætis inde animis profecti ſunt, tanquam victoriam, non belli magnificum apparatum nunciaturi

ciaturi Romam eſſent. Pleminius, quique in eadem cauſſa erant, poſtquam Romam eſt ventum, extemplo in carcerem conditi, ac primo producti ad populum ab tribunis, apud præoccupatos Locrenſium clade animos, nullum miſericordiæ locum habuerunt. poſtea, quum ſæpius producerentur, jam ſeneſcente invidia, molliebatur ira: & ipſa deformitas Pleminii, memoriaque abſentis Scipionis, favorem ad vulgum conciliabat. Mortuus tamen prius in vinculis eſt, quam judicium de eo perficeretur. Hunc Pleminium Clodius Licinius in libro tertio rerum Romanarum refert, ludis votivis, quos Romæ Africanus iterum conſul faciebat, conatum per quoſdam quos precio corruperat, aliquot locis urbem incendere, ut frangendi carceris fugiendique haberet occaſionem. patefacto dein ſcelere, delegatum in Tullianum ex S. C. De Scipione nuſquam, niſi in ſenatu actum. ubi omnes legatique & tribuni claſſem, exercitum, ducemque verbis extollentes, effecerunt, ut ſenatus cenſeret, primo quoque tempore in Africam trajiciendum. Scipionique permitteretur, ut ex iis exercitibus, qui in Sicilia eſſent, ipſe eligeret, quos in Africam ſecum trajiceret, quos provinciæ relinqueret præſidio. Dum hæc apud Romanos geruntur, Carthaginienſes quoque quum ſpeculis per promontoria omnia poſitis, percunctantes paventeſque ad ſingulos nuncios ſolicitam hiemem egiſſent, haud parvum & ipſi tuendæ Africæ momentum adjecerunt ſocietate Syphacis regis, cujus maxime fiducia trajecturum in Africam Romanos crediderunt. Erat Aſdrubali Giſgonis filio,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

lio, non hoſpitium modo cum rege, de quo nte dictum eſt, quum ex Hiſpania forte in dem tempus Scipio atque Aſdrubal convenerunt: ſed mentio quoque inchoatæ affinitatis, ut rex duceret filiam Aſdrubalis. Ad eam em conſummandam, tempuſque nuptiis ſtauendum (jam enim nubilis erat virgo) profectus Aſdrubal, ut accenſum cupiditate (& ſunt ante omnes barbaros Numidæ effuſi in Venerem) ſenſit, virginem ab Carthagine acerſit, maturatque nuptias: & inter aliam gratulationem, ut publicum quoque fœdus privato adjiceretur, ſocietas inter populum Carthaginienſem regemque, data ultro citroque fide, eoſdem amicos inimicoſque habituros, jurejurando affirmatur. Ceterum Aſdrubal, memor & cum Scipione initæ regi ſocietatis, & quam vana & mutabilia barbarorum ingenia eſſent; veritus, ne, ſi trajiceret in Africam Scipio, parvum vinculum eæ nuptiæ eſſent; dum accenſum recenti amore Numidam habet, perpellit, blandiciis quoque puellæ adhibitis, ut legatos in Siciliam ad Scipionem mittat, per quos moneat eum, *Ne prioribus ſuis promiſſis fretus in Africam trajiciat. Se & nuptiis, civis Carthaginienſis filiæ Aſdrubali, quem viderit apud ſe in hoſpitio, & publico etiam fœdere cum populo Carthaginienſi junctum. Hortari primum, ut procul ab Africa, ſicut adhuc fecerint, bellum Romani cum Carthaginienſibus gerant, ne ſibi intereſſe certaminibus eorum, armaque aut hæc, aut illa, abnuentem alteram ſocietatem, ſequi neceſſe ſit. Si non abſtineat Africa Scipio, & Carthagini exercitum admoveat, ſibi neceſſarium fore, & pro terra Africa, in qua & ipſe ſit genitus, & pro patria con-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

conjugis ſuæ, proque parente, ac penatibus, dimicare. Cum his mandatis ab rege legati ad Scipionem miſſi, Syracuſis eum convenerunt. Scipio quanquam magno momento rerum in Africa gerendarum, magnaque ſpe deſtitutus erat, legatis propere, priuſquam res vulgaretur, remiſſis in Africam, literas dat ad regem: quibus etiam atque etiam monet eum, Ne jura hoſpitii ſecum, neu cum pópulo Romano initæ ſocietatis, neu fas, fidem, dextras, Deos teſtes atque arbitros conventorum, fallat. Ceterum, quando neque celari adventus Numidarum poterat (vagati enim in urbe, obverſatiq; prætorio erant) &, ſi ſileretur quid petentes veniſſent, periculum erat, ne vera eo ipſo quod celarentur, ſua ſponte magis emanarent, timorque in exercitum incideret, ne ſimul cum rege & Carthaginienſibus foret bellandum; avertit à vero fálſis præoccupando mentes hominum. Et vocatis ad concionem militibus, *Non ultra eſſe cunctandum* ait. *Inſtare, ut in Africam quam primum traiiciat ſocios reges. Maſaniſſam prius ipſum ad Lælium veniſſe, querentem, quod cunctando tempus tereretur. nunc Syphacem mittere legatos, idem admirantem, quæ tam diuturnæ moræ ſit cauſſa: poſtulantemque, ut aut traiiciatur tandem in Africam exercitus: aut, ſi mutata conſilia ſint, certior fiat, ut & ipſe ſibi ac regno poſſit conſulere. Itaque jam ſatis omnibus inſtructis apparatiſque, & re jam non ultra recipiente cunctationem, in animo ſibi eſſe, Lilybaum claſſe traducta, eodemque omnibus peditum equitumque copiis contractis, quæ prima dies curſum navibus daret, Deis bene juvantibus in Africam traiicere.* Literas ad M. Pomponium mittit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

mittit, ut, ſi ei videretur, Lilybæum veniret: ut communiter conſulerent, quas legiones potiſſimum, & quantum militum numerum in Africam trajiceret. item circum oram omnem maritimam miſit, ut naves onerariæ comprehenſæ, Lilybæum omnes traherentur. Quicquid militum naviumque in Sicilia erat, quum Lilybæum conveniſſent, & nec urbs multitudinem hominum, nec portus naves caperet, tantus omnibus ardor erat in Africam trajiciendi, ut non ad bellum duci viderentur, ſed ad certa victoriæ præmia. præcipue qui ſuperabant ex Cannenſi exercitu milites, illo, non alio duce credebant navata Reipublicæ opera finire ſe militiam ignominioſam poſſe. Et Scipio minime id genus militum aſpernabatur: ut qui neque ad Cannas ignavia eorum cladem acceptam ſciret, neque ullos æque veteres milites in exercitu Romano eſſe, expertoſque non variis prœliis modo, ſed urbibus etiam oppugnandis. Quinta & ſexta Cannenſes erant legiones. eas ſe trajecturum in Africam quum dixiſſet, ſingulos milites inſpexit: relictoſque, quos non idoneos credebat, in locum eorum ſubjecit, quos ſecum ex Italia adduxerat: ſupplevitque ita eas legiones, ut ſingulæ ſena millia & ducenos pedites, trecenos haberet equites: ſociorum item Latini nominis pedites equiteſque de exercitu Cannenſi legit. Quantum militum in Africam tranſportatum ſit, non parvo numero inter auctores diſcrepat. Alibi decem millia peditum, duo millia & ducentos equites; alibi quindecim millia peditum, mille & quingentos equites; alibi parte plus dimidia rem auctam, quinque & triginta millia

peditum equitumq; in naves impoſita invenio. quidam non adjecere numerum: inter quos me ipſe in re dubia poni malim. Cœlius ut abſtinet numero, ita ad immenſum multitudinis ſpeciem auget. Volucres ad terram delapſas clamore militum ait, tantamque multitudinem conſcendiſſe naves, ut nemo mortalium aut in Italia aut in Sicilia relinqui videretur. Milites ut in naves ordine ac ſine tumultu conſcenderent, ipſe eam ſibi curam ſumpſit. nauticos C. Lælius, qui claſſis præfectus erat, navibus ante conſcendere coactos, continuit. Commeatus imponendi M. Pomponio prætori cura data, quinque & quadraginta dierum cibaria: è quibus quindecim dierum cocta, impoſita. Vt omnes jam in navibus erant, ſcaphas circummiſit, ut ex omnibus navibus, gubernatoreſque & magiſtri navium, & bini milites, in forum convenirent ad imperia accipienda. Poſteaquam convenerunt, primum ab iis quæſivit, ſi aquam hominibus, jumentiſque in totidem dies, quot frumentum, impoſuiſſent. Vbi reſponſum eſt, aquam dierum quinque & quadraginta in navibus eſſe; tum edixit militibus, ut ſilentium quieti nautis ſine certamine ad miniſteria exſequenda bene obedientes præſtarent. cum viginti roſtratis ſe ac L. Scipionem ab dextro cornu, ab lævo totidem roſtratis C. Lælium præfectum claſſis cum M. Porcio Catone (quæſtor tum is erat) onerariis futurum præſidio. Lumina in navibus ſingula roſtratæ, bina onerariæ haberent: in prætoria nave inſigne nocturnum trium luminum fore. Emporia ut peterent, gubernatoribus edixit. Fertiliſſimus ager, eoque abundans omnium

copia

copia rerum eſt regio, & imbelles (quod plerumque in ubere agro evenit) barbari ſunt: priuſque, quam Carthagine ſubveniretur, opprimi videbantur poſſe. Iis editis imperiis, redire ad naves juſſi: & poſtero die Diis bene juvantibus ſigno dato ſolvere naves. Multæ claſſes Romanæ è Sicilia, atque ipſo illo portu profectæ erant. Ceterum non eo bello ſolum (nec id mirum; prædatum enim tantummodo pleræque claſſes ierant) ſed ne priore quidem ulla profectio tanti ſpectaculi fuit. quanquam ſi magnitudine claſſes æſtimares, & bini conſules cum binis exercitibus ante trajecerant: & prope totidem roſtratę in illis claſſibus fuerant, quot onerariis Scipio tũ trajiciebat. nam præter quinquaginta longas naves, quadringentis ferme onerariis exercitum tranſvexit. Sed & bellum bello, ſecundum priore ut atrocius Romanis videretur, quum quod in Italia bellabatur, tum ingentes ſtrages tot exercituum ſimul cæſis ducibus effecerant. & Scipio dux partim factis fortibus, partim ſuapte fortuna quadam ingenti, ad incrementa gloriæ celebratus converterat animos: ſimul & mens ipſa trajiciendi, nulli ante eo bello duci tentata, quod ad Annibalem detrahendum ex Italia, transferendumque & finiendum in Africa bellum, ſe tranſire vulgaverat. Concurrerat ad ſpectaculum in portum omnis turba; non habitantium modo Lilybæi, ſed legationum omnium ex Sicilia: quæ & ad proſequendum Scipionem officii cauſſa convenerant, & prætorem provinciæ M. Pomponium ſecutæ fuerant. ad hoc legiones, quæ in Sicilia relinquebantur, ad proſequendos commilitones proceſſerant: nec

claſſis modo proſpectantibus è terra, ſed terra etiam omnis circa referta turba ſpectaculo navigantibus erat. Vbi illuxit, Scipio è prætoria nave, ſilentio per præconem facto, *Divi Divæque*, inquit, *qui maria terraſque colitis, vos precor quæſoque; quæ in meo imperio geſta ſunt, geruntur, poſtque gerentur, ea mihi, populo plebique Romanæ, ſociis nominique Latino, qui populi Romani, quique meam ſectam, imperium auſpiciumque terra, mari, amnibuſque ſequuntur, bene verruncent: eaque vos omnia bene juvetis: bonis auctibus auxitis: ſalvos incolumeſque victis perduellibus victores, ſpoliis decoratos, præda onuſtos triumphanteſque, mecum domos reduces ſiſtatis: inimicorum hoſtiumque ulciſcendorum copiam faxitis. quæque populus Carthaginienſis in civitatem noſtram facere molitus eſt, ea ut mihi populoque Romano in civitatem Carthaginienſium exempla edendi facultatem detis.* Secundum eas preces, cruda exta, cæſa victima, uti mos, in mare porricit, tubaque ſignum dedit proficiſcendi. Vento ſecundo vehementi ſatis profecti, celeriter conſpectu terræ ablati ſunt: & à meridie nebula occepit, ita ut vix concurſus navium inter ſe vitarent. lenior ventus in alto factus. noctem inſequentem eadem caligo obtinuit: ſole orto eſt diſcuſſa, & addita vis vento. Iam terram cernebant. haud ita multo poſt gubernator Scipioni ait, non plus quinque millia paſſuum Africam abeſſe, Mercurii promontorium ſe cernere. ſi jubeat eo dirigi, jam in portu fore omnẽ claſſem. Scipio ut in conſpectu terra fuit, precatus Deos, uti bono Reipublicæ ſuoque, Africam viderit; dare vela, & alium infra navibus acceſſum petere jubet.

Vento

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Vento eodem ferebantur. ceterum nebula ſub idem ferme tempus, quo pridie, exorta, conſpectum terræ ademit, & ventus premente nebula cecidit. Nox deinde incertiora omnia fecit. itaque anchoras, ne aut inter ſe concurrerent naves, aut terræ inferrentur, jecere. Vbi illuxit, ventus idem coortus, nebula diſiecta, aperuit omnia Africæ littora. Scipio quod eſſet proximum promontorium percunctatus, quum Pulchri promontorium id vocari audiſſet; *Placet omen*, inquit, *huc dirigite naves.* Eo claſſis decurrit: copiæ omnes in terram expoſitæ ſunt. Proſperam navigationem ſine terrore ac tumultu fuiſſe, permultis Græcis Latiniſque auctoribus credidi: Cœlius unus, præterquam quod non merſas fluctibus naves, ceteros omnes cœleſtes maritimoſque terrores, poſtremo abreptam tempeſtate ab Africa claſſem ad inſulam Ægimurum, inde ægrè correctum curſum exponit. & prope obrutis navibus injuſſu imperatoris, ſcaphis haud ſecus quam naufragos milites ſine armis cum ingenti tumultu in terram evaſiſſe. Expoſitis copiis Romani caſtra in proximis tumulis metantur. Iam non in maritimos modo agros conſpectu primum claſſis, dein tumultu egredientium in terram pavor terrorque pervenerat, ſed in ipſas urbes. neque enim hominum modo turba mulierum puerorumque agminibus immiſta, omnes paſſim compleverat vias, ſed pecora quoque præ ſe agreſtes agebant, ut relinqui ſubito Africam diceres. Vrbibus vero ipſis majorem quam quem ſecum attulerant, terrorem inferebant. præcipue Carthagini prope ut captæ tumultus fuit. Nam poſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

M. Attilium Regulum & L. Manlium conſules, annis prope quinquaginta, nullum Romanum exercitum viderant, præter prædatorias claſſes, quibus exſcenſiones in agros maritimos factæ erant: raptiſque quæ obvia fors fecerat, prius recurſum ſemper ad naves, quam clamor agreſtes conciret, fuerat. eo major tum fuga pavorque in urbe fuit. Et, Hercule, neque exercitus domi validus, neque dux quem opponerent, erat. Aſdrubal, Giſgonis filius, genere, fama, divitiis, regia tum etiam affinitate, longe primus civitatis erat: ſed eum ab illo ipſo Scipione aliquot prœliis fuſum, pulſumque in Hiſpania meminerant: nec magis ducem duci parem, quam tumultuarium exercitum ſuum Romano exercitui eſſe. Itaque velut ſi urbem extemplo aggreſſurus Scipio foret, ita ad arma eſt conclamatum: portæque raptim clauſæ, & armati in muris, vigiliæque & ſtationes diſpoſitæ, ac nocte inſequenti vigilatum eſt. Poſtero die quingenti equites ſpeculatum ad mare turbandoſque egredientes ex navibus miſſi; in ſtationes Romanorum inciderunt. jam enim Scipio claſſe Vticam miſſa, ipſe haud ita multum progreſſus à mari, tumulos proximos ceperat, & equites in ſtationibus locis idoneis poſuerat, & per agros miſerat prædatum. Ii cum Carthaginienſi equitatu prœlium quum commiſiſſent, paucos in ipſo certamine, pleroſque fugientes perſecuti: in quibus præfectum quoque Hannonem, nobilem juvenem, occiderunt. Scipio non agros modo circa vaſtavit, ſed urbem etiam proximam Afrorum ſatis opulentam cepit. ubi præter cetera quæ extemplo in naves onerarias impoſita, miſ-

ſaque

aque in Siciliam erant, octo millia liberorum
apitum ſervorumque ſunt capta. Lætiſſimus
amen Romanis in principio rerum gerenda-
rum adventus Maſaniſſæ fuit. quem quidam
cum ducentis haud amplius equitibus, pleri-
que cum duûm millium equitatu tradunt ve-
niſſe. Ceterum quum longe maximus omnium
ætatis ſuæ regum hic fuerit, plurimumque rem
Romanam juverit; operæ precium videtur ex-
cedere paululum ad enarrandum, quam varia
fortuna uſus ſit in amittendo recuperandoque
paterno regno. Militante eo pro Carthagi-
nienſibus in Hiſpania, pater ejus moritur: Ga-
læ nomen erat. Regnum ad fratrem regis De-
ſalcem, pergrandem natu (mos ita apud Nu-
midas eſt) pervenit. haud multo poſt, Deſalce
quoque mortuo, major ex duobus filiis ejus
Capuſa, puero admodum altero, paternum
imperium accepit. Cæterum quum magis jure
gentis auctoritate inter ſuos quam viribus ob-
tineret regnum; extitit quidam, Mezetulus no-
mine, non alienus ſanguine, regibus familiæ
ſemper inimicæ, ac de imperio varia fortuna
cum iis, qui tum obtinebant, certantis. Is con-
citatis popularibus, apud quos invidia regum
magnæ auctoritatis erat, caſtris palam poſitis,
deſcendere regem in aciem, ac dimicare de
regno coegit. in eo prœlio Capuſa cum multis
principum cecidit, gens Maſſyliorum omnis
in deditionem imperiumque Mezetuli con-
ceſſit. regio tamen nomine abſtinuit: con-
tentuſque nomine modico tutoris, puerum
Lacumacen, qui ſtirpis regiæ ſupererat, regem
appellat. Carthaginienſem nobilem fœminam,
ſororis filiam Annibalis, quæ proxime Deſalci

regi nupta fuerat, matrimonio ſibi jungit; ſpe Carthaginienſium ſocietatis: & cum Syphace hoſpitium vetuſtum legatis miſſis renovat; omnia ea auxilia præparans adverſus Maſaniſſam. Et Maſaniſſà, audita morte patrui, dein nece fratris patruelis, ex Hiſpania in Mauritaniam (Bochar ea tempeſtate rex Maurorum erat) trajicit. ab eo ſupplex infimis precibus auxilium itineri, quoniam bello non poterat, quatuor millia Maurorum impetravit. Cum iis, præmiſſo nuncio ad paternos ſuoſque amicos, quum ad fines regni perveniſſet, quingenti ferme Numidæ ad eum convenerunt. Igitur Mauris inde, ſicut convenerat, retro ad regem remiſſis, quamquam aliquanto minor ſpe multitudo, nec cum qua tantam rem aggredi ſatis auderet, conveniret; ratus agendo ac moliendo, vires quoque ad agendum aliquid collecturum, proficiſcenti ad Syphacem, Lacumaci regulo ad Thapſum occurrit. Trepidum agmen quum in urbem refugiſſet, & urbem Maſaniſſa primo impetu capit, & ex regiis alios tradentes ſe recepit, alios vim parantes occidit. pars maxima cum ipſo puero inter tumultum ad Syphacem, quo primum intenderant iter, pervenerunt. Fama hujus modicæ rei in principio rerum proſpere actæ, convertit ad Maſaniſſam Numidas. affluebantque undique ex agris vicisque veteres milites Galæ, & incitabant juvenem ad recuperandum paternum regnum. Numero militum aliquantum Mezetulus ſuperabat. nam & ipſe eum exercitum, quo Capuſam vicerat, & ex receptis poſt cædem regis, aliquot habebat: & puer Lacumaces ab Syphace auxilia ingentia adduxe-

lduxerat; quindecim millia peditum. Meze-
ulo ducem millia equitum erant. Quibuſcum
Maſaniſſa, nequaquam tantum peditum equi-
tumve habens, acie conflixit. vicit tamen &
veterum militum virtus, & prudentia, inter
Romana & Punica arma exercitati ducis. Re-
gulus cum tutore & exigua Maſæſylorum
manu in Carthaginienſium agrum perfugit.
Ita recuperato regno paterno Maſaniſſa, quia
ſibi cum Syphace haud paulo majorem reſtare
dimicationem cernebat, optimum ratus cum
fratre patruele gratiam reconciliare, miſſis
qui & puero ſpem facerent, ſi in fidem Maſa-
niſſæ ſeſe permiſiſſet, futurum in eodem ho-
nore, quo apud Galam Deſalces quondam
fuiſſet: & qui Mezetulo, præter impunitatem,
ſua omnia cum fide reſtitui ſponderent; am-
bos præoptantes exilio modicam domi fortu-
nam (omnia, ne id fieret, Carthaginienſibus
de induſtria agentibus) ad ſeſe perduxit. Aſ-
drubal tum forte quum hæc gerebantur, apud
Syphacem erat. qui Numidæ haud ſane mul-
tum ad ſe pertinere credenti, utrum penes La-
cumacen, an Maſaniſſam regnum Maſſylio-
rum eſſet; *falli eum magnopere*, ait, *ſi Maſa-
niſſam eiſdem contentum fore, quibus patrem Ga-
lam, aut patruum ejus Deſalcem, credat. multo
majorem indolem in eo animi ingeniique eſſe,
quam in ullo gentis ejus umquam fuiſſet. Sæpe
eum in Hiſpania raræ inter homines virtutis ſpe-
cimen dediſſe ſociis pariter hoſtibuſque: & Sypha-
cem & Carthaginienſes, niſi orientem illum ignem
oppreſſiſſent, ingenti mox incendio, cum jam nul-
lam opem ferre poſſent, arſuros. Adhuc teneras &
fragiles ejus vires eſſe: vixdum coaleſcere foventi*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

regnum. Inſtando ſtimulandoque pervicit, ut exercitum ad fines Maſſyliorum admoveat: atque in agro, de quo ſæpe cum Gala non verbis modo diſceptatum, ſed etiam armis certatum fuerat, tamquam haud dubie juris ſui, caſtra locet: ſi quis arceat, quod maxime opus ſit, acie dimicaturum: ſin per metum agro cedatur, in medium regni eundum. aut ſine certamine conceſſuros in ditionem ejus Maſſylios, aut nequaquam pares futuros armis. His vocibus incitatus Syphax, Maſaniſſæ bellum infert: & primo certamine Maſſylios fundit fugatque. Maſaniſſa cum paucis equitibus ex acie in montem (Balbum incolæ vocant) perfugit. familiæ aliquot cum mapalibus pecoribuſque ſuis (ea pecunia illis eſt) perſecuti ſunt regem: cetera Maſſyliorum multitudo in ditionem Syphacis conceſſit. Quem ceperant exules montem, herbidus aquoſuſque eſt: & quia pecori bonus alendo erat, hominum quoque, carne ac lacte veſcentium, abunde ſufficiebat alimentis. Inde nocturnis primo ac furtivis incurſionibus, deinde aperto latrocinio, infeſta omnia circa eſſe: maxime uri Carthaginienſis ager, quia & plus prædæ quam inter Numidas, & latrocinium tutius erat. jamque adeò licenter eludebant, ut ad mare devectam prædam venderent mercatoribus, appellentibus naves in idipſum; pluresque, quam juſto ſæpe in bello, Carthaginienſium cæderentur, caperenturque. Deplorabant ea apud Syphacem Carthaginienſes, inſenſumque & ipſum ad reliquias belli perſequendas inſtigabant. ſed vix regium videbatur, latronem vagum in montibus conſectari.

Boc-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Bocchar ex præfectis regiis, vir acer & impiger ad id delectus. ei data quatuor millia peditum, duo equitum: præmiorumque ingentium ſpe oneratus, ſi caput Maſaniſſæ retuliſſet, aut vivum (id vero inæſtimabile gaudium fore) cepiſſet, palatos incurioſeque agentes improviſo adortus, pecorum hominumque ingenti multitudine à præſidio armatorum excluſa, Maſaniſſam ipſum cum paucis in verticem montis compellit. Inde, prope ut jam debellato, nec præda modo pecorum hominumque captorum miſſa ad regem, ſed copiis etiam, ut aliquanto majoribus quam pro reliquiis belli, remiſſis, cum quingentis haud amplius peditibus ducentiſque equitibus, digreſſum jugis Maſaniſſam perſecutus in valle arcta, faucibus utrimque obſeſſis, incluſit. ibi ingens cædes Maſſyliorum facta. Maſaniſſa cum quinquaginta haud amplius equitibus per anfractus montis ignotos ſequentibus ſe eripuit. Tenuit tamen veſtigia Bocchar: adeptuſque eum patentibus prope Clupeam urbem campis, ita circumdedit, ut præter quatuor equites, omnes ad unum interfecerit. cum iis ipſum quoque Maſaniſſam ſaucium prope è manibus inter tumultum amiſit. In conſpectu erant fugientis, alæ equitum diſperſæ lato campo; quibuſdam ut occurrerent per obliqua tendentibus, quacumque hoſtis flectebat. amnis ingens fugientes accepit (neque enim cunctanter, ut quos major metus urgeret, immiſerant equos) raptique gurgite, & in obliquum relati. duobus in conſpectu hoſtium in præruptum gurgitem hauſtis, ipſe periiſſe creditus. duo reliqui equites cum eo

vir-

virgulta interioris ripæ tenuerunt. Is finis Bocchari ſequendi fuit; nec ingredi flumen auſo, nec habere credenti ſe jam quem ſequeretur. Inde vanus auctor abſumpti Maſaniſſæ ad regem redit; miſſique qui Carthaginem gaudium ingens nunciarent: totaque Africa fama mortis Maſaniſſæ repleta, varie animos affecit. Maſaniſſa in ſpelunca occulta quum herbis curaret vulnus, duorum equitum latrocinio per dies aliquot vixit. ubi primum ducta cicatrix, patique poſſe viſus eſt jactationem, audacia ingenti pergit ire ad regnum repetendum, atque in ipſo itinere, haud plus quadraginta equitibus collectis, quum in Maſſylios palam jam quis eſſet ferens veniſſet, tantum motum quum favore priſtino, tum gaudio inſperato, quod quem periiſſe crediderant, incolumem cernebant, fecit, ut intra paucos dies ſex millia peditum armatorum, quatuor equitum, ad eum convenirent: atque non in poſſeſſione modo paterni regni eſſet, ſed etiam ſocios Carthaginienſium populos, Maſæſylorumque fines (id Syphacis regnum erat) vaſtaret. irritato ad bellum Syphace, inter Cirtham Hipponemque in jugis opportuniorum ad omnia montium conſedit. Majorem igitur eam rem Syphax ratus, quam ut per præfectos ageret, cum filio juvene (nomen Verminæ erat) parte exercitus miſſa, illum circumducto agmine in ſe intentum, hoſtem ab tergo invadere jubet. Nocte profectus Vermina, qui ex occulto aggreſſurus erat: Syphax autem interdiu aperto itinere, ut qui ſignis collatis acie dimicaturus eſſet, movit caſtra. Vbi tempus viſum eſt, quo perveniſſe jam circummiſſi videri

deri

deri poterant, & ipſe levi clivo ferente ad hoſtem, quum multitudine fretus, tum præparatis à tergo inſidiis, per adverſum montem erectam aciem ducit. Maſaniſſa fiducia maxime loci, quo multo æquiore pugnaturus erat, & ipſe dirigit ſuos. Atrox prœlium & diu anceps fuit; loco & virtute militum Maſaniſſam, multitudine, quæ nimio major erat, Syphacem juvante. Ea multitudo diviſa, quum pars à fronte urgeret, pars à tergo ſe circumfudiſſet, victoriam haud dubiam Syphaci dedit: & ne effugium quidem patebat; hinc à fronte, hinc à tergo incluſis. Itaque ceteri pedites equiteſque, cæſi aut capti. ducentos ferme equites Maſaniſſa circa ſe conglobatos, diviſoſque turmatim in tres partes, erumpere jubet; loco prædicto, in quem ex diſſipata convenirent fuga. Ipſe qua intenderat, inter media tela hoſtium evaſit. duæ turmæ hæſere: altera metu dedita hoſti; altera pertinacior in repugnando telis obruta & confixa eſt. Verminam prope veſtigiis inſtantem, in alia atque alia flectendo itinera eludens, tædio & deſperatione tandem feſſum, abſiſtere ſequendo coegit. ipſe cum octoginta equitibus ad minorem Syrtim pervenit. Ibi cum conſcientia egregie ſæpe repetiti regni paterni, inter Punica emporia, gentemque Garamantum, omne tempus, uſque ad C. Lælii, claſſiſque Romanæ adventum in Africam conſumpſit. Hæc animum inclinant, ut cum modico potius, quam cum magno præſidio equitum ad Scipionem quoque poſtea veniſſe Maſaniſſam credam: quippe illa regnanti multitudo, hæc paucitas exulis fortunæ conveniens eſt. Carthaginienſes ala equitum cum præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

præfecto amiſſa, alioque equitatu per novum delectum comparato, Hannonem Amilcaris filium præficiunt. Aſdrubalem ſubinde ac Syphacem per literas nunciosque, poſtremo etiam per legatos, accerſunt: Aſdrubalem opem ferre prope circumſeſſæ patriæ jubent: Syphacem orant, ut Carthagini & univerſæ Africæ ſubveniat. Ad Vticam tum caſtra Scipio, ferme mille paſſus ab urbe, habebat: tranſlata à mari, ubi paucos dies ſtativa conjuncta claſſi fuerant. Hanno nequaquam ſatis valido, non modo ad laceſſendum hoſtem, ſed ne ad tuendos quidem à populationibus agros, equitatu accepto, id omnium primum egit, ut per conquiſitionem numerum equitum augeret. nec aliarum gentium aſpernatus, maxime tamen Numidas (id longe primum equitum in Africa eſt genus) conducit. Iam ad quatuor millia equitum habebat, quum Saleram nomine urbem occupavit; quindecim ferme millia ab Romanis caſtris. Quod ubi Scipioni relatum eſt, æſtiva ſub tectis agere equitatus; Sint, inquit, vel plures, dum talem ducem habeant. eoque minus ceſſandum ratus, quo illi ſegnius rem agerent: Maſaniſſam cum equitatu præmiſſum portis obequitare, atque hoſtem ad pugnam elicere, jubet. ubi omnis multitudo ſe effudiſſet, graviorque jam in certamine eſſet, quam ut facile ſuſtineri poſſet; cedere paulatim: ſe in tempore pugnæ venturum. Tantum moratus, quantum ſatis temporis prægreſſo viſum ad eliciendos hoſtes, cum Romano equitatu ſecutus, tegentibus tumulis, qui opportune circa viæ flexus oppoſiti erant, occultus proceſſit. Maſaniſſa, ex compoſito, nunc terrentis, nunc timentis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

timentis modo, aut ipſis obequitabat portis, aut cedendo, cum timoris ſimulati ſpecie audaciam hoſti faceret, ad inſequendum temere eliciebat. Nondum omnes egreſſi erant, varieque dux fatigabatur: alios vino & ſomno graves arma capere, & frenare equos cogendo, aliis, ne ſparſi inconditi ſine ordine, ſine ſignis omnibus portis excurrerent, obſiſtendo. Primo incaute ſe invehentes Maſaniſſa excipiebat: mox plures ſimul conferti porta effuſi, æquaverant certamen: poſtremo jam omnis equitatus prœlio quum adeſſet, ſuſtineri ultra nequivêre. Non tamen effuſa fuga Maſaniſſa, ſed cedendo ſenſim, impetus eorum excipiebat: donec ad tumulos tegentes Romanum equitatum pertraxit. Inde exorti equites, & ipſi integris viribus, & recentibus equis, Hannoni Afriſque pugnando ac ſequendo feſſis ſe circumfundere: & Maſaniſſa flexis ſubito equis in pugnam rediit. Mille ferme qui primi agminis fuerant, ut quibus haud facilis receptus fuit, cum ipſo duce Hannone intercluſi atque interfecti ſunt. ceteros ducis præcipue territos cæde, effuſe fugientes per tria millia paſſuum victores ſecuti, ad duo præterea millia equitum aut ceperunt, aut occiderunt. inter eos ſatis conſtabat, non minus ducentos Carthaginienſium equites fuiſſe; & divitiis quoſdam & genere illuſtres. Eodem fere quo hæc geſta ſunt die, naves quæ prædam in Siciliam vexerant, cum commeatu redière: velut ominatæ, ad prædam alteram repetendam ſeſe veniſſe. Duos eodem numero Carthaginienſium duces duobus equeſtribus prœliis interfectos, non omnes auctores ſunt: veriti, credo, ne falleret bis relata
eadem

eadem res. Cœlius quidem & Valerius, captum Hannonem tradunt. Scipio, præfectos equiteſque, prout cujuſque opera fuerat, & ante omnes Maſaniſſam, inſignibus donis donat. & firmo præſidio Saleræ impoſito, ipſe cum cetero exercitu profectus, non agris modo quacumque incedebat populatis, ſed urbibus etiam quibuſdam viciſque expugnatis, late fuſo terrore belli, ſeptimo die quam profectus erat, magnam vim hominum, & pecoris, & omnis generis prædæ trahens, in caſtra redit: graveſque iterum hoſtium ſpoliis naves dimittit. Inde, omiſſis expeditionibus parvis populationibuſque, ad oppugnandam Vticam omnes belli vires convertit: eam deinde ſi cepiſſet, ſedem ad cetera exſequenda habiturus. Simul & à claſſe navales ſocii, qua ex parte urbs mari alluitur, ſimul & terreſtris exercitus, ab imminente prope ipſis mœnibus tumulo, eſt admotus. Tormenta machinaſque & advexerat ſecum, & ex Sicilia cum commeatu miſſæ erant: & novæ in armamentario multis talium operum artificibus de induſtria incluſis, fiebant. Vticenſibus tanta undique mole circumſeſſis in Carthaginienſi populo; Carthaginienſibus in Aſdrubale ita, ſi is moviſſet Syphacem, ſpes omnis erat. ſed, deſiderio indigentium auxilii, tardius cuncta movebantur. Aſdrubal intentiſſima inquiſitione quum ad triginta millia peditum, tria equitum effeciſſet; non tamen ante adventum Syphacis caſtra propius hoſtem movere eſt auſus. Syphax cum quinquaginta millibus peditum, decem equitum, advenit: confeſtimque motis ab Carthagine caſtris, haud procul Vtica, munitionibuſque Romanis, conſedit.

dit. Quorum adventus hoc tamen momenti cit, ut Scipio, quum quadraginta ferme dies equiquam omnia experiens obſediſſet Vti-am, abſcederet inde irrito incœpto. jam enim iems inſtabat. Caſtra hiberna in promonto-io, quod tenui jugo continenti adhærens in liquantum maris ſpatium extenditur, com-nunit: uno vallo & navalia caſtra amplecti-ur. jugo medio legionum caſtris impoſitis, ittus ad ſeptentrionem verſum ſubductæ naves navaleſque ſocii tenebant: meridianam vallem ad alterum littus devexam equitatus. Hæc in Africa uſque ad extremum autumni geſta. Præter convectum undique ex populatis agris circa frumentum, commeatuſque ex Sicilia atque Italia advectos, Cn. Octavius proprætor ex Sardinia ab T. Claudio prætore, cujus ea provincia erat, ingentem vim frumenti advexit. horreaque non ſolum ea, quæ jam facta erant, repleta, ſed nova ædificata. Veſtimenta exercitui deerant. id mandatum Octavio, ut cum prætore ageret, ſi quid ex ea provincia comparari ac mitti poſſet. ea quoque haud ſegniter curata res. Mille ducentæ togæ brevi ſpatio, duodecim millia tunicarum miſſa. Æſtate ea, qua hæc in Africa geſta ſunt, P Sempronius conſul, cui Bruttii provincia erat, in agro Crotonienſi cum Annibale in ipſo itinere tumultuario prœlio conflixit. agminibus magis quam acie pugnatum eſt. Romani pulſi, & tumultu verius quam pugna ad mille & ducentos de exercitu conſulis interfectis, in caſtra trepidi rediere. Neque oppugnare tamen ea hoſtes auſi. ceterum ſilentio proximæ noctis profectus inde conſul, præmiſſo nuncio ad

P. Lici-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

P. Licinium proconſulem, ut ſuas legiones admoveret, copias conjunxit. ita duo duces, duo exercitus ad Annibalem redierunt. nec mora dimicandi facta eſt: quum conſuli duplicatæ vires, Pœno recens victoria animos faceret. In primam aciem ſuas legiones Sempronius induxit: in ſubſidiis locatæ P. Licinii legiones. Conſul principio pugnæ ædem Fortunæ Primigeniæ vovit, ſi eo die hoſtes fudiſſet: compoſque ejus voti fuit. Fuſi ac fugati Pœni: ſupra quatuor millia armatorum cæſa: paulo minus trecenti vivi capti. equi quadraginta, & undecim militaria ſigna. Perculſus adverſo prœlio Annibal, Crotonem exercitum abduxit. Eodem tempore M. Cornelius conſul, altera parte Italiæ, non tam armis quam judiciorum terrore Etruriam continuit; totam ferme ad Magonem, ac per eum ad ſpem novandi res verſam. Eas quæſtiones ex ſenatusconſulto minime ambitioſe habuit. multique nobiles Etruſci, qui aut ipſi ierant, aut miſerant ad Magonem de populorum ſuorum defectione, primo præſentes condemnati, poſtea, conſcientia ſibimetipſi exilium conſciſcentes, quum abſentes damnati eſſent, corporibus ſubtractis, bona tantum, quæ publicari poterant, pignoranda pœnæ præbebant. Dum hæc conſules diverſis regionibus agunt, cenſores interim Romæ M. Livius & C. Claudius ſenatum recitarunt. Princeps iterum lectus Q. Fabius Maximus. notati ſeptem: nemo tamen, qui ſella curuli ſediſſet. Sarta tecta acriter, & cum ſumma fide exegerunt. viam è foro Boario ad Veneris, & circa foros publicos, & ædem Matris magnæ in Palatio faciendam locaverunt. vectigal etiam novum

ovum ex ſalaria annona ſtatuerunt. ſextante
al & Romæ, & per totam Italiam erat. Romæ
precio eodem, pluris in foris & conciliabulis,
& alio alibi precio præbendum locaverunt. Id
vectigal commentum alterum ex cenſoribus
atis credebant, populo iratum, quod iniquo
judicio quondam damnatus eſſet: & in precio
ſalis maxime oneratas tribus, quarum opera
damnatus erat, credebant. inde Salinatori Livio
inditum cognomen. Luſtrum conditum
ſerius, quia per provincias dimiſerunt cenſores,
ut civium Romanorum in exercitibus,
quantus ubiq; eſſet, referretur numerus. Cenſa
cum iis ducenta ſexaginta quinque millia hominum.
condidit luſtrum C. Claudius Nero.
Duodecim deinde coloniarum (quod numquam
antea factum erat) deferentibus cenſoribus,
cenſum receperunt: ut quantum numero
militum, quantum pecunia valerent, in
publicis tabulis monumenta extarent. Equitum
deinde cenſus agi cœptus eſt: & ambo forte
cenſores equum publicum habebant. Quum
ad tribum Polliam ventum eſt, in qua M. Livii
nomen erat, & præco cunctaretur citare ipſum
cenſorem; Cita, inquit Nero, M. Livium. &
ſive ex reſidua & vetere ſimultate, ſive intempeſtiva
jactatione ſeveritatis inflatus; Llvium,
quia populi judicio eſſet condemnatus, equum
vendere juſſit. item M. Livius quum ad tribum
Arnienſem & nomen collegæ ventum eſt, vendere
equum C. Claudium juſſit; duarum rerum
cauſſa: unius, quod falſum adverſus ſe
teſtimonium dixiſſet: alterius, quod nõ ſincera
fide ſecum in gratiam rediſſet. Itaq; ibi fœdum
certamen, inquinandi famam alterius cum ſuæ
famæ

famæ damno, factum eſt. Exitu cenſuræ quum in leges juraſſet C. Claudius, & in ærarium aſcendiſſet, inter nomina eorum, quos ærarios relinquebat, dedit collegæ nomen. Deinde M. Livius in ærarium venit, & præter Metiam tribum, quæ ſe nec condemnaſſet, neque condemnatum conſulem aut cenſorem feciſſet; populum Romanum omnem, quatuor & triginta tribus ærarios reliquit. quod & innocentem ſe condemnaſſent, & condemnatum conſulem & cenſorem feciſſent: neque infitiari poſſent, aut judicio ſemel, aut comitiis bis ab ſe peccatum eſſe. Inter quatuor & triginta tribus, & C. Claudium ærarium fore. quod ſi exemplum haberet bis eundem ærarium relinquendi, C. Claudium nominatim ſe inter ærarios fuiſſe relicturum. Pravum certamen notarum inter cenſores: caſtigatio inconſtantiæ populi, cenſoria gravitate temporum illorum digna. In invidia cenſores quum eſſent, creſcendi ex his ratus eſſe occaſionem, Cn. Bæbius tribunus plebis diem ad populum utrique dixit. Ea res conſenſu Patrum diſcuſſa eſt, ne poſtea obnoxia populari auræ cenſura eſſet. Eadem æſtate in Bruttiis jam Petelia à conſule vi capta; Conſentia & Pandoſia, & ignobiles aliæ civitates, voluntate in deditionem venerunt. Et quum comitiorum jam appeteret tempus, Cornelium potius ex Etruria, ubi nihil belli erat, Romam acciri placuit. Is conſules Cn. Servilium Cæpionem, & C. Servilium Geminum creavit. Inde prætoria comitia habita. creati P. Cornelius Lentulus, P. Quintilius Varus, P. Ælius Pætus, P. Villius Tappulus. Hi duo quum ædiles plebis eſſent, prætores creati ſunt. Conſul comitiis per-

rfectis, ad exercitum in Etruriam rediit. Sa-
rdotes eo anno mortui, atque in locum eo-
rum ſuffecti, Tib. Veturius Philo flamen Mar-
alis; in locum M. Æmilii Regilli, qui priore
nno mortuus erat, creatus inauguratuſque:
c in M. Pomponii Mathonis auguris & decem-
iri locum creati, decemvir M. Aurelius Cotta,
ugur Tib. Sempronius Gracchus admodum
dolescens; quod tunc perrarum in mandandis
ſacerdotiis erat. Quadrigæ aureæ eo anno in
Capitolio poſitæ ab ædilibus curulibus, C. Li-
vio, & M. Servilio Gemino. Et ludi Romani bi-
duum inſtaurati. item per biduum plebeii, ab
ædilibus P. Ælio, P. Villio: & Iovis epulum fuit,
ludorum cauſſa.

EPITOME
LIBRI XXX.

IN Africa Scipio Carthaginienſes, & eundem Syphacem Numidarum regem, Aſdrubalemque pluribus prœliis vicit, adjuvante Maſaniſſa, bina que hoſtium caſtra expugnavit: in quibus quadraginta millia hominum ferro ignique conſumpta ſunt. Syphacem per C. Lælium & Maſaniſſam cepit. Maſaniſſa Sophonisbam uxorem Syphacis, filiam Aſdrubalis captam, ſtatim adamat, & nuptiis factis uxorem habuit: caſtigatuſque à Scipione, venenum ei miſit. quo hauſto illa deceſſit. Effectumque eſt multis Scipionis victoriis, ut Carthaginienſes in deſperationem acti, in auxilium publicæ ſalutis Annibalem ex Italia revocarent. iſque anno decimoſexto Italia diſcedens, in Africam trajecit, tentavitque per colloquium pacem cum Scipione compo-

componere: & quum de conditionibus pacis non convenisſet, acie victus eſt. Pax Carthaginienſibus data eſt petentibus. Annibal Giſgonem, pacem diſſuadentem, manu ſua detraxit: excuſata deinde temeritate facti, ipſe pacem ſuaſit. Mago, qui bello in agro Inſubrium cum Romanis conflixerat, vulneratus, dum in Africam per legatos revocatus reverteretur, ex vulnere mortuus eſt. Maſaniſſæ regnum reſtitutum eſt. Reverſus in urbem Scipio, ampliſsimum nobiliſsimumque egit triumphum, quem Q. Terentius Culleo ſenator pileatus ſecutus eſt. Scipio Africanus (incertum militari prius favore, an populari aura ita cognominatus) primus certe hic imperator victæ à ſe nomine gentis nobilitatus eſt.

CN. Servilius Cæpio, & C. Servilius Geminus Conſules (ſextusdecimus is annus belli Punici erat) quum de Republica belloque & provinciis ad ſenatum retuliſſent, cenſuerunt Patres, ut conſules inter ſe compararent, ſortirenturve, uter Bruttios adverſus Annibalem, uter Etruriam ac Ligures provinciam haberet. cui Bruttii eveniſſent, exercitum à P. Sempronio Conſule acciperet. P. Sempronius (ei quoque enim proconſuli imperium in annum prorogabatur) P. Licinio ſuccederet: is Romam reverteretur. Bello quoque bonus habitus ad cetera, quibus nemo ea tempeſtate inſtructior civis habebatur, congeſtis omnibus humanis à natura fortunaque bonis. Nobilis idem ac dives erat: forma viribuſque corporis excellebat. Facundiſſimus habebatur; ſeu cauſſa oranda, ſeu in ſenatu & ad populum ſuadendi ac diſ-

ſuadendi

adendi locus eſſet: juris pontificii peritiſſi-
us. Super hæc, bellicæ quoq; laudes conſula-
s compotem fecerant. Quod in Bruttiis pro-
ncia, idem in Etruria ac Liguribus decretum.
. Cornelius novo conſuli tradere exercitum
ſſus: ipſe prorogato imperio Galliam pro-
inciam obtineret cum legionibꝰ iis, quas præ-
or L. Scribonius priore anno habuiſſet. Sor-
iti deinde provincias: Cæpioni Bruttii, Ser-
ilio Gemino Etruria evenit. Tum prætorum
rovinciæ in ſortem conjectæ. Iuriſdictionem
rbanam P. Ælius, Sardiniam P. Lentulus, Si-
iliam P. Villius, Ariminum cum duabus legio-
ibus (ſub Spurio Lucretio eæ fuerant) Quin-
ilius Varus eſt ſortitus. Et Lucretio proroga-
um imperium, ut Genuam oppidum à Mago-
ne Pœno dirutum exædificaret. P. Scipioni non
emporis, ſed rei gerendæ fine, donec debella-
tum in Africa foret, prorogatum imperium eſt:
decretumque, ut ſupplicatio fieret. Quod is in
Africam provinciam trajeciſſet, ut ea res ſalu-
taris populo Romano ipſique duci atque exer-
citui eſſet. In Siciliam tria millia militum ſunt
ſcripta. &, quia quod roboris ea provincia ha-
buerat, in Africam tranſvectum fuerat, ne qua
claſſis ex Africa trajiceret, quadraginta na-
vibus cuſtodiri placuerat Siciliæ maritimam
oram. Tredecim novas naves Villius ſecum in
Siciliam duxit: ceteræ in Sicilia veteres refe-
ctæ. Huic claſſi M. Pomponius prioris anni
prætor prorogato imperio præpoſitus, novos
milites ex Italia advectos in naves impoſuit.
Parem navium numerum Cn. Octavio Prætori
item prioris anni cũ pari jure imperii ad tuen-
dam Sardiniæ oram Patres decreverunt. Len-
tulus

tulus prætori duo millia militum dare in naves juſſus. Et Italiæ ora, quia incertum erat, quo miſſuri claſſem Carthaginienſes forent (videbantur autem quicquid nudatum præſidiis eſſet petituri) M. Marcio Prætori prioris anni cum totidem navibus tuenda data eſt. tria millia militum in eam claſſem ex decreto Patrum conſules ſcripſerunt, & duas legiones urbanas ad incerta belli. Hiſpaniæ cum exercitibus imperioque veteribus imperatoribus, Lentulo & L. Manlio Acidino decretæ. Viginti omnino legionibus, & centum ſexaginta navibus longis res Romana eo anno geſta. Prætores in provincias ire juſſi. Conſulibus imperatum, ut priuſquam ab urbe proficiſcerentur, ludos magnos facerent, quos T. Manlius Torquatus dictator in quintum annum voviſſet, ſi eodem ſtatu Reſpublica ſtaret. Et novas religiones excitabant in animis hominum prodigia ex pluribus locis nunciata. Aurum in Capitolio corvi non laceraſſe tantum roſtris crediti, ſed etiam ediſſe. Mures Antii coronam auream arroſerunt. Circa Capuam omnem agrũ locuſtarum vis ingens, ita ut unde adveniſſent parum conſtaret, complevit. Equuleus Reate cum quinque pedibus natus. Anagniæ ſparſi primum ignes cœlo, dein fax ingens arſit. Fruſinone arcus ſolem tenui linea amplexus; circulum deinde ipſum major ſolis orbis extrinſecus incluſit. Arpini terra campeſtri agro in ingentem ſinum conſedit. Conſulum alteri primam hoſtiam immolanti, caput jecinori defuit. Ea prodigia majoribus hoſtibus procurata. editi à collegio pontificum Dii quibus ſacrificaretur. Iis tranſactis, conſules prætoreſque

que in provincias profecti. omnibus tamen (velut eam ſortitis) Africæ cura erat. ſeu quia ibi ſummam rerum belliquе verti cernebant: ſeu ut Scipioni gratificarentur, in quem tum omnis verſa civitas erat. Itaque non ex Sardinia tantum (ſicut ante dictum) ſed ex Sicilia quoque & Hiſpania veſtimenta, frumentumque, & arma etiam ex Sicilia, & omne genus commeatus eo portabantur. Nec Scipio ullo tempore hiemis belli opera remiſerat, quę multa ſimul undique eum circumſtabant. Vticam obſidebat. caſtra in conſpectu Aſdrubalis erant. Carthaginienſes deduxerant naves. claſſem paratam inſtructamque ad commeatus intercipiendos habebant. Inter hæc, ne Syphacis quidem reconciliandi curam ex animo dimiſerat: ſi forte jam ſatias amoris in uxorem ex multa copia eum cepiſſet. Ab Syphace magis pacis cum Carthaginienſibus conditiones, ut Romani Africa, Pœni Italia excederent, quam ſi bellaretur, ſpes ulla deſciturum afferebatur. Hæc per nuncios magis equidem acta crediderim (& ita pars major auctores ſunt) quam ipſum Syphacem, ut Antias Valerius prodit, in caſtra Romana ad colloquium veniſſe. Primo eas conditiones imperator Romanus vix auribus admiſit. poſtea ut cauſa probabilis ſuis commeandi foret in caſtra hoſtium, mollius eadem illa abnuere, ac ſpem facere, ſæpius ultro citroque agitantibus rem conventuram. Hibernacula Carthaginienſium, congeſta temere ex agris materia exædificata, lignea ferme tota erant. Numidæ præcipue arundine textis ſtoreaque pars maxima tectis, paſſim nullo ordine, quidam, ut ſine imperio occupatis locis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

extra foſſam etiam vallumque habitabant. Hęc relata Scipioni ſpem fecerant, caſtra hoſtium per occaſionem incendendi. Cum legatis, quos mitteret ad Syphacem, calonum loco primos ordinis ſpectatæ virtutis atque prudentiæ ſervili habitu mittebat; qui dum in colloquio legati eſſent, vagi per caſtra alius alia, aditus exituſque omnes, ſitum formamque & univerſorum caſtrorum, & partium, qua Pœni, qua Numidæ haberent, quantum intervalli inter Aſdrubalis ac regia caſtra eſſet, ſpecularentur: moremque ſimul noſcerent ſtationum, vigiliarumque: nocte, an interdiu opportuniores inſidiantibus eſſent. & inter crebra colloquia alii atque alii de induſtria, quo pluribus omnia nota eſſent, mittebantur. Quum ſæpius agitata res certiorem ſpem pacis indies & Syphaci & Carthaginienſibus per eum faceret; legati Romani vetitos ſe reverti ab imperatore ajunt, niſi certum reſponſum detur. Proinde ſeu ipſi ſtaret jam ſententia, ſeu conſulendus Aſdrubal & Carthaginienſes eſſent, conſuleret. Tempus eſſe, aut pacem componi, aut bellum naviter geri. Dum conſulitur Aſdrubal ab Syphace, ab Aſdrubale Carthaginienſes; & ſpeculatores omnia viſendi, & Scipio ad comparanda, quæ in rem opus erant, tempus habuit. & ex mentione ac ſpe pacis negligentia, ut fit, apud Pœnos Numidaſque orta cavendi, ne quid hoſtile interim paterentur. Tandem relatum reſponſum, quibuſdam (quia nimis cupere Romanus pacem videbatur) iniquis per occaſionem adjectis: quæ peropportune cupienti tollere inducias Scipioni cauſſam præbuere. ac nuncio regis, quum relaturum ſe ad conſilium dixiſſet,

ſet, poſtero die reſpondit, *Se uno fruſtra tendente, nulli alii pacem placuiſſe. Renunciaret igitur, nullam aliam ſpem pacis, quam relictis Carthaginienſibus, Syphaci cum Romanis eſſe.* Ita tollit inducias, ut libera fide incepta exſequeretur: deductiſque navibus (& jam veris principium erat) machinas tormentaque, velut à mari aggreſſurus Vticam, imponit. Duo millia militum ad capiendum, quem antea tenuerat, tumulum ſuper Vticam mittit: ſimul ut ab eo quod parabat, in alterius rei curam converteret hoſtium animos: ſimul ne qua, quum ipſe ad Syphacem Aſdrubalemque profectus eſſet, eruptio ex urbe & impetus in caſtra ſua relicta cum levi præſidio fieret. His præparatis, convocatoque concilio, & dicere exploratoribus juſſis, quæ comperta afferrent, Maſaniſſaque, cui omnia hoſtium nota erant; poſtremo quid ipſe pararet in proximam noctem, proponit. Tribunis edicit, ut ubi prætorio dimiſſa ſigna concinuiſſent, extemplo educerent è caſtris legiones. Ita, ut imperaverat, ſigna ſub occaſum ſolis efferri ſunt cœpta. ad primam ferme vigiliam agmen explicaverunt: media nocte (ſeptem enim millia itineris erant) modico gradu ad caſtra hoſtium perventum. Ibi Scipio partem copiarum Lælio, Maſaniſſamque ac Numidas attribuit: & caſtra Syphacis invadere, ignesque conjicere jubet. Singulos deinde ſeparatim, Lælium ac Maſaniſſam ſeductos obteſtatur, *ut quantum nox providentiæ adimat, tantum diligentia expleant, curaque. Se Aſdrubalem Punicaque caſtra aggreſſurum. Ceterum non ante cœpturum, quam ignem in regis caſtris conſpexiſſet.* Neque ea res morata diu eſt. nam ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

proximis caſtris injectus ignis hæſit, extemplo proxima quæque, & deinceps continua amplexus, totis ſe paſſim diſſipavit caſtris. Et trepidatio quidem, quanta neceſſe erat nocturno effuſo tam latè incendio, orta eſt: ceterum fortuitum, non hoſtilem ac bellicum ignem rati eſſe, ſine armis ad reſtinguendum incendium effuſi, in armatos inciderunt hoſtes; maxime Numidas, ab Maſaniſſa notitia regiorum caſtrorum ad exitus itinerum idoneis locis diſpoſitos. Multos in ipſis cubilibus ſemiſomnes hauſit flamma: multi in præcipiti fuga, ruentes ſuper alios alii, in anguſtiis portarum obtriti ſunt. Relucentem flammam primo vigiles Carthinienſium, deinde excitati alii nocturno tumultu quum conſpexiſſent, ab eodem errore credere & ipſi ſua ſponte incendium ortum. & clamor inter cædem ad vulnera ſublatus, an ex trepidatione nocturna eſſet, confuſus, ſenſum veri adimebat. Igitur pro ſe quiſque inermes, ut quibus nihil hoſtile ſuſpectum eſſet, omnibus portis, qua cuique proximum erat, ea modo, quę reſtinguendo igni forent, portantes, in agmen Romanum ruebant. Quibus cæſis omnibus, præterquam hoſtili odio, etiam ne quis nuncius effugeret, extemplo Scipio neglectas, ut in tali tumultu, portas invadit: ignibuſque in proxima tecta conjectis, effuſa flamma primo veluti ſparſa pluribus locis reluxit: dein per continua ſerpens, uno repente omnia incendio hauſit. Ambuſti homines jumentaque, fœda primum fuga, dein ſtrage obruerant itinera portarum. Quos non oppreſſerat ignis, ferro abſumpti: binaque caſtra una die deleta. Duces tamen ambo, & ex tot millibus armato-
rum

m duo millia peditum, & quingenti equites niermes, magna pars ſaucii, afflatique incen- o, effugerunt. Cæſa aut hauſta flammis ad ıadraginta millia hominum ſunt, capti ſex illia: multi Carthaginienſium nobiles, unde- m ſenatores, ſigna militaria centum ſeptua- nta octo, equi Numidici, ſupra duo millia ptingenti, elephanti ſex capti: octo flamma troque abſumpti, magnaque vis armorum ıpta. Ea omnia imperator Vulcano ſacrata ıcendit. Aſdrubal ex fuga cum paucis Afro- ım urbem proximam petierat: eoque omnes ui ſupererant, veſtigia ducis ſequentes, ſe con- ulerant. metu deinde, ne dederetur Scipioni, rbe exceſſit. Mox eodem patentibus portis Romani accepti: nec quicquam hoſtile, quia voluntate conceſſerant in deditionem, factum. luæ ſubinde urbes captæ direptæque. ea præda, & quæ caſtris incenſis ex igne rapta erat, militi conceſſa eſt. Syphax octo millium ferme inde patio loco munito conſedit. Aſdrubal Cartha- ginem contendit, ne quid per metum ex re- centi clade mollius conſuleretur. quo tantus primo terror eſt allatus, ut omiſſa Vtica Car- thaginem crederent extemplo Scipionem ob- ſeſſurum. Senatum itaque Suffetes (quod velut conſulare imperium apud eos erat) vocave- runt. Ibi tribus dictis ſententiis, una, de pace legatos ad Scipionem decernebat: altera, An- nibalem ad tuendam ab exitiali bello patriam revocabat: tertia, Romanæ in adverſis rebus conſtantiæ exemplo reparandum exercitum, Syphacemque orandum, ne bello abſiſteret, cenſebat. Hæc ſententia, quia Aſdrubal præ- ſens, Barchinæque omnes factionis bellum ma-

lebant, vicit. Inde delectus in urbe agriſque haberi cœptus, & ad Syphacem legati miſſi; ſumma ope & ipſum reparantē bellum: quum uxor jam non ut ante blandiciis ſatis potentibus ad animum amantis, ſed precibus & miſericordia valuiſſet; plena lacrimarum obteſtans, ne patrem ſuum patriamque proderet: iiſdemque flammis Carthaginem, quibus caſtra conflagraſſent, abſumi ſineret. Spem quoque opportune oblatam afferebant legati: quatuor millia Celtiberorum circa urbem, nomine Olbam, ab conquiſitoribus ſuis conducta in Hiſpania, egregiæ juventutis, ſibi occurriſſe: & Aſdrubalē propediem affore cum manu haudquaquam contemnenda. Is non benigne modo legatis reſpondit, ſed oſtendit etiam multitudinem Numidarum agreſtium, quibus per eoſdem dies arma equoſque dediſſet, & omnem juventutem affirmat exciturum ex regno. Scire incendio, non prœlio cladem acceptam. eum bello inferiorem eſſe, qui armis vincatur. Hæc legatis reſponſa. Et poſt dies paucos rurſus Aſdrubal & Syphax copias junxerunt. is omnis exercitus fuit triginta ferme millium armatorum. Scipionem, velut debellato jam, quod ad Syphacem Carthaginienſeſque attineret, Vticæ oppugnandæ intentum, jamque machinas admoventem muris, avertit fama redintegrati belli: modiciſque præſidiis ad ſpeciem modo obſidionis terra marique relictis, ipſe cum robore exercitus ire ad hoſtes pergit. Primo in tumulo, quatuor ferme millia diſtante ab caſtris regis, conſedit: poſtero die cum equitatu in Magnos (ita vocant) campos, ſubjectos ei tumulo, digreſſus, ſuccedendo ad ſtationem hoſtium,

oſtium, laceſſendoque levibus prœliis, diem
bſumpſit:& per inſequens biduum tumultuo-
s hinc atque illinc excurſionibus invicem, ni-
il dictu ſatis dignum fecerunt. quarto die
trimque in aciem deſcenſum eſt. Romanus
rincipes poſt haſtatorum prima ſigna, in ſub-
idiis triarios conſtituit: equitatum Italicum
ab dextro cornu, ab lævo Numidas Maſaniſ-
ſamque oppoſuit. Syphax Aſdrubalque Numi-
dis adverſus Italicum equitatum, Carthagi-
nienſibus contra Maſaniſſam locatis; Celtibe-
ros in mediam aciem in adverſa ſigna legio-
num accepere. ita inſtructi concurrunt. Pri-
mo impetu ſimul utraque cornua, & Numidæ
& Carthaginienſes pulſi. nam neque Numida,
maxima pars agreſtis, Romanum equitatum,
neque Carthaginienſes, & ipſe novus miles,
Maſaniſſam recenti ſuper cetera victoria terri-
bilem, ſuſtinuere. Nudata utrimque cornibus
Celtiberorum acies ſtabat: quod nec in fuga ſa-
lus ulla oſtendebatur locis ignotis, neque ſpes
veniæ ab Scipione erat; quem bene meritum
de ſe & gente ſua, mercenariis armis in Afri-
cam oppugnatum veniſſent. Igitur circumfu-
ſis undique hoſtibus, alii ſuper alios cadentes
obſtinati moriebantur: omnibuſq; in eos ver-
ſis, aliquantum ad fugam temporis Syphax &
Aſdrubal præceperunt. Fatigatos cæde diutius,
quam pugna, victores nox oppreſſit. Poſtero
die Scipio Lælium Maſaniſſamque, cum omni
Romano & Numidico equitatu expeditiſſimiſ-
que militum, ad perſequendos Syphacem at-
que Aſdrubalem mittit. ipſe cum robore exer-
citus, urbes circa omnes, quæ Carthaginien-
ſium ditionis erant, partim vi, partim metu
ſubegit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſubegit. Carthagini quidem erat ingens terror, & circumferentem arma Scipionem omnibus finitimis raptim perdomitis, ipſam Carthaginem repente aggreſſurum credebant. Itaque & muri reficiebantur propugnaculiſq; armabantur: & pro ſe quiſque, quæ diutinæ obſidioni tolerandæ ſunt, ex agris convehebat. Rara mentio eſt pacis, frequentior legatorum ad Annibalem accerſendum mittendorum. pars maxima claſſem, quæ ad commeatus excipiendos parata erat, mittere jubent ad opprimendam ſtationem navium, ad Vticam incaute agentem: forſitan etiam navalia caſtra relicta cum levi præſidio oppreſſuros. In hoc conſilium maxime inclinant: legatos tamen ad Annibalem mittendos cenſent. quippe claſſe ut feliciſſime geratur res, parte aliqua levari Vticæ obſidionem: Carthaginem ipſam qui tueantur, neque imperatorem alium quam Annibalem, neque exercitum alium quam Annibalis ſupereſſe. Deductæ ergo poſtero die naves, ſimul & legati in Italiam profecti, raptimque omnia ſtimulante fortuna agebantur: & in quo quiſque ceſſaſſet, prodi ab ſe ſalutem omnium rebatur. Scipio gravem jam ſpoliis multarum urbium exercitum trahens, captivis aliaque præda in vetera caſtra ad Vticam miſſis, jam in Carthaginem intentus, occupat relictum fuga cuſtodum Tuneta (abeſt ab Carthagine duodecim millia ferme paſſuum) locus quum operibus, tum ſuapte natura tutus, & qui ab Carthagine conſpici, & præbere ipſe proſpectum quum ad urbem, tum ad circumfuſum mare urbi poſſet. Inde quum maxime vallum Romani jacerent, conſpecta claſſis hoſtium

hoſtium eſt; Vticam Carthagine petens. Igitur, omiſſo opere, pronunciatum iter, ſignaque raptim ferri ſunt cœpta: ne naves in terram & obſidionem verſæ, ac minime navali prœlio aptę opprimerentur. Qui enim reſtitiſſent agili & nautico inſtrumento aptæ & armatæ claſſi, naves tormenta machinaſque portantes; & aut in onerarium uſum verſæ: aut ita appulſæ muris, ut, pro aggere ac pontibus, præbere aſcenſum poſſent? Itaque Scipio, poſtquam eo ventum eſt, ut in navali certamine ſolet, roſtratis, quæ præſidio aliis eſſe poterant, in poſtremam aciem receptis prope terram; onerariarum quadruplicem ordinem pro muro adverſus hoſtem oppoſuit: eaſque ipſas, ne in tumultu pugnæ turbari ordines poſſent, malis antenniſque de nave in navem trajectis, ac validis funibus velut uno inter ſe vinculo illigatis, comprehendit: tabulaſque ſuperſtravit, ut pervius in totum navium ordo eſſet: & ſub ipſis pontibus intervalla fecit, qua procurrere ſpeculatoriæ naves in hoſtem, ac tuto recipi poſſent. His raptim pro tempore inſtructis, mille ferme delecti propugnatores onerariis imponuntur: telorum maxime miſſilium, ut, quamvis longo certamine, ſufficerent, vis ingens congeritur. Ita parati atque intenti hoſtium adventum operiebantur. Carthaginienſes, qui, ſi maturaſſent, omnia permiſta turba trepidantium primo impetu deprehendiſſent; perculſi terreſtribus cladibus, atq; inde ne in mari quidem, ubi ipſi plus poterant, ſatis fidentes, die ſegni navigatione abſumpto, ſub occaſum ſolis in portum (Ruſcinona Afri vocant) claſſem appulere. poſtero die ſub ortum ſolis in-

ſtruxere ab alto naves, veluti ad juſtum prœlium navale; tamquam exituris contra Romanis. Quum diu ſtetiſſent, poſtquam nihil moveri ab hoſtibus viderunt, tum demum onerarias aggrediuntur. Erat res minime certamini navali ſimilis, proxime ſpecimen muros oppugnantium navium. altitudine aliquantum onerariæ ſuperabant: ex roſtratis Pœni vana pleraque (utpote ſupino jactu) tela in ſuperiorem locum mittebant: gravior ac pondere ipſo libratior ſuperne ex onerariis ictus erat. Speculatoriæ naves ac levia ipſa navigia, quæ ſub conſtratis pontium per intervalla excurrebãt, primo ipſo tantum impetu ac magnitudine roſtratarum obruebantur: deinde & propugnatoribus quoque incommodæ erant, quod permiſtæ cum hoſtium navibus inhibere ſæpe tela cogebant; metu ne ambiguo ictu ſuis inciderent: poſtremo aſſeres ferreo unco præfixi (harpagones vocant milites) ex Punicis navibus injici in Romanas cœpti. Quos quum neque ipſos neque catenas, quibus ſuſpenſi injiciebantur, incidere poſſent; ut quæque retro inhibita roſtrata onerariam hærentem unco traheret, ſcindi videres vincula, quibus aliis innexa erat, ſeriemque aliam ſimul plurium navium trahi. Hoc maxime modo lacerati quidem omnes pontes, & vix tranſiliendi ſecundum ordinem navium ſpatium propugnatoribus datum eſt. Sex ferme onerariæ puppibus abſtractæ Carthaginem ſunt. major quam pro re lætitia, ſed eo gratior, quod inter aſſiduas clades ac lacrimas unum quantumcunque ex inſperato gaudium affulſerat; cum eo, ut appareret haud procul exitio fuiſſe Romanam

claſſem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

claſſem, ni ceſſatum à pręfectis ſuarum navium foret, & Scipio in tempore ſubveniſſet. Per eoſdem forte dies quum Lælius & Maſaniſſa quintodecimo ferme die in Numidiam perveniſſent; Maſſylii regnum paternum Maſaniſſæ læti, ut ad regem diu deſideratum, conceſſere. Syphax, pulſis inde præfectis præſidiiſque ſuis, vetere ſe continebat regno; neutiquam quieturus. Stimulabant ægrum amore, uxor ſocerque: & ita viris equiſque abundabat, ut ſubjectę oculis regni per multos florentis annos vires, etiam minus barbaro atque impotenti animo ſpiritus poſſent facere. Igitur omnibus, qui bello apti erant, in unum coactis, equos, arma, tela dividit. equites in turmas, pedites in cohortes, ſicut quondam à Romanis centurionibus didicerat, diſtribuit. Exercitu haud minore, quam quem prius habuerat, ceterum omni prope novo atque incondito, ire ad hoſtes pergit. Et caſtris in propinquo poſitis, primo pauci equites ex tuto ſpeculantes ab ſtationibus progredi: inde jaculis ſummoti recurrere ad ſuos: inde excurſiones invicem fieri, & quum pulſos indignatio accenderet, plures ſubire. quod irritamentum certaminum equeſtrium eſt, quum aut vincentibus ſpes, aut pulſis ira aggregat ſuos. Ita tum à paucis prœlio accenſo, omnem utrimque poſtremo exercitum certaminis ſtudium effudit. ac dum equeſtre prœlium erat, multitudo Maſæſylorum, ingentia agmina Syphace emittente, ſuſtineri vix poterat: deinde, ut pedes Romanus repentino per turmas ſuas viam dantes intercurſu ſtabilem aciem fecit, abſterruitque effuſe invehentem ſeſe hoſtem; primo barbari ſegnius per-

permittere equos, deinde ſtare ac prope turbari novo genere pugnæ: poſtremo, non pediti ſolum cedere, ſed ne equitem quidem ſuſtinere, peditis præſidio audentem. Iam ſigna quoque legionum appropinquabant. tum vero Maſæſyli non modo primum impetum, ſed ne conſpectum quidem ſignorum atque armorum tulerunt: tantum ſeu memoria priorum cladium, ſeu præſens terror valuit. Ibi Syphax, dum obequitat hoſtium turmis; ſi pudore, ſi periculo ſuo fugam ſiſtere poſſet; equo graviter icto effuſus opprimitur, capiturque: & vivus (lætum ante omnes Maſaniſſę prębiturus ſpectaculum) ad Lælium attrahitur. Cirtha caput regni Syphacis erat: eoque ſe ingens vis hominum ex fuga contulerat. Cædes in eo prœlio minor quam victoria fuit, quia equeſtri tantummodo prœlio certatum fuerat. non plus quinque millia occiſa, minus dimidium ejus hominum captum eſt; impetu in caſtra facto, quo perculſa rege amiſſo multitudo ſe contulerat. Maſaniſſa Lælio dicere, *ſibi quidem nihil eſſe in præſentia pulchrius, quam victorem, recuperatum tanto poſt intervallo, inviſere receptum patrium regnum: ſed tam ſecundis, quam adverſis rebus non dari ſpacium ad ceſſandum. Si ſe Lælius cum equitatu victoque Syphace Cirtham præcedere ſinat; trepida omnia metu ſe oppreſſurum: Lælium cum peditibus ſubſequi modicis itineribus poſſe.* Aſſentiente Lælio pręgreſſus Cirtha, evocari ad colloquium principes Cirthenſium jubet. ſed apud ignaros regis caſus, neque quæ acta eſſent promendo, nec minis, nec ſuadendo, ante valuit, quam rex vinctus in conſpectum datus eſt. Tum ad ſpectaculum tam fœdum comploratio orta: &

partim

artim pavore mœnia ſunt deſerta, partim re-entino conſenſu gratiam apud victorem quæ-entium patefactæ portæ. Et Maſaniſſa præſidio circa portas opportunaque mœnium dimiſſo, ne cui fugæ pateret exitus, ad regiam occupandam citato vadit equo. Intranti veſtibulum in ipſo limine Sophoniſba uxor Syphacis, filia Aſdrubalis Pœni occurrit: & quum in medio agmine armatorum Maſaniſſam inſignem, quum armis tum cetero habitu, conſpexiſſet; regem eſſe (id quod erat) rata, genibus advoluta ejus: *Omnia quidem,* inquit, *ut poſſes in nos, Dii tibi dederunt, virtuſq; & felicitas tua. Sed ſi captivæ apud dominum vitæ neciſq; ſuæ vocem ſupplicem mittere licet, ſi genua, ſi victricem attingere dextram, precor quæſoque per majeſtatem regiam, in qua paulo ante nos quoque fuimus, perque gentis Numidarum nomen, quod tibi cum Syphace cõmune fuit, per hujuſce regiæ Deos, qui te melioribus ominibus accipiant, quam Syphacem hinc miſerunt; hanc veniam ſupplici des, ut ipſe quodcumq; fert animus, de captiva ſtatuas, neque in cujuſquam Romani ſuperbum ac crudele arbitrium venire ſinas. Si nihil aliud quam Syphacis uxor fuiſſem, tamen Numidæ atque in eadem mecum Africa geniti, quam alienigenæ & externi fidem experiri mallem. Quid Carthaginienſi ab Romano, quid filiæ Aſdrubalis timendum ſit, vides. Si nulla alia re potes, morte me vindices ab Romanorum arbitrio, oro obteſtorque.* Forma erat inſignis & florentiſſima ætas. itaque quum modo dextram amplectens, in id, ne cui Romano traderetur, fidem expoſceret, propiuſque jam blandicias oratio eſſet, quam preces; non in miſericordiam modo prolapſus eſt animus victoris, ſed (ut eſt genus

Numi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Numidarum in Venerem præceps) amore captivæ victor captus, data dextera in id quod petebatur obligandæ fidei, in regiam concedit. Inſtitit deinde reputare ſecum ipſe, quemadmodum promiſſi fidem præſtaret. quod quum expedire non poſſet; ab amore temerarium atque impudens mutuatur conſilium. Nuptias in eum ipſum diem repente parari jubet, ne quid relinqueret integri aut Lælio, aut ipſi Scipioni conſulendi velut in captivam, quæ Maſaniſſæ jam nupta foret. Factis nuptiis, ſupervenit Lælius: & adeo non diſſimulavit improbare factum, ut primo etiam cum Syphace & ceteris captivis detractam eam toro geniali mittere ad Scipionem conatus ſit. victus deinde precibus Maſaniſſæ orantis, ut arbitrium, utrius regum duorum fortunæ acceſſio Sophoniſba eſſet, ad Scipionem rejiceret; miſſo Syphace & ceteris captivis, ceteras urbes Numidiæ, quæ præſidiis regiis tenebantur, adjuvante Maſaniſſa recepit. Syphacem in caſtra adduci, quum eſſet nunciatum, omnis velut ad ſpectaculum triumphi multitudo effuſa eſt. Præcedebat is vinctus, ſequebatur grex nobilium Numidarum, tum quantum quiſque plurimum poſſet, magnitudini Syphacis famæque gentis victoriam ſuam augendo, addebat: *illum eſſe regem, cujus tantum majeſtati duo potentiſſimi in terris tribuerint populi, Romanus Carthaginienſiſque, ut Scipio imperator ſuus ad amicitiam ejus petendam, relicta provincia Hiſpania exercituque, duabus quinqueremibus in Africam navigarit: Aſdrubal, Pœnorum imperator, non ipſe modo ad eum in regnum venerit, ſed etiam filiam ei nuptum dederit. Habuiſſe eum tempore uno in poteſtate duos imperatores;*

Pœnum Romanumque. Sicut ab Diis immortalibus pars utraque hoſtiis mactandis pacem petiſſet, ita ab eo utrimque pariter amicitiam petitam. Iam tantas habuiſſe opes, ut Maſaniſſam regno pulſum eo redegerit; ut vita ejus, fama mortis, & latebris, ferarum modo in ſilvis rapto viventis, tegeretur. His ſermonib⁹ circumſtantium celebratus rex, in prætorium ad Scipionem eſt perductus. Movit & Scipionem quum fortuna priſtina viri præſenti fortunæ collata: tum recordatio hoſpitii dextræque datæ, & fœderis publice ac privatim juncti. Eadem hæc & Syphaci animum dederunt in alloquendo victore. nam quum Scipio, quid ſibi voluiſſet, quæreret, qui non ſocietatem ſolum abnuiſſet Romanam, ſed ultro bellum intuliſſet; tum ille, *peccaſſe quidem ſeſe, atque inſaniſſe fatebatur. ſed eum demum, quum arma adverſus populum Romanum cepiſſet; exitum ſui furoris fuiſſe, non principium. Tunc ſe inſaniſſe, quum hoſpitia privata & publica fœdera omnia ex animo ejeciſſet: quum Carthaginienſem matronam domum acceperit. Illis nuptialibus facibus regiam conflagraſſe ſuam: illam furiam peſtemq; omnibus delinimentis animum ſuum avertiſſe atque alienaſſe: nec quieviſſe, donec ipſa manibus ſuis nefaria ſibi arma adverſus hoſpitem atque amicum induerit. Perdito tamen atq; afflicto ſibi hoc in miſeriis ſolatii eſſe, quod in omnium hominum inimiciſſimi ſibi domum ac penates eandem peſtem ac furiam tranſiſſe videat. neq; prudentiorem, neq; conſtantiorem Maſaniſſam, quam Syphacem eſſe, etiam ab juventa incautiorem. certe ſtultius illum atq; intemperantius eam quam ſe duxiſſe.* Hæc non hoſtili modo odio, ſed amoris etiam ſtimulis, amatam apud æmulũ cernens, quum dixiſſet;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

diximſſet; non mediocri cura Scipionis animum pepulit. & fidem criminibus, factæ prope inter arma nuptiæ neque conſulto neque exſpectato Lælio, faciebant: jamque præceps feſtinatio, ut quo die captam reginam vidiſſet, eodem matrimonio junctam acciperet, & apud penates hoſtis ſui nuptiale ſacrum conficeret. & eo fœdiora hæc videbantur Scipioni, quod ipſum in Hiſpania juvenem nullius forma pepulerat captivæ. Hæc ſecum volutanti Lælius ac Maſaniſſa ſupervenerunt; quos quum pariter ambos & benigno vultu excepiſſet, & egregiis laudibus frequenti prætorio celebraſſet; adductum in ſecretum Maſaniſſam ſic alloquitur: *Aliqua te exiſtimo, Maſaniſſa, intuentem in me bona, & principio in Hiſpaniam ad jungendam mecum amicitiam veniſſe, & poſtea in Africa teipſum, ſpeſque omnes tuas in fidem meam commiſiſſe. Atqui nulla earum virtus eſt, propter quas appetendus tibi viſus ſim, qua ego æque atque temperantia & continentia libidinum gloriatus fuerim. Hanc te quoq; ad ceteras tuas eximias virtutes, Maſaniſſa, adjeciſſe velim. nam non eſt (mihi crede) tantum ab hoſtibus armatis ætati noſtræ periculi, quantum ab circumfuſis undique voluptatibus. qui eas ſua temperantia frænavit ac domuit, multo majus decus, majorem victoriam ſibi peperit, quam nos Syphace victo habemus. Quæ me abſente ſtrenue ac fortiter feciſti, libenter & commemoravi, & memini. cetera teipſum reputare tecum, quam, me dicente, erubeſcere malo. Syphax populi Romani auſpiciis victus captuſque eſt. Itaque ipſe, conjunx, regnum, ager, oppida, homines, qui incolunt, quicquid denique Syphacis fuit, præda populi Romani eſt: & regem, conjugemque eius, etiamſi*

non

on civis Carthaginienſis eſſet, etiamſi non patrem jus imperatorem hoſtium videremus, Romam porteret mitti, ac ſenatus populique Romani de ea udicium atque arbitrium eſſe: quæ regem nobis ocium alienaſſe, atque in arma coegiſſe præcipi- em dicatur. Vince animum. cave deformes multa ona uno vitio, & tot meritorum gratiam maiore ulpa, quam cauſa culpæ eſt, corrumpas. Maſa- niſſæ hæc audienti, non rubor ſolum ſuffuſus, ſed lacrymæ etiam obortæ: & quum, ſe qui- dem in poteſtate futurum imperatoris dixiſſet, oraſſetque eum, ut quantum res ſineret, fidei ſuæ temere obſtrictæ conſuleret, promiſiſſe enim, ſeſe in nullius poteſtatem eam traditu- rum, ex prætorio in tabernaculum ſuum con- fuſus conceſſit. Ibi arbitris remotis, quum cre- bro ſuſpirio, & gemitu, quod facile à circum- ſtantibus tabernaculum exaudiri poſſet, ali- quantum temporis conſumpſiſſet; ingenti ad poſtremum edito gemitu, fido ex ſervis uno ac- cito, ſub cujus cuſtodia regio more ad incerta fortunæ venenum erat, ei miſtum in poculo ferre ad Sophoniſbam jubet, ac ſimul nuncia- re: *Maſaniſſam libenter primam ei fidem præſta- turum fuiſſe, quam vir uxori debuerit. Quoniam arbitrium eius, qui poſſint, adimant, ſecundam fi- dem præſtare, ne viva in poteſtatem Romanorum veniat. Memor patris imperatoris, patriæq;, & duo- rum regum, quibus nupta fuiſſet: ſibi ipſa conſu- leret.* Hunc nuncium, ac ſimul venenum fe- rens, miniſter, quum ad Sophoniſbam veniſſet, *Accipio,* inquit, *nuptiale munus; nec ingratum, ſi nihil maius vir uxori præſtare potuit. Hoc tamen nuncia; melius me morituram fuiſſe, ſi non in funere meo nupſiſſem.* nec locuta eſt ferocius,

quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

quam acceptum poculum nullo trepidationis ſigno dato impavide hauſit. Quod ubi nunciatum eſt Scipioni, ne quid æger animo ferox juvenis gravius conſuleret, accitum eum extemplo nunc ſolatur; nunc, quod temeritatem temeritate alia luerit, triſtioremque rem quam neceſſe fuit, fecerit, leniter caſtigat. Poſtero die, ut à præſenti motu averteret animum ejus, in tribunal aſcendit: & concionem advocari juſſit. Ibi Maſaniſſam primum regem appellatum, eximiiſq; ornatum laudibus, aurea corona, aurea patera, ſella curuli, & ſcipione eburneo, toga picta & palmata tunica donat. Addit verbis honorem, *Neque magnificentius quicquam triumpho apud Romanes, neque triumphantibus ampliorem eo ornatu eſſe. quo unum omnium externorum dignum Maſaniſſam populus Romanus ducat.* Lælium deinde, & ipſum collaudatum, aurea corona donat. & alii militares viri, prout à quoq; navata opera erat, donati. Iis honoribus mollitus regis animus, erectuſq; in ſpem propinquam, ſublato Syphace, omnis Numidiæ potiundæ. Scipio C. Lælio cum Syphace aliiſque captivis Romam miſſo, cum quibus & Maſaniſſæ legati profecti ſunt, ipſe ad Tuneta rurſum caſtra refert: & quæ munimenta inchoaverat, permuniit. Carthaginienſes, non brevi ſolum, ſed prope vano gaudio, ab ſatis proſpera in præſens oppugnatione claſſis perfuſi, poſt famam capti Syphacis, in quo plus propè, quam in Aſdrubale atq; exercitu ſuo ſpei repoſuerant, perculſi, jam nullo auctore belli ultra audito, oratores ad pacem petendam mittunt triginta ſeniorũ principes. id erat ſanctius apud illos conſilium, maximaque ad ipſum ſenatum regen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

egendum vis. Qui ubi in caſtra Romana & prætorium pervenerunt, more adorantium accepto, credo, ritu ex ea regione, ex qua oriundi erant) procubuerunt. Conveniens oratio tam humili adorationi fuit, non culpam purgantium, ſed transferentium initium culpæ in Annibalem, impotentiæque ejus fautores. Veniam civitati petebant, civium temeritate bis jam ante everſæ, incolumi futuræ iterum hoſtium beneficio. *Imperium ex victis hoſtibus populum Romanum, non perniciem petere. Paratis obedienter ſervire, quæ vellet, imperaret.* Scipio, *& veniſſe ea ſpe in Africam ſe* ait, *& ſpem ſuam proſpero belli eventu auctam, victoriam ſe, non pacem, domum reportaturum eſſe: tamen quum victoriam prope in manibus habeat, pacem non abnuere; ut omnes gentes ſciant, populum Romanum & ſuſcipere juſte bella, & finire. Leges pacis ſe has dicere. Captivos & perfugas, & fugitivos reſtituant: exercitus ex Italia & Gallia deducant: Hiſpania abſtineant: inſulis omnibus, quæ inter Italiam & Africam ſunt, diſcedant: naves longas, præter viginti, omnes tradant: tritici quingenta, hordei trecenta millia modiûm.* Pecuniæ ſummam quantam imperaverit, parum convenit. alibi quinque millia talentûm, alibi quinque millia pondo argenti, alibi duplex ſtipendium militibus imperatum invenio. *His conditionibus,* inquit, *placeatne pax, triduum ad conſultandum dabitur. Si placuerit, mecum inducias facite, Romam ad ſenatum mittite legatos.* Ita dimiſſi Carthaginienſes, nullas recuſandas conditiones pacis quum cenſuiſſent (quippe qui moram temporis quærerent, dum Annibal in Africam trajiceret) legatos alios ad

Scipio-

Scipionem, ut inducias facerent, alios Romam ad pacem petendam mittunt; ducentes paucos in ſpeciem captivos, perfugaſque & fugitivos, quo impetrabilior pax eſſet. Multis ante diebus Lælius, cum Syphace primoribuſque Numidarum captivis, Romam venit: quæque in Africa geſta eſſent, omnia expoſuit ordine Patribus; ingenti omnium & in præſens lætitia, & in futurum ſpe. Conſulti inde Patres, Regem in cuſtodiam Albam mittendum cenſuerunt: Lælium retinendum, donec legati Carthaginienſes venirent. Supplicatio in quatriduum decreta eſt. P. Ælius prætor ſenatu miſſo, & concione inde advocata, cum C. Lælio in Roſtra aſcendit. Ibi vero audientes, fuſos Carthaginienſium exercitus, devictum & captum ingentis nominis regem, Numidiam omnem egregia victoria peragratam; tacitum continere gaudium non poterant, quin clamoribus, quibuſque aliis multitudo ſolet, lætitiam immodicam ſignificarent. Itaque prætor extemplo edixit, *Uti æditui ædes ſacras omnes tota urbe aperirent, circumeundi, ſalutandique Deos, agendique gratias per totum diem populo poteſtas fieret.* Poſtero die legatos Maſaniſſæ in ſenatum introduxit. *Gratulati primum ſenatui ſunt, quod P. Scipio proſpere res in Africa geſſiſſet: deinde gratias egerunt, quod Maſaniſſam non appellaſſet modo regem, ſed feciſſet; reſtituendo in paternum regnum: in quo poſt Syphacem ſublatum, ſi ita Patribus viſum eſſet, ſine metu & certamine eſſet regnaturus. Deinde, quod collaudatum pro concione, ampliſſimis decoraſſet donis: quibus ne indignus eſſet, & dediſſe operam Maſaniſſam, & porro daturum eſſe. Petere, ut regium nomen, ceteraq;*

Scipio-

cipionis beneficia & munera, ſenatus decreto con-rmaret: &, niſi moleſtum eſſet, illud quoque pe-re Maſaniſſam, ut Numidas captivos, qui Romæ cuſtodia eſſent, remitterent. Id ſibi amplum apud pulares futurum eſſe. Ad ea reſponſum legatis: *erum geſtarum in Africa proſpere, communem bi cum rege gratulationem eſſe. Scipionem recte tque ordine videri feciſſe, quod eum regem appel-aſſet: & quicquid aliud feciſſet, quod honori foret Maſaniſſæ, ea patres comprobare atque laudare. Munera, quæ legati ferrent regi, decreverunt: ſa-gula purpurea duo cum fibulis aureis ſingulis, & lato clavo tunicis: & equos duos phaleratos: bina queſtria arma cum loricis; & tabernacula, mili-taremque ſupellectilem, qualem præberi conſuli mos eſt.* Hæc regi prætor mittere juſſus. legatis in ſingulos dona ne minus quinûm millium, comitibus eorum millibus æris: & veſtimenta bina legatis, ſingula comitibus, Numidiſque; qui ex cuſtodia miſſi redderentur regi. ad hoc ædes, libera loca, lautia legatis decreta. Eadem æſtate, qua hæc decreta Romæ, & in Africa geſta ſunt, P. Quintilius Varus prætor, & M. Cornelius proconſul, in agro Inſubrium Gallorum cum Magone Pœno ſignis collatis pugnaverunt. Prætoris legiones in prima acie fuerunt: Cornelius ſuas in ſubſidiis tenuit; ipſe ad prima ſigna equo advectus: proque duobus cornibus prætor ac proconſul milites ad inferenda in hoſtes ſigna ſumma vi hortabantur. Poſteaquam nihil commovebant, tum Cornelio Quintilius: *Lentior, ut vides, fit pugna*, inquit: *& induratus præter ſpem reſiſtendo hoſtium timor: ac ne vertat in audaciam periculum eſt. Equeſtrem procellam excitemus oportet, ſi tur-*

ſi turbare ac ſtatu movere volumus. Itaque vel tu, ad prima ſigna prœlium ſuſtine, ego inducam in pugnam equites: vel ego hic in prima acie rem geram, tu quatuor legionum equites in hoſtem emittito. Vtram vellet prætor muneris partem proconſule accipiente, Quintilius prætor cum filio, cui Marco prænomen erat, impigro juvene, ad equites pergit: juſſoſque aſcendere in equos, repente in hoſtem emittit. Tumultum equeſtrem auxit clamor ab legionibus additus: nec ſtetiſſet hoſtium acies, ni Mago ad primum equitum motum paratos elephantos extemplo in prœlium induxiſſet. Ad quorum ſtridorem odoremque & adſpectum territi equi, vanum equeſtre auxilium fecerunt. & ut permixtus, ubi cuſpide uti & cominus gladio poſſet, roboris majoris Romanus eques erat; ita in ablatum paventibus procul equis melius ex intervallo Numidæ jaculabantur. Simul & peditum legio duodecima, magna ex parte cæſa, pudore magis quam viribus tenebat locum: nec diutius tenuiſſet, ni ex ſubſidiis XIII. legio in primam aciem inducta, prœlium dubium excepiſſet, Magoque ex ſubſidiis Gallos integræ legioni oppoſuiſſet. Quibus haud magno certamine fuſis, haſtati legionis undecimæ conglobant ſeſe, atque elephantos jam etiam peditum aciem turbantes invadunt. in quos quum pila confertos conjeciſſent, nullo ferme fruſtra emiſſo, omnes retro in aciem ſuorum averterunt: quatuor gravati vulneribus corruerunt. Tum prima commota hoſtium acies; ſimul omnibus peditibus, ut averſos videre elephantos, ad augendum pavorem ac tumultum effuſis. ſed donec ſtetit ante ſigna Mago, gradum

adum ſenſim referentes ordines , tenorem ugnæ ſervabant : poſteaquam femore trans- co cadentem, auferrique ex prœlio prope ex- nguem videre ; extemplo in fugam omnes onverſi . Ad quinque millia hoſtium eo die eſa , & ſigna militaria duodeviginti capta. ec Romanis incruenta victoria fuit : duo illia & trecenti de exercitu prætoris , pars ulto maxima ex legione duodecima amiſſa. nde & tribuni militum duo, M. Coſconius, & I. Mænius : tertiædecimæ quoque legionis, uæ poſtremo prœlio affuerat, Cn.Helvius tri- unus militum in reſtituenda pugna cecidit, c duodeviginti ferme equites illuſtres obtriti b elephantis cum centurionibus aliquot pe- ierunt : & longius certamen fuiſſet , ni vulne- e ducis conceſſa victoria eſſet. Mago proximæ noctis ſilentio profectus , quantum pati viæ er vulnus poterat, itineribus extentis, ad ma- e in Ligures Ingaunos pervenit. ibi eum le- ati ab Carthagine paucis ante diebus in ſinum Gallicum appulſis navibus adierunt , jubentes, rimo quoque tempore in Africam trajicere. dem & fratrem ejus Annibalem (nam ad eum quoque iſſe legatos eadem jubentes) facturum. Non in eo eſſe Carthaginienſium res , ut Galliam atq; Italiam armis obtineant. Mago, non imperio modo ſenatus periculoque patriæ motus , ſed metuens etiam , ne victor hoſtis moranti inſtaret , Ligureſque ipſi relinqui Italiam à Pœnis cernentes, ad eos quorum mox in poteſtate futuri eſſent , deficerent , ſimul ſperans leniorem in navigatione,quam in via, jactationem vulneris fore , & curationi omnia commodiora , impoſitis copiis in naves profectus,

vixdum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

vixdum ſuperata Sardinia, ex vulnere moritur: naves quoque aliquot Pœnorum disjectæ in alto à claſſe Romana, quæ circa Sardiniam erat, capiuntur. Hæc terra marique in parte Italiæ, quæ jacet ad Alpes, geſta. Conſul C. Servilius, nulla memorabili re in provincia Etruria, & Gallia (nam eo quoque proceſſerat) geſta, patre C. Servilio, & C. Lutatio patruo, ex ſervitute poſt decimum ſextum annum receptis, qui ad vicum Tanetum à Boiis capti fuerant; hinc patre, hinc patruo latera circumdantibus, privato magis quam publico decore inſignis Romam rediit. Latum ad populum eſt, *ne C. Servilio fraudi eſſet, quod patre, qui ſella curuli ſediſſet, vivo, quum id ignoraret, tribunus plebis atque ædilis plebis fuiſſet, contra quam ſancitum legibus erat.* Hac rogatione perlata, in provinciam rediit. Ad C. Servilium conſulem, qui in Bruttiis erat, Conſentia, Vffugum, Vergæ, Beſidiæ, Hetriculum, Sypheum, Argentanum, Dampetia, multique alii ignobiles populi, ſeneſcere Punicum bellum cernentes, defecere. Idem conſul cum Annibale in agro Crotonienſi acie conflixit. Obſcura ejus pugnæ fama eſt. Valerius Antias, quinque millia hoſtium cæſa ait. quæ tanta res eſt, ut aut impudenter ficta ſit, aut negligenter prætermiſſa. Nihil certe ultra rei in Italia ab Annibale geſtum. nam ad eum quoque legati ab Carthagine, vocantes in Africam, iis forte diebus, quibus ad Magonem, venerunt. Frendens gemenſque ac vix lacrymis temperans, dicitur legatorum verba audiſſe. poſteaquam edita ſunt mandata: *Iam non perplexe*, inquit, *ſed palam revocant, qui, vetando ſupplementum & pecuniam mitti, jampridem retrahebant.*

bant. Vicit ergo Annibalem non populus Romanus toties cæſus fugatuſque, ſed ſenatus Carthagînienſis obtrectatione atque invidia. neque hac deformitate reditus mei tam P. Scipio exſultabit atque efferet ſeſe, quam Hanno, qui domum noſtram, quando alia re non potuit, ruina Carthaginis oppreſſit. Iam hoc ipſum præſagiens animo, præparaverat ante naves. itaque inutili militum turba præſidii ſpecie in oppida Bruttii agri, quæ pauca magis metu, quam fide continebantur, dimiſſa, quod roboris in exercitu erat, in Africam tranſvexit: multis Italici generis (quia in Africam ſecuturos abnuentes conceſſerant in Iunonis Laciniæ delubrum, inviolatum ad eam diem) in templo ipſo fœde interfectis. Raro quemquam alium patriam exilii cauſſa relinquentem, magis mœſtum abiſſe ferunt, quam Annibalem hoſtium terra excedentem. Reſpexiſſe ſæpe Italiæ littora, & Deos hominesque accuſantem, ſe quoque ac ſuum ipſius caput execratum, *Quod non cruentum ab Cannenſi victoria militem Romam duxiſſet. Scipionem ire ad Carthaginem auſum, qui conſul hoſtem in Italia Pœnum non vidiſſet. ſe centum millibus armatorum ad Traſimenum & Cannas cæſis, circa Caſilinum, Cumas, Nolamque conſenuiſſe.* Hæc accuſans, querenſque, ex diutina poſſeſſione Italiæ eſt detractus. Romam per eoſdem dies, & Magonem & Annibalem profectos allatum eſt. cujus duplicis gratulationis minuit lætitiam, & quod parum duces in retinendis iis (quum id mandatum ab ſenatu eſſet) aut animi, aut virium habuiſſe videbantur: & quod ſoliciti erant, omni belli mole in unum ducem exercitumque inclinata, quo evaſura eſſet res. Per

eoſdem dies legati Saguntini venerunt. comprehenſos cum pecunia adducentes Carthaginienſes, qui ad conducenda auxilia in Hiſpaniam trajeciſſent. ducenta & quinquaginta auri, octingenta pondo argenti in veſtibulo curiæ poſuerunt. Hominibus acceptis, & in carcerem conditis, auro argentoque reddito, gratiæ legatis actæ: atque inſuper munera data ac naves, quibus in Hiſpaniam reverterentur. Mentio deinde ab ſenioribus facta eſt; *Segnius homines bona quam mala ſentire. Tranſitus Annibalis in Italiam, quantum terroris pavoriſque injeciſſet ſeſe meminiſſe. quas deinde clades, quos luctus incidiſſe? Viſa caſtra hoſtium è muris urbis: quæ vota ſingulorum, univerſorumque fuiſſe? quoties in conciliis voces, manus ad cælum porrigentium auditas? An unquam ille dies futurus eſſet, quo vacuam hoſtibus Italiam bona pace florentem viſuri eſſent? Dediſſe tandem id Deos ſextodecimo demum poſt anno: nec eſſe qui Diis gratias agendas cenſeat. Adeo ne advenientem quidem gratiam homines benigne accipere; nedum ut præteritæ ſatis memores ſint.* Conclamatũ deinde ex omni parte curiæ eſt, uti referret P. Ælius prætor: decretumque, ut quinque dies circa omnia pulvinaria ſupplicaretur, victimæque majores immolarentur centum viginti. Iam dimiſſo Lælio, legatiſque Maſaniſſæ, quum Carthaginienſium legatos de pace ad ſenatum venientes Puteolis viſos, inde terra venturos allatum eſſet; revocari C. Lælium placuit, ut coram eo de pace ageretur. Q. Fulvius Cillo, legatus Scipionis, Carthaginienſes Romam adduxit: quibus vetitis ingredi urbem, hoſpitium in villa publica, ſenatus ad ædem Bellonæ datus eſt. Orationem

nem eandem ferme, quam apud Scipionem, habuerunt; culpam omnẽ belli à publico conſilio in Annibalem vertentes. *Eum injuſſu ſenatus non Alpes modo, ſed Iberum quoq; tranſgreſſum: nec Romanis ſolum, ſed ante etiam Saguntinis, privato conſilio bellum intuliſſe. Senatui ac populo Carthaginienſi, ſi quis vera æſtimet, fœdus ad eum diem inviolatum eſſe cum Romanis. Itaque nihil aliud ſibi mandatum eſſe uti peterent, quam ut in ea pace, quæ poſtremo cum conſule Lutatio facta eſſet, manere liceret.* Quum, more tradito à Patribus, poteſtatem interrogandi, ſi quis quid vellet, legatos prætor feciſſet; ſenioreſque qui fœderibus interfuerant, alia alii interrogarent, nec meminiſſe ſe per ætatem (etenim omnes ferme juvenes erant) dicerent legati; conclamatum ex omni parte curiæ eſt, Punica fraude electos, qui veterem pacem repeterent, cujus ipſi non meminiſſent. Emotis deinde curia legatis, ſententiæ interrogari cœptæ. M. Livius C. Servilium conſulem, qui propior eſſet, accerſendum, ut coram eo de pace ageretur, cenſebat. quum de re majore quam quanta eſſet, conſultatio incidere non poſſet; non videri ſibi abſente conſulum altero, ambobuſve, eam rem agi, ſatis ex dignitate populi Romani eſſe. Q. Metellus, qui triennio ante conſul, dictatorque fuerat, *Quum P. Scipio cædendo exercitus, agros populando, in eam neceſſitatem compuliſſet hoſtes, ut ſupplices pacem peterent; & nemo omnium verius exiſtimare poſſet, qua mente ea pax peteretur, quam is, qui ante portas Carthaginis bellum gereret; nullius alterius conſilio, quam Scipionis accipiendam, abnuendamque pacem eſſe.* M. Valerius Lævinus, qui bis conſul fuerat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Speculatores, non legatos veniſſe arguerat: jubendoſque eos Italia excedere, & cuſtodes cum iis uſq; ad naves mittendos: Scipionique ſcribendum, ne bellum remitteret. Lælius Fulviuſque adjecerunt: *Et Scipionem in eo poſitam habuiſſe ſpem pacis, ſi Annibal & Mago Italia non revocarentur. Ceterum, omnia ſimulaturos Carthaginienſes, duces eos exercituſque exſpectantes. deinde, quamvis recentium fœderum & Deorum omnium oblitos, bellum geſturos.* Eo magis in Lævini ſententiam diſceſſum. Legati pace infecta, ac prope ſine reſponſo, dimiſſi. Per eos dies C. Servilius conſul, haud dubius quin pacatæ Italiæ penes ſe gloria eſſet, velut pulſum ab ſe Annibalem perſequens, in Siciliam, inde in Africam tranſiturus, trajecit. Quod ubi Romæ vulgatum eſt, primo cenſuerunt Patres, ut prætor ſcriberet conſuli, Senatum æquum cenſere in Italiam reverti eum: deinde quum prætor, ſpreturum eum literas ſuas, diceret; dictator ad idipſum creatus P. Sulpicius, pro jure majoris imperii conſulem in Italiam revocavit: reliquum anni, cum M. Servilio magiſtro equitum, circumeundis in Italia urbibus, quæ bello alienatæ fuerant, noſcendiſque ſingularum cauſſis, conſumpſit. Per induciarum tempus, & ex Sardinia ab Lentulo prætore centum onerariæ naves, cum commeatu & viginti roſtratarum præſidio, & ab hoſte & ab tempeſtatibus mari tuto, in Africam tranſmiſerunt. Cn. Octavio ducentis onerariis, triginta longis navibus ex Sicilia trajicienti, non eadem fortuna fuit. In conſpectum ferme Africæ proſpero curſu vectum, primo deſtituit ventus, dein verſus in Africam turbavit, ac paſſim naves diſiecit. ipſe cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

cum roſtratis, per adverſos fluctus ingenti remigum labore enixus, Apollinis promontorium tenuit. onerariæ pars maxima ad Ægimurum Inſulam (ea ſinum ab alto claudit, in quo ſita Carthago eſt) triginta ferme millia ab urbe; alia adverſus urbem ipſam ad Calidas Aquas delatæ ſunt. Omnia in conſpectu Carthaginis erant. itaque ex tota urbe in forum concurſum eſt. Magiſtratus Senatum vocare; populus in curiæ veſtibulo fremere, ne tanta ex oculis manibuſque amitteretur præda. Quum quidam pacis petitæ, alii induciarum (nedum enim dies exierat) fidem opponerent; poſtremo, permiſto pene ſenatus populique concilio, conſenſum eſt, ut claſſe quinquaginta navium Aſdrubal Ægimurum trajiceret: inde per littora portuſque diſperſas Romanas naves colligeret. Deſertæ fuga nautarum, primum ab Ægimuro, dein ab Aquis onerariæ, Carthaginem puppibus tractæ ſunt. Nondum revertetant ab Roma legati, neque ſciebatur quæ ſenatus Romani de bello, aut pace ſententia eſſet, necdum induciarum dies exierat; eo indigniorem injuriam ratus Scipio, ab iis qui petiiſſent pacem & inducias, ſpem pacis & fidem induciarum violatam eſſe; legatos Carthaginem, M. Bæbium, L. Servilium, L. Fabium, extemplo miſit. qui quum multitudinis concurſu prope violati eſſent, nec reditum tutiorem futurum cernerent; petierunt à magiſtratibus, quorum auxilio vis prohibita erat, ut naves mitterent, quæ ſe proſequerentur. Datæ triremes duæ, quum ad Bagradam flumen perveniſſent, unde caſtra Romana conſpiciebantur, Carthaginem rediere. Claſſis Punica ad Vticam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſtationem habebat. ex ea tres quadriremes, ſeu clam miſſo à Carthagine nuncio uti fieret, ſeu Aſdrubale, qui claſſi præerat, ſine publica fraude auſo facinus, quinqueremem Romanam ſuperantem promontorium ex alto repente aggreſſæ ſunt. ſed neque roſtro ferire celeritate ſubterlabentem poterant, neque tranſilire armati ex humilioribus in altiorem navem: & defendebatur egregie, quoad tela ſuppeditarunt. quibus deficientibus, quum jam nulla alia res eam, quam propinquitas terræ, multitudoq; à caſtris in littus effuſa, tueri potuiſſet; concitatam remis quanto maximo impetu poterant, in terram quum immiſiſſent, navis tantum jactura facta; incolumes ipſi evaſerunt. Ita alio ſuper aliud ſcelere quum haud dubie induciæ ruptæ eſſent, Lælius Fulviuſque ab Roma cum legatis Carthaginienſibus ſupervenerunt. quibus Scipio, *Etſi non induciarum modo fides à Carthaginienſibus, ſed etiam jus gentium in legatis ſuis violatum eſſet; tamen ſe nihil nec inſtitutis populi Romani nec ſuis moribus indignum in iis facturum eſſe*, quum dixiſſet, legatis dimiſſis, bellum parabat. Annibale jam terræ appropinquante, juſſus è nautis unus aſcendere in malum, ut ſpecularetur quam tenerent regionem, quum dixiſſet, ſepulchrum dirutum proram ſpectare, abominatus, prætervehi juſſo gubernatore, ad Leptim appulit claſſem, atque ibi copias expoſuit. Hæc eo anno in Africa geſta. Inſequentia excedunt in eum annum, quo M. Servilius Geminus, qui tum magiſter equitum erat, & Tib. Claudius Nero, conſules facti ſunt. Ceterum exitu ſuperioris anni quum legati ſociarum urbium ex Græcia queſti eſſent, vaſta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

vaſtatos agros ab regiis præſidiis, miſſoſque in Macedoniam legatos ad res repetendas, non admiſſos ad Philippum regem; ſimul nunciaſſent, quatuor millia militum cum Sopatro duce trajecta in Africam duci, ut eſſent Carthaginienſibus præſidio, & pecuniæ aliquantum una miſſum; legatos ad regem, qui hæc adverſus fœdus facta videri Patribus nunciarent; mittendos cenſuit ſenatus. Miſſi C. Terentius Varro, C. Mamilius, M. Aurelius. iis tres quinqueremes datæ. Annus inſignis incendio ingenti, quo clivus publicus ad ſolum exuſtus eſt, & aquarum magnitudine, & annonæ vilitate fuit; præterquam quod pace omnis Italia erat aperta, etiam quod magnam vim frumenti ex Hiſpania miſſam M. Valerius Falto, & M. Fabius Buteo ædiles curules quaternis æris vicatim populo deſcripſerunt. Eodem anno Q. Fabius Maximus moritur, exactæ ætatis; ſi quidem verum eſt, augurem duos & ſexaginta annos fuiſſe, quod quidam auctores ſunt. Vir certe fuit dignus tanto cognomine, vel ſi novum ab eo inciperet. Superavit paternos honores, avitos æquavit. Pluribus victoriis, & majoribus prœliis avus inſignis Rullus; ſed omnia æquare unus hoſtis Annibal poteſt. Cautior tamen quam promptior hic habitus fuit: & ſicut dubites, utrum ingenio cunctatior fuerit, an quia ita bello proprie, quod tum gerebatur, aptum erat; ſic nihil certius eſt, quam unum hominem nobis cunctando rem reſtituiſſe, ſicut Ennius ait. Augur in locũ ejus inauguratus Q. Fabius Maximus, filius: in ejuſdem locum pontifex (nam duo ſacerdotia habuit) Ser. Sulpicius Galba. Ludi Romani diem

 unum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

unum, plebeii ter toti inſtaurati ab ædilibus, M. Sextio Sabino, & C. Tremellio Flacco. ii ambo prætores facti, & cum iis C. Livius Salinator, & C. Aurelius Cotta. Comitia ejus anni, utrum C. Servilius conſul habuerit, an, quia eum res in Etruria retinuerit, quæſtiones ex ſenatusconſulto de conjurationibus principum habentem, dictator ab eo dictus P. Sulpicius, incertum diverſi auctores faciunt. Principio inſequentis anni, M. Servilius, Tib. Claudius, ſenatu in Capitolium vocato, de provinciis retulerunt. Italiam atq; Africam in ſortem conjici, Africam ambo cupientes, volebant. ceterum Q. Metello maxime annitente, neq; data, neque negata eſt Africa. Conſules juſſi cum tribunis plebis agere, ut ſi iis videretur, populum rogarent, quem vellet in Africa bellum gerere. Omnes tribus P. Scipionem juſſerunt. nihilominus conſules provinciam Africam (ita enim ſenatus decreverat) in ſortem conjecerunt. T. Claudio Africa evenit, ut quinquaginta navium claſſem, omnes quinqueremes, in Africam trajiceret, parique imperio cum Scipione imperator eſſet. M. Servilius Etruriam ſortitus. in eadem provincia & C. Servilio prorogatum imperium, ſi conſulem remorari ad urbem ſenatui placuiſſet. Prætores, M. Sextius Galliam eſt ſortitus, ut duas legiones provinciamque traderet ei P. Quintilius Varus; C. Livius Bruttios cum duabus legionibus, quibus P. Sempronius proconſul priore anno præfuerat; Cn. Tremellius Siciliam, ut ab P. Villio Tappulo Prætore prioris anni provinciam & duas legiones acciperet; Villius proprætor cum viginti navibus longis, militibus mille, oram

Siciliæ

Siciliæ tutaretur : inde M. Pomponius, viginti navibus reliquis, mille & quingentos milites Romam deportaret. C. Aurelio Cottæ urbana evenit. ceteris ita, uti quiſque obtinebant provincias exercituſque, prorogata imperia. Sexdecim non amplius eo anno legionibus defenſum imperium eſt. Et ut placatis Diis omnia inciperent agerentque, quos ludos M. Claudio Marcello, T. Quintio Conſulibus, T. Manlius dictator, quaſq; hoſtias majores voverat, ſi per quinquennium illud Reſpublica eodem ſtatu fuiſſet, ut eos conſules, priuſquam ad bellum proficiſcerentur, facerent. Ludi in circo per quatriduum facti: hoſtiæque, quibus votæ erant Diis, cæſæ. Inter hæc ſimul ſpes, ſimul cura indies creſcebat: nec ſatis certum conſtare apud animos poterat, utrum gaudio dignius eſſet, Annibalem, poſt ſextum decimum annum, ex Italia diſcedentem, vacuam poſſeſſionem ejus reliquiſſe populo Romano, an magis metuendum, quod incolumi exercitu in Africam trajeciſſet. *Locum, nimirum, non periculum mutatum, cujus tantæ dimicationis vatem, qui nuper diſceſſiſſet, Q. Fabium haud fruſtra canere ſolitum; graviorem in ſua terra futurum hoſtem Annibalem, quam in aliena fuiſſet. nec Scipioni aut cum Syphace, inconditæ barbariæ rege, qui ſtatarios ſemilixas ducere exercitus ſolitus ſit, aut cum ſocero ejus Aſdrubale, fugaciſſimo duce, rem futuram, aut tumultuariis exercitibus, ex agreſtium ſemiermi turba ſubito collectis: ſed cum Annibale, prope nato in prætorio patris fortiſſimi ducis, alito atque educato inter arma; puero quondam milite, vixdum juvene imperatore: qui ſenex vincendo factus, Hiſpanias, Gallias, Italiam ab Alpibus ad fretum monumentis ingen-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ingentium rerum compleſſet, ducere exercitum æqualem ſtipendiis ſuis; duratum omnium rerum patientia, quas vix fides fiat homines paſſos: perfuſum millies cruore Romano; exuvias non militum modo, ſed etiam imperatorum portantem. Multos occurſuros Scipioni in acie, qui prætores, qui conſules Romanos ſua manu occidiſſent, muralibus vallaribuſque inſignes coronis: pervagatos capta caſtra, captas urbes Romanas. Non eſſe hodie tot faſces magiſtratibus populi Romani, quot captos ex cæde imperatorum præ ſe ferre poſſet Annibal. Has formidines agitando animis, ipſi curas & metus augebant etiam, quod quum aſſueſſent per aliquot annos bellum ante oculos aliis atque aliis in Italiæ partibus lenta ſpe, in nullum propinquum debellandi finem gerere, erexerant omnium animos Scipio & Annibal, velut ad ſupremum certamen comparati duces. Ii quoque, quibus ingens erat in Scipione fiducia, & victoriæ ſpes, quo magis in propinquam eam imminebant animis, eo curæ intentiores erant. Haud diſpar habitus animorum Carthaginienſibus erat. quos, modo, petiſſe pacem, intuentes Annibalem ac rerum geſtarum ejus magnitudinem, pœnitebat: modo, quum reſpicerent, bis ſeſe acie victos, Syphacem captum, pulſos Hiſpania, pulſos Italia, atque ea omnia unius virtute & conſilio Scipionis facta, velut fatalem eum ducem in exitium ſuum natum, horrebant. Iam Adrumetum pervenerat Annibal. unde ad reficiendum ex jactatione maritima militem, paucis diebus ſumptis, excitus pavidis nunciis, omnia circa Carthaginem obtineri armis, afferentium, magnis itineribus Zamam contendit. Zama quinque dierum iter ab Carthagine

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

thagine abeſt. inde præmiſſi ſpeculatores, quum excepti à cuſtodibus Romanis deducti ad Scipionem eſſent; traditos eos tribunis militum, juſſoſque omiſſo metu viſere omnia, per caſtra, qua vellent circumduci juſſit: percunctatuſque, ſatin' percommode omnia exploraſſent, datis qui proſequerentur, retro ad Annibalem dimiſit. Annibal nihil quidem eorum quæ nunciabantur (nam & Maſaniſſam cum ſex millibus peditum, quatuor equitum veniſſe, eo ipſo forte die, afferebant) læto animo audivit; maxime hoſtis fiducia, quæ non de nihilo profecto concepta eſt, perculſus. Itaque, quamquam & ipſe cauſſa belli ejus erat, & adventu ſuo turbaverat pactas inducias, & ſpem fœderum; tamen, ſi integer, quam ſi victus peteret pacem, æquiorem impetrari poſſe ratus, nuncium ad Scipionem miſit, ut colloquendi ſecum poteſtaté faceret. Id utrum ſua ſponte fecerit, an publico conſilio; neutrum cur affirmem habeo. Valerius Antias, primo prœlio victum eum à Scipione, quo duodecim millia armatorum in acie ſunt cæſa, mille & ſeptingenti capti, legatum cum aliis decem legatis tradit in caſtra ad Scipionem veniſſe. Ceterum Scipio quum colloquium haud abnuiſſet, ambo ex compoſito duces caſtra protulerunt, ut coire ex propinquo poſſent. Scipio haud procul Nadagara urbe, tum ad cetera loco opportuno, tum quod aquatio intra teli conjectum erat, conſedit. Annibal tumulum à quatuor millibus inde, tutum commodumq; alioqui, niſi quod longinquæ aquationis erat, cepit. ibi in medio locus conſpectus undique, ne quid inſidiarum eſſet, delectus. Summotis pari ſpatio armatis, cum ſingulis interpretibus con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

congreſſi ſunt, non ſuæ modo ætatis maximi duces, ſed omnis ante ſe memoriæ, omnium gentium cuilibet regum imperatorumve pares. Pauliſper alter alterius conſpectu, admiratione mutua prope attoniti conticuere. Tum Annibal prior, *Si hoc ita fato datum erat, ut qui primus bellum intuli populo Romano, quique toties prope in manibus victoriam habui, is ultro ad pacem petendam venirem; lætor te mihi potiſſimum datum, à quo peterem. Tibi quoque inter multa egregia non in ultimis laudum hoc fuerit, Annibalem, cui de tot Romanis ducibus victoriam Dii dediſſent, tibi ceſſiſſe: teque huic bello, veſtra prius quam noſtris cladibus inſignem, finem impoſuiſſe. Hoc quoque ludibrium fortunæ caſus ediderit, ut cum patre tuo conſule ceperim arma, cum eodem primum Romano imperatore ſigna contulerim; ad filium ejus inermis ad pacem petendam veniam. Optimum quidem fuerat, eam patribus noſtris mentem datam ab Diis eſſe, ut & vos Italiæ, & nos Africæ imperio contenti eſſemus: neque enim ne vobis quidem Sicilia atque Sardinia ſatis digna precia ſunt pro tot claſſibus, tot exercitibus, tot tamque egregiis amiſſis ducibus. Sed, præterita magis reprehendi poſſunt, quam corrigi. Ita aliena appetivimus, ut de noſtris dimicaremus. nec in Italia ſolum vobis bellum, nobis in Africa eſt: ſed & vos in portis veſtris prope ac mœnibus ſigna armaque hoſtium vidiſtis; & nos ab Carthagine fremitum caſtrorum Romanorum exaudivimus. Quod igitur nos maxime abominaremur, vos ante omnia optaretis; in meliore veſtra fortuna de pace agitur: agimuſque ii, quorum & maxime intereſt pacem eſſe, & qui quodcumque egerimus, ratum civitates noſtræ habituræ ſint. animo tantum nobis opus eſt*

non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

*on abhorrente à quietis conſiliis. Quod ad me at-
inet; jam ætas, ſenem in patriam revertentem unde
uer profectus ſum, jam ſecundæ, jam adverſæ
es, ita erudierunt, ut rationem ſequi quam for-
unam malim. Tuam & adoleſcentiam, & perpe-
uam felicitatem, ferociora utraque, quam quie-
is opus eſt conſiliis, metuo. Non temere incerta
aſuum reputat, quem fortuna nunquam decepit.
Quod ego fui ad Thraſymenum, ad Cannas, id tu
odie es. Vix dum militari ætate imperio accepto
mnia audaciſſime incipientem nuſquam fefellit
fortuna. Patris & patrui perſecutus mortem, &
calamitate veſtræ domus decus inſigne virtutis pie-
tatiſque eximiæ cepiſti, amiſſas Hiſpanias recupe-
raſti, quatuor inde Punicis exercitibus pulſis, conſul
creatus, quum ceteris ad tutandam Italiam parum
animi eſſet, tranſgreſſus in Africam, duobus hic ex-
ercitibus cæſis, binis eadem hora captis ſimul incen-
ſiſque caſtris, Syphace potentiſſimo rege capto, tot
urbibus regni eius, tot noſtri imperii ereptis, me
ſextumdecimum jam annum hærentem in poſſeſſio-
ne Italiæ detraxiſti. Poteſt victoriam malle, quam
pacem, animus. Novi vobis ſpiritus magnos magis
quam utiles. & mihi talis aliquando fortuna af-
fulſit. Quod ſi in ſecundis rebus, bonam quoq; men-
tem darent Dii; non ea ſolum quæ eveniſſent, ſed
etiam ea, quæ evenire poſſent, reputaremus. Ut om-
nium obliviſcaris aliorum, ſatis ego documenti in
omnes caſus ſum. Quem modo caſtris inter Anie-
nem atque urbem veſtram poſitis, ac jam prope ſcan-
dentem mœnia Romæ videras; hic cernis, duobus
fortiſſimis viris fratribus clariſſimis imperatoribus
orbatum, ante mœnia prope obſeſſæ patriæ, quibus
terrui veſtram urbem, ea pro mea deprecantem.
Maximæ cuique fortunæ minime credendum eſt.*

In bonis tuis rebus, noſtris dubiis, tibi ampla ac ſpecioſa danti eſt pax: nobis petentibus magis neceſſaria, quam honeſta. Melior tutiorque eſt certa pax, quam ſperata victoria. hæc in tua, illa in Deorum manu eſt. Ne tot annorum felicitatem, in unius horæ dederis diſcrimen. Cum tuas vires, tum vim fortunæ, Martemq; belli communem, propone animo. Utrimque ferrum, corpora humana erunt. nuſquam minus quam in bello eventus reſpondent. Non tantum ad id quod data pace jam habere potes, ſi prœlio vincas, gloriæ adjeceris; quantum ademeris, ſi quid adverſi eveniat. Simul parta ac ſperata decora unius horæ fortuna evertere poteſt. Omnia in pace jungenda tuæ poteſtatis ſunt P. Corneli: tunc ea habenda fortuna erit, quam Dii dederint. Inter pauca felicitatis virtutiſque exempla M. Attilius quondam in hac eadem terra fuiſſet, ſi victor pacem petentibus dediſſet patribus noſtris; ſed non ſtatuendo tandem felicitati modum, nec cohibendo efferentem ſe fortunam, quanto altius elatus erat, eo fœdius corruit. Eſt quidem ejus, qui dat, non qui petit, conditiones dicere pacis: ſed forſitan non indigni ſimus, qui nobismetipſis mulctam irrogemus. Non recuſamus, quin omnia, propter quæ bellum initum eſt, veſtra ſint; Sicilia, Sardinia, Hiſpania; quicquid inſularum toto inter Africam Italiamque continetur mari. Carthaginienſes, incluſi Africæ littoribus, vos (quando ita Diis placuit) externa etiam terra marique videamus regentes imperia. Haud negaverim, propter non nimis ſincere petitam aut exſpectatam nuper pacem, ſuſpectam eſſe vobis Punicam fidem. multum per quos petita ſit, ad fidem tuendæ pacis pertinet Scipio. Veſtri quoque (ut audio) patres nonnihil etiam ob hoc, quia parum dignitatis in legatione erat, nega-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

egaverunt pacem. Annibal peto pacem: qui neque etерem niſi utilem crederem: & propter eandem tilitatem tuebor eam, propter quam petii. & quemdmodum, quia à me bellum cœptum eſt, ne quem ius pœniteret, quoad ipſi invidere Dei, præſtiti: ita nnitar, ne quem pacis per me partæ pœniteat. Adverſus hęc imperator Romanus in hanc fere ententiam reſpondit. *Non me fallebat, Annibal, adventus tui ſpe Carthaginienſes & præſentem induciarum fidem, & ſpem pacis turbaſſe. neque tu d ſane diſsimulas, qui de conditionibus ſuperioribus pacis omnia ſubtrahas, præter ea, quæ jampridem in noſtra poteſtate ſunt. Ceterum, ſicut tibi curæ eſt, ſentire cives tuos, quanto per te onere leventur: ſic mihi laborandum eſt, ne quæ tunc pepigerunt, hodie ſubtracta ex conditionibus pacis præmia perfidiæ habeant. Indigni, quibus eadem pateat conditio, ut etiam proſit vobis fraus, petitis. Neque patres noſtri priores de Sicilia, neque nos de Hiſpania fecimus bellum. & tunc Mamertinorum ſociorum periculum, & nunc Sagunti excidium nobis pia ac iuſta induerunt arma. Vos laceſsiſſe, & tu ipſe fateris, & Dii teſtes ſunt: qui & illius belli exitum ſecundum ius faſque dederunt; & huius dant & dabunt. Quod ad me attinet, & humanæ infirmitatis memini, & vim fortunæ reputo, & omnia quæcumque agimus, ſubiecta eſſe mille caſibus ſcio. Ceterum quemadmodum ſuperbe, & violenter me faterer facere, ſi priuſquam in Africam traieciſſem, te tua voluntate cedentem Italia & impoſito in naves exercitu ipſum venientem ad pacem petendam aſpernarer: ſic nunc, quum prope manu conſerta reſtitantem ac tergiverſantem in Africam attraxerim, nulla ſum tibi verecundia obſtrictus. Proinde ſi quid ad ea, in quæ tum pax conventura videbatur*

batur (quæ ſunt, noſti: mulctæ navium cum commeatu per inducias expugnatarum, legatorumque violatorum) adiicitur; eſt quod referam ad concilium. Sin illa quoque gravia videntur; bellum parate, quoniam pacem pati non potuiſtis. Ita infecta pace, ex colloquio ad ſuos quum ſe recepiſſent; fruſtra verbis tentatam rem, nunciant. armis decernendum eſſe, habendamque eam fortunam, quam Dii dediſſent. In caſtra ut eſt ventum, pronunciant ambo, *Arma expedirent milites, animoſque ad ſupremum certamen, non in unum diem, ſed in perpetuum, ſi felicitas adeſſet, victores. Roma an Carthago jura gentibus daret, ante craſtinam noctem ſcituros. neque enim Africam, aut Italiam, ſed orbem terrarum victoriæ præmium fore; par periculum præmio, quibus adverſæ pugnæ fortuna fuiſſet.* nam neque Romanis effugium ullum patebat in aliena ignotaque terra: & Carthagini ſupremo auxilio effuſo adeſſe videbatur præſens excidium. Ad hoc diſcrimen procedunt poſtero die duorum opulentiſſimorum populorum duo longe clariſſimi duces, duo fortiſſimi exercitus; multa ante parte decora, aut cumulaturi eo die aut everſuri. Anceps igitur ſpes & metus miſcebant animos: contemplantibuſque, modo ſuam, modo hoſtium aciem, quum oculis magis quam ratione penſarent vires, ſimul læta, ſimul triſtia obverſabantur. quæ ipſis ſua ſponte non ſuccurrebant, ea duces admonendo atque hortando ſubjiciunt. Pœnus, ſedecim annorum in terra Italia res geſtas, tot duces Romanos, tot exercitus occidione occiſos: & ſua cuique decora, ubi ad inſignem alicujus pugnæ memoria militem venerat, referebat. Scipio, Hi-

ſpanias,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

nnias, & recentia in Africa prœlia, & confeſ-
nem hoſtium; quod neque non petere pa-
m propter metum, neque manere in ea præ
ſita animis perfidia potuiſſent. ad hoc, col-
quium Annibalis in ſecreto habitum, ac li-
rum fingenti, qua velit flecti. *Ominatur, qui-*
s quondam auſpiciis patres eorum pugnaverint
Ægateis inſulas, ea illis exeuntibus in aciem
rtendiſſe Deos. adeſſe finem belli, ac laboris. In
anibus eſſe prædam Carthaginis, reditum domum
patriam, ad parentes, liberos, conjuges, pena-
ſque Deos. adeo celſus hæc corpore, vultu-
ue ita læto, ut viciſſe jam crederes, dicebat.
nſtruit deinde primos haſtatos; poſt eos prin-
ipes: triariis poſtremam aciem clauſit. Non
onfertas autem cohortes ante ſua quemque
igna inſtruebat, ſed manipulos aliquantum
nter ſe diſtantes, ut eſſet ſpatium, quo ele-
hanti hoſtium accepti nihil ordines turba-
ent. Lælium (cujus ante legati, eo anno quæ-
ſtoris extra ſortem ex Senatusconſulto opera
tebatur) cum Italico equitatu ab ſiniſtro cor-
nu, Maſaniſſam Numidaſque ab dextro oppo-
ſuit. vias patentes inter manipulos anteſigna-
norum velitibus (ea tunc levis armatura erat)
complevit. dato præcepto, ut, ad impetum
elephantorum, aut poſt rectos refugerent or-
dines, aut in dextram levamque diſcurſu ap-
plicantes ſe anteſignanis, viam, qua irruerent
in ancipitia tela, belluis darent. Annibal ad ter-
rorem primum elephantos (octoginta autem
erant, quot nulla umquam in acie ante habue-
rat) inſtruxit: deinde auxilia Ligurum, Gallo-
rumque, Balearibus, Mauriſque admiſtis; in
ſecunda acie Carthaginienſes Afroſque, & Ma-
cedonum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

cedonum legionem; modico inde intervallo relicto ſubſidiariam aciem Italicorum militum (Bruttii plerique erant, vi ac neceſſitate plures quam ſua voluntate diſcedentem ex Italia ſecuti) inſtruxit. Equitatum etiam ipſum circumdedit cornibus: dextrum Carthaginienſes, ſiniſtrum Numidæ tenuerunt. Varia adhortatio erat in exercitu inter tot homines; quibus non lingua, non mores, non lex, non arma, non veſtitus habituſque, non cauſſa militandi eadem eſſet. Auxiliaribus, & præſens, & multiplicata merces ex præda oſtentatur. *Galli proprio atque inſito in Romanos odio accenduntur. Liguribus campi uberes Italiæ, deductis ex aſperrimis montibus, in ſpem victoriæ oſtentantur. Mauros Numidaſque impotenti Maſaniſſæ futuro dominatu terret. Aliis aliæ ſpes ac metus jactantur. Carthaginienſibus mœnia patriæ, Dii penates, ſepulchra majorum, liberi cum parentibus conjugeſque pavidæ, aut excidium ſervitiumque, aut imperium orbis terrarum; nihil aut in metum, aut in ſpem medium oſtentatur.* Quum maxime hæc imperator apud Carthaginienſes duces ſuarum gentium, inter populares pleraque per interpretes intermiſtos alienigenis, ageret; tubæ cornuaque ab Romanis cecinerunt: tantuſque clamor ortus, ut elephanti in ſuos, ſiniſtro maxime cornu, verterentur; Mauros ac Numidas. Addidit facile Maſaniſſa perculſis terrorem, nudavitque ab ea parte aciem equeſtri auxilio. Paucæ tamen beſtiarum intrepidæ in hoſtem actæ, inter velitum ordines cum multis ſuis vulneribus ingentem ſtragem edebant. reſilientes enim ad manipulos velites, quum viam elephantis ne obtererentur, feciſſent; in ancipites

ad

ictum utrimque conjiciebant haſtas: nec pila anteſignanis ceſſabant; donec undique inci-ntibus telis exacti ex Romana acie, hi quo-ie in ſuo dextro cornu ipſos Carthaginien-im equites in fugam verterunt. Lælius, ut irbatos vidit hoſtes, addit perculſis terrorem. trimq; equite nudata erat Punica acies; quum des concurrit, nec ſpe, nec viribus jam par. l hoc, dictu parva, ſed magni eadem in re ge-nda momenti res; congruens clamor à Ro-ianis eoque major & terribilior. Diſſonæ il-s, ut gentium multarum diſcrepantibus lin-uis, voces. pugna Romana ſtabilis, & ſuo & rmorum pondere incumbentium in hoſtem: oncurſatio & velocitas illinc major, quam vis. Igitur primo impetu extemplo movere lo-co hoſtium aciem Romani. ala deinde & um-bonibus pulſantes, in ſummotos gradu illato, aliquantum ſpacii, velut nullo reſiſtente, in-ceſſère: urgentibus & noviſſimis primos, ut ſemel motam aciem ſenſere; quod ipſum vim magnam ad pellendum hoſtem addebat. Apud hoſteis, auxiliareis cædenteis ſecunda acies Afri & Carthaginienſes adeo non ſuſtinebant, ut contra etiam, ne reſiſtentes pertinaciter pri-mos cædendo ad ſe perveniret hoſtis, pedem referrent. Igitur auxiliares terga dant repente: & in ſuos verſi, partim refugere in ſecundam aciem, partim non recipientes cædere: uti pau-lò ante non adiuti, & tunc excluſi. Et prope duo jam permiſta prœlia erant, quum Cartha-ginienſes ſimul cum hoſtibus, ſimul cum ſuis cogerentur conſerere manus. non tamen ita perculſos iratoſque in aciem accepere; ſed den-ſatis ordinibus, in cornua, vacuumque circa

campum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

campum extra prœlium ejecere, ne pavidos fuga, vulneribuſque milites, in certam & integram aciem miſcerent. Ceterum tanta ſtrages hominum armorumque, locum, in quo ſteterant paulo ante auxiliares, compleverat, ut prope difficilior tranſitus eſſet, quam per confertos hoſtes fuerat. itaque qui primi erant haſtati, per cumulos corporum armatorumque, & labem ſanguinis, qua quiſque poterat, ſequentes hoſtem, & ſigna & ordines confuderunt. principum quoque ſigna fluctuare cœperant, vagam ante ſe cernentes aciem. Quod Scipio ubi vidit, receptui prope canere haſtatis juſſit: & ſauciis in poſtremam aciem ſubductis, principes triarioſque in cornua inducit; quo tutior firmiorque media haſtatorum acies eſſet. Ita novum de integro prœlium ortum eſt: quippe ad veros hoſtes perventum erat, & armorum genere, & uſu militiæ, & fama rerum geſtarum, & magnitudine vel ſpei vel periculi pares. Sed & numero Romanus ſuperior erat, & animo: quod jam equites, jam elephantos fuderat: jam prima acie pulſa, in ſecundam pugnabat. In tempore Lælius ac Maſaniſſa pulſos per aliquantum ſpacii ſecuti equites, revertentes in averſam hoſtium faciem incurrêre. Is demum impetus perculit hoſtem. multi circumventi in acie cæſi: multi per patentem circa campum fuga ſparſi, tenente omnia equitatu, paſſim interierunt. Carthaginienſium ſociorumque cæſa eo die ſupra millia viginti: par ferme numerus captus eſt, cum ſignis militaribus centum triginta tribus, elephantis undecim. Victores ad duo millia cecidêre. Annibal cum paucis equitibus inter tumultum elapſus,

Adrume-

rumetum perfugit: omnia & prœlio, & ante
em, priuſquam excederet pugna, expertus.
confeſſione etiam Scipionis, omniumque
itorum militiæ, illam laudem adeptus, ſin-
lari arte aciem eo die inſtruxiſſe. *Elephantos
prima fronte: quorum fortuitus impetus atque
olerabilis vis, ſigna ſequi, & ſervare ordines (in
o plurimum ſpei ponerent) Romanos prohiberet.
einde auxiliares ante Carthaginienſium aciem,
homines miſti colluvione omnium gentium, quos
n fides teneret, ſed merces, liberum receptum fu-
e haberent: ſimul primum ardorem atque impe-
um hoſtium excipientes fatigarent; ac ſi nihil
liud, vulneribus ſuis ferrum hoſtile hebetarent.
um, ubi omnis ſpes eſſet, milites Carthaginienſes
Afroſque: ut omnibus rebus aliis pares, eo quod
ntegri cum feſſis ac ſauciis pugnarent, ſuperiores
ſſent: Italicos intervallo quoque diremptos, in-
ertos ſocii an hoſtes eſſent, in poſtremam aciem
ummotos.* Hoc edito velut ultimo virtutis ope-
e, Annibal quum Adrumetum refugiſſet, ac-
itusque inde Carthaginem ſexto ac trigeſimo
poſt anno, quam puer inde profectus erat, re-
diſſet; faſſus in curia eſt, non prœlio modo ſe,
ſed bello victum, nec ſpem ſalutis alibi quam in
pace impetranda eſſe. Scipio confeſtim à prœ-
lio expugnatis hoſtium caſtris direptiſque, cum
ingenti præda ad mare ac naves rediit; nuncio
allato, P. Lentulum cum quinquaginta roſtra-
tis, centum onerariis, omni genere commea-
tus, ad Vticam acceſſiſſe. Admovendum igitur
undique terrorem perculſæ Carthagini ratus,
miſſo Lælio Romam cum victoriæ nuncio,
Cn. Octavium terreſtri itinere ducere legiones
Carthaginem jubet: ipſe ad ſuam veterem nova

Lentuli

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Lentuli claſſe adjuncta, profectus ab Vtica portum Carthaginis petit. Haud procul aberat, quum velata infulis ramiſque oleæ Carthaginienſium occurrit navis. Decem legati erant principes civitatis, auctore Annibale miſſi ad petendam pacem. qui cum ad puppim prætoriæ navis acceſſiſſent, velamenta ſupplicum porrigentes, orantes, imploranteſque fidem & miſericordiam Scipionis; nullum iis aliud reſponſum datum, quam ut Tunetem venirent: eo ſe moturum caſtra. ipſe ab contemplato ſitu Carthaginis, non tam noſcendi in præſentia, quam terrendi hoſtis cauſſa, Vticam, eodem & Octavio revocato, rediit. Inde procedentibus ad Tunetem nuncius allatus, Verminam Syphacis filium cum equitibus pluribus, quam peditibus, venire Carthaginienſibus auxilio. pars exercitus cum omni equitatu miſſa, turmalibus primum agmen aggreſſa, Numidas levi certamine fudit. exitu quoque fugæ interclusi, à parte omni circumdatis equitibus, quinquaginta millia hominum cæſa, mille & ducenti vivi capti ſunt, & equi Numidici mille & quingenti: ſigna militaria ſeptuaginta duo. Regulus ipſe inter tumultum cum paucis effugit. Tum ad Tunetem eodem, quo antea, loco, caſtra poſita, legatique triginta Carthagine ad Scipionem venerunt. & illi quidem multo miſerabilius quam ante (quo magis cogebat fortuna) egerunt: ſed aliquanto minore cum miſericordia ab recenti memoria perfidiæ auditi ſunt. In concilio, quamquam juſta ira omneis ad delendam ſtimulabat Carthaginem; tamen quum & quanta res eſſet, & quam longi temporis obſidio tam munitæ & validæ urbis, reputa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

rtarent, & ipſum Scipionem exſpectatio ſuc-
ſſoris, venturi ad paratam alterius labore ac
riculo finiti belli famam, ſolicitaret; ad pa-
m omnium animi verſi ſunt. Poſtero die, re-
catis legatis, & cum multa caſtigatione per-
liæ monitis, ut tot cladibus edocti, tandem
eos & jusjurandum eſſe crederent; conditio-
s pacis dictæ: *Ut liberi legibus ſuis viverent.*
as urbes, quoſque agros, quibuſque finibus ante
llum tenuiſſent, tenerent, populandique finem eo
e Romanus faceret. Perfugas, fugitivoſque, &
ptivos omneis, & naves roſtratas, præter decem
iremes, traderent: elephantoſque, quos haberent
mitos. neque domarent alios. Bellum neve in
Africa, neve extra Africam, injuſſu populi Ro-
ani gererent. Maſaniſſæ res redderent, fœduſque
um eo facerent. Frumentum, ſtipendiumque auxi-
iis, donec ab Roma legati rediiſſent, præſtarent. De-
em millia talentûm argenti deſcripta, penſionibus
quis, in annos quinquaginta ſolverent. Obſides
entum arbitratu Scipionis darent: ne minores qua-
tuordecim annis, neu triginta majores. Inducias
ita ſe daturum, ſi per priores inducias naves one-
rariæ captæ, quæque fuiſſent in navibus, reſtitue-
rentur, Aliter nec inducias, nec ſpem pacis ullam
eſſe. Has conditiones legati cum domum ferre
juſſi in concione ederent, & Giſgo ad diſſua-
dendam pacem proceſſiſſet, audireturque à
multitudine, inquieta eadem & imbelli; indi-
gnatus Annibal, dici ea in tali tempore audi-
rique; arreptum Giſgonem manu ſua ex ſupe-
riore loco detraxit. Quæ inſueta liberæ civitati
ſpecies, quum fremitum populi moviſſet, per-
turbatus militaris vir urbana libertate, *Novem,*
inquit, *annorum à vobis profectus, poſt trigeſimum*
ſextum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſextum annum redii. Militares artes (quas me à puero fortuna nunc privata nunc publica docuit) probe videor ſcire. Vrbis ac fori jura, leges, mores, vos me opertet doceatis. Excuſata imprudentia, de pace multis verbis diſſeruit, quam nec iniqua, & neceſſaria eſſet. Id omnium maxime difficile erat, quod ex navibus per inducias captis, nihil, præter ipſas comparebat naves: neque inquiſitio erat facilis. Quum adverſantes paci arguerentur; placuit naves reddi, & homines utique inquiri. *Cetera, quæ abeſſent, æſtimanda Scipioni permitti: atque ita pecunia luere Carthaginienſes.* Sunt qui Annibalem ex acie ad mare perveniſſe, inde præparata nave ad regem Antiochum extemplo profectum tradant: poſtulantique ante omnia Scipioni, ut Annibal ſibi traderetur; reſponſum eſſe, Annibalem in Africa non eſſe. Poſteaquam redierunt ad Scipionem legati; quæ publica in navibus fuerant, ex publicis deſcripta rationibus quæſtores, quæ privata profiteri domini juſſi; pro ea ſumma pecuniæ viginti quinque millia pondo argenti præſentia exacta: induciæq; Carthaginienſibus datæ in tres menſes. Additum, ne per induciarum tempus alio uſquam quam Romam mitterent legatos: & quicumque legati Carthaginem veniſſent, ne ante dimitterent eos, quam Romanum imperatorem, qui, & quæ petentes veniſſent, certiorem facerent. Cum legatis Carthaginienſibus Romam miſſi L. Veturius Philo, & M. Marcius Ralla, & L. Scipio imperatoris frater. Poſt eos dies, commeatus ex Sicilia Sardiniaque tantam vilitatem annonæ effecerunt, ut pro vectura frumentum mercator nautis relinqueret. Romæ ad nuncium primum rebellionis

bellionis Carthaginienſium trepidatum fuerat; juſſuſque erat Tib. Claudius mature in Siciliam claſſem ducere, atque inde in Africam trajicere, & alter conſul M. Servilius ad urbem morari; donec quo ſtatu res in Africa eſſent, ſciretur. Segniter omnia in comparanda deducendaque claſſe pro Tib. Claudio conſule facta erant; quod Patres de pace Scipionis potius arbitrium eſſe, quibus legibus daretur, quam conſulis cenſuerant. Prodigia quoque nunciata ſub ipſam famam rebellionis, terrorem attulerant. Cumis Solis orbis minui viſus, & pluit lapideo imbri. & in Veliterno agro terra ingentibus cavernis conſedit, arboreſq; in profundum hauſtæ. Ariciæ forum, & circa tabernæ, Fruſinone murus aliquot locis, & porta, de cœlo tacta: & in palatio lapidibus pluit. Id prodigium more patrio novendiali ſacro, cetera hoſtiis majoribus expiata. inter quæ etiam aquarum inſolita magnitudo in religionem verſa. nam ita abundavit Tiberis, ut ludi Apollinares, circo inundato, extra portam Collinam ad ædem Erycinæ Veneris parati ſint. Ceterum ludorum ipſo die, ſerenitate ſubita orta, pompa duci cœpta ad portam Collinam, revocata deductaque in circum eſt; quum diſceſſiſſe inde aquam, nunciatum eſſet: lætitiamque populo & ludis celebritatem addidit ſedes ſua ſolenni ſpectaculo reddita. Claudium Conſulem profectum tandem ab urbe inter portus Coſanum Lauretanumq; atrox vis tempeſtatis adorta, in metum ingentem adduxit. Populonios inde quum perveniſſet, ſtetiſſetque ibi dum reliquum tempeſtatis exſæviret; Illuam Inſulam, & ab Illua Corſicam, à Corſica in Sardiniam trajecit. ib

ſuperantem Inſanos montes, multo & ſævior & infeſtioribus locis tempeſtas adorta, disjecit claſſem. Multæ quaſſatæ armamentiſque ſpoliatæ naves: quædam fractæ. Ita vexata ac lacerata claſſis Carales tenuit. ubi dum ſubductæ reficiuntur naves, hyems oppreſſit: circumactumque anni tempus; & nullo prorogante imperium, privatus Tib. Claudius claſſem Romam reduxit. M. Servilius, ne comitiorum cauſſa ad urbem revocaretur; dictatore dicto C. Servilio Gemino, in provinciam eſt profectus. Dictator magiſtrum equitum P. Ælium Pætum dixit. Sæpe comitia indicta perfici tempeſtates prohibuerunt. itaq; quum præter Idus Martias veteres magiſtratus abiſſent, novi ſuffecti non eſſent; Reſpublica ſine curulibus magiſtratibus erat. L. Manlius Torquatus pontifex, eo anno mortuus. in locum ejus ſuffectus C. Sulpicius Galba. Ab L. Licinio Lucullo, & Q. Fulvio ædilibus curulibus, ludi Romani tertio inſtaurati. Pecuniam ex ærario ſcribæ viatoreſq; ædilitii clam egeſſiſſe per judicem comperti, damnati ſunt; non ſine infamia Luculli ædilis. P. Ælius Tubero, & L. Lætorius ædiles plebis vitio creati, magiſtratu ſe abdicarunt, quum ludos ludorumque cauſſa epulum Iovi feciſſent, & ſigna tria ex mulctaticio argento facta in Capitolio poſuiſſent. Cereales ludos dictator & magiſter equitum ex ſenatusconſulto fecerunt. Legati ex Africa Romani ſimul Carthaginienſeſque quum veniſſent Romam, ſenatus ad ædem Bellonæ habitus eſt. ubi quum L. Veturius Philo, pugnatum cum Annibale eſſe ſuprema Carthaginienſibus pugna, finemque tandem lugubri bello impoſitũ, ingenti lætitia

Patrum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Patrum expoſuiſſet; adjecit, Verminam etiam Syphacis filium, quæ non parva bene geſtæ rei acceſſio erat, devictum. in concionem inde prodire juſſus, gaudiumque id populo impertire. Tum patefacta gratulatione, omnia in urbe templa, ſupplicationeſque in triduum decretæ. Legatis Carthaginienſium & Philippi regis (nam ii quoque venerant) petentibus, ut ſenatus ſibi daretur, reſponſum juſſu Patrum à dictatore eſt, conſules novos eis ſenatum daturos eſſe. Comitia inde habita. creati conſules Cn. Cornelius Lentulus, P. Ælius Pætus: Prætores, M. Iunius Pennus, cui ſors urbana evenit. M. Valerius Falto Bruttios, M. Fabius Buteo Sardiniam, P. Ælius Tubero Siciliam eſt ſortitus. De provinciis conſulum nihil ante placebat agi, quam legati Philippi regis & Carthaginienſium auditi eſſent. belli finem alterius, principium alterius proſpiciebant animis. Cn. Lentulus conſul cupiditate flagrabat provinciæ Africæ; ſeu bellum foret, facilem victoriam, ſeu jam finiretur, finiti tanti belli ſe conſule gloriam petens. Negare itaque prius quicquam agi paſſurum, quam ſibi Africa decreta eſſet; concedente collega, moderato viro & prudenti. qui gloriæ ejus certamen cum Scipione, præterquam quod iniquum eſſet, etiam impar futurum cernebat. Q. Minucius Thermus, & Manius Glabrio, tribuni plebis, rem, priore anno nequicquam tentatā ab Tib. Claudio conſule, Cn. Cornelium tentare ajebant. Ex auctoritate Patrum latum ad populum eſſe, cujus vellent imperium in Africa eſſe. *Omnes quinque & triginta tribus P. Scipioni id imperium decreviſſe.* Multis contentionibus, & in ſenatu

& ad populum acta res, poſtremo eo deducta eſt, ut Senatui permitterent. Patres igitur jurati (ita convenerat) cenſuerunt, Uti conſules provincias inter ſe compararent, ſortirenturve, uter Italiam, uter claſſem navium quinquaginta haberet. Cui claſſis obveniſſet, in Siciliam navigaret: ſi pax cum Carthaginienſibus componi nequiſſet, in Africam trajiceret. Conſul mari, Scipio eodem, quo adhuc, jure imperii, terra rem gereret. Si conditiones convenirent pacis, tribuni plebis populum rogarent, utrum conſulem, an P. Scipionem, juberent pacem dare: & quem, ſi deportandus exercitus victor ex Africa eſſet, deportare. Si pacem per P. Scipionem dari, atque ab eodem exercitum deportari juſſiſſent, ne conſul ex Sicilia in Africam trajiceret. Alter conſul, cui Italia eveniſſet, duas legiones à M. Sextio Prætore acciperet. P. Scipioni cum exercitibus, quos haberet, in provincia Africa prorogatum imperium. Prætori M. Valerio Falconi duæ legiones in Bruttiis, quibus C. Livius priore anno præfuerat, decretæ, P. Ælius prætor duas legiones in Sicilia ab Cn. Tremellio acciperet. Legio una M. Fabio in Sardiniam, quam P. Lentulus proprætor habuiſſet, decernitur. M. Servilio prioris anni conſuli, cum ſuis duabus item legionibus, in Etruriam prorogatum imperium eſt. Quod ad Hiſpanias attineret, aliquot jam annos ibi L. Cornelium Lentulum, & L. Manlium Acidinum eſſe. ut ii conſules cum tribunis agerent, ſi eis videretur, ut plebem rogarent, cui juberent in Hiſpania imperium eſſe. is ex duobus exercitibus in unam legionem conſcriberet Romanos milites, & in quindecim cohor-

cohortes ſocios Latini nominis, quibus provinciam obtineret: veteres milites L. Cornelius, & L. Manlius in Italiam deportarent. Cornelio conſuli quinquaginta navium claſſis ex duabus claſſibus, Cn. Octavii, quæ in Africa eſſet, P. Villii, quæ Siciliæ oram tuebatur, decreta: ut quas naves vellet, deligeret. P. Scipio quinquaginta longas naves haberet, quas habuiſſet. quibus ſi Cn. Octavium, ſicut præfuiſſet, præeſſe vellet, Octavio proprætori in eum annum imperium eſſet: ſi Lælium præficeret, Octavius Romam decederet: reduceretque naves, quibus proconſul uſus non eſſet. Et M. Fabio in Sardiniam decem longæ naves decretæ. Et conſules duas legiones urbanas ſcribere juſſi: ut quatuordecim legionibus eo anno, centum navibus longis Reſpubl. adminiſtraretur. Tum de legatis Philippi, & Carthaginienſium actum. Priores Macedonas introduci placuit. quorum varia oratio fuit: partim purgantium, quæ queſti erant miſſi ad regem à Roma legati de populatione ſociorum: partim, ultro accuſantium quidem & ſocios populi Romani, ſed multo infeſtius M. Aurelium. quem ex tribus ad ſe miſſis legatis delectu habito ſubſtitiſſe, & ſe bello laceſſiſſe contra fœdus, & ſæpe cum præfectis ſuis ſignis collatis pugnaſſe: partim, poſtulantium, ut Macedones, duxque eorum Sopater, qui apud Annibalem mercede militaſſent, captique in vinculis eſſent, ſibi reſtituerentur. Adverſus ea M. Furius, miſſus ad idipſum ab Aurelio ex Macedonia, diſſeruit, *Aurelium relictum, ne ſocii populi Romani feſſi populationibus atque injuria ad regem deficerent; finibus ſociorum non exceſſiſſe: dediſſe operam, ne*

impune in agros eorum tranſcenderent populatores. Sopatrum ex purpuratis & propinquis regis eſſe: eum cum quatuor millibus Macedonum, & pecunia miſſum nuper in Africam eſſe, Annibali Carthaginienſibuſque auxilio. De his rebus interrogati Macedones, quum perplexe reſponderent, ipſi ante reſponſum tulerunt, *Bellum quærere regem, & ſi pergat, propediem inventurum. Dupliciter ab eo fœdus violatum: & quod ſociis populi Romani injurias fecerit, bello armiſque laceſſiverit: & quod hoſtes auxiliis & pecunia juverit. Et P. Scipionem recte atque ordine videri feciſſe & facere, quod eos, qui arma contra populum Romanum ferentes capti ſunt, hoſtium numero in vinculis habeat. & M. Aurelium è Republica facere, gratumque id ſenatui eſſe, quod ſocios populi Romani quando jure fœderis non poſſet, armis tueatur.* Cum hoc tam triſti reſponſo dimiſſis Macedonibus, legati Carthaginienſes vocati. quorum ætatibus dignitatibuſque conſpectis (nam longe primi civitatis erant) tum pro ſe quiſque dicere, vere de pace agi. Inſignis tamen inter ceteros Aſdrubal erat (Hædum populares cognomine appellabant) pacis ſemper auctor, adverſuſque factioni Barchinæ. Eo tum plus illi auctoritatis fuit, belli culpam in paucorum cupiditatem à Republica transferenti. qui quum varia oratione uſus eſſet, nunc purgando crimina, nunc quædam fatendo, ne impudenter certa negantibus difficilior venia eſſet, nunc monendo etiam Patres conſcriptos, ut rebus ſecundis modeſte ac moderate uterentur; *Si ſe atque Hannonem audiſſent Carthaginienſes, & tempore uti voluiſſent, daturos fuiſſe pacis conditiones quas tunc peterent. Raro ſimul hominibus bonam*

fortunam

fortunam bonamque mentem dari. Populum Romanum eo invictum eſſe, quod in ſecundis rebus ſapere & conſulere meminerit. &, hercule, mirandum fuiſſe, ſi aliter facerent. Ex inſolentia, quibus nova fortuna ſit, impotentes lætitiæ inſanire, Populo Romano uſitata, ac prope jam obſoleta ex victoria gaudia eſſe, ac plus pene parcendo victis, quam vincendo imperium auxiſſe. Ceterorum miſerabilior oratio fuit, commemorantium, *Ex quantis opibus quo recidiſſent Carthaginienſium res. nihil eis qui modo orbem prope terrarum obtinuiſſent armis, ſupereſſe, præter Carthaginis mœnia. Iis incluſos, non terra, non mari quicquam ſui juris cernere. Urbem quoque ipſam, ac penates ita habituros, ſi non in ea quoque, quo nihil ulterius ſit, ſævire populus Romanus velit.* Quum flecti miſericordia Patres appareret, ſenatorum unum infeſtum perfidiæ Carthaginienſium ſucclamaſſe ferunt, *Per quos Deos fœdus icturi eſſent, quum eos, per quos ante ictum eſſet, fefelliſſent? Per eoſdem,* inquit Aſdrubal, *qui tam infeſti ſunt fœdera violantibus.* Inclinatis omnium ad pacem animis, Cn. Lentulus cōſul, cui claſſis provincia erat, Senatusconſulto interceſſit. Tum M. Attilius & Q. Minucius tribuni plebis ad populum tulerunt, Vellent, juberentne ſenatum decernere, ut cum Carthaginienſibus pax fieret. & quem eam pacem dare, quemque ex Africa exercitus deportare juberent? De pace uti rogatæ omnes tribus erant, juſſerunt, pacem dare P. Scipionem, eundem exercitus deportare. Ex hac rogatione ſenatus decrevit, ut P. Scipio ex decem legatorum ſententia pacem cum populo Carthaginienſi, quibus legibus ei videretur, faceret. Gratias deinde

Patribus egere Carthaginienſes, petieruntque, ut ſibi in urbem introire, & colloqui cum civibus ſuis liceret, qui capti in publica cuſtodia eſſent. eſſe in iis partim propinquos, amicoſque ſuos, nobiles homines; partim ad quos mandata à propinquis haberent. Quibus conventis quum rurſus peterent, ut ſibi quos vellent, ex iis redimendi poteſtas fieret; juſſi nomina edere. & quum ducentos ferme ederent, Senatusconſultum factum eſt, *Ut legati Romani ducentos ex captivis, quos Carthaginienſes vellent, ad P. Cornelium Scipionem in Africam deportarent: nunciarentque ei, ut, ſi pax conveniſſet, ſine precio eos Carthaginienſibus redderet*. Feciales quum in Africam ad fœdus feriendum ire juberentur; ipſis poſtulantibus, Senatusconſultum in hæc verba factum eſt: *Ut privos lapides ſilices, privaſque verbenas ſecum ferrent: uti prætor Romanus his imperaret, ut fœdus ferirent, illi prætorem ſagmina poſcerent.* Herbæ id genus ex arce ſumptum dari fecialibus ſolet. Ita dimiſſi ab Roma Carthaginienſes, quum in Africa veniſſent ad Scipionem, quibus ante dictum eſt legibus, pacem fecerunt. Naves longas, elephantos, perfugas, fugitivos, captivorum quatuor millia tradiderunt. inter quos Q. Terentius Culleo ſenator fuit. Naves provectas in altum incendi juſſit. quingentas fuiſſe omnis generis, quæ remis agerentur, quidam tradunt: quarum conſpectum repente incendium tam lugubre fuiſſe Pœnis, quam ſi ipſa Carthago arderet. De perfugis gravius, quam de fugitivis conſultum. nominis Latini qui erant, ſecuri percuſſi. Romani in crucem ſublati. Annis ante quadraginta pax cum Carthaginienſibus poſtremo facta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

[f]acta erat, Q. Lutatio, A. Manlio conſulibus. [B]ellum initum annis poſt tribus & viginti, [P]. Cornelio, T. Sempronio conſulibus. Finitum eſt, octavodecimo anno, Cn. Cornelio, [P]. Ælio Pæto conſulibus. Sæpe poſtea ferunt [S]cipionem dixiſſe, T. Claudii primum cupiditatem, deinde Cn. Cornelii, fuiſſe in mora, quo minus id bellum exitio Carthaginis finiret. Carthaginienſibus quum prima collatio pecuniæ diutino bello exhauſtis difficilis videretur, mœſtitiaque & fletus in curia eſſet, ridentem Annibalem ferunt conſpectum. cujus quum Aſdrubal Hædus riſum increparet in publico fletu, quum ipſe lacrimarum cauſſa eſſet; *Si quemadmodum oris habitus cernitur oculis*, inquit, *ſic & animus intus cerni poſſet, facile vobis appareret, non læti, ſed prope amentis malis cordis hunc, quem increpatis, riſum eſſe. qui tamen nequaquam adeo eſt intempeſtivus, quam veſtræ iſtæ abſurdæ atque abhorrentes lacrimæ ſunt. Tunc fleſſe decuit, quum adempta nobis arma, incenſæ naves, interdictum externis bellis. illo enim vulnere concidimus. Nec eſſe in vos odio veſtro conſultum ab Romanis credatis. Nulla magna civitas diu quieſcere poteſt. ſi foris hoſtem non habet, domi invenit. Ut prævalida corpora ab externis cauſſis tuta videntur, ſed ſuis ipſa viribus onerantur. Tantum nimirum ex publicis malis ſentimus, quantum ad privatas res pertinet: nec in eis quicquam acrius, quam pecuniæ damnum ſtimulat. Itaq; quum ſpolia victæ Carthagini detrahebantur, quum inermem jam ac nudam deſtitui inter tot armatas gentes Africæ cerneretis, nemo ingemuit. nunc quia tributum ex privato conferendum eſt, tanquam in publico funere comploratis. Quam vereor, ne propediem ſentiatis*

tiatis leviſſimo in malo vos hodie lacrymaſſe. Hæc Annibal apud Carthaginienſes. Scipio concione advocata, Maſaniſſam, ad regnum paternumCirtha oppido,& ceteris urbibus agriſque, quæ ex regno Syphacis in populi Romani poteſtatem veniſſent, adjectis donavit. Cn. Octavium claſſem in Siciliam ductam Cn. Cornelio conſuli tradere juſſit. legatos Carthaginienſium Romam proficiſci,ut quæ ab ſe ex decem legatorum ſententia pacta eſſent, ea Patrum auctoritate populique juſſu confirmarentur. Pace terra mariq; parta, exercitu in naves impoſito, in Siciliam Lilybæum trajecit.inde magna parte militum in navibus miſſa, ipſe per lætam pace non minus quam victoria Italiam, effuſis non urbibus modo ad habendos honores, ſed agreſtium etiam turba obſidente vias, Romam pervenit: triumphoq; omnium clariſſimo urbem eſt invectus. Argenti tulit in ærarium pondo centum millia triginta tria. militibus ex præda quadragenos æris diviſit. Morte ſubtractus ſpectaculo magis hominum, quam triumphantis gloriæ, Syphax eſt; Tybure haud ita multo ante mortuus, quo ab Alba traduct⁹ fuerat.conſpecta mors tamen ejus fuit,quia publico funere eſt elatus. Hunc regem in triumpho ductum Polybius,haud quaquam ſpernendus auctor, tradit. Secutus Scipionem triumphantem eſt pileo capiti impoſito Q. Terentius Culleo: omnique deinde vita, ut dignum erat,libertatis auctorem coluit. Africanum cognomen militaris prius favor,an popularis aura celebraverit,an ſicuti Felicis Sullæ, Magniq; Pompeii patrum memoria cœptum ab aſſentatione familiari ſit, parum compertum habeo.

Primus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

rimus certe hic imperator nomine victæ ab
gentis eſt nobilitatus. extemplo deinde
ujus, nequaquam victoria pares, inſignes ima-
inum titulos, claraque cognomina familiæ
ecere.

EPITOME
LIBRI XXXI.

BElli adverſus Philippum Macedoniæ regem quod intermiſſum erat, repetiti cauſſæ feruntur hæ. Tempore initiorum duo juvenes Acarnanes, qui non initiati erant, Athenas venerunt, & in ſacrarium Cereris cum aliis popularibus ſuis intraverunt. ob hoc, tamquam nefas ſummum commiſiſſent, ab Athenienſibus cæſi ſunt. Acarnanes mortibus ſuorum commoti, ad vindicandos illos auxilium à Philippo petierunt. Paucis menſibus poſt pacem Carthaginienſibus datam, quingenteſimo quadrageſimo anno ab urbe condita, cum Athenienſium, qui obſidebantur à Philippo, legati auxilium à ſenatu petiſſent, & ſenatus id cenſuiſſet ferendum, plebe, quod tot bellorum continuus labor gravis erat, diſſentiente, tenuit anctoritas Patrum, ut ſociæ civitati ferri opem populus juberet. Bellum id P. Sulpicio conſuli mandatum eſt: qui exercitu in Macedoniam ducto, equeſtribus prœliis cum Philippo proſpere pugnavit. Abydeni à Philippo obſeſſi, ad exemplum Saguntinorum, ſuos ſeque occiderunt. L. Furius prætor Gallos Inſubres rebellantes, & Amilcarem Pœnum, bellum in ea parte molientem, acie vicit. Amilcar eo bello occiſus eſt, & millia hominum triginta quinque. Præterea expeditiones Philippi regis, & Sulpicii conſulis,

ſulis, expugnationeſque urbium, ab utroque factas, continet. Sulpicius conſul, adiuvantibus rege Attalo, & Rhodiis, bellum gerebat. Triumphavit de Gallis L. Furius prætor.

ME quoque juvat, velut ipſe in parte laboris ac periculi fuerim, ad finem belli Punici perveniſſe. nam etſi profiteri auſum, perſcripturum res omneis Romanas, in partibus ſingulis tanti operis fatigari minime convenit; tamen quum in mentem venit, tres & ſexaginta annos (tot enim ſunt à primo Punico ad ſecundum bellum finitum) æque multa volumina occupaſſe mihi, quam occuparint quadringenti octoginta octo anni à condita urbe ad Appium Claudium conſulem, qui primus bellum Carthaginienſibus intulit; jam provideo animo, velut qui proximis littori vadis inducti mare pedibus ingrediuntur, quicquid progredior, in vaſtiorem me altitudinem, ac velut profundum invehi: & creſcere pene opus, quod prima quæque perficiendo minui videbatur. Pacem Punicam bellum Macedonicum excepit; periculo haudquaquam comparandum, aut virtute ducis, aut militum robore: claritate regum antiquorum, vetuſtæque fama gentis, & magnitudine imperii, quo multa quondam Europæ, majoremque partem Aſiæ obtinuerant armis, prope nobilius. Ceterum cœptum bellum adverſus Philippum decem ferme ante annis, triennio prius depoſitum erat, quum Ætoli & belli & pacis fuiſſent cauſſa. vacuos deinde pace Punica jam Romanos, & infenſos Philippo, quum ob infidam adverſus Ætolos,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Ætolos, alioſq; regionis ejuſdem ſocios pacem, tum ob auxilia cum pecunia nuper in Africam miſſa Annibali, Pœniſque, preces Athenienſium, quos agro pervaſtato in urbem compulerat, excitaverunt ad renovandum bellum. Sub idem fere tempus & ab Attalo rege & Rhodiis legati venerunt, nunciantes, Aſiæ quoque civitates ſollicitari. His legationibus reſponſum eſt; curæ Aſianam rem ſenatui fore. Conſultatio de Macedonico bello integra ad conſules, qui tunc in prœlio cum Boiis erant, rejecta eſt. Interim ad Ptolomæum Ægypti regem legati tres miſſi, C. Claudius Nero, M. Æmilius Lepidus, P. Sempronius Tuditanus: ut & annunciarent victum Annibalem, Pœnoſque: & gratias agerent regi, quod in rebus dubiis, quum finitimi etiam ſocii Romanos deſererent, in fide manſiſſet: & peterent, ut ſi coacti injuriis bellum adverſus Philippum ſuſcepiſſent, priſtinum animum erga populum Romanum conſervaret. Eodem fere tempore P. Ælius conſul in Gallia, quum audiſſet à Boiis ante ſuum adventum incurſiones in agros ſociorum factas, duabus legionibus ſubitariis tumultus ejus cauſſa ſcriptis, additiſq; ad eas quatuor cohortibus de exercitu ſuo, C. Appium præfectum ſociûm hac tumultuaria manu per Vmbriam (quam tribum Sappiniam vocant) agrum Boiorum invadere juſſit. ipſe eodem aperto itinere per medios montes duxit. Appius ingreſſus hoſtium fines, primo populationes ſatis proſpere, ac tuto fecit. delecto deinde ad caſtrum Mutilum ſatis idoneo loco ad demetenda frumenta (jam enim maturæ erant ſegetes) profectus, neque explorato circa, nec ſtatio-

nibus

nibus ſatis firmis, quæ armatæ inermes atque operi intentos tutarentur, poſitis, improviſo impetu Gallorum cum frumentatorib⁹ eſt circumventus. Inde pavor fugaque etiam armatos cepit. Ad ſeptem millia hominum palata per ſegetes ſunt cæſa: inter quos ipſe C. Appius præfectus. ceteri in caſtra metu compulſi, inde ſine certo duce conſenſu militari proxima nocte, relicta magna parte rerum ſuarum, ad conſulem per ſaltus prope invios pervenere. qui, niſi quod populatus eſt Bojorum fines, & cum Ingaunis Liguribus fœdus icit, nihil, quod eſſet memorabile, aliud in provincia quum geſſiſſet, Romam rediit. Quum primum ſenatum habuit, univerſis poſtulantibus, ne quam prius rem quam de Philippo ſociorumque querelis ageret; relatum extemplo eſt: decrevitque frequens ſenatus, ut P. Ælius conſul, quem videretur ei, cum imperio mitteret, qui claſſe accepta, quam ex Sicilia Cn. Octavius reduceret, in Macedoniam trajiceret. M. Valerius Lævinus proprætor miſſus, circa Vibonem duodequadraginta navibus ab Cn. Octavio acceptis in Macedoniam tranſmiſit. ad quem quum M. Aurelius legatus veniſſet, edocuiſſetque eum, quantos exercitus, quantum navium numerum comparaſſet rex, & quemadmodum circa omnes non continentis modo urbes, ſed etiam inſulas, partim ipſe adeundo, partim per legatos, conciret homines ad arma: majore conatu Romanis id capeſſendum bellum eſſe, ne cunctantibus iis auderet Philippus, quod Pyrrhus prius auſus ex aliquanto minore regno eſſet; hæc eadem ſcribere Aurelium conſulibus & ſenatui placuit.

Exitu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Exitu hujus anni quum de agris veterum militum relatum eſſet, qui ductu atque auſpicio proconſulis Scipionis in Africa bellum perfeciſſent; decreverunt Patres, ut M. Iunius prætor urbis, ſi ei videretur, decemviros agro Samniti Appuloque, quod ejus publicum populi Romani eſſet, metiendo dividendoque crearet. Creati P. Servilius, Q. Cæcilius Metellus, C. & M. Servilii (Geminis ambobus cognomen erat) L. & A. Hoſtilii Catones, P. Villius Tappulus, M. Fulvius Flaccus, P. Ælius Pætus, Q. Flaminius. Per eos dies P. Ælio conſulum comitia habente, creati conſules P. Sulpicius Galba, C. Aurelius Cotta. Prætores exinde facti, Q. Minucius Rufus, L. Furius Purpurio, Q. Fulvius Gillo, Cn. Sergius Plancus. Ludi Romani ſcenici eo anno magnifice apparateque facti ab ædilibus curulibus, L. Valerio Flacco, & T. Quintio Flaminio, biduum inſtaurati ſunt: frumentique vim ingentem, quod ex Africa proconſul Scipio miſerat, quaternis æris populo cum ſumma fide & gratia diviſerunt. Et plebeii ludi ter toti inſtaurati ab ædilibus plebis, L. Apuſtio Fullone, & Q. Minucio Rufo: qui ex ædilitate prætor creatus erat. & Iovis epulum fuit ludorum cauſſa. Anno quingenteſimo quinquageſimo ab urbe condita, P. Sulpicio Galba, C. Aurelio conſulibus, bellum cum rege Philippo initum eſt; paucis menſibus poſt pacem Carthaginienſibus datam. Omnium primum eam rem Idibus Martiis, quo die tum conſulatus inibatur, P. Sulpicius conſul retulit: ſenatuſque decrevit, uti conſules majoribus hoſtiis rem divinam facerent, quibus Diis ipſis videretur, cum pre-

catione

catione ea: *Quam rem ſenatus populuſq; Romanus de Republica, deque ineundo novo bello in animo haberet; ea res uti populo Romano, ſociisque, ac nomini Latino, bene ac feliciter eveniret.* Secundum rem divinam, precationemque, ut de Republica, deq; provinciis ſenatum conſulerent. Per eos dies opportune irritandis ad bellum animis, & literæ à M. Aurelio legato, & M. Valerio Lævino proprætore allatæ: & Athenienſium nova legatio venit, quæ regem appropinquare finibus ſuis nunciaret: brevique, non agros modo, ſed urbem etiam in ditionem ejus futuram, niſi quid in Romanis auxilii foret. Quum pronunciaſſent conſules; rem divinam ritè perfectam eſſe, & precationi annuiſſe Deos, aruſpices reſpondere, lætaque exta fuiſſe, & prolationem finium, victoriamque, & triumphum portendi; tum literæ Valerii Aureliique lectæ, & legati Athenienſium auditi. Senatus inde conſultum factum eſt, ut ſociis gratię agerentur, quod diu ſollicitati, ne obſidionis quidem metu fide deceſſiſſent. de auxilio mittendo tum reſpondere placere, quum conſules provincias ſortiti eſſent: atq; is conſul, cui Macedonia provincia eveniſſet, ad populum tuliſſet, ut Philippo regi Macedonum indiceretur bellum. P. Sulpicio provincia Macedonia ſorte evenit, iſque rogationem promulgavit, *Vellent, juberent Philippo regi Macedonibuſque, qui ſub regno ejus eſſent, ob injurias, armaque illata ſociis populi Romani bellum indici.* alteri conſuli Aurelio Italia provincia obtigit. Provincias prætores exinde ſortiti ſunt, Cn. Sergius Plancus urbanam, Q. Fulvius Gillo Siciliam: Q. Minucius Rufus Bruttios, L. Furius Purpurio Galliam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ogatio de bello Macedonico primis comi-
iis ab omnibus ferme centuriis antiquata eſt.
d quum feſſi diuturnitate & gravitate belli ſua
ponte homines tædio laborum periculorum-
que fecerant, tum Q. Bæbius tribunus plebis
iam antiquam criminandi Patres ingreſſus,
acuſaverat bella ex bellis ſeri, ne pace unquam
rui plebs poſſet. Ægre eam rem paſſi Patres,
aceratuſque probris in ſenatu tribunus plebis,
& conſulem pro ſe quiſque hortari, ut de in-
egro comitia rogationi ferendæ ediceret, ca-
tigaretque ſegnitiem populi: atque doceret
quanto damno, dedecorique dilatio ea belli fu-
tura eſſet. Conſul in Campo Martio comitiis
habitis, priuſquam cẽturias in ſuffragium mit-
teret, concione advocata, *Ignorare*, inquit, *vi-
demini mihi, Quirites, num utrum bellum an pa-
cem habeatis, vos conſuli: (neque enim liberum id
vobis permittet Philippus, qui terra marique in-
gens bellum molitur:) ſed utrum in Macedoniam
legiones tranſportetis, an hoſtem in Italiam acci-
piatis. Hoc quantum interſit, ſi unquam ante
alias, Punico certe proximo bello experti eſtis. Quis
enim dubitat, quin, ſi Saguntinis obſeſſis fidemque
noſtram implorantibus impigre tuliſſemus opem,
ſicut patres noſtri Mamertinis tulerant; totum in
Hiſpaniam averſuri bellum fuerimus, quod cun-
ctando cum ſumma clade noſtra in Italiam ac-
cepimus? Ne illud quidem dubium eſt, quin hunc
ipſum Philippum pactum jam per legatos, literaſ-
que cum Annibale in Italiam trajicere, miſſo
cum claſſe Lævino, qui ultro ei bellum inferret,
in Macedonia continuerimus. & quod tunc feci-
mus, quum hoſtem Annibalem in Italia habere-
mus, id nunc pulſo Italia Annibale, victis Car-
thagi-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

thaginienſibus, cunctamur facere? Patiamur expugnandis Athenis, ſicut Sagunto expugnando Annibalem paſſi ſumus, ſegnitiem noſtram experiri regem. Non quinto inde menſe, quemadmodum ab Sagunto Annibal, ſed quinto inde die, quam ab Corintho ſolverit naves, in Italiam perveniet. Ne æquaveritis Annibali Philippum, ne Carthaginienſibus Macedonas; Pyrrho certe æquabitis. dico, quantum vel vir viro, vel gens genti præſtat. Minima acceſſio ſemper Epirus regno Macedoniæ fuit, & hodie eſt. Peloponneſum totam in ditione Philippus habet, Argoſque ipſos; non vetere fama magis, quam morte Pyrrhi nobilitatos. Noſtra nunc compara. quanto magis florentem Italiam, quanto magis integras res, ſalvis ducibus, ſalvis tot exercitibus, quos Punicum poſtea bellum abſumpſit, aggreſſus Pyrrhus, tamen concuſſit, & victor prope ad ipſam urbem Romam venit. Nec Tarentini modo, oraque illa Italiæ, quam majorem Græciam vocant, ut linguam, ut nomen ſecutos crederes, ſed Lucanus, & Bruttius, & Samnis, à nobis defecerunt. Hæc vos, ſi Philippus in Italiam tranſmiſerit, quietura aut manſura in fide creditis? Manſerunt enim Punico poſtea bello. nunquam iſti populi, niſi quum deerit ad quem deſciſcant, à nobis non deficient. Si piguiſſet vos in Africam trajicere, hodie in Italia Annibalem & Carthaginienſes hoſtes haberetis. Macedonia potius, quam Italia, bellum habeat. hoſtium urbes agrique ferro atq; igni vaſtentur. Experti jam ſumus foris nobis quam domi feliciora, potentioraq; arma eſſe. Ite in ſuffragium bene juvantibus Diis: & quæ Patres cenſuerunt, vos jubete. Huius verbis ſententiæ non conſul modo auctor eſt, ſed etiam Dii immortales, qui mihi ſacrificanti precantiq;, ut hoc bellũ mihi, ſenatui,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

natui, vobiſque & ſociis ac nomini Latino, claſſius exercitibuſq; noſtris bene ac feliciter eveniret; ta omnia proſperaque portendêre. Ab hac oratione in ſuffragium miſſi, uti rogarat, bellum iſſerunt. Supplicatio inde à conſulibus in triuum ex Senatusconſulto indicta eſt, obſecraque circa omnia pulvinaria Dii, quod bellum um Philippo populus juſſit, id bene ac feliciter eniret. conſultique feciales ab conſule Sulpio, bellum quod indiceretur regi Philippo, trum ipſi utique nuntiari juberent; an ſatis ſſet, in finibus regni quod proximum præſiium eſſet, eo nunciari; feciales decreverunt, trum eorum feciſſet, recte facturum. Conſuli Patribus permiſſum, ut quem videretur ex iis, qui extra ſenatum eſſent, legatum mitteret ad bellum regi indicendum. Tum de exercitibus conſulum prætorumque actum. conſules binas egiones ſcribere juſſi: veteres dimittere exercitus. Sulpicio, cui novum ac magni nominis bellum decretum erat, permiſſum, ut de exercitu, quem procul Scipio ex Africa deportaſſet, voluntarios, quos poſſet, duceret: invitum ne quem militem veterem ducendi jus eſſet. Prætoribus L. Furio Purpurioni, & Q. Minucio Rufo quina millia ſocium Latini nominis conſul daret: quibus ex præſidiis alter Galliam, alter Bruttios provinciam obtineret. Q. Fulvius Gillo & ipſe juſſus, ex eo exercitu, quem P. Ælius conſul habuiſſet, ut quiſque minime multa ſtipendia haberet, legere, donec & ipſe quinque millia ſociûm ac nominis Latini effeciſſet: id præſidio Siciliæ provinciæ eſſet. M. Valerio Faltoni, qui prætor priore anno Campaniam provinciam habuerat & prorogatũ in annum impe-

imperium eſt, uti proprætor in Sardiniam trajiceret. atque de exercitu, qui ibi eſſet, quinque millia ſociûm nominis Latini, qui eorum minime multa ſtipendia haberet, legeret. Et conſules duas urbanas legiones ſcribere juſſi: quæ, ſi quo res poſceret, multis in Italia contactis gentibus Punici belli ſocietate, iraque inde tumentibus, mitterentur. Sex legionibus Romanis eo anno uſura Reſpublica erat. In ipſo apparatu belli legati ab rege Ptolomæo venerunt, qui nunciarunt. *Athenienſes adverſus Philippum petiſſe ab rege auxilium. ceterum etſi communes ſocii ſint, tamen niſi ex auctoritate populi Romani, neque claſſem, neque exercitum defendendi aut oppugnandi cujuſquam cauſſa regem in Græciam miſſurum eſſe. Vel quieturum eum in regno, ſi populo Romano ſocios defendere liceat; vel Romanos quieſcere, ſi malint, paſſurum: atque ipſum auxilia, quæ facile adverſus Philippum tueri Athenas poſſent, miſſurum.* Gratiæ regi ab ſenatu actæ, reſponſumque; *Tutari ſocios populo Romano in animo eſſe: ſi qua re ad id bellum opus ſit, indicaturos regi. regnique ejus opes ſcire ſubſidia firma ac fidelia ſuæ Reipublicæ eſſe.* Munera deinde legatis in ſingulos quinûm millium æris ex Senatusconſulto miſſa. Quum delectum conſules haberent pararentque quæ ad bellum opus eſſent; civitas religioſa, in principiis maxime novorum bellorum, ſupplicationibus habitis jam, & obſecratione circa omnia pulvinaria facta, ne quid prætermitteretur, quod aliquando factum eſſet; ludos Iovi donumque vovere conſulem, cui provincia Macedonia eveniſſet, juſſit. Moram voto publico Licinius pontifex maximus attulit, qui negavit ex incerta pecu-

nia

vovere debere. *Si ea pecunia non poſſet in bel-*
n uſui eſſe; reponi ſtatim debere, nec cum alia
unia miſceri. quod niſi factum eſſet, votum rite
i non poſſe. Quamquam & res, & auctor mo-
at; tamen ad collegium pontificum referre
nſul juſſus, ſi poſſet recte votum incertæ pe-
niæ ſuſcipi; poſſe, rectiuſque etiam eſſe, pon-
ices decreverunt. Vovit in eadem verba con-
l, præeunte maximo pontifice, quibus antea
inquennalia vota ſuſcipi ſolita erant: præter-
iam quod tanta pecunia, quantã tum, quum
lveretur, ſenatus cenſuiſſet, ludos, donaque
cturum vovit. Toties ante ludi magni de
rta pecunia voti erant: ii primi de incerta.
mnium animis in bellum Macedonicum ver-
s, repente nihil minus eo tempore timenti-
us, Gallici tumultus fama exorta eſt. Inſubres,
œnomanique, & Boii, excitis Sallyis, Iluati-
uſque, & ceteris Liguſtinis populis, Amilcare
œno duce, qui in iis locis de Aſdrubalis exer-
itu ſubſtiterat, Placentiam invaſerant; & di-
epta urbe, ac per iram magna ex parte incen-
a, vix duobus millibus hominum inter incen-
ia ruinaſque relictis, trajecto Pado ad Cremo-
am diripiendam pergunt. Vicinæ urbis audi-
a clades, ſpacium colonis dedit ad claudendas
ortas, præſidiaque per muros diſponenda. ut
bſiderentur tamen prius quam expugnaren-
ur: nuncioſque mitterent ad populum Ro-
manum. L. Furius Purpurio tum provinciæ
præerat. cetero ex Senatusconſulto exercitu
dimiſſo, præter quinque millia ſociûm ac Lati-
ni nominis. Cum iis copiis in proxima regione
provinciæ Ariminum ſubſtiterat. is tum ſena-
tui ſcripſit, quo in tumultu provincia eſſet.

Dua-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Duarum coloniarum, quæ ingentem illam tempeſtatem Punici belli ſubterfugiſſent, alteram captam ac direptam ab hoſtibus, alteram oppugnari. Nec in exercitu ſuo ſatis præſidii colonis laborantibus fore, niſi quinque millia ſociûm quadraginta millibus hoſtium (tot enim in armis eſſe) trucidanda objicere velit, & tanta ſua clade jam inflatos excidio coloniæ Romanæ augeri hoſtium animos. His literis recitatis decreverunt, ut C. Aurelius conſul exercitum, cui in Etruriam ad conveniendum diem edixerat, Arimini eadem die abeſſe juberet, & aut ipſe, ſi per commodum Reipublicæ poſſet, ad opprimendum Gallicum tumultũ proficiſceretur: aut L. Furio prætori ſcriberet, ut quum ad eum legiones ex Etruria veniſſent, miſſis invicem earum quinq; millibus ſociorum, qui interim Etruriæ præſidio eſſent, proficiſceretur ipſe ad coloniam liberandam obſidione. Legatos item mittendos in Africam cenſuerunt, eoſdem Carthaginem, eoſdem in Numidiam ad Maſaniſſam. Carthaginem, ut nunciarent, *civem eorum Amilcarem relictum in Gallia, haud ſatis ſcire ex Aſdrubalis prius, an ex Magonis poſtea exercitu, bellum contra fœdus facere. Exercitus Gallorum, Ligurumque exciviſſe ad arma contra populum Romanum. eum ſi pax placeret, revocandum illis, & dedendum populo Romano eſſe:* ſimul nunciare juſſi, *perfugas ſibi non omnes redditos eſſe. magnam partem eorum palam Carthagini obverſari dici: quos comprehendi conquirique debere, ut ſibi ex fœdere reſtituantur.* Hæc ad Carthaginienſes mandata. Maſaniſſæ *gratulari juſſi, quod non patrium modo recuperaſſet regnum, ſed parte florentiſſima Syphacis finium adjecta etiam auxiſſet.* nunciare præterea juſſi,

bellum

*um cum rege Philippo ſuſceptum, quod Cartha-
ienſes auxiliis juviſſet, injuriaſque inferendo
iis populi Romani, flagrante bello Italiæ coegiſ-
claſſes exercituſque in Græciam mitti; & diſti-
do copias, cauſſa imprimis fuiſſet ſerius in Afri-
n trajiciendi. Peterent, ut ad id bellum mitteret
xilia Numidarum equitum.* Dona ampla da-
, quæ ferrent regi, vaſa aurea argenteaque,
ga purpurea, & palmata tunica, cum ebur-
o ſcipione, & toga prætexta cum curuli ſella:
ſique polliceri, ſi quid ei ad firmandum au-
ndumque regnum opus eſſe judicaſſet, enixe
populum Romanum merito ejus præſtatu-
m. Verminæ quoque Syphacis filii legati per
s dies ſenatum adierunt; excuſantes *errorem
oleſcentiamque, & culpam omnem in fraudem
rthaginienſium avertentes. Et Maſaniſſam Ro-
anis ex hoſte amicum factum: Verminam quoq;
nixurum, ne officiis in populum Romanum aut
Maſaniſſa, aut ab ullo alio vincatur. Petere ut
ex, ſociuſque, & amicus ab ſenatu appellaretur.*
eſponſum legatis eſt: *& patrem ejus Syphacem
ne cauſſa ex ſocio & amico hoſtem repente populi
omani factum: & eum ipſum rudimentum ado-
ſcentiæ bello laceſſentem Romanos poſuiſſe. Itaque
acem illi prius petendam à populo Romano eſſe,
uam ut rex, ſociuſque, & amicus appelletur. No-
inis ejus honorem pro magnis erga ſe regum me-
itis dare populum Romanum conſueſſe. Legatos
Romanos in Africa fore: quibus mandaturum ſe-
atum, ut Verminæ pacis dent leges: liberum ar-
itrium eis populo Romano permittente. Si quid ad
as addi, demi, mutarive vellet, rurſus ab ſenatu
i poſtulandum fore.* Legati cum iis mandatis in
Africam miſſi, C. Terentius Varro, P. Lucre-
tius,

tius, Cn. Octavius. quinqueremes ſingulis datæ. Literæ deinde in ſenatu recitatæ ſunt Q. Minucii prætoris, cui Bruttii provincia erat; Pecuniam Locris ex Proſerpinæ theſauris nocte clam ſublatam: nec ad quos pertineat facinus, veſtigia ulla extare. Indigne paſſus Senatus, non ceſſari ab ſacrilegiis: & ne Pleminium quidem tam clarum recenſque noxæ ſimul ac pœnæ exemplum, homines deterrere. Cn. Aurelio conſuli negotium datum, ut ad prætorem in Bruttios ſcriberet: ſenatui placere, quæſtionem de expilatis theſauris eodem exemplo haberi, quo M. Pomponius prætor triennio ante habuiſſet. Quæ inventa pecunia eſſet, reponi. ſi quo minus inventum foret, expleri: ac piacularia, ſi videretur, ſicut ante pontifices cenſuiſſent, fieri cauſſa expiandæ violationis ejus templi. Prodigia etiam ſub idem tempus pluribus locis nunciata acciderunt. In Lucanis cœlum arſiſſe afferebant. Priverni ſereno per diem totum rubrum ſolem fuiſſe. è Lanuvii templo Soſpitæ Iunonis nocte ſtrepitum ingentem exortum. Iam animalium obſcœni fœtus pluribus locis nunciabantur. in Sabinis incertus infans natus, maſculus an fœmina eſſet. alter ſexdecim jam annorum item ambiguo ſexu inventus. Fruſinone agnus cum ſuillo capite, Sinueſſæ porcus cum capite humano natus: in Lucanis in agro publico equuleus cum quinque pedibus. Fœda omnia & deformia; errantiſque in alienos fœtus naturæ viſa. Ante omnia abominati ſemimares, juſſique in mare extemplò deportari: ſicut proxime C. Claudio, M. Livio conſule deportatus ſimile prodigii fœtus erat. Nihilo minus decemviros adire

libros

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

libros de portento eo juſſerunt. Decemviri ex libris res divinas eaſdem, quæ proxime ſecundum id prodigium factæ eſſent, imperarunt. carmen præterea ab ter novenis virginibus cani per urbem juſſerunt, donumque Iunoni reginæ ferri. Et uti fierent C. Aurelius conſul ex decemvirorum reſponſo curavit. Carmen ſicut patrum memoria Livius, ita tum condidit P. Licinius Tegula. Expiatis omnibus religionibus (nam etiam Locris ſacrilegium pervestigatum à Q. Minutio erat, pecuniaque ex bonis noxiorum in theſauris repoſita) quum conſules in provincias proficiſci vellent; privati frequentes, quibus ex pecunia, quam M. Valerio & M. Claudio conſulibus mutuum dederant, tertia penſio debebatur eo anno, adierunt ſenatum: quia conſules, quum ad novum bellum, quod magna claſſe magniſque exercitibus gerendum eſſet, vix ærarium ſufficeret; negaverant eſſe, unde iis in præſentia ſolveretur. Senatus querentes eos non ſuſtinuit, *Si in Punicum bellum pecunia data, in Macedonicum quoque bellum uti Reſpublica vellet; aliis ex aliis orientibus bellis, quid aliud quam publicam pro beneficio tanquam ob noxam ſuam pecuniam fore?* Quum & privati æquum poſtularent, nec tamē ſolvendo ære alieno Reſpublica eſſet, quod medium inter æquum & utile erat, decreverunt, *Ut, quoniam magna pars eorum agros vulgo venales eſſe diceret, & ſibimet emptis opus eſſe; agri publici, qui intra quinquageſimum lapidem eſſet, copia iis fieret. Conſules agrum æſtimaturos, & in jugera aſſes vectigales, teſtandi cauſſa publicum agrum eſſe, impoſituros. ut ſi quis, quum ſolvere poſſet populus, pecuniam habere, quam agrum*

 mallet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

mallet, reſtitueret agrum populo. Læti eam conditionem privati accepere. Trientius, Tabuliuſque is ager, quia pro tertia parte pecuniæ, datus erat, appellatus. Tum P. Sulpicius, ſecundum vota in Capitolio nuncupata, paludatus cum lictoribus profectus ab urbe, Brunduſium venit, & veteribus militibus voluntariis ex Africano exercitu in regiones deſcriptis, navibuſque ex claſſe conſulis Cornelii lectis; altera die, quam à Brunduſio ſolvit, in Macedoniam trajecit. Ibi ei præſto fuere Athenienſium legati, orantes, ut ſe obſidione eximeret. Miſſus extemplo Athenas eſt C. Claudius Cento cum viginti longis navibus, & militum copiis. neque enim ipſe rex Athenas obſidebat. eo maxime tempore Abydum oppugnabat; jam cum Rhodiis & Attalo navalibus certaminibus, neutro feliciter prœlio, vires expertus. Sed animos ei faciebat præter ferociam inſitam, fœdus ictum cum Antiocho Syriæ rege: diviſæque jam cum eo Ægypti opes; cui morte audita Ptolomæi regis, ambo imminebant. Contraxerant autem cum Philippo bellum Athenienſes haudquaquam digna cauſſa: dum ex vetere fortuna nihil præter animos ſervant. Acarnanes duo juvenes per initiorum dies non initiati, templum Cereris, imprudentes religionis, cum cetera turba ingreſſi ſunt. Facile eos ſermo prodidit, abſurde quædam percunctantes: deductique ad antiſtites templi, quum palam eſſet per errorem ingreſſos; tanquam ob infandum ſcelus interfecti ſunt. Id tam fœde atque hoſtiliter factum gens Acarnanum ad Philippum detulit: impetravitque ab eo, ut datis Macedonum auxiliis, bellum ſe inferre Athe-

Athenienſibus pateretur. Hic exercitus primò terram Atticam ferro ignique depopulatus, cum omnis generis præda in Acarnaniam rediit: & irritatio animorum ea prima fuit. poſtea juſtum bellum decretis civitatis ultro indicendo factum. Attalus enim rex, Rhodiique ſecuti cedentem in Macedoniam Philippum, quum Æginam veniſſent; rex Pyræeum, renovandæ firmandæque cum Athenienſibus ſocietatis cauſſa trajecit. Civitas omnis obviam effuſa cum conjugibus ac liberis, ſacerdotes cum inſignibus ſuis, intrantem urbem, ac Dii prope ipſi exciti ſedibus ſuis, exceperunt. In concionem extemplo populus vocatus, ut rex, quæ vellet, coram ageret: deinde ex dignitate magis viſum, ſcribere eum, de quibus videretur, quam præſentem aut referendis ſuis in civitate beneficiis erubeſcere, aut ſignificationibus acclamationibuſque multitudinis, aſſentatione immodica pudorem onerantis. In literis autem, quæ miſſæ in concionem, recitatæ ſunt, commemoratio erat beneficiorum, primùm in civitatem ſociam: deinde rerum, quas adverſus Philippum geſſiſſet: ad poſtremum adhortatio; Capeſſendum bellum, dum ſe, dum Rhodios, tum quidem dum etiam Romanos haberent. Nequicquam poſtea, ſi tum ceſſaſſent, prætermiſſam occaſionem quæſituros. Rhodii deinde legati auditi ſunt: quorum recens erat beneficium, quod naves longas quatuor Athenienſium captas nuper à Macedonibus, recuperataſque remiſerant. itaque ingenti conſenſu bellum adverſus Philippum decretum. Honores regi primùm Attalo immodici, deinde & Rhodiis habiti: tum primum mentio illata de tribu,

quam Attalida appellarent, ad decem veteres tribus addenda: & Rhodiorum populus corona aurea virtutis ergo donatus, civitaſq; Rhodiis data, quemadmodum Rhodii prius Athenienſibus dederant. Secundum hæc rex Attalus Æginam ad claſſem ſe recepit. Rhodii Ceam ab Ægina, inde per inſulas Rhodum navigarunt: omnibus, præter Andrum, Parumque, & Cythnum, quæ præſidiis Macedonum tenebantur, in ſocietatem acceptis. Attalum Æginæ miſſi in Ætoliam nuncii, exſpectatique inde legati aliquamdiu nihil agentem tenuere: & neque illos excire ad arma potuit, gaudentes utcumque compoſita cum Philippo pace. & ipſe, Rhodiique, ſi inſtitiſſent tūc Philippo, egregium liberatæ per ſe Græciæ titulum habere potuiſſent. patiendo rurſus eum in Helleſpontum trajicere, occupantemque Græciæ opportuna loca vires colligere, bellum aluere; gloriamque ejus geſti perfectique, Romanis conceſſerunt. Philippus magis regio animo eſt uſus: qui quum Attalum Rhodioſque hoſtes non ſuſtinuiſſet, ne Romano quidem, quod imminebat, bello territus, Philocle quodam ex præfectis ſuis cum duobus millibus peditum, equitibus ducentis ad populandos Athenienſium agros miſſo, claſſe tradita Heraclidi, ut Maroneam peteret; ipſe terra eodem cum expeditis duobus millibus peditum, equitibus ducentis pergit. Et Maroneam quidem primo impetu expugnavit: Ænum inde cum magno labore, poſtremò per proditionem Ganymedis præfecti Ptolomæi cepit. deinceps alia caſtella, Cypſela, & Doriſcon, & Serrheum, occupat. inde progreſſus ad Cherſoneſum, Elæunta &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

[P]roconneſum, tradentibus ipſis, recipit. [C]allipolis quoq; & Madytos dedita, & caſtella [qu]ædam ignobilia. Abydeni ne legatis quidem [a]dmiſſis, regi portas clauſerunt. ea oppugnatio [di]u Philippum tenuit: eripique ex obſidione, [ſ]i ceſſatum ab Attalo & Rhodiis foret, potue[ru]nt. Attalus trecentos tantum milites in præ[ſi]dium, Rhodii quadriremem unam ex claſſe, [c]um ad Tenedum ſtaret, miſerunt. eodem [p]oſtea quum jam vix ſuſtinerent obſidionem, [e]t ipſe Attalus quum trajeciſſet, ſpem tantum [a]uxilii ex propinquo oſtendit; neque terra ne[q]ue mari adjutis ſociis. Abydeni primò tor[m]entis per muros diſpoſitis, non terra modo [a]deuntes aditu arcebant: ſed navium quoque [ſt]ationē infeſtam hoſti faciebant. poſtea quum [e]t muri pars ſtrata ruinis, & ad interiorem ra[p]tim oppoſitum murum cuniculis jam perven[t]um eſſet; legatos ad regem de conditionibus [t]radendæ urbis miſerunt. Paciſcebantur autē, [u]t Rhodiam quadriremem, cum ſociis navali[b]us, Attalique præſidium emitti liceret: atque [i]pſis urbe excedere, cum ſingulis veſtimentis. Quibus quum Philippus nihil pacati, niſi om[n]ia permittentibus, reſpondiſſet; adeò renun[t]iata hæc legatio ab indignatione ſimul ac de[ſ]peratione iram accendit, ut ad Saguntinam [r]abiem verſi, matronas omnes in templo Dia[n]æ, pueros ingenuos, virgineſque, infantes [e]tiam cum ſuis nutricibus, in gymnaſium in[c]ludi juberent: aurum & argentum in forum [d]eferri, veſtem precioſam in naves Rhodiam Cyzicenamque, quæ in portu erant, conjici: ſacerdotes victimaſque adduci, & altaria in me[d]io poni. ibi delecti primum, qui ubi cæſam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

aciem ſuorum pro diruto muro pugnantem vidiſſent, extemplo conjuges liberoſque interficerent: aurum, argentum, veſtemque, quæ in navibus eſſet, in mare dejicerent: tectis publicis, privatiſque, quamplurimis locis poſſent, ignes ſubjicerent: & ſe facinus perpetraturos, præeuntibus execrabile carmen ſacerdotibus, jurejurando adacti: tum militaris ætas jurare, neminem vivum, niſi victorem, acie exceſſurum. Hi memores Deorum adeò pertinaciter pugnaverũt, ut quum nox prœlium diremptura eſſet, rex prior, territus rabie eorum, pugna abſtiterit. Principes, quibus atrocior pars facinoris delegata erat; quum paucos & confectos vulneribus ac laſſitudine ſupereſſe prœlio cernerent; luce prima ſacerdotes cum infulis ad urbem dedendam Philippo mittunt. Ante deditionem ex iis legatis Romanis, qui Alexandriam miſſi erant, M. Æmilius duorum conſenſu minimus natu, audita obſidione Abydenorum, ad Philippum venit. qui queſtus Attalo Rhodiiſq; arma illata, & quod tum maxime Abydum oppugnaret; quum rex, ab Attalo & Rhodiis ultro ſe bello laceſſitum diceret; *Num Abydeni quoque*, inquit, *ultro tibi intulerunt arma?* Inſueto vera audire, ferocior oratio viſa eſt, quam quæ habenda apud regẽ eſſet. *Ætas*, inquit, *& forma, & ſuper omnia Romanum nomen te ferociorem facit. Ego autem primum velim vos fœderum memores ſervare mecum pacem. Si bello laceſſeritis, mihi quoque in animo eſt facere, ut regnum Macedonum, nomenque, haud minus quam Romanum, nobile bello ſentiatis.* Ita dimiſſo legato, Philippus auro argentoque, quæ coacervata erant, accepto; hominum prædam omnem amiſit.

miſit. tanta enim rabies multitudinem invaſit, ut repente proditos rati, qui pugnantes mortem occubuiſſent, perjuriumque aliis alii exprobrantes, & ſacerdotib⁹ maxime, qui quos ad mortem devoviſſent, eorum deditionem vivorum hoſti feciſſent, repente omnes ad cædem conjugum liberorumque diſcurrerent, seque ipſi per omnes vias lethi interficerent. Obſtupefactus eo furore rex, ſuppreſſit impetum militum: &, triduum ſe ad moriendum Abydenis dare, dixit. Quo ſpatio plura facinora in ſe victi ediderunt, quam infeſti edidiſſent victores: nec niſi quem vincula, aut alia neceſſitas mori prohibuit, quiſquam vivus in poteſtatem venit. Philippus, impoſito Abydi præſidio, in regnũ rediit. Quum velut Sagunti excidium Annibali, ſic Philippo Abydenorum clades ad Romanum bellum animos feciſſet, nuncii occurrerunt, conſulem jam in Epiro eſſe, & Apolloniam terreſtres copias, navales Corcyram in hiberna deduxiſſe. Inter hæc legatis, qui in Africam miſſi erant de Amilcare Gallici exercitus duce, reſponſum à Carthaginienſibus eſt, nihil ultra ſe facere poſſe, quam ut exilio eum mulctarent, bonaque ejus publicarent. Perfugas & fugitivos, quos inquirendo veſtigare potuerint, reddidiſſe: & de ea re miſſuros legatos Romam, qui ſenatui ſatisfacerent. Ducenta millia modiûm tritici Romam, ducenta ad exercitum in Macedoniam miſerunt. Inde in Numidiam ad reges profecti legati. dona data Maſaniſſæ, mandataq; edita. Equites mille Numidæ (quum duo millia daret) accepti. ipſe in naves imponendos curavit: & cum ducentis millibus modiûm tritici, ducentis hordei, in Macedoniam
 miſit.

miſit. Tertia legatio ad Verminam erat. Is ad primos fines regni legatis obviam progreſſus, ut ſcriberent ipſi quas vellent pacis conditiones permiſit. Omnem pacem bonam juſtamq; fore ſibi cum populo Romano. Datæ leges pacis, juſſuſque ad eam confirmandam, mittere legatos Romam. Per idem tempus L. Cornelius Lentulus procõſul ex Hiſpania rediit. qui quum in ſenatu res ab ſe per multos annos fortiter feliciterque geſtas expoſuiſſet, poſtulaſſetque ut triumphanti ſibi invehi liceret in urbem; res triumpho dignas eſſe cenſebat ſenatus: ſed exemplum à majoribus non accepiſſe: ut qui neque dictator, neque conſul, neque prætor res geſſiſſet, triumpharet. Proconſulem illum Hiſpaniam provinciam, non conſulem, aut prætorem, obtinuiſſe. Decurrebatur tamen eò, ut ovans urbem iniret; intercedente T. Sempronio Longo tribuno plebis, qui nihilo magis id more majorum, aut ullo exemplo, futurum diceret. Poſtremò victus conſenſu Patrum tribunus ceſſit: & ex Senatusconſulto L. Lentulus ovans urbem eſt ingreſſus. Argenti tulit ex præda quadraginta quatuor millia pondo: auri duo millia quadringenta, L. militibus ex præda centum viginti aſſes diviſit. Iam exercitus conſularis ab Aretio Ariminum traductus erat, & quinque millia ſociûm Latini nominis ex Gallia in Etruriam tranſierant. itaq; L. Furius magnis itineribus ab Arimino adverſus Gallos Cremonam tũ obſidentes profectus, caſtra mille quingentorum paſſuum intervallo ab hoſte poſuit. Occaſio egregie rei gerendæ fuit, ſi protinus de via ad caſtra oppugnãda duxiſſet. Palati paſſim vagabantur per agros, nullo ſatis firmo relicto

præ-

præſidio. laſſitudini militum timuit, quod raptim ductū agmen erat. Galli clamore ſuorum ex agris revocati, omiſſa præda, quæ in manibus erat, caſtra repetivere, & poſtero die in aciem progreſſi. nec Romanus morā pugnandi fecit. ſed vix ſpatium inſtruendi fuit: eo curſu hoſtes in prœlium venerunt. Dextra ala (in alas diviſum ſocialem exercitum habebat) in prima acie locata eſt: in ſubſidiis duæ Romanæ legiones. M. Furius dextræ alæ, legionibus M. Cæcilius, equitibus L. Valerius Flaccus (legati omnes erant) præpoſiti. Prætor ſecū duos legatos, Cn. Lætorium, & P. Titinium habebat; cum quibus circumſpicere, & obire ad omnes hoſtium ſubitos conatus poſſet. Primò Galli omni multitudine in unum locum adnixi, obruere atque obterere ſeſe dextram alam, quæ prima erat, ſperarunt poſſe. ubi id parum procedebat, circumvenire à cornibus, & amplecti hoſtium aciem (quod multitudini adverſus paucos facile videbatur) conati ſunt. Id ubi vidit prætor, ut & ipſe dilataret aciem, duas legiones ex ſubſidiis dextra lævaque alæ, quæ in prima acie pugnabat, circumdat, ædemq; Deo Iovi vovit, ſi eo die hoſtes fudiſſet. L. Valerio imperat, ut altera parte duarum legionū equites, altera ſociorum equitatū in cornu hoſtium emittat, nec circumvenire eos aciem patiatur. ſimul & ipſe, ut extenuatam mediam diductis cornibus aciem Gallorum vidit, ſigna inferre confertos milites, & perrumpere ordines jubet. Et cornua ab equitibus, & medii à pedite pulſi. ac repente, quum omni parte cæde ingenti ſternerentur, Galli terga vertunt, fugaque effuſa repetunt caſtra. fugientes perſecutus eques,

mox & legiones inſecutæ in caſtra impetum fecerunt. Minus ſex millia hominum inde effugerunt. cæſa & capta ſupra quinque & triginta millia cum ſignis militaribus, octoginta carpentis Gallicis, multa præda oneratis plus ducentis. Amilcar dux Pœnus eo prœlio cecidit, & tres imperatores nobiles Gallorum. Placentini captivi ad duo millia liberorum capitum redditi colonis. Magna victoria lætaque Romæ fuit. literis allatis, ſupplicatio in triduum decreta eſt. Romanorum ſociorumque ad duo millia eo prœlio ceciderunt: plurimi dextræ alæ, in quam primo impetu vis ingens hoſtium illata eſt. Quamquam à prætore prope debellatum erat, conſul quoq; C. Aurelius perfectis, quæ Romæ agenda fuerant, profectus in Galliam, victorem exercitũ à prætore accepit. Conſul alter, quum autumno ferme exacto in provinciam veniſſet, circa Apolloniam hibernabat. ab claſſe, quæ Corcyræ ſubducta erat, C. Claudius, triremesque Romanæ (ſicut ante dictum eſt) Athenas miſſæ, quum Piræeum perveniſſent, deſpondentibus jam animos ſociis, ſpem ingentem attulerant. nam & terreſtres ab Corintho, quæ per Megaram incurſiones in agros fieri ſolitæ erant, non fiebant, & prædonum à Chalcide naves, quę non mare ſolum infeſtum, ſed etiam omnes maritimos agros Athenienſibus fecerant, non modo Sunium ſuperare, ſed nec extra fretum Euripi committere aperto mari ſe audebant. Supervenerunt his tres Rhodiæ quadriremes, & erant Atticæ tres apertæ naves ad tuendos maritimos agros comparatæ. Hac claſſe ſi urbs agriq; Athenienſium defenderentur, ſatis in præſentia exiſtimanti Claudio eſſe, majo-

majoris etiam rei fortuna oblata eſt. Exules ab Chalcide regiorum injuriis pulſi, attulerunt, Occupari Chalcidem ſine certamine ullo poſſe. Jam & Macedonas, quia nullus in propinquo ſit hoſtium metus, vagari paſſim, & oppidanos præſidio Macedonum fretos, cuſtodiam urbis negligere. His auctoribus profectus, quamquam Sunium ita mature pervenerat, ut inde provehi ad primas anguſtias Eubœæ poſſet, ne ſuperato promontorio conſpiceretur, claſſem in ſtatione uſque ad noctem tenuit. Primis tenebris movit: & tranquillo profectus Chalcidem, paulo ante lucem, qua infrequentiſſima urbis ſunt, paucis militibus turrim proximam, murumque circa ſcalis cepit: alibi ſopitis cuſtodibus, alibi nullo cuſtodiente, progreſſi inde ad frequentia ædificiis loca, cuſtodibus interfectis, refractaque porta, ceteram multitudinem armatorum acceperunt. Inde in totam urbem diſcurſum eſt: aucto etiam tumultu, quod circa forum ignis tectis injectus erat. Conflagrarunt & horrea regia, & armamentarium cum ingenti apparatu machinarum, tormentorumque. cædes inde paſſim fugientium pariter ac repugnantium fieri cœpta eſt. nec ullo jam, qui militaris ætatis eſſet, non aut cæſo, aut fugato. Sopatro etiam Acarnane præfecto præſidii interfecto, præda omnis primo in forum collata, deinde in naves impoſita. carcer etiam ab Rhodiis refractus: emiſſique captivi, quos Philippus tamquam in tutiſſimam cuſtodiam condiderat. Statuis inde regis dejectis truncatiſque, ſigno receptui dato, conſcenderunt naves: & Piræeum, unde profecti erant, redierunt. Quod ſi tantum militum Romano-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

manorum fuiſſet, ut & Chalcis teneri, & non deſeri præſidium Athenarũ potuiſſet; magna res principio ſtatim belli, Chalcis & Euripus adempta regi forent. nam ut terra Thermopylarum anguſtiæ Græciam, ita mari fretum Euripi claudit. Demetriade tum Philippus erat. quo quum eſſet nunciata clades ſociæ urbis, quamquam ſerum auxilium perditis erat, tamen quæ proxima auxilio eſt, ultionem petens, cum expeditis quinque millibus peditum, & trecentis equitibus extemplo profectus, curſu prope Chalcidem contendit; haudquaquam dubius opprimi Romanos poſſe. à qua deſtitutus ſpe, nec quicquam aliud, quam ad deforme ſpectaculum ſemirutæ ac fumantis ſociæ urbis, quum veniſſet, paucis vix qui ſepelirent bello abſumptos relictis, æque raptim ac venerat, tranſgreſſus ponte Euripum, per Bœotiam Athenas ducit; pari incœpto haud diſparem eventum ratus reſponſurum. & reſpondiſſet, ni ſpeculator (hemerodromos vocant Græci, ingens die uno curſu emetientes ſpatium) contemplatus regium agmen è ſpecula quadam, prægreſſus nocte media Athenas perveniſſet. Idem ibi ſomnus, eademque negligentia erat, quæ Chalcidem dies ante paucos prodiderat. Excitati nuncio trepido & prætor Athenienſium, & Dioxippus præfectus cohortis mercede militantium auxiliorum, convocatis in forum militibus, tuba ſignum ex arce dari jubent, ut hoſtes adeſſe omnes ſcirent. ita undiq; ad portas, ad muros diſcurrunt. Paucas poſt horas Philippus, aliquanto tamen ante lucem appropinquans urbi, conſpectis luminibus crebris, & fremitu hominum trepidantium (ut in tali tumultu)

multu) exaudito, ſuſtinuit ſigna: & conſidere ac conquieſcere agmen juſſit; vi aperta propalam uſurus, quando parum dolus profuerat. Ad Dipylon acceſſit. porta ea, velut in ore urbis poſita, major aliquanto patentiorque, quam cæteræ, eſt: & intra eam extraque latæ ſunt viæ, ut & oppidani dirigere aciem à foro ad portam poſſent: & extra limes mille ferme paſſus in Academiæ gymnaſium ferens, pediti equitique hoſtium liberum ſpacium præberet. Eo limite Athenienſes cum Attali præſidio, & cohorte Dioxippi, acie intra portam inſtructa ſigna extulerunt. Quod ubi Philippus vidit, habere ſe hoſtes in poteſtate ratus, & diu optata cæde (neque enim ulli Græcarum civitatum infeſtior erat) expleturum, cohortatus milites, ut, ſe intuentes, pugnarent, ſcirentque ibi ſigna, ibi aciem eſſe debere, ubi rex eſſet; concitat in hoſtes equum, non ira tantum, ſed etiam gloria elatus: quod ingenti turba completis etiam ad ſpectaculum muris, conſpici ſe pugnantem egregium ducebat. Aliquantum ante aciem cum equitibus paucis evectus in medios hoſtes, ingentem quum ſuis ardorem, tum pavorem hoſtibus injecit. plurimos manu ſua cominus eminuſque vulneratos compulſoſque in portam, conſecutus & ipſe, quum majorem in anguſtiis trepidantium edidiſſet cædem, in temerario incœpto tutum tamen receptum habuit: quia qui in turribus portæ erant, ſuſtinebant tela, ne in permiſtos hoſtibus ſuos conjicerent. Intra muros deinde tenentibus milites Athenienſibus, Philippus ſigno receptui dato, caſtra ad Cynoſarges (templum Herculis, gymnaſiumque & lucus erat circumjectus) poſuit. ſed & Cyno-

& Cynoſarges, & Lyceum, & quicquid ſancti amœnive circa urbem erat, incenſum eſt, dirutaque non tecta ſolum, ſed etiam ſepulchra: nec divini humanive juris quicquam præ impotenti ira eſt ſervatum. Poſtero die quum primo clauſæ fuiſſent portæ, deinde ſubito apertæ, quia præſidium Attali ab Ægina, Romanique ab Piræeo, intraverant urbem, caſtra ab urbe retulit rex tria fermè millia paſſuum. inde Eleuſinem profectus, ſpe improviſo templi caſtellique, quod & imminet & circumdatum eſt templo, capiendi; quum haudquaquam neglectas cuſtodias animadvertiſſet, & claſſem à Piræeo ſubſidio venire; omiſſo incœpto, Megaram, ac protinus Corinthum ducit. & quum Argis Achæorum concilium eſſe audiſſet, inopinantibus Achæis, concioni ipſi ſupervenit. Conſultabant de bello adverſus Nabin tyrannum Lacedæmoniorum: qui tranſlato imperio à Philopœmene ad Cycliadem, nequaquam parem illi ducem, dilapſa cernens Achæorum auxilia, redintegraverat bellum, agroſque finitimorum vaſtabat; & jam urbibus quoque erat terribilis. Adverſus hunc hoſtem, quum, quantum ex quaque civitatum militum conſcriberetur, conſultarent; Philippus dempturũ ſe eis curam, quod ad Nabin & Lacedæmonios attineret, pollicitus: nec tantum agros ſociorum populationibus prohibiturum, ſed terrorem omnem belli in ipſam Laconicam, ducto eo extemplo exercitu, tranſlaturum. Hæc oratio quum ingenti hominum aſſenſu acciperetur: *Ita tamen æquum eſt*, inquit, *me veſtra meis armis tutari, ne mea interim nudentur præſidiis. Itaque ſi vobis videtur, tantum parate militum,*

quantum

antum ad Oreum, & Chalcidem, & Corinthum enda ſatis ſint: ut meis ab tergo tutis, ſecurus llum Nabidi inferam & Lacedæmoniis. Non fe-llit Achæos, quo ſpectaſſet tam benigna pol-citatio, auxiliumque oblatum adverſus La-dæmonios: id quæri, ut obſidem Achęorum ventutem educeret ex Peloponneſo, ad illi-ndam Romano bello gentem. & id quidem arguere Cycliades prætor Achæorum nihil tinere ratus, id modo quum dixiſſet, non li-re legibus Achæorum de aliis rebus referre, iam propter quas convocati eſſent, decreto exercitu parando adverſus Nabin facto, con-lium fortiter ac libere habitum dimiſit; inter ſſentatores regios ante eam diem habitus. hilippus magna ſpe depulſus, voluntariis pau-is militibus conſcriptis, Corinthum, atque in tticam terram rediit. Per eos ipſos dies, qui-us Philippus in Achaia fuit, Philocles præfe-tus regius ex Eubœa profectus cum duobus nillibus Thracum Macedonumque ad depo-ulandos Athenienſium fines, è regione Eleu-inis ſaltum Cithæronis tranſcendit. inde di-nidia parte militum ad prędandum paſſim per gros dimiſſa, cum parte ipſe occultus loco ad nſidias opportuno conſedit, ut ſi ex caſtello b Eleuſine in prædantes ſuos impetus fieret, epente hoſtes effuſos ex improviſo adorire-ur. Non fefellêre inſidiæ. itaque revocatis, qui liſcurrerant ad prædandum, militibus, inſtru-tiſque ad oppugnandum caſtellum Eleuſinem profectus, cum multis inde vulneribus receſ-ſit, Philippoq; ſe veniente ex Achaja conjunxit. Tentata & ab ipſo rege oppugnatio ejus ca-ſtelli eſt. ſed naves Romanæ Piræeo venientes, intro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

intromiſſumque præſidium, abſiſtere incœpto coegerunt. Diviſo deinde exercitu rex cum parte Philoclem Athenas mittit, cum parte ipſe Piræeum pergit: ut dum Philocles ſubeundo muros, & comminanda oppugnatione contineret urbe Athenienſes, ipſi Piræeum levi cum præſidio relictum expugnandi facultas eſſet. Ceterum nihilo ei Piræei, quam Eleuſinis facilior, iiſdem ferè defendentibus, oppugnatio fuit. A Piræeo Athenas repente duxit. inde eruptione ſubita peditum equitumque inter anguſtias ſemiruti muri, qui brachiis duobus Piræeum Athenis jungit, repulſus; omiſſa oppugnatione urbis, diviſo cum Philocle rurſus exercitu, ad vaſtandos agros profectus; quum priorem populationem ſepulchris circa urbem diruendis exercuiſſet; ne quid inviolatum relinqueret, templa Deûm, quæ pagatim ſacrata habebant, dirui atque incendi juſſit. Exornata eo genere operum eximiè terra Attica, & copia domeſtici marmoris, & ingeniis artificum, præbuit huic furori materiam. neque enim diruere modo ipſa templa ac ſimulacra evertere ſatis habuit: ſed lapides quoque, ne integri cumularent ruinas, frangi juſſit. & poſteaquam non tam ira ſatiata, quam iræ exercendæ materia hæc deerat, agro hoſtium in Bœotiam exceſſit, nec aliud quicquam dignum memoria in Græcia egit. Conſul Sulpicius eo tempore inter Apolloniam ac Dyrrachium ad Apſum flumen habebat caſtra: quo accerſitum T. Apuſtium legatum, cum parte copiarum ad depopulandos hoſtium fines mittit. Apuſtius extrema Macedoniæ populatus Corrhago, & Gerrhunio, & Orgeſſo, caſtellis primo impetu captis,

ætis, ad Antipatriam, in faucibus anguſtis ſi-
ta urbem venit: ac primo evocatos principes
colloquium, ut fidei Romanorum ſe com-
tterent, perlicere eſt conatus: deinde, ubi
gnitudine ac mœnibus ſituque urbis freti,
a aſpernabantur; vi atque armis adortus,
pugnavit, puberibuſq; interfectis præda omni
litibus conceſſa, diruit muros, atque urbem
endit. Hic metus Codrionem, ſatis validum
munitum oppidum, ſine certamine ut dede-
ur Romanis, effecit. Præſidio ibi relicto, Ilion
omen propter alteram in Aſia urbem quam
pidum, notius) vi capitur. Revertentem le-
tum ad conſulem cum ſatis magna præda,
henagoras quidã regius præfectus in tranſi-
fluminis à noviſſimo agmine adortus, po-
emos turbavit. ad quorum clamorem, &
pidationem quum revectus equo propere
gatus ſigna convertiſſet, conjectiſque in me-
um ſarcinis aciem direxiſſet; non tulere im-
tum Romanorum militum regii. multi ex
occiſi, plures capti. Legatus incolumi exer-
tu reducto ad conſulem, remittitur inde ex-
mplo ad claſſem. Hæc ſatis felici expeditione
llo commiſſo, reguli ac principes accolæ Ma-
donum in caſtra Romana veniunt, Pleura-
is Scerdileti filius, & Aminander Athamanum
ex, & ex Dardanis Bato, Longari filius. Bel-
um ſuo nomine Longarus cum Demetrio Phi-
ppi patre geſſerat. pollicentibus auxilia, re-
pondit conſul, Dardanorum & Pleurati ope-
a, quum exercitum in Macedoniam induce-
et, ſe uſurum. Aminandro Ætolos concitan-
los ad bellum attribuit. Attali legatis (nam
i quoque per id tempus venerant) mandat, ut

Æginæ

Æginæ rex, ubi hibernabat, claſſem Romanam operiretur. qua adjuncta, bello maritimo, ſicut ante, Philippum urgeret. Ad Rhodios quoque miſſi legati, ut capeſſerent partem belli. Nec Philippus ſegnius (jam enim in Macedoniam pervenerat) apparabat bellum. Filium Perſea, puerum admodum, datis ex amicorum numero, qui ætatem ejus regerent, cum parte copiarum ad obſidendas anguſtias, quæ ad Pelagoniam ſunt, mittit. Sciathum, & Peparethum, haud ignobiles urbes, ne claſſi hoſtium prædæ ac præmio eſſent, diruit. Ad Ætolos mittit legatos, ne gens inquieta adventu Romanorum fidem mutaret. Concilium Ætolorum ſtatuta die, quod Panætolium vocant, futurum erat. Huic ut occurrerent, & legati regis iter accelerarunt, & ab conſule miſſus L. Furius Purpurio legatus venit. Athenienſium quoque legati ad id concilium occurrerunt. Primi Macedones, cum quibus recentiſſimum fœdus erat, auditi ſunt. qui, *nulla nova re, nihil ſe novi habere, quod afferrent,* dixerunt: *quibus enim de cauſis, experta inutili ſocietate Romana, pacem cum Philippo feciſſent, compoſitam ſemel ſervare eos debere. An imitari,* inquit unus ex legatis, *Romanorum licentiam, an levitatem dicam, mavultis? qui quum legatis veſtris Romæ reſponderi ita juſſiſſent, Quid ad nos venitis Ætoli, ſine quorum auctoritate pacem cum Philippo feciſtis? Iidem nunc, ut bellum ſecum adverſus Philippum geratis, poſtulant. & antea propter vos, & pro vobis arma ſumpta adverſus eum ſimulabant: nunc vos in pace eſſe cum Philippo prohibent. Meſſanæ ut auxilio eſſent, primo in Siciliam conſcenderunt: iterum, ut Syracuſas oppreſſas ab Carthaginienſibus in libertatem*

m eximerent. Et Meſſanam & Syracuſas, &
m Siciliam ipſi habent, vectigalemque provin-
n ſecuribus & faſcibus ſubjecerunt. Scilicet,
t vos Naupacti legibus veſtris per magiſtratus
obis creatos concilium habetis, ſocium hoſtemque
re, quem velitis, lecturi, pacem ac bellum arbi-
habituri veſtro; ſic Siculorum civitatibus, Sy-
uſas, aut Meſſanam, aut Lilybæum indicitur
cilium. Prætor Romanus conventus agit: eo im-
io evocati conveniunt: excelſo in ſuggeſtu ſu-
ba jura reddentem, ſtipatum lictoribus vident:
rgæ tergo, ſecures cervicibus imminent: & quot-
nis alium atque alium dominum ſortiuntur. Nec
mirari debent, aut poſſunt: quum Italiæ urbes,
egium, Tarentum, Capuam, ne finitimas nomi-
m, quarum ruinis crevit urbs Roma, ejuſdem
bjectas videant imperio. Capua quidem ſepul-
rum ac monumentum Campani populi, elato &
torri ejecto ipſo populo, ſupereſt; urbs trunca, ſine
natu, ſine plebe, ſine magiſtratibus, prodigium;
licta crudelius habitanda, quam ſi deleta foret.
uror eſt, ſi alienigenæ homines plus lingua & mo-
ibus & legibus, quam maris terrarumque ſpatio
iſcreti, hæc tenuerint, ſperare quicquam eodem
atu manſurum, Philippi regnum officere aliquid
idetur libertati veſtræ: qui, quum merito veſtro,
obis infeſtus eſſet, & nihil à vobis ultra quam pa-
em petiit, fidemque; hodie pacis pacta deſiderat?
Aſſuefacite iis terris legiones externas, & jugum
accipite. ſero ac nequicquam, quum dominum Ro-
manum habebitis, ſocium Philippum quæretis. Æ-
tolos, Acarnanas, Macedonas, ejuſdem linguæ
homines, leves ad tempus ortæ cauſſæ disjungunt
conjunguntque: cum alienis, cum barbaris æternum
omnibus Græcis bellum eſt, eritque. natura enim,
quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

quæ perpetua eſt, non mutabilibus in diem cauſſis, hoſtes ſunt. Sed unde cœpit oratio mea, ibi deſinet. Hoc eodem loco iidem homines de ejuſdem Philippi pace triennio ante decreviſtis, iiſdem improbantibus eam pacem Romanis, qui nunc pactam & compoſitam turbare volunt. in qua conſultatione nihil fortuna mutavit: cur vos mutetis, non video. Secundum Macedonas, ipſis Romanis ita concedentibus jubentibuſque, Athenienſes, qui fœda paſſi, juſtius in crudelitatem ſævitiamque regis invehi poterant, introducti ſunt. Deploraverunt vaſtationem populationemque miſerabilem agrorum. *Neque id ſe queri, quod hoſtilia ab hoſte paſſi forent (eſſe enim quædam belli jura: quæ ut facere, ita pati ſit fas) ſata exuri, dirui tecta, prædas hominum pecorumque agi; miſera magis, quam indigna patienti eſſe. Verum enimvero id ſe queri, quod is, qui Romanos alienigenas & barbaros vocet, adeo omnia ſimul divina humanaque jura polluerit, ut priore populatione cum infernis Diis, ſecunda cum ſuperis bellum nefarium gesserit: omnia ſepulchra monumentaque diruta eſſe in finibus, omnium nudatos manes, nullius oſſa terra tegi: delubra ſibi fuiſſe, quæ quondam pagatim habitantes in parvis illis caſtellis viciſque conſecrata, ne in unam urbem quidem contributi majores ſui deſerta reliquerint. circa ea omnia templa Philippum infeſtos circumtuliſſe ignes: ſemiuſta & truncata ſimulacra Deûm inter proſtratos jacere poſtes templorum. Qualem terram Atticam fecerit, exornatam quondam, opulentamque; talem eum, ſi liceat, Ætoliam, Græciamque omnem facturum. Vrbis quoque ſuæ ſimilem deformitatem futuram fuiſſe, niſi Romani veniſſent. eodem enim ſcelere urbem colentem hos Deos, præſidemque*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

demque arcis Minervam, petitam: eodem Eleuſine Cereris templum, eodem Piræei Iovem Minervamque; ſed ab eorum non templis modo, ſed etiam mœnibus vi atque armis repulſum, in ea delubra, quæ ſola religione tuta fuerint, ſæviſſe. Itaque ſe orare atque obſecrare Ætolos, ut miſerti Athenienſium, ducibus Diis immortalibus, deinde Romanis, qui ſecundum Deos plurimum poßint, bellum ſuſciperent. Tum Romanus legatus: *Totam orationis meæ formam, Macedones primum, deinde Athenienſes mutarunt. Nam & Macedones, quum ad conquerendas Philippi injurias in tot ſocias nobis urbes veniſſem, ultro accuſando Romanos, defenſionem ut accuſatione potiorem haberem, effecerunt: & Athenienſes in Deos ſuperos inferoſque nefanda atque inhumana ſcelera ejus referendo, quid mihi aut cuiquam reliquerunt, quod objicere ultra poſſim? Eadem Chios, Abydenos, Æneos, Maronitas, Thaſios, Parios, Samios, Lariſſenſes, Meſſenios; hinc ex Achaia exiſtimate queri graviora etiam acerbioraque eos, quibus nocendi majorem facultatem habuit. Nam quod ad ea attinet, quæ nobis objecit; niſi gloria digna ſunt, fateor ea defendi non poſſe. Rhegium, & Capuam, & Syracuſas nobis objecit. Rhegium, Pyrrhi bello, legio à nobis, Rheginis ipſis ut mitteremus orantibus, in præſidium miſſa, urbem ad quam defendendam miſſa erat, per ſcelus poſſedit. Comprobavimus ergo id facinus, an bello perſecuti ſceleratam legionem, in poteſtatem noſtram redactam, tergo & cervicibus pœnas ſociis pendere quum coegiſſemus, urbem, agros, ſuaque omnia cum libertate, legibuſq; Rheginis reddidimus? Syracuſanis oppreßis ab externis tyrannis, quo indignius eſſet, quum tuliſſemus opem. & fatigati prope per triennium terra mariq;*

urbe

urbe munitiſſima oppugnanda eſſemus; quum jam ipſi Syracuſani ſervire tyrannis, quam capi à nobis mallent; captam iiſdem armis, & liberatam urbem reddidimus. Neque infitias imus, Siciliam provinciam noſtram eſſe, & civitates, quæ in parte Carthaginienſium fuerunt, & uno animo cum illis adverſus nos bellum geſſerunt, ſtipendiarias nobis ac vectigales eſſe. quin contra, hoc & vos & omnes gentes ſcire volumus, pro merito cuique erga nos fortunam eſſe. An Campanorum pœnæ, de qua neq; ipſi quidem queri poſſunt, nos pœniteat? Hi homines quum pro iis bellum adverſus Samnites per annos prope ſeptuaginta, cum magnis noſtris cladibus geſſiſſemus; ipſos fœdere primum, deinde connubio atque inde cognationibus, poſtremo civitate nobis conjunxiſſemus; tempore noſtro adverſo primi omnium Italiæ populorum, præſidio noſtro fœde interfecto, ad Annibalem defecerunt: deinde indignati ſe obſideri à nobis, Annibalem ad oppugnandam Romam miſerunt. Horum ſi neque urbs ipſa, neque homo quiſquam ſupereſſet, quis durius quam pro merito ipſorum ſtatutum indignari poſſet? Plures ſibimet ipſi conſcientia ſcelerum mortem conſciverunt, quam à nobis ſupplicio affecti ſint. Ceteris ita oppidum, ita agros ademimus, ut agrum locumque ad habitandum daremus; urbem innoxiam ſtare incolumem pateremur, ut qui hodie videat eam, nullum oppugnatæ captæve ibi veſtigium inveniat. Sed quid ego Capuam dico? quum Carthagini victæ pacem ac libertatem dederimus? Magis illud eſt periculum, ne nimis facile victis ignoſcendo, plures ob idipſum ad experiendam adverſus nos fortunam belli incitemus. Hæc pro nobis dicta ſint, hæc adverſus Philippum: cujus domeſtica parricidia, & cognatorum amicorumque cædes, & libi-

- libidinem inhumaniorem prope quam crudelita-
m, vos, quo propiores Macedoniæ eſtis, melius
oſtis. Quod ad vos attinet Ætoli; nos pro vobis
ellum ſuſcepimus adverſus Philippum. vos ſine
obis cum eo pacem feciſtis. Et forſitan dicatis;
ello Punico occupatis nobis, coactos metu vos, le-
es pacis ab eo, qui tum plus poterat, accepiſſe: &
os, quum alia majora urgerent, depoſitum à vobis
ellum & ipſi omiſimus. Nunc & nos Deûm be-
ignitate Punico perfecto bello, totis viribus noſtris
n Macedoniam incubuimus: & vobis reſtituendi
vos in amicitiam ſocietatemque noſtram fortuna
blata eſt. niſi perire cum Philippo, quam vincere
um Romanis mavultis. Hæc dicta ab Romano
uum eſſent, inclinatis omnium animis ad
Romanos, Damocritus prætor Ætolorum, pe-
cunia, ut fama eſt, ab rege accepta, nihil aut
huic aut illi parti aſſenſus, *Rem magni diſcri-*
minis: conſiliis nullam eſſe tam inimicam, quam
celeritatem, dixit. *Celerem enim pœnitentiam, ſed*
eandem ſeram atque inutilem ſequi; quum præci-
pitata raptim conſilia neque revocari, neque in in-
tegrum reſtitui poſſint. Deliberationis autem ejus,
cujus ipſe maturitatem exſpectandam putaret, tem-
pus ita jam nunc ſtatui poſſe. quum legibus cau-
tum eſſet, ne de pace bellove, niſi in Panætolico &
Pylaico concilio ageretur, decernerent extemplo,
ut prætor ſine fraude, quum de bello aut de pace
agere velit, advocet concilium: & quod tum refe-
ratur decernaturque, ut perinde jus ratumque ſit,
ac ſi in Panætolico, aut Pylaico concilio actum eſſet.
Dimiſſis ita ſuſpenſa re legatis, egregie conſul-
tum genti ajebat. nam utrius partis melior for-
tuna belli eſſet, ad ejus ſocietatem inclinatu-
ros. Hæc in concilio Ætolorum acta. Philippus
impi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

impigre terra marique parabat bellum: navales copias Demetriadem in Theſſalia contrahebat. Attalum, Romanamque claſſem principio veris ab Ægina ratus moturos. navibus maritimæq; oræ præfecit Heraclidem, quem & ante præfecerat. ipſe terreſtres copias comparabat: magna ſe duo auxilia detraxiſſe Romanis credens; ex una parte Ætolos, ex altera Dardanos; faucibus ad Pelagoniam à filio Perſeo interclusis. Ab conſule non parabatur, ſed gerebatur jam bellum: per Daſſaretiorum fines exercitum ducebat, frumentum, quod ex hibernis extulerat, integrum vehens; quod in uſum militi ſatis eſſet, præbentibus agris. Oppida vicique, partim voluntate, partim metu ſe tradebant. quædam vi expugnata, quædam deſerta, in montes propinquos refugientibus barbaris, inveniebantur. Ad Lycum ſtativa poſuit prope flumen Beuum: inde frumentatum circa horrea Daſſaretiorum mittebat. Philippus conſternata quidem omnia circa, pavoremque ingentem hominum cernebat; ſed parum gnarus quam partem petiſſet conſul, alam equitum ad explorandum, quonam hoſtes iter intendiſſent, miſit. Idem error apud conſulem erat. moviſſe ex hibernis regem ſciebat; quam regionem petiſſet ignorans. is quoque ſpeculatum miſerat equites. Hæ duæ alæ ex diverſo, quum diu incertis itineribus vagatæ per Daſſaretios eſſent, tandem in unum iter convenerunt. Neutros fefellit, ut fremitus procul hominum equorumque exauditus eſt, hoſtes appropinquare. Itaq; prius quam in conſpectum venirent, equos armaq; expedierant. nec mora, ubi primum hoſtem videre, concurrendi facta eſt.

eſt. Forte & numero, & virtute, utpote lecti utrinque, haud impares, æquis viribus per aliquot horas pugnarunt. Fatigatio ipſorum equorũque, incerta victoria diremit prœlium. Macedonum quadraginta equites, Romanorum quinque & triginta ceciderunt. Neque eo magis explorati quicquam, in qua regione caſtra hoſtium eſſent, aut illi ad regem, aut hi ad conſulem retulerunt. per transfugas cognitum eſt, quos levitas ingeniorum ad cognoſcendas hoſtium res in omnibus bellis prębet. Philippus aliquid & ad charitatem ſuorum, & ut promptius pro eo periculum adirent, ratus profecturum ſe, ſi equitum, qui ceciderant in expeditione, ſepeliendorum curam habuiſſet; afferri eos in caſtra juſſit, ut conſpiceretur ab omnibus funeris honos. Nihil tam incertum nec tam inæſtimabile eſt, quam animi multitudinis. quod promptiores ad ſubeundam omnem dimicationem videbatur facturũ, id metum pigritiamq; incuſſit: nam qui haſtis ſagittiſque, & rara lanceis vulnera facta vidiſſent, cum Græcis Illyriiſqne pugnare aſſueti, poſteaquam gladio Hiſpanienſi detruncata corpora brachiis abſciſſis, aut tota cervice deſecta, diviſa à corpore capita, patentiaq; viſcera, & fœditatem aliam vulnerum viderunt; adverſus quæ tela, quoſque viros pugnandum eſſet, pavidi vulgo cernebant. Ipſum quoq; regem terror cœpit, nondum juſto prœlio cum Romanis congreſſum. itaque revocato filio, prędidioque, quod in Pelagoniæ faucibus erat, ut iis copiis ſuas augeret, Pleurato Dardaniſque iter in Macedoniam patefecit. Ipſe cum viginti millibus peditum, quatuor millibus equitum, ducibus

transfugis, ad hoſtem profectus, paulo plus ducentis paſſib⁹ à caſtris Romanis tumulum propinquum Athaco, foſſa ac vallo communivit: ac ſubjecta cernens Romana caſtra, admiratus eſſe dicitur, & univerſam ſpeciem caſtrorum, & deſcripta ſuis quæque partibus, tum tendentium ordine, tum itinerum intervallis: & negaſſe barbarorum ea caſtra ulli videri poſſe. Biduum conſul & rex, alter alterius conatus exſpectantes, continuere ſuos intra vallum: tertio die Romanus omnes copias in aciem eduxit. Rex vero tam celerem aleam univerſi certaminis timens, quadringentos Tralleis (Illyricorum id, ſicut alio diximus loco, eſt genus) & Cretenſes trecentos, addito iis peditibus pari numero equitum cum duce Athenagora, uno ex purpuratis, ad laceſſendos hoſtium equites miſit. Ab Romanis, quum aberat acies eorum paulo plus quingentos paſſus, velites & equitum duæ ferme alæ emiſſæ: ut numero quoque eques pedeſque hoſtem æquarent. Credidere regii, genus pugnæ cui aſſueverant, fore; ut equites invicem inſequentes refugienteſque, nunc telis uterentur, nunc terga darent, Illyriorum velocitas ad excurſiones, & impetus ſubitos uſui eſſet, Cretenſes in invehentem ſe effuſe hoſtem ſagittas conjicerent. Turbavit hunc ordinem pugnandi non acrior quam pertinacior impetus Romanorum. nam haud ſecus, quam ſi tota acie dimicarent, & velites emiſſis haſtis cominus gladiis rem gerebant, & equites ut ſemel in hoſtem evecti ſunt, ſtantibus equis, partim ex ipſis equis, partim deſilientes immiſcenteſque ſe peditibus, pugnabant. ita nec eques regius equiti par

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

erat, inſuetus ad ſtabilem pugnam; nec pedes concurſator, & vagus, & prope ſeminudus genere armorum veliti Romano, parmam gladiumque habenti; pariterque & ad ſe tuendum, & ad hoſtem petendum armato. Non tulere itaque dimicationem; nec alia re, quam velocitate, tutantes ſe, in caſtra refugerunt. Vno deinde intermiſſo die, quum omnibus copiis equitum leviſque armaturæ pugnaturus rex eſſet, nocte cetratos, quos peltaſtas vocant, loco opportuno inter bina caſtra in inſidiis abdiderat; præceperatque Athenagoræ & equitibus, ut ſi aperto prœlio procederet res, uterentur fortuna: ſi minus, cedendo ſenſim, ad inſidiarum locum hoſtem pertraherent. Et equitatus quidem ceſſit: duces cetratæ cohortis, non ſatis exſpectato ſigno ante tempus excitatis ſuis, occaſionem bene gerendæ rei amiſere. Romanus & aperto prœlio victor, & tutus à fraude inſidiarum, in caſtra ſeſe recepit. Poſtero die omnibus copiis conſul in aciem deſcendit; ante prima ſigna locatis elephantis: quo auxilio tum primum Romani, quia captos aliquot bello Punico habebant, uſi ſunt. Vbi latentem intra vallum ſenſit, exprobrans metum ſucceſſit. Poſteaquam ne tum quidem poteſtas pugnandi dabatur, quia ex tam propinquis ſtativis parum tuta frumentatio erat, diſperſos milites per agros equitibus extemplo invaſuris; octo fermè inde millia intervallo tutiorem frumentationem habiturus, caſtra ad Octolophum (id eſt loco nomen) movit. Quum in propinquo agro frumentarentur Romani, primò rex intra vallum ſuos tenuit, ut creſceret ſimul & negligentia cum audacia hoſti. Vbi

effuſos vidit, cum omni equitatu, & Cretenſium auxiliaribus, quantum equitem velociſſimi pedites curſu æquare poterant, citato profectus agmine, inter caſtra Romana & frumentatores conſtituit ſigna. Inde copiis diviſis, partim ad conſectandos vagos frumentatores emiſit, dato ſigno, ne quem vivum relinquerent; cum parte ipſe ſubſtitit, itineraque, quibus ad caſtra recurſuri videbantur hoſtes, obſedit. Iam paſſim cædes ac fuga erat, necdum quiſquam in caſtra Romana nuncius cladis pervenerat; quia refugientes in regiam ſtationem incidebant: & plures ab obſidentibus vias, quam ab emiſſis ad cædem, interficiebantur. tandem inter medias hoſtium ſtationes elapſi quidam trepidi, tumultum magis quam certum nuncium intulerunt caſtris. Conſul equitibus juſſis qua quiſque poſſet, opem ferre laborantibus; ipſe legiones è caſtris educit, & agmine quadrato ad hoſtem ducit. Diſperſi equites per agros quidem aberrarunt, decepti clamoribus aliis ex alio exiſtentibus loco. Pars obvios habuerunt hoſtes. pluribus locis ſimul pugna cœpit. Regia ſtatio atrociſſimum prœlium edebat. nam & ipſa multitudine equitum peditumque prope juſta acies erat: & Romanorum, quia medium obſederat iter, plurimi in eam inferebantur; Eo quoque ſuperiores Macedones erant, quod & rex ipſe hortator aderat, & Cretenſium auxiliares multos ex improviſo vulnerabant: conferti præparatique in diſperſos & effuſos pugnantes. Quod ſi modum in inſequendo habuiſſent, non in præſentis modo certaminis gloriam, ſed in ſummam etiam belli profectum foret: nunc aviditate cædis intem-

temperantius inſecuti, in prægreſſas cum tribunis militum cohortes Romanas incidêre: & fugiens eques, ut primo ſigna ſuorum vidit, convertit in effuſum hoſtem equos: verſaque momento temporis fortuna pugnæ eſt; terga dantibus qui modo ſecuti erant. Multi comminus congreſſi, multi fugientes interfecti. nec ferro tantum periere, ſed in paludes quidam conjecti, profundo limo cum ipſis equis hauſti ſunt. Rex quoq; in periculo fuit: nam ruente ſaucio equo præceps ad terram datus, haud multum abfuit, quin jacens opprimeretur. Saluti fuit eques, qui raptim ipſe deſiluit, pavidumque regem in equum ſubjecit. Ipſe quum pedes æquare curſu fugientes non poſſet equites, ab hoſtibus ad caſum regis concitatis confoſſus periit. Rex circumvectus paludes pervias inviaſque trepida fuga, in caſtra tandem, jam deſperantibus pleriſque incolumem evaſurum, pervenit. Ducenti Macedonum equites eo prœlio periere, centum fermè capti, octoginta admodum ornati equi, ſpoliis ſimul armorum relatis, abducti. Fuerunt, qui hoc die regem temeritatis, conſulem ſegnitiæ accuſarent. nam & Philippo quieſcendum fuiſſe, quum paucis diebus hoſtes exhauſto circa omni agro ad ultimum inopiæ venturos ſciret: & cõſulem quum equitatum hoſtium levemque armaturam fudiſſet, ac prope regem ipſum cepiſſet, protinus ad caſtra hoſtium ducere debuiſſe. nec enim manſuros ita perculſos hoſtes fuiſſe, debellarique momento temporis potuiſſe. Id dictu, quam re, ut pleraque facilius. nam ſi omnibus peditum quoque copiis rex congreſſus fuiſſet, forſitan inter tumultum, quum omnes victi

metuque perculſi ex prœlio intra vallum, protinus inde ſupervadentem munimenta victorem hoſtem fugerent, exui caſtris potuerit rex. quum vero integræ copiæ peditum in caſtris manſiſſent, ſtationes ante portas, præſidiaque diſpoſita eſſent, quid, niſi ut temeritatem regis effuſe paulo ante ſecuti perculſos equites imitaretur, profeciſſet? neque enim ne regis quidem primum conſilium, quo impetum in frumentatores palatos per agros fecit, reprehendendum foret, ſi modum proſperæ pugnæ impoſuiſſet. Eo quoque minus eſt mirum, tentaſſe eum fortunam, quod fama erat, Pleuratum, Dardanoſq; ingentibus copiis profectos domo, jam in Macedoniam tranſcendiſſe. Quibus ſi undique circumventus copiis foret, ſedentem Romanum debellaturum, credi poterat. Itaque ſecundũ duas adverſas equeſtres pugnas, multo minus tutam moram in iiſdẽ ſtativis fore Philippus ratus, quum abire inde & fallere abiens hoſtem vellet, caduceatore ſub occaſum ſolis ad conſulem miſſo, qui inducias ad ſepeliendos equites peteret; fruſtratus hoſtem ſecunda vigilia, multis ignibus per tota caſtra relictis, ſilenti agmine abiit. Corpus jam curabat cõſul, quum veniſſe caduceatorem, & quid veniſſet, nunciatum eſt. reſponſo tantum dato, mane poſtero die fore copiam conveniendi, id quod quæſitum erat, nox, dieiq; inſequentis pars, ad præcipiendum iter Philippo data eſt. montes, quam viam non ingreſſurum gravi agmine Romanũ ſciebat, petit. Conſul prima luce caduceatore datis induciis dimiſſo, haud ita multo poſt abiſſe hoſtem quum ſenſiſſet, ignarus qua ſequeretur, iiſdem ſtativis frumentando dies aliquot

con-

onſumpſit. Stuberam deinde petit, atq; ex Peagonia frumentum, quod in agris erat, convexit. inde ad Pellinam eſt progreſſus; nondum comperto, quam regionem hoſtes petiſſent. Philippus quum primò ad Bruanium ſtativa habuiſſet; profectus inde tranſverſis limitibus, terrorem præbuit ſubitum hoſti. Movere itaq; ex Pellina Romani, & ad Oſphagum flumen poſuerunt caſtra. Rex haud procul inde & ipſe, vallo ſuper ripam amnis ducto (Erigonum incolæ vocant) conſedit. inde ſatis comperto Eordæam petituros Romanos, ad occupandas anguſtias, ne ſuperare hoſtes arctis faucibus incluſum aditum poſſent, præceſſit. ibi alia vallo, alia foſſa, alia lapidum congerie, ut pro muro eſſent, alia arborib⁹ objectis, ita ut locus poſtulabat, aut materia ſuppeditabat, opere permuniit, atque (ut ipſe rebatur) viam ſuapte natura difficilem, objectis per omnes tranſitus operibus, inexpugnabilem fecit. Erant pleraque ſilveſtria circa, incommoda phalangi maxime Macedonum: quæ, niſi ubi prælongis haſtis velut vallum ante clypeos objecit (quod ut fiat, libero campo opus eſt) nullius admodum uſus eſt. Thracas quoque romphææ, ingentis & ipſæ longitudinis, inter objectos undique ramos impediebant. Cretenſium una cohors non inutilis erat: ſed quæ quoque ipſa, ut ſi quis impetum faceret, in patentem vulneri equum, equitemque ſagittas conjicere poterat; ita adverſus ſcuta Romana, nec ad trajiciendum ſatis magnam vim habebat, nec aperti quicquam erat quod peteret. Itaque id ut vanum teli genus ſenſerunt eſſe, ſaxis paſſim tota valle jacentib⁹ inceſſebant hoſtem. ea majore cum ſonitu,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

quam vulnere ullo, pulſatio ſcutorum, parumper ſuccedentes Romanos tenuit. Deinde iis quoque ſpretis, partim teſtudine facta per adverſos vadunt hoſtes: partim brevi circuitu quum in jugum collis evaſiſſent, trepidos ex præſidiis ſtationibuſq; Macedonas deturbant: &, ut in locis impeditis difficili fuga, pleroſque etiam obtruncant. Ita anguſtiæ minore certamine, quam quod animis propoſuerant, ſuperatæ: & in Eordæam perventum; ubi pervaſtatis paſſim agris, in Elimeam ſe recepit. inde impetum in Oreſtidem fecit: & oppidum Celetrum eſt aggreſſus, in peninſula ſitum. Lacus mœnia cingit: anguſtis faucibus unum ex continenti iter eſt. Primo ſitu ipſo freti, clauſis portis imperium abnuere: deinde poſtquam ſigna ferri, ac teſtudine ſuccedi ad portam, obſeſſaſque fauces agmine hoſtium viderunt, priuſquam experirentur certamen, metu in deditionem venerunt. Ab Celetro in Daſſaretios proceſſit: urbemque Pelium vi cepit. ſervitia inde cum cetera præda abduxit, & libera capita ſine precio dimiſit: oppidumque iis reddidit; præſidio valido impoſito. nam & ſita opportune urbs erat ad impetus in Macedoniam faciendos. Ita peragratis hoſtium agris, conſul in loca pacata ad Apolloniam, unde orſus bellum erat, copias reduxit. Philippum averterant Ætoli, & Athamanes, & Dardani, & tot bella repente alia ex aliis locis exorta. Adverſus Dardanos jam recipientes ex Macedonia ſeſe, Athenagoram cum expeditis peditibus ac majore parte equitatus miſit, juſſum inſtare ab tergo abeuntibus, & carpendo poſtremum agmen, ſegniores eos ad movendos domo exercitus efficere.

Ætolos

tolos Damocritus prætor, qui moræ ad de-
ernendum bellum ad Naupactum auctor fue-
at, idem proximo concilio ad arma concive-
at: poſt famam equeſtris ad Octolophum pu-
næ, Dardanorumque & Pleurati cum Illyriis
ranſitum in Macedoniam, ad hæc claſſis Ro-
nanæ adventum in Oreum, & ſuper circumfu-
as tot Macedoniæ gentes, maritimam quoque
nſtantem obſidionem. Hæ cauſſæ Damocri-
um Ætoloſque reſtituerant Romanis: & Ami-
nandro rege Athamanum adjuncto profecti,
Cercinium obſedere. Clauſerant portas; incer-
tum vi, an voluntate: quia regium habebant
præſidium. Ceterum intra paucos dies captum
eſt Cercinium, atq; incenſum. qui ſuperfuerant
è magna clade, liberi ſervique, inter ceteram
prædam abducti. Is timor omnes, qui circum-
colunt Bœben paludē, relictis urbibus, montes
coëgit petere. Ætoli inopia prædæ inde averſi,
in Parrœbiam ire pergunt. Cyretias ibi vi ca-
piunt, fœdeque diripiunt: qui Mallœam inco-
lunt, voluntate in deditionē ſocietatemq; ac-
cepti. Ex Perrœbia Gomphos petendi Aminan-
der auctor erat: & imminet Athamania huic
urbi, videbaturque expugnari ſine magno cer-
tamine poſſe. Ætoli campos Theſſaliæ opimos
ad prædam petiere; ſequente, quanquam non
probante, Aminandro, nec effuſas populatio-
nes Ætolorum, nec caſtra, quo ſors tuliſſet loco,
ſine ullo diſcrimine ac cura muniendi poſita.
itaque ne temeritas eorum, negligentiaque, ſibi
ac ſuis etiam cladis alicujus cauſſa eſſet; quum
campeſtribus locis ſubjicientes eos caſtra Phe-
cado urbi videret, ipſe paulo plus quingentorū
paſſuum inde tumulum ſuis, quamvis levi mu-

nimento tutum, cepit. quum Ætoli, niſi quod populabantur, vix meminiſſe viderentur ſe in hoſtium agro eſſe: alii palati ſemiermes vagarentur, alii in caſtris ſine ſtationibus per ſomnum vinumque dies noctibus æquarent, Philippus inopinantibus advenit. quem quum adeſſe refugientes ex agris quidam pavidi nunciaſſent, trepidare Damocritus, ceterique duces: & erat forte meridianum tempus, quo plerique graves cibo ſopiti jacebant. Excitare igitur alii alios, jubere arma capere, alios dimittere ad revocandos, qui palati per agros prędabantur. tantaque trepidatio fuit, ut ſine gladiis quidam equitum exirent, loricas plerique non induerent. Ita raptim educti, quum univerſi ſexcentorum ægre ſimul equites peditesq; numerum expleſſent, incidunt in regium equitatum, numero, armiſque præſtantem. Itaque primo impetu fuſi, vix tentato certamine, turpi fuga repetunt caſtra. cæſi, captique quidam, quos equites ab agmine fugientium intercluſere. Philippus ſuis jam vallo appropinquantibus receptui cani juſſit. fatigatos enim equos viroſque non tam prœlio quam itineris ſimul longitudine, ſimul præpropera celeritate, habebat. Itaque turmatim equites, invicemq; manipulos levis armaturæ aquatum ire & prandere jubet: alios in ſtatione armatos retinet, operiens agmen peditum tardius ductum propter gravitatem armorum. Quod ubi advenit, & ipſis imperatum, ut ſtatutis ſignis armiſque ante ſe poſitis, raptim cibum caperent, binis, terniſve ſummum ex manipulis aquandi cauſſa miſſis; interim eques cum levi armatuta paratus inſtructuſque ſtetit, ſi quid hoſtis moveret.

Ætoli

toli (jam enim & quæ per agros multitudo
arſa fuerat, receperat ſe in caſtra) ut defen-
ri munimenta, circa portas vallumque arma-
os diſponunt, dum quietos hoſtes ipſi fero-
es ex tuto ſpectabant. poſteaquam mota ſigna
Macedonum ſunt, & ſuccedere ad vallum pa-
ati atque inſtructi cœpere, omnes repente re-
ictis ſtationibus, per averſam partem caſtro-
um ad tumulum, ad caſtra Athamanum per-
ugiunt. multi in hac quoque tam trepida fuga
apti, cæſique ſunt Ætolorum. Philippus, ſi ſatis
diei ſupereſſet, non dubius quin Athamanes
quoq; exui caſtris potuiſſent, die per prœlium,
deinde per direptionem caſtrorum abſumpto,
ſub tumulo in proxima planicie conſedit; pri-
ma luce inſequentis diei hoſtem aggreſſurus.
Sed Ætoli eodem pavore, quo ſua caſtra reli-
querant, nocte proxima diſperſi fugerunt. Ma-
xime uſui fuit Aminander, quo duce Athama-
nes itinerum periti, ſummis montibus, per col-
les ignotos ſequentibus eos hoſtibus in Æto-
liam perduxerunt. non ita multos in diſperſa
fuga error intulit in Macedonum equites, quos
luce prima Philippus, ut deſertum tumulum
vidit, ad carpendum hoſtium agmen miſit.
Per eos dies & Athenagoras regius præfectus
Dardanos recipientes ſe in fines adeptus, po-
ſtremum agmen primo turbavit. dein poſtea-
quam Dardani converſis ſignis direxere aciem,
æqua pugna juſto prœlio erat. ubi rurſus pro-
cedere Dardani cœpiſſent, equite & levi ar-
matura regii nullum talis auxilii genus haben-
tes, Dardanos, oneratos immobilibus armis
vexabant, & loca ipſa adjuvabant. Occiſi per-
pauci ſunt, plures vulnerati, captus nemo, quia
non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

non excedunt temere ordinibus ſuis, ſed confertim & pugnant & cedunt. Ita damna Romano accepta bello, duabus per opportunas expeditiones coërcitis gentibus reſtituerat Philippus; incœpto forti non proſpero ſolum eventu. Minuit deinde ei forte oblata res hoſtium Ætolorum numerum. Scopas princeps gentis ab Alexandria magno cum pondere auri ab rege Ptolomæo miſſus, ſex millia peditum, & equites mercede conductos Aegyptum avexit. nec ex juventute Aetolorum quemquam reliquiſſet, ni Damocritus, nunc belli quod inſtaret, nunc futuræ ſolitudinis admonens, (incertum cura gentis, an ut adverſaretur Scopæ, parum donis cultus) partem juniorem caſtigando domi continuiſſet. Hæc ea æſtate ab Romanis, Philippoque geſta erant. Claſſis à Corcyra ejuſdem principio æſtatis cum L. Apuſtio legato profecta, Malea ſuperata, circa Scyllæum agri Hermionici Attalo regi conjuncta eſt. Tum vero Athenienſium civitas, cui odio in Philippum per metum jam diu moderata erat, id omne in auxilii pręſentis ſpem effundit. nec unquam ibi deſunt linguæ promptę ad plebem concitandam, quod genus, quum in omnibus liberis civitatibus, tum pręcipue Athenis, ubi oratio plurimum pollet, favore multitudinis alitur. Rogationẽ extemplo tulerunt, plebſque ſcivit, *ut Philippi ſtatuæ, imagines omnes, nominaque earum, item majorum ejus virilis ac muliebris ſexus omnium tollerentur, delerenturque: dies feſti, ſacra, ſacerdotes, quæ ipſius majorumve ejus honoris cauſſa inſtituti eſſent, omnia profanarentur. Loca quoque in quibus poſitum aliquid inſcriptum honoris ejus cauſſa fuiſſet, deteſtabilia*

eſſe,

, neque in iis quicquam poſtea poni dedicarique
cere eorum, quæ in loco puro poni dedicarique fas
t. Sacerdotes publicos, quotieſcumque pro po-
lo Athenienſi, ſociiſque & exercitibus & claſſibus
um precarentur, toties deteſtari atque execrari
ilippum, liberos ejus, regnumque, terreſtres na-
leſq; copias, Macedonum genus omne, nomenque.
ditumque decreto, *Si quis quid poſtea, quod*
notam ignominiamque Philippi pertineret, fer-
, id omnem populum Athenienſem juſſurum: ſi
is contra ignominiam, prove honore ejus dixiſſet,
ciſſetve, qui occidiſſet eum, jure cæſurum. po-
remo incluſum, *Ut omnia quæ adverſus Piſi-*
ratidas decreta quondam erant, eadem in Philippo
rvarentur. Athenienſes quidem literis verbiſ-
ue, quibus ſolis valent, bellum adverſus Phi-
ppum gerebant. Attalus, Romanique, quum
iræeum primo ab Hermione petiſſent, paucos
i morati dies, oneratique æque immodicis
d honores ſociorum, ac quæ in iram adverſus
oſtem fuerant, Athenienſium decretis, navi-
ant à Piræeo Andrum. & quum in portu,
uem Gaureleon vocant, conſtitiſſent, miſſis
ui tentarent oppidanorum animos, ſi volun-
ate tradere urbem, quam vim experiri mal-
ent; poſtquam præſidio regio arcem teneri,
nec ſe poteſtatis ſuæ eſſe reſpondebant; expo-
ſitis copiis, omnique apparatu urbium expu-
gnandarum, diverſis partibus rex & legatus
Romanus ad urbem ſubeunt. Plus aliquanto
Græcos Romana ſigna armaque non ante viſa,
animiq; militum, tam prompte ſuccedentium
muro, terruere. Itaque fuga extemplo in ar-
cem facta eſt: urbe hoſtes potiti. & in arce,
quum biduum loci ſe magis quam armorum
fidu-

fiducia tenuiſſent; tertio die, pacti ipſi præſidiumque, ut cum ſingulis veſtimentis Delium Bœotiæ tranſveherentur. Ea ab Romanis regi Attalo conceſſa: prædam, ornamentaque urbis ipſi avexerunt. Attalus ne deſertam haberet inſulam, & Macedonum fere omnibus, & quibuſdam Andriorum, ut manerent, perſuaſit. poſtea & ab Delio, qui ex pacto tranſvecti eo fuerant, promiſſis regis, quum deſiderium quoque patriæ facilius ad credendum inclinaret animos, revocati. Ab Andro Cithnum trajecerunt. ibi dies aliquot oppugnanda urbe nequicquam abſumpti: &, quia vix operæpretium erat, abſceſſere. Ad Praſias (continentis Atticæ is locus eſt) Iſſæorum viginti lembi claſſi Romanorum adjuncti ſunt. ii miſſi ad populandos Caryſtiorum agros. cetera claſſis Geræſtum, nobilem Eubœæ portum, dum à Caryſto Iſſæi redirent, tenuit. Inde omnes velis in altum datis, maris medio præter Scyrum inſulam Icum pervenere. ibi paucos dies, ſæviente Borea, retenti, ubi prima tranquillitas data eſt, Sciathum trajecere, vaſtatam urbem, direptamque nuper à Philippo. Per agros palati milites frumentum, & ſi qua alia uſui eſſe ad veſcendum poterant, ad naves retulere. prædæ nec erat quicquam, nec meruerant Græci cur diriperentur. Inde Caſſandream petentes, primò ad Mendin, maritimum civitatis ejus vicum, tenuere. inde quum ſuperato promontorio ad ipſa mœnia urbis circumagere claſſem vellent, ſæva coorta tempeſtate prope obruti fluctibus; diſperſi magna ex parte amiſſis armamentis in terram effugerunt. Omen quoque ea maritima tempeſtas ad rem terra gerendam fuit. nam col-

ollectis in unum navibus, expoſitiſque copiis ggreſſi urbem, cum multis vulneribus repulſi & erat validum ibi regium præſidium) irrito ıcœpto regreſſi Canaſtrum Pallenes trajecere. ıde ſuperato Toronæ promontorio, navigan-s Acanthum petiere. Ibi primò ager vaſtatus, einde ipſa urbs vi capta, ac direpta. nec ultra rogreſſi (jam enim & graves præda naves ha-ebant) retro, unde venerant, Sciathum, & ab ciatho Eubœam repetunt. Ibi relicta claſſe, ecem navibus expeditis ſinum Maliacum in-ravere; ad colloquendum cum Ætolis de ra-ione gerendi belli. Sipyrrhicas Ætolus prin-eps legationis fuit; qui ad communicanda onſilia Heracleam cum rege & cum Romano egato venit. Petitum ex fœdere ab Attalo eſt, ıt mille milites præſtaret. tantum enim nume-um bellum gerentibus adverſus Philippum de-ebat. Id negatum Ætolis: quod illi quoque gravati prius eſſent ad populandum Macedo-niam exire, quo tempore Philippo circa Per-gamum urente ſacra profanaque abſtrahere eum inde reſpectu rerum ſuarum potuiſſent. Ita Ætoli cum ſpe magis, Romanis omnia pol-licentibus, quam cum auxilio dimiſſi. Apuſtius cum Attalo ad claſſem rediit. inde conſultari de Oreo oppugnando cœptum. Valida ea civi-tas & mœnibus, &, quia ante fuerat tentata, firmo erat præſidio. Conjunxerant ſe iis poſt expugnationem Andri cum præfecto Ageſim-broto, viginti Rhodiæ naves, tectæ omnes. eam claſſem in ſtationē ad Zelaſium miſerunt (Iſthmiæ id ſuper Demetriadem promonto-rium eſt peropportune objectum) ut ſi quid inde moverent, Macedonum naves in præſidio eſſent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

eſſent. Heraclides præfectus regius claſſem ibi tenebat: magis per occaſionem, ſi quam negligentia hoſtium dediſſet, quam aperta vi quicquam auſurus. Oreum diverſi Romani, & rex Attalus oppugnabant: Romani à maritima arce, regii adverſus vallem inter duas jacentem arces, qua & muro interſepta urbs eſt. & ut loca diverſa, ſic diſpari modo etiam oppugnabant: Romani teſtudinibus & vineis, & ariete admovendo muris: regii baliſtis, catapultiſque, & alio omni genere tormentorum tela ingerentes. & pondere ingenti ſaxa jaciebant, & cuniculos, & quicquid aliud priore oppugnatione expertum profuerat. Ceterum non plures tantum Macedones, quam ante tuebantur urbem, ſed etiam præſentioribus animis, & caſtigationibus regis in admiſſa culpa, & ſimul minarum, ſimul promiſſionum in futurum memores, ita ut parum in expugnatione celeri ſpei eſſet. Interim & aliud agi poſſe ratus legatus, relictis quod ſatis videbatur ad opera perficienda, trajicit in proxima continentis: Lariſſamque (non illam in Theſſalia nobilem urbem, ſed alteram, quam Cremaſten vocant) ſubito adventu, præter arcem, cepit. Attalus quoque, Ægeleon, nihil minus quam tale quicquam in alterius oppugnatione, urbis timentibus, oppreſſit. Et jam quum opera in effectu erant circa Oreum: tum præſidium quod intus erat, labore aſſiduo, vigiliis diurnis pariter nocturniſque, & vulneribus confectum. Muri quoque pars ariete incuſſo ſubruta, multis jam locis prociderat: perque apertum ruina iter nocte Romani, quodque ſuper portum eſt, in arcem perruperunt. Attalus luce prima, ſigno

gno ex arce dato ab Romanis, & ipſe urbem
vaſit; ſtratis magna ex parte muris: præſi-
ium oppidanique in alteram arcem perfugere,
ide biduo poſt deditio facta. urbs regi, capti-
a corpora Romanis ceſſere. Iam autumnale
quinoctium inſtabat: & eſt ſinus Euboicus,
uem Cœla vocant, ſuſpectus nautis. itaque
nte hiemales motus evadere cupientes, Piræ-
im, unde profecti ad bellum erant, repetunt.
puſtius triginta navibus ibi relictis, ſuper Ma-
am navigat Corcyram. Regem ſpacium ini-
orum Cereris, ut ſacris intereſſet, tenuit. ſe-
ndum initia & ipſe in Aſiam ſe recepit; Age-
mbroto & Rhodiis domum remiſſis. Hæc ea
ſtate terra marique adverſus Philippum ſo-
ioſque ejus, à conſule & legato Romanis, ad-
ıvantibus rege Attalo & Rhodiis, geſta. Con-
ıl alter C. Aurelius ad confectũ bellum quum
n provinciam veniſſet, haud clam tulit iram
dverſus prætorem, quod abſente ſe rem geſ-
iſſet. miſſo igitur eo in Etruriam, ipſe in agrum
ıoſtium legiones induxit: populandoque, cum
ræda majore quam gloria bellum geſſit. L. Fu-
ius, ſimul quod in Etruria nihil erat rei, quod
gereret, ſimul Gallico triumpho imminens,
quem abſente conſule irato atq; invidente fa-
cilius impetrari poſſe ratus, Romam inopina-
to quum veniſſet, ſenatum in æde Bellonæ ha-
buit: expoſitiſque rebus geſtis, ut triumphanti
ſibi in urbem invehi liceret, petit. Apud ma-
gnam partem ſenatus, & magnitudine rerum
geſtarum valebat, & gratia. majores natu ne-
gabant triumphum: & quod alieno exercitu
rem geſſiſſet, & quod provinciam reliquiſſet
aviditate rapiendi occaſionem triumphi; id
vero

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

vero eum nullo exemplo feciſſe. conſulares præcipue, exſpectandum fuiſſe conſulem dicebant. potuiſſe enim caſtris prope urbem poſitis, tutanda colonia, ita ut acie non decerneret, in adventum ejus rem extrahere. & quod prætor non feciſſet, ſenatui faciendum eſſe. Conſulem exſpectarent: ubi coram diſceptantes conſulem & prætorem audiſſent, verius de cauſſa exiſtimaturos eſſe. Magna pars ſenatus nihil præter res geſtas, & an in magiſtratu ſuiſque auſpiciis geſſiſſet, cenſebant ſpectare ſenatum debere. *Ex duabus coloniis, quæ velut clauſtra ad cohibendos Gallicos tumultus oppoſitæ fuiſſent, quum una direpta & incenſa eſſet, trajecturumque id incendium velut ex continentibus tectis in alteram tam propinquam coloniam eſſet, quid tandem prætori faciendum fuiſſe? Nam ſi ſine conſule geri nihil oportuerit, aut ſenatum peccaſſe, qui exercitum prætori dederit: (potuiſſe enim, ſi non cum prætoris, ſed conſulis exercitu rem geri voluerit, ita finire Senatuſconſultum, ne per prætorem, ſed per conſulem gereretur:) aut conſulem, qui non, quum exercitum ex Etruria tranſire in Galliam juſſiſſet, ipſe Arimini occurrerit, ut bello intereſſet, quod ſine eo geri fas non eſſet. Non exſpectare belli tempora moras & dilationes imperatorum. & pugnandum eſſe interdum, non quia velis, ſed quia hoſtis cogat. Pugnam ipſam, eventumque pugnæ ſpectari oportere. fuſos cæſoſque hoſteis: caſtra capta ac direpta: coloniam liberatam obſidione: alterius coloniæ captivos recuperatos, reſtitutoſque ſuis: debellatum uno prœlio eſſe. Non homines tantum ea victoria lætatos, ſed Diis quoque immortalibus per triduum ſupplicationes habitas: quod bene ac feliciter, non quod male ac temere Reſpublica à L. Fu-*

L. Furio prætore geſta eſſet. Data fato etiam *ıodam Furiæ genti Gallica bella.* Hujus generis rationibus ipſius amicorumque, victa eſt præ-ntis gratia prætoris, abſentis conſulis maje-as: triumphumque frequentes L. Furio de-reverunt. Triumphavit de Gallis in magiſtra-ı L. Furius prætor. In ærarium tulit trecenta iginti millia æris, argenti centum ſeptuaginta nillia pondo: neque captivi ulli ante currum ucti, neq; ſpolia prælata, neque milites ſecuti. mnia, præter victoriam, penes conſulem eſſe pparebat. Ludi deinde à P. Cornelio Scipione, uos conſul in Africa voverat, magno appa-atu facti. Et de agris militum ejus decretum, t quot quiſque eorum annos in Hiſpania aut n Africa militaſſet, in ſingulos annos bina ju-gera acciperet. eum agrum decemviri aſſigna-ent. Triumviri inde creati ad ſupplendum Venuſinis colonorum numerum, quod bello Annibalis attenuatæ vires ejus coloniæ erant, C. Terentius Varro, L. Quintius Flaminius, P. Cornelius, Cn. F. Scipio. hi colonos Venu-ſiam adſcripſerunt. Eodem anno C. Cornelius Cethegus, qui proconſul Hiſpaniam obtinebat, magnum hoſtium exercitum in agro Sedetano fudit. quindecim millia Hiſpanorum eo prœ-lio dicuntur cæſa, ſigna militaria capta octo & ſeptuaginta. C. Aurelius conſul, quum ex pro-vincia Romam comitiorum cauſſa veniſſet, non id, quod animis præceperant, queſtus eſt, *Non exſpectatum ſe ab ſenatu, neque diſceptandi cum pretore conſuli poteſtatem factam: ſed ita triumphum decreviſſe ſenatum, ut nullius, niſi ejus, qui triumphaturus eſſet, haud eorum, qui bello interfuiſſent, verba audiret. Majores ideo inſti-*

tuiſſe,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

tuiſſe, ut legati, tribuni militum, centuriones, milites denique triumpho adeſſent; ut veritas rerum geſtarum ejus, cui tantus honos haberetur, publice videretur. Ecquem ex eo exercitu, qui cum Gallis pugnaverit, ſi non militem, lixam ſaltem fuiſſe, quem percunctari poſſet ſenatus, quid veri prætor vanive referret? Comitiis deinde diem indixit; quibus creati ſunt conſules L. Cornelius Lentulus, P. Villius Tappulus. Prætores inde facti L. Quintius Flamininus, L. Valerius Flaccus, L. Villius Tappulus, Cn. Bæbius Tamphilus. Annona quoque eo anno pervilis fuit. frumenti vim magnam ex Africa advectam ædiles curules M. Claudius Marcellus, & Sex. Ælius Pætus binis æris in modios populo diviſerunt: & ludos Romanos magno apparatu fecerunt: diem unum inſtaurarunt: ſigna ænea quinque ex mulctaticio argento in ærario poſuerunt. Plebeii ludi ab ædilibus L. Terentio Maſſa & Cn. Bæbio Tamphilo, quem prætorem deſignaverant, ter toti inſtaurati. Et ludi funebres eo anno per quatriduum in foro, mortis M. Valerii Lævini cauſſa à P. & M. filiis ejus facti: & munus gladiatorium datum ab iis. paria quinq; & viginti pugnarunt. M. Aurelius Cotta, decemvir ſacrorum, mortuus. in ejus locum Manius Acilius Glabrio ſuffectus. Comitiis ædiles curules creati ſunt forte ambo, qui ſtatim occipere magiſtratum non poſſent. nam C. Cornelius Cethegus abſens creatus erat, quum Hiſpaniam obtineret provinciam: C. Valerius Flaccus, quem præſentem crearant, quia flamen Dialis erat, jurare in leges non poterat: magiſtratum autem plus quinque dies, niſi qui juraſſet in leges, non licebat gerere.

Petente

tente Flacco, ut legibus ſolverentur; ſenatus decrevit, ut ſi ædilis qui pro ſe juraret, arbitratu conſulum daret; conſules, ſi eis videretur, cum tribunis plebis agerent, uti ad plebem ferrent. Datus qui juraret pro fratre, V. Valerius, ſcivit, ut perinde eſſet, ac ſi ipſe ædilis juraſſet. Et de altero ædile plebiſcitum eſt factum, rogantibus tribunis, quos duos in Hiſpaniam cum imperio ad exercitus ire juberent, ut C. Cornelius ædilis curulis ad magiſtratum gerendum veniret, & L. Manlius Acidinus decederet de provincia multos poſt annos. plebes Cn. Cornelio Lentulo, & L. Stertinio proconſulibus imperium eſſe in Hiſpania juſſit.

EPITOME
LIBRI XXXII.

Complura prodigia ex diverſis regionibus nunciata referuntur: inter quæ, in Maoedonia in puppi longæ navis lauream eſſe natam. T. Quintius Flaminius conſul adverſus Philippum feliciter pugnavit in faucibus Epiri, fugatumque coegit in regnum reverti. Ipſe Theſſaliam, quæ eſt vicina Macedoniæ, ſociis Ætolis & Athamanibus, vexavit. L. Quintius Flamininus conſulis frater navali prælio, Attalo rege & Rhodiis adjuvantibus, Eubœam & maritimam oram cepit. Achæi in amicitiam recepti ſunt. Conjuratio ſervorum facta de ſolvendis Carthaginienſibus obſidibus oppreſſa eſt. Prætorum numerus ampliatus eſt, ut ſeni crearentur. Cornelius Cethegus conſul Gallos Inſubres prælio fudit. Cum Lacedæmoniis, & ty-

& tyranno eorum Nabide amicitia juncta eſt. Præterea expugnationes urbium in Macedonia referuntur.

CONSULES, prætoreſque quum Idibus Martiis magiſtratum iniſſent, provincias ſortiti ſunt. L. Lentulo Italia, P. Villio Macedonia; prætoribus, L. Quintio urbana, Cn. Bæbio Ariminum, L. Valerio Sicilia, L. Villio Sardinia evenit. Lentulus conſul novas legiones ſcribere juſſus: Villius à P. Sulpicio exercitum accipere. in ſupplementum ejus quantum militum videretur, ut ſcriberet, ipſi permiſſum. Prætori Bæbio legiones, quas C. Aurelius conſul habuiſſet, ita decretæ, ut retineret eas, donec conſul novo cum exercitu ſuccederet. in Galliam ubi is veniſſet, omnes milites exauctorati domum dimitterentur, præter quinque millia ſociûm. his obtineri circa Ariminum provinciam ſatis eſſe. Prorogato imperio prætoribus prioris anni; Cn. Sergio, ut militibus, qui in Hiſpania, Sicilia, Sardinia ſtipédia per multos annos feciſſent, agrum aſſignandum curaret; Q. Minucio, ut in Bruttiis idem de conjurationibus quæſtiones, quas prætor cum fide curaque exercuiſſet, perficeret; & eos, quos ſacrilegii compertos in vinculis Romam miſiſſet, Locros mitteret ad ſupplicium: quæque ſublata ex delubro Proſerpinæ eſſent, reponenda cum piaculis curaret. Feriæ Latinæ Pontificum decreto inſtauratæ ſunt: quod legati ab Ardea queſti in ſenatu erant, ſibi in monte Albano Latinis carnem, ut aſſolet, datam non eſſe. Abs Sueſſa nunciatum eſt, duas

s portas, quodque inter eas muri erat, de
o tactum: & Formiani legati, ædem Iovis,
n Oſtienſes, ædem Iovis, & Veliterni, Apol-
s & Sangi ædes. & in Herculis æde capil-
ı enatum: & ex Bruttiis ab Q. Minucio
oprætore ſcriptum, equuleum cum quinque
libus, pullos gallinaceos tres cum ternis pe-
us natos eſſe. Inde à P. Sulpicio proconſule
Macedonia literæ allatæ, in quibus inter ce-
a ſcriptum erat; lauream in puppi navis lon-
enatam. Priorum prodigiorum cauſſa ſena-
s cenſuerat, ut conſul majoribus hoſtiis qui-
s Diis videretur, ſacrificaret. ob hoc unum
odigium aruſpices in ſenatum vocati, atque
reſponſo eorum ſupplicatio populo in diem
um edicta, & ad omnia pulvinaria res divinę
ctæ. Carthaginienſes eo anno argentum in
pendium impoſitum primum Romam ad-
xerunt. id quia probum non eſſe quæſtores
nunciaverant, experientibuſque pars quarta
cocta erat, pecuniâ Romæ mutuâ ſumptâ,
tertrimentum argenti ſuppleverunt. Peten-
ous deinde, ut, ſi jam videretur ſenatui, obſi-
s ſibi redderentur; centum redditi obſides.
ceteris, ſi in fide permanerent, ſpes facta. Pe-
ntibus iiſdem, qui non reddebantur obſides,
t ab Norba, ubi parum commode eſſent, alio
aducerentur; conceſſum, ut Signiam & Fe-
ntinum tranſirent. Gaditanis item petenti-
us remiſſum, ne præfectus Gadeis mitteretur
dverſus, quod iis in fidem populi Romani ve-
ientibus, cum L. Marcio Septimo conveniſ-
t. Et Narnienſium legatis, querentibus ad nu-
erũ ſibi colonos non eſſe, & immiſtos quoſ-
am non ſui generis pro colonis ſe gerere, ea-
rum

rum rerum cauſſa triumviros creare L. Cornelius conſul juſſus. creati P. & Sex. Ælii (Pætis fuit ambobus cognomen) & Cornelius Lentulus. quod Narnienſibus datum erat, ut colonorum numerus augeretur, id Coſſani petentes non impetraverunt. Rebus, quæ Romæ agendæ erant, perfectis, conſules in provincias profecti. P. Villium, in Macedoniam quum veniſſet, atrox ſeditio militum jam ante irritata, nec ſatis in principio compreſſa excepit. duo millia ea militum fuere, quæ ex Africa poſt devictum Annibalem in Siciliam, inde anno fere in Macedoniam pro voluntariis tranſportata erant. id voluntate factum negabant: *Ab tribunis recuſantes in naves impoſitos. ſed utcumque, ſeu invita ſeu ſuſcepta foret militia; & eam exhauſtam, & finem aliquem militandi fieri æquum eſſe. Multis annis ſeſe Italiam non vidiſſe. conſenuiſſe ſub armis in Sicilia, Africa, Macedonia. Confectos jam ſe labore & opere, exſangues tot acceptis vulneribus eſſe.* Conſul, *cauſſam poſtulandæ miſſionis probabilem, ſi modeſte peteretur,* videri dixit. *ſeditionis nec eam, nec ullam aliam ſatis juſtam cauſſam eſſe. Itaque ſi manere ad ſigna, & dicto parere velint, ſe de miſſione eorum ad ſenatũ ſcripturum. Modeſtia facilius quam pertinacia quod velint impetraturos.* Thaumacos eo tempore Philippus ſumma vi oppugnabat aggeribus vineiſque: & jam arietem muris admoturus erat. ceterum incœpto abſiſtere eum coegit ſubitus Ætolorum adventus, qui Archidamo duce inter cuſtodias Macedonum mœnia ingreſſi, nec die nec nocte finem ullum erumpendi, nunc in ſtationes, nunc in opera Macedonum faciebant. & adjuvabat eos natura ipſa loci. namq;

Thau-

Thaumaci à Pylis ſinuq; Maliaco per Lamiam euntis, loco alto ſiti ſunt; ipſis faucibus imminentes, quam Cœlen vocant. Theſſaliæque tranſeunti confragoſa loca, implicataſq; flexibus vallium vias, ubi ventum ad hanc urbem eſt, repente velut maris vaſti, ſic immenſa panditur planities, ut ſubjectos campos terminare oculis haud facile queas. Ab eo miraculo Thaumaci appellati. nec altitudine ſolum tuta urbs, ſed quod ſaxo undique abſciſſo rupibus impoſita eſt. Hæ difficultates, & quod haud ſatis dignum tanti laboris periculique precium erat, ut abſiſteret incœpto Philippus, effecerunt. Hiems quoque jam inſtabat, quum inde abſceſſit, & in Macedoniam in hiberna copias reduxit. Ibi ceteri quidem, data quantacunque quiete temporis, ſimul animos corporaque remiſerant. Philippum, quantum ab aſſiduis laboribus itinerum pugnarumque laxaverat animum, tanto magis intentum in univerſum eventum belli curæ angunt: non hoſtes modo timentem, qui terra marique urgebant, ſed nunc ſociorum, nunc etiam popularium animos, ne & illi ad ſpem amicitiæ Romanorum deficerent, & Macedonas ipſos cupido novandi res caperet. itaque & in Achaiam legatos miſit, ſimul qui jusjurandum (ita enim pepigerant quotannis juraturos in verba Philippi) exigerent: ſimul qui redderent Achæis Orchomenon, & Heream, & Triphyliam: Illis Alipheram contendentibus, numquam eam urbem fuiſſe ex Triphylia, ſed ſibi debere reſtitui: quia una eſſet ex iis quæ ad condendam Megalopolim ex concilio Arcadum contributæ forent. Et cum Achæis quidem per hæc ſo-

cietatem firmabat. Macedonum animos ſibi conciliavit cum Heraclide. nam quum eum maximæ invidiæ ſibi eſſe cerneret multis criminibus oneratum, in vincula conjecit, ingenti popularium gaudio. Bellum, ſi quando umquam ante alias, cum magna cura apparavit, exercuitque in armis & Macedonas & mercenarios milites: principioque veris cum Athenagora, omnia externa auxilia, quodque levis armaturæ erat, in Chaoniam per Epirum ad occupādas, quæ ad Antigoniam fauces ſunt (Sthena vocant Græci) miſit. Ipſe poſt paucis diebus graviore ſecutus agmine, quum ſitum omnem regionis adſpexiſſet, maxime idoneum ad muniendum locum credidit eſſe, præter amnem Aoum. is inter montes, quorum alterum Æropum, alterum Aſnaum incolæ vocant, anguſta valle fluit; iter exiguum ſuper ripam præbens: Aſnaum Athenagoram cum levi armatura tenere ac communire jubet: ipſe in Æropo poſuit caſtra. Qua abſciſſæ rupes erant, ſtatio paucorum armatorum tenebat: quæ minus tuta erant, alia foſſis, alia vallis, alia turribus muniebat. Magna tormentorum etiam vis (ut miſſilibus procul arcerent hoſtem) idoneis locis diſpoſita eſt. tabernaculum regium pro vallo in conſpectu maxime tumulo, ut terrorem hoſtibus, ſuiſque ſpem ex fiducia faceret, poſitum. Conſul per Charopum Epirotem certior factus, quos ſaltus cum exercitu inſediſſet rex, & ipſe quum Corcyræ hibernaſſet, vere primo in continentem tralatus, ad hoſtem ducere pergit. quinque millia ferme ab regiis caſtris quum abeſſet, loco munito relictis legionibus, ipſe cum expeditis progreſſus

greſſus ad ſpeculanda loca, poſtero die concilium habuit, utrum per inſeſſum ab hoſte ſaltum, quamquam labor ingens, periculumque proponeretur, tranſitum tentaret: an eodem itinere, quo priore anno Sulpicius Macedoniam intraverat, circumduceret copias. Hoc conſilium per multos dies agitanti nuncius venit, T. Quintium conſulem factum, ſortitumque provinciam Macedoniam, maturato itinere jam Corcyram trajeciſſe. Valerius Antias, intraſſe ſaltum Villium tradit & quia recto itinere nequierit, omnibus à rege inſeſſis, ſecutum vallem, per quam mediam fertur Aous amnis, ponte raptim facto in ripam, in qua erant caſtra regia tranſgreſſum, acie conflixiſſe: fuſum, fugatumque regem, caſtris exutum: duodecim millia hoſtium eo prœlio cæſa, capta duo millia & ducentos: & ſigna militaria centum triginta & duo, equos ducentos triginta. ædem etiam Iovi in prœlio votam, ſi res proſpere geſta eſſet. Ceteri Græci Latinique auctores, quorum quidem ego legi annales, nihil memorabile à Villio actum, integrumque bellum inſequentem conſulem, T. Quintium accepiſſe tradunt. Dum hæc in Macedonia geruntur, conſul alter L. Lentulus, qui Romæ ſubſtiterat, comitia cenſoribus creandis habuit. Multis claris petentibus viris creati cenſores P. Cornelius Scipio Africanus, & P. Ælius Pætus. hi magna inter ſe concordia, & ſenatum ſine ullius nota legerunt: & portoria venalium Capuæ Puteoliſque, item caſtrorum portorium, quo in loco nunc oppidum eſt, fruendum locarunt: colonoſque eo trecentos (is enim numerus finitus ab ſenatu erat) adſcripſerunt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

runt, & ſub Tifatis Capuæ agrum vendiderunt. Sub idem tempus L. Manlius Acidinus ex Hiſpania decedens, prohibitus à M. Porcio Læca tribuno plebis, ne ovans rediret, quum à ſenatu impetraſſet, privatus urbem ingrediens mille ducenta pondo argenti, triginta pondo ferme auri in ærarium tulit. Eodem anno Cn. Bæbius Tamphilus, qui ab C. Aurelio conſule anni prioris provinciam Galliam acceperat, temere ingreſſus Gallorum Inſubrium fines prope cum toto exercitu eſt circumventus: ſupra ſex millia & ſexcentos milites amiſit. tanta ex eo bello, quod jam timeri deſierat, clades accepta eſt. Ea res L. Lentulum conſulem ab urbe excivit. qui ut in provinciam venit plenam tumultus, trepido exercitu accepto, prætorem multis probris increpitum provincia decedere, atque abire Romam juſſit. Neque ipſe conſul memorabile quicquam geſſit; comitiorum cauſſa Romam revocatus, quæ ipſa per M. Fulvium, & Manium Curium tribunos plebis impediebantur: quod T. Quintium Flamininum conſulatum ex quæſtura petere non patiebantur. Iam ædilitatem, præturamque faſtidire: nec, per honorum gradus documentum ſui dantes, nobiles homines tendere ad conſulatum, ſed tranſcendendo media, ſumma imis continuare. Res ex campeſtri certamine in ſenatum venit. Patres cenſuerunt, *Qui honorem, quem ſibi capere per leges liceret, peteret, in eo populo creandi quem velit, poteſtatem fieri æquum eſſe.* In auctoritate Patrum fuere tribuni. Creati conſules Sex. Ælius Pætus, & T. Quintius Flamininus. Inde Prætorum comitia habita. creati L. Cornelius Merula,

M. Clau-

M. Claudius Marcellus, M. Porcius Cato, C. Helvius, qui ædiles plebis fuerant. ab iis ludi plebeii inſtaurati: & epulum Iovis fuit ludorum cauſſa. Et ab ædilibus curulibus C. Valerio Flacco flamine Diali, & C. Cornelio Cethego ludi Romani magno apparatu facti. Ser. Sulpicius, & L. Galba pontifices eo anno mortui ſunt. in eorum locũ M. Aemilius Lepidus, & Cn. Cornelius Scipio pontifices ſuffecti ſunt. Sex. Aelius Pætus, T. Quintius Flamininus conſules magiſtratu inito ſenatum in Capitolio quum habuiſſent, decreverunt Patres, *ut provincias Macedoniam atque Italiam conſules compararent inter ſe, ſortirenturve. Utri eorum Macedonia eveniſſet, in ſupplementum legionum tria millia Romanorum ſcriberet, & trecentos equites. item ſociorum Latini nominis quinque millia peditum, quingentos equites.* Alteri conſuli novus omnis exercitus decretus. L. Lentulo prioris anni conſuli prorogatum imperium eſt: vetituſque aut ipſe provincia decedere prius, aut veterem exercitum deducere, quam cum legionibus novis conſul veniſſet. Sortiti conſules provincias. Aelio Italia, Quintio Macedonia evenit. Prætores, L. Cornelius Merula, urbanam, M. Claudius Siciliam, M. Porcius Sardiniam, C. Helvius Galliam eſt ſortitus. Delectus inde haberi eſt cœptus. nam præter conſulares exercitus prætores quoque juſſi ſcribere milites erant. Marcello in Siciliam quatuor millia peditum ſociûm Latini nominis, & trecentos equites; Catoni in Sardiniam ex eodem genere militum tria millia peditum, ducentos equites: ita ut prætores ambo quum in provincias veniſſent, veteres di-

mitterent pedites equiteſque. Attali deinde regis legatos in ſenatum conſules introduxerunt. Hi, regem claſſe ſua, copiiſque omnibus terra marique Romanam rem juvare, quæque imperarent Romani conſules, impigre atque obedienter ad eam diem feciſſe, quum expoſuiſſent, *Vereri dixerunt, ne id præſtari ei per Antiochum regem ultra non liceret. vacuum namque præſidiis navalibus, terreſtribuſque regnum Attali Antiochum invaſiſſe. Itaque Attalum orare Patres conſcriptos, ſi ſua claſſe, ſuaque opera uti ad Macedonicum bellum vellent; mitterent ipſi præſidium ad regnum ejus tutandum: ſi id nollent, ipſum ad ſua defendenda cum claſſe ac reliquis copiis redire paterentur.* Senatus legatis ita reſpõderi juſſit, *Quod rex Attalus claſſe, copiiſq; aliis duces Romanos juviſſet, id gratum ſenatui eſſe. Auxilia nec ipſos miſſuros Attalo adverſus Antiochum, ſocium & amicum populi Romani: nec Attali auxilia retenturos ultra quam regi commodum eſſet. Semper populum Romanum alienis rebus arbitrio alieno uſum. & principium & finem in poteſtate ipſorum, qui ope ſua velint adjutos Romanos, eſſe. Legatos ad Antiochum miſſuros, qui nuncient, Attali, naviumque ejus & militum opera adverſus Philippum communem hoſtem uti populum Romanum. Gratum eum facturum ſenatui, ſi regno Attali abſtineat, belloq; abſiſtat. Æquum eſſe, ſocios & amicos populi Romani reges, inter ſe quoq; ipſos pacem ſervare.* Conſulem T. Quintium, ita habito delectu, ut eos fere legeret, qui in Hiſpania aut Africa meruiſſent ſpectatæ virtutis milites, properantem in provinciam prodigia nunciata, atq; eorũ procuratio, Romę retinuerũt. De cœlo tacta erant, via publica Veiis, forum & ædes Iovis Lanuvii:

Her-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Herculis ædes Ardeæ, Capuæ murus & turres, & ædes, quæ Alba dicitur. Cœlum ardere viſum erat Arretii. terra Velitris trium jugerum ſpacio caverna ingenti deſederat. Sueſſæ Auruncæ nunciabant agnum cum duobus capitibus natum: & Sinueſſæ porcum humano capite. Eorum prodigiorũ cauſſa ſupplicatio unum diem habita. & conſules rebus divinis operam dederunt; placatiſque Diis profecti in provincias ſunt. Ælius cum C. Helvio prætore in Galliam, exercitumque ab L. Lentulo acceptum, quem dimittere debebat, prætori tradidit: ipſe novis legionbus, quas ſecum adduxerat, bellum geſturus. neque memorabilis rei quicquam geſſit. Et T. Quintius alter conſul maturius, quam priores ſoliti erant conſules, à Brunduſio quum tranſmiſiſſet, Corcyram tenuit cum octo millibus peditum, equitibus octingentis. A Corcyra in proxima Epiri quinqueremi trajecit: & in caſtra Romana magnis itineribus contendit; inde Villio dimiſſo, paucos moratus dies, dum ſe copiæ à Corcyra aſſequerentur, concilium habuit, utrum recto itinere per caſtra hoſtium viam facere conaretur: an ne tentata quidem re tanti laboris ac periculi, per Daſſaretios potius Lycumque tuto circuitu Macedoniam intraret. Viciſſetque ea ſententia, ni timuiſſet, ne, quum à mari longius receſſiſſet, miſſo è manibus hoſte, ſi (quod antea fecerat) ſolitudinibus ſilviſque ſe tutari rex voluiſſet; ſine ullo effectu æſtas extraheretur. Vtcunque eſſet igitur, illo ipſo tam iniquo loco aggredi hoſtem placuit. ſed magis fieri id placebat, quam quomodo id fieret, ſatis expediebat: dieſque quadraginta ſine ullo conatu ſedentes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

in conſpectu hoſtium abſumpſerant. Inde ſpes data Philippo eſt, per Epirotarum gentem tentandæ pacis. habitoque concilio delecti ad eam rem agendam, Pauſanias prætor, & Alexander magiſter equitum. Conſulem & regem, ubi in arctiſſimas ripas Aous cogitur amnis, in colloquium adduxerunt. Summa poſtulatorũ conſulis erat, præſidia ex civitatibus rex deduceret. iis, quorum agros, urbeſque populatus eſſet, redderet res, quæ comparerent. ceterorum æquo arbitrio æſtimatio fieret. Philippus *aliam aliarum civitatum conditionem eſſe reſpondit, quas ipſe cepiſſet, eas liberaturum. Quæ ſibi traditæ à majoribus eſſent, earum hereditaria ac juſta poſſeſſione non exceſſurum. ſi quas quererentur belli clades eæ civitates, cum quibus bellatum foret; arbitrio quo vellent populorum, cum quibus pax utriſque fuiſſet, ſe uſurum.* Conſul *Nihil ad id quidem arbitrio aut judice opus eſſe* dicere. *Cui enim non apparere, ab eo qui prior arma intuliſſet, injuriam ortam? nec Philippum ab ullis bello laceſſitum, priorem vim omnibus feciſſe.* Inde quum ageretur, quæ civitates liberandæ eſſent, Theſſalos primos omnium nominavit conſul. ad id vero adeo accenſus indignatione eſt rex, ut exclamaret, *quid victo gravius imperares T. Quinti?* atque ita ſe ex colloquio proripuit. & temperatum ægre eſt, quin miſſilibus, quia dirempti medio amne fuerant, pugnam inter ſe conſererent. Poſtero die per excurſiones ab ſtationibus primo in planitie ſatis ad id patenti multa levia commiſſa prœlia ſunt: deinde recipientibus ſe regiis in arcta & confragoſa loca, aviditate accenſi certaminis eo quoque Romani penetravere. Pro his ordo, & militaris diſciplina,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

lina, & genus armorum erat, aptum urgen-
is regiis: pro hoſte loca, & catapultæ baliſtæ-
ue, in omnibus prope rupibus, quaſi in muris
iſpoſitæ. Multis hinc atque illinc vulneribus
cceptis, quum etiam, ut in prœlio juſto, ali-
uot cecidiſſent, nox pugnæ finé fecit. Quum
n hoc ſtatu res eſſet, paſtor quidam à Charopo
rincipe Epirotarum miſſus deducitur ad con-
ulem. Is ſe in eo ſaltu, qui regiis tunc onera-
us caſtris erat, armentum paſcere ait: omnes
montium eorum anfractus calleſque noſſe. Si
ſecum aliquot mittere velit, non iniquo, nec
perdifficili aditu ſupra caput hoſtium deductu-
rum. Hæc Charopus renunciari jubet. ita cre-
deret, ut ſuæ potius omnia, quam illius pote-
ſtatis eſſent. Quum magis vellet credere quam
auderet conſul, miſtumque gaudio ac metu
animum gereret, auctoritate motus Charopi,
experiri ſpem oblatam ſtatuit: & ut averteret
rem à ſuſpicione, biduo inſequenti laceſſere
hoſtem, diſpoſitis ab omni parte copiis, ſucce-
dentibuſque integris in locis defeſſorum, non
deſtitit. Quatuor millia inde lecta peditum:
& trecentos equites tribuno militum tradit.
Equites, quoad loca patiantur, ducere jubet:
ubi ad invia equiti ventum ſit, in planitie ali-
qua locari equitatum. Pedites qua dux mõn-
ſtraret viam, ire: ubi, ut polliceatur, ſuper ca-
put hoſtium perventum ſit, fumo dare ſignum:
nec ante clamorem tollere, quam ab ſe ſigno
accepto pugnam cœptam arbitrari poſſet. No-
cte itinera fieri jubet: & pernox forte luna erat:
interdiu cibi quietiſque ſumeret tempus. du-
cem promiſſis ingentibus oneratum, ſi fides
extet, vinctum tamen tribuno tradidit. His

 copiis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

copiis ita dimiſſis, eo intentius Romanus undique inſtat capere ſtationes. Interim die tertio quum verticem, quem petierant, Romani cepiſſe, ac tenere ſe fumo ſignificarent; tum vero trifariam diviſis copiis conſul valle media cum militum robore ſuccedit: cornua dextra lævaque admovet caſtris. nec ſegnius hoſtes obviam eunt:& dum aviditate certaminis provecti extra munitiones pugnant, haud paulo ſuperior eſt Romanus miles,& virtute & ſcientia, & armorum genere. Poſteaquam multis vulneratis interfectiſque recepere ſe regii in loca aut munimento aut natura tuta, verterat periculum in Romanos; temere in loca iniqua, nec faciles ad receptum anguſtias progreſſos. neque impunita temeritate inde recepiſſent ſeſe, ni clamor primum à tergo auditus, dein pugna etiam cœpta, amentes repentino terrore regios feciſſet. Pars in fugam effuſi ſunt: pars, quia magis locus fugæ deerat, quam quod animi ſatis eſſet ad pugnam, quum ſubſtitiſſent; ab hoſte,& à fronte & à tergo urgente, circumventi ſunt. Deleri totus exercitus potuit, ſi fugientes perſecuti victores eſſent: ſed equitem anguſtiæ locorumque aſperitas, peditem armorum gravitas impediit. Rex primo effuſe ac ſine reſpectu fugit: dein quinque millium ſpacium progreſſus, quum ex iniquitate locorum, id quod erat, ſuſpicatus eſſet, ſequi non poſſe hoſtem, ſubſtitit in tumulo quodam, dimiſitque ſuos per omnia juga valleſque, qui palatos in unum colligerent. Non plus duobus millibus hominum amiſſis, cetera omnis multitudo, velut ſignum aliquod ſecuta, in unum quum conveniſſet, frequenti agmine petunt Theſſaliam.

um. Romani quoad tutum fuit inſecuti, cæ-
entes ſpoliantesque cæſos, caſtra regia, etiam
ne defenſoribus, difficili aditu, diripiunt: at-
ue ea nocte in ſuis caſtris manſerunt. Poſtero
ie conſul per ipſas anguſtias, qua ſe inter val-
s flumen inſinuat, hoſtem ſequitur. Rex pri-
io die ad caſtra Pyrrhi pervenit. locus quem
a vocant, eſt in Triphylia terra Melotidis.
nde poſtero die ingenti itinere agminis (& me-
us urgebat) in montem Lingon perrexit. ipſi
nontes Epiri ſunt, interjecti Macedoniæ, Theſ-
aliæque. Latus, quod vergit in Theſſaliam,
riens ſpectat: ſeptentrio à Macedonia objici-
ur. Veſtiti frequentibus ſilvis ſunt. juga ſum-
na, campos patentes, aquaſque perennes ha-
bent. Ibi ſtativis rex per aliquot dies habitis,
luctuatus animo eſt, utrum protinus in regnũ
ſe reciperet, an reverti in Theſſaliam præſtaret.
nclinavit ſententia, ſuum in Theſſaliam agmen
dimitteret, Triccamque proximis limitibus pe-
tit: inde obvias urbes raptim peragravit. Ho-
mines, qui ſequi poſſent, ſedibus excibat: op-
pida incendebat: rerum ſuarum, quas poſſent,
ferendarum ſecum dominis jus fiebat: cetera
militis præda erat. nec quod ab hoſte crudelius
pati poſſent, reliqui quicquam fuit, quam quæ
ab ſociis patiebantur. Hæc etiam facienti Phi-
lippo acerba erant, ſed è terra mox futura ho-
ſtium, corpora ſaltem eripere ſociorum vole-
bat. ita evaſtata ſunt oppida, Phacium, Ireſiæ,
Euhydrium, Eretria, Palæphatus. Pheras quum
peteret, excluſus, quia res egebat mora ſi ex-
pugnare vellet, nec tempus erat; omiſſo in-
cœpto, in Macedoniam tranſcendit. Nam,
etiam Ætolos appropinquare fama erat. qui
audito

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

audito prœlio, quod circa amnem Aoum factum erat, proximis prius evaſtatis circa Sperchias & Macran (quam vocant) Comen, tranſgreſſi inde in Theſſaliam Cymines & Angeas primo impetu potiti ſunt. à Metropoli dum vaſtant agros, concurſu oppidanorũ ad tuenda mœnia facto, repulſi ſunt. Callithera inde aggreſſi, ſimilem impetum oppidanorum pertinacius ſuſtinuerunt: compulſiſque intra mœnia qui eruperant, contenti ea victoria, quia ſpes nulla admodum expugnandi erat, abſceſſerunt. Theuma inde, & Calathana vicos expugnant, diripiuntque. Acharras per deditionem receperunt. Xyniæ ſimili metu à cultoribus deſertæ ſunt. Hoc ſedibus ſuis extorre agmẽ in præſidium incidit, quod Athamanum, quo tutior frumentatio eſſet, ducebatur: incondita inermiſque multitudo, miſta imbelli turba, ab armatis cæſa eſt. Xyniæ deſertæ diripiuntur. Cyphara inde Ætoli capiunt, opportune Dolopiæ imminens caſtellum. Hæc raptim intra paucos dies ab Ætolis geſta. Nec Aminander atque Athamanes poſt famam proſperæ pugnę Romanorum quieverunt. Ceterum Aminander, quia ſuo militi parum fidebat, petito ab conſule modico præſidio, quum Gomphos peteret, oppidum protinus nomine Phecam, ſitum inter Gomphos fauceſque anguſtas, quæ ab Athamania Theſſaliam dirimunt, vi cepit. inde Gomphos adortus, & per aliquot dies ſumma vi urbem tuentes, quum ſcalas ad mœnia erexiſſet, eodem metu perpulit ad deditionem. Hæc deditio Gomphorum, ingentem terrorem Theſſalis intulit. dedidêre deinceps ſeſe, qui Argenta, quique Pherinum, & Thi-
marum,

marum, & Liſinas, & Stimonem,& Lampſum habent, aliaque caſtella juxta ignobilia. Dum Athamanes Ætolique ſummoto Macedonum metu, in aliena victoria ſuam prædam faciunt, Theſſaliaque à tribus ſimul exercitibus, incerta quem hoſtem, quemvè ſocium crederet, vaſtatur; conſul faucibus, quas fuga hoſtium aperuerat, in regionem Epiri tranſgreſſus, etſi probe ſcit cui parti, Charopo principe excepto, Epirotæ faviſſent; tamen quia ab ſatisfaciendi quoque cura imperata enixè facere videt, ex præſenti eos potius, quam ex præterito ęſtimat habitu, & ipſa facilitate veniæ animos eorum in poſterum conciliat. Miſſis deinde nunciis Corcyram, ut onerariæ naves in ſinum venirent Ambraicum; ipſe progreſſus modicis itineribus, quarto die in monte Cercetio poſuit caſtra: eodem Aminandro cum ſuis auxiliis accito; non tam virium ejus egens, quam ut duces in Theſſàliam haberet. ab eodem conſilio, & plerique Epirotarum voluntarii inter auxilia accepti. Primam urbium Theſſaliæ Phaleriam eſt aggreſſus. duo millia Macedonum in præſidio habebat. qui primo ſumma vi reſtiterunt, quantum arma, quantum mœnia tueri poterant: ſed oppugnatio continua, non die non nocte remiſſà; quum conſul in eo verti crederet ceterorum Theſſàlorum animos, ſi primi vim Romanam non ſuſtinuiſſent; vicit pertinaciam Macedonum. Capta Phaleria, legati à Metropoli & à Piera dedentes urbes venerunt. venia eiſdem petentibus datur. Phaleria incenſa ac direpta eſt. Inde Æginium petit. quem locum quum vel modico præſidio tutum ac prope inexpugnabilem vidiſſet, paucis in ſtationem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

tionem proximam telis conjectis, ad Gomphorum regionem agmen vertit. digreſſuſque in campos Theſſaliæ, quum jam omnia exercitui deeſſent, quia Epirotarum pepercerat agris; explorato ante, utrum Leucadem ac ſinum Ambracium onerariæ tenuiſſent; frumentatum Ambraciam invicem cohortes miſit. & eſt iter à Gomphis Ambraciam, ſicut impeditum ac difficile, ita ſpacio perbrevi. Intra paucos itaque dies, tranſvectis à mari commeatibus, repleta omni rerum copia ſunt caſtra. Inde ad Rhagen eſt profectus. decem ferme millia à Lariſſà abeſt: ex Perræbia oriundi ſunt: ſita eſt urbs ſuper Peneum amnem. Nihil trepidavêre Theſſali ad primum adventum Romanorum. Et Philippus ſicut in Theſſaliam ipſe progredi non audebat, ita intra Tempeſtativis poſitis, ut quiſque locus ab hoſte tentabatur, præſidia per occaſiones ſubmittebat. Sub idem fere tempus, quo conſul adverſus Philippum primum in Epiri faucibus caſtra poſuit, & L. Quintius frater conſulis, cui claſſis cura maritimæque oræ imperium mandatum ab ſenatu erat, cum duobus quinqueremibus Corcyram tranſvectus, poſtquam profectam inde claſſem audivit, nihil morandum ratus, quum ad Zamam Inſulam aſſecutus eſſet, dimiſſo L. Apuſtio, cui ſucceſſerat; tarde inde ad Maleam, trahendis plerumque remulco navibus, quæ cum commeatu ſequebantur, pervenit. A Malea, juſſis ceteris quantum maximè poſſent maturatè ſequi, ipſe tribus quinqueremibus expeditis Piræeum præcepit, accepitque naves ibi relictas ab L. Apuſtio legato ad prçſidium Athenarum. Eodem tempore duæ ex Aſia claſſes profectæ, una

na cum Attalo rege: (eæ quatuor & viginti uinqueremes erant) Rhodia altera, viginti avium tectarum. Ageſimbrotus præerat. hæ rca Andrum Inſulam claſſes conjunctæ, Euœam inde exiguo diſtantem freto trajecerũt. aryſtiorum primum agros vaſtarunt: deinde bi Caryſtus præſidio à Chalcide raptim miſſo, rma viſa eſt, ad Eretriam acceſſerunt. Eodem c L. Quintius cum iis navibus, quæ Piræei fueant, Attali regis adventu audito venit, juſſitue, ut quæ ex ſua claſſe veniſſent naves, Euœam peterent. Eretria ſumma vi oppugnabaur: nam & trium junctarum claſſium naves mnis generis tormenta machinaſque ad urium excidia ſecum portabant: & agri affatim nateriæ præbebant ad nova molienda opera. Oppidani primo haud impigre tuebantur mœnia: deinde feſſi vulneratique aliquot, quum & muri partem everſam operibus hoſtium cernerent, ad deditionem inclinarunt. ſed præſidium erat Macedonum, quos non minus quam Romanos metuebant: & Philocles regius præfectus à Chalcide nuncios mittebat, ſe in tempore affuturum, ſi ſuſtinerent obſidionem. Hæc miſta metu ſpes, ultra quam vellent aut quam poſſent, trahere eos tempus cogebat. deinde, poſteaquam Philoclem repulſum, trepidantemque refugiſſe Chalcidem acceperunt, oratores extemplo ad Attalum veniam fidemque ejus petentes miſerunt. Dum in ſpem pacis intenti, ſegnius munera belli obeunt, & ea modo parte, qua murus dirutus erat, ceteris neglectis ſtationes armatas opponunt; Quintius noctu ab ea parte, quæ minime ſuſpecta erat, impetu facto, ſcalis urbem cepit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

cepit. Oppidanorum omnis multitudo cum conjugibus ac liberis in arcem confugit: deinde in deditionem venit. Pecuniæ aurique & argenti, haud ſane multum fuit: ſigna, tabulæ priſcæ artis, ornamentaque ejus generis plura, quam pro urbis magnitudine, aut opibus ceteris inventa. Caryſtus inde repetita, unde priuſquam è navibus copiæ exponerentur, omnis multitudo urbe deſerta in arcem confugit. Inde ad fidem ab Romano petendam oratores mittunt. oppidanis extemplo vita ac libertas conceſſa eſt: Macedonibus trecenti nummi in capita ſtatutum eſt precium: & ut armis traditis abirent. Hac ſumma redempti, in Bœotiam inermes trajecti. Navales copiæ duabus claris urbibus Eubœæ intra dies paucos captis, circumvectæ Sunium Atticæ terræ promontorium, Cenchreas Corinthiorum emporium petierunt. Conſul interim omnium ſpe longiorem atrocioremque oppugnationem habuit: & ea, qua minimum credidiſſet, reſiſtebant hoſtes. nam omnem laborem in muro diruendo crediderat fore: ſi aditum armatis in urbem pateféciſſet, fugam inde cædemque hoſtium fore, qualis captis urbibus fieri ſolet. ceterum, poſteaquam parte muri arietibus decuſſa, per ipſas ruinas tranſcenderunt in urbem armati; illud principium velut novi atque integri laboris fuit. nam Macedones, qui in præſidio erant & multi & delecti, gloriam etiam egregiam rati, ſi armis potius & virtute, quam mœnibus urbem tuerentur; conferti, pluribus introrſus ordinibus acie firmata, quum tranſcendere ruinas ſenſiſſent Romanos, per impeditum ac difficilem ad receptum locum expulerunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ant. Id conſul ægre paſſus, nec eam igno-
niam, ad unius modo expugnandæ moram
is, ſed ad ſummam univerſi belli pertinere
us, quod ex momentis parvarum plerumq;
um penderet; purgato loco, qui ſtrage ſe-
ruti muri cumulatus erat, turrim ingentis
itudinis, magnam vim armatorum multi-
ci tabulato portantem promovit: & cohor-
invicem ſub ſigna, quæ cuneum Macedo-
m (phalangem ipſi vocant) ſi poſſent, vi
rrumperent, emittebat. Sed ad loca anguſta,
ud late patente intervallo diruti muri, ge-
s armorum pugnæque hoſti aptius erat. ubi
nferti haſtas ingentis longitudinis præ ſe
acedones objeciſſent, velut in conſtructam
nſitate clypeorum teſtudinem, Romani pilis
equicquam emiſſis quum ſtrinxiſſent gladios;
eque congredi propius, neque præcidere ha-
as poterant: & ſi quam incidiſſent aut præfre-
iſſent, haſtile fragmento ipſo acuto inter ſpi-
ula integrarum haſtarum velut vallum exple-
at. Ad hoc & muri pars adhuc integra utra-
ue tuta præſtabat latera: nec ex longo ſpatio
ut cedendum, aut impetus faciendus erat. quę
es turbare ordines ſolet. Acceſſit etiam fortui-
a res ad animos eorum firmandos. nam quum
urris per aggerem parum denſati ſoli agere-
ur, tota una in altiorem orbitam depreſſa ita
urrim inclinavit, ut ſpeciem ruentis hoſtibus
trepidationemque inſanam ſuperſtantibus ar-
matis præbuerit. Quum parum quicquam ſuc-
cederet, conſul minime æquo animo compa-
rationem militum generis armorumque fieri
patiebatur: ſimul nec maturam expugnandi
ſpem, nec rationem procul à mari, & in eva-
ſtatis

ſtatis belli cladibus locis, hibernandi ullam cernebat. itaque relicta obſidione, quia nullus in tota Acarnaniæ atque Ætoliæ ora portus erat, qui ſimul & omnes onerarias, quæ commeatum exercitui portabant, caperet; & tecta ad hibernandum legionibus præberet; Anticyra in Phocide in Corinthium verſa ſinum, ad id opportuniſſime ſita viſa; quia nec procul Theſſalia, hoſtiumque locis abibant: & ex adverſo Peloponneſum exiguo maris ſpatio diviſam; ab tergo Aetoliam Acarnaniamque, ab lateribus Locridem & Bœotiam habebant. Phocidis primo impetu Phanoteam ſine certamine cepit. Anticyra haud multum in oppugnando præbuit moræ. Ambryſus inde, Hyampoliſque receptæ. Daulis, quia in tumulo excelſo ſita eſt, nec ſcalis nec operibus capi poterat. laceſſendo miſſilibus eos, qui in præſidio erant, quum ad excurſiones elicuiſſent, refugiendo invicem inſequendoque, & levibus ſine effectu certaminibus, eo negligentiæ & contemptus adduxerunt, ut cum refugientibus in portam permiſti impetum Romani facerent. & alia ignobilia caſtella Phocidis terrore magis, quam armis in poteſtatem venerunt. Elatia clauſit portas: nec niſi vi cogerentur, recepturi mœnibus videbantur aut ducem, aut exercitum Romanum. Elatiam obſidenti conſuli rei majoris ſpes affulſit; Achæorum gentem ab ſocietate regia ad Romanam amicitiam avertendi. Cycliadem, principem factionis ad Philippum trahentium res, expulerant. Ariſthenus, qui Romanis gentem jungi volebat, prætor erat. Claſſis Romana cum Attalo & Rhodiis Cenchreis ſtabat, parabantque communi omnes

conſilio

ſilio Corinthum oppugnare. Optimum igi-
atus eſt, priuſquam eam rem aggrederen-
legatos ad gentem Achæorum mitti; pol-
ntes, ſi ab rege ad Romanos defeciſſent, Co-
hum iis contributuros in antiquum gentis
cilium. Auctore conſule legati à fratre ejus
uintio, & Attalo, & Rhodiis, & Athenien-
s, ad Achæos miſſi. Sicyone datum eſt con-
m. Erat autem non admodum ſimplex ha-
s animorum inter Achæos. terrebat eos
edæmonius, gravis & aſſiduus hoſtis: hor-
ant Romana arma: Macedonum beneficiis
eteribus & recentibus obligati erant: re-
n ipſum ſuſpectum habebant: pro ejus cru-
itate perfidiaque ex iis, quæ tum ad tempus
eret, æſtimantes, graviorem poſt bellum do-
num futurum cernebant. neque ſolum quid
ſenatu quiſque civitatis ſuæ, aut in commu-
ous conciliis gentis pro ſententia dicerent,
horabant: ſed ne ipſis quidem ſecum cogi-
ntibus, quid vellent, aut quid optarent, ſatis
nſtabat. Ad homines ita incertos introductis
atis poteſtas dicendi facta eſt. Romanus pri-
um legatus L. Calpurnius, deinde Attali re-
; legati, poſt eos Rhodii diſſeruerunt. Phi-
pi deinde legatis dicendi poteſtas facta eſt.
ſtremo Athenienſes, ut refellerent Macedo-
um dicta, auditi ſunt. Ii ferè atrociſſime in re-
em, quia nulli nec plura, nec tam acerba paſſi
ant, invecti ſunt. Et illa quidem concio ſub
ccaſum ſolis, tot legatorum perpetuis oratio-
ibus die abſumpto, dimiſſa eſt. Poſtero die ad-
ocatur concilium, ubi quum per præconem,
icut Græcis mos eſt, ſuadendi, ſi quis vellet,
oteſtas à magiſtratibus facta eſſet, nec quiſ-
quam

quam prodiret; diu ſilentium aliorum alios intuentium fuit. neq; mirum, ſi quibus ſua ſponte volutantibus res inter ſe pugnantes obtorpuerant quodammodo animi, eos orationes quoque inſuper turbaverant; utrimque quæ difficilia eſſent promendo, admonendoque, per totum diem habitæ. Tandem Ariſthenus prætor Achæorum, ne tacitum concilium dimitteret, *Ubi*, inquit, *illa certamina animorum Achæi ſunt, quibus in conviviis, & circulis, quum de Philippo & Romanis mentio incidit, vix manibus temperatis? Nunc in concilio ad eam rem unam indicto quum legatorum utrimque verba audieritis, quum referant magiſtratus, quum præco ad ſuadendum vocet, obmutuiſtis. Si non cura communis ſalutis, ne ſtudia quidem, quæ in hanc aut illam partem animos veſtros inclinarunt, vocem cuiquam poſſunt exprimere? quum præſertim nemo tam hebes ſit, qui ignorare poſſit, dicendi ac ſuadendi quod quiſque aut velit, aut optimum putet, nunc occaſionem eſſe priuſquam quicquam decernamus. Ubi ſemel decretum erit, omnibus id, etiam quibus ante diſplicuerit, pro bono atq; utili fœdere defendendũ.* Hæc adhortatio prætoris, non modo quemquam unum elicuit ad ſuadendum; ſed ne fremitum quidem, aut murmur concionis tantæ, ex tot populis congregatæ, movit. Tum Ariſthenus prætor rurſus: *Non magis conſilium vobis, principes Achæorum, deeſt, quam lingua: ſed ſuo quiſque periculo in commune conſultum non vult. forſitan ego quoq; tacerem, ſi privatus eſſem. nunc prætor, video, aut non dandum concilium legatis fuiſſe, aut inde ſine reſponſo eos dimittendos non eſſe. Reſpondere autem niſi ex veſtro decreto qui poſſum? Et quando nemo veſtrûm, qui in hoc concilium*

m advocati eſtis, pro ſententia quicquam di-
vult, aut audet; orationes legatorum heſterno
dictas pro ſententiis percenſeamus: perinde ac
poſtulaverint quæ è re ſua eſſent, ſed ſuaſerint
nobis cenſerent utilia eſſe. Romani Rhodiique,
Attalus ſocietatem amicitiamque noſtram pe-
t: & in bello, quod adverſus Philippum gerunt,
nobis adjuvari æquum cenſent. Philippus ſocie-
s ſecum admonet & jurisjurandi: & modo poſtu-
ut ſecum ſtemus, modo ne interſimus armis,
tentum ait ſe eſſe. Nulline venit in mentem,
qui nondum ſocii ſunt, plus petunt, quam ſo-
s? Non fit hoc neque modeſtia Philippi, neque
pudentia Romanorum. Achæi portus & dant fi-
ciam poſtulantibus, & demunt. Philippi præter
atum videmus nihil. Romana claſſis ad Cen-
reas ſtat, urbium Eubœæ ſpolia præ ſe ferens:
nſulem, legioneſque ejus exiguo maris ſpacio dis-
nctas, Phocidem ac Locridem pervagantes vide-
us. Miramini cur diffidenter Cleomedon legatus
ilippi, ut pro rege arma caperemus adverſus Ro-
anos, modo egerit. qui ſi ex eodem fœdere ac jure-
rando, cuius nobis religionem iniiciebat, roge-
us eum, ut nos Philippus & ab Nabide ac Lace-
emoniis, & ab Romanis defendat; non modo præ-
dium, quo nos tueatur, ſed ne quid reſpondeat
uidem nobis, ſit inventurus. non, Hercle magis,
uam ipſe Philippus priore anno, qui pollicendo ſe
dverſus Nabidem bellum geſturum, quum ten-
aſſet noſtram juventutem hinc in Eubœam extra-
ere, poſteaquam nos neque decernere id ſibi præſi-
lium, neque velle illigari Romano bello vidit, obli-
us ſocietatis eius, quam nunc jactat, vaſtandos
depopulandoſque Nabidi ac Lacedæmoniis reliquit.
Ac mihi quidem minime conveniens inter ſe oratio
Cleome-

Cleomedontis viſa eſt. Elevabat Romanum bellum, eventumque eius eundem fore, qui prioris belli, quod cum Philippo geſſerint, dicebat. Cur igitur noſtrum ille auxilium abſens petit potius, quam præſens nos veteres ſocios ſimul ab Nabide ac Romanis tueatur? Nos dico? Quid ita paſſus eſt Eretriam Caryſtumque capi? quid ita tot Theſſaliæ urbes? quid ita Locridem, Phocidemque? quid ita nunc Elatiam oppugnari patitur? cur exceſſit faucibus Epiri, clauſtriſque illis inexpugnabilibus ſuper Aoum amnem, aut vi, aut metu, aut voluntate, relictoque, quem inſidebat, ſaltu, penitus in regnum abiit? Si ſua voluntate; tot ſocios reliquit hoſtibus diripiendos, quid recuſare poteſt, quin & ſocii ſibi conſulant? ſi metu; nobis quoque ignoſcat timentibus. Si victus armis ceſſit, Achæi nos arma Romana ſuſtinebimus, Cleomedon, quæ vos Macedones non ſuſtinuiſtis? An tibi potius credamus, Romanos non maioribus copiis, nec viribus, nunc bellum gerere, quam antea geſſerint, potius quam res ipſas intueamur? Ætolos tum claſſe adiuverunt: nec duce conſulari, nec exercitu bellum geſſerunt. Sociorum Philippi maritimæ urbes in terrore ac tumultu erant. mediterranea adeo tuta ab Romanis armis fuerunt, ut Philippus Ætolos, nequicquam opem Romanorum implorantes depopularetur. nunc autem defuncti bello Punico Romani, quod per ſexdecim annos velut intra viſcera Italiæ toleraverunt; non præſidium Ætolis bellantibus miſerunt, ſed ipſi duces belli arma terra marique ſimul Macedoniæ intulerunt. Tertius jam conſul ſumma vi gerit bellum. Sulpicius in ipſa Macedonia congreſſus, fudit fugavitque regem; partem opulentiſſimam regni eius depopulatus. nunc Quintius tenentem clauſtra Epiri, natura loci, munimentis, exercituque fretum, caſtris

exuit:

t: fugientem in Theſſaliam perſecutus, præſidia ea, ſociaſque ejus urbes prope in conſpectu regis s expugnavit. Ne ſint vera quæ Athenienſes o legati de crudelitate, avaritia, & libidine dixerunt: nihil ad nos pertineant, quæ in terra ica ſcelera in ſuperos inferoſque Deos ſint adſa: multo minus, quam quæ Ciani, Abydeniq;, procul à nobis abſunt, paſſi ſunt: noſtrorum vulnerum, ſi vultis, obliviſcamur: cædes diionesque bonorum Meſſenæ in media Peloponfactas, & hoſpitem Cypariſſiæ Garitenem, conjus omne ac fas, inter epulas prope ipſas occin: & Aratum patrem filiumque Sicyonios, um ſenem infelicem parentem etiam appellare itus eſſet, interfectos: filii etiam uxorem libidinis eſſa in Macedoniam aſportatam: cetera ſtupra rginum, matronarumque oblivioni dentur. Ne t cum Philippo res, cujus crudelitatis metu obtuiſtis omnes: nam quæ alia tacendi advocatis concilium cauſſa eſt? Cum Antigono mitiſſi ac juſtiſſimo rege, & de nobis omnibus optimè rito exiſtimemus diſceptationem eſſe: num id tularet facere nos, quod tum fieri non poſſet? ninſula eſt Peloponneſus, anguſtis Iſthmi faucis continenti adhærens, nulli apertior atque opportnior, quam navali bello. ſi centum tecta naves, & inquaginta leviores apertæ, & triginta Iſſaici mbi maritimam oram vaſtare, & expoſitas prope ipſis littoribus urbes cœperint oppugnare, in meiterraneas ſcilicet nos urbes recipiemus? tamquam n inteſtino, & hærente in ipſis viſceribus uramur ello? Quum terra Nabis, & Lacedæmonii, mari omana claſſis urgebunt; unde regiam ſocietatem, præſidia Macedonum implorem? an ipſi noſtris rmis ab hoſte Romano tutabimur urbes, quæ oppugnabun-

gnabuntur? egregie enim Dymas priore bello ſumus tutati. Satis exemplorum nobis alienæ clades præbent: ne quæramus quemadmodum ceteris exemplo ſimus. Nolite, quia ultro Romani petunt amicitiam, id quod optandum vobis ac ſumma ope petendum erat, faſtidire. metu enim videlicet compulſi in aliena terra, quia ſub umbra auxilii veſtri latere volunt, in ſocietatem veſtram confugiunt, ut portubus veſtris recipiantur, ut commeatibus utantur. Mare in poteſtate habent, terras quaſcumq; adeunt, extemplo ditionis ſuæ faciunt. Quod rogant, cogere poſſunt: quia peperciſſe volunt, committere vos, cur pereatis, non patiuntur. Nam quod Cleomedon modo, tamquam mediam & tutiſſimam vobis viam conſilii, ut quieſceretis, abſtineretiſq; armis, oſtendebat; ea non media, ſed nulla via eſt. Etenim præterquam quod aut accipienda, aut aſpernanda vobis Romana ſocietas eſt; quid aliud quam nuſquã gratia ſtabili, velut qui eventum exſpectaverimus, ut fortunæ applicaremus noſtra conſilia, præda victoris erimus? Nolite, ſi quod omnibus votis petendum erat, ultro offertur, faſtidire. Non quemadmodum hodie utrumque vobis licet, ſic ſemper liciturum eſt. nec ſæpe, nec diu eadem occaſio erit. Liberare vos à Philippo jamdiu magis votis quam armis audetis. Sine veſtro labore & periculo, qui vos in libertatem vindicarent, cum magnis claſſibus exercitibuſque mare trajecerunt. Hos ſi ſocios aſpernamini, vix ſanæ mentis eſtis: ſed aut ſocios, aut hoſtes habeatis, oportet. Secundum orationem prætoris murmur ortum aliorum cum aſſenſu, aliorum inclementer aſſentientes increpantium. & jam non ſinguli tantum, ſed populi univerſi inter ſe altercabantur: tum inter magiſtratus gentis (Demiurgos vocant: decem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

:cem numero creantur) certamen nihilo ſe-
nius, quam inter multitudinem eſſe. quinque
laturos ſe de ſocietate Romana ajebant, ſuf-
agiumque daturos: quinque lege cautum te-
ıbantur, ne quod adverſus Philippi ſocieta-
m eſſet, aut referre magiſtratibus, aut decer-
ere concilio jus eſſet. Hic quoque dies jurgiis
t conſumptus. Supererat unus juſti concilii
ies: (tertio enim lex jubebat decretum fieri)
ı quem adeo exarſere ſtudia, ut vix parentes à
beris temperaverint. Rhiſiaſus Pellenenſis
rat, filium Demiurgum, nomine Memnonem
abebat; partis ejus, quæ decretum recitari,
errogarique ſententias prohibebat. Is diu ob-
:ſtatus filium, ut conſulere Achæos communi
luti pateretur, neu pertinacia ſua gentem
niverſam perditum iret; poſteaquam parum
roficiebant preces, juratus ſe eum ſua manu
ıteremptυrum, nec pro filio, ſed pro hoſte
abiturum; minis pervicit, ut poſtero die con-
ıngeret iis ſe, qui referebant. qui quum plures
ıcti referrent, omnibus fere populis haud du-
ie approbantibus relationem, ac præ ſe feren-
ibus, quid decreturi eſſent; Dymæi, ac Mega-
opolitani, & quidam Argivorum priuſquam
lecretum fieret, conſurrexerunt, ac reliquc-
unt concilium: neque mirante ullo, neque
mprobante. Nam Megalopolitanos avorum
nemoria pulſos ab Lacedæmoniis reſtituerat
n patriam Antigonus: & Dymæis captis nu-
per direptiſque ab exercitu Romano, quum
edimi eos ubicunque ſervirent, Philippus juſ-
iſſet, non libertatem modo, ſed etiam patriam
eddiderat. Iam Argivi præterquam quod Ma-
edonum reges ab ſe oriundos credunt, pri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

vatis etiam hoſpitiis, familiariquę amicitia plerique illigati Philippo erant. ob hæc concilio, quod inclinaverat ad Romanam ſocietatem ineundam, exceſſerunt: veniaque iis hujus ſeceſſionis fuit, & magnis & recentibus obligatis beneficiis. Ceteri populi Achæorum, quum ſententiæ perrogarentur, ſocietatem cum Attalo ac Rhodiis præſenti decreto confirmarunt: cum Romanis, quia injuſſu populi non poterat rata eſſe, in id tempus, quo Romam mitti legati poſſent, dilata eſt. in præſentia tres legatos ad L. Quintium mitti placuit, & exercitum omnem Achæorum ad Corinthum admoveri: captis Cenchreis, jam urbem ipſam Quintio oppugnante. Et ii quidem è regione portæ, quæ fert Sycionem, poſuerunt caſtra. Romani ad Cenchreas verſam partem urbis: Attalus traducto per Iſthmum exercitu, ab Lechæo alterius maris portu. Oppugnabant primo ſegnius, ſperantes ſeditionem intus fore inter oppidanos ac regium præſidium. poſteaquam uno animo omnes, & Macedones tamquam communem patriam tuebantur, & Corinthii ducem præſidii Androſthenem haud ſecus quam civem & ſuffragio creatum ſuo imperio juſto patiebantur; omnis inde ſpes pugnantibus in vi, & armis, & operibus erat: undique aggeres haud facili aditu ad mœnia admovebantur. Aries ex ea parte, quam Romani oppugnabant, aliquantum muri diruerat. in quem locum, quia nudatus munimento erat, protegendum armis, quum Macedones concurriſſent, atrox prœlium inter eos ac Romanos ortum eſt. Ac primo multitudine facile expellebantur Romani: aſſumptis deinde

Achæo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Achæorum Attalique auxiliis, æquabant certamen: nec dubium erat, quin Macedonas Græcoſque facile loco pulſuri fuerint. Transfugarum Italicorum magna multitudo erat: pars ex Annibalis exercitu metu pœnæ à Romanis Philippum ſecuti, pars navales ſocii relictis nuper claſſibus, ad ſpem honoratioris militiæ tranſgreſſi. hos deſperata ſalus, ſi Romani viciſſent, ad rabiem magis quam audaciam accendebat. Promontorium eſt adverſus Sicyonem Iunonis, quam vocant Acræam, in altum excurrens: trajectus inde Corinthum, ſeptem millia ferme paſſuum. eo Philocles regius & ipſe præfectus, mille & quingentos milites per Bœotiam duxit. præſto fuere à Corintho lembi, qui præſidium id acceptum Lechæum trajicerent. Auctor erat Attalus, incenſis operibus omittendæ extemplo oppugnationis. Pertinacius Quintius in incœpto perſtabat. is quoq; ut pro omnibus portis diſpoſita vidit præſidia regia, nec facile erumpentium impetus ſuſtineri poſſe, in Attali ſententiam conceſſit. ita irrito incœpto, dimiſſis Achæis, reditum ad naves eſt. Attalus Piræeum, Romani Corcyram petierunt. Dum hæc à navali exercitu geruntur, Conſul in Phocide ad Elatiam caſtris poſitis, primo colloquiis rem per principes Elatienſium tentavit: poſteaquam nihil eſſe in manu ſua, & plures validioreſque eſſe regios quam oppidanos, reſpondebatur; tum ſimul ab omni parte operibus armiſq; urbem eſt aggreſſus. Ariete admoto, quantum inter turres muri erat prorutum, quum ingenti fragore ac ſtrepitu nudaſſet urbem, ſimul & cohors Romana per apertum recenti ſtrage iter invaſit: & ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

omnibus oppidi partibus, relictis ſuis quiſque ſtationibus, in eum, qui premebatur impetu hoſtium, locum concurrerunt. Eodem tempore Romani, & ruinas muri ſupervadebant, & ſcalas ad ſtantia mœnia inferebant. & dum in unam partem oculos animoſque hoſtium certamen averterat, pluribus locis ſcalis capitur murus, armatique in urbem tranſcenderunt. quo tumultu audito, territi hoſtes, relicto, quem conferti tuebantur, loco, in arcem omnes metu, inermi quoque ſequente turba, confugerunt. Ita urbe potitur conſul. qua direpta, miſſis in arcem, qui vitam regiis, ſi abire vellent inermes, libertatem Elatienſibus pollicerentur, fideque in hæc data, poſt paucos dies arcem recepit. Ceterum adventu in Achaiam Philoclis regii præfecti, non Corinthus tantum liberata obſidione, ſed Argivorum quoque civitas per quoſdam principes Philocli prodita eſt; tentatis prius animis plebis. Mos erat, comitiorum die primo, velut ominis cauſſa præ-tores pronunciare Iovem, Apollinemque, & Herculem. additum legi erat, ut iis Philippus rex adjiceretur, cujus nomen poſt pactam cum Romanis ſocietatem quia præco non adjecit, fremitus primo multitudinis ortus: deinde clamor ſubjicientium Philippi nomen, jubentium legitimum honorem uſurpare: donec cum ingenti aſſenſu nomen recitatum eſt. Hujus fiducia favoris Philocles accerſitus, nocte occupat collem imminentem urbi (Lariſſam eam arcem vocant) poſitoque ibi præſidio, quum lucis principio ſignis infeſtis ad ſubjectū arci forum vaderet, inſtructa acies ex adverſo occurrit. Præſidium erat Achæorum nuper impo-

impoſitum; quingenti fere juvenes delecti omnium civitatum. Æneſidemus Dymæus præerat. Adhortator à præfecto regio miſſus, qui excedere urbe juberet (neque enim pares eos oppidanis ſolis, qui idem quod Macedones ſentirent, nedum adjunctis Macedonibus eſſe, quos ne Romani quidem ad Corinthum ſuſtinuiſſent) primo nihil, nec ducem nec ipſos movit: poſt paulo, ut Argivos quoq; armatos ex parte altera venientes magno agmine viderunt, certam perniciem cernentes, omnem tamen caſum, ſi pertinacior dux fuiſſet, videbantur ſubituri. Æneſidemus, ne flos Achæorum juventutis ſimul cum urbe amitteretur, pactus cum Philocle ut abire illis liceret, ipſe quo loco ſteterat armatus cum paucis clientibus, non exceſſit. Miſſus à Philocle qui quæreret, quid ſibi vellet; nihil fatus, tantummodo cum projecto præ ſe clypeo ſtaret; in præſidio creditæ urbis moriturum ſe armatum, reſpondit. tum juſſu præfecti à Thracibus conjecta tela, interfectique omnes. Et poſt pactam inter Achæos & Romanos ſocietatem, duæ nobiliſſimæ civitates, Argi & Corinthus, in poteſtate regis erant. Hæc ab Romanis ea æſtate in Græcia terra mariq; geſta. In Gallia nihil ſane memorabile ab Sext. Ælio conſule geſtum: quum duos exercitus in provincia habuiſſet; unum retentum, quem dimitti oportebat, cui L. Cornelius Proconſul præfuerat (ipſe ei C. Ælium prætorem præfecit) alterum, quem in provinciam adduxit. totum prope annum Cremonenſibus Placentiniſque cogendis redire in colonias, unde belli caſibus diſſipati erant, conſumpſit. Quemadmodum Gallia præter

ſpem quieta eo anno fuit, ita circa urbem ſervilis prope tumultus excitatus eſt. Obſides Carthaginienſium Setiæ cuſtodiebantur: cum iis, ut principum liberis, magna vis ſervorum erat. augebant eorum numerum, ut ab recenti Africo bello, ut ab ipſis Setinis captiva aliquot nationis ejus ex præda empta mancipia. Quum conjurationem feciſſent, miſſis ex eo numero qui in Setino agro, deinde circa Norbam & Circeios ſervitia ſolicitarent; ſatis jam omnibus præparatis; ludis, qui Setiæ propediem futuri erant, ſpectaculo intentum populum aggredi ſtatuerant: Setia per cædem & repentinum tumultum capta, Norbam & Circeios occupare. Hujus rei tam fœdæ indicium Romam ad L. Cornelium Lentulum prætorem urbis delatum eſt. Servi duo ante lucem ad eum venerunt, atque ordine omnia quæ acta futuraque erant, expoſuerunt. quibus domi cuſtodiri juſſis; prætor, ſenatu vocato, edoctoque quæ indices afferrent, proficiſci ad eam conjurationem quærendam atque opprimendam juſſus, cum quinque legatis profectus, obvios in agris ſacramento rogatos arma capere & ſequi cogebat. Hoc tumultuario delectu duobus millibus ferme hominum armatis, Setiam, omnibus quo pergeret ignaris, venit. ibi raptim principibus conjurationis comprehenſis, fuga ſervorum ex oppido facta eſt. dimiſſi deinde per agros, qui veſtigarent. Egregia duorum opera ſervorum indicum, & unius liberi fuit. Ei centum millia gravis æris dari Patres juſſerunt: ſervis vicena quina millia æris, & libertatem. precium eorum ex ærario ſolutum eſt dominis. Haud ita multo poſt, ex ejuſdem conjura-

urationis reliquiis , nunciatum eſt , ſervitia ræneſte occupatura. Eo L. Cornelius prætor rofectus , de quingentis fere hominibus , qui n ea noxa erant, ſupplicium ſumpſit. In timore civitas fuit , obſides captivoſque Pœnorum a moliri. Itaque & Romæ vigiliæ per vicos ervatæ : juſſique circumire eas minores magiſtratus : & triumviri carceris latomiarum inentiorem cuſtodiam habere juſſi : & circa nonen Latinum à prætore literæ miſſæ; ut & obides in privato ſervarentur , neque in publium prodeundi facultas daretur ; & captivi ne minus decem pondo compedibus vincti in nulla alia quam in carceris publici cuſtodia eſſent. Eodem anno legati ab rege Attalo coronam auream CCXLVI. pondo in Capitolio poſuerunt : gratiaſque ſenatui egerunt, quod Antiochus legatorum Romanorum auctoritate motus , finibus Attali exercitum deduxiſſet. Eadem æſtate equites ducenti, & elephanti decem, & tritici modiûm ducenta millia, ab rege Maſaniſſa ad exercitum , qui in Græcia erat, pervenerunt. Item ex Sicilia Sardiniaque magni commeatus , & veſtimenta exercitui miſſa. Siciliam M. Marcellus , Sardiniam M. Porcius Cato obtinebat ; ſanctus & innocens , aſperior tamen in fœnore coercendo habitus. Fugatiq; ex inſula fœneratores, & ſumptus, quos in cultum prætorum ſocii facere ſoliti erant, circumciſi , aut ſublati. Sext. Ælius Conſul ex Gallia comitiorum cauſſa Romam quum rediſſet, creavit Conſules C. Cornelium Cethegum , & Q. Munutium Rufum. Biduo poſt, prætorum comitia habita. Sex prætores illo anno primum creati ; creſcentibus jam provinciis , & latius

pateſcente imperio. creati autem hi, L. Manlius Vulſo, Cn. Sempronius Tuditanus, M. Sergius Silius, M. Minutius Rufus, L. Acilius. Sempronius & Helvius ex iis ædiles plebis erant. ædiles curules, Q. Minutius Thermus, & T. Sempronius Longus. Ludi Romani eo anno quater inſtaurati. Cn. Cornelio, & Q. Minucio Conſulibus, omnium primum de provinciis conſulum prætorumque actum. Prius de prætoribus tranſacta res, quæ tranſigi ſorte poterat. urbana Sergio, peregrina juriſdictio Minucio obtigit. Sardiniam Acilius, Siciliam Manlius, Hiſpaniam Sempronius citeriorem, Helvius ulteriorem eſt ſortitus. Conſulibus Italiam Macedoniamque ſortiri parantibus, L. Oppius, & Q. Fulvius tribuni plebis impedimento erant, *quod longinqua provincia Macedonia eſſet: neque ulla alia res majus bello impedimentum ad eam diem fuiſſet, quam quod vixdum inchoatis rebus in ipſo conatu gerendi belli prior Conſul revocaretur. Quartum jam annum eſſe ab decreto Macedonico bello. Quærendo regem, & exercitum ejus; Sulpicium majorem partem anni abſumpſiſſe. Villium congredientem cum hoſte, re infecta revocatum. Quintium rebus divinis Romæ majorem partem anni retentum: ita geſſiſſe tamen res, ut ſi aut maturius in provinciam veniſſet, aut hiems magis ſera fuiſſet, potuerit debellare. Nunc prope in hiberna profectum, ita comparare dici bellum, ut niſi ſucceſſor impediat, perfecturus æſtate proxima videatur.* His orationibus pervicerunt ut conſules in ſenatus auctoritate fore dicerent ſe, ſi idem tribuni facerent. Permittentibus utriſque liberam conſultationem, Patres conſulibus ambobus Italiam provinciam decreve-

creverunt. T. Quintio prorogarunt imperium, donec ſucceſſor ei veniſſet. Conſulibus binæ legiones decretæ: & ut bellum cum Gallis Ciſalpinis, qui defeciſſent à populo Romano, gererent. Quintio in Macedoniam ſupplementum decretum; peditum quinque millia, & trecenti equites, & ſociorum navalium tria millia. Præeſſe idem qui præerat claſſi, L. Quintius Flamininus juſſus. Prætoribus in Hiſpanias octona millia peditum ſociûm ac Latini nominis data: & quadringenti equites, ut dimitterent veterem ex Hiſpaniis militem. & terminare juſſi, qua ulterior citeriorve provincia ſervaretur, Macedoniæ legatos P. Sulpicium, & P. Villium, qui Conſules in ea provincia fuerant, adjecerunt. Prius quam Conſules prætoreſque in provincias proficiſcerentur, prodigia procurari placuit: quod ædes Vulcani Summanique, Romæ, quod & Fregellis murus & porta de cœlo tacta erant: & Fruſinone inter noctem lux orta: & Aſculo agnus biceps cum quinque pedibus natus: & Formiis duo lupi oppidum ingreſſi, obvios aliquot laniaverant: Romæ non in urbem ſolum, ſed in Capitolium penetraverat lupus. C. Acilius Tribunus plebis tulit, ut quinque coloniæ, in oram maritimam deducerentur: duæ ad oſtia fluminum Vulturni Liternique: una Puteolos: una ad caſtrum Salerni. His Buxentum adjectum. tricenæ familiæ in ſingulas colonias jubebantur mitti. triumviri deducendis iis, qui per triennium magiſtratum haberent, creati, M. Servilius Geminus, Q. Minucius Thermus, T. Sempronius Longus. Delectu rebuſque aliis divinis humaniſque, quæ per ipſos agendæ erant, per-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

fectis, Conſules ambo in Galliam profecti. Cornelius recta ad Inſubres via, qui tum in armis erant, Cænomanis aſſumptis, Q. Minucius in læva Italiæ ad inferum mare flexit iter: Genuamque exercitu abducto, ab Liguribus orſus eſt bellum. Oppida Claſtidium & Litubium, utraque Ligurum, & duæ gentis ejuſdem civitates, Celelates, Cerdiciateſque ſeſe dediderunt. Et jam omnia cis Padum, præter Gallorum Bojos, Iluates Ligurum, ſub ditione erant. quindecim oppida, hominum viginti millia eſſe dicebantur, quæ ſe dediderant. Inde in agrum Bojorum legiones duxit. Bojorum exercitus haud ita multo ante trajecerat Padum, junxeratque ſe Inſubribus & Cænomanis: quod ita acceperant, conjunctis legionibus Conſules rem geſturos, ut & ipſi collatas in unum vires firmarent. Poſteaquam fama accidit, alterum Conſulem Bojorum urere agros; ſeditio extemplo orta eſt. Poſtulare Boii, ut laborantibus opem univerſi ferrent. Inſubres negare ſe ſua deſerturos. Ita diviſæ copiæ, Boiiſque in agrum ſuum tutandum profectis, Inſubres cum Cænomanis ſuper amnis Mincii ripas conſederunt. Infra eum locum quinque millia paſſuum, & conſul Cornelius eidem flumini caſtra applicuit. inde mittendo in vicos Cænomanorum Brixiamque, quæ caput gentis erat; ut ſatis comperit, non ex auctoritate ſeniorum juventutem in armis eſſe, nec publico conſilio Inſubrium defectioni Cænomanos ſe adjunxiſſe; excitis ad ſe principibus, ibi agere ac moliri cœpit, ut deſciſcerent ab Inſubribus Cænomani, & ſignis ſublatis aut domos redirent, aut ad Romanos tranſirent. Et id quidem impetrari

trari nequiit. in id data fides Conſuli eſt, ut in acie aut quieſcerent, aut ſi qua etiam occaſio fuiſſet, adjuvarent Romanos. Hæc ita conveniſſe Inſubres ignorabant: ſuberat tamen quædam ſuſpicio animis, labare fidem ſociorum. Itaque quum in aciem eduxiſſent, neutrum iis cornu committere auſi, ne ſi dolo ceſſiſſent, rem totam inclinarent, poſt ſigna in ſubſidiis eos locaverunt. Conſul principio pugnæ vovit ædem Soſpitæ Iunoni, ſi eo die hoſtes fuſi fugatique eſſent. A militibus clamor ſublatus, compotem voti Conſulem ſe facturos, & impetus in hoſtes eſt factus. Non tulerunt Inſubres primum concurſum. quidam & à Cænomanis terga repente in ipſo certamine aggreſſis, tumultum ancipitem injectum auctores ſunt, cæſaque in medio quinque & triginta millia hoſtium, quinque millia & ſeptingentos vivos captos: in iis Amilcarem Pœnorum imperatorem, qui belli cauſſa fuiſſet: ſigna militaria centum triginta, & carpenta ſupra ducenta. Oppida, quæ defectionem ſecuta erant, dediderunt ſe Romanis. Minucius conſul primo effuſis populationibus peragraverat fines Bojorum: deinde, ut relictis Inſubribus ad ſua tuenda receperant ſeſe, caſtris ſe tenuit, acie dimicandum cum hoſte ratus. Nec Boii detrectaſſent pugnam, niſi fama victos Inſubres allata animos fregiſſet. Itaque relicto duce caſtriſque, diſſipati per vicos, ſua ut quiſque defenderent, rationem gerendi belli hoſti mutarunt. omiſſa enim ſpe per vnam dimicationem rei decernendæ, rurſus populari agros & urere tecta, vicoſque expugnare cœpit. Per eoſdem dies Claſtidium incenſum. inde in Liguſticos Illuates,

tes,

tes, qui ſoli non parebant, legiones ductæ. Ea quoque gens, ut Inſubres acie victos, Bojos, ita ut tentare ſpem certaminis non auderent, territos audivit, in deditionem venit. Literæ conſulum è Gallia de geſtis proſperè ſub idem tempus Romam allatæ. M. Sergius prætor urbanus in ſenatu eas, deinde ex auctoritate Patrum ad populum recitavit. ſupplicatio in quatriduum decreta. Hiems jam eo tempore erat, quum T. Quintius, capta Elatia, in Phocide ac Locride hiberna diſpoſita haberet. Opunte ſeditio orta eſt. Factio una Ætolos, qui propiores erant; altera Romanos accerſebat. Ætoli, priores venerunt: ſed opulentior factio, excluſis Ætolis, miſſoque ad imperatorem Romanum nuncio, uſque ad adventum ejus tenuit urbem. Arcem regium tenebat præſidium: neque ut diſcederent inde, aut Opuntiorum minis, aut auctoritate imperantis conſulis Romani perpelli potuerunt. Mora cur non extemplo oppugnarentur, ea fuit: quod caduceator ab rege venerat, locum ac tempus petens colloquio. Id gravate conceſſum regi eſt. non quin cuperet Quintius per ſe partim armis, partim conditionibus confectum videri bellum (necdum enim ſciebat, utrum ſucceſſor ſibi alter ex novis conſulibus mitteretur) an, quod ſumma vi ut tenderent, amicis & propinquis mandaverat, imperium prorogaretur, aptum autem fore colloquium credebat, ut ſibi liberum eſſet, vel ad bellum manenti, vel ad pacem decedenti rem inclinare. In ſinu Maliaco prope Nicæam littus elegêre. eo rex ab Demetriade cum quinque lembis & una nave roſtrata venit. Erant cum eo principes Macedo-
num

num & Achæorum exul vir inſignis Cycliadas. Cum imperatore Romano rex Animander erat, & Dionyſodorus Attali legatus, & Ageſimbrotus præfectus Rhodiæ claſſis, & Phaneas princeps Ætolorum, & Achæi duo, Ariſthenus & Xenophon. Inter hos Romanus ad extremum littus progreſſus, quum rex in proram navis in anchoris ſtantis proceſſiſſet; *Commodius*, inquit, *ſi in terram egrediaris, ex propinquo dicamus invicem, audiamuſque.* Quum rex facturum ſe id negaret; *Quem tandem*, inquit Quintius, *times*? Ad hoc ille ſuperbo & regio animo: *Neminem equidem timeo, præter Deos immortales. non omnium autem credo fidei, quos circa te video, atque omnium minime Ætolis. Iſtud quidem,* ait Romanus, *par omnibus periculum eſt, qui cum hoſte ad colloquium congrediuntur, ut nulla fides ſit. Non tamen*, inquit rex, *T. Quinti, par perfidiæ præmium eſt, ſi fraude agatur, Philippus & Phaneas. neque enim æque difficulter Ætoli prætorem alium, ac Macedones regem in meum locum ſubſtituant.* Secundum hæc ſilentium fuit. Quum Romanus eum æquum cenſeret priorem dicere, qui petiſſet colloquium; Rex, ejus eſſe priorem orationem, qui daret pacis leges, non qui acciperet; tum Romanus, *Simplicem ſuam orationem eſſe. ea enim ſe dicturum, quæ ni fiant, nulla ſit pacis conditio. Deducenda ex omnibus Græciæ civitatibus regi præſidia eſſe. captivos & transfugas ſociis populi Romani reddendos. reſtituenda Romanis ea Illyrici loca, quæ poſt pacem in Epiro factam occupaſſet. Ptolomæo regi Ægypti reddendas urbes, quas poſt Philopatoris Ptolomæi mortem occupaſſet. Suas populique Romani conditiones has eſſe: ceterum &*

ſocio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſociorum audiri poſtulata verum eſſe. Attali regis legatus, *Naves captivoſque, quæ ad Cium navali prœlio capta eſſent, & Nicephorium, Veneriſq; templum, quæ ſpoliaſſet evaſtaſſetque, pro incorruptis reſtitui:* Rhodii, Peræam (regio eſt continentis adverſus inſulam, vetuſtæ eorum ditionis) repetebant, poſtulabantque, *præſidia deduci ab Iaſſo, & Bargyllis, & Euromenſium urbe, & in Helleſponto Seſto atque Abydo, & Panopolim Byzantiis in antiqui formulam juris reſtitui, & liberari omnia Aſiæ emporia portuſque.* Achæi Corinthum & Argos repetebant. Prætor Ætolorum Phaneas quum eadem fere quæ Romani, ut Græcia decederetur, poſtulaſſet, redderenturque Ætolis urbes, quæ quondam juris aut ditionis eorum fuiſſent; excepit orationem ejus princeps Ætolorum Alexander, vir (ut inter Ætolos) facundus. *Iamdudum ſe reticere*, ait, *non quo quicquam agi putet eo colloquio, ſed ne quem ſociorum dicentem interpellet. Neque de pace cum fide Philippum agere, neque bella vera virtute unquam geſſiſſe. In colloquiis inſidiari & captare: in bello non congredi æquo campo, neque collatis ſignis dimicare, ſed refugientem incendere ac diripere urbes, & vincentium præmia victum corrumpere. At non ſic antiquos Macedonum reges, ſed acie bellare ſolitos, urbibus parcere quantum poſſent, quo opulentius imperium haberent. Nam de quorum poſſeſſione dimicetur tollentem, nihil ſibi præter bellum relinquere, quod conſilium eſſe? Plures priore anno ſociorum urbes in Theſſalia evaſtaſſe Philippum, quam omnes qui unquam hoſtes Theſſaliæ fuerint. ipſis quoq; Ætolis eum plura ſocium, quam hoſtem ademiſſe. Lyſimachiam pulſo prætore & præſidio Ætolorum occupaſſe*

[o]ppaſſe eum. Cium item ſuæ ditionis urbem fundi-[tu]s evertiſſe ac deleſſe. Eadem fraude habere eum [T]hebas, Phthias, Echinum, Lariſſam, & Pharſa-[l]um. Motus oratione Alexandri Philippus, na-[v]em, ut exaudiretur, propius terram applicuit. [O]rſum eum dicere in Ætolos maxime violen-[t]er, Phaneas interfatus, *Non in verbis rem ver-[t]i*, ait: *aut bello vincendum, aut melioribus pa-[r]endum eſſe. Apparet id quidem*, inquit Philippus *[e]tiam cæco*; jocatus in valetudinem oculorum [P]haneæ. & erat dicacior natura, quam regem [d]ecet & ne inter ſeria quidem riſu ſatis tempe-[r]ans. Indignari inde cœpit, *Ætolos, tanquam Romanos decedi Græcia jubere: qui, quibus finibus Græcia ſit, dicere non poßint. Ipſius enim Ætoliæ, Agræos Apodeotaſque & Amphilochos, quæ per-magna eorum pars ſit, Græciam non eſſe. An quod à ſociis eorum non abſtinuerim, juſtam querelam habent, quum ipſi pro lege hunc morem antiquitus ſervent, ut adverſus ſocios ipſi ſuos, publica tantum auctoritate dempta, juventutem ſuam militare ſi-nant, & contrariæ perſæpe acies in utraque parte Ætolica auxilia habeant? Neque ego Cium ex-pugnavi, ſed Pruſiam ſocium & amicum oppu-gnantem adjuvi: & Lyſimachiam ab Thracibus vindicavi. ſed quia me neceßitas ad hoc bellum à cuſtodia ejus avertit, Thraces habent. Et Ætolis hæc. Attalo autem Rhodiiſque nihil jure debeo. non enim à me, ſed ab illis principium belli ortum eſt. Romanorum autem honoris cauſſa Peræam Rhodiis, & naves Attalo cum captivis, qui com-parebunt, reſtituam. Nam quod ad Nicephorium Veneriſque templi reſtitutionem attinet; quid ea reſtitui poſtulantibus reſpondeam, niſi quo uno modo luci ſilvæque cæſæ reſtitui poſſunt, curam impen-*

impenſamque ſationis me præſtaturum: quoniam hæc inter ſe reges poſtulare & reſpondere placet. Extrema ejus oratio adverſus Achæos fuit: *in qua orſus ab Antigoni primum, ſuis deinde erga eam gentem meritis, recitari decreta eorum juſſit; omnes divinos humanoſque honores complexa: atque ad ea adjecit recens de exercitu, quo ab ſe deſciviſſent. invectuſque graviter in perfidiam eorum; Argos tamen ſe redditurum eis dixit. De Corintho, cum Imperatore Romano deliberaturum eſſe, quaſiturumque ſimul ab eo, utrum iiſne urbibus decedere ſe æquum cenſeat, quas à ſeipſo captas jure belli habeat, an iis etiam, quas à majoribus ſuis accepiſſet.* Parantibus Achæis Ætoliſque ad ea reſpondere, quum prope occaſum ſol eſſet, dilato in poſterum diem colloquio, Philippus in ſtationem, ex qua profectus erat, Romani ſociique in caſtra redierunt. Quintius poſtero die ad Nicæam (is enim locus placuerat) ad conſtitutum tempus venit. Philippi nullus uſquam nec nuncius ab eo per aliquot horas veniebat: & jam deſperantibus venturum, repente apparuerunt naves. Atque ipſe quidem, *quum tam gravia & indigna imperarentur, inopem conſilii diem ſe conſumpſiſſe deliberando* ajebat. Vulgo credebatur, de induſtria rem in ſerum tractam, ne tempus dari poſſet Achæis Ætoliſque ad reſpondendum. & eam opinionem ipſe affirmavit, petendo, ut ſummotis aliis, ne tempus altercando tereretur, & aliquis finis rei imponi poſſet, cum Imperatore Romano liceret ſibi colloqui. Id primo non acceptum, ne excludi colloquio viderentur ſocii: deinde quum haud abſiſteret petere, ex omnium conſilio Romanus Imperator cum Appio Claudio Tribuno

[u]no militum ceteris ſummotis, ad extremum ttus proceſſit, Rex cum duobus, quos pridie dhibuerat, in terram eſt egreſſus. Ibi quum liquamdiu ſecreto locuti eſſent, quæ acta ad ıos Philippus retulerit, minus compertum ſt. Quintius hæc retulit ad ſocios. *Romanis um cedere tota Illyrici ora, perfugas remittere, c ſi qui eſſent captivi. Attalo naves, & cum iis aptos navales ſocios: Rhodiis regionem, quam Peæam vocant, reddere: Iaſſo & Bargyllis non ceſſuum. Ætolis Pharſalum Lariſſamque reddere. Thebas non reddere. Achais non Argis modo, ſed tiam Corintho ceſſurum.* Nulli omnium placere partium, quibus ceſſurus, aut non ceſſurus ſſet, deſtinatio. *plus enim amitti in iis, quam cquiri. nec unquam, niſi tota deduxiſſet Græcia præſidia, cauſſas certaminum deponere.* Quum hæc toto ex concilio certatim omnes vociferarentur, ad Philippum quoque procul ſtantem vox eſt perlata. itaque à Quintio petit, ut rem totam in poſterum diem differret, profecto aut perſuaſurum ſe, aut perſuaderi ſibi paſſurum. Littus ad Thronium colloquio deſtinatur. eo mature conventum eſt. Ibi Philippus primo & Quintium, & omnes qui aderant, rogare, ne ſpem pacis turbare vellent. Poſtremò petere tempus, quo legatos Romam ad ſenatum mittere poſſet. *Aut his conditionibus ſe pacem impetraturum, aut quaſcunque ſenatus dediſſet, leges pacis accepturum.* Id ceteris haudquaquam placebat. nec enim aliud, quam moram & dilationem ad colligendas vires quæri. Quintius *Verum id futurum fuiſſe,* dicere: *ſi æſtas, & tempus rerum gerendarum eſſet. nunc hieme inſtante nihil amitti, dato ſpatio ad legatos mittendos. Nam*

neque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

neque ſine auctoritate ſenatus quicquam eorum ratum fore, quæ cum rege ipſi pepigiſſent : & explorari (dum bello neceſſariam quietem ipſa hiems daret) ſenatus auctoritatem poſſe. In hanc ſententiam & ceteri ſociorum principes conceſſerunt : induciiſque datis in duos menſes, & ipſos mittere ſingulos legatos ad edocendum ſenatum, ne fraude regis caperetur, placuit. Additum induciarum pacto, ut regia præſidia Phocide ac Locride extemplo deducerentur. Et ipſe Quintius cum ſociorum legatis Aminandrum Athamanum regem; utq; ſpeciem legationis adjiceret, Q. Fabium (uxoris Quintii ſororis filius erat) & Q. Fulvium, & Appium Claudium miſit. Vt ventum Romam eſt, prius ſociorum legati, quam regis auditi ſunt. cetera eorum oratio conviciis regis conſumpta eſt. Moverunt eo maxime ſenatum, demonſtrando maris terrarumque regionis ejus ſitum: ut omnibus appareret: ſi Demetriadem in Theſſalia, Chalcidem in Eubœa, Corinthum in Achaia rex teneret; non poſſe liberam Græciam eſſe: & ipſum Philippum nõ contumelioſius, quam verius, compedes eas Græciæ appellare. Legati deinde Regis intromiſſi, quibus longiorem exorſis orationẽ, brevis interrogatio, ceſſurusne iis tribus urbibus eſſet, ſermonem incidit: quum mandatum ſibi de his nominatim negarent quicquam. Sic infecta pace regii dimiſſi. Quintio liberum arbitrium pacis ac belli permiſſum. Quod ut ſatis apparuit, non tædere belli ſenatum, & ipſe victoriæ quam pacis avidior, neque colloquium poſtea Philippo dedit, neque legationem aliam, quam quæ omni Græcia decedi nunciaret, admiſſurum dixit. Philippus quum acie decernendum

um videret, & undique ad ſe contrahendas
res, maxime de Achaiæ urbibus regionis ab
diverſæ, & magis tamen de Argis, quam de
orintho ſolicitus, optimum ratus Nabidi eam
acedæmoniorum tyranno, velut fiduciariam
are, ut victori ſibi reſtitueret: ſi quid adverſi
cidiſſet, ipſe haberet. Philocli, qui Corintho
rgiſq; præerat, ſcribit, ut tyrannum ipſe con-
eniret. Philocles, præterquam quod jam ve-
iebat cum munere, adjicit ad pignus futuræ
gi cum tyranno amicitiæ, filias ſuas regem
abidis filiis matrimonio conjungere velle.
yrannus primo negare, aliter urbem eam ſe
cceptùrum, niſi Argivorum ipſorum decreto
ccerſitus ad auxilium urbis eſſet. deinde, ut
requenti concione non aſpernatos modo, ſed
bominatos etiam nomen tyranni audivit;
auſſam deſpoliandi eos nactum ratus, tradere
bi vellet urbem, Philoclem juſſit. Nocte igna-
is omnibus acceptus in urbem eſt tyrannus.
rima luce occupat ſuperiora omnia loca, por-
æque clauſæ. Paucis principum tumultum in-
er primum elapſis, eorum abſentium direptæ
ortunæ: præſentibus aurum atque argentum
blatum: pecuniæ imperatæ ingentes. qui non
unctanter contulêre, ſine contumelia & lace-
atione corporum ſunt dimiſſi: quos occulere
aut retrahere aliquid ſuſpicio fuit, in ſervilem
modum lacerati atque extorti. Concione inde
advocata, rogationem promulgavit; unam
de tabulis novis, alteram de agro viritim divi-
dendo. duas faces novantibus res ad plebem
in optimates accendendam. Poſteaquam in
poteſtate Nabidis Argivorum civitas erat, ni-
hil ejus memor tyrannus, à quo eam civita-
tem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

tem, & quam in conditionem accepiſſet, legatos Elatiam ad Quintium & Attalum Æginæ hibernantem mittit, qui nunciarent, Argos in poteſtate ſua eſſe. eo ſi veniret Quintius ad colloquium, non diffidere ſibi omnia cum eo conventura. Quintius, ut eo quoque præſidio Philippum nudaret, quum annuiſſet ſe venturum, mittit ad Attalum, ut ab Ægina Sicyonem ſibi occurreret, ipſe ab Anticyra decem quinqueremibus, quas iis forte ipſis diebus L. Quintius frater ejus adduxerat ex hibernis Corcyræ, Sicyonem tranſmiſit. Iam ibi Attalus erat, qui quum, tyranno ad Romanum imperatorem, non Romano ad tyrannum eundum diceret; in ſententiam ſuam Quintium traduxit, ne in urbem ipſam Argos iret. Haud procul urbs: Mycenica vocatur. in eo loco ut congrederentur, convênit. Quintius cum fratre & tribunis militum paucis, Attalus cum regio comitatu, Nicoſtratus Achæorum prætor cum auxiliaribus paucis venit. tyrannum ibi cum omnibus copiis operientem invenerunt. Progreſſus armatus cum ſatellitibus eſt in medium fere interjacentis campi: inermis Quintius cum fratre & duobus tribunis militum: inermes item Regi prætor Achæorum, & unus ex purpuratis latus cingebant. Initium ſermonis ab excuſatione tyranni ortum: *quod armatus ipſe armatiſque ſeptus, quum inermes Romanum imperatorem, regemque cerneret, in colloquium veniſſet. neque enim ſe illos timere dixit, ſed exules Argivorum.* Inde ubi de conditionibus amicitiæ cœptum agi eſt, Romanus duas poſtulare res: unam, ut bellum cum Achæis finiret: alteram, ut adverſus Philippum mitteret ſecum auxilia. Auxi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

xilia ſe miſſurû dixit. pro pace cum Achæis, ,ſlu ciæ impetratæ, donec bellum cum Philip- finiretur. De Argis quoque diſceptatio ab talo Rege eſt nata: quum fraude Philoclis oditam urbem vi ab eo teneri argueret: ille, ipſis Argivis, ut ſe defenderet, accitum. oncionem Argivorum rex poſtulabat, ut id ri poſſet. Nec tyrannus abnuere: ſed dedu- s ex urbe præſidiis, liberam concionem, non miſtis Lacedæmoniis declaraturam quid Ar- vi vellent, præberi debere dicebat rex. Ty- nnus negavit deducturum. Hæc diſceptatio ne exitu fuit. de colloquio diſceſſum: ſexcen- ; Cretenſibus ab tyranno datis Romano; in- ciiſq; inter Nicoſtratum Prætorem Achæo- m & Lacedæmoniorum tyrannum in qua- or menſes factis. Inde Quintius Corinthum t profectus: & ad portam cum Cretenſium horte acceſſit, ut Philocli præfecto urbis ap- areret tyrannum à Philippo deſciſſe. Philo- les & ipſe ad imperatorem Romanum in col- quium venit: hortantique ut extemplo ranſiret, urbemque traderet, ita reſpondit; t diſtuliſſe rem magis, quam negaſſe, videre- ur. A Corintho Quintius Anticyram trajecit: nde fratrem ad tentandam Acarnanum gen- em miſit. Attalus ab Argis Sicyonem eſt pro- ectus. Ibi & civitas novis honoribus veteres egis honores auxit: & rex ad id, quod ſacrum Apollinis agrum grandi quondam pecunia re- demerat eis, tum quoque ne ſine aliqua mu- nificentia præteriret civitatem ſociam atque amicam, decem talenta argenti dono dedit: & decem millia medimnûm frumenti. atque ita Cenchreas ad naves rediit. Et Nabis fir-

mato

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

mato præſidio Argis Lacedæmonem regreſſus, quum ipſe viros ſpoliaſſet; ad fœminas ſpoliandas uxorem Argos remiſit. Ea nunc ſingulas illuſtres, nunc ſimul plures genere inter ſe junctas domum accerſendo, blandiendoque ac minando, non aurum modo iis, ſed poſtremò veſtem quoque, mundumque omnem muliebrem ademit.

EPITOME
LIBRI XXXIII.

Titus Quintius Flamininus proconſul cum Philippo ad Cynoſcephalas in Theſſalia acie victo debellavit. L. Quintius Flamininus frater proconſulis, Acarnanes, Leucade urbe, quod caput Acarnanum, expugnata, in deditionem accepit. C. Sempronius Tuditanus prætor à Celtiberis cum exercitu cæſus eſt. Attalus à Thebis ob ſubitam valetudinem Pergamum tranſlatus deceſſit. Pax petenti Philippo, Græciæ libertas data eſt. L. Furius Purpureo & Claudius Marcellus conſules, Boios, & Inſubres Gallos ſubegerunt. Marcellus triumphavit. Annibal fruſtra in Africa bellum molitus, & ob hoc Romanis per epiſtolas adverſæ factionis principum delatus, propter metum Romanorum, qui legatos ad Carthaginienſium ſenatum de eo miſerant, profugus ad Antiochum regem Syriæ ſe contulit; bellum contra Romanos parantem.

ACEPHALUS.
* *

iis partibus cohærens Acarnaniæ quingentos ferme paſſus longæ fauces erant; latæ haud am-

mplius centum & viginti. in his anguſtiis Leu-
as poſita eſt, colli applicata verſo in orientem,
& Acarnaniam. Ima urbis plana ſunt, jacentia
ad mare: quo Leucadia ab Acarnania dividi-
tur. Inde terra marique expugnabilis eſt. nam
& vada ſunt ſtagno ſimiliora, quam mari: &
campus terrenus omnis, operiq; facilis. Itaque
multis ſimul locis aut ſubruti, aut ariete decuſſi
ruebant muri. Sed quam urbs ipſa opportuna
oppugnantibus erat, tam inexpugnabiles ho-
ſtium animi. die ac nocte intenti reficere quaſ-
ſata muri, obſtruere quæ patefacta ruinis erant;
prœlia impigre inire, & armis magis muros
quam ſeipſos mœnibus tutari. diutiuſque ſpe
Romanorum obſidionem eam extraxiſſent, ni
exſules quidam Italici generis Leucade habi-
tantes, ab arce milites accepiſſent. eos tamen
ex ſuperiore loco magno cum tumultu decur-
rentes, acie in foro inſtructa juſto prœlio ali-
quamdiu Leucadii ſuſtinuerunt. Interim &
ſcalis capta multis locis mœnia, & per ſtragem
lapidum ac ruinas tranſcenſum in urbem. jam-
que ipſe legatus magno agmine circumvenerat
pugnantes. pars in medio cæſi, pars armis ab-
jectis dediderunt ſe victori. Et poſt dies paucos
audito prœlio, quod ad Cynoſcephalas pugna-
tum erat, omnes populi Acarnaniæ in deditio-
nem legati venerunt. Iiſdem diebus, omnia
ſimul inclinante fortuna, Rhodii quoque ad
vindicandam à Philippo continentem regio-
nem (Peræam vocant) poſſeſſam à majoribus
ſuis, Pauſiſtratum prætorem cum octingentis
Achæis, peditibus, mille & noningentis fere
armatis ex vario genere auxiliorum collectis,
miſerunt: Galli, & Niſuetæ, & Piſuetæ, Ta-
miani,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

miani, & Arei, ex Africa, & Laodiceni ex Aſia erant. cum his copiis Pauſiſtratus tendebat in Stratonicenſi agro. locum peropportunum, ignaris regiis, qui tenuerant, occupavit. In tempore & ad ipſum excitũ auxilium mille Achæi pedites cum centum equitibus ſupervenerunt. Theoxenus iis præerat. Dinocrates, regius præfectus, recuperandi caſtelli cauſſa primò caſtra ad ipſa tendebat. Movit inde ad alterum caſtellum, item Stratonicenſis agri: Aſtragon vocant. omnibuſque ex præſidiis, quæ multifariam diſiecta erant, devocatis, & ab ipſa Stratonicea Theſſalorum auxiliaribus, Alabanda, ubi hoſtes erant, ducere pergit. Nec Rhodii pugnam detrectaverunt. atque caſtris, in propinquum collatis, extemplo in aciem deſcenſum eſt. Dinocrates quingentos Macedonas dextro cornu, lævo Agrianos locat: in medium accipit contractos ex caſtellorum (Cares maxime erant) præſidiis: equites cornibus circumdat. Cretenſium auxiliares Thracumq; Rhodia cohors dextro cornu: ſiniſtro mercenarios milites, lectam peditum manum habuêre: medios miſta ex pluribus gentibus auxilia: equites leviſque armaturæ quod erat, cornibus circumjectum. Eo die ſteterunt tantum acies utræque ſuper ripam, qui tenui aqua interfluebat, torrentis: pauciſque telis emiſſis, in caſtra receperunt ſeſe. Poſtero die eodem ordine inſtructi, majus aliquanto prœlium quam pro numero edidêre pugnantium. nec enim plus terna millia peditũ fuere, & centeni ferme equites. ceterum non numero tantũ, nec armorum genere, ſed animis quoque paribus, & æqua ſpe pugnaverunt. Achæi primi, torrente ſuperato,

in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

in Agrianos impetum fecère: deinde tota propè curſu tranſgreſſa amnem acies eſt. Diu anceps pugna ſtetit. numero Achæi mille & ipſi quadringentos loco expulere. Inclinat dein dextrum omne cornu. Macedones, uſque dum ordine & velut ſtipata phalanx conſiſtebat, moveri nequiverunt. poſtquam lævo latere nudato circumjacere haſtas in venientem ex tranſverſo hoſtem conati ſunt: turbati extemplo, tumultum primo inter ſe fecerunt: terga deinde vertunt: poſtremo abjectis armis, in præcipitem fugam effuſi, Bargyllas petentes fugerunt. Eodem & Dinocrates perfugit. Rhodii quantum diei ſuperfuit ſecuti, receperunt ſeſe ad caſtra. Satis conſtat, ſi confeſtim victores Stratoniceam petiſſent, recipi eam urbem ſine certamine potuiſſe. Prætermiſſa ejus rei occaſio eſt, dum in caſtellis viciſque Peræ recipiendis tempus teritur. Interim animi eorum, qui Stratoniceam præſidio obtinebant, confirmati ſunt. mox & Dinocrates cum iis, qui prœlio ſupererant, copiis intravit muros. Nequicquam inde obſeſſa oppugnataque urbs eſt. recipi niſi aliquanto poſt per Antiochum non potuit. Hęc in Theſſalia, hæc in Achaia, hæc in Aſia per eoſdem dies ferme geſta. Philippus quum audiſſet Dardanos tranſgreſſos fines regni, ſuperiora Macedoniæ evaſtare; quamvis toto prope orbe terrarum, undique ſe ſuoſque profligante fortuna, urgebatur; tamen morte triſtius ratus Macedoniæ etiam poſſeſſione pelli, delectu raptim per urbes Macedonum habito, cum ſex millibus peditum & quingentis equitibus circa Stobos Pelagoniæ improviſo hoſtes oppreſſit. Magna multitudo hominum in prœlio, major

prædandi cupidine palata per agros cæſa eſt. quibus fuga expeditior fuit, ne tentato quidem caſu pugnæ in fines ſuos redierunt. Ea una expeditione non pro reliquo ſtatu fortunæ facta; refectis ſuorum animis, Theſſalonicam ſeſe recepit. Non tam in tempore Punicum bellum terminatum erat, ne ſimul cum Philippo foret bellandum, quam opportune jam Antiocho in Syria moliente bellum, Philippus eſt ſuperatus. nam præterquam quod facilius cum ſingulis, quam ſi in unum ambo ſimul contuliſſent vires, bellatum eſt; Hiſpania quoque ſub idem tempus magno tumultu ad bellum conſurrexit. Antiochus quum priore æſtate omnibus quæ in Cœle Syria ſunt, civitatibus Ptolomæi in ſuam poteſtatem redactis, in hiberna Antiochiam conceſſiſſet; nihilo quietiores poſtea res habuit. omnibus enim regni viribus connixus, quum ingentes copias terreſtres maritimaſque comparaſſet, principio veris præmiſſis terra cum exercitu filiis duobus Ardue ac Mithridate, juſſiſque Sardibus ſe operiri, ipſe cum claſſe centum tectarum navium, ad hoc levioribus navigiis, cercuriſque ac lembis ducentis, proficiſcitur; ſimul per omnem oram Ciliciæque & Cariæ tentaturus urbes, quæ in ditione Ptolomæi eſſent; ſimul Philippum (necdum enim debellatum erat) exercitu navibuſque adiuturus. Multa egregia Rhodii pro fide erga populum Romanum proque univerſo nomine Græcorum, terra marique auſi ſunt: nihil magnificentius, quam quod ea tempeſtate non territi tanta mole imminentis belli, legatos ad regem miſerunt: Nephelida (promontorium Ciliciæ eſt, inclytum fœdere antiquo Athe-

Athenienſium) ſi eo non contineret copias ſuas, ſe obviam ituros: non ab odio ullo, ſed ne conjungi cum Philippo paterentur. & impedimento eſſe Romanis liberantibus Grçciam. Coraceſium eo tempore Antiochus operibus oppugnabat: Zephyrio, & Solis, & Aphrodiſiade, & Coryco, & ſuperato Anemurio (promontorium id quoque Ciliciæ eſt) Selinunte recepto, omnibus his aliiſque ejus oræ caſtellis, aut metu aut voluntate ſine certamine in deditionem acceptis, Coraceſium præter ſpem clauſis portis tenebat eum. Ibi legati Rhodiorum auditi. & quamquam ea legatio erat, quæ accendere regium animum poſſet, temperavit iræ: &, legatos ſe Rhodum miſſurum, reſpondit: *Iiſque mandaturum, ut renovarent vetuſta jura cum ea civitate, ſua majorumque ſuorum: & vetarent eos adventum pertimeſcere regis. Nihil his aut ſociis eorum noxæ futurum fraudive. nam Romanorum amicitiam ſe non violaturum. Argumento & ſuam recentem ad eos legationem eſſe, & ſenatus honorifica in ſe decreta, reſponſaque.* tum fortè legati redierunt ab Roma, comiter auditi, dimiſſique, ut tempus poſtulabat. incerto adhuc adverſus Philippum eventu belli. Quum hæc legati regis in concione Rhodiorum agerent, nuntius venit, debellatum ad Cynoſcephalas eſſe. Hoc nuntio accepto, Rhodiis, dempto metu à Philippo omni, erat conſilium obviam eundi claſſe Antiocho. Illam alteram curam non omiſerunt, tuendæ libertatis civitatum ſociarum Ptolomæi, quibus bellum ab Antiocho imminebat. nam alias auxiliis juverunt, alias providendo ac præmonendo conatus hoſtis: cauſſaque libertatis fuerunt

Caumis, Mindiis, Halicarnaſſenſibus Samiiſque. Non operæ eſt perſequi, ut quæque acta in his locis ſint, quum ad ea, quæ proprie Romani belli ſunt, vix ſufficiam. Eodem tempore & Attalus rex æger Thebis Pergamum advectus moritur, altero & ſeptuageſimo anno: quum quatuor & quadraginta annos regnaſſet. Huic viro, præter divitias, nihil ad ſpem regni fortuna dederat. his ſimul prudenter, ſimul magnificè utendo, effecit, primum ut ſibi, deinde ut aliis non indignus videretur regno. Victis deinde prœlio uno Gallis, quæ tum gens recenti adventu terribilior Aſiæ erat, regium aſcivit nomen; cujus magnitudini ſemper animum æquavit. Summa juſtitia ſuos rexit: unicam fidem ſociis præſtitit: uxorem ac liberos quatuor ſuperſtites habuit. mitis ac munificus amicus fuit. regnum adeo ſtabile ac firmum reliquit, ut ad tertiam ſtirpem poſſeſſio ejus deſcenderit. Quum is ſtatus rerum in Aſia Græciaque & Macedonia eſſet, vixdum terminato cum Philippo bello, pace certe nondum perpetrata, ingens in Hiſpania ulteriore coortum eſt bellum. M. Helvius eam provinciam obtinebat. Is literis ſenatum certiorem fecit, *Colcam & Luſcinum regulos in armis eſſe. Cum Colca decem & ſeptem oppida, cum Luſcino validas urbes, Cardonem & Bardonem, & maritimam oram omnem, quæ nondum animos nudaverat, ad finitimorum motus conſurrecturam.* His literis à M. Sergio Prætore, cujus juriſdictio inter cives & peregrinos erat, recitatis, decreverunt Patres, ut comitiis prætorum perfectis, cui prætori provincia Hiſpania obveniſſet, is primo quoque tempore de bello Hiſpaniæ ad ſenatum referret.

ferret. Sub idem tempus Conſules Romam venerunt, quibus in æde Bellonæ ſenatum habentibus, poſtulantibuſque triumphum ob res proſpere bello geſtas, C. Atinius Labeo, & C. Vrſanius Trib. plebis, ut ſeparatim de triumpho agerent Conſules poſtularunt. communem ſe relationem de ea re fieri non paſſuros, ne par honos in diſpari merito eſſet. Cumque Minucius utrique provinciam Italiam obtigiſſe diceret; communi animo conſilioque ſe & collegam res geſſiſſe, Cornelius adjiceret; Boios adverſus ſe tranſgredientes Padum, ut Inſubribus Cænomaniſque auxilio eſſent, depopulante vicos eorum atque agros collega, ad ſua tuenda averſos eſſe; Tribuni *res tantas bello geſſiſſe Cornelium fateri, ut non magis de triumpho ejus, quam de honore Diis immortalibus habendo dubitari poſſet. Non tamen nec illum, nec quenquam alium civem tantum gratia atque opibus valuiſſe, ut quum ſibimet triumphum impetraſſet, collegæ eundem honorem impudenter petenti daret. Q. Minucium in Liguribus levia prœlia, vix digna dictu feciſſe: in Gallia magnum numerum militum amiſiſſe. Nominabant etiam tribunos militum T. Iuvencium, & Cneum Labeonis fratrem, qui adverſa pugna cum multis aliis viris fortibus civibus ac ſociis cecidiſſent. Oppidorum paucorum ac vicorum falſas, & in tempus ſimulatas, ſine ullo pignore deditiones factas eſſe.* Hæ inter conſules tribunoſque altercationes biduum tenuerunt, victique perſeverantia tribunorum conſules, ſeparatim retulerunt. Cn. Cornelio omnium conſenſu decretus triumphus. & Placentini Cremonenſeſque addiderunt favorem conſuli, gratias agentes, commemoranteſque, obſi-

dione ſe eſſe ab eo liberatos. Pleroſque etiam, quum apud hoſtes eſſent, ſervitute exceptos. Q. Minucius, tentata tantum relatione, quum adverſum omnem ſenatum videret, in monte Albano ſe triumphaturum, & jure imperii conſularis & multorum clarorum virorum exemplo, dixit. Cn. Cornelius de Inſubribus Cænomaniſque in magiſtratu triumphavit. multa ſigna militaria tulit, multa Gallica ſpolia captivis carpentis tranſvexit: multi nobiles Galli ante currum traducti; inter quos quidam Amilcarem ducem Pœnorum fuiſſe, auctores ſunt. Ceterum magis in ſe convertit oculos Cremonenſium Placentinorumque colonorum turba pileatorum, currum ſequentium. Tulit in triumpho ducenta triginta ſeptem millia quingentos æris; argenti bigati ſeptuaginta novem millia. ſeptuagenos æris militibus diviſit: duplex equiti, triplex centurioni. Q. Minucius Conſul de Liguribus Boiiſque Gallis in monte Albano triumphavit. is triumphus, ut loco, & fama rerum geſtarum, & quod ſumptum non erogatum ex ærario omnes ſciebant, inhonoratior fuit: ita ſignis, carpentiſque, & ſpoliis ferme æquabat. Pecuniæ etiam propè par ſumma fuit: æris tranſlata ducenta & quinquaginta quatuor millia: argenti bigati quinquaginta tria millia, & ducenti. militibus centurionibuſquè & equitibus item in ſingulos datum, quod dederat collega. Secundum triumphum cõſularia comitia habita. creati Conſules L. Furius Purpurio, & M. Claudius Marcellus. Prætores poſtero die facti, Q. Fabius Buteo, Tib. Sempronius Longus, Q. Minucius Thermus, Manius Acilius Glabrio, L. Apuſtius Fullo, C. Læ-

C. Lælius. Exitu ejus anni literæ à T. Quintio venerunt, ſe ſignis collatis cum rege Philippo in Theſſalia pugnaſſe: hoſtium exercitum fuſum, fugatumque. Hæ literæ prius in ſenatu à Sergio prætore, deinde ex auctoritate patrum in concione ſunt recitatæ. Ob res proſperè geſtas in dies quinque ſupplicationes decretæ. Brevi poſt legati & à T. Quintio & ab rege venerunt. Macedones deducti extra urbem in villam publicam: ibique iis locus & lautia præbita: & ad ædem Bellonæ ſenatus eſt habitus. Haud multa verba facta, quum Macedones, quæcumque ſenatus cenſuiſſet, id regem facturum eſſe dicerent. Decem legati more majorum, quorum ex conſilio L. Quintius imperator leges pacis Philippo daret, decreti, adjectumque, ut in eo numero legatorum P. Sulpicius, & P. Villius eſſent: qui conſules provinciam Macedoniam obtinuiſſent. Coſſanis eo die poſtulantibus ut ſibi colonorum numerus augeretur, mille aſſcribi juſſi: dum ne quis in eorum numero eſſet, qui poſt M. Cornelium & T. Sempronium conſulem hoſtis fuiſſet. Ludi Romani eo anno in circo ſcenaque ab ædilibus curulibus, P. Cornelio Scipione, & Cn. Manlio Vulſone, & magnificentius quam alias facti, & lætius, propter res bello bene geſtas ſpectati: totique ter inſtaurati, plebeii ſepties inſtaurati. Acilius Glabrio, C. Lælius eos ludos fecerunt. Ex argento mulctaticio tria ſigna ænea, Cereri Liberoque & Liberæ, poſuerunt. L. Furius, & M. Claudius Marcellus conſulatu inito, quum de provinciis ageretur, & Italiam utrique provinciam ſenatus decerneret, ut Macedoniam cum Italia ſortirentur, petebant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Marcellus provinciæ cupidior, pacem ſimulatam ac fallacem dicendo, & rebellaturum, ſi exercitus inde deportatus eſſet, regem, dubios ſententiæ Patres fecerat. Et forſitan obtinuiſſent conſules, ni Q. Marcius Rex, & C. Atinius Labeo tribuni plebis, ſe interceſſuros dixiſſent: ni prius ipſi ad plebem tuliſſent, vellent, juberentne cum rege Philippo pacem eſſe. Ea rogatio in Capitolio ad plebem lata eſt. omnes quinque & triginta tribus, uti rogatę, juſſerunt. Et quo magis pacem ratam eſſe in Macedonia vulgo lætarentur, triſtis ex Hiſpania nuncius allatus effecit, vulgatæque literæ, *C. Sempronium Tuditanum proconſulem, in citeriore Hiſpania prœlio victum: exercitum ejus fuſum fugatumque. & illuſtres viros in acie cecidiſſe. Tuditanum cum gravi vulnere latum ex prœlio, haud ita multo poſt exſpiraſſe.* Conſulibus ambobus Italia provincia, cum his legionibus, quas ſuperiores conſules habuiſſent, decreta, & ut quatuor legiones novas ſcriberent; duas, quæ quo ſenatus cenſuiſſet, mitterentur, & T. Quintius Flamininus cum duabus legionibus provinciam eodem exercitu obtinere juſſus: imperium ei prorogatum ſatis jam ante videri. Prætores deinde provincias ſortiri, L. Apuſtius Fullo urbanam juriſdictionem, Manius Acilius Glabrio inter cives & peregrinos, Q. Fabius Buteo Hiſpaniam ulteriorem, Q. Minucius Thermus citeriorem, C. Lælius Siciliam, Tib. Sempronius Longus Sardiniam. Q. Fabio Buteoni, & Q. Minucio, quibus Hiſpaniæ provinciæ evenerant, Conſules legiones ſingulas ex quatuor ab ſe ſcriptis quas viderentur, uti darent, decretum eſt. ſociûm ac nominis Latini

qua-

quaterna millia peditum, trecenos equites. hique primo quoq; tempore in provincias ire juſſi. Bellum in Hiſpania quinto poſt anno exortum eſt, quam ſimul cum Punico bello fuerat finitum. Priuſquam hi prætores ad bellum prope novum, quia tum primum ſuo nomine, nullo Punico exercitu aut duce ad arma ierant, proficiſcerentur, aut ipſi conſules ab urbe moverent; procurare, ut aſſolet, prodigia, quæ nunciabantur, juſſi. L. Iulius Sequeſtris in Sabinos proficiſcens, fulmine ipſe equuſque exanimati fuerant: ædes Feroniæ in Capenate de cœlo tacta erat: ad Monetæ duarum haſtarum ſpicula arſerant: lupus Eſquilina porta ingreſſus, frequentiſſima parte urbis, quum in forum decurriſſet, Tuſco vico atque inde Melio, per portam Capenam prope intactus evaſerat. Hæc prodigia majoribus hoſtiis ſunt procurata. Iiſdem diebus Cn. Cornelius Lentulus, qui ante Sempronium Tuditanum citeriorẽ Hiſpaniam obtinuerat, quum ex ſenatusconſulto urbem eſſet ingreſſus, tulit præ ſe auri mille & quingenta pondo quindecim, argenti viginti millia, ſignati denarios triginta quatuor millia, & quingentos quinquaginta. L. Stertinius ex ulteriore Hiſpania, ne tentata quidem triumphi ſpe, quinquaginta millia pondo argenti in ærarium tulit: & de manubiis duos fornices in foro Boario ante Fortunæ ædem, & matris Matutæ, unum in maximo circo fecit: & his fornicibus ſigna aurata impoſuit. Hæc per hiemem ferme acta. Hibernabat eo tempore Athenis Quintius, à quo quum multa ſocii peterent, Bœoti petierunt, impetraveruntque, ut hi, qui ſuæ gẽtis militaſſent apud Philippum,

ibi reſtituerentur. id à Quintio facile impetratum; non quia ſatis dignos eos credebat, ſed quia, Antiocho rege jam ſuſpecto, favor conciliandus nomini Romano apud civitates erat. Reſtitutis, confeſtim apparuit, quam nulla inita apud Bœotos gratia eſſet. nam & ad Philippum gratias agentes pro redditis hominibus, perinde atque ab ipſo hi, & non à Quintio & Romanis dati eſſent, miſerunt: & comitiis proximis Bœotarchen nullam aliam ob cauſſam Barcillam quendam, quam quod præfectus Bœotorum apud regem militantium fuiſſet, fecerunt; præteritis Zeuſippo, & Piſiſtrato, aliiſque qui Romanæ ſocietatis auctores fuerunt. Id ægrè & in præſentia hi paſſi, & in futurum etiam metum ceperunt, quum ad portas propè ſedente exercitu Romano ea fierent; quidnam ſe futurum eſſet profectis in Italiam Romanis: Philippo ex propinquo ſocios adjuvante, & infeſto his qui partis adverſæ fuiſſent. Dum Romana arma propinqua habebant, tollere Barcillam principem fautorum regis ſtatuerunt. & tempore ad eam rem capto, quum in publico epulatus reverteretur domum temulentus, proſequentibus mollibus viris, qui joci cauſſa convivio celebri interfuerant; ab ſex armatis, quorum tres Italici, tres Ætoli erant, circumventus occiditur. Fuga comitum, & quiritatio facta, & tumultus tota urbe diſcurrentium cum luminibus. percuſſores proxima porta evaſerunt. Luce prima concio frequens, velut extante indicio, ad vocem præconis convocata in theatro erat. Palam ab ſuo comitatu, & obſcœnis illis viris fremebant interfectum: animis autem Zeuſippum auctorem deſtinabant

cædis. In præſentia placuit cõprehendi eos, qui ſimul fuiſſent, quæſtionemq; ex his haberi. quidum quæruntur, Zeuſippus conſimili animo avertendi ab ſe criminis cauſſa in concionem progreſſus, errare ait homines, qui tam atrocem cædem pertinere ad illos ſemiviros crederent. multaque in eam partem probabiliter argumentatus, quibus fidem apud quoſdam fecit, numquam ſi conſcius eſſet, oblaturum ſe multitudini, mentionemve cædis nullo laceſſente facturum fuiſſe. Alii non dubitare, obviam eundo impudenter criminis ſuſpicionem averti. Torti poſt paulo inſontes, quum ſcirent ipſi opinionem omnium, ea pro indicio uſi, Zeuſippum & Piſiſtratum nominaverunt: nullo adjecto, cur ſcire quicquam viderentur, argumento. Zeuſippus tamen cum Stratonida quodam nocte perfugit Tanagram; ſuam magis conſcientiam quam indicium hominum nullius rei conſciorum metuens. Piſiſtratus ſpretis indicibus Thebis manſit. Servus erat Zeuſippo, totius internuncius & miniſter rei; quem indicem Piſiſtratus timens, eo ipſo timore ad iudicium protraxit. literas ad Zeuſippum mittit, ſervum conſcium tolleret. Non tam idoneum ad celandam rem eum videri ſibi, quam ad agendam fuerit. Has qui tulit literas, juſſit Zeuſippo dare quamprimum. is, quia non ſibi conveniendi ejus copia fuit, ipſi illi ſervo, quem ex omnibus domino fidiſſimum credebat, tradidit: & adjecit, à Piſiſtrato de re magnopere pertinente ad Zeuſippum eſſe. Conſcientia ictus, quum extemplo traditurum eas affirmaſſet, aperit. Perlectis literis pavidus Thebas refugit. & Zeuſippus quidem fuga ſervi

motus,

motus, Athenas, tutiorem exilio locum ratus, conceſſit. De Piſiſtrato aliquæ quæſtiones tormentis habitæ: & ſumptum ſupplicium eſt. Efferavit ea cædes Thebanos Bœotoſque omnes ad execrabile odium Romanorum; Zeuſippum principem gentis id facinus conſciſſe. ad rebellandum neque vires, neque ducem habebant. Proximum bello quod erat, in latrocinium verſi, alios hoſpites, alios vagos per hiberna milites, ad varios commeantes uſus excipiebant. quidam in ipſis itineribus ad notas latebras inſidiantibus, pars in deſerta per fraudem diverſoria devecti deductique opprimebantur. poſtremo non tantum odio, ſed etiam aviditate prædæ ea facinora faciebant: quia negotiandi fermè cauſſa argentum in zonis habentes in commeatibus erant. Quum primo pauci, dein indies plures deſiderarentur, infamis eſſe Bœotia omnis cœpit: & timidius quam in hoſtico egredi caſtris miles. Tum Quintius legatos ad quærendum de latrociniis per civitates mittit. Plurimi pedites circa Copaidem paludem inventi: ibi ex limo eruta extractaque ex ſtagno cadavera, ſaxis aut amphoris, ut pondere traherentur in profundum, annexa. multa facinora Acræphiæ, & Coroneæ facta inveniebantur. Quintius primo noxios tradi ſibi juſſit. & pro quingentis militibus (tot enim intercepti erant) quingenta talenta, Bœotos conferre. Quorum neutrum quum fieret, verbis tantum civitates excuſarent, nihil publico cõſilio factum eſſe; miſſis Athenas & in Achaiam legatis, qui teſtarentur ſociis, juſto pioque bello ſe perſecuturum Bœotos, & cum parte copiarum P. Claudio Acræphiam ire juſſo, cum parte

Coro-

Coronæam circumſedit: evaſtatis prius agris, qua ab Elatia duo diverſa agmina iere. Hac perculſi clade Bœoti, quum omnia terrore ac fuga compleſſent, legatos mittunt. qui quum in caſtra non admitterentur, Achæi Athenienſeſque ſupervenerunt. Plus auctoritatis Achæi habuerunt, deprecantes: ac ni impetraſſent pacem Bœotis, bellum ſimul gerere decreverunt. Per Achæos Bœotis copia adeundi alloquendique Romanum facta eſt, juſſiſque tradere noxios, & mulctæ nomine triginta talenta conferre, pax data: & ab oppugnatione receſſum. Poſt paucos dies decem legati ab Roma venerunt, quorum ex conſilio pax data Philippo in has leges eſt. *Omnes Græcorum civitates, quæ in Europa, quæque in Aſia eſſent, libertatem ac ſuas leges haberent. quæ earum ſub ditione Philippi fuiſſent, præſidia ex his Philippus deduceret: his, quæ in Aſia eſſent, Euromo Padaſiſque & Bargyllis, & Iaſſo, & Myrina, & Abydo & Thaſſo, & Perintho: eas quoque enim placere liberas eſſe. De Cianorum libertate, Quintius Pruſiæ Bithyniorum regi ſcriberet, quid ſenatui & decem legatis placuiſſet. Captivos, transfugaſque reddere Philippum Romanis, & naves omnes tectas tradere; quin & regiam unam inhabilis prope magnitudinis, quam ſexdecim verſus remorum agebant. Ne plus quingentis armatorum haberet, neve elephantum ullum. Bellum extra Macedoniæ fines ne injuſſu ſenatus gereret. Mille talentûm daret populo Romano: dimidium præſens, dimidium penſionibus decem annorum.* Valerius Antias, quaternûm millium pondo argenti, vectigal in decem annos, triginta quaterna millia pondo, & ducenta, præſens viginti millia pondo. idem nominatim

natim adjectum ſcribit, ne cum Eumene Attali filio (novus is tum rex erat) bellum gereret. In hæc obſides accepti, inter quos Demetrius Philippi filius. Adjicit Valerius Antias, Attalo abſenti Æginam inſulam elephantoſque dono datos, & Rhodiis Stratoniceam Cariæ, atque alias urbes, quas Philippus tenuiſſet: Athenienſibus inſulas datas, Paron, Imbrum, Delum, Scyrum. Omnibus Græciæ civitatibus hanc pacem approbantibus, ſoli Ætoli id decretum decem legatorum clam muſſantes carpebant. *literas inanes vana ſpecie libertatis adumbratas eſſe. Cur enim alias Romanis tradi urbes, nec nominari eas, alias nominari, & ſine traditione jubere liberas eſſe? niſi ut quæ in Aſia ſint, liberentur, longinquitate ipſa tutiores: quæ in Græcia ſint, ne nominatæ intercipiantur, Corinthus, & Chalcis, & Oreum, cum Eretria & Demetriade*. Nec tota ex vano criminatio erat. dubitabatur enim de Corintho, & de Chalcide, & Demetriade, quia in ſenatusconſulto, quo miſſi decem legati ab urbe erant, ceteræ Græciæ atque Aſiæ haud dubiè liberabantur: de his tribus urbibus legati, quod tempora Reipublicæ poſtulaſſent, id è Republica fideque ſua facere ſtatuere juſſi erant. Antiochus rex erat: quem tranſgreſſurum in Europam, quum primum ei res ſuæ placuiſſent, non dubitabant. ei tam opportunas ad occupandum patere urbes nolebant. Ab Elatia Anticyram cum decem legatis, inde Corinthum trajecit. ibi conſilia decem legatorum tractabantur. Identidem Quintius, liberandam omnem Græciam, ſi Ætolorum linguas retundere, ſi veram caritatem, majeſtatem, apud omnes nominis Romani vellent eſſe: ſi fidem facere, ad

libe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

liberandam Græciam, non ad transferendum à Philippo ad ſe imperium, ſe mare trajeciſſe. Nihil contra ea de libertate urbium alii dicebant. ceterum ipſis tutius eſſe, manere pauliſper ſub tutela præſidii Romani, quam pro Philippo Antiochum dominum accipi. Poſtremo ita decretum eſt: *Corinthus redderetur Achæis, ut in Acrocorintho tamen præſidium eſſet: Chalcidem ac Demetriadem retineri, donec cura de Antiocho deceſſiſſet.* Iſthmiorum ſtatum ludicrum aderat; ſemper quidem & alias frequens; quum propter ſpectaculi ſtudium inſitum genti, quo certamina omnis generis artium viriumq; ac pernicitatis viſuntur; tum quia propter opportunitatem loci per duo diverſa maria omnium Græcorum undique conventus erat. Sed exſpectatione erecti, qui deinde ſtatus futurus Græciæ, quæ ſua fortuna eſſet: alii non taciti ſolum opinabantur, ſed ſermonibus etiam ferebant, Romani ad ſpectaculum conſederunt. & præco cum tubicine, ut mos eſt, in mediam arenam, unde ſolenni carmine ludicrum indici ſolet, proceſſit: & tuba ſilentio facto ita pronunciat: SENATVS POPVLVSQVE ROMANVS, ET T. QVINTIVS IMPERATOR, PHILIPPO REGE, MACEDONIBVSQVE DEVICTIS, LIBEROS, IMMVNES SVIS LEGIBVS ESSE IVBET CORINTHIOS, PHOCENSES, LOCRENSESQVE OMNES, ET INSVLAM EVBOEAM: ET MAGNETAS, THESSALOS, PERRHOEBOS, ACHAEOS, PHTHIOTAS. Percenſuerat omnes gentes, quæ ſub ditione Philippi regis fuerant. Audita voce præconis, majus gaudium fuit, quam quod univerſum homines cape-

caperent. Vix ſatis credere ſe quiſque audiſſe: alii alios intueri mirabundi velut ſomnii vanam ſpeciem. quod ad quemque pertineret, ſuarum aurium fidei minimum credentes, proximos interrogabant. Revocatus præco, quum unuſquiſque non audire, ſed videre libertatis ſuæ nuncium averet: iterum pronunciaret eadem. Tum ab certo jam gaudio tantus cum clamore plauſus eſt ortus, totieſque repetitus, ut facile appareret, nihil omnino bonorum multitudini gratius, quam libertatem eſſe. Ludicrum deinde ita raptim peractum eſt, ut nullius nec animi nec oculi ſpectaculo intenti eſſent. adeo unum gaudium præoccupaverat omnium aliarum ſenſum voluptatum. Ludis vero dimiſſis, curſu propè omnes tendere ad imperatorem Romanum: ut ruente turba in unum, adire, contingere dextram cupientium, coronas lemniſcoſque jacientium, haud procul periculo fuerit. Sed erat trium fermè & triginta annorum, & quum robur juventæ. tum gaudium ex tam inſigni gloriæ fructu, vires ſuppeditabant. nec præſens omnium modo effuſa lætitia eſt; ſed per multos dies gratis & cogitationibus & ſermonibus revocata: *Eſſe aliquam in terris gentem, quæ ſua impenſa, ſuo labore ac periculo bella gerat pro libertate aliorum: nec hoc finitimis, aut propinquæ vicinitatis hominibus, aut terris continenti junctis præſtet. Maria trajiciat; ne quod toto orbe terrarum injuſtum imperium ſit, & ubique jus, fas, lex potentiſſima ſint. Una voce præconis liberatas omnes Græciæ atque Aſiæ urbes. Hoc ſpe concipere audacis animi fuiſſe: ad effectum adducere, virtutis & fortunæ ingentis.* Secundum iſta jam Quintius, & decem legati,

legati, legationes regum, gentium, civitatumque audivere. Primi omnium regis Antiochi vocati legati ſunt. his eadem, quæ ferè Romæ erant, verba ſine fide rerum jactantibus, nihil jam perplexè, ut antè, quum dubiæ res incolumi Philippo erant, ſed apertè pronunciatum, ut excederet Aſiæ urbibus, quæ aut Philippi, aut Ptolomęi regum fuiſſent. abſtineret liberas, omneſque Græcas. Ante omnia denuntiatum, ne in Europam aut ipſe tranſiret, aut copias trajiceret. Dimiſſis regis legatis, conventus gentium civitatumque eſt haberi cœptus. eoque maturius peragebatur, quod decreta decem legatorum civitates nominatim pronunciabant. Oreſtis, (Macedonum ea gens eſt) quod primi ab rege defeciſſent, ſuæ leges redditæ. Magnetes & Perrœbi, & Dolopes, liberi quoque pronunciati. Theſſalorum genti præter libertatem conceſſam, Achæi Phthiotæ dati; Thebis Phthioticis & Pharſalo excepto. Ætolos de Pharſalo & Leucade poſtulantes, ut ex fœdere ſibi reſtituerentur; ad ſenatum rejecerunt. Phocenſes, Locrenſes, & quæ ſicut antè fuerant adjecta, decreti auctoritate, his contribuerunt. Corinthus, & Triphylia, & Herea (Peloponneſi & ipſa urbs eſt) reddita Achæis. Oreum & Eretriam decem legati Eumeni regi Attali filio dabant. diſſentiente Quintio, venit res in arbitrium ſenatus: ſenatus libertatem his civitatibus dedit, Caryſto adjecto. Pleuratho, Lycus & Partheni dati: Illyriorum utraque gens ſub ditione Philippi fuerat. Aminandrum tenere juſſerunt caſtella, quæ per belli tempus Philippo capta ademiſſet. Dimiſſo conventu, decem legati partiti munia inter ſe, ad liberandas ſuæ quiſque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

quiſque regionis civitates diſceſſerunt: P. Lentulus Bargyllas, L. Stertinius Hephæſtiam & Thaſſum & Thraciæ urbes, P. Villius & L. Terentius ad regem Antiochum, Cn. Cornelius ad Philippum. cui de minoribus rebus editis mandatis, percunctatus, ſi conſilium non utile ſolum, ſed etiam ſalutare admittere auribus poſſet, quum rex, gratias quoque ſe acturum, diceret, ſi quid quod in rem ſuam eſſet, expromeret; magnopere ei ſuaſit, quoniam pacem impetraſſet, ad ſocietatem amicitiamq; petendam mitteret Romā legatos. ne ſi quid Antiochus moveret, exſpectaſſe, & temporum opportunitates captaſſe ad bellandum videri poſſet. Ad Tempe Theſſalica Philippus eſt conventus. qui quum ſe miſſurum extemplo legatos reſpondiſſet; Cornelius Thermopylas, ubi frequens Græciæ ſtatis diebus eſſe ſolet conventus (Pylaicum appellant) venit: Ætolos præcipuè monuit, ut conſtanter & fideliter in amicitia populi Romani permanerent. Ætolorum principes alii interqueſti ſunt, quod non idem erga ſuam gentem Romanorum animus eſſet poſt victoriam, qui in bello fuiſſet: alii ferocius incuſarunt, exprobraruntque, Non modo vinci ſine Ætolis Philippum, ſed ne tranſire quidem in Græciam Romanos potuiſſe. Adverſus ea reſpondere (ne in altercationem excederet res) quum ſuperſediſſet Romanus; omnia eos æqua impetraturos, ſi Romam miſiſſent, dixit. itaque ex auctoritate ejus decreti legati ſunt. Hunc finem bellū cum Philippo habuit. Quum hæc in Græcia Macedoniaque & Aſia gererentur, Etruriam infeſtam prope conjuratio ſervorum fecit. ad quærendam opprimendamque

que

que eam Manius Acilius prætor, cui inter cives peregrinoſque juriſdictio obtigerat, cum una ex duabus legione urbana miſſus, alios jam congregatos pugnando vicit. Ex his multi occiſi, multi capti: alios verberatos crucibus affixit, qui principes conjurationis fuerant. alios dominis reſtituit. Conſules in provincias profecti ſunt. Marcellum Boiorum ingreſſum fines, fatigato per diem totum milite via facienda; caſtra in tumulo quodam ponentem, Corolamus, regulus Boiorum cum magna manu adortus, ad tria millia hominum occidit. & illuſtres viri aliquot in illo tumultuario prœlio ceciderunt: inter quos præfecti ſociûm, T. Sempronius Gracchus, M. Iunius Syllanus: & tribuni militum de legione ſecunda, A. Ogulnius & P. Claudius. caſtra tamen ab Romanis impigrè permunita, retentaque quum hoſtes à proſpera pugna nequicquã oppugnaſſent. Stativis deinde eiſdem per dies aliquot ſeſe tenuit; dum & ſaucios curaret, & tanto terrore animos militum reficeret. Boii, ut eſt gens minime ob moræ tædium patiens, in caſtella ſua vicoſque dilapſi ſunt. Marcellus Pado confeſtim trajecto in agrum Comenſem, ubi Inſubres Comenſibus ad arma excitis caſtra habebant, ducit. legiones in ipſo itinere prœlium committunt: & primo adeo acriter invaſerunt, ut anteſignanos impulerint. quod ubi animadvertit, veritus ne moti ſemel pellerentur, cohortem Marſorum oppoſuit: & equitum Latinorum omnes turmas in hoſtem emiſit. Quorum quum primus ſecunduſque impetus retudiſſet inferentem ſe ferociter hoſtem, confirmata & reliqua acies Romana reſtitit primo, deinde ſigna

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſigna acriter intulit. nec ultra ſuſtinuerunt certamen Galli, quin terga verterent, atque effuſe fugerent. In eo prœlio ſupra quadraginta millia hominum cæſa, Valerius Antias ſcribit: & quingenta ſeptem ſigna militaria capta, & carpenta quadringenta triginta duo, & aureos torques multos, ex quibus unum magni ponderis Claudius, in Capitolio Iovi donum in æde poſitum, ſcribit. Caſtra eo die Gallorum expugnata direptaque. & Comum oppidum intra dies paucos captum. Caſtella inde duodetriginta ad conſulem defecerunt. Id quoq; inter ſcriptores ambigitur, utrum in Boios prius, an Inſubres conſul exercitum induxerit, adverſamq; proſpera pugna obliteraverit: an victoria ad Comum parta, deformata clade in Boiis accepta ſit. Sub hæc tam varia fortuna geſta, L. Furius Purpurio alter conſul per tribum Sappiniam in Boios venit. Iam caſtro Mutilo appropinquabat, quum veritus ne intercluderetur ſimul à Boiis Liguribuſque; eadem via, qua adduxerat, reduxit, & magno circuitu per aperta, eaque tuta loca, ad collegam pervenit. dein junctis exercitibus primum Boiorum agrum uſque ad Felſinam oppidum populantes peragraverunt. Ea urbs ceteraque caſtella, & Boii ferè omnes, præter juventutem, quæ prædandi cauſſà in armis erat, (tunc in devias ſilvas receſſerat) in ditionem venerunt. In Ligures deinde traductus exercitus. Boii negligentius coactũ agmen Romanorum, quia ipſi procul abeſſe viderentur, improviſo aggreſſuros ſe rati, per occultos ſecuti ſunt. quos non adepti, Pado repentè navibus trajecto, Lævos Libuoſque quum pervaſtaſſent, redeuntes inde

Ligu-

Ligurum extremo fine cum agreſti præda in agmen incidunt Romanum. Celerius prœlium acriuſque commiſſum, quam ſi tempore locoq; ad certamen deſtinatis, pręparatis animis concurriſſent. Ibi quantam vim ad ſtimulandos animos ira haberet, apparuit. nam ita cædis magis quam victoriæ avidi pugnarũt Romani, ut vix nuncium cladis hoſti relinquerent. Ob eas res geſtas, conſulum literis Romam allatis, ſupplicatio in triduum decreta eſt. Brevi poſt Marcellus Romam venit: triumphuſque ei magno cõſenſu Patrum eſt decretus. Triumphavit in magiſtratu de Inſubribus, Comenſibuſque. Bojorum triumphi ſpem collegæ reliquit: quia ipſi propriè adverſa pugna in ea gente evenerat, collegæ ſecunda. Multa ſpolia hoſtium captivis carpentis traducta: multa militaria ſigna lata, æris trecenta viginti millia, argenti bigati ducenta triginta quatuor millia. in pedites ſingulos dati octingenti æris: triplex equiti, centurionique. Eodem anno Antiochus rex quum hibernaſſet Epheſi, omnes Aſiæ civitates in antiquam imperii formulam redigere eſt conatus: reliquas quidem, aut quia locis planis poſitæ erant, aut quia parum mœnibus armiſque ac juventuti fidebant, haud difficulter jugum accepturas. Smyrna & Lampſacus libertatem uſurpabant, periculumque erat, ne ſi conceſſum his foret, quos metuebat; Smyrnam in Æolide Ioniaque, Lampſacum in Helleſponto, aliæ urbes ſequerentur. Igitur & ipſe ab Epheſo ad Smyrnam obſidendam miſit: & quæ Abydi copiæ erant, præſidio tantum modico relicto, duci ad Lampſacum oppugnandum juſſit. Nec vi tantum terrebat: ſed per legatos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

legatos leniter alloquendo caſtigandoque temeritatem & pertinaciam, ſpem conabatur facere, brevi quæ peterent habituros. & tum ſatis & ipſis & omnibus aliis apparere, ab rege impetratam eos libertatem, non per occaſionem raptam habere. Adverſus quæ reſpondebant, *Nihil neque mirari, neque ſuccenſere Antiochum debere, ſi ſpem libertatis differri non ſatis æquo animo paterentur.* Ipſe initio veris, navibus ab Epheſo profectus, Helleſpontum petit: terreſtres copias ad Abydum trajicit, Cherſoneſi urbem: terreſtri navalem exercitum junxit. & quia clauſerant portas, circumdedit mœnia armatis, & jam opera admoventi, deditio eſt facta: idem metus tum incolentes alias Cherſoneſi urbes in deditionem dedit. Lyſimachiam inde omnibus ſimul navalibus terreſtribuſque copiis venit. quam quum deſertam ac ſtratam prope ruinis inveniſſet, (ceperant autem direptamque incenderant Thraces paucis antè annis) cupido eum reſtituendi nobilem urbem, & loco ſitam opportuno, cepit. Itaque omni cura ſimul eſt aggreſſus, & tecta muroſque reſtituere, & partim redimere ſervientes Lyſimachienſes, partim fuga ſparſos per Helleſpontum Cherſoneſumque conquirere contrahereque: partim novos colonos, ſpe commodorum propoſita, aſſcribere, & omni modo frequentare. ſimul ut Thracum ſummoveretur metus, ipſe parte dimidia terreſtrium copiarum ad depopulandum proxima Thraciæ eſt profectus: partem, navaleſque ſocios omnes reliquit in operibus reficiendæ urbis. Sub hoc tempus & C. Cornelius, miſſus ab ſenatu ad dirimenda inter Antiochum Ptolomæumque

reges

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

[r]eges certamina, Selymbriæ ſubſtitit: & decem [l]egatorum P. Lentulus à Bargyllis, P. Villius & [L].. Terentius à Thaſſo, Lyſimachiam petierunt. [E]odem & à Selymbria L. Cornelius, & ex Thra[c]ia poſt paucos dies Antiochus convenerunt. [P]rimus congreſſus cum legatis, & deinceps in[v]itatio benigna & hoſpitalis fuit. ut de manda[t]is ſtatuque præſenti Aſiæ agi cœptum eſt, ani[m]i exaſperati ſunt. Romani, omnia acta ejus, [e]x quo tempore è Syria claſſe ſolviſſet, diſplice[r]e ſenatui non diſſimulabant, reſtituique Ptolomæo civitates omnes, quæ ditionis ejus fuiſſent, æquum cenſebant. *Nam quod ad eas civitates attineret, quas à Philippo poſſeſſas Antiochus per occaſionem, averſo Philippo in Romanum bellum, intercepiſſet, id vero ferendum non eſſe; Romanos per tot annos terra marique tanta pericula ac labores exhauſiſſe, Antiochum belli præmia habere. Sed ut in Aſiam adventus ejus diſsimulari ab Romanis, tanquam nihil ad eos pertinens, potuerit; quod jam etiam in Europam omnibus navalibus terreſtribuſque copiis tranſierit, quantum à bello aperto Romanis abeſſe? Illum quidem etiam ſi in Italiam trajiciat, negaturum.* Ad ea rex, *Satis jam antè videre ſe, Romanos inquirere, quid Regi Antiocho faciendum: at quouſque terra marique progrediendum fuerit ipſis, non cogitare. Aſiam nihil ad populum Romanum pertinere: nec magis illis inquirendum eſſe, quid Antiochus in Aſia, quam Antiocho, quid in Italia populus Romanus faciat. Quod ad Ptolomæum attineat, cui ademptæ civitates querantur; ſibi cum Ptolomæo & amicitiam eſſe; & id agere ſe, ut brevi etiam affinitas jungatur. Nec ex Philippi quidem adverſa fortuna ſpolia ulla ſe petiſſe: aut adverſus Romanos*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

*manos in Europam trajeciſſe * * * * * * fuerit. quo victo omnia, quæ illius fuiſſent, jure belli Seleuci facta ſint, exiſtimare ſuæ ditionis eſſe. Occupatis majoribus ſuis rerum aliarum alia cura, primo quædam ex his Ptolomæum, deinde & Philippum uſurpando aliena poſſediſſe: ſicut quædam ex proxima Thracia, quæ indubitate Lyſimachi fuerint. Ad ea facienda in antiquum veniſſe: & Lyſimachiam deletam Thracum impetu, de integro condere, ut Seleucus filius eam ſedem regni habeat.* His diſceptationibus per dies aliquot habitis, rumor ſine ullo ſatis certo auctore allatus de morte Ptolomæi regis, ut nullus exitus imponeretur ſermonibus. nam diſſimulabat pars utraque ſe audiſſe. & L. Cornelius, cui legatio ad duos reges, Antiochum Ptolomæumque mandata erat, ſpacium modici temporis ad conveniendum Ptolomæum petebat; ut prius quam moveretur aliquid in nova poſſeſſione regni, perveniret in Ægyptum. & Antiochus ſuam fore Ægyptum, ſi tum occaſio eſſet, cenſebat. Itaque dimiſſis Romanis, relictoque Seleuco filio cum terreſtribus copiis ad reſtituendam, ut inſtituerat Lyſimachiam; ipſe omni claſſe navigans Epheſum, legatis ad Quintium miſſis, qui ad fidem de ſocietate agerent, oram Aſiæ legens, pervenit in Lyciam: Patariſque cognito vivere Ptolomæum, navigandi quidem in Ægyptum omiſſum conſilium eſt. Cyprum nihilominus tendens, quum Chelidonium promontorium ſuperaſſet, pauliſper ſeditione remigum eſt retentus in Pamphylia circa Eurymedontem amnem. Inde profectum eum ad capita (quæ vocant) Sari fluminis, fœda tempeſtas oborta propè cum omni claſſe demerſit.

merſit. multæ naves ejectæ: multæ ita hauſtæ mari; ut nemo in terram enaverit. Magna vis hominum ibi interiit, non remigum tantum militumque ignotorum, ſed etiam inſignium amicorum. Collectis reliquiis naufragii, quum res non in eo eſſet, ut Cyprum tentaret; minus opulento agmine quam profectus erat, Seleuciam redit. ibi ſubduci navibus juſſis (jam enim hiems inſtabat) ipſe in hiberna Antiochiam proceſſit. In hoc ſtatu regum erant res. Romæ eo primũ anno triumviri epulones facti, C. Licinius Lucullus, T. Romuleius, qui legem de creandis his tulerat, & P. Porcius Læca. his triumviris item, ut pontificibus, lege datum togæ prætextæ habendæ jus. Sed magnum certamen cum omnibus ſacerdotibus eo anno fuit quæſtoribus urbanis, Q. Fabio Labeoni, & L. Aurelio. Pecunia opus erat, quod ultimam penſionem pecuniæ in bellum collatę perſolvere placuerat privatis. Quæſtores ab auguribus, pontificibus, quod ſtipendium per bellum non contuliſſent, petebant. ab ſacerdotibus tribuni nequiquam appellati, omniumque annorum, per quos non dederant, exactum eſt. Eodem anno duo mortui pontifices, noviq; in eorum locum ſuffecti, M. Marcellus conſul in locum T. Sempronii Tuditani, qui prætor in Hiſpania deceſſerat: & L. Valerius in locum M. Cornelii Cethegi. Et Q. Fabius Maximus augur mortuus eſt admodum adoleſcens; priuſquam ullum magiſtratum caperet: nec eo anno augur in ejus locum eſt ſuffectus. Comitia inde conſularia habita à M. Marcello conſule. creati Conſules L. Valerius Flaccus, M. Porcius Cato. Prætores inde facti C. Fabricius Luſcinus, C. Arinius

nius Labeo, & Manlius Vulſo, Ap. Claudius Nero, P. Manlius, P. Porcius Læca. Ædiles curules, M. Fulvius Nobilior, & C. Flaminius, tritici decies centum millia binis æris populo diviſerunt: id C. Flaminii honoris cauſſa ipſius, patriſque, advexerant Siculi Romam. Flaminius gratiam ejus communicaverat cum collega. Ludi Romani & apparati magnificè ſunt, & ter toti inſtaurati. Ædiles plebis Cn. Domitius Ænobarbus, & C. Scribonius curio maximus, multos pecuarios ad populi judicium adduxerunt: tres ex his condemnati ſunt, ex eorum mulctaticia pecunia ædem in inſula Fauni fecerunt. Ludi plebis per biduum inſtaurati, & epulum fuit ludorum cauſſa. L. Valerius Flaccus, & M. Porcius, quo die magiſtratum inierunt, de provinciis quum ad ſenatum retuliſſent, Patres cenſuerunt, *Quum in Hiſpania tantum gliſceret bellum, ut jam conſulari & duce & exercitu opus eſſet, placere, conſules Hiſpaniam citeriorem & Italiam provincias aut comparare inter ſe, aut ſortiri. Vtri Hiſpania provincia eveniſſet, eum duas legiones & quinque millia ſociûm Latini nominis & quingentos equites ſecum portare, & naves longas viginti ducere. Alter Conſul duas legiones ſcriberet. His Galliam provinciam obtineri ſatis eſſe; fractis proximo anno Inſubrium & Bojorum animis.* Cato Hiſpaniam, Valerius Italiam eſt ſortitus. Prætores deinde provincias ſortiri, C. Fabricius Luſcinus urbanam, C. Atinius Labeo peregrinam, Cn. Manlius Vulſo Siciliam, Ap. Claudius Nero Hiſpaniam ulteriorem, P. Porcius Læca Piſas; ut ab tergo Liguribus eſſet, P. Manlius in Hiſpaniam citeriorem adjutor conſuli datur. T. Quintio, ſuſpectis

non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

non ſolum Antiocho & Ætolis, ſed etiam Nabide Lacedæmoniorum tyranno, prorogatum in annum imperium eſt, duas legiones ut haberet. in eas ſi quid ſupplementi opus eſſet, conſules ſcribere & mittere in Macedoniam juſſit. Ap. Claudio præter legionem, quam Q. Fabius habuerat, MM. peditum & CC. equites novos conſcribere permiſſum. Par numerus peditum equitumque novorum P. Manlio in citeriorem Hiſpaniam decretus: & legio eadem quæ fuerat ſub Minucio Prętore data. Et P. Porcio Læcę ad Etruriam circa Piſas duo millia peditum & quingenti equites ex Gallico exercitu decreti. In Sardinia prorogatũ imperium Sempronio Longo. Provinciis ita diſtributis, conſules priuſquam ab urbe proficiſcerentur, ver ſacrum ex pontificũ juſſu fecêre: quod A. Cornelius Mammula Prætor voverat, de ſenatus ſententia, populique juſſu, Cn. Servilio P. Flaminio conſulibus, annis poſt unum ac viginti factũ eſt, quam votum. Per eoſdẽ dies C. Claudius Ap. filius, Pulcher, augur in Q. Fabii Maximi locum, qui priore anno mortuus erat, lectus inauguratuſque eſt. Mirantibus jam vulgo hominibus, quod Hiſpania moviſſet bellum, negligi: literæ à Q. Minucio allatæ ſunt, *Se ad Turbam oppidum cum Budare & Beſaſide imperatoribus Hiſpanis, ſignis collatis proſpere pugnaſſe. duodecim millia hoſtium cæſa. Budarem imperatorem captum: ceteros fuſos fugatoſque.* His literis lectis, minus terroris ab Hiſpanis erat, unde ingens bellum exſpectatũ fuerat. Omnes curæ poſt adventum utiq; decem legatorum in Antiochum regem converſæ. Hi expoſitis prius quæ cum Philippo acta eſſent, & quibus legibus

data pax, non minorem belli molem reſtare ab Antiocho docuerunt. *Ingenti claſſe, egregio terreſtri exercitu in Europam eum trajeciſſe. niſi avertiſſet vana ſpes ex vaniore rumore orta, Ægypti invadendæ, mox bello Græciam arſuram fuiſſe. neque enim ne Ætolos quidem quieturos; quum ingenio inquietam, tum iratam Romanis gentem. Hærere & aliud in viſceribus Græciæ ingens malum; Nabin nunc Lacedæmoniorum, mox ſi liceat, univerſæ Græciæ futurum tyrannum; avaritia & crudelitate omneis fama celebratos tyrannos æquantem. Cui ſi Argos velut arcem Peloponnenſo impoſitam tenere liceat, deportatis in Italiam Romanis exercitibus, nequiquam liberatam à Philippo Græciam fore. pro rege, ſi nihil aliud, longinquo, vicinum tyrannum dominum habituram.* Hæc quum jam ab gravibus auctoribus, tum qui omnia per ſeipſos explorata referrent, audirent majores; quod ad Antiochum attineret, maturanda his, quum rex quacumque de cauſſa in Syriam conceſſiſſet, de tyranno conſultatio viſa eſt. Quum diu diſceptatum eſſet, utrum jam cauſſæ ſatis videretur, cur decerneretur, an permitterent T. Quintio, quod ad Nabin Lacedæmoniorum attineret; faceret quæ è Republica cenſeret eſſe, permiſerunt. eam rem eſſe rati, quæ maturata dilatave non tam magni mométi ad ſummam rem populi Romani eſſet. Magis id animadvertendum eſſe, quid Annibal & Carthaginienſes ſi cum Antiocho ortum foret bellum, acturi eſſent. Adverſæ Annibali factionis homines principibus Romanis, amicis quiſque ſuis, identidem ſcribebant, *Nuncios literaſq; ab Annibale ad Antiochum miſſas; & ab rege ad eum clam legatos veniſſe. Ut feras quaſdam nunquam miteſcere;*

ſic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

ſic immitem, implacabilem ejus viri animum eſſe. marceſcere otio ſituq; civitatem, queri eum, & inertia operis, nec ſine armorum ſonitu, excitari poſſe. Hæc probabilia memoria prioris belli, per unũ illum non magis geſti, quam moti, faciebat. Irritaverat etiam recenti facto multorũ potentium animos. Iudicum ordo Carthagine ea tempeſtate dominabatur; eo maxime, quod iidem perpetui judices erant. Res, fama, vitaque omnium in illorum poteſtate erat. qui unum ejus ordinis, idem omneis adverſos habebat; nec accuſator apud judices infenſos deerat. Horum in tam impotenti regno (neque enim civiliter nimiis opibus utebantur) Prętor factus Annibal, vocare ad ſe quæſtorem. Idem pro nihilo habuit. nam & adverſæ factionis erat: & quia ex quæſtura in judices, potentiſſimum ordinem, referebantur, jam pro futuris mox opibus animos gerebat. Enimvero indignum id ratus Annibal; viatorem ad prehendendũ quæſtorem miſit: ſubductumq; in concionem, non ipſum magis quam ordinem judicum, prę quorum ſuperbia atque opibus nec leges quicquam eſſent, nec magiſtratus, accuſavit. & ut ſecundis auribus accipi orationem animadvertit, & infimorum quoq; libertati gravem eſſe ſuperbiam eorum; legem extemplo promulgavit, pertulitque. Vt in ſingulos annos judices legerentur, ne quis biennium continuum judex eſſet. Ceterum quantam eo facto ad plebem inierat gratiam, tantum magnæ partis principum offendebat animos. Adjecit aliud, quo, bono publico, ſibi proprias ſimultates irritavit. Vectigalia publica partim negligentia dilabebantur; partim prædę ac diviſui principum, quibuſdam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

& magiſtratibus erant: quin & pecunia, quæ in ſtipendium Romanis ſuo quoque anno pendetetur, deerat, tributumque grave privatis imminere videbatur. Annibal poſtquam vectigalia quanta terreſtria maritimaque eſſent, & in quas res erogarentur, animadvertit, & quid eorum ordinarii Reipublicæ uſus conſumerent, quantum peculatus averteret; omnib⁹ reſiduis pecuniis exactis tributo privatis remiſſo, ſatis locupletem Rempub. fore ad vectigal præſtandum Romanis, pronunciavit in concione, & præſtitit promiſſum. Tum vero iſti, quos paverat per aliquot annos publicus peculatus, velut bonis ereptis non furto eorum manibus extorto, infenſi & irati, Romanos in Annibalem, & ipſos cauſſam odii quærentes, inſtigabant. Itaque diu repugnante Scipione Africano, quia parum ex populi Romani dignitate eſſe ducebat, ſubſcribere odiis accuſationibuſque Annibalis, & factionibus Carthaginienſium inſerere publicam auctoritatem; nec ſatis habere bello viciſſe Annibalem, niſi velut accuſatores calumniam in eum jurarent, ac nomen deferrent; tandem pervicerunt, ut legati Carthaginem mitterentur: qui apud ſenatum eorum arguerent, Annibalem cum Antiocho rege conſilia belli faciendi inire. Legati tres miſſi, C. Servilius, M. Claudius Marcellus, Q. Terentius Culleo, qui quum veniſſent, ex conſilio inimicorum Annibalis, quærentibus cauſſam adventus, dici juſſerunt; veniſſe ad controverſias, quæ cum Maſaniſſa rege Numidarum Carthaginienſibus eſſent, dirimendas. id creditum vulgo. Annibalem unum ſe peti ab Romanis non fallebat; & ita pacem Carthaginienſibus datam eſſe, ut in-

inexpiabile bellum adverſus ſe unum maneret. Itaque cedere tempori & fortunæ ſtatuit; & præparatis jam omnibus antè ad fugam, obverſatus eo die in foro, avertendæ ſuſpicionis cauſſà, primis tenebris veſtitu forenſi ad portam cum duobus comitibus ignaris conſilii eſt egreſſus. Quum equi quo in loco juſſi erant præſto fuiſſent, nocte via cita regionem quandam agri Vocani tranſgreſſus, poſtero die mane inter Acholam & Thapſum ad ſuam turrim pervenit. Ibi eum parata inſtructaque remigio excepit navis. ita Africa Annibal exceſſit, ſæpius patriæ quam ſuorum eventus miſeratus. Eo die in Cercinam inſulam trajecit. ubi quum in portu naves aliquot Pœni onerarias cum mercibus inveniſſent, & ad egreſſum eum è nave concurſus ſalutantium eſſet factus; percontantibus, legatum ſe Tyrum dici juſſit. veritus tamen ne qua earum navis nocte profecta Thapſum aut Acholam nunciaret, ſe Cercinæ viſum; ſacrificio apparari juſſo, magiſtros navium mercatoreſq; invitari juſſit: & vela cum antennis & navibus corrogari, ut umbra (etenim media æſtas fortè erat) cœnantibus in littore fieret. Quantum res & tempus patiebatur apparatæ celebratæque ejus diei epulæ ſunt: multoq; vino in ſerum noctis convivium productum. Annibal quum primum fallendi eos qui in portu erant, tẽpus habuit, navem ſolvit. ceteri ſopiti quum poſtero die tandem ex ſomno pleni crapulæ ſurrexiſſent, id quod ſerum erat, aliquot horas remis in naves collocandis & aptandis armamentis, abſumpſerunt. Carthagine & multitudinis aſſuetæ domum Annibalis frequentare, concurſus ad veſtibulum ædium eſt factus: & ut

ut non comparere eum vulgatum eſt, in forum turba convenit, principem civitatis quærentium, & alii fugam conſciſſe (id quod erat) alii fraude Romanorum interfectum, idque magis, ferebant: varioſque vultus cerneres ut in civitate aliorum alias partes foventium factionibus. Viſum deinde Cercinæ eum, tandem allatum eſt. Romani legati quum in ſenatu expoſuiſſent, *Compertum Patribus Romanis eſſe, & Philippum regem antè ab Annibale maximè accenſum, bellum populo Romano feciſſe, & nunc literas nuncioſque ab eo ad Antiochum regem profectos: haud quieturum antè, quam bellum toto orbe terrarum conſciſſet. Ne his debere impune eſſe, ſi ſatisfacere Carthaginienſes populo Romano vellent, nihil eorum ſua voluntate, nec publico conſilio factum eſſe*. Carthaginienſes reſponderunt, quicquid æquum cenſuiſſent Romani, facturos eſſe. Annibal proſpero curſu Tyrum pervenit: exceptuſque à conditoribus Carthaginis, ut alia patria, vir tam clarus omni genere honorum, paucos moratus dies, Antiochiam navigat. ibi profectum jam regem quum audiſſet, filium ejus ſolenne ludorum ad Daphnem celebrantem conveniſſet: comiter ab eo exceptus, nullam moram navigandi fecit. Epheſi regem eſt conſecutus, fluctuantem ad huc animo, incertumque de Romano bello. ſed haud parvum momentum animo ejus ad moliendum, adventus Annibalis fecit. Ætolorum quoque eodem tempore alienati ab ſocietate Romana animi ſunt: quoniam legatos Pharſalum & Leucadem, & quaſdam alias civitates ex primo fœdere petentes, ſenatus ad Quintium rejecit.

INDEX
RERVM MEMORABILIVM,
QVÆ
ſecundo hoc tomo continentur.

A.

Abelox obſides totius Hiſp. liberat. 109
Abydenorum interitus. 726
Abydenos oppugnat Philippus. 725
Acarnanum execratio. 396
Acerræ direptæ atq; incenſæ. 181
Adherbalis & Lælii navalis pugna. 559
Achæi conſultant contra Nabim regem. 734. *ſolicitantur ut deficiant ad Romanos.* 786. *deficiunt à Philippo.* 794
Achæos tentat Philippus illigare Romano bello. 735
Agartinæ colluviei hominum perfugium. 417
Agrigentum Lævinus oppugnat. 416
Ædes Menti & Veneri Ercinia. 201
Æneſidemi conſtantia. 796
Ætolorum cum pop. Rom. ſocietatis conditiones. 393
Ætolos ad arma contra Philippũ concitat Damocritus. 753. *Ætoli caſtris exuti.* 755. *fines Theſſaliæ populantur.* 780
Alcon Saguntinus de pace agit cum Annibale 23
Alexandri Ætolorum Principis ad Philipp. oratio. 806
Alorcus ſuadet pacẽ. ib.
Alpium quam difficilis tranſitus. 43
Amilcar capitur in bello Gallico. 803
Andronodorus interficitur. 259
Andros inſula capitur à Romanis. 758
Annibal & Scipio clariſſ. duces. 51

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Annibalis ingenium. 13. inſidiæ. 68. dolus. 112. penuria. 132. inſidiæ detectæ. 134. ad milites Hiſpanos oratio. 31. teſtimonium de Fabii virtute. 120. Concio. 55. induſtria. 309. inſidiæ. 476. laus 532. conſilium de vectigalibus. 846

Annibal novennis jurat ſe hoſtem pop. Rom. 11. Olcadum fines intrat. 14. tragula læditur. 17. Rom. legatos non admittit. 19. præſidio Africam firmat. 32. ſpectrum in quiete videt. 33. Rhodanum trajicit. 38. præmia ſuis pronunciat. 58. Romanos adoritur. 74 hiberna movet. 84. altero oculo capitur. 85. quantis copiis in Italiam tendat. 50. quanam alpes tranſierit. ibid. Italiæ agros devaſtat. 94. non vim dictatoris ſed prudentiam timet. 97. arte eludit Romanos. 103. fugam ſimulat. 133. ad Cannas caſtra ponit. 135. eum conſules inſequuntur. ib. aciem inſtruit. 137. ad Hamas venit. 209. Cumas oppugnat. ibid. Nolam tentat. 219. miro ſpectaculo ſuos ad pugnam ſtimulat. 54. Tarentum venit. 304. benigne alloquitur Tarentinos. 307. arcem Tarentinam oppugnat. 308. in Campaniam cōtendit. 364. Romam. 368. prolicit Mag. equitum. 118. Cn. Fulvium fudit. 437. nocte caſtra movet. 458. Locrorum obſidionē ſolvit. 480. relictis caſtris Apuliam petit. 500. Locros contendit. 599. Scorpione petitur. 600. in Africam trajicit. 673. venit. 678. ſuos & Scipio ad certamen inſtruit. 688. Adrumetum perfugit. 692. ex Africa diſcedit. 847

Annuli abuſus. 479

Antiochus molitur bellum adverſus Romanos. 818. Smyrnam & Lampſacum oppugnat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

gnat. 837. Lyſimachiam reſtituit. 838. Antiochi & Legat. Romanorum conventus. 839. Antiochi reſponſio. ibid.
Appius Cl. vulneratur. 366. Appius à Gallis cæditur. 710. Apolinares ludi. 473
Apollonides ad concordiam hortatur. 263.
Apennini frigora. 47.
Ariſtheni prætoris Achæorum oratio. 788.
Argivorum urbẽ Nabidi tradit Philip. 810
Arpinas proditor. 285
Arpos oppugnat Fabius conſul. 286. nocte capit. 287
A ſacerdotibus ſtipendium exactum. 841
Aſdrubal à barbaro obtruncatur. 12. palantes Roman. intercipit. 77. juſſus in Italiam exercitũ ducere. 195. reliquias Scipionũ aggreditur. 349. repellitur. 350. alpes tranſire nunciatur. 495. Placentiam obſidet. 496. noctu caſtra movet. 538. Gadeis perfugit. 539. cum Magone de rerum ſumma conſultat. 468. cum Syphace reparat exercitũ. 654
Aſdrubalis fides Punica. 384. in Italiam adventus. 491. literæ interceptæ. 500. ſolertia. 506. ejus caſtra incendit Scipio. 652
Aſtapæ oppugnatio. 547
Athenagoras Dardanos adoritur. 755
Athenienſium legati ad Senatum. 712. ad Ætolos. 740
Attalo honores immodici habiti. 724. Attalus auxilium petit adverſus Antiochum. 774. moritur. 820
Auctores ſeditionis. 551. comprehenſi. 554. Aurelii expoſtulatio. 763. Auſetani ſe Romanis dedunt. 77.

B.

Baleares inſulæ. 569
Bellum indicitur Carthaginienſibus 29.
Bellum cũ Philippo Macedonum rege motum 278. in ulteriore Hiſpania. 820
Boji à Romanis deficiunt. 35. tria

35. tria millia Rom. occidunt. 835
Bomilcaris claſsis fugit. 336
Boſtaris & Hannonis literæ ad Annib. 375
Bruttiorum urbes deficiunt. 672

C.

Chalcis à Romanis capta & direpta. 731
C. Terentius plebejus conſul unus creatur. 125
Calavii de nece Annibalis cogitat. 168
Calonum legati loco ad Syphacem. 650
Campani de occupanda Italia cogitant. 165. Cumanis inſidiantur. 206
Campanorum & Annibalis leges pacis. 166. diſcordia. 312. indicata conjuratio. 438
Campanæ delitiæ Annibalis exercitum enervarunt. 183
Campani & Siculi Romam introducti, ut de Flacco & Marcello colloquerentur. 399
Cannenſe prœlium. 138.
Cannenſes legiones. 625
Capua. 160. oppugnatur. 327, 363, deditur Romanis. 379
Capuæ perditi mores. 163
Carthaginienſium claſsis. 62, 273. Carthaginem novam oppugnat Scipio. 421. Mago tuetur. 423. capitur. 426
Carthaginienſium pavor. 629. terror. 656. eorum claſſem oppugnant Romani. 657. Carthaginienſ. pacem petunt. 666. Carthag. legatorum petitio in Senatu. 674. Carth. legati in Senatum vocati. 702. Carthaginienſes ſtipendium Romam advehunt. 767
Caſtrẽſis tumultus. 550.
Caſtulonem Scipio deditione accipit. 545
Cauſa belli Athenienſium cum Philippo. 752
Celetrum deditur, & Pelium vi capitur. 732
Celtiberorũ perfidia. 343.
Cenſorum munia. 492
Cenſores creantur. 452.
Cenſoribus dies dictus. 644. Ceremoniarum neglectus. 94
Ceriales ludi. 698
Certamen de dictatore. 442.

442. inter dictatorem & tribunos plebis. ib. inter cenſores. 643. de provinciis. 699
Cirtha deditur Maſaniſſæ. 660
Claſsis Punica in Sardiniam trajecta. 443
Claſsis ab Hierone cum commeatu Romam miſſa. 127
Claudius Nero in Hiſpaniam mittitur. 383. Aſdrubalem proſequitur. 384
Claudii claſsis tempeſtate disjicitur. 697
Coloniarum nomina quæ milites, pecuniamque negabãt Romanis. 449
Compſa Pœno tradita. 159
Conjuratio ſervorum in Etruria. 834
Conſul Cornelius adverſus Inſubres proſpere pugnat. 802
Couſul ad dictatorem ſine lictoribus venit. 96
Conſul admovet exercitum Philippi caſtris. 787. in Rhage oppugnandis nihil non molitur. 784
Conſulum diſcordia. 136
Conſules agrum Campanum devaſtant. 320. Capuam obſidẽt. 324. aſſequuntur Aſdrubalem. 507. adoriuntur. 508. in urbem redire juſsi. 526
Conſ. Romani & Philippi colloquium. 776
Contentio pro murali corona. 428
Corinthum oppugnatur. 794. Cornelii & Ætolorum colloquium. 834
Cn. Scipio cum exercitu in Hiſpaniam migrat. 76. navali prælio Aſdrubalem adoritur. 106. in femore tragula configitur. 281. funditur. 347
Cn. Bæbius à Gallis circumventus. 772
Cn. Cornelii triumphus. 822
Crotonem Brutii oppugnare ſtatuunt. 228
Crotoniatæ naves in Locros traducuntur. 231
Crudele mortis exemplũ. 261.

D.

DAmarata Andronodorum ad tyrannidem

nidem retinendam ſtimulat. 256
Damaſippus Lacedæmonius. 329
Damocriti prætoris Ætolorum ſententia. 743
Decemviri ut veteranis agrũ dividerent creati. 711
Decii Magii erga Romanos fides. 166
Deliberatio de oppugnando Aſdrubale. 505
Demiurgi Achæorum de ſumma rerum diſſentiunt. 793
Delphicum oraculum. 149, 604
Duæ matres præ gaudio exanimantur. 92
Duellum Campani Iubelii & Cl. Aſelli Romani. 222. Badii Campani & Criſpini Rom. 321. inter patrueles de principatu. 546
Duplex tributum Romanorum. 200

E.

Elatia oppugnatur. 795. capitur. 796
Elephanti quonam modo trajecti. 39
Ennenſes defenſionis cupidi. 275. caduntur. 277
Epiſtolæ fictæ. 268. Epirotæ legati ad Philippum. 606
Etruria deficit. 470
Ex Proſerpinæ theſauris pecunia clam ſublata. 720

F.

Fabii cunctatio infamis. 101. ſacrorum cauſa Romam vocatur. 105. dictatura ſe abdicat. 122. Campanorum agros depopulatur.. 222. Caſilinum oppugnat. 250. quas urbes in Samio capiat. 252. Magiſtro equitũ ſuccurrit. 119
Fabii conſilium. 147
Fabius obſidet Tarentum. 459
Feroniæ templum ſpoliatur. 374
Falarica quod telum. 18
Feciales ad fœdus feriendum. 704
Flaminius equo devolvitur. 87. ejus ferocia & impietas. 86
Flavii Lucani proditio adverſus Gracchum. 318

Fre-

Fremitus exhauſtæ urbis. 409
Fulvii in puniendis Campanis ſeveritas. 380
Fulvius oppugnat Hannonis caſtra. 313. *ab Annibale funditur.* 325. *reus amiſſi in Apulia exercitus à Cn. Sempronio accuſatur.* 361. *ſeſe defendit.* ib.

G.

GAditani portas claudunt Magoni. 569. *ſe Romanis dedunt.* 570
Gallorum riſus de legatis Rom. 30
Galli alpium incolæ Annibalē oppugnant. 45, *ex inſidiis adoriuntur.* 46. *invidere Annibali incipiunt.* 82
Galli Romanos ad Cremonā bello laceſſunt. 728
Gracchus Campanos opprimit. 208. *acriter pugnat cum Hannone.* 245. *libertate donat ſervos.* 247. *occiditur,* 319.

H.

HAnno Barchinæ factionis inimicus. 12. *pulſus à T. Sempronio.* 210
Hannonis oratio in Hannibalem. 19
Hannonis exercitus fuſus. 246
Hanno in Brutios redit. 314. *à Marcio in fugam vertitur.* 559. *interficitur.* 639
Hieronymus Rex in Sicilia omnia turbat. 231. *Hieronymi tyrannici mores.* 232. *conjuratur in eum* 233. *deficit à Romanis.* 234. *à cōjuratis necatur.* 235
Himilco Hannonem increpat. 173
Hipponiates ab Annibale in Siciliam. 356
Hiſpani ad defectionem ſpectant. 111. *fugantur.* 593
Hiſpaniæ Principes ad Scipionem deficiunt. 462
Hoſtilius Tubulus proſperè cum Annibale pugnat. 497

I.

IGnis Veſtæ extinctus. 530
Illiturgi opidum obſidetur. 225. *oppugnatur à Scipione.* 543. *capitur ſoloque æquatur.* 544

In-

Incendium Romæ. 397. *Incendii autores comprehenſi.* ibid.
Indibidas deficit. 591
Inopia Iuniorum Romæ delectus ægre confectus. 299
Interregnum. 124
Iovis epulum. 492
Iſthmia. 831. *Iſthmiis pronunciatur Græciæ civitates liberæ.* ibid.
Iubellius ſibi mortẽ conſciſcit. 381
Iudicum ordo Carthagine dominatur. 845
Iunius dictator etiam ſceleratos armat. 175

L.

LAciniæ Iunonis templum. 230
Latinorum ſociorumque fremitus in populum Romanum. 449
Lælius cum captivis Romam venit. 444
Legati Romanorum Hi*ſpanos ad defectionem ſolicitant.* 30. *Carthaginienſibus prope violati.* 677. *ad Philippum miſſi.* 679. *ad Hannibalem revocandum.* 656. *ad Syracuſanos.* 270. *Ptolemæi ad pop. Rom.* 716. *ad Senatum mittuntur.* 810. *à Rege Syphace Romam veniunt.* 439. *Carthaginienſium Romam miſſi.* 696. *Philippi ad Ætolos.* 738. *tres à Senatu Carthaginem miſſi.* 846
Legationes regum & gentium audiuntur. 832
Leontini deficiunt à Romanis. 265
Levia certamina inter Coſſ. & Philippũ. 746
Literæ à conſ. Romam miſſæ. 148
Livius quadrigis, Claudius equo triumphat. 527.
Locrenſibus libertas reſtituitur. 620
Locrorũ arx capitur. 598
L. Manlii Pr. exercitus cæditur. 36
L. Bantium ſibi conciliat prætor. 178
L. Poſtumius cum exercitu deletus. 194
L. Marcius res Hiſpaniæ perditas reſtituit. 348
Ludorum Apollinarium origo. 311
Ludi Apollinares. 392
Ludi Nemei. 484, 487.

Roma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Romani & plebeji. 529, 823. Funebres. 764
Luſtrum conditur. 491, 643

M.

Macedonici belli cauſſa. 708. Macedonum pavor conſpectis ſuorũ vulneribus. 745
Magiſter equitum Fabii cunctationem incuſat. 98
M. Equitum inſolentia. 116
M. equitũ ſibi imperium abrogat. 120. in planũ caſtra defert. 112. inter eum & Dictatorem æquatum imperium. 116
Mago in fugam vertitur. 516. in Italiam trajicit. 567. Gallos & Ligures advocat. 596. læditur. 671. in Liguriam profugit ex vulnere mortuus. ibid.
Maharbal ſociorũ P. R. agros depopulatur. 58
Mandonius ceteriq; turbones Romanis deduntur. 594
Marcellus Nolanis ſuccurrit. 176. in Annibalẽ copias ducit. 197. Hannonem & Epicidem fudit. 357. Salapiam recipit. 435. cum Annibale pugnat. 437. contra Annib. caſtra movit. 454. fugat Annib. 458. accuſatur à Tribuno plebis. 469
Marcelli gravis oratio in milites. 455. Marcelli milites. 590. triumphus. 837
M. Centini poſtulatum in Senatu. 323. exercitus ejus funditur. 324
Marcius Aſdrubalis caſtra noctu invadit. 353
Marcii gloria. 354
Marcii literæ offendunt. 360
M. Livius conſulatum recuſat. 489
M. Æmilius legatus ad Philippum 726
Maſaniſſa regis Galæ filius. [illegible]0. Socius Carthaginienſium. 344. ad Lælium pergit. 596. Thapſum capit. 632. vincitur à Syphace. 634. Syphacis agros devaſtat. 636. Hannonem

nonem elicit. 638. ducit Sophoniſbam. 662 Venenum Sophoniſbæ mittit. 665
Maſaniſſæ ad Scipionem acceſſus. 631. fortuna. ibid.
Maſaniſſæ legati in Senatũ introducti. 668
Maſeſylorum rex Syphax. 540
Metelli formido. 145
Metilii in dictatorẽ concio. 114
Munus gladiatorium Scipionis. 545
Mutina obſidetur. 35

N.

NAbidis in Argivos crudelitas. 811. colloquium cum Quintio. 812. uxor ejus Argivos ſpoliat. 814
Navalis pugna inter Pœnos & Romanos. 64. inter Rom. & Terentinos. 414
Navali pugna Romani Pœnos vincunt. 482
Nero relicto Annib. adverſus Aſdrubalem properat. 502. ad ſtativa ſua redit. 510
Nolam oppugnat Annibal. 179. Nolanus Senatus Romanorũ, plebs Annibalis erat. 212
Naſſus capitur. 340
Navii virtus bellica. 365
Numidæ ad pedeſtria bella rudes. 289
Numidæ populatores in Sicilia. 390

O.

OBſides Tarentini cuſtodia educti. 303. ob id cõjuratio de prodendo Tarento. ibid.
Opuntiorum urbs diripitur. 523
Oratio pro Siciliæ militibus. 299. Paulli Coſ. morituri ad Cornelium. 141. P. Sempronii. 142. M. Iunii de captivis redimendis. 151. T. Manlii Torquati. 154. Varronis Coſ. ad Legatos Campanos. 164. Annibalis in Senatu. 170. Magiſtri equitũ. 100. Legatorũ Samnitium ad Annibalem. 215. Q. Fabii de creandis conſulibus. 236. Sopatri de Andronodori & Themiſtii cæde: 259. Pinarii ad ſuos. 276. Scipionis ad ſuos. 52. pro

pro militibus in Siciliam relegatis. 299. Marcii ad milites. 350 Vibii Virii. 376. Lavini conſulis. 410. Scipionis ad milites. 418. 422. Indibilis ad Scipionem. 464. Neronis Coſ. ad milites. 503. Philippi ad Socios. 525 Scipionis ad ſeditioſos. 554. ad milites. 562. Maſaniſſæ. 567. Legatorum Saguntinorum. 571. Q. Fabii Max. 574. Locrenſium de Pleminii crudelitate. 612. Scipionis ad milites. 624. Syphacis ad Scipionem. 663

Ordinum liberalitas in ſuſtinenda ærarii inopia. 250

Oringis capitur. 518

Oſtia Rhodani. 37

P.

Pacis conditiones cum Carthaginiēſibus. 695

Pacis leges dat Quintius. 805

Pacuvii campani conſilium. 161

Paſtor quidam dux viæ. 777

Pax cum Philippo & Romanis. 607

Phaleriam expugnat conſul. 781

Philippi expeditiones. 395. fuga. 280. Legati ad Annibalem. 204 leges federis inter eum & Annib. ibid. libidines. 485. apparatus. 744. angor in apparendo bello. 769. Philippi intra Tempe ſtativa. 782. Philippi & Quintii colloq. 805

Philippus Apolloniam oppugnat. 279. cum Ætolis pacem facit. 606. frumentatores intercipit. 748. ferè capitur. 749. nocte diſcedit. 750

Philodemus tradito Romanis Eurialo ad Epicidem redit. 332

Placentia direpta. 717

Pleminii in Locrenſes crudelitas. 601. in vinculis moritur. 622

Polineus ad concordiam hortatur. 255

Populus bellum adverſus Philippum jubet. 715

Pœni Petelliam oppugnant. 198. à Syracuſis abſcedunt. 274. Victores Cn. Scipionem inſe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

inſequuntur. 345. terga dant. 221. fugati. 534, 537. fuſi. 692. Pœnis flentibus Annibal ridet. 705
Pœnus Hieronis regnum vaſtat. 149
Poſtumii Publicani ſcelerata fraus. 296
Prœlium exploratorum. 40. Scipionis & Annibalis. 59. inter Romanos & Pœnos. 70. Carpetanorum cum Annibale. 15. anceps inter Pœnos & Marcelli exercitum. 220. inter Conſules & Annibalem 322. inter Neronem Conſ. & Annibalē. 499. cum Magone in Inſula. 669
Præneſtini Caſilinum occupant. 181
Prodigia varia. 82, 240, 302
Provinciarum & exercituum Rom. diviſio. 283, 295, 359, 445.
Provinciarum & Legionum diviſio. 607. ſortitio. 647, 680, 766, 842
P. Scipio in Hiſpan. petit. 385. ejus virtus. 386.
Punicus exercitus in Hiſpania. 533

Q.

Q. Fabius Maximus moritur. 679
Q. Fulvius Romam pergit. 369
Q. Metelli de Scipione ſententia. 618
Q. Minucius proſpere pugnat in Hiſpania. 843

R.

Res in Hiſpania geſtæ. 280. in Græcia adverſus Philippum. 519
Reſponſio Marcelli. 401. Scipionis. 579, 667, 687
Rhodii Peræam à Philippo armis vindicant, 815. fundunt Macedones. 817
Romana claſſis Carthaginienſem depopulatur. 519
Romani de rerū ſumma metuunt. 26. Legatos mittunt Carthag. 28. quid iis reſponſum. ib. terrentur prodigiis. 59. Placentiam perveniunt. 60. Vincuntur. 71. Saguntum recipiunt. 282. cæduntur capto Tarento. 306.

to.306. *fugantur*.90. *vincuntur*. 415

Romani & Attalus cum Ætolis de ratione belli gerendi colloquuntur. 759. *de Annibale queruntur*. 848

Romani legati ad Ægypti regem. 709. *ad Carth. & Maſaniſſam*. 718

Romæ incendium. 288.

Romanarum mulierum terror. 370

Romanorum & Annibalis inſtructas acies tempeſtas diremit. 373

Romanus exercitus in Hiſpania. 534. *Romanus legatus ad Ætolos*. 741

Rupes quædam invia. 48

S.

SAguntini Romam legatos mittunt. 16

Salapia traditur Marcello. 413. *Salapiani fraudem Annibalis eludunt*. 497

Scipio in Hiſpaniam properat. 109

Scipiones exercitum dividunt. 342. *obſiſtere parant Aſdrubali*. 169 *ejus copias ſuperant*. 197

Scipio Aſdrubalem adoritur. 464. *ſuos hortatur*. 465. *Aſdrubalem fugat*. 466. *regium nomen ſibi deprecatur*. 467. *Maſſivam ad Maſaniſſam remittit*. ibid. *contra Aſdrubalẽ pergit*. 516. *Oringin oppugnat*. 517 *adverſus Mandonium & Indibilem pergit*. 563. *in Siciliam proficiſcitur*. 586. *Maſaniſſam reprehendit*. 664. *triumphat*. 736.

Scipionis in obſides humanitas. 430. *liberalitas*. 432. *colloquium cum Maſaniſſa*. 566. *induſtria*. 589. *precatio*. 628. *congreſſus cum Annibale*. 684

Seditioſi ad ſtipendium convenire Carthaginem jubentur. 552

Seditio in exercitu Romano. 768

Sempronius ad pugnam elicitur. 69. *ad Comitia Romam venit*. 72. *cum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

cum Annibale confligit. 641
Senatus Campanis datus. 406
S. C. de rebus Syracuſanis. 405. de Tarentinis. 474. de Provinciis. 584. de reddendis pecuniis quas privati pro repub. contuliſſent. 612
Servorum conjuratio detegitur. 798
Sext. Ælius nihil in Gallia memorabile geſſit. 797
Sicilia tota ad Romanos inclinat. 417
Siculorum comploratio. 401. in Marcellum oratio. ibid.
Sophoniſbæ ad Maſaniſſam oratio. 661
Sulpicii oratio de bello Macedonico. 713. Sulpicius in Macedoniam trajicit. 722. Sulp. Coſ. Daſſaretiorum fines populatur. 744
Syphax à Maſaniſſa victus. 291. ducit filiam Aſdrubalis. 623. mittit legatos ad Scipionem. ibid. adverſus Maſaniſſā bellat. 663 copias educit. 659. capitur. 660
Syracuſani prætores creantur. 257
Syracuſanorum ſeditio. 269. Res. 328. Oratores ad Marcellum. 337
Syracuſæ diripiendæ Roman. militi datæ. 341
Syracuſana ſpolia. 355

T.

Tarentum proditione captum. 461. Thaumacos oppugnat Philippus. 768
Thebani Bœotique in latrocinium vertuntur. 828
Tempeſtas claſſem Rom. prope obruit. 759
Transfugæ & mercenarii milites obvium quemque interficiunt. 338
Traſimenus lacus. 87
Tricaſtini. 43
Triumphus L. Furio decernitur. 763. Triumviri Epulones facti. 841
T. Manlius conſulatum recuſat. 391
T. Sempronius in ſenatu patres ſolatur. 192

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Triumviri menſarii ob argenti penuriam Romæ facti. 187
Tuditanus in Hiſpania fuſus. 824
Turinum Pœnis deditur. 317

V.

Valerii Conſulis geſta. 440
Variæ in Senatu Carthaginienſi ſententiæ. 653 *Varie affecti Carthag. ob Annibalis reditum.* 682
Vectigal ex ſalaria annona. 643
Ver ſacrum. 843
Vermina deleto exercitu ſuo fugit. 694
Verminæ ad Senatum Rom. legati. 719. *Vermina pacis conditiones accipit.* 728
Vibius cum. 27. *ſenatoribus venenum ſumit.* 379
Vilius Conſ. Philippum fundit fugatque. 771
Volonum exercitus à ſignis diſceßit. 324
Vticam Scipio obſidet. 640. *Vtica abſcedit.* 641

X.

Xenophanis mendacium. 204
Xenophanis Annibaliſq; legati intercipiuntur. 205.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 2